Dnr 2019/359

KS § 119 Översiktsplan för Sala kommun 2050

INLEDNING

Enligt plan- och bygglagen ska alla kommuner ha en aktuell översiktsplan. Översiktsplanen beskriver hur kommunen avser att främja en långsiktigt god utveckling avseende bebyggelse, mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är inte bindande, men anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen.

Med en aktuell översiktsplan finns ett verktyg för att kunna sätta enskilda beslut i ett större perspektiv för att gynna utvecklingen på lång sikt. Översiktsplanen är kommunens avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör utvecklas och ett viktigt politiskt styrdokument. Den ska vägleda kommunens beslut exempelvis vid detaljplanering, planbesked, bygglov och tillståndsansökningar. För allmänheten ger översiktsplanen information om kommunens utvecklingsplaner och vilka områden som anses särskilt viktiga att bevara.

Översiktsplanen utgår från Agenda 2030 som övergripande mål för att säkerställa att planeringen och utvecklingen av Sala med sikte mot 2050 är långsiktigt hållbar.

Visionen för översiktsplanen tar avstamp i de globala målen för hållbar utveckling samt i nationella och regionala mål. Visionen gäller för ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft med utblick mot 2050.

Beslutsunderlag
Bilaga SK 2023.162, missiv
Bilaga SK 2023.163, antagandehandling
Bilaga SK 2023.164, granskningsutlåtande
Bilaga SK 2023.165, länsstyrelsens granskningsyttrande
Bilaga SK 2023.166, miljökonsekvensbeskrivning

Ledningsutskottets beslut § 103, 2023-08-30

Samhällsbyggnadschef Lars Wedlin och planarkitekter Clara Landsbo och Emma Öberg deltar vid ärendets behandling.

Yrkanden
Amanda Lindblad (S) yrkar
bifall till ledningsutskottets förslag att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar
att anta ny Översiktsplan för Sala kommun 2050 i enlighet med bilagor SK 2023.163, SK 2023.164, SK 2023.165 och SK 2023.166.

Anders Wigelsbo (C), Erik Hamrin (M), Hanna Westman (SBÄ), Ingela Kilholm Lindström (MP), Johanna Ritvadotter (V), Magnus Edman (SD), Viveca Molin (M), Marcus Söderlund (SD) och Cecilia Viman (SD) yrkar bifall till ledningsutskottets förslag.

Fortsättning § 119

Beslutsgång
Ordföranden ställer ledningsutskottets förslag mot avslag och finner ledningsutskottets förslag bifallet.

BESLUT
Kommunstyrelsen hemställer enhälligt att kommunfullmäktige beslutar

att anta ny Översiktsplan för Sala kommun 2050 i enlighet med bilagor SK 2023.163, SK 2023.164, SK 2023.165 och SK 2023.166.

Moderaterna och Salas Bästa inkommer med protokollsanteckningar.

Skickas till
Kommunfullmäktige

Sala 2023-09-08

Protokollsanteckning från Moderaterna / Koalition Sala

Sala kommun behöver en översiktsplan.

Efter många möten, diskussioner, samråd och granskningar går nu Sala kommuns nya översiktsplan mot antagande i fullmäktige. Det är på det stora hela väldigt välkommet. En kommun är lagligen skyldig att ha en giltig översiktsplan och det var det ett tag sen Sala hade. Arbetet med denna plan inleddes 2019 och är nu, nästan fyra år senare, färdigt.

Moderaterna har under arbetet med översiktsplanen slagit vakt om de saker som vi tror är viktigt för att få en plan som hjälper Sala framåt. Med det menar vi att planen gör det smidigare, enklare och billigare för den som vill bygga eller utveckla hus, verksamhet eller skog och mark i Sala kommun.

Att äganderätten bevaras och att översiktsplanen inte försvårar byggen eller gör det svårare att hitta attraktiva platser att bygga på. Svensk byråkrati är i regel krånglig nog som den är, därför är det klokt för en kommun att inte gå längre än lagen kräver när det gäller ambitionsnivåerna i myndighetsutövning.

Det är också viktigt att en översiktsplan inte spär på eller underbygger moraliska narrativ kring skeenden. Formuleringar och ordval är viktiga när det handlar om ett dokument som ska vara rättesnöre för vår personals beslut kring till exempel bygglovsansökningar. Vi kommer att återkomma till det i detaljkommentarerna nedan.

Översiktsplanens roll är att vara vägledande för beslut ur ett långsiktigt perspektiv. Det var bakgrunden till att Alliansen, som vid tidpunkten utgjorde kommunens styre, valde att söka så bred enighet som möjligt för planen genom att låta framtagandet ske genom blocköverskridande workshops där alla partier deltog.

Efter granskningen har antagandehandlingen justerats i enlighet med ett flertal av våra förslag från samrådsskedet och det glädjer oss. I frågor som rör exempelvis säkerställd tillgång på bostads/verksamhetsmark, strandskyddsfrågor och äganderättens roll inom nyttjande av skogen har ett flertal viktiga förflyttningar gjorts.

Det går inte att komma ifrån att översiktsplanen är ett uttryck för politisk vilja och att alla partier fått kompromissa för att vi skulle nå en slutpunkt med en plan som kan accepteras av alla. Här är Moderaterna inget undantag. Vi kan se att planen i denna form fortfarande har brister som behöver belysas. Vi tänker främst på följande aspekter:

1. Att översiktsplanen väljr att bygga nyttjande av förnybar energi när det nationella målet är fossilfri.
   Det kan tyckas vara en liten sak, men är i själva verket motsatsen. Sverige står inför en elektrifieringsresa under de kommande decenierna. De tidigare

regeringens energipolitik ledde till elpriser som var så höga att staten tvingades gå in och stötta hushåll och företag. Orsaken till detta var att det energipolitiska målet om en övergång till förnybar energi visade upp en stor brist i det tänkandet, nämligen att förnybar kraft inte är planerbar.

Moderaterna anser att all fossilfri kraftproduktion, där förnybart ingår, behövs. När Sala väljer att kvarstå i en blind tro på att förnybar kraftproduktion kan möta det behov som finns på ett tillförlitligt sätt så riskerar vi därför att göra oss en otjänst. Förutom det riskerar leda till att man ett snävt tänkande kring energiproduktionens totala utsläpp per genererad kilowattimme så skickar man också en signal till företag om att Sala inte försår det moderna klimatsmarta 2030-talets behov av utsläppsfri och planerbar kraftproduktion. Här borde översiktsplanen ändras för att gå i takt med tiden.

2. En översiktsplan ska inte vara en moralisk pekpinne
   Moderaterna anser att antagandehandlingen bör omformuleras när det gäller språkbruk. I den form som planen nu antas så använder den, enligt oss, ett språk som är kontraproduktivt. Att åstadkomma positiv förändring kräver en positiv klangbotten. Vi hade önskat att formuleringar ”har ett stort ansvar” och ordval som ” förödande” ersatt med mindre laddade ord.

   Att kommunen har ett myndighetsansvar är en sak, men de nuvarande skrivningarna får det att framstå som att det är kommunen och dess invånare som har det. Det vi efterlyser är en skrivelser som istället talar om det möjligheter vi har att åstadkomma förändring. Likaså kan värdeord ändras till mindre laddade. Frågan om klimatet är inte svart eller vit, och få frågor är så polariserande. Det är därför oklokt att i en handling som syftar till att skapa bred politisk förankring välja att använda sig av dessa ordval. Man kommer längre med en positiv grundsyn på klimatarbetet.

3. För långtgående ambitioner kring vattenvård
   Även om antagandehandlingen justerats enligt delar av vårt förslag så kvarstår en del punkter som vi anser behöver justeras. Det är främst punkterna två, fyra och fem i vårt samråd som avses med detta. Det är rimligt att kompensationsåtgärder ska övervägas, inte alltid genomföras.

   När en av de viktigaste orsakerna till att ta fram en översiktsplan som ska förenkla och minska kostnaderna för att Sala ska kunna växa är det oklokt att ha vaga formuleringar som ”Värdefulla våtmarker bevaras” och för hårda som” I all kommunal planläggning, exploatering och ledningsdragning undvika att skada våtmarkerna” i översiktsplanen. Det är tvetydigt och kostnadsdrivande. Att som vi föreslog, mildra och ta bort dessa målbilder skulle sannolikt göra exploatering enklare och bättre för

Salabor och företag som vill etablera sig. Det skulle även minska kostnader för framtagande av detaljplaner.

4. Kommunikationer och infrastruktur
   Översiktsplanen som nu läggs fram har ett för snävt perspektiv på hållbara transporter. Sammantaget kommer en del politiska ställningstagande göra det svårare att vara bilägare och att åka till Sala med bil. Detta trots att andelen elbilar eller lågutsläppsbilar stadigt ökar. Att man inte ser 0-utsläppsbilar som hållbar transport riskerar leda till en tuffare vardag.

   Planen går, ur perspektivet livspussel, inte i takt med många Salabor. Att den öppnar för färre parkeringar, prioriterar gång/cykelvägar före bilvägar är ett tecken på att man inte förstår hur viktig bilen är i människors vardag. Exempelvis borde planen, istället för att öppna för att ta betalt för parkering, fokusera på kommersiell laddinfrastruktur och andra åtgärder som ökar människor tilltro till elfordon.

   Att tro att vi får färre och färre bilar i Sala rimmar illa med den utbyggnad av bostäder och företag kommunen vill se. Om målet är att växa antalet invånare med 1% per år så kommer andelen bilar rimligen öka lika mycket. Den kommer i alla fall inte att minska, då ska vi inte heller försvåra för biltrafik genom att gå all-in på gång och cykel. Att titta på de genomförda projektens nyttjandegrad innan vidare utbyggnad sker vore klokt då kostnaden får att anlägga infrastruktur är hög så måste vi kunna belägga att den kommer nyttjas, inte bara hoppas att den kommer nyttjas.

5. Hanteringen av skogen och äganderätten
   Under samrådsskedet så vi påtalat vikten av att kapitlet om grön infrastruktur justeras för att säkerställa att skogsbruk kan ske på det sätt som den som äger marken finner lämpligast. Den som äger marken ska också kunna bruka som den önskar. Allas möjlighet att vistas i skogen följer på allemansrätten, men skogsägare ska inte av översiktsplanen knuffas mot åtgärder som ”hyggesfritt skogsbruk” om det inte finns ett eget intresse.

   Att det planerade områdesskyddet av Mellandammen, Östabergsskogen och Stadsskogen togs bort på vår uppmaning är positivt, men vi finner det mycket olyckligt att den justering av texten som rör skogen i avsnittet Riksintressen inte uppdaterats i enlighet med kommunens svar under samrådet.

   Texten ” Genom århundrandena har dock skogen använts gemensamt av Salaborna, vilket gör den känslig för förändringar som privatiserar och minskar möjligheterna till gemensam användning.” finns kvar, trots att den

enligt samrådskommentaren skulle strykas. Vi anser att hur skogen ägs och förvaltas inte styr allmänhetens tillgång till den. Ett ansvarfullt ägandeskap och den skötsel av skogen som följer på den skulle på många sätt kunna göra skogen ännu mer attraktiv för allmänheten att nyttja. Denna text behöver justeras vid en revidering av planen för att Sala kommun tydligare ska ta ställning för äganderätten och ett livskraftigt skogsbruk.

Framtagandet av en översiktsplan är ett mycket stort arbete. Det har utförts i breda politiska diskussioner och avvägningar, det har Moderaterna uppskattat. Men de som har gjort lejonparten av arbetet är dock, helt klart, Sala kommuns personal. Det arbetet förtjänar ett stort tack.

Handlingen i sig innehåller såklart politiska ställningstaganden som vi inte själva skulle ha valt att gå fram med och det är detta vi kommenterar i denna protokollsanteckning. Det ska dock inte ses som en kritik mot process eller arbetsinsatserna i sig. Genom dessa får Sala kommun nu en digital, moderna och lätt överblickbar översiktsplan.

Det kommer nu förhoppningsvis bli enklare och lättare för våra medborgare, våra företag och vår egen personal att arbeta med samhällsbyggnadsfrågorna. Moderaterna kommer att följa arbetet och se att det också blir billigare för den som vill bygga eller etablera sig i Sala i framtiden.

Med det så riktar vi alltså ett stort och varmt tack till vår personal för det imponerande arbete de lagt ner. Det är på tiden att denna plan antas.

För Moderaterna i Sala

Erik Hamrin (M)

Tomas Bergling (M)

Viveca Molin (M)

Protokollsanteckning

från Salas Bästa gällande ärende 4. Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Salas Bästa har yrkat bifall till slutprodukten Översiktsplan 2050 och är väldigt glada för att det nu finns en färdig produkt, men har några invändningar som vi kommer att arbeta vidare med till nästa revision och som vi gärna vill föra till protokollet:

1. FÖRBIFART SALA ETAPP 2
   Vi emotser oss från att Förbifart Sala etapp II ska finnas kvar med korridor över såväl jordbruksmarker som flygfältet Salanda. Det är inte samhällsekonomiskt försvarbart att bygga flera nya kilometer ny väg, tillskapa en ny bro över järnvägen m m. Sala stad kommer när 2-1-vägen Sala-Heby (väg 56/72) binds samman med den befintliga 2-1-vägen väg 56 vid OK-Q8/Willys ha en hög standard till tätorten såväl från söder som öster.

   Det viktiga är istället att skapa säkra korsningar i form av cirkulationsplatser på den knappt två kilometer långa sträcka via Fridhem till OK-Q8/Willys-korsningen. Precis så som man gjort i bl a Borlänge, Västerås och Laxå för att bara nämna några olika exempel. Att bygga bort farligt gods-flöde i det aktuella området skulle i så fall medföra att även gods på järnvägen intill utgör fara och i så fall också ledas bort, vilket ju är en orimlighet.

2. TÅGSTOPP I KUMLA KYRKBY
   Vi saknar fortfarande målbild att kunna tillskapa resandeuppehåll för pendeltågen som passerar Kumla. I takt med att resande på järnväg kommer öka fram till 2050. Ett sådant stopp skulle gagna föreslagen expansion kring serviceorten Kumla (och tillföra Tärna folkhögskola bättre pendlingsvillkor). Heby kommun arbetar aktivt för tågstopp i Vittinge, Sala ska så klart följa i samma spår(!) och lägga grund för en framtida möjlighet.

Hanna Westman, (Sbä) ledamot kommunstyrelsen

Stab för utveckling och förvaltning Kanslienheten
Malin Selldén Wahlman
Kommunsekreterare

MISSIV

Översiktsplan för Sala kommun 2050

SAMMANFATTNING AV ÄRENDET

Inledning
Enligt plan- och bygglagen ska alla kommuner ha en aktuell översiktsplan. Översiktsplanen beskriver hur kommunen avser att främja en långsiktigt god utveckling avseende bebyggelse, mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är inte bindande, men anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen.

Med en aktuell översiktsplan finns ett verktyg för att kunna sätta enskilda beslut i ett större perspektiv för att gynna utvecklingen på lång sikt. Översiktsplanen är kommunens avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör utvecklas och ett viktigt politiskt styrdokument. Den ska vägleda kommunens beslut exempelvis vid detaljplanering, planbesked, bygglov och tillståndsansökningar. För allmänheten ger översiktsplanen information om kommunens utvecklingsplaner och vilka områden som anses särskilt viktiga att bevara.

Enligt plan- och bygglagen ska planen redovisa grunddragen i den avsedda mark- och vattenanvändningen, hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras samt vilken hänsyn som ska tas till allmänna intressen. Kommunen ska visa hur redovisade riksintressen tillgodoses och hur gällande miljökvalitetsnormer för luft och vatten och riktvärden för buller uppnås. Syftet är att främja en god hushållning ur en ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt. Av planen ska också framgå hur kommunen tänker ta hänsyn till nationella och regionala planer av betydelse för en hållbar utveckling.

Förutom de obligatoriska delarna har kommunen även möjlighet att utforma översiktsplanens innehåll. Områden som är av särskilt intresse för berörd kommun kan hanteras mer ingående. Översiktsplanen ska vara begriplig och överskådlig. Konsekvenserna av planen ska kunna utläsas och det ska tydligt framgå vad som är underlag och vad som är kommunens ställningstaganden.

Översiktsplan för Sala kommun 2050
Översiktsplanen utgår från Agenda 2030 som övergripande mål för att säkerställa att planeringen och utvecklingen av Sala med sikte mot 2050 är långsiktigt hållbar. Utgångspunkten är att det är Agenda 2030 som sätter ramarna och utgör basen för

utveckling och den miljömässiga hållbarheten. Basen är inte förhandlingsbar och efterföljs av den sociala och den ekonomiska hållbarheten.

Förslaget till mark- och vattenanvändning utgår från den övergripande utvecklingsinriktningen och dess fyra utvecklingsprinciper. Mark- och vattenanvändningskartan redovisar grunddragen för användningen av kommunens mark- och vattenområden. Gränser i kartan är ungefärliga och är inte juridiskt bindande.

Vision

Visionen för översiktsplanen tar avstamp i de globala målen för hållbar utveckling samt i nationella och regionala mål. Visionen gäller för ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft med utblick mot 2050:

Sala är 2050 en välmående, hälsosam, robust och klimatsmart kommun som i sin utveckling tagit avstamp i sitt historiska arv från Silvergruvan och genom ett långsiktigt och ansvarstagande förvaltande av sina naturtillgångar. Närheten mellan småstadsidyllen i tätorten och den omgivande landsbygden samt till grannkommuner har skapat förutsättningar för en gynnsam, hållbar och robust utveckling av Sala. Detta har genererat ett framgångsrikt näringsliv med gröna förtecken och en utvecklad besöksnäring. Bostadsutbudet är varierat och lockar människor i regionen genom sin gynnsamma geografi och genom att utgöra ett hälsosamt, hållbart och tryggt boendealternativ.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ledningsutskottet föreslår att kommunstyrelsen hemställer att kommunfullmäktige beslutar

att anta ny Översiktsplan för Sala kommun 2050

Bilagor:

1 Miljökonsekvensbeskrivning Översiktsplan för sala kommun 2050

2 Granskningsutlåtande Översiktsplan för Sala kommun 2050

3 Länsstyrelsens granskningsyttrande

SALA KOMMUN

DNR.

Stab för utveckling och förvaltning, Kanslienheten

CHECKLISTA

Checklista avseende Barnperspektivet, Landsbygdsperspektivet och de Horisontella principerna

Förklaring om de olika begreppen finns nedan.

Barnperspektivet

Innebär insatsen att barn och ungdomars hälsa sätts i främsta rummet?	JA ☒	NEJ ☐
Påverkar denna insats barn och ungdomars sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter och situation till det bättre?	JA ☒	NEJ ☐
Innebär insatsen att barn och ungdomars rätt till en god hälsa beaktas?	JA ☒	NEJ ☐
Har barn och ungdomar fått möjlighet att uttrycka sin mening om insatsen?	JA ☒	NEJ ☐
Har särskild hänsyn tagits till barn och ungdomar med funktionsvariation - fysiskt och/eller psykiskt?	JA ☒	NEJ ☐
Tar insatsen hänsyn till barnkonventionens text om ”till det yttersta av sin förmåga”?	JA ☒	NEJ ☐

Landsbygdsperspektivet

Bedömer ni att beslutet kommer att innebära särskilda konsekvenser för landsbygden – nu eller i framtiden?	JA ☒	NEJ ☐

Vid **JA** hur bedömer ni att beslutet påverkar:

Att det blir svårare att bo på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒
Att det blir fler jobb på landsbygden?	JA ☒	NEJ ☐
Att det minskar tillgången till god service på landsbygden?	JA ☐	NEJ ☒

Horisontella principerna (tillgänglighet, icke-diskriminering samt jämställdhet)

Innebär insatsen risk för begränsad tillgänglighet?	JA ☐	NEJ ☒
Har icke-diskrimineringsperspektivet beaktats?	JA ☒	NEJ ☐
Kan beslutet utestänga någon från samhället?	JA ☐	NEJ ☒
Har man beaktat FN:s konvention angående rättigheter för personer med funktionsvariation när beslutet togs?	JA ☒	NEJ ☐

Om **NEJ** – varför inte?

SALA KOMMUN

DNR.

Stab för utveckling och förvaltning, Kanslienheten

Begreppsförklaring

Barnkonventionen/barnperspektivet
Barnkonventionen tar upp barnets situation ur många synvinklar och skall naturligtvis främja helhetssynen på barnen. Enligt FN är alla under 18 år barn.

Barnens bästa i främsta rummet

- Beaktas barnets rättigheter, främst rätten till trygghet och rätten till liv och utveckling i beslutsfattandet?
- Har en sammanvägning av olika intressen gjorts?

FN:s barnkommitté har uttalat principen om att barnets bästa alltid ska beaktas och väga mycket tungt. Det kan dock finnas situationer då andra intressen kan väga tyngre, till exempel samhällsekonomiska eller säkerhetspolitiska. Principen om barnets bästa ska ges absolut prioritet när det gäller adoption och rätt till skydd mot missförhållanden och övergrepp. Till prioriterade rättigheter hör utveckling/utbildning.

Landsbygdsperspektivet
Kan de som bor och verkar på landsbygden bli diskriminerade eller åsidosatta?

Horisontella principer
Diskriminering sker när någon missgynnas eller kränks och missgynnandet eller kränkningen har samband med någon av de sju diskrimineringsgrunderna (kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, ålder). Detta gäller även barn till personer med något av ovanstående diskrimineringsgrund.

Funktionshinderspolitiken innebär att alla människor, oavsett funktionsförmåga, ska ha samma möjligheter att vara delaktiga i samhället och ta del av mänskliga rättigheter.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

SALA KOMMUN

Översiktsplan för Sala kommun 2050

SALA
KOMMUN

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Översiktsplan för Sala kommun 2050		Plan	Sala kommun
Beslutsinstans	Dokumentansvarig	Publicering	
Kommunfullmäktige	Planchef	www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
2023-09-25			2019/359
Relation	Ersätter		Författningssamling

PROJEKTORGANISATION

Politisk styrgrupp: Kommunstyrelsens ledningsutskott

Operativ styrgrupp: Daniel Holmvin, Lars Wedlin, Anders Almroth, Victor Zakrisson, Lena Pettersson, Gabriel Lidström, Cecilia Lööv, Helene Johansson och Johan Walerius

Projektledare:

Antagande:	Clara Landsbo, planarkitekt
Granskning:	Klara Stenfeldt, planarkitekt
	Clara Landsbo, planarkitekt
Samråd:	Jasmina Trokic, planarkitekt
	Maria Nehlin, planarkitekt
	Linn Hemlin, miljöstrateg
	Klara Stenfeldt, planarkitekt

Övriga bidrag inom och utanför kommunens organisation från tjänstepersoner, medborgare, organisationer, föreningar och näringsliv.

Illustrationer och foton:

Foton på framsida och baksida på Översiktsplan för Sala kommun 2050, miljökonsekvensbeskrivning, granskningsutlåtande samt sista sidan i Översiktsplan för Sala kommun 2050 tagna av Anna Jansson, Carina Eriksson och Sala kommun.

Där inget annat anges Sala kommun.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 består av följande handlingar:

Huvudhandling, Översiktsplan för Sala kommun 2050

Bilaga 1, Miljökonsekvensbeskrivning

Bilaga 2, Granskningsutlåtande

Bilaga 3, Länsstyrelsens granskningsyttrande

Planprocessen med tidplan

FÖRORD

Översiktsplanen är ett viktigt styrdokument som vägleder användning, utveckling och bevarande av mark- och vattenområden i hela kommunen. I Sala kommuns översiktsplan beaktar vi de värden som är viktiga för oss samtidigt som vi tar hänsyn till de statliga och mellankommunala intressena.

Den nya översiktsplanen, Översiktsplan för Sala kommun 2050, knyter an till Sala kommuns vision och visar utvecklingsinriktningen på kort och lång sikt. En bärande grund för Salas utveckling är att hela kommunen får utrymme att utvecklas samt att den fysiska planeringen möjliggör för ett attraktivt och hållbart liv såväl på landsbygden som i Sala stad.

En gemensam översiktsplan underlättar kommunens arbete med att uppnå de mål och strategier som finns på ett effektivt sätt. Översiktsplanen styr inte utvecklingen i detalj men den pekar ut en riktning för kommunens utveckling. Därav är översiktsplanen ett dynamiskt dokument som kontinuerligt uppdateras för att hållas aktuell. De globala hållbarhetsmålen, Agenda 2030, balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling; den miljömässiga, sociala och ekonomiska och utgör ett ramverk för Översiktsplan för Sala kommun 2050. Framtiden kommer att ställa nya krav på hållbarhet, effektivitet och flexibilitet. Detta ger översiktsplanen utrymme för.

Jag ser fram emot att se hur vår nya översiktsplan kommer att bidra till ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft i hela Sala kommun.

Amanda Lindblad
Kommunstyrelsens ordförande

SAMMANFATTNING

Kommunstyrelsens ledningsutskott gav 20 mars 2019 Plan- och utvecklingsenheten i uppdrag att påbörja arbetet med en ny översiktsplan för Sala kommun.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 utgår i sina mål, strategier och mark- och vattenanvändning från FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030. Genom att hållbarhetsmålen är integrerade i översiktsplanen skapas goda förutsättningar för att den fysiska miljön i kommunen används, bevaras och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. Målåret för översiktsplanen är satt till 2050 och framtagen struktur skapar förutsättningar för utveckling främst i Sala stad och utpekade större orter på landsbygden.

Översiktsplanen har tagits fram genom en multidisciplinär process. Miljö- och hållbarhetsaspekter har varit integrerade vid framtagande av förslag till mark- och vattenanvändningen i kommunen.

VISION, FOKUSOMRÅDEN OCH UTVECKLINGSINRIKTNING

För översiktsplanen har kommunen, utifrån globala, nationella och regionala mål, formulerat en vision, fyra fokusområden och en utvecklingsinriktning. Dessa har i sin tur styrt mark- och vattenanvändningen i kommunen.

Översiktsplanens långsiktiga vision för den fysiska miljön, för ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft, med utblick mot 2050 lyder:

Sala är 2050 en välmående, hälsosam, robust och klimatsmart kommun som i sin utveckling tagit avstamp i sitt historiska arv från Silvergruvan och genom ett långsiktigt och ansvarstagande förvaltande av sina naturtillgångar. Närheten mellan småstadsidyllen i tätorten och den omgivande landsbygden samt till grannkommuner har skapat förutsättningar för en gynnsam, hållbar och robust utveckling av Sala. Detta har genererat ett framgångsrikt näringsliv med gröna förtecken och en utvecklad besöksnäring. Bostadsutbudet är varierat och lockar människor i regionen genom sin gynnsamma geografi och genom att utgöra ett hälsosamt, hållbart, tryggt och prisvärt boendealternativ.

Fyra fokusområden konkretiserar visionen för hur kommunen ska utvecklas:

- Genuint, inkluderande och nära.
- Landsbygdsvänligt, naturskönt och hälsosamt.
- Robust och klimatsmart.
- Innovativt och företagsvänligt.

Utvecklingsinriktningen är vägledande för fortsatt utveckling och beslut i kommunen. Fyra principer i utvecklingsinriktningen är vägledande för den framtida mark- och vattenanvändningen:

- Utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns identitet och rika natur- och kulturmiljöer, för ekosystemtjänster som livsmedelsproduktion, träråvara, biologisk mångfald, klimatanpassning och rekreation.

- En flerkärnig och varierad ortstruktur med Sala stad som tyngdpunkt.

- Utveckling ska prioriteras där det finns skola, service, kollektivtrafik och infrastruktur för att stärka det lokala samhället.

- Ett sammankopplat Sala och en region med hållbara transporter och utvecklade kommunikationsstråk.

Utvecklingsinriktningen samt fokusområdena utgör ramverket för den framtida fysiska utvecklingen och föreslagen mark- och vattenanvändning.

Tyngdpunkten på bebyggelseutvecklingen är i Sala stad och i servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta för att möjliggöra ett attraktivt och hållbart liv såväl på landsbygden som i Sala stad. Dessa servicenoder ska vara nav för service och kommunikation med mera och är geografiskt utspridda över kommunen för att skapa närhet och tillgänglighet till noderna. Fokus är att koppla samman omkringliggande områden med servicenoderna. Ett antal utvecklingsorter med potential att stärkas pekas ut. Servicenoderna och utvecklingsorterna bildar tillsammans tre olika kluster; ett i söder, ett i norr och ett i väster. Inom klustren ska orterna kopplas ihop och komplettera varandra. Alla orter inom klustret ska ha bra tillgänglighet till sin servicenod genom väg, kollektivtrafik och gång- och cykelkoppling.

Utveckling av verksamhetsområden föreslås i lägen med närhet till god infrastruktur som vägar och järnvägar. Områden för tyngre industri föreslås i lägen där tillräckliga avstånd till bebyggelse kan möjliggöras samt med närhet till infrastruktur.

Trafikinfrastrukturen utvecklas med fokus på gående och cyklister.

Grönstrukturen och vattenområden utvecklas, bevaras och förvaltas. Tillgängligheten till Salas natur förstärks.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROJEKTORGANISATION 3
FÖRORD 4
SAMMANFATTNING 5
INNEHÅLLSFÖRTECKNING 7
INLEDNING 9
Bakgrund 9
Läsanvisning 10
Om översiktsplanen 11
Översiktsplanens detaljnivå 11
Utgångspunkter och utmaningar 12
Sala kommun i regionen 12
INRIKTNING 15
Mål 15
Vision 21
Fokusområden 22
Utvecklingsinriktning 24
Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap 27
Kultur och fritid 42
Kulturmiljö 47
Näringsliv 57
Bebyggelse och planering 60
MARK- OCH VATTENANVÄNDNING 82
Kategorier 82
Sala stad 85
Servicenoder 93
Utvecklingsorter 103
Landsbygd 121
RIKSINTRESSEN, ANDRA VÄRDEN OCH LIS 126
Riksintressen 126
Skydd av natur 137
Strandskydd 140
Landsbygdsutveckling i strandnära läge 142
MILJÖKVALITETSNORMER 148
Miljökvalitetsnormer 148
Miljökvalitetsnormer för luft 148
Miljökvalitetsnormer för vatten 150
Miljökvalitetsnormer för buller 155
GENOMFÖRANDE 156
Genomförande av översiktsplanen 156
Uppföljning av översiktsplanen 157
KONSEKVENSER 159
Miljökonsekvensbeskrivning 159
Hållbarhetsbedömning 160
FÖRUTSÄTTNINGAR 166
Markägoförhållanden och planlagd mark 166
Geologi 166
Befolkning 167
Utbildning 168

Vindkraft 169
Miljö- och riskfaktorer 175
REFERENSER 185

INLEDNING

I detta kapitel kan du läsa om översiktsplanen på en övergripande nivå. Inledande i kapitlet finner du en bakgrund till Översiktsplan för Sala kommun 2050 med information om översiktsplaneprocessen, vilket följs av en läsanvisning till översiktsplanen. Därefter följer avsnitt som beskriver översiktsplanen som styrdokument generellt, vad planen ska innehålla och hur den tillämpas inom kommunen. Detta följs upp med ett avsnitt som redovisar vilka utmaningar kommunen står inför. Kapitlet avslutas med ett avsnitt som beskriver kommunens roll i regionen.

Bakgrund

I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur mark- och vattenområden bör användas i framtiden och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Översiktsplanen ska även visa hur kommunen avser att ta hänsyn till allmänna intressen samt hur riksintressen och miljökvalitetsnormer kommer att tillgodoses. Det ska även framgå hur den fysiska planeringen samordnas med nationella och regionala mål. Översiktsplanen ska visa inriktning både på kort sikt och på lång sikt med utblick mot år 2050.

I samband med att Översiktsplan för Sala kommun 2050 vunnit laga kraft upphör den fördjupade översiktsplanen ”Plan för Sala stad” att gälla. Fördjupningen av översiktsplanen för Sahlberget kommer att fortsätta gälla i den del som utgörs av storgruveområdet. Övriga delar av fördjupningen upphör att gälla i samband med antagandet av en ny översiktsplan.

Sala kommuns nya översiktsplan har ett tydligt hållbarhetsfokus. Vision, fokusområden, inriktning samt förslag till mark- och vattenanvändning med vägledning är framtagna med utgångspunkt i FN:s globala mål för hållbar utveckling. I flertalet workshops har både kommunens politiker och tjänstepersoner varit delaktiga. Kommunen har haft ett antal medborgardialoger, bland annat under Salamässan 2019. Det har även genomförts en skoldialog med gymnasieelever 2020 och under 2021 deltog Näringslivsrådet i en diskussion om Salas framtid för näringslivet. Resultaten från dessa tidiga dialoger med medborgare, politiker och tjänstepersoner har arbetats in i översiktsplanen.

Översiktsplanen är framtagen genom en integrerad process där miljö-och hållbarhetsaspekter har behandlats och bedömts parallellt med framtagande av mark- och vattenanvändningen. Den nya översiktsplanen följer Boverkets ÖP-modell 2.1. Boverkets ÖP-modell 2.1 utgår från en struktur som bygger på tre aspekter: *Utvecklingsinriktning, användning* samt *värden och hänsyn*. Plan- och bygglagens krav på ställningstaganden fördelas i modellen utifrån de tre olika aspekterna.

Processen för att ta fram en översiktsplan är lagstadgad enligt plan- och bygglagen. Medborgare ska ges tillfälle att yttra sig över innehållet vid två tillfällen; samråd och granskning. Översiktsplanen ska vara både strategisk och vägledande och det är viktigt att översiktsplanen hålls uppdaterad och att översiktsplaneringen är kontinuerlig. Från och med valet år 2022 ersätts aktualitetsprövningen med krav om att kommunfullmäktige ska ta fram en planeringsstrategi varje mandatperiod. Strategin ska antas senast 24 månader

efter ordinarie val. Avsikten med en planeringsstrategi är att den ska vara mer framåtsyftande än aktualitetsprövningen i och med att kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen ska vara i fokus.

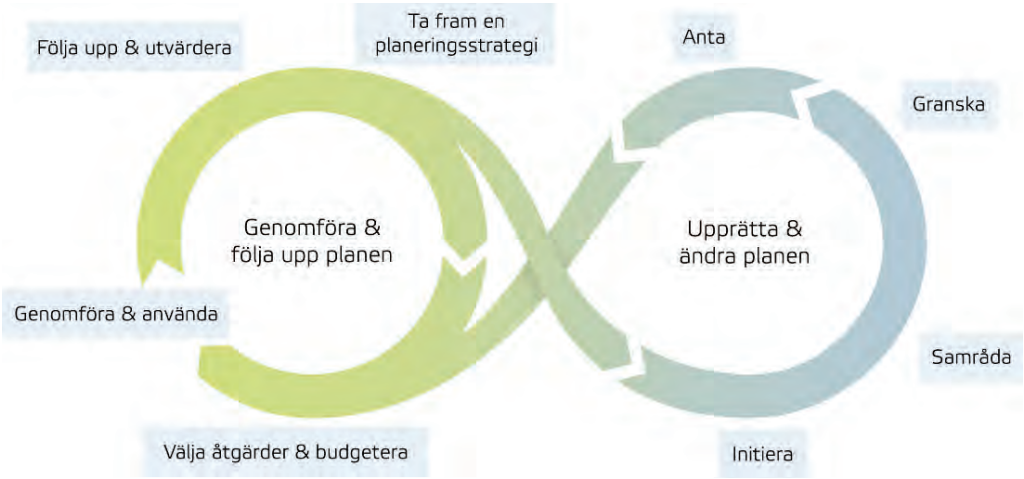

Process för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning (Boverket, 2022)

Läsanvisning

Översiktsplanen för Sala kommun 2050 är indelad i åtta kapitel. Det första kapitlet *Inledning* innehåller en beskrivning av vad en översiktsplan är och hur processen med att ta fram en översiktsplan går till. Det finns även avsnitt som beskriver vilka utmaningar Sala kommun står inför samt kommunens roll i regionen. Kapitel 2, *Inriktning*, innehåller översiktsplanens inriktning med mål, vision, fokusområden och utvecklingsinriktning som har varit styrande för arbetet med mark- och vattenanvändningen.

Kapitel 3, *Mark- och vattenanvändning*, innehåller förslag till mark- och vattenanvändning. Därpå följer kapitel 4, *Riksintressen, andra värden och LIS*, som redovisar riksintressen och säkerställande av dessa samt beskriver kommunens förslag gällande landsbygdsutveckling i strandnära läge. I kapitel 5, *Miljökvalitetsnormer*, redovisas miljökvalitetsnormer för luft, vatten och buller.

I kapitel 6, *Genomförande*, redovisas hur översiktsplanen ska genomföras och följas upp och kapitel 7, *Konsekvenser*, innehåller en översiktlig konsekvensbeskrivning. Översiktsplanen avslutas med kapitel 8, *Förutsättningar*, som innehåller de förutsättningar som har varit gällande för planarbetet.

Som separata bilagor till översiktsplanen finns en miljökonsekvensbeskrivning (bilaga 1), ett granskningsutlåtande (bilaga 2), i vilken samtliga inkomna yttranden under granskningsskedet tillsammans med kommunens kommentarer sammanställts, samt Länsstyrelsen i Västmanlands läns granskningsyttrande i sin helhet (bilaga 3).

Om översiktsplanen

Enligt plan- och bygglagen ska alla kommuner ha en aktuell översiktsplan. Översiktsplanen beskriver hur kommunen avser att främja en långsiktigt god utveckling avseende bebyggelse samt mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande, men anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen.

Med en aktuell översiktsplan finns ett verktyg för att kunna sätta enskilda beslut i ett större perspektiv för att gynna utvecklingen på lång sikt. Översiktsplanen är kommunens avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör utvecklas och ett viktigt politiskt styrdokument. Den ska vara vägledande vid kommunens beslut exempelvis vid detaljplanering, planbesked, bygglov och tillståndsansökningar. För allmänheten kan översiktsplanen informera om kommunens utvecklingsplaner och vilka områden som anses särskilt viktiga att bevara.

Enligt plan- och bygglagen ska översiktsplanen redovisa grunddragen i den avsedda mark- och vattenanvändningen, hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras samt vilken hänsyn som ska tas till allmänna intressen. Kommunen ska visa hur redovisade riksintressen tillgodoses och hur gällande miljökvalitetsnormer för luft och vatten och riktvärden för buller uppnås. Syftet är att främja en god hushållning ur en ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt. Av planen ska också framgå hur kommunen avser att ta hänsyn till nationella och regionala planer av betydelse för en hållbar utveckling.

Översiktsplanen ska även redovisa de områden i strandnära lägen som kommunen anser är lämpliga för landsbygdsutveckling (LIS-områden). I dessa områden kan dispens från strandskyddet ges, särskilt om en byggnad eller verksamhet bidrar till utveckling av landsbygden, förutsatt att dispensen inte strider mot strandskyddets huvudsyfte (den biologiska funktionen och tillgängligheten). Redovisningen i översiktsplanen ska vara vägledande för prövning av dispenser och vid upphävande av strandskyddet.

Utöver delar som är obligatoriska att redovisa i en översiktsplan har kommunen möjlighet att utforma översiktsplanens innehåll efter sina specifika förutsättningar. Områden som är av särskilt intresse för kommunen kan hanteras mer ingående. Vidare ska översiktsplanen vara begriplig och överskådlig. Konsekvenserna av planen ska kunna utläsas och det ska tydligt framgå vad som är underlag och vad som är kommunens ställningstaganden.

Översiktsplanens detaljnivå

För utpekande av områden i mark- och vattenanvändningskartan utreds kommunens utveckling både översiktligt och grundläggande. Översiktsplanen utgör en grund för framtida arbete med, och framtagande av, bland annat planprogram, detaljplaner och bygglov. I dessa senare skeden analyseras och utreds den föreslagna användningen i närmare detalj. Användningens lämplighet utreds avseende bland annat buller, säkerhet, miljö, kulturmiljö och teknisk försörjning. Den faktiska utbyggnaden av Sala kommun sker alltid utifrån de riktlinjer som dessa lämplighetsutredningar resulterar i, oavsett översiktsplanens initiala viljeinriktning.

Utgångspunkter och utmaningar

Översiktsplanen behöver beakta trender och utmaningar. Klimatförändringar samt digitalisering är exempel på två sådana stora globala trender och utmaningar som behöver hanteras och som innebär nya beteenden och förändrade behov. Fler utmaningar, nationellt och för Sala kommun, är tillgången till fossilfri och förnybar energi, livsmedelsförsörjning och behovet av att ha en framsynt krisberedskap. Inför arbetet med att ta fram ett förslag till en ny översiktsplan för Sala kommun har workshops hållits med politiker och tjänstepersoner i syfte att bland annat identifiera framtida möjligheter och hot. Identifierade utmaningar och hot har använts som underlag till översiktsplanens fokusområden. Några av de större utmaningarna som Sala kommun står inför är anpassning till ett förändrat klimat, hantering av de föroreningar som finns i mark och vatten efter gruvdrift, transporter för farligt gods som idag leds via Sala stad, bristande kollektivtrafik på landsbygden samt omhändertagande av Sala kommuns kulturarv.

En annan utmaning för Sala kommun är att skapa en väl fungerande bostadsmarknad. Brist på bostäder drabbar i hög grad de samhällsgrupper som har det svårare att etablera sig på bostadsmarknaden, exempelvis unga vuxna, barnfamiljer med lägre inkomstnivåer och nyanlända. Bostadsbrist drabbar även den positiva befolkningsutveckling som kommunen har möjlighet till. Tillgång till bostäder är en förutsättning för ett bra liv för den enskilde men också för tillväxt, företagsetableringar och arbetstillfällen. På en väl fungerande bostadsmarknad finner hushållen en bostad som motsvarar deras behov.

Sala kommun i regionen

Sala kommun ligger i Västmanlands län och är den tredje största kommunen i länet, med knappt 23 000 invånare i december 2022. I Sala kommun bor cirka 70 % i tätorter och 30 % på landsbygden (SCB 2022). Den största tätorten, som även är kommunens centralort, är Sala stad. Tätorterna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta kommer därefter i befolkningsstorlek och är utpekade som servicenoder. Därtill kommer ett flertal orter som är utpekade utvecklingsorter samt mindre tätorter och byar. Samtliga samhällen i Sala kommun har en betydelse i utvecklingen av Sala kommuns stads- och landsbygd.

Sala kommun ligger centralt belägen i en region med närhet till flera andra orter utanför kommunens gränser. Däribland Borlänge, Falun, Gävle, Stockholm, Uppsala, Västerås och Örebro. Det finns goda kopplingar mellan orterna i Sala kommun och till orter i omgivande kommuner eftersom goda kommunikationsmöjligheter erbjuds via tåg- och vägnätet. Arbetspendling sker till och från Sala kommun och närliggande kommuner. På grund av Sala kommuns läge kan pendling till och från kommunen ske med bil, tåg eller buss. Flera stora vägar passerar genom Sala kommun, inklusive riksväg 70 som går mellan Enköping och den norska gränsen vid Flötningen, samt riksväg 56 som går från Norrköping till Gävle. I Sala kommun finns det järnvägsstationer i Sala stad och i Ransta. Stationen i Ransta skapar en tydlig förbindelse mellan Ransta och Västerås. Sala stad har via tåg- och vägnätet tydliga förbindelser mot norr till Avesta och Falun, mot öster till Morgongåva, Heby, Uppsala, vidare till Stockholm samt söderut till Västerås. Busstrafiken i Västmanlands län skapar och stärker förbindelser inom kommunen och mellan Västerfärnebo och Norberg.

Arbetsmarknadsregionen är ständigt växande vilket innebär att goda och hållbara kommunikationer krävs för att Sala kommun ska få tillgång till en bred arbetsmarknad och för att företag ska få tillgång till rätt kompetens. Som en del av Region Västmanland och Västmanlands län innefattas Sala kommun i det storregionala planeringssamarbetet i östra Mellansverige, ÖMS 2050. ÖMS 2050 har till syfte att samordna storregional planering i östra Mellansverige. Att den strategiska planeringen i varje kommun görs med hänsyn till den storregionala utvecklingen ses som en avgörande framgångsfaktor (Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, 2018).

Väl fungerande kommunikationer av olika slag har betydelse för såväl näringslivets konkurrenskraft och kompetensförsörjning som för kommunens invånares vardagsliv. Vid sidan om väl fungerande transportinfrastruktur mellan orter i Sala kommun och andra orter krävs det samtidigt attraktiva boendemiljöer med ett brett utbud av bostäder av olika typer och upplåtelseformer i Sala kommun. Bland annat behövs mindre bostäder för studenter i ett stationsnära läge. För att företag och enskilda ska få tillgång till höga överföringshastigheter, oberoende av var verksamheten är förlagd och oberoende av var man bor, behöver även tillgången till fiber och bredband förbättras i hela kommunen.

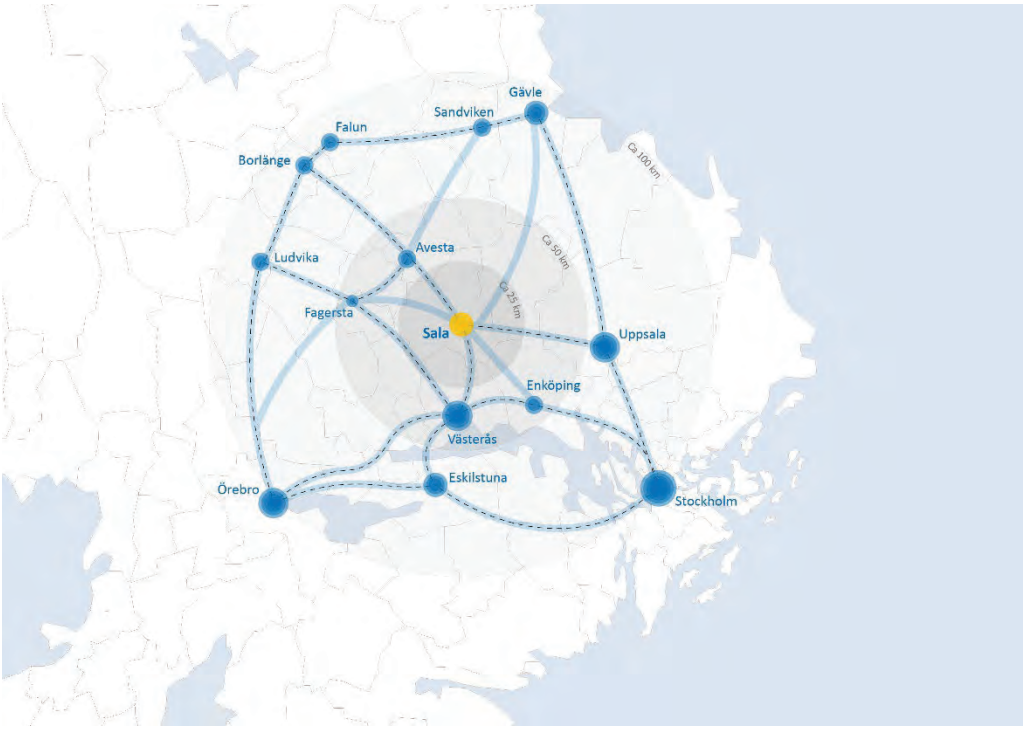

Illustrationen visar Sala kommun i regionen med städer på pendlingsavstånd

Sala kommun har potential för en utvecklad besöksnäring. De riksintressanta natur- och kulturmiljöerna är en viktig resurs och genom att bevara och utveckla natur- och kulturmiljöerna blir Sala kommun ett attraktivt besöksmål samt attraktivt att bo, leva och verka i. Målet är att gynna utvecklingen av en hållbar och lönsam besöksnäring och ge arbetstillfällen till det lokala näringslivet. Sala kommun har både en rik kulturhistoria och rika naturmiljöer med flera naturreservat. Flera av reservaten delas mellan närliggande kommuner. Ett av de större reservaten är Hälleskogsbrännan som sträcker sig över Surahammars, Fagersta och Sala kommun. Samverkan för att skapa ett attraktivt besöksmål och en bra skötsel av skogen är viktigt.

Kommunerna har, i och med införandet av vattendirektivet, fått ett utökat ansvar för vattnet. I all planering och tillsyn ska hänsyn till miljökvalitetsnormerna tas. Samtidigt som befolkningen växer kraftigt i Mälarregionen ska utmaningarna om en bättre vattenkvalitet och säkrare dricksvattenförsörjning mötas. I stället för att minska negativ påverkan riskerar vi att öka den. Som en del i arbetet med att säkerställa Mälarens vattenkvalitet är Sala kommun medlem i Mälarens vattenvårdsförbund. Förbundet, vars långsiktiga arbetsmål är rent vatten och friska ekosystem i Mälaren och dess tillrinnande vattendrag, fungerar bland annat som en mötesplats för samverkan och ömsesidigt utbytande av lärande mellan medlemmarna.

Det finns även vattenråd för åarna i kommunen, bland annat Sagån. Vattenrådet ska i samverkan med intressenter i avrinningsområdet verka för ett hållbart nyttjande av Sagåns vatten och att vattenförvaltningens krav på god ekologisk, kvantitativ och kemisk status uppnås. Vattenrådet ska medverka i planerings- och samrådsprocesser som kan påverka vattenmiljön i Sagån samt sträva efter att öka kunskapen om Sagåns vattenmiljöer. Sagåns avrinningsområde börjar norr om Sala och mynnar i Oxfjärden i Mälaren. Svartåns vattenråd bildades 2012 och har till uppgift att samordna och lyfta vattenfrågor och att verka för en hållbar vattenanvändning i Svartåns avrinningsområde. Sala kommun är också medlem i Dalälvens vattenvårdsförening. Syftet med föreningens arbete är att följa utvecklingen i ett urval av sjöar och vattendrag i Dalälvens avrinningsområde för att se om miljötillståndet förändras med tiden och att värdera enskilda källors betydelse.

Idag får alla medborgare som har kommunalt dricksvatten i Sala kommun sitt vatten från grundvatten. Grundvattennivåerna har sjunkit kraftigt för vattentäkter sedan 2014 och det har framför allt berott på stor variation i nederbörd. Att skapa ett konstgjort grundvatten med hjälp av infiltration av ytvatten är ett vanligt sätt i större städer för att få fram ett dricksvatten av god kvalitet. Detta kräver tillgång till en större ås av lämplig sammansättning och tillräckligt stora ytor där vattnet kan passera igenom materialet i åsen på ett önskvärt sätt, samt att uppehållstiden blir tillräcklig. Sala kommun vill framåt främja samverkan och utbyte över kommungränserna avseende dricksvattenförsörjning.

En övergripande fråga i ett översiktsplanearbete är hur kommunen planerar att arbeta med klimatanpassning. Klimatförändringar påverkar förutsättningarna för många av de intressen som beaktas vid översiktsplanering. Den långsiktiga planeringen behöver utformas med hänsyn både till dagens klimatförhållanden och till de förändringar som väntas. Klimatfrågorna behöver arbetas med på alla nivåer; lokalt, regionalt, nationellt och globalt. Samverkan över kommungränser och i regionen kring dessa frågor är viktigt för strategiskt långsiktiga lösningar.

INRIKTNING

I detta kapitel kan du läsa om översiktsplanens inriktning. Det som presenteras i kapitlet har styrt inriktningen för mark- och vattenanvändningen i hela kommunen. Inledande redovisas de globala, nationella och regionala mål som utgör ramen för översiktsplanen. Därefter följer avsnitt om visionen, de fyra fokusområdena och kommunens utvecklingsinriktning. Slutligen följer fem avsnitt som behandlar inriktningen mer specifikt för *Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap*, *Kultur och fritid*, *Kulturmiljö*, *Näringsliv* samt *Bebyggelse och planering*.

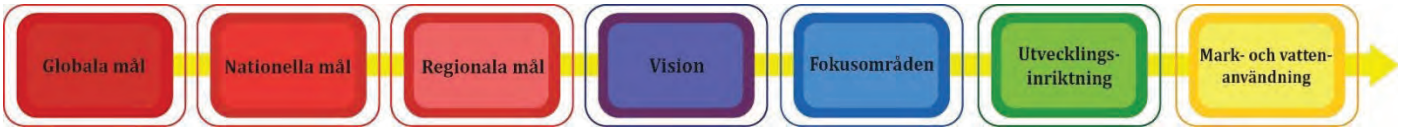

Flödesschema som illustrerar den struktur som underbygger Översiktsplan för Sala kommun 2050

Mål

AGENDA 2030

De globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030, utgör ett ramverk för Sala kommuns översiktsplan. Agenda 2030 består av 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling och syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Målen är integrerade, sammanlänkade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling; den miljömässiga, sociala och ekonomiska.

Utmaningarna i hållbarhetsarbetet är till stor del globala, men lösningarna oftast lokala och det ger kommunerna ett stort ansvar. För att uppnå hållbar utveckling krävs ett helhetsgrepp och ett engagemang från alla nivåer i samhället. Agenda 2030 är en vision och en önskvärd utveckling av samhället som översiktsplanen konkretiserar på lokal nivå. Agenda 2030 är vägledande för Översiktsplan för Sala kommun 2050, både i innehåll, för prioriteringar mellan olika allmänna intressen och för framtagandet av mark- och vattenanvändningskartan. För varje fokusområde framgår vad som bidrar till uppfyllelse av Agenda 2030.

TILLÄMPNING

Översiktsplan för Sala kommun 2050 utgår från FN:s globala hållbarhetsmål som övergripande mål för att säkerställa att planeringen och utvecklingen av Sala kommun med sikte mot 2050 är långsiktigt hållbar. Utgångspunkten är att det är planeten som sätter ramarna och utgör basen för utveckling och den miljömässiga hållbarheten. Basen är inte förhandlingsbar och är en förutsättning för den sociala och den ekonomiska hållbarheten, därför har den svenska Agenda 2030-delegationen valt att illustrera de globala målen som en tårta.

Sala kommuns översiktsplan ska bidra till måluppfyllelse av alla hållbarhetsmål, men kommunen har i översiktsplanen prioriterat hållbarhetsmålen utifrån sina förutsättningar, utmaningar och möjligheter samt vad översiktsplanen kan bidra

med. Merparten av de relevanta målen för översiktsplanen är också relevanta för andra kommuner i den fysiska planeringen.

Sala kommun har utifrån sitt läge och geografi ett särskilt ansvar för målen ”främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster”, ”bekämpa klimatförändringarna” och ”ekosystem och biologisk mångfald”. Sala har med sina industrier och verksamhetsområden och som jordbruksbygd med stora arealer åkermark ett särskilt ansvar för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Vad gäller målet ”bekämpa klimatförändringarna” har Sala kommun ett stort ansvar att tillsammans med andra aktörer möjliggöra en omställning till mer hållbara person- och godstransporter. Det är en särskilt stor utmaning eftersom kommunen är stor till ytan med flera tätorter och mycket landsbygd. Sala kommun har med sina stora grön- och vattenområden ett särskilt ansvar för att utveckla, bevara och förvalta ekosystem och biologisk mångfald.

Av de globala målen har nummer 3 - 13 samt 15 störst relevans för Sala kommun (Globala målen, 2022)

BARNKONVENTIONEN

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter. Konventionen är numera svensk lag. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som alla är lika viktiga och utgör en helhet. Det finns fyra grundläggande principer som alltid ska beaktas när det handlar om frågor som rör barn:

- Alla barn har samma rättigheter och lika värde.
- Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.
- Alla barn har rätt till liv och utveckling.
- Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Andra rättighetsartiklar som är aktuella för den fysiska planeringen är:

- Alla barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv som gör det möjligt för dem att delta aktivt i samhället.

- Barns rätt till trygghet och att utvecklas fysiskt, psykiskt, moraliskt och socialt.

- Barns rätt till lek, vila och fritid.

För översiktsplanen innebär barnkonventionen bland annat att barn ska involveras i dialogprocessen. För barn är närmiljön och möjligheten att ta sig på egen hand mellan olika målpunkter några av flera viktiga aspekter som beaktas i översiktsplanearbetet.

NATIONELLA MILJÖMÅL

Sveriges miljömål är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. Det övergripande målet för miljöpolitiken (generationsmålet) är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Generationsmålet, de 16 miljömålen och etappmålen bildar tillsammans miljömålssystemet. Miljömålen och etappmålen konkretiserar arbetet med att nå generationsmålet. Nedan syns de 16 miljömålen:

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Sveriges miljömål (Sveriges miljömål, 2020)

Genom att översätta nationella och regionala miljömål till lokala mål och åtgärder blir miljömålen redskap för den lokala politiken i kommunen.

NATIONELLA KLIMATMÅL

Sveriges klimatpolitiska ramverk består av en klimatlag, klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Förutom nationella klimatmål, har Sverige även åtagit sig att leva upp till internationella klimatåtaganden som ett av EU:s medlemsländer. Det långsiktiga klimatmålet innebär att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser år 2045. Klimatmålen innehåller även delmål inom olika sektorer som transporter och energianvändning:

- Senast 2045 ska Sverige ha nettonollutsläpp jämfört med 1990, varav minst 85 procent av reduktionen av utsläpp ska ske i Sverige.
- Utsläppen av växthusgaser ska vara 63 procent lägre 2030 jämfört med 1990 (gäller verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter).
- Utsläppen för inrikes transporter exklusive inrikes flyg ska vara 70 procent lägre år 2030 jämfört med 2010.
- Energianvändningen ska vara 50 procent effektivare 2030 jämfört med 2005 (genom minskad energiintensitet).
- Elproduktionen ska år 2040 vara 100 procent fossilfri.

NATIONELLA FOLKHÄLSOPOLITISKA MÅL

Det nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

För att uppnå det övergripande målet för folkhälsopolitiken och konkretisera arbetet har åtta målområden formulerats. Målområdena syftar till att tydliggöra de viktigaste faktorerna som påverkar vår hälsa och inriktningen på det arbete som främjar en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. De åtta målområdena är:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

NATIONELLA FRILUFTSMÅL

Det övergripande målet för friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Det övergripande målet har konkretiserats i tio friluftsmål och flera av dessa mål beskriver viktiga aspekter i översiktsplanen. Friluftslivsmålen handlar framför allt om att utveckla och bedriva åtgärder så att förutsättningarna för friluftslivsutövandet förbättras. Detta kan till exempel göras genom att säkerställa att alla människor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet, samt värna om tillgången till attraktiv natur i och i närheten av tätorter.

År 2012 beslutade regeringen om tio mål för friluftslivspolitiken (2012/13:51). De handlar i stort om att utveckla och genomföra åtgärder så att förutsättningarna för friluftslivsutövandet förbättras. De tio målen är:

1. Tillgänglig natur för alla
2. Starkt engagemang och samverkan
3. Allemansrätten
4. Tillgång till natur för friluftsliv
5. Attraktiv tätortsnära natur
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
9. Friluftsliv för god folkhälsa
10. God kunskap om friluftslivet

Illustration av friluftslivspolitikens mål (Folkhälsomyndigheten, 2022)

REGIONALA MÅL

Sala kommun ingår i den regionala utvecklingsstrategin för Västmanland (RUS). Den regionala utvecklingsstrategin är grunden för det regionala utvecklingsarbetet i Västmanland och stärker hela länets utveckling och hållbara tillväxt. Strategin revideras varje mandatperiod. Visionen för utvecklingsstrategin 2030 är *Ett livskraftigt Västmanland genom hållbar utveckling*. Visionen uppnås genom arbete inom tre målområden som alla bidrar till en hållbar utveckling, *Ett välmående Västmanland*, *Ett tillgängligt Västmanland* och *Ett nyskapande Västmanland genom hållbar tillväxt.* Delmålet *Ett välmående Västmanland* jobbar för utveckling under likvärdiga livsvillkor i trygga och tillgängliga livsmiljöer, god och jämlik hälsa, ett rikt kulturliv och meningsfull fritid som tillsammans skapar ett välmående och tryggt Västmanland. Delmålet *Ett tillgängligt Västmanland* betyder ett tillgängligt Västmanland där platsernas olikheter är en styrka när landsbygder och städer genom goda pendlingsmöjligheter knyts samman för att nå en större arbetsmarknad, utbildning samt kultur- och fritidsliv. Ett tillgängligt Västmanland är ett Västmanland med tillgängliga miljöer för alla. Delmålet *Ett nyskapande Västmanland genom hållbar tillväxt* jobbar för att tillvarata den kreativitet och skaparkraft som olika människor representerar, skapa en grund för nytänkande, förnyelse och hållbar tillväxt. Att tillgodose näringslivets och det offentligas behov av och möjlighet till förnyelse och kompetensförsörjning har en avgörande betydelse för länets långsiktiga utveckling.

Vision och målområden ur ”Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland” (Region Västmanland, u.å.)

Vision

Visionen för översiktsplanen tar avstamp i de globala målen för hållbar utveckling samt i nationella och regionala mål. Visionen gäller för ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft med utblick mot 2050:

Sala är 2050 en välmående, hälsosam, robust och klimatsmart kommun som i sin utveckling tagit avstamp i sitt historiska arv från Silvergruvan och genom ett långsiktigt och ansvarstagande förvaltande av sina naturtillgångar. Närheten mellan småstadsidyllen i tätorten och den omgivande landsbygden samt till grannkommuner har skapat förutsättningar för en gynnsam, hållbar och robust utveckling av Sala. Detta har genererat ett framgångsrikt näringsliv med gröna förtecken och en utvecklad besöksnäring. Bostadsutbudet är varierat och lockar människor i regionen genom sin gynnsamma geografi och genom att utgöra ett hälsosamt, hållbart, tryggt och prisvärt boendealternativ.

Fokusområden

Fyra fokusområden konkretiserar visionen för Sala kommuns översiktsplan med utblick mot 2050. Framtagna fokusområden fångar upp 12 av de 17 globala miljömål som kommunen har bedömt som relevanta för översiktsplanen.

GENUINT, INKLUDERANDE OCH NÄRA

I Sala kommuns framtid är historien ständigt närvarande. Kommunens invånare har nära till många vackra grön- och vattenområden och till sitt regionala omland. Utvecklingen av kommunen sker med utgångspunkt i dess identitet genom att utveckla, bevara, förvalta och genom att tillgängliggöra den för kommuninvånarna och för besökare. Sala stad ska bibehålla sina historiska kvaliteter, sin småskalighet och mänskliga skala och samtidigt vara en hållbart växande stad, med småstadskänsla, med närheten till ett brett utbud. Landsbygdens tätorter ska utvecklas med lokal service och med goda förbindelser mellan sig, till Sala stad, till den omgivande naturen och till målpunkter i regionen. Genom att bygga vidare på orternas styrkor och kvaliteter och genom att utveckla dessa skapas ett bra serviceutbud och ett rikt kultur- och fritidsliv, där alla kan vara delaktiga i samhälls- och kulturlivet på lika villkor i enlighet med FN:s mänskliga rättigheter.

BERÖRDA AGENDA 2030-MÅL

Mål 5 Jämställdhet

Mål 10 Minskad ojämlikhet

Mål 11 Hållbara städer och samhällen

LANDSBYGDSVÄNLIGT, NATURSKÖNT OCH HÄLSOSAMT

I det framtida Sala har skogen, jordbruksmarken och kommunens många sjöar genom ett ansvarsfullt förvaltande skapat miljöer som är attraktiva och hälsosamma. Kommunens grön- och vattenområden har utvecklats och tillgängliggjorts för både den biologiska mångfalden och för människorna.

Människan och de förutsättningar som ges av kommunens naturtillgångar står i centrum när Sala och dess samhällen utvecklas. Kommunen har därigenom utvecklat boendemiljöer som är varierade, attraktiva, hälsosamma och som bygger vidare på varje orts särart.

I Sala 2050 finns det goda förutsättningar för att leva, bo och verka på den tätortsnära landsbygden och på landsbygden. Landsbygdens tätorter har utvecklats med lokal service och bostäder med bättre och mer hållbara förbindelser.

I Sala 2050 finns bostadsmiljöer som tillgodoser olika gruppers behov och som möjliggör livskvalitet, uppmuntrar till ett aktivt och hälsosamt liv och som underlättar ett hållbart resande.

BERÖRDA AGENDA 2030-MÅL

Mål 3 God hälsa och välbefinnande

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 10 Minskad ojämlikhet

Mål 11 Hållbara städer och samhällen

Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

ROBUST OCH KLIMATSMART

Sala ska vara en föregångskommun som visar att utveckling kan ske på ett hållbart, robust, miljövänligt och klimatneutralt sätt. Ett robust och klimatsmart Sala innebär att skapa resiliens mot ett förändrat klimat genom ett långsiktigt och ansvarsfullt förvaltande av kommunens många grön- och vattenområden och dess skogs- och jordbruksmark genom att tilldela dessa en nyckelroll i den framtida utvecklingen.

För att uppnå ett robust och klimatsmart Sala är det viktigt att Sala stad och dess tätorter samspelar med naturen. Träd och buskar skuggar och ökar luftfuktigheten vilket ger behagligare lokalklimat. I Sala stad kan utvecklandet av befintliga och nytillkomna parker uppmuntra till lek, motion och utevistelse. Grönytor och annan genomsläpplig mark kan rena regn- och smältvatten, minska vattenmängder och jämna ut flödet från häftiga regn som ett led i klimatanpassningen.

Att skapa ett robust och klimatsmart Sala handlar även om att minska klimatpåverkan genom att skapa förutsättningar för ett vardagsliv där det är nära mellan olika funktioner och som ger möjligheter till hållbara transporter och ett aktivt vardagsliv. Det ska vara lätt att leva klimatsmart genom cirkulära system för resurshushållning som till exempel nyttjar avfall som en resurs framför en förbrukningsvara och kommunen ska underlätta för kommuninvånarna att välja förnybar energi.

Att jobba för ett robust och klimatsmart Sala innebär även att jobba med en samhällsplanering som förvaltar och utvecklar kommunens mark- och vattenresurser på ett så klimat- och resurseffektivt sätt som möjligt. Att planera för ett samhälle med växtkraft innebär att utveckla Sala genom en fysisk struktur som koncentrerar bebyggelseutvecklingen till befintliga orter och som utnyttjar den potential som finns i den spårbundna trafiken.

BERÖRDA AGENDA 2030-MÅL

Mål 7 Hållbar energi

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 11 Hållbara städer och samhällen

Mål 12 Hållbar konsumtion och produktion

Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna

Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

INNOVATIVT OCH FÖRETAGSVÄNLIGT

I omställningen mot ett mer robust och klimatsmart Sala kommun ingår även att skapa förutsättningar för ett innovativt företags- och besöksnäringsklimat som ger nyetableringar, nya innovationer, digitala framsteg och ökade arbetstillfällen. Dessa företag bidrar till den ekologiska, sociala och ekonomiska hållbarheten för att Sala kommun ska bli en så självförsörjande kommun som möjligt.

I Sala 2050 finns det goda förutsättningar för att leva och verka i hela kommunen. Skogen och jordbruksmarken brukas och skapar förutsättningar för långsiktigt hållbar produktion av skogsprodukter, lokal matproduktion och bioenergi. Kommunen tillhandahåller mark för hållbara lager, lokala servicelokaler och logistiklösningar för handel och industri. Samtidigt värnar kommunen även om det brukade historiska kulturlandskapet. Skogen, åkermarken, ängs- och hagmarker och kommunens många sjöar har i det framtida Sala genererat ett näringsliv med gröna förtecken och en besöksnäring som attraherar besökare från ett större omland. Det har utvecklats nya och stöttande näringar inom och runt hela kedjan från jord till bord. Samverkan med grannkommuner kommer i framtiden att behövas för att tillgodose hållbar energi och VA-lösningar. Detta behövs för att försörja en växande befolkning och ett växande företagande. Elledningar har byggts ut i och till kommunen för att kunna ta del av elkraft från regioner med större förutsättningar för planerbar kraft samtidigt som Sala utnyttjar de innovationer för förnybar el som utvecklats lokalt. Även VA-ledningar och reningsverk har byggts ut. Samspelet mellan näringsliv, föreningsliv, kommun och invånare har varit grunden till ett ökat självförsörjande och en hållbart växande kommun.

BERÖRDA AGENDA 2030-MÅL

Mål 7 Hållbar energi för alla

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna

Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Utvecklingsinriktning

Utvecklingsinriktningen samt fokusområdena utgör ramverket för den framtida fysiska utvecklingen och föreslagen mark- och vattenanvändning.

HUVUDDRAG

För att Sala kommun ska vara robust och klimatsmart och samtidigt attraktivt, naturskönt och företagsvänligt behöver samhällsplaneringen skapa förutsättningar för en fysisk struktur som är resurseffektiv och som utgår från det som är specifikt och unikt för Sala. Utvecklingen av det framtida Sala tar fasta på, bibehåller och utvecklar det historiska arvet, landsbygden, skogen och vattendragen. Detta sker genom att befintliga strukturer kompletteras och

utvecklar den potential och särart som idag finns i kommunen. De större gröna sambanden och jordbruksmarken bevaras och förstärks. Utveckling och förstärkning av gröna värden stärker Sala som helhet och gör kommunen mer attraktiv.

Utvecklingen föreslås främst ske i Sala stad och i de utpekade servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. Servicenoder är orter som har en högre nivå av service och befolkningsmängd samt vars geografiska läge medför att stora delar av kommunens invånare kommer att ha närhet till dem. I dessa orter ska den offentliga servicen utvecklas och fungera som närmsta centrum, mötesplats och kommunikationsnod för sin ort och sitt omland. Utvecklingsorter är ett antal orter inom Sala kommun (Varmsätra, Kumla kyrkby, Kila, Sätra brunn, Salbohed, Hedåker, Broddbo och Saladamm) som idag har ett grundläggande utbud av offentlig service som till exempel skola eller förskola.

Servicenoderna och utvecklingsorterna bildar tillsammans tre olika kluster; ett i söder med areella näringar och tillväxt runt järnvägen, ett i norr med gröna och blå resurser och ett i väster med rika natur- och kulturmiljöer och gröna resurser. Inom klustren ska orterna kopplas ihop och komplettera varandra. Alla orter inom klustret ska ha bra tillgänglighet till sin servicenod genom gång- och cykelförbindelser, kollektivtrafik och vägar. Dessutom behöver fungerande bredband utvecklas i hela kommunen.

Näringslivet ska få rätt förutsättningar för att utvecklas genom etablering av nya områden i strategiska lägen. Sala kan erbjuda attraktiva lägen i närhet till både riksväg och järnväg. Det är prioriterat att industri och boende inte etableras inom samma område.

UTVECKLINGSPRINCIPER FÖR BEBYGGELSE

Fyra utvecklingsprinciper är framtagna för att förklara utvecklingsinriktningens innehåll och mål. Följande principer är vägledande för den framtida mark- och vattenanvändningen.

Utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns identitet och rika natur- och kulturmiljöer, för ekosystemtjänster som livsmedelsproduktion, träråvara, biologisk mångfald, klimatanpassning och rekreation. För att skapa ett robust, klimatsmart och klimatanpassat Sala kommun är det en förutsättning att grön- och vattenområden utvecklas och bevaras. Den biologiska mångfalden ska stärkas och viktiga ekosystemtjänster integreras i den fysiska planeringen och utvecklingen av staden och orterna. Salas naturgeografiska förutsättningar är rika och lägger grunden till ett grönt näringsliv där areella näringar såsom jordbruk, skogsbruk och ekoturism kan utvecklas.

En flerkärnig och varierad ortstruktur med Sala stad som tyngdpunkt. Olika förutsättningar inom kommunen ger potential för att utveckla orter med olika identiteter och med olika boendetyper. Genom att stärka och utveckla de olika orterna utifrån sina förutsättningar skapas en flerkärnig ortstruktur och ett serviceutbud där varje ort bidrar till en kompletterande helhet. Bebyggelseutvecklingen sker främst i Sala stad och i servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta.

Utveckling ska prioriteras där det finns skola, service, kollektivtrafik och infrastruktur för att stärka det lokala samhället. Närhet till skola och service är viktigt för ett fungerande vardagsliv och en självständighet för olika grupper. Utveckling sker främst där det redan finns investeringar i infrastruktur, kollektivtrafik och tekniska system.

Ett sammankopplat Sala och en region med hållbara transporter och utvecklade kommunikationsstråk. För att öka nåbarheten till Sala, den regionala servicen, till kommunens gröna och blå områden lokaliseras nya bebyggelseområden i närhet av befintlig eller intill planerad kollektivtrafik. Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna kopplas samman via kommunikationsstråk kompletterade med gång- och cykelstråk samt med utökad kollektivtrafik.

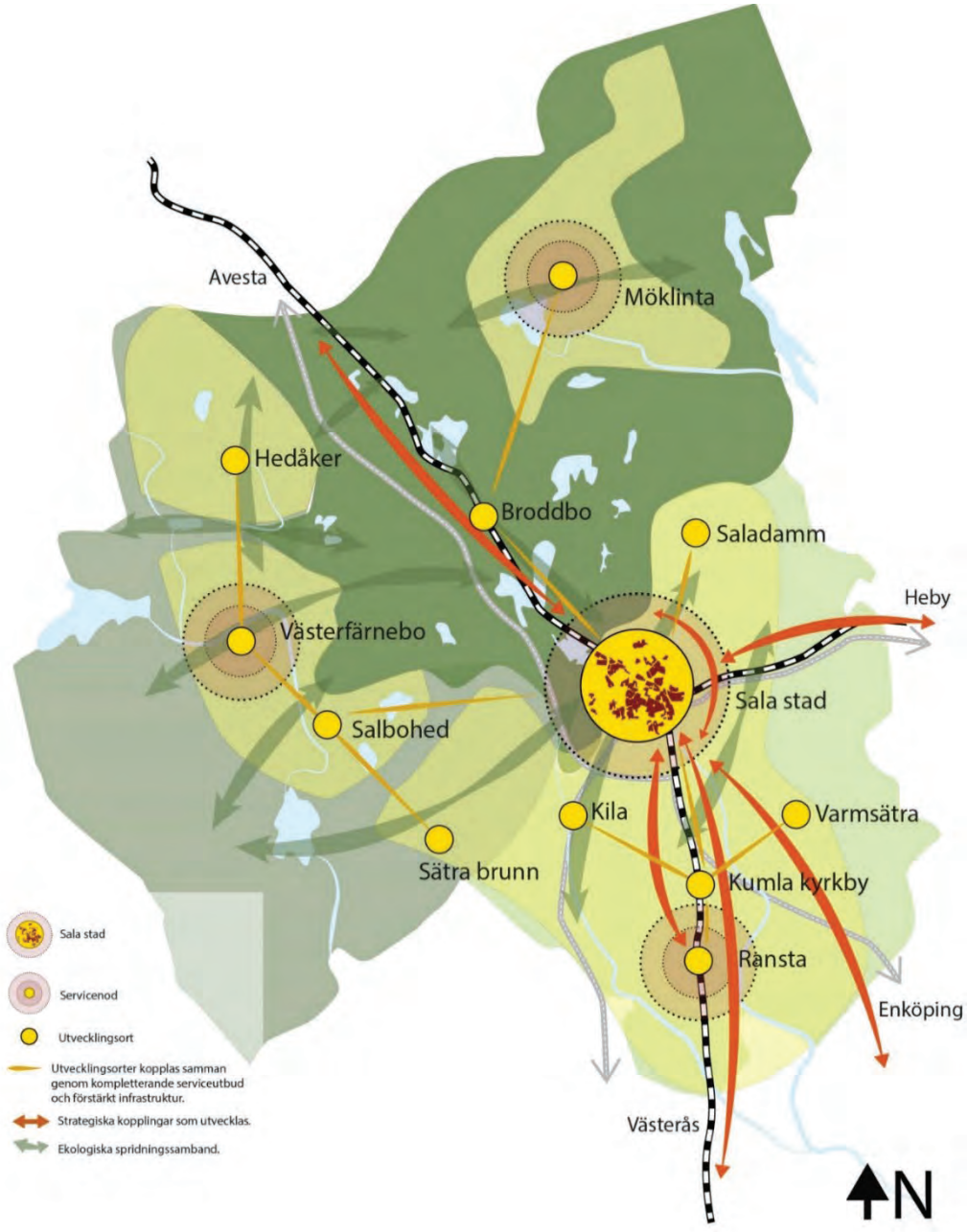

Utvecklingsinriktning för Sala kommun 2050

Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap

Den framtida utvecklingen av mark- och vattenanvändning i Sala kommun tar sin utgångspunkt i Dalälven, gruvan, skogen, jordbruksmarken samt ängs- och hagmarken som historiskt präglat kommunen och dess utveckling. Föreslagen mark- och vattenanvändning tillgängliggör kommunens vatten- och grönområden.

I det här avsnittet kan du läsa om grön infrastruktur, ekosystemtjänster, vattenområden och grundvatten samt återhämtningslandskap.

GRÖN INFRASTRUKTUR

Grön infrastruktur är ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda områden. Infrastrukturen utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.

VÄRDETRAKTER

Länsstyrelsen har i samband med arbetet med grön infrastruktur arbetat fram värdetrakter utifrån olika naturtyper (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2019). I Sala kommun finns fem utpekade värdetrakter, vilka består av landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden i barrskog, gräsmarker, vattenytor, våtmarker och triviallövskog.

En värdetrakt har en särskilt hög täthet av värdekärnor, inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer, jämfört med vad som finns i omgivande landskap. Värdetrakter har därmed också en högre grad av långsiktig ekologisk funktionalitet. Detta gör att värdetrakter ofta omfattar de mest värdefulla landskapsavsnitten för biologisk mångfald. En hög biologisk mångfald ger goda förutsättningar för att skapa robusta ekosystem som långsiktigt kan leverera ekosystemtjänster.

EXEMPEL PÅ VIKTIGA VÄRDETRAKTER FÖR GRÖN INFRASTRUKTUR I SALA KOMMUN

- Hallarsbo-Sala, Storljusen och Hälleskogsbrännan (barrskog)
- Hallarsbo-Sala och Hälleskogsbrännan (triviallöv)
- Svartådalen- Salakalken (värdefulla gräsmarker i odlingslandskapet)
- Norra och västra delarna av Sala kommun (värdefulla våtmarker)
- Svartåns vattensystem (värdefulla vattenmiljöer).

Barrskogsområdena inom kommunen domineras till största delen av sura bergarter. Barrskogarna dominerar skogslandskapet med naturliga inslag av lövskog. Rena lövskogar är ovanliga på grund av skötseln av skogarna som länge varit inriktad på barrskog. De få platser där det finns lite större förekomster av lövskog är alla platser där det har brunnit. Ölstabrännan öster om Sala är ett

exempel på en skog som brann år 1888. Hälleskogsbrännan, som brann 2014, kommer att bli landets största sammanhängande lövskog, nedanför fjällskogen, när den fått växa till sig. Lövskogstillgången minskar när allt mer barr växer in, vilket innebär att dessa biotoper inte är beständiga. Även ädellövskog finns med i landskapet, men på grund av läget och frånvaro av kalk i moränen så är ädellövskog sällsynt. Samtliga ädellövarter, förutom bok och avenbok, finns dock som enstaka träd. Förekomst av biologiskt överåriga och stora ekar finns främst utefter Dalälvens stränder och annars endast som gårdsnära träd eller i enstaka hagar.

I odlingslandskapet har omvandlingen av landskapet tydligt påverkat den biologiska mångfalden. Här handlar det om restmiljöer. Eftersom det blivit sällsynt med små djurgårdar med betande djur i hagar så finns det idag få naturliga betesmarker kvar. Gräsbärande ogödslade beteshagar är bland de artrikaste som man kan hitta i odlingslandskapet.

En annan naturtyp, även denna en typ av gräsmark, som har en unik förekomst i Sala kommun är sidvallängarna. De kallas även för våtslåtterängar eftersom de är beroende av regelbundna översvämningar, vilka göder ängarna med sitt näringsrika svämvatten. Ingenstans i landet finns det så stora sammanhängande våtslåtterängar som Sala kommun har utefter Svartån i Fläckebo och Västerfärnebo socknar. Det här är fodermarker med oerhört lång hävd, vilka har bildat grunden för välståndet i de här bygderna. Markerna har ett högt biologiskt värde samt är rika på fågelarter, såväl häckande arter som rastande våtmarksarter. Tusentals gäss, svanar och änder rastar årligen på dessa översvämmade ängar. Områdena är idag klassade som riksintresseområde för naturvård, kultur och friluftsliv samt Natura 2000-område. Svartådalen är även klassat som ett av de 10 mest betydelsefulla våtmarksområdena i landet.

Dalälvslandskapet, som tangerar Sala kommun, har höga biologiska värden. De mest värdefulla delarna utgörs idag av Färnebofjärdens nationalpark. På grund av den relativt oreglerade älvsträckan och de regelbundna översvämningarna är det ett unikt landskap. Det här ger unika förutsättningar för en mycket stor artmångfald.

EKOLOGISKT KÄNSLIGA OMRÅDEN

Områdena som beskrivs i det här avsnittet bör beaktas vid planering och prövning som ekologiskt särskilt känsliga områden i kommunen och ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Lövskogsområden i Bännbäck–Forsbo, Hallaren-området samt Långforsen – Silvköparen – Lisjö mosse

Samtliga områden är belägna inom Färnebofjärden, storområdet för vitryggig hackspett. Skogsstyrelsen har arbetat med områdena Bännbäck– Forsbo och Hallaren-området, genom att upprätta avtalsområden och inrätta Biotopskyddsområden. Syftet är att skapa lövbiotoper med främst medelålders och äldre löv genom att i avtalsområdena avverka all gran inom ramarna för LIFE (EU-fond som finansierar bidrag till miljö-, klimat- och naturprojekt) och säkerställa de rena lövskogarna som biotopskydd. Tillsammans med naturvårdsbränd mark på bolagsägd mark i området, skapas därigenom större arealer lövskog gränsande till sjö och älv, lämpliga för hackspettarterna, andra lövskogsanknutna fågelarter, samt flera rödlistade gelélavar bland annat. Samma syfte har arbetet med att skapa lövskogar vid Silvköparen och Långforsen, vilka

drivs av Sala kommun inom sitt åtagande som FSC-certifierad markägare och gentemot Artskyddsförordningen.

Kalkbarrområden i Hillingen – Gransjöområdet
Kalkbarrskogsområde där urbergskalken går upp i dagen som begränsade körtlar. Barrskogarna nordost om Saladamm är en fortsättning på de större sammanhängande kalkområdena kring Sala silvergruva och vid Saladamm. Granen här i kalkstråket har en mycket lång kontinuitet och genom sin växtplats på lättvitrad kalk, har förutsättningar för en lång rad kalkgynnade storsvampar uppstått. Flertalet av storsvamparterna har förutom kravet på kalk i marken, en stark knytning till gran med lång kontinuitet på platsen. Förutsättningen för en fortsatt artrik sammansättning bland dessa svamparter vilar därför på att det även fortsättningsvis sker ett brukande av skog med ett betydande inslag av ortseget granplant-material.

Naturbeteshagar i Gruvbyn, Färjebron, Salbohedshagarna samt Skogbyns ravinhagar
De fyra naturbeteshageobjekten är de idag enda kvarvarande beteshagarna i kommunen med ett mycket högt biologiskt värde. Biologiska värden som växt fram genom ett mycket långt kontinuerligt bete samt att endast naturliga gödsel från djuren har tillförts. Hagarna är samtliga av typen öppen hage på frisk mark av olika örtrika typer. Trädbevuxna men glesa partier finns som komplement och med ett delvis annat artinnehåll. Hagarna hyser en mycket artrik sammansättning av betesgynnade kärlväxt- och ängssvamparter som i sin tur drar till sig flera idag mycket sällsynta insektsarter. Generationer av intresserade och kunniga djurhållare har sett till att dessa biologiska kulturskatter bevaras och sköts för framtiden. Men för att detta ska få en önskvärd fortsättning, behövs betande djur och en överföring av kunnande om skötseln av dessa marker.

Flodkräftvatten
Ett fåtal flodkräftvatten finns idag kvar i Sala kommun, representerade av de på karta redovisade sjöar och vattendrag. Den svenska flodkräftan har minskat dramatiskt efter införandet av den invasiva signalkräftan. Ytterligare ett hot mot flodkräftan är försurningsläget i flertalet av sjöarna i kommunen. Kalkningsinsatser i samarbete med länsstyrelsen sedan 1970-talet har skyddat arten på ett par platser. Arten kräver en vattenkvalitet med basiskt vatten samt en i övrigt bra vattenkvalitet. Den trivs i så väl klarvattensjöar med grusbotten, som i rinnande vatten på lera. Innan kräftpesten kom fanns flodkräftan i flertalet av våra vattendrag och sjöar som inte var belägna på naturligt sur berggrund. Idag bedrivs ett intensivt arbete med att skydda flodkräftan, en folkkär art som betytt mycket för en gammal matkultur. I Sala kommun har ett skyddsområde för arten inrättats i Stävresjön. Detta ska på sikt, tillsammans med aktiva stödåtgärder för arten, säkra förekomsten av flodkräfta mot isättning av signalkräfta men även ett säkrande av livsmiljön där.

Naturliga vattendrag från Ljömsebosjön samt Storljusen (Ljuse grav med fortsättning ner till Skvalån) samt i Rossbäckens avrinningsområde
De små vattendragen från Ljömsebosjön samt Storljusen (Ljuse grav med fortsättning ner till Skvalån), samt i Rossbäckens avrinningsområde har en god vattenkvalitet samt naturligt meandrande vattenfåra på ett något sandigt underlag. Dessa faktorer skapar en mycket intressant vattenmiljö. I dessa vattendrag förekommer utter och bäcknejonöga. Små bäckar med de här kvaliteterna, som är så pass orörda av grävningar och uträtningar, är idag något mycket sällsynt i kommunen. Bara av den orsaken är vattendragen värda en

omsorg, inte bara av vattenmiljön utan även av strändernas vegetation för att åstadkomma beskuggning och mattillförsel i form av allt som ramlar ner i vattnet från överhängande trädkronor.

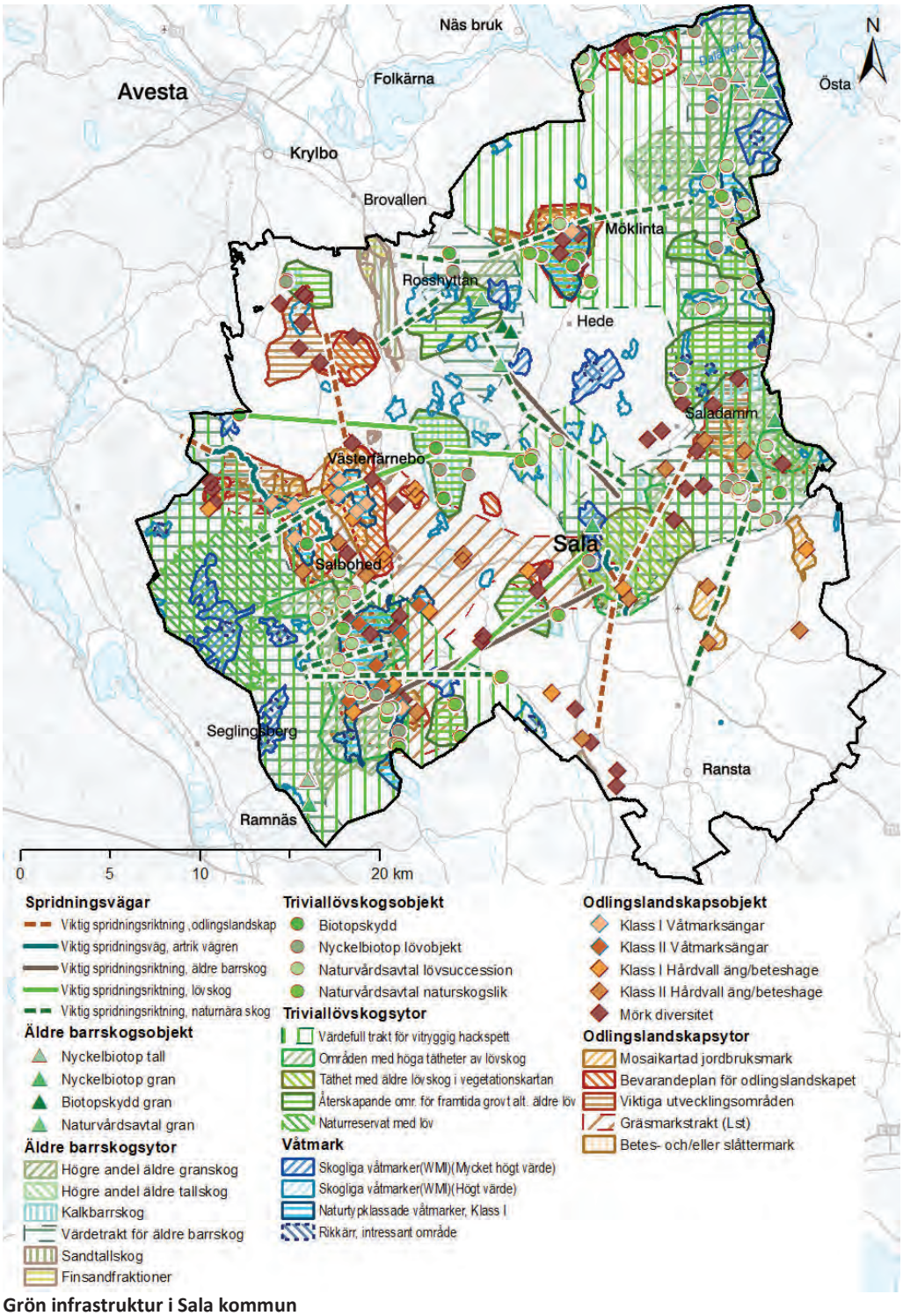

Grön infrastruktur i Sala kommun

VÄGLEDNING

- Grön infrastruktur ska bevaras och utvecklas i samband med planering och prövning av bygglov och förhandsbesked.

- Värdetrakter ska bevaras och utvecklas i samband med planering och prövning.

- Länsstyrelsens plan för grön infrastruktur ger underlag och tillämpas i vägledningen.

- Det ska finnas livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter i vatten- och grönområden.

- Ta särskild hänsyn till de skogliga värdetrakterna för lövskog, äldre tall och granskog samt kalkbarrskog vid planering av infrastruktur och bebyggelse.

- Badelundaåsen och dess biåsar med torra, öppna sandmiljöer har höga naturvärden eller möjligheter att relativt enkelt skapa sådana och är därför viktiga värdetrakter för att skapa livsmiljöer och spridningsvägar. Dessa områden utgör en väldigt viktig miljö för många hotade arter.

- Kommunens skogsmark ska skötas i enlighet med kommunens skogsbruksplan så att rekreations, natur-och kulturmiljövärden bevaras.

- Artskyddsförordningen beaktas i all planering och prövning.

- Kommunens tätortsnära skogsmark utvecklas så att den är tillgänglig för medborgarna.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster handlar om vad naturen ger oss människor, som till exempel spannmål, rening av luft och vatten, klimatreglering, bildande av bördig jord och rekreation/friluftsliv. Genom att bevara och utveckla de förutsättningar som finns för att naturen ska kunna ge oss ekosystemtjänster säkras dessa för framtiden. En planering som görs med hänsyn till ekosystemtjänster skapar ett samhälle som är mer långsiktigt hållbart. Ekosystemtjänsterna kan delas upp i fyra olika kategorier:

- **Stödjande** tjänster är nödvändiga för produktionen av alla andra ekosystemtjänster. Bland dessa inkluderas näringscykler, vattencykler, fotosyntes och jordmånsbildning.

- **Reglerande** som klimatreglering, kolupptagning, pollinering, nedbrytning av avfall, rening av vatten och luft, förebyggande av erosion och skred samt vattenreglerande.

- **Försörjande** som dricksvatten, livsmedel, skogsråvaror, vilt, bär, svamp, mineraler och energi-eller biobränslen.

- **Kulturella** som vardagsmotion, träning, naturturism, välmående och fysisk hälsa.

För en hållbar utveckling av städer och tätorter är det viktigt att samspela med och utveckla naturens ekosystemtjänster. Träd och buskar skuggar och ökar luftfuktigheten vilket ger ett behagligare lokalklimat. Små skadliga partiklar fastnar även på växternas bladverk vilket kan bidra till renare luft. I täta stadsmiljöer kan grönskan stimulera till lek, motion och utevistelse samt minskar stress och sänker blodtrycket. Grönskan kan också bidra till en bättre ljudmiljö och skapar på så sätt en hälsosammare miljö för stadens invånare. Utöver ovan beskrivna förtjänster kan grönytor, våtmarker, öppna vattenytor och annan genomsläpplig mark rena regn- och smältvatten. Ytorna kan också minska vattenmängder och jämna ut flödet från häftiga regn som ett led i klimatanpassningen.

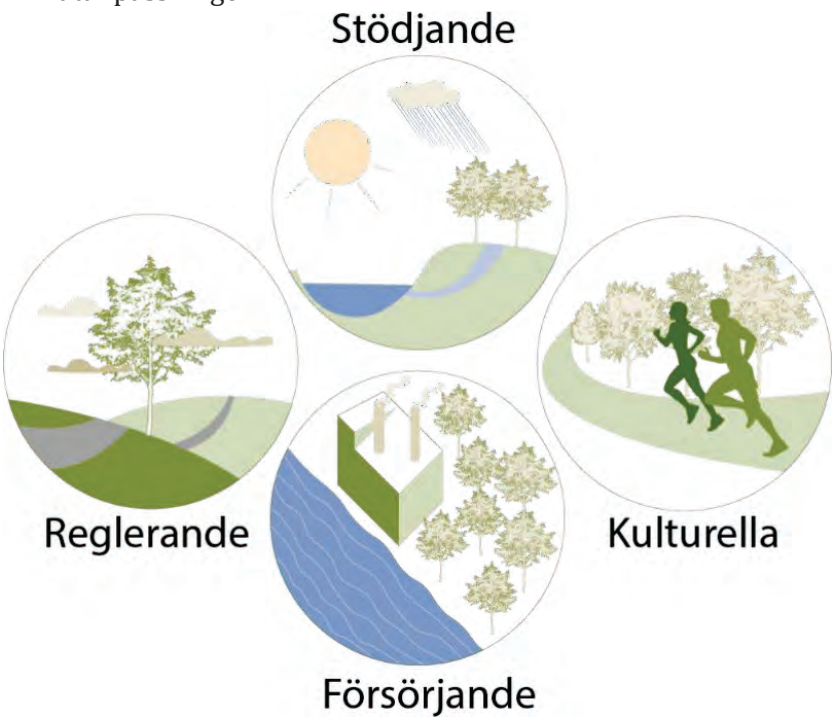

Ekosystemtjänster

I Sala kommun finns goda förutsättningar att producera ekosystemtjänster som är kopplade till skog, jordbruk, djurhållning och vatten. Utgångspunkten är att biosfärens och de ekosystemtjänster den ger är grunden för utveckling och är en förutsättning för livskvalitet i Sala kommun. Målet är att kommunens ekosystemtjänster ska tillvaratas, stärkas och utvecklas. Planering av mark och vatten i kommunen ska därför ha fokus på:

- **Vatten i landskapet.** Vattenmiljöer för vattenrening, dricksvattenförsörjning, biologisk mångfald, minskad översvämningsrisk, minskad övergödning samt turism och friluftsliv.

- **Skogen och träden.** Träd i bebyggelse för bättre ljudmiljö, bättre lokalklimat med skugga och luftkvalitet, skogens produktion av biobränsle, vilt, bär och svamp, timmer, klimatreglering, vattenreglering, vardagsrekreation, naturturism, kunskap och information, välmående och fysisk hälsa.

- **Jordbruk.** Livsmedelsproduktion, biologisk mångfald, kulturmiljö, upplevelsevärden.

- **Ängs- och hagmarker.** Livsmedelsproduktion, biologisk mångfald, kulturmiljö, upplevelsevärden.

- **Pollinerarna**. Blommande träd, buskar, blommor och andra livsmiljöer för pollinerande insekter och välbefinnande för oss i form av skönhetsvärden i landskapet.

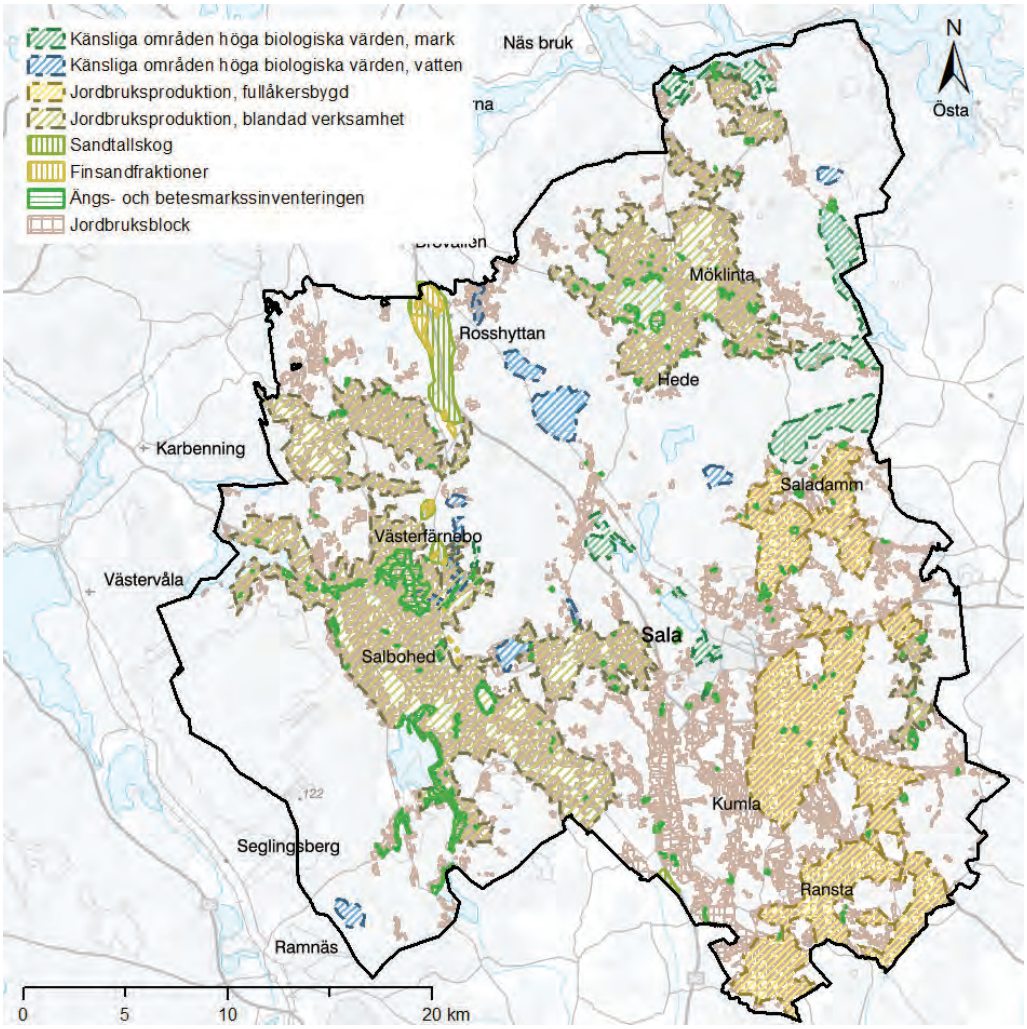

Ett urval av områden som bidrar med ekosystemtjänster i Sala kommun

Landsbygden i Sala kommun är en stor leverantör av ekosystemtjänster. Rätt brukad kan jord och skog hantera stadens utsläpp och försörja städernas invånare med ren luft, livsmedel och råvaror. Både jordbruksmark och skogsmark behöver därför värnas och ges skydd för att hindra den nedåtgående trenden. Prioritering behövs också för markområden det råder brist på, exempelvis naturbetesmark och obrukad skog. Betande djur är viktiga för att hålla ängs-och betesmarker öppna och för fortsatt biologisk mångfald. Utan djuren växer markerna igen och blir till skog. Betesmark kräver inte underhåll i samma utsträckning som åkermark. Betesmark har ett cirkulärt kretslopp och ses därför som en viktig och hållbar resurs för jordbruken. Områden med biologiska och hydrologiska värden lyfts fram i kartan ovan eftersom de bland annat bidrar till biologisk mångfald i kommunen.

Att kartera ekosystemtjänster på ett fullständigt sätt är komplext men ett urval har gjorts utifrån vilka ekosystemtjänster som är extra viktiga för Sala kommuns

hållbara utveckling utifrån dagens kunskap och förutsättningar. Fördjupade utredningar av ekosystemtjänster kan ge en helhetsbild av tillgängliga ekosystemtjänster per område i kommunen.

I en ekosystemtjänstutredning för Sala kommun (2020) har det konstaterats att andelen jordbruksmark minskar i kommunen. Framför allt så minskar jordbruksmark i form av naturbetesmarker, vilket är ett hot eftersom denna typ av jordbruksmark har stor betydelse för den biologiska mångfalden. Jordbruksmark i stort är också av stor betydelse för livsmedelsförsörjning, gröna näringen samt vår krisberedskap utifrån ett totaltförsvarperspektiv.

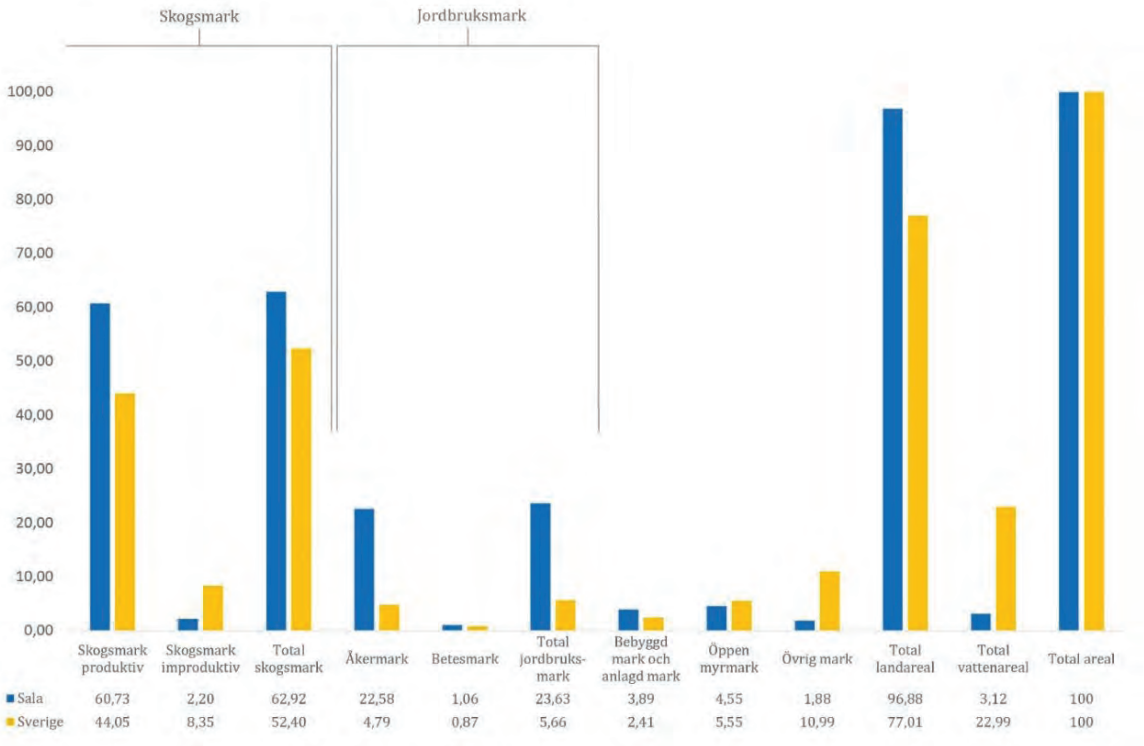

	Skogsmark produktiv	Skogsmark improduktiv	Total skogsmark	Åkermark	Betesmark	Total jordbruks-mark	Bebyggd mark och anlagd mark	Öppen myrmark	Övrig mark	Total landareal	Total vattenareal	Total areal
Sala	60,73	2,20	62,92	22,58	1,06	23,63	3,89	4,55	1,88	96,88	3,12	100
Sverige	44,05	8,35	52,40	4,79	0,87	5,66	2,41	5,55	10,99	77,01	22,99	100

Markanvändningen i Sala kommun 2020 samt i riket per användningsklass i andelar av den totala arealen mark (SCB).

Sala kommun har knappt fem gånger mer åkermark mätt som andel av den totala markarealen än vad Sverige har, 22,58 % av markarealen jämfört med 4,79 % i landet. Betesmarken motsvarar ca 1,06 % av den totala markarealen i Sala kommun och 0,87 % i riket. Den produktiva skogsmarken motsvarar 60,73 % av markarealen i Sala och 44,05 % i riket, medan den improduktiva skogsarealen är betydligt större i riket (8,35 %) än i Sala (2,20 %). Andelen vatten samt övrig mark är avsevärt större i riket än i Sala.

VÄRDERING AV EKOSYSTEMTJÄNSTER

För att mäta hållbarhetsbalansen gällande bevarande och utvecklande av ekosystemtjänster i Sala kommun, presenterar översiktsplanen nedanstående mätetal för bevarande och utveckling av ekosystemtjänster i kommunen:

- Totala arealen åkermark i kommunen följs upp och beaktas i planering och prövning.

- Totala arealen skogsmark i kommunen följs upp beaktas i planering och prövning.

- Totala arealen naturbetesmarker i kommunen följs upp och beaktas i planering och prövning.

Grundidén är att naturen, dess råämnen och krafter är urkällan för all produktion, alldeles särskilt för den gröna näringen. Se även exemplet från den svenska Agenda 2030-delegationen som illustrerar de globala målen som en tårta med biosfären som bottenplatta och därmed förutsättning för ekonomisk tillväxt och social utveckling.

Ett övergripande mål är att livsmedelspolitiken i kommunen ska stå i överensstämmelse med de allmänna målsättningarna om en god hushållning med samhällets totala resurser. Tidigare ekonomiska modeller har saknat naturen och marken som produktionsfaktor. Det innebär att man har sökt att maximera en exponentiell ekonomisk tillväxt i en logik där ekonomins ekologiska dimension saknats. Att i översiktsplanen beskriva ekosystemtjänster och dess värden, är ett sätt för kommunen att inkludera denna saknade dimension för att på så sätt kunna närma oss en hållbar utveckling för Sala kommuns markanvändning 2050. Kommunens ekosystem bör därför också värderas som en resurs för att producera biologisk mångfald, livsmedel, skogsråvara, reglera vatten, reglera klimat samt för att i tätorter ta hand om dagvatten, sänka temperaturer, rena luft och minska buller.

VÄGLEDNING

- I samband med planläggning ska områdets ekosystemtjänster beskrivas, analyseras och värderas.

- Kommunen ska tillvarata och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster vid planering, byggande och förvaltning. Vid byggnation och förvaltning är det också möjligt att skapa nya ekosystemtjänster vilket alltid bör övervägas.

- Genom att värna och utveckla mångfunktionella ytor skapas ett effektivt markutnyttjande för dagvattenhantering, översvämningshantering, ekologi och rekreation. Grönområden kan då samordnas med områden viktiga för vattenförsörjning och förstärkt hållbar dagvattenhantering.

- Vid förlust av ekosystemtjänster behöver kompensationsåtgärder vidtas. Framför allt där det råder brist på ekosystemtjänster.

- I planeringen behöver det skapas gröna samband mellan befintliga grönområden och nya områden.

- I samband med planering ska gröna och blå stråk beaktas för att möjliggöra rekreation och stimulera människor att gå och cykla mellan olika bostadsområden och målpunkter.

- Det ska möjliggöras för de gröna och blå stråken att kunna fungera som spridningsvägar för djur och växter.

- Samverkan bör prioriteras för upprätthållande och tillkomst av betande

djur till betesmarker i kommunen eftersom de utgör en viktigt och hållbar resurs för jordbruken och biologisk mångfald.

VATTENOMRÅDEN OCH GRUNDVATTEN

I Sala kommun finns många sjöar och vattendrag som tillsammans utgör vattenområden. I kommunen finns även flera vattenhållande grusåsar. Större sjöar, vattendrag och grundvatten delas in i vattenförekomster som ska uppfylla miljökvalitetsnormer (mål för ekologisk och kemisk status).

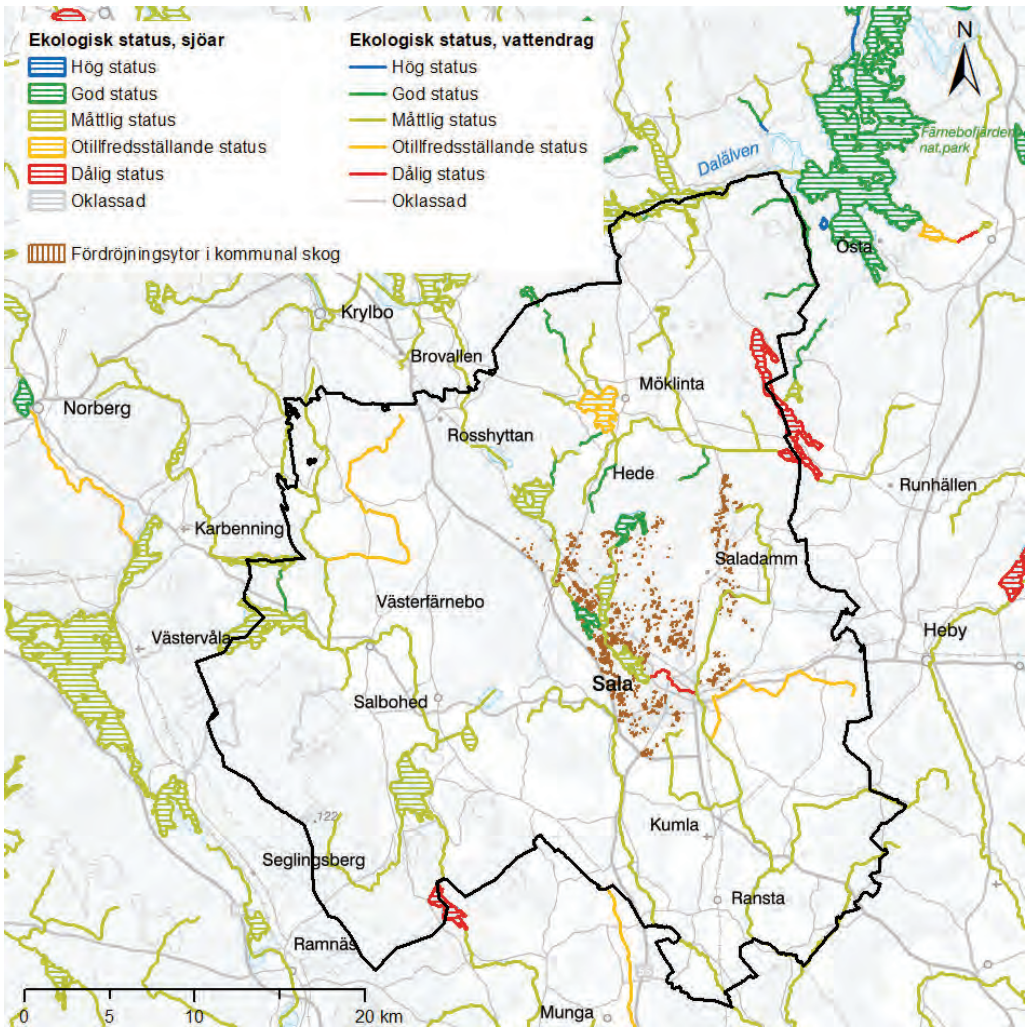

Statusklassning av ytvatten (VISS) samt identifierade fördröjningsytor i kommunal skog (MALVIN, Hushållningssällskapet)

Alla som har kommunalt dricksvatten i Sala kommun får sitt vatten från grundvatten i Badelundaåsen och Möklintaåsen. Historiskt har man ofta ansett att det finns en obegränsad mängd grundvatten i kommunens åsar. De senaste årens torra somrar och nederbördfattiga vintrar har gjort att nivåerna i vissa täkter varit rekordlåga. SGU (Sveriges geologiska undersökning) har beräknat att grundvattenbildningen kan bli 5–15% mindre under det närmaste seklet på grund av klimatförändringarna (2017). Ett arbete för att säkerställa den långsiktiga dricksvattenförsörjningen i Sala kommun pågår. För att säkerställa vattenkvaliteten behöver det fastställas vattenskyddsområden med moderna föreskrifter.

En kommunövergripande vattenplan saknas än så länge men en del underlag

finns framtagna och bör senare integreras i kommande vattenplan eller vattentjänstplan för Sala kommun.

Som ett exempel finns en kartering i den, vid inventeringstillfället, kommunägda skogen norr som Sala stad som identifierar lämpliga platser för fördröjning av vatten genom igenläggning av diken och tillskapande av våtmarker. För Svartån finns också våtmarker identifierade och länsstyrelsen har redan påbörjat ett arbete inom reservatet för Hälleskogsbrännan med restaurering av våtmarken genom igenläggning av äldre skogsdiken.

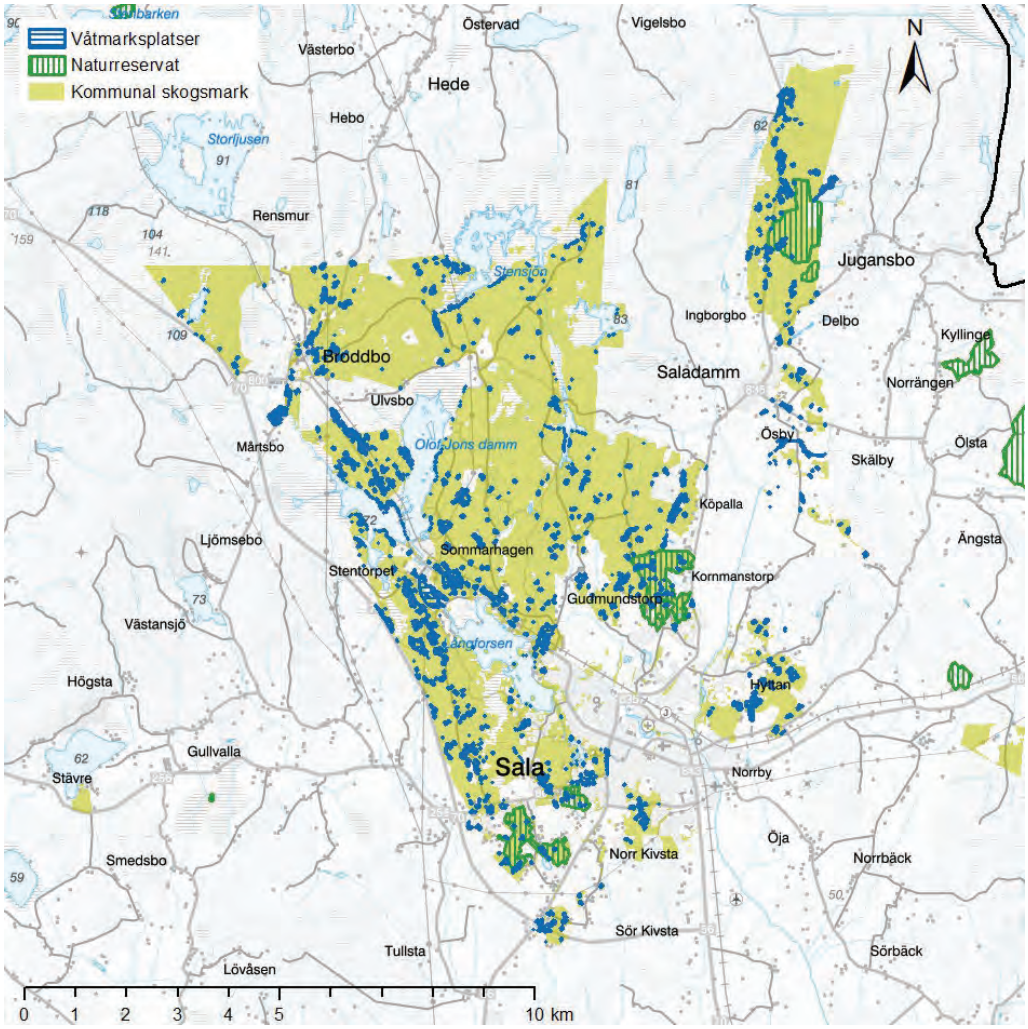

Identifierade våtmarksplatser som vid inventeringstillfället låg inom Sala kommuns skogsmarker och närliggande naturreservat (MALVIN 1, Hushållningssällskapet)

För Sala stads vattenmiljöer finns även en antagen vision för klimatanpassning av vattendragen, med fria vandringsvägar för fisk och mervärden för god livskvalitet och besöksnäring i staden.

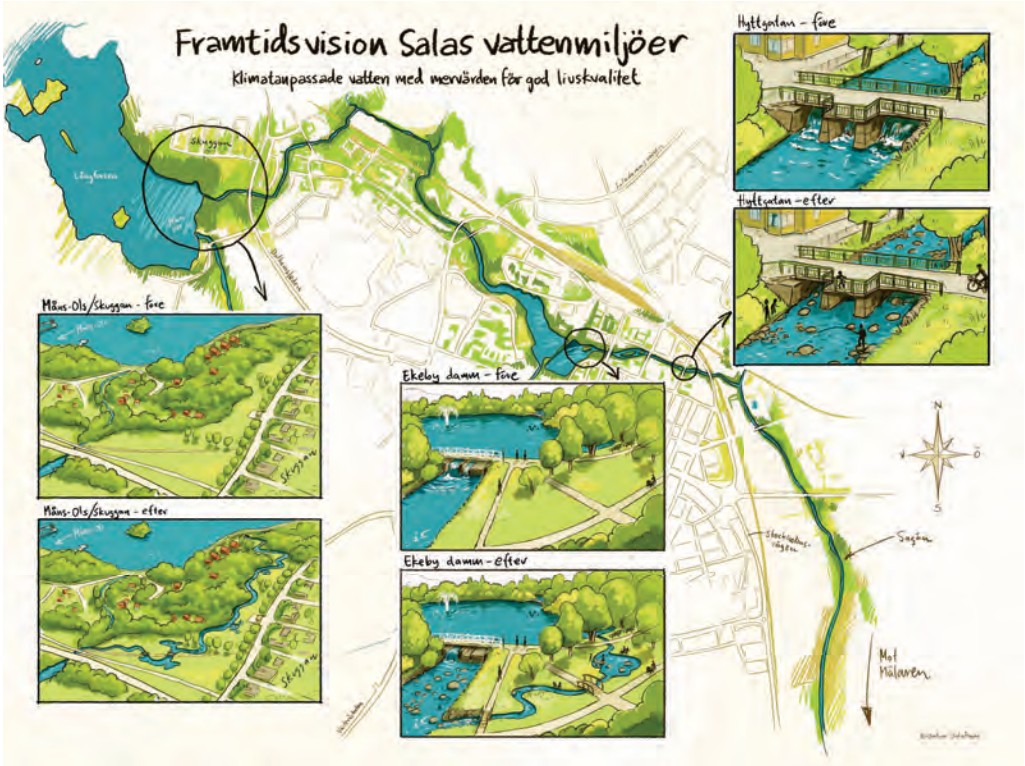

Illustration över Framtidsvision för Salas vattenmiljöer – klimatanpassade vatten med mervärden för god livskvalitet (Studio Flygar)

VÄGLEDNING

- En kommunövergripande vattenplan/vattentjänstplan behöver tas fram för kommunen.
- I planbesked och behovsbedömningar ska det framgå vilken vattenförekomst som berörs och vilken status (MKN) den har. Det ska även framgå hur planens genomförande kan komma att påverka miljökvalitetsnormen i aktuell vattenförekomst.
- I planläggning medverka till att inte försämra utan helst förbättra vattentillståndet med syfte att uppnå miljökvalitetsnormerna enligt vattendirektivet.
- Kommunen ska inom sin miljöbalkstillsyn prioritera och ställa krav så att miljökvalitetsnormerna kan uppnås.
- Våtmarkers ekologiska och vattenhushållande funktion bibehålls eller restaureras. Värdefulla våtmarker bevaras. Klimatnytta i kombination med biologiska värden är styrande.
- Bistå länsstyrelsen med resurser i arbetet med restaureringen av hydrologin inom Hälleskogsbrännans naturreservat.
- I samverkan med länsstyrelsen arbeta för minskad spridning av föroreningar från mark till vatten särskilt i Sala stad med omnejd där mark och bottensediment är påverkat av framför allt metaller från den historiska gruvdriften.

- Peka ut några områden där åtgärder gör störst nytta ur vattenhållande funktion/biologisk nytta,

- Integrera naturligt förekommande arter och ekosystem i utvecklingen av tätorternas parker och grönska genom ortseget biologiskt material (befintligt eller berikat), vid det fortsatta arbetet med dammar och vattenvägar i staden.

- I all kommunal planläggning, exploatering och ledningsdragning undvika att skada våtmarkerna.

- Kompensationsåtgärder ska alltid göras när våtmarker inte kan skyddas från skador. Kompensationsåtgärder inriktas på biotopåterställning alternativt hydrologiåterställning av våtmarker i utpekade områden i framtagen kartering över områden där restaurering bör prioriteras i landskapen.

- Ta fram en plan för långsiktig biologisk utveckling i småvatten som en del av en kommunövergripande vattenplan. I den biologiska utvecklingsplanen bör även fria vandringsvägar för fisk samt vattenmiljöutveckling inkluderas.

- Skapa en vattenpark vid lergroparna vid Sagån i Sala stad.

- Exploatering eller ändrad markanvändning på viktiga grundvattenförekomster som riskerar att påverka grundvattenbildningen eller vattenkvaliteten ska ej tillåtas.

ÅTERHÄMTNINGSLANDSKAP

Lugn och ro är en eftersökt kvalitet. Studier har visat att människor, för välbefinnande, söker olika typer av upplevelser i sin närmiljö. Begreppet ”landskap” används i detta avsnitt för att beskriva den ”relativa tystnaden”, fri från mänskligt brus och ljudmattor från exempelvis större vägar. Ett landskap som man befinner sig i utomhus, är sällan helt tyst. Där finns naturens egna ljud och där finns ljud från människors verksamheter knutna till vardagen.

Ytterligare ett syfte med att peka ut återhämtningslandskap i översiktsplanen är att lyfta fram olika strukturer, som inte bara handlar om relativ tystnad. Det kan vara allt från det lilla i form av att få kontakt med djurlivet (både det vilda och våra husdjur i lantbruket). Det kan handla om, ur ett landskapsperspektiv, mikrostrukturer som du finner i din omedelbara närhet. Även det storskaliga öppna landskapsrummet, kan erbjuda den nedvarvningen. För vissa kan dock ensamheten vara såväl en förutsättning som ett stressande tillstånd. Landskapet behöver då kunna erbjuda båda förutsättningarna. För andra handlar den här vistelsen om att finna den inre ron på en viss speciell plats, som stämmer med det behov som finns för att kunna finna sig själv. Andra behöver vandra runt för att kunna möta olika typer av små rum, för att till slut finna det rätta. Eller kanske man behöver finna olika rum som tillsammans i processen för tanken framåt.

Med valet av tre landskapstyper, fördelade över fem områden i kommunen, skapas en valmöjlighet där olika behov för friluftsliv och återhämtning har en möjlighet att tillgodoses. Inom varje område finns flera intressepunkter för friluftsliv och återhämtning utpekade. På dessa platser kan besökaren bland

annat få tillgång till en enskild lugn stund, uppleva mäktiga forsljud eller se ut över landskapet från olika utsiktsplatser. Landskapens stödjande strukturer kopplar direkt till landskapens ekosystemtjänster. Tillgängliggörande av dessa tjänster till stöd för dem som behöver läkande avgörs av den i bygderna som kommer att i någon mening ta hand om invånare och besökare under deras vistelse här.

För att uppleva ostördhet och för att ge möjlighet till återhämtning är det viktigt att miljön är fri från buller. För att områden ska vara tysta krävs att de har en viss storlek och att de ligger fjärmade från större trafikleder och andra bullerskapande element. För att åstadkomma detta föreslås följande återhämtningslandskap med olika karaktär och mål som besökaren ska kunna uppnå i processen mot återhämtning.

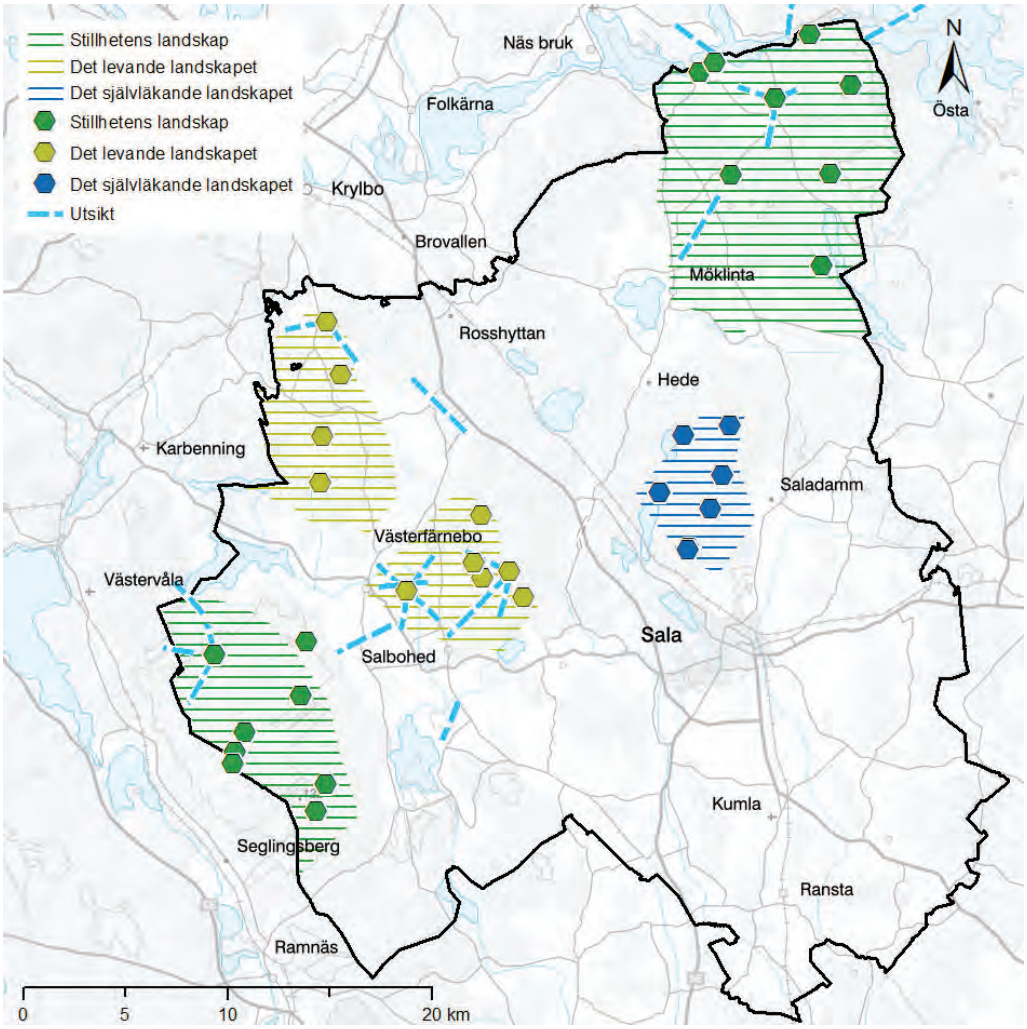

Förslag på återhämtningslandskap i Sala kommun

VÄGLEDNING

- Vid planläggning för ny bebyggelse i anslutning till vatten ska strandskyddslagstiftningen tillämpas. Hänsyn tas till allmänhetens tillgänglighet till stränder och bad.

- Kommunen vill erbjuda miljöer för att uppmuntra till lek och rörelse som i sin tur ger en ökad folkhälsa. Närhet och tillgänglighet är en viktig faktor för att platserna ska användas ofta.

- Natur eller parkområden bör finnas i anslutning till skolor, förskolor och äldreboenden.

- Bostadsnära natur av hög kvalitet bör vara tillgänglig inom 300 meter från bostaden, varje stadskvarter bör ha minst 30 procent krontäckningsgrad (hur stor andel av en yta som skuggas av trädkronor) och alla bör kunna se minst 3 träd från sin bostad, skola och arbetsplats, enligt den så kallade 3.30.300 principen som bland annat tillämpas av Green Cities Europe.

- Strövområde bör vara tillgängligt inom 1000 meter från bostaden.

- Förstärk den faktiska nåbarheten och orienterbarheten till bostadsnära natur och strövområden genom stråk och platser samt ta bort barriärer.

- Se till att möjligheterna att nå den bostadsnära naturen integreras med den övriga kommunala transportplaneringen.

- Skapa attraktiva stråk för flera transportsätt med hjälp av grönska och vatten.

- Skapa promenadvänlighet i bostadsområden i synnerhet och i orten som helhet.

Kultur och fritid

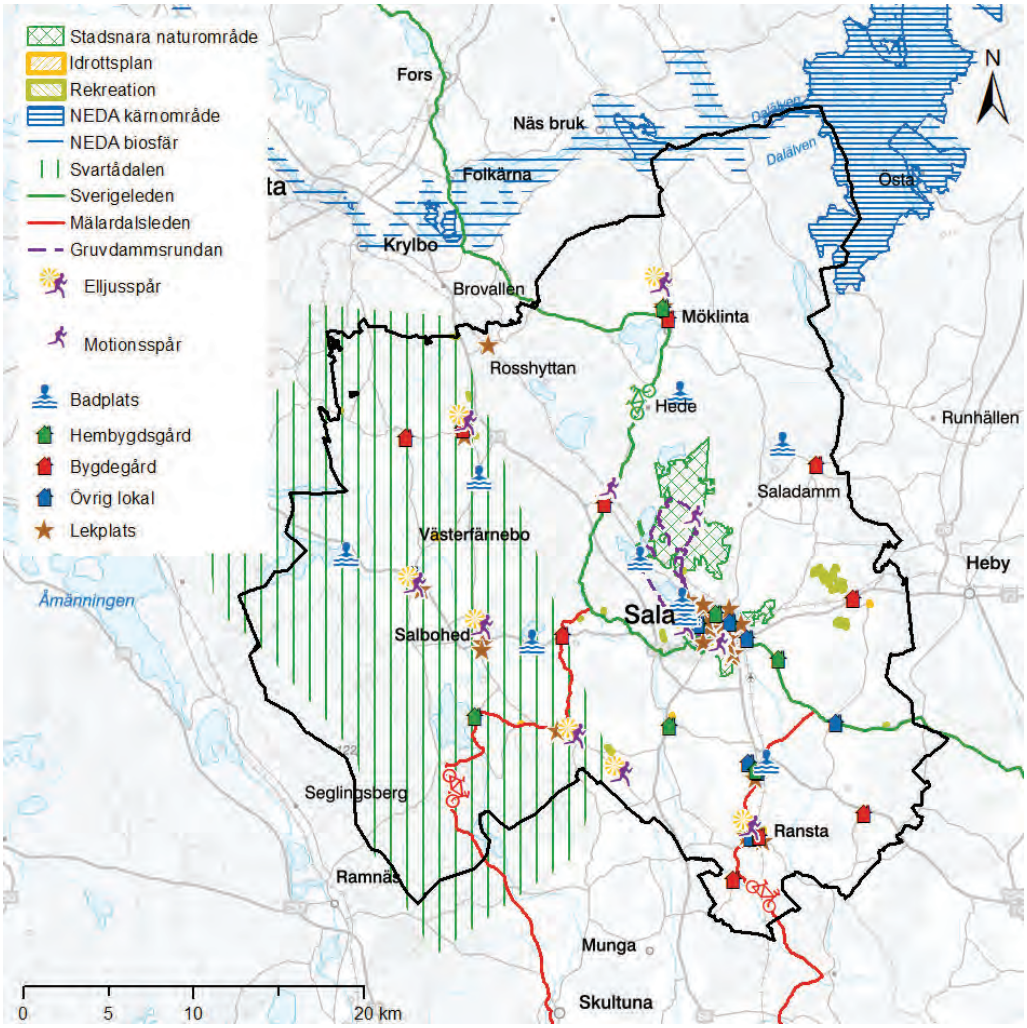

Platser med höga kulturella värden inom Sala kommun

I kommunens tätorter finns ett rikt föreningsliv, framför allt med fokus på idrottsverksamhet och kultur. Det finns även flera sportanläggningar, motionsspår, badplatser samt en simhall, ishall, skatepark, fritidsgård, skateboardhall och wakeboardbana. Därtill finns även service i form av bibliotek, museum, serviceboende och äldreboende. I kommunen finns även ridanläggningar, kägelbana, bowlinghall, motorbana och golfbana som drivs av privata aktörer.

Bygdegårdar, lägergårdar och samlingslokaler för social och kulturell verksamhet finns i första hand på landsbygden. I Sala stad finns Träffpunkten, som är ett boende och en mötesplats för äldre. Kommunens huvudbibliotek ligger i Sala stad med underenheter så som bokbuss och filialer i Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. Filialerna har begränsad öppettid mot medborgarna men servar skola och förskola.

KULTUR

Sala kommuns kulturliv består av cirka 60 ideella kulturföreningar samt många fria kulturskapare som är utspridda över hela kommunen. Kommunens egen kulturverksamhet innefattar bland annat Sala kulturskola, Sala Stadsbibliotek

och Ungdomslokalen Lokal 17 samt egna arrangemang där kommunen strävar efter god kvalitet. Sala Missionskyrka har rustats och anpassat sina lokaler till en ny scen för musik med en ny konsertsal. Sala Folkets Park har påbörjat en ombyggnation för att göra parken tillgänglig för alla med bland annat ombyggnad av stora danshallen till en multifunktionell lokal. Flera mindre scener finns i staden och i samlingslokalerna runt om i kommunen.

Kulturkvarteret Täljstenen är Salas kulturcentrum som förutom Aguélimuseet omfattar bibliotek, konstgalleri, smedja, ateljéer och café. Lokalen Ställverket har rustats och har anpassats för både musik- och teaterarrangemang och det finns önskemål på fortsatt utveckling av Täljstenen. Konserter inom olika musikgenrer äger rum i någon av stadens kyrkor, Folkets hus och parker eller skolors aulor och på sommaren på Stora torget, Sala Folkets Parks sommarscen eller i stadsparken.

FÖRENINGSLIV

Det lokala föreningslivet står för en stor och viktig del av Sala kommuns erbjudande av fritidsaktiviteter. I Sala kommun finns över 300 föreningar som engagerar invånarna. Det är till exempel kulturföreningar, idrottsföreningar, studieförbund och djur- och naturföreningar. Det finns drygt 20 aktiva bygde- och hembygdsföreningar som driver hembygdsgårdar och bystugor i kommunen och erbjuder aktiviteter och mötesplatser för invånarna. I kommunen finns det ett antal lokaler och mötesplatser att hyra. Dels kommunala samlingslokaler för föreningsaktiviteter eller liknande, dels bygdegårdar och andra samlingslokaler som drivs av föreningar eller organisationer.

Sala kommun är en aktiv teaterkommun med både amatörteater och ett brett utbud av professionella föreställningar som möjliggör för invånare att uppleva teater i olika genrer och på olika platser i kommunen.

Musiklivet i Sala består av musiker och sångare som själva spelar och sjunger och framträder i olika sammanhang och spelmanstämmor, men även av andra musiker av nationell eller internationell klass som gör gästspel och i olika genrer. Sala kommun samordnar årliga arrangemang och festivaler och stödjer kulturföreningarna samt traditionella firanden i hembygdsföreningar och bygdegårdar.

Kyrkorna erbjuder goda förutsättningar och bra lokaler för ett varierat musikliv. Många körer och musikensembler är aktiva i kyrkans verksamhet eller kopplad till den som aktörer.

Studieförbunden är aktiva i Sala kommun. Sala Folkets Park erbjuder goda förutsättningar för musik och teater.

Danslivet i Sala kommun har främst handlat om deltagarkultur och är fylld av historia med traditionella spelmansstämmor med folkdansuppvisningar. I Sala kan man dansa på lokala dansarenor som arrangerar danskvällar flera gånger i månaden. Sala kommun har danslokaler för dansundervisning i Sala kulturskolas lokaler i en sal utrustad med dansmatta för upp till och med 20 personer, samt i lokalen Ställverket i Täljstenen utrustad med dansmatta.

Barn och unga ges möjlighet till dansundervisning på Sala Kulturskola och i föreningar med barn- och ungdomsverksamhet. I kulturskolans lokaler finns en

sal utrustad med dansmatta för undervisning av grupper i dans. Kulturskolan har även dansverksamhet på särskolan. Elever i Sala kommun har fått uppleva teater genom Skapande skola, men skolorna bokar även teaterföreställningar själva. Den skapande verksamheten för barn och unga sker via Skapande skola, ungdomslokalen Lokal 17 och en amatörteaterförening. Dramaprojekt riktade mot barn och unga erbjuds både i förskola och skola. Sala Folkets Park arrangerar teaterföreställningar för barn och unga varje år. Sala Stadsbibliotek arrangerar teaterföreställningar för de yngsta barnen.

IDROTT OCH FRITID

I Sala kommun finns ett brett utbud av idrottsaktiviteter, samt aktiva idrottsföreningar. Både i staden och på landsbygden. Kommunen har flera idrottsplatser, både i tätorten och på landsbygden och många av kommunens anläggningar drivs av lokala idrottsföreningar.

Kommunens största anläggning är Lärkans sportfält. Vid sportfältet finns både gräsplaner och konstgräsplaner. För simskola och babysim med mera finns Lärkans familjebad. Där finns även bland annat motionsspår samt idrottshallen Lärkhallen. Vid Annedals idrottsgård finns flera gräsplaner.

- Det finns även ett antal föreningsdrivna fotbollsplaner på landsbygden. Till exempel finns Grällsta idrottsplats i Kila och i Ransta finns Mullevi idrottsplats.

- Det finns ett antal idrotts- och motionslokaler i Sala kommun. Flera av dem är uthyrningsbara för privata arrangemang som barnkalas eller till skolaktiviteter.

- Idrottshallen består av en fullstor hall som i huvudsak används av föreningar och som matcharena. Det finns även tre mindre hallar varav en är lämplig för budo och kampsport.

- Kungsängsgymnasiets gymnastiksal är en större hall lämplig för många olika motions- och idrottsaktiviteter. Här kan man spela handboll, innebandy, basket, inomhusfotboll med mera.

- Lärkhallen är en större delbar hall lämplig för badminton, basket, fotboll, handboll, innebandy, tennis, volleyboll och gymnastik.

- Ranstahallen är en hall i storleken 20 gånger 40 meter, lämplig för de flesta bollsporter. Den är delbar och utrustad med gymnastikredskap, spegelvägg och utfällbar läktare.

- Salbergahallen nyttjas av Sala Gymnastikförenings barn- och ungdomsgrupper.

- Vallaskolans gymnastiksal är en mindre hall med gymnastikredskap och möjlighet att spela badminton, innebandy, basket och volleyboll.

- Åkraskolans stora gymnastiksal är en mindre idrottslokal lämplig för innebandy, badminton, basket.

- Ängshagenskolans gymnastiksal är en mindre idrottslokal lämplig för

innebandy, badminton.

Det finns utmarkerade motionsspår och leder i flera tätortsnära grönområden. Till exempel finns det motionsspår vid Bråsta backe samt intill Lärkans sportcenter. Det senare prepareras för skidåkning vintertid. Bland orterna på landsbygden finns motionsspår vid Järndammen, i Broddbo, Hedåker, Möklinta, Ransta, Salbohed, Västerfärnebo och Sätra brunn. Flera av dessa prepareras för skidåkning.

Både det lokala intresset för cykel samt cykelleder som besöksmål för regionen har ökat. Det finns spår för mountainbike i Sala stad och i Ransta.

Det finns ett stort intresse för hästsport i Sala kommun. Det finns ett flertal ridanläggningar och stall i kommunen. Ridskola finns bland annat på Ridcentret i Grällsta som är lokaliserat söder om Sala stad längs riksväg 56, samt vid Vallby ryttargård öster om tätorten.

FRITIDSGÅRD

Det finns en fritidsgård i Sala kommun; Ungdomslokalen - Lokal 17. Fritidsgården är en träffpunkt för ungdomar från årskurs 7 till och med gymnasiet.

BADPLATSER

I Sala kommun finns många sjöar och vattendrag. I kommunen finns det tio friluftsbad öppna för allmänheten. Längs Långforsen finns den största tätortsnära badplatsen, Måns Ols-badet. Där finns bryggor, kallbadhus, kiosk och toaletter samt uthyrning av kanoter och trampbåtar. Volleybollplan och mål för handboll samt boulebana finns nära intill badet. Det är en välbesökt och omtyckt anläggning.

På landsbygden finns till exempel Tärnabadet som är ett tempererat utomhusbad vid Kumla kyrkby, 8 kilometer söder om Sala. Badet är föreningsdrivet med tre bassänger, omklädningsrum, bastu, servering, lekplats och stora gräsytor. Under sommaren anordnas simskolor.

LEKPLATSER

Det finns 27 lekplatser i stadens bostadsområden och i orterna på landsbygden. Barn och vuxna besöker lekplatserna för lek och samvaro. Kommunens största lekplats, som anlades 2016 i Stadsparken, innehåller lekutrustning för blandade åldrar och har blivit en målpunkt för många barnfamiljer i Sala kommun.

KOLONIOMRÅDEN

I centrala Sala finns det två föreningsdrivna koloniområden med odlingslotter. Det är Koloniträdgårdsföreningen Turbo och Föreningen Sala Koloniträdgårdar, båda lokaliserade längs Västeråsleden.

VANDRINGSLEDER

Sala kommun erbjuder flera utmarkerade vandringsleder i tätortsnära naturmiljö. Gruvdammsrundan är den mest omfattande leden.

Den gamla gruvvägen mellan Sala Silvergruva och sjön Långforsen, som förr fungerade som transportväg för silvermalmen då den fraktades till smälthyttorna vid Långforsen.

Runt **Ekeby dammar** i Sala stadspark finns en trevlig och populär promenadslinga där många av de vita broarna passeras.

Gruvdammsrundan är en vandringsled runt Sala Silvergruvas vattensystem och innehållerflera rundslingor med varierande längd i omväxlande skogsnatur.

Gröna gången följer vattendragen och dammvallarna som byggts för Sala Silvergruvasvattensystem.

VÄGLEDNING

- Den öppna fritidsverksamheten är viktig och bör utvecklas. Den bör ha god tillgänglighet för gående och cyklister samt med kollektivtrafik och vara belägen där barn och ungdomar naturligt rör sig.

- Det bör finnas plats för lek på bostadsgård inom 50 meter från bostaden för de små barnen.

- Det bör finnas en grannskapspark för lek, promenad och avkoppling inom 300 meter från bostaden utan att trafikerade vägar behöver korsas.

- Lekplatser, parker och torg ska fungera som mötesplatser för alla åldrar i kommunen.

- Den öppna fritidsverksamheten ska vara anpassad även för personer med funktionsnedsättningar och tillgängligheten även anpassad för personer som använder rullstol. Lekplatser ska enligt plan- och bygglagen vara tillgängliga för alla.

- Behov av ytor för egenorganiserade aktiviteter som utegym, spontanidrottsplatser samt motionsspår bör tillgodoses. Allas behov och intressen ska beaktas oavsett ålder, kön, bakgrund och rörelseförmåga.

- Beakta behov av olika former av kulturella och kreativa mötesplatser som bidrar till ett varierat kulturutbud och erbjuder inspirerande miljöer.

- Beakta behov av att utveckla befintlig kulturverksamhet som bibliotek, dans, eget skapande och barn- och ungdomskultur.

- Vid om- och nybyggnation av skollokaler planeras för att lokalerna ska kunna samnyttjas efter skoltid av musik- och kulturanordnare samt idrottsföreningar och övrigt civilsamhälle.

- Tillgängligheten till mötesplatser, lekplatser och bad ska studeras och vid behov åtgärdas. Mötesplatser behöver utvecklas i Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. I Varmsätra och Saladamm bör lekplatser utvecklas.

- De hembygdsgårdar och bystugor som finns fungerar ofta som plats för aktivitet och möten. Det är viktigt att de uppmärksammas och värnas i samhällsutvecklingen, både på landsbygden och i tätorterna. Även

folketshus-lokaler och folkets parker, ordenshus och frikyrkolokaler är viktiga mötesplatser och scener för kulturaktiviteter, frivillig folkbildning och samtal.

Kulturmiljö

Med begreppet kulturmiljö menas den fysiska miljö som bär spår av mänsklig aktivitet och som därigenom berättar om historiska och geografiska sammanhang, om människans traditioner, idéer och levnadsmönster. Kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om stads- eller industriområden såväl som brukade skogs- eller åkerlandskap. Kulturmiljö omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortsnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område.

I Sala kommun finns många kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer och betydelsen av dem lyfts fram i översiktsplanens inriktning. I fokusområdet *Genuint, inkluderande och nära* beskrivs hur historien är närvarande i Sala och hur utveckling ska ske med utgångspunkt i kommunens identitet. En av översiktsplanens övergripande utvecklingsprinciper är att utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns rika natur- och kulturmiljöer. Tydligt avläsbara och väl omhändertagna kulturmiljöer är en tillgång och en attraktivitet för såväl boendemiljöer, rekreation och besöksnäring, både på landsbygden och i staden.

Den framtida utvecklingen för Sala kommun tar sin utgångspunkt i vattendragen, sjöarna, skogen, jordbruket och den tidigare silvergruvan som historiskt präglat kommunen och dess utveckling.

Sala kommuns kulturmiljöer är en tillgång som ska utvecklas, värnas och i vissa fall integreras med en hänsynsfull bebyggelseutveckling och markutnyttjande. Allt detta är ekosystemtjänster som har identifierats och påverkat prioritering i mark- och vattenanvändningen.

Kapitlet om kulturmiljö inleds med kortfattade beskrivningar av historisk utveckling och kulturmiljö för Sala stad, landsbygden och landsbygdens orter, följt av generella vägledningar gällande kulturmiljö. Därefter beskrivs kort de sex byggnader eller miljöer som är listade som byggnadsminnen av Länsstyrelsen i Västmanlands län och de byggnader eller miljöer där fråga om byggnadsminnesförklaring har väckts listas. Sist listas ett urval av de separata inventeringar och register som finns av Sala kommuns kulturmiljöer. Vägledningar gällande kulturmiljö som rör specifikt Sala stad, landsbygden och orter på landsbygden är inarbetade under vägledningarna i kapitlen Sala stad och Landsbygd. För de riksintresseklassade områdena tillhörande Sala silvergruva och Sala bergsstad finns vägledningar under kapitlet för Riksintressen.

SALA STAD

Sala stad har rika kulturmiljöer som berättar stadens historia. Den unika berggrund av dolomitmarmor som finns i stadens omgivningar är värdbergart för den silvermalm som brutits i gruvan och som är den främsta orsaken till stadens grundande. Brytning av dolomitmarmor pågår fortfarande i Tistbrottet, väster

om silvergruvan. Berggrunden har också gett upphov till unika naturmiljöer i närheten av staden, som med anledning av sin speciella flora idag är klassade som riksintresseområden för naturvård. Silverfyndigheterna och gruvans behov har i högsta grad präglat staden och dess omgivningar, med det vidsträckta damm- och kanalsystemet, bebyggelsestrukturer runt gruvan i form av arbetarbostäder och industrimiljöer, samt grundandet av själva staden som fick stadsprivilegier år 1624. Bebyggelsen i innerstaden präglas av den karaktäristiska stadskärnan uppbyggd efter 1600-talets rutnätsplan med plats för torg och kyrka. Gruvmiljön med det tillhörande dammsystemet, lämningarna efter den första gruvbyn samt bergsstaden Sala är klassade som riksintresse för kulturmiljövården och beskrivs mer utförligt, med vägledningar, under kapitlet för riksintressen.

Illustration av den ungefärliga gränsen kring Sala stadskärna

En kort sammanfattning av modernismen i Sala kommun kan göras genom en redogörelse för stadens viktigaste industrier, som format stadsmiljö och gett arbetstillfällen, och även genom en beskrivning av en del av de bostadsmiljöer som växt fram under denna tid, 1930–1970. Sala Maskinfabriks AB, Strå kalkbruk och tegelindustrin kan lyftas fram som Salas viktigaste industrier under 1900-talet.

I slutet av 1800-talet grundades Sala Maskinfabriks AB, som främst tillverkade utrustning till gruvindustrin. Fabriken anlades intill järnvägen, norr om spåren, och kontorsbyggnaden finns fortfarande kvar vid korsningen Väsbygatan/Norrängsgatan. Företaget, nu med namnet Metso Outotec Sweden AB, är fortfarande i högsta grad verksamt och stadens största privata arbetsgivare.

Även anläggningen för Strå kalkbruk uppfördes strax norr om järnvägen, nordväst om stadskärnan. Företaget grundades 1906 och ägnade sig åt kalkstensbrytning och kalkbränning. Verksamheten lades ned 1997 och anläggningen revs 2014. Några kvarvarande byggnader finns från åren 1900–

1960, bland dem finns det som troligen är den första kalkugnen.

Tegelindustrin i Sala tillverkade tegelrör samt mur- och taktegel. De tre stora tegelbruken var Sala tegelbruk med fabrik norr om järnvägen, Josefdals tegelbruk med fabrik nordväst om stadskärnan och Nyby tegelbruk, nordöst om Saladamm. Huvudbyggnaden för Nyby tegelbruk finns fortfarande kvar idag. Tegelbruken i Sala, Heby och Vittinge stod på 1930-talet för ungefär hälften av Sveriges taktegelproduktion.

Under modernismen utvecklades staden främst utanför rutnätsplanen. Flera villaområden växte fram i början av 1900-talet och en ny stadsplan fastställdes 1932. Byggnadsfirman Anders Diös var en av de viktigaste aktörerna från 1920-talet och flera decennier framåt. Firman medverkade både i uppbyggandet av nya bostadsområden utanför stadskärnan och i ändringar i de centrala delarna. Firman köpte och moderniserade Nyby tegelbruk på 1940-talet och en stor del av produktionen gick till egen verksamhet. En annan viktig aktör var Riksbyggen, som bebyggde delar av Kungsängen på 1940- och 50-talen i sådan omfattning att det kallades Riksbyggestaden. Den kommunala bostadsstiftelsen Salabostäder bildades i slutet av 1940-talet, och ligger bakom många bostadsområden i Sala, bland annat Åkra på 1950/60-talet, Jakobsberg på slutet av 1960-talet och Dalhem på 1970-talet.

LANDSBYGDENS KULTURMILJÖVÄRDEN

Sala kommun i sin nuvarande utbredning bildades 1971 genom sammanslagning med flera grannkommuner. Dessa var Möklinta, Tärna och Västerfärnebo. Detta skapade en av Mellansveriges till ytan största kommuner.

De sydöstra delarna av kommunen karaktäriseras av slättlandskap, med stor andel uppodlad mark på lerjordar. Området är vattenfattigt med utdikade åkrar. De norra och västra delarna av kommunen är mer kuperade, skogsklädda och vattenrika. Landskapets naturliga förutsättningar har under de senaste 1 500 åren påverkats av främst jordbruk och bergsnäring. Sala stad är beläget i gränslandet mellan de två landskapstyperna.

Fornfynd i form av stenyxor vittnar om mänsklig närvaro i det som idag är Sala kommun från äldre stenålder. Den norra delen av kommunen befolkades först. Flest fynd finns vid boplatser i närheten av sjöar, då man var beroende av fisket. Från att människor främst varit jägare och samlare växte jordbruket och boskapsskötseln fram under senare delen av stenåldern, vilket förde med sig en mer bofast livsstil. Bosättningar har funnits i norra Sala kommun genom hela sten- och bronsåldern och från järnåldern finns ett flertal lämningar, relativt jämnt spridda över hela kommunen. Även från vikingatiden finns spår i form av gravfält och runstenar.

Under medeltiden ökade befolkningen och människor fortsatte att bruka jorden runt om på landsbygden. Många av byarna bildades nu och fick sina namn; Bånsta, Husta, Frebrunn, Kivsta, Bråsta, Ölsta och Köpalla. De flesta kyrkor i kommunen byggdes under medeltiden även om många har genomgått senare ombyggnader. Sala sockenkyrka och Kumla kyrka är bäst bevarade som medeltidskyrkor, båda med verk av Albertus Pictor. Kristina kyrka i Sala stad stod klar 1641, snart efter stadens grundande.

På landsbygden tenderar gårdarna i kommunens byar vara placerade på

obrukbar mark, så kallade impediment, eller i nära anslutning till skogspartier, för att på så vis kunna utnyttja naturens resurser till fullo. Före laga skifte var byarna större och bebyggelsen samlad i rad- eller klungbyar. Det finns ett fåtal bevarade radbyar kvar i kommunen, exempelvis i Varmsätra. Vid skiftesreformen splittrades många byar då gårdarna flyttades ut till den tilldelade marken.

Fram till och med tidigt 1900-tal uppfördes vanligen separata byggnader för varje enskild funktion på gården. Förutom boningshuset fanns exempelvis ladugård, stall, utedass, brygghus och olika förrådsbyggnader, som härbre, jordkällare, loftbod och spannmålsmagasin. Denna tradition kallas månghussystem och har blivit alltmer ovanlig i takt med att lantbrukets miljöer moderniserats. I Sala kommun är den dock jämförelsevis vanligt förekommande och bör värnas då den berättar om forna tiders jordbruks- och bebyggelsehistoria.

För äldre tiders bebyggelse var det dominerande byggnadsmaterialet timmer och i början av 1900-talet gick man över till panelklädda resvirkes- eller regelkonstruktioner. Den tidigare i allmänhet omålade träbebyggelsen målades från mitten av 1800-talet nästan uteslutande med röd slamfärg.

Länsstyrelsen inventerade och pekade 1991 ut områden för ”bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturvärden”. Välbevarade odlingslandskap med dess bebyggelsestruktur, fornlämningar och fördelning av olika markslag utgör enligt programmet en natur- och kulturmiljöresurs av stort värde. Odlingslandskapets biologiska värden är stora, särskilt på slåtter och betesmarker, som ett resultat av mycket lång och kontinuerlig kulturpåverkan. Detta mångformiga växt- och djurliv är beroende av att marken brukas och hävdas även i framtiden. I länsstyrelsens program faller Sala kommun under kategorin Skogslåglandet som karaktäriseras av ett låglänt och till stor del skogbevuxet landskap.

LANDSBYGDENS ORTER

STATIONSSAMHÄLLEN

Vid 1800-talets slut växte Sala kommuns stationssamhällen fram. Ortstypen är en följd av järnvägens utbredning i landet under senare delen av 1800-talet. Successivt växte ett stambanenät fram genom landets bygder. Etableringen av järnvägen och järnvägsstationer ledde till nya arbetstillfällen och en stor befolkningsökning på orterna. Kring stationsbyggnaden växte bostadsbebyggelse fram och små samhällen bildades. Stationshuset var knutpunkten och kring denna etablerades samhällsservice såsom handel, postkontor och skola.

Broddbo, Jugansbo, Ransta och Rosshyttan är samhällen, i olika storlekar, som har karaktären av ett mer eller mindre renodlat stationssamhälle.

KYRKBYAR

Sedan medeltiden har kyrkobyggnaderna präglat den svenska landskapsbilden. Fram till 1800-talet hade kyrkan en framträdande ställning i Sverige. Förutom kyrkans religiösa roll hade den också en viktig administrativ funktion. Kyrkan var även nära sammankopplad med staten och makten, och socknarna bedrev politiska, administrativa och ekonomiska verksamheter. Runt sockenkyrkan växte det i regel fram en så kallad kyrkby. Kyrkbyn kännetecknas av en bykärna

med kyrkomiljö.

Karaktäristiska byggnadstyper inom kyrkomiljön är bland andra skola, kyrkstallar och klockarbostad. Platsen för kyrkan utgjorde mittpunkten i både kyrkbyn och socknen. Det blev en viktig och central mötesplats för sockenborna. Kila, Kumla kyrkby, Möklinta och Västerfärnebo är exempel på kyrkbyar inom Sala kommun.

Under 1900-talets början och mitt etablerades ofta modern centrumbebyggelse med servicefunktioner. Detta medförde en förflyttning av den äldre bykärnans funktion som central punkt i byn, till det nya moderna centrumet.

VÄGLEDNING KULTURMILJÖ

- Gestaltningsfrågor och bevarandefrågor bör särskilt uppmärksammas vid planläggning och bygglov. Vid behov ska förutsättningar utredas genom antikvarisk förstudie, undersökning eller dokumentation.

- Vid planläggning bör skyddsbestämmelser och/eller varsamhetsbestämmelser införas för kulturvärden som idag saknar planskydd.

- Sala kommun bör se över behovet av att skydda kulturmiljövärden i områden där bebyggelsen är särskilt värdefull och/eller bebyggelsetrycket är högt. Bebyggelse kan skyddas till exempel genom detaljplan, områdesbestämmelser, byggnadsordning eller kulturmiljöprogram.

- Sala kommun ska utreda möjligheten att etablera kulturreservat för särskilt värdefulla platser.

- Fornlämningar som skyddas enligt kulturmiljölagen ska skyddas i planläggning, bygglovshantering och annan kommunal handläggning. Lämningar klassade som övrig kulturhistorisk lämning bör beaktas och bedömas från fall till fall.

- Kyrkomiljöer kräver särskild varsamhet och respekt, med beaktande av kyrkobyggnaders roll i stads- och landskapsbilden. Kyrkomiljöer som tillkom senast år 1939 och tillhörde Svenska kyrkan den 1 januari 2000 är skyddade i 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950). Även begravningsplatser är skyddade i 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950).

- Vid förändringar av områden och byggnader som i inventeringar pekats ut som kulturhistoriskt värdefulla ska särskild hänsyn tas. De riktlinjer och vägledningar som finns ska beaktas.

- Kulturmiljöfrågor bör komma in tidigt i planeringsprocessen och presenteras så att alla aktörer kan förstå hur de värdebärande uttrycken kan förstärkas och utgöra en resurs när nya tillägg av bebyggelse görs.

- Det är viktigt att riksintresseområdena bevaras och utvecklas utifrån sina speciella värden. Om miljöerna förvanskas kan riksintressena förloras. Exploatering och andra ingrepp i miljöerna får bara ske om de kan göras på ett sätt som inte påtagligt skadar kulturvärdena. Flera åtgärder som

var för sig inte bedöms medföra påtaglig skada kan sammantaget göra det. Se vägledningar för gruvmiljöerna och bergsstaden Sala under kapitlet för riksintressen.

- Byggnader som är särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får enligt 8 kap. 13 § plan och bygglagen (PBL)(2010:900) inte förvanskas. Byggnadsverket ska underhållas så att de särskilda värdena bevaras. Ändringar av en byggnad ska enligt 8 kap. 17 § PBL alltid utföras varsamt. Hänsyn ska tas till byggnadens karaktärsdrag och dess tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden ska tas till vara. Förändringar som tilläggsisolering, byte av fönster och dörrar samt nya, förstorade eller inglasade balkonger, kan på sikt leda till att byggnaders ursprungliga karaktär förvanskas. Originaldetaljer som portar, balkonger, portomfattningar och andra utsmyckningar bör bevaras.

- Vid renovering eller ombyggnation av redan förvanskade byggnadsverk av kulturhistoriskt värde ska det uppmuntras till att konstruktion, funktion, användningssätt, utseende eller andra kulturhistoriska värden återställs till ursprunglig karaktär.

- Vid nybyggnad, tillbyggnad och andra förändringar i sammanhållna områden ska stor hänsyn tas till områdets ursprungskaraktär. Befintliga gatustrukturer, kvartersmönster och kvartersstorlekar bör bevaras. Förändringar i gaturummet bör göras restriktivt. Husens placering på tomten, platsbildningar, gatans och trottoarens markbeläggning, alléträd, förgårdsplanteringar, låga häckar, murar, staket och infarter har stor betydelse för helheten.

BYGGNADSMINNEN I SALA KOMMUN

Länsstyrelsen fattar beslut om byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturmiljölagen (1988:950). Fråga om en byggnad bör förklaras för byggnadsminne kan enligt 3 kap. 4 § kulturmiljölagen (1988:950) väckas av var och en genom ansökan eller tas upp av länsstyrelsen på eget initiativ. Byggnadsminnen är skyddade enligt 3 kap. kulturmiljölagen (1988:950) och till varje byggnadsminne finns skyddsföreskrifter.

Sala kommun har sex byggnader eller miljöer som är listade som byggnadsminnen av länsstyrelsen. Nedan följer en beskrivning av byggnadsminnena. Informationen är hämtad från Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister, i vilket det finns utförligare beskrivningar av byggnadsminnena och deras värden. Efter beskrivningen av byggnadsminnena följer en lista över aktuella ärenden gällande väckt fråga om byggnadsminne i kommunen.

BESKRIVNING AV BYGGNADSMINNENA

Fläckebo före detta komministergård, sockenmagasin och stallar. Präst- och kaplanboställe. Manbyggnaden, en panelklädd timmerbyggnad med mansardtak i 1,5 våning, uppfördes 1759. Två envåningsflyglar, en ladugård, tvättstuga och ett avträde tillkom under 1800- och början av 1900-talet. Även små timrade kyrkstallar, samt sockenmagasin med omkringliggande bodar tillhör byggnadsminnet. Samtliga byggnader rödfärgade med tegeltak.

Norrmanska gården, även Collianderska gården. Norrmanska gården upptar de östra delarna av kv. Garvaren i Sala. Bebyggelse med bostadshus, affärshus och uthus runt en gårdsplan, med infart via en port. Gården är uppbyggd efter branden 1736 men någon byggnad är förmodligen ännu äldre och hitflyttad. Under lång tid bedrevs garveriverksamhet på gården och Norrman var karduansmakare.

Gården är idag förhållandevis hårt restaurerad. Gården har ett byggnadshistoriskt, samhällshistoriskt, miljöskapande värde och ett symbolvärde. Byggnaderna som uppfördes efter branden 1736 finns kvar och visar hur en välbeställd borgargård kunde se ut. Gården är även en värdefull miljö i stadsbilden i Sala.

Videbo före detta prästboställe. Manbyggnaden uppfördes 1788 efter ritningar av arkitekten C. C. Gjörwell i två våningar, med tegeltäckt mansardtak. Fasaderna var ursprungligen reveterade men locklistpanelades på 1850-talet med breda knutlådor. Numera är byggnaden målad i gult och vitt. Videbo fd prästboställe är karaktäristisk och representativ för större prästgårdar uppförda i Västmanland under slutet av 1700-talet.

Före detta varmbadhuset, kvarteret Täljstenen, med tillhörande solgård. Byggnaden är ett välbevarat exempel på 1920-tals klassicism, uppförd 1928 av arkitekt John Åkerlund. Byggnaden omfattar en huvudbyggnad i två våningar, samt källare i huvudkroppen och två envåningsflyglar i vinkel. Badhusets simhall och entré har väl bevarade detaljer som restaurerats. Byggnaden är uppförd i tegel, putsad i en gul slätputs och med vitmarkerade hörn och foder. Taket är valmat och täckt med grönmålad plåt, för att efterlikna koppar. Byggnaden visar den tidens byggnadsskick och är även värdefull som exempel på en offentlig badinrättning från 1920-talet vilket är sällsynt.

Sala silvergruva. Byggnadsminnesförklaringen omfattar ett 50-tal byggnader, anläggningar och andra spår från gruvdriften, men endast marginellt det omfattande sjö-, damm- och kanalsystemet.

Byggnadsminnesområdet omfattar tekniska byggnader och anläggningar som lavar, kanaler, maskinhus, magasin, bodar, personaltjänstebostäder av olika slag och administrationsbyggnader. I områdets nordöstra del inkluderas platsen för pråmhamnen i byggnadsminnet. Byggnaderna inom skyddsområdet är uppförda mellan 1670 och 2003 och speglar på ett unikt sätt gruvans utveckling och historia.

Minnesbyggnaden på Braheholmen, även Ebba Brahes paviljong. Braheholmen är belägen i Fläcksjön och ingår i Natura 2000-området Fläcksjön (SE 250 153). Braheholmen är en fornlämning som består av ett slottsruinområde. Axholms slott byggdes år 1598, det övergavs och brann under 1700-talet. En minnesbyggnad uppfördes år 1807–1808 som en förenklad miniatyr av slottet. Minnesbyggnaden är välbevarad och har ett stort byggnadshistoriskt värde. Byggnaden tillhör också en mycket sällsynt byggnadskategori.

FRÅGA VÄCKT OM BYGGNADSMINNESFÖRKLARING

I Sala kommun finns två aktuella ärenden gällande väckt fråga om

byggnadsminne:

- Sätra brunn
- Forsbo gård

INVENTERINGAR AV KULTURMILJÖ OCH BEBYGGELSE

KULTURMILJÖUNDERLAG SALA KOMMUN (2022)

Kulturmiljöunderlag framtaget av Västmanlands läns museum i ett samarbete med länsstyrelsen och Sala kommun. Underlaget innefattar en översiktlig bebyggelseinventering av ett urval av tätbebyggda områden i Sala kommun, med beskrivningar, historik, samt råd och rekommendationer. Arbetet har skett parallellt med översiktsplanen och vissa slutsatser, riktlinjer och rekommendationer har inarbetats i översiktsplanen.

KULTURMINNESVÅRDSPROGRAM (1985)

I programmet beskrivs kommunens kulturhistoriska landskap och bebyggelsemiljöer. Rekommendationer lämnas också för bevarande och utveckling av utpekade särskilt värdefulla miljöer. Programmet antogs 1985 av kommunfullmäktige.

ÖVERSIKTSPLAN FÖR SAHLBERGET (2003)

Fördjupad översiktsplan för gruvområdet i Sala med omgivningar, med kommunala riktlinjer och anvisningar för hur riksintressena ska tillgodoses, och för områdets fortsatta utveckling och bevarande. Planen antogs av kommunfullmäktige 2003.

PROGRAM FÖR BEVARANDE AV NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN I VÄSTMANLANDS ODLINGSLANDSKAP (1991)

Programmet är framtaget av länsstyrelsen och redovisar och preciserar kombinerade natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet.

SOCKENCENTRAPROJEKTET (2021)

Sockencentraprojektet är ett samarbete mellan länsstyrelsen och Västerås stift, med syfte att sammanställa ett kunskapsunderlag som berättar om vilka sockencentra som finns i länet samt deras historia och karaktär. Syftet är också att arbeta för ett bevarande av sockencentra som en sammanhållen kulturmiljö.

KOMMUNAL BEBYGGELSEINVENTERING AV SALA INNERSTAD (2010–11)

Inventering och värdering av innerstadens byggnader och miljöer med fokus på dess bevarandevärden och identifierade kulturvärden. Inventeringen utfördes av byggenheten, Sala kommun, 2010–11.

Sala centrum, kulturhistorisk bebyggelseinventering, 2010-11

INVENTERING AV SÖDRA STADSDELARNA (1992–93)

Bebyggelseinventering och värdering av stadsdelarna närmast söder om rutnätsstaden, som omfattar Vasastaden, Kungsängen, Emaus och Södra Esplanaden.

INDUSTRIHISTORISK INVENTERING (2000)

Inventering av Västmanlands kulturhistoriskt värdefulla industrimiljöer, med bland annat Strå kalkbruk, stationsområdet vid järnvägen och Sala silvergruva utpekade. Inventeringen utfördes av Västmanland läns museum, år 2000.

MODERNISMEN I VÄSTMANLAND (2009–22)

Flerårigt projekt med fokus på modernismens bebyggelse, historia och kulturarv, som drivs av länsstyrelsen och Västmanlands läns museum. En kommunberättelse för Sala är en del av materialet. Projektet inleddes 2009 och står inför avslut (2022).

RIKSANTIKVARIEÄMBETETS BEBYGGELSEREGISTER (BEBR)

Databas med information om det byggda kulturarvet. Informationen är framtagen och registrerad av regionala museer, Svenska Kyrkan, länsstyrelser, kommuner, universitet och högskolor i samverkan med Riksantikvarieämbetet. Nya registreringar och uppdateringar görs löpande.

LÄNSSTYRELSENS KARTTJÄNSTER/WEBBGIS

Geografiskt informationsverktyg med rikstäckande och regionala geodata. Information inom en mängd olika ämnesområden finns tillgängligt, exempelvis kulturmiljö. Här syns exempelvis riksintressen för kulturmiljö, bevarandevärda

odlingslandskap, fornlämningar, kyrkor och områden som tas upp i kulturminnesvårdsprogrammet.

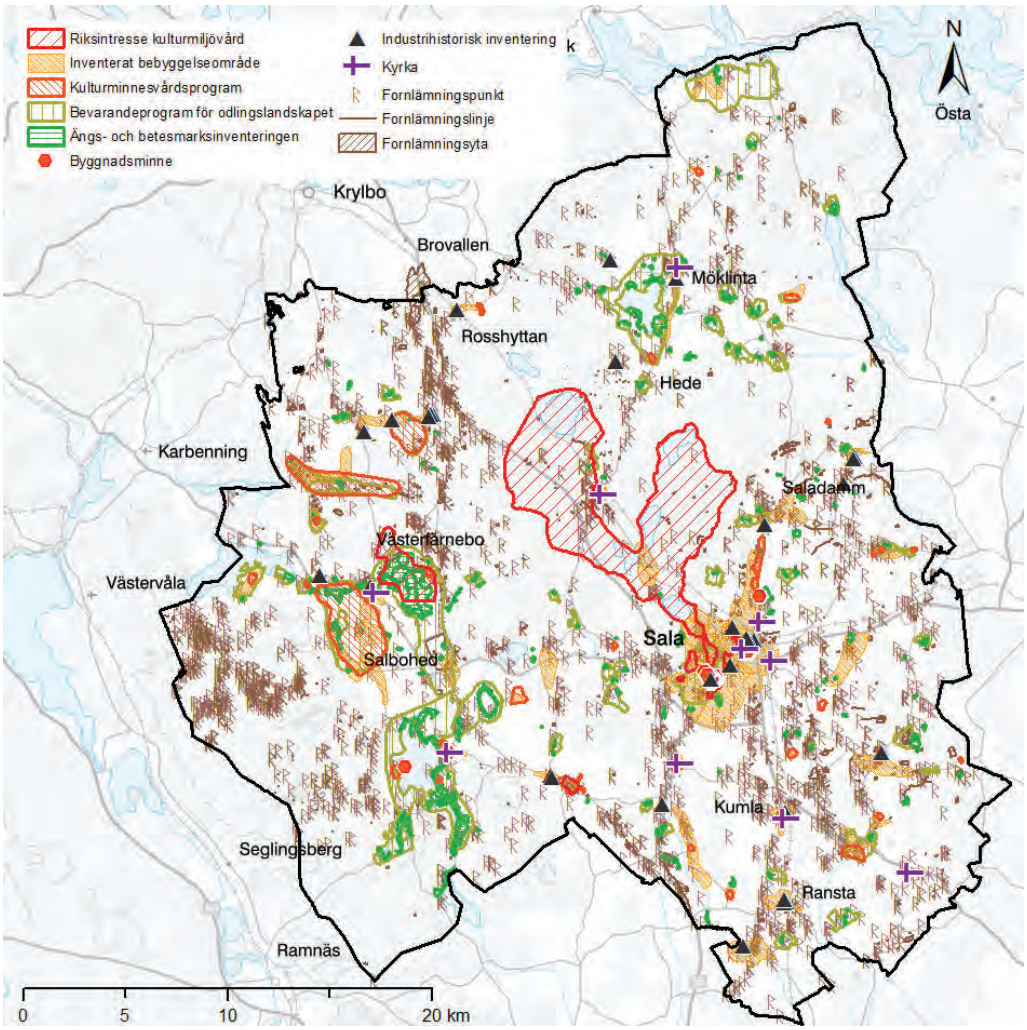

Kulturmiljö Sala kommun, samlingskarta

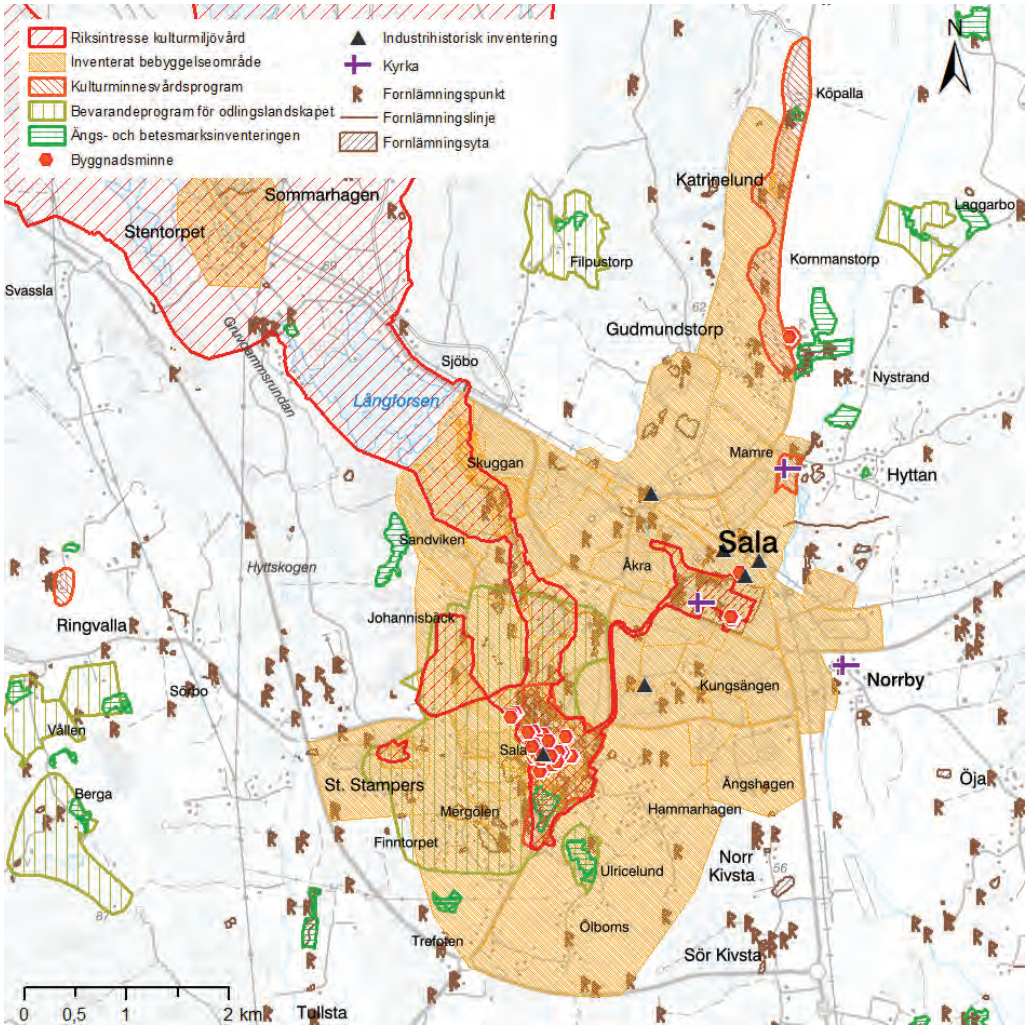

Kulturmiljö Sala stad, samlingskarta

Näringsliv

Sala är en småföretagarkommun med företagsamhet över rikssnittet och med ett varierat näringsliv. Sala har en lång tradition av entreprenörskap, företagande och kreativitet och branscherna jord och skog, industri, bygg, handel och tjänstesektorn dominerar. Totalt har Sala kommun drygt 2 800 företag, varav cirka 1 000 aktiebolag och drygt 1 500 enskilda bolag. I Sala stad finns en utvecklad centrumhandel med en vacker stadskärna.

I Sala kommun har 80,8 % av invånarna i arbetsför ålder (20–64 år) jobb, genomsnittet i Sverige ligger på 79,6 % (SCB, 2022). I rapporten *Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023* av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) kategoriseras Sala kommun som en "Pendlingskommun nära större stad". Kategorin anger att kommunen ska ha minst 40 procent utpendling, av den sysselsatta nattbefolkningen, till en större stad. I Sala kommun är utpendlingen 41 % och inpendlingen 26 %. Det största utpendlingsmålet är Västerås (SKR, 2022).

Sala är till ytan den största kommunen i Västmanland och har en stor aktiv landsbygd. Det geografiska läget i Mälardalen är fördelaktigt då det är 120 km från Stockholm, 40 km från Västerås och 60 km från Uppsala samt mindre än en

timmes tågresa till och från Arlanda.

Översiktsplanen ska stödja en långsiktig planering för mark och infrastruktur som tillgodoser olika typer av verksamheters behov av tillgång till mark för utbyggnad, innovation, infrastruktur, teknisk försörjning, skyddsavstånd och ge förutsättningar för synergier och samverkan med andra företag.

Översiktsplanen syftar till att tillgodose näringslivets markanspråk och samtidigt möjliggöra hållbara transportalternativ. Särskilt fokus i Sala kommun är de gröna näringarna, ett hållbart skogs- och jordbruk och synergier mellan befintliga verksamheter samt landsbygdsutveckling genom näringslivsetablering. Gröna näringar syftar på arbete och kommersiell drift inom jordbruk, skog, trädgård och landsbygdens miljö. Det kan till exempel vara mjölk- och köttproduktion, skogsbruk, bi- och växtodling, trädgård och turism.

Faktorer som kan påverka attraktiviteten för utveckling av näringslivet är bland annat närhet till kommunikationer, infrastruktur, skyltlägen och tomtstorlekar. Ytterligare en förutsättning för näringslivets utveckling är kompetensförsörjning. Kommunens attraktivitet som boendeort spelar roll för företagens möjlighet att utvecklas. Sala kommun behöver kunna erbjuda attraktiva boendemiljöer för att bevara och locka arbetskraft till Salas företag. Den regionala pendlingen spelar också en roll för hållbar arbetspendling.

Sala är en småföretagarkommun med hög företagsamhet i ett diversifierat näringsliv med en blandning av branscher, med tyngdpunkt inom jord- och skogsbruk, industri, bygg, handel och tjänstesektorn.

Sala kommun har en tradition av entreprenörskap och företagande med en aktiv landsbygd. Kommunen ska vara en aktiv part i att utveckla goda förutsättningar för att stärka det lokala företagandet. Enligt Sala kommuns näringslivsprogram 2020–2026 ska fokus för näringslivsutvecklingen framöver vara:

- nyetableringar och nyföretagsamheten
- besöksnäring och handel
- gröna näringen
- infrastruktur (IT-infrastruktur, väg och järnväg)
- mark och planberedskap
- vårt befintliga näringsliv
- samverkan mellan skola och näringsliv
- attraktionskraft – varumärket Sala.

Besöksnäringen inom kommunen bedöms ha potential att växa. I Sala kommuns Besöksnäringsstrategi 2018–2024 identifieras några grundförutsättningar som möjliggör ambitionen att vara en attraktiv och konkurrenskraftig besöksdestination med unika upplevelser för den aktiva och nyfikna besökaren.

Sala kommun har flera unika besöksmål och stora natur- och kulturvärden som tilltalar många grupper av besökare. Vidare har kommunen ett bra geografiskt läge med närhet till stora marknader. Sist men inte minst finns det en växande besöksnäring i Sala kommun som har förmåga att driva sina företag hållbart och ta väl hand om sina gäster.

För att lyckas med målet att utveckla en attraktiv och konkurrenskraftig besöksdestination måste avstamp tas i Sala kommuns unika förutsättningar och möjligheter.

- Ett bra geografiskt läge ger närhet till stora marknader.
- Sala Silvergruva spelar en viktig roll som reseanledning för besökare till Sala.
- Goda förutsättningar för lärorika och stimulerande naturupplevelser.
- Ett engagemang och kunnande om evenemang och idrottsturism finns i föreningslivet.
- Flera kulturella besöksmål med särart och en hög kvalitet i besöksupplevelsen.
- En kärna av duktiga entreprenörer finns i Salas besöksnäring.

Stad och landsbygd är beroende av varandra. Översiktsplanen syftar till att erbjuda mark för näringslivet som har närhet till staden, men också i goda infrastrukturlägen i servicenoder och utvecklingsorter på landsbygden. Intentionen i översiktsplanen är att både stad och landsbygd bidrar till och får ta del av Sala kommuns utveckling vad gäller etablering av nya verksamheter och utbyggnad av befintliga.

På landsbygden är översiktsplanens intention att särskilt bevara de befintliga gröna näringarna och skapa förutsättning för utveckling och nyetablering av sådana. De gröna näringarna skapar tillväxt och sysselsättning om möjligheter ges.

En förutsättning för entreprenörskap och utveckling av företagande och verksamhetsområden på landsbygden kräver också en god teknisk försörjning och utbyggnad av bredband, el samt vatten och avlopp.

Översiktsplanens intention är att bebyggelseutvecklingen på norra sidan järnvägen i Sala stad ska få ett större fokus på bostäder och centrumnära verksamheter. Centrumnära verksamheter är sådana som kan dra nytta av ett centrumnära läge nära järnvägsstationen och stadskärnan och som går att kombinera med bostäder. En konsekvens av detta är att förutsättningarna för mer störande verksamheter och verksamheter som kräver större skyddsavstånd eller som kräver transport av farligt gods förändras och fler konflikter riskerar att uppstå.

Syftet är att i norra delen av Sala stad skapa en trivsam, sammanhållen, trygg och hälsosam miljö för både boende och verksamhetsutövare och andra som vistas i norra delen av Sala. Det centrumnära läget har bedömts ge goda förutsättningar

för hållbara resmönster och översiktsplanens intention är att Sala stad ska växa på norra sidan järnvägen och i samband med det överbrygga spårets barriäreffekt på samhället.

VÄGLEDNING

- Utbyggnad av bostäder, service och fritidsändamål bör gå hand i hand med utveckling av mark och lokaler för näringslivet.

- För att Sala kommun ska vara en attraktiv etableringskommun bör lägen för verksamheter föreslås i närhet till både järnväg och riksväg. Lägen nära järnväg för verksamheter prioriteras då de ger förutsättning för hållbara person- och godstransporter.

- Utbyggnad av bredband samt vatten och avlopp bör prioriteras för att skapa förutsättningar för entreprenörskap och företagande på landsbygden.

- Kommunen bör arbeta för en välfungerande infrastruktur och kollektivtrafik för transport av personal samt att erbjuda personal trygga gång- och cykelvägar till arbetsplatsen.

- Kommunen ska arbeta för att vara en part i utvecklingen av näringslivet och särskilt de gröna näringarna.

- En långsiktig strategi och markberedskap samt planberedskap för verksamhetsmiljöer ska säkerställas.

- Nya verksamheter som inte går att kombinera med bostäder ska inte etableras inom verksamhetsområdet Nybo. Vid planering och åtgärder inom området ska en struktur och ett gatunät etableras som tillåter en gradvis omvandling av området till att innehålla en ökad andel bostäder, service och verksamheter som går att kombinera med bostäder.

- Etablering av handel utanför stadskärnan ska ske med begränsning. Vid planering av nya bostadsområden bör dock övervägas huruvida lokaler i markplan i liten skala kan bidra till områdets trivsel och service.

Bebyggelse och planering

Det ska vara enkelt och attraktivt att bo i Sala kommun. En viktig förutsättning för detta är närhet till natur och rekreation samt tillgänglighet till offentlig och kommersiell service och kommunikationer. För att utvecklingen ska ske långsiktigt hållbart med tillvaratagande av ovanstående befintliga resurser och investeringar föreslås att merparten av utvecklingen ska ske i Sala stad, ett antal servicenoder och utvecklingsorter. På dessa platser är det möjligt att bygga vidare på och komplettera befintlig bebyggelse och befintliga stråk och stärka underlag för service och arbetstillfällen.

Kapitlet inleds med en beskrivning av utvecklingen i Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna, samt en generell vägledning för bebyggelse och planering i kommunen. Därefter följer ett avsnitt med vägledning för bebyggelse och

planering ur perspektivet kultur och fritid.

Sala stad ska vara en tät och sammanhållen tätort med funktionsblandad bebyggelse. Stadskärnans historiska avtryck från tidigare epoker är en tydlig del av stadens karaktär och nya tillskott ska ytterligare bidra till stadens identitet. Arkitekturen i Sala stad ska skapa en god gestaltad miljö med harmonisk och väl fungerande helhet av byggnader, utemiljöer och mellanrum i hela staden. En varierad bebyggelse med blandade byggnadstyper, upplåtelseformer och funktioner ska bidra till att olika grupper av människor möts. Bebyggelsen har en högre täthet i närhet till kollektivtrafik, service och viktiga stråk.

Den främsta bebyggelseutvecklingen ska ske i Sala stad norr om järnvägen, från stationen och västerut samt i riktning mot utvecklingsorten Saladamm. Här kan attraktiva områden skapas med en närhet till både Sala station och centrum samt till värdefulla kulturmiljöer, naturmiljöer och rekreation. Utvecklingen av området Norrmalm har påbörjat den framväxten. En bebyggelseutveckling föreslås även ske söderut mot Hammarhagen. 60 % av befolkningsutvecklingen föreslås ske i Sala stad.

Servicenoder är orter som har en högre nivå av service och befolkningsmängd än utvecklingsorterna samt vars geografiska läge medför att stora delar av kommunens invånare kommer att ha närhet till dem. Ransta, Västerfärnebo och Möklinta är föreslagna som servicenoder. Dessa orter föreslås tillsammans stå för 15–20 % av kommunens befolkningsutveckling. En varierad bebyggelse med blandade byggnadstyper, upplåtelseformer och funktioner bidrar till att olika grupper av människor möts. Bebyggelsen har en högre täthet i närhet till kollektivtrafik, service och viktiga stråk. I dessa orter ska den offentliga servicen utvecklas och fungera som närmsta centrum, mötesplats och kommunikationsnod för sin ort och sitt omland. Servicenodernas geografiska placering och kopplingar gör att de försörjer närliggande orter och boende med olika former av service och mötesplatser. Utvecklingen av Sala stad och servicenoderna bör främst ske genom detaljplaner för ny bebyggelse. Syftet med att pröva markanvändningen genom detaljplan är att få en samlad bedömning samt att ge berörda möjlighet att delta i processen.

Utvecklingsorter är ett antal orter inom Sala kommun (Broddbo, Hedåker, Kila, Kumla kyrkby, Saladamm, Salbohed, Sätra brunn, Varmsätra) som idag har ett grundläggande utbud av offentlig service som till exempel skola eller förskola. Utvecklingen av utvecklingsorterna kan ske i en mindre skala genom något nytt bostadsområde, avstyckningar, etablering av verksamheter eller bättre kopplingar till Sala stad eller till närmaste servicenod. En vägledning för utveckling av respektive utvecklingsort har tagits fram. Den anger hur ny bebyggelse bör förhålla sig till orten och dess omgivning.

Utvecklingsorterna tillsammans med omgivande landsbygd föreslås stå för cirka 20–25 % av befolkningsutvecklingen, med tyngdpunkt på utvecklingsorterna.

Servicenoderna och utvecklingsorterna bildar tillsammans tre kluster i kommunen; ett i söder med areella näringar och tillväxt runt järnvägen, ett i norr med gröna och blå resurser och ett i väster med rika natur- och kulturmiljöer och gröna resurser. Inom klustren ska orterna kopplas ihop och komplettera varandra. Alla orter inom klustret ska ha bra tillgänglighet till sin servicenod, genom gång- och cykelförbindelser, vägar och kollektivtrafik.

VÄGLEDNING

- Sala kommun ska sträva efter att nå det nationella målet för en gestaltad livsmiljö som beslutades av riksdagen 2018. Begreppet gestaltad livsmiljö utgår från en helhetssyn på formandet av människans livsmiljö och omfattar stadsbyggnad, arkitektur, form, design, konst och kulturarv. Hela processen, från översiktlig planering till förvaltning, påverkas.

- Hur Sala kommun ska arbeta med den gestaltade livsmiljön kan exempelvis utredas och förtydligas i ett arkitekturprogram/en arkitekturstrategi. Andra metoder för att stärka kvalitetsarbetet för vår fysiska miljö är gestaltningsprogram och riktlinjer för delområden, dialoger med byggherrar och medborgare samt kravformulering vid tävlingar eller vid offentlig upphandling.

- Lämpligheten av ny bebyggelse kan prövas genom detaljplan, bygglov eller förhandsbesked. Behovet av detaljplan avgörs utifrån vilka åtgärder som ska utföras och hur omfattande de är. Oftast behövs bygglov för nybyggnad, tillbyggnad och vissa andra ändringar. Om det är osäkert om bygglov kan beviljas för en åtgärd kan man först söka förhandsbesked. Vid prövning av förhandsbesked beaktas exempelvis naturvärden, fornminnen, vägar, ledningar och anpassning till landskapsbild och omgivande bebyggelse. Tillfartsväg, vatten och avlopp måste också kunna ordnas.

- Restaurering, återbruk och omvandling bör övervägas framför rivning och nyproduktion. Att ge ny användning till existerande byggnader, anläggningar och miljöer är både ett sätt att minska byggbranschens klimatpåverkan och att bevara de årsringar som miljöer från olika tider skapar i staden, och som förmedlar berättelsen om vårt samhälle. Livscykelanalys och livscykelkostnad är metoder för att bedöma vilken miljöpåverkan som rivning och nybyggnad har, jämfört med restaurering och bevarande.

- Stadens gröna rum och strukturer bidrar till att göra staden mer attraktiv, hälsosam och bättre anpassad till ett förändrat klimat. Förtätning på bekostnad av parker och stadens naturmark bör undvikas. Även små inslag av grönska som till exempel alléer, planteringar och enskilda träd är värdefulla ur ett rekreativt perspektiv samt bidrar till ett bättre lokalklimat och hantering av dagvatten. Grönska och natur kan även vara del av den lokala identiteten och kulturarvet. Urbana ekosystemtjänster ska uppmärksammas och befrämjas i planeringen av nya områden.

- Tumregeln 3-30-300 ska vara en målsättning vad gäller grönstruktur i staden. Det innebär att alla ska kunna se 3 träd från sin bostad, skola och arbetsplats, att varje kvarter bör ha minst 30 % krontäckningsgrad och att varje person bör ha max 300 meter till ett grönområde som är minst ett hektar stort.

- Vid planering av nya områden ska FN:s mål och riktlinjer gällande exploateringstal och täthet beaktas. Detta minskar behovet av att ta jordbruksmark eller skog i anspråk för bebyggelse och underlättar också införandet av hållbara lösningar inom energiförsörjning, transporter, VA och annan samhällsservice. Dessa mål ska tas i beaktande såväl i Sala stad

som i servicenoder och utvecklingsorter.

- Alla gruppers livssituation ska uppmärksammas i planeringen. Ökad kunskap kan exempelvis uppnås genom medborgardialoger eller annat medborgardeltagande. Barnkonventionens intentioner ska tillämpas.

- Kulturen bör vara en drivkraft i stads- och samhällsutvecklingen och kulturperspektivet behöver komma in tidigt i stadsplaneringen.

- Behovet av nya skolor och förskolor och utbyggnad av befintliga utreds i Sala stad, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta där merparten av utvecklingen förväntas ske.

- Boverkets rekommendationer för friyta på skolgårdar bör beaktas.

- Vid nyexploatering ska god tillgänglighet för alla eftersträvas. Vid planering i befintliga miljöer ska möjlighet till förbättrad tillgänglighet i det offentliga rummet utredas.

- Vid all planering ska frågan om trafikbuller belysas och möjligheten till förbättringar av den befintliga bullersituationen studeras. För att uppleva ostördhet och få möjlighet till återhämtning bör människor ha tillgång till bostadsnära utemiljöer utan störande buller.

- Ny bebyggelse planeras med god anslutning till befintliga gång- och cykelstråk. Lokalisering av ny bebyggelse i anslutning till kollektivtrafik prioriteras.

- Etablering av handel utanför stadskärnan ska ske med begränsning. Vid planering av nya bostadsområden bör dock övervägas huruvida lokaler i markplan i liten skala kan bidra till områdets trivsel och service.

- Behovet av idrotts- och fritidsverksamhet bör utredas i tidigt skede av planarbetet, både vid nyexploatering och i områden som planeras för förtätning. Centrumnära anläggningar med möjlighet till synergieffekter och närhet till kollektivtrafik bör prioriteras. Möjlighet till förbättringar i den befintliga strukturen och ökad integrering av idrotts- och fritidsverksamhet bör studeras.

KOMMUNIKATIONER OCH INFRASTRUKTUR

Sala kommun ska ha ett transportsystem som är långsiktigt hållbart, tillgängligt, tryggt, säkert och stödjer en utveckling av attraktiva och hållbara livsmiljöer. Detta ska åstadkommas genom att prioritera gång-, cykel-, och kollektivtrafik. Att gå eller cykla ska vara de naturliga valen vid kortare transporter. Vägnätet ska utformas för att på bästa sätt trygga kollektivtrafikens framkomlighet.

Det är viktigt att så stor andel som möjligt av de korta resorna inom staden sker till fots, med cykel eller kollektivtrafik. Goda möjligheter att gå och cykla främjar en god hälsa och bidrar till minskat buller och bättre miljö. I planeringen ska möjligheten att skapa attraktiva gång- och cykelstråk vara en viktig utgångspunkt liksom att ansluta väl till befintligt gång- och cykelvägnät. Det ska också vara möjligt att cykla till rekreationsområden och andra besöksmål inom staden och i omgivande områden.

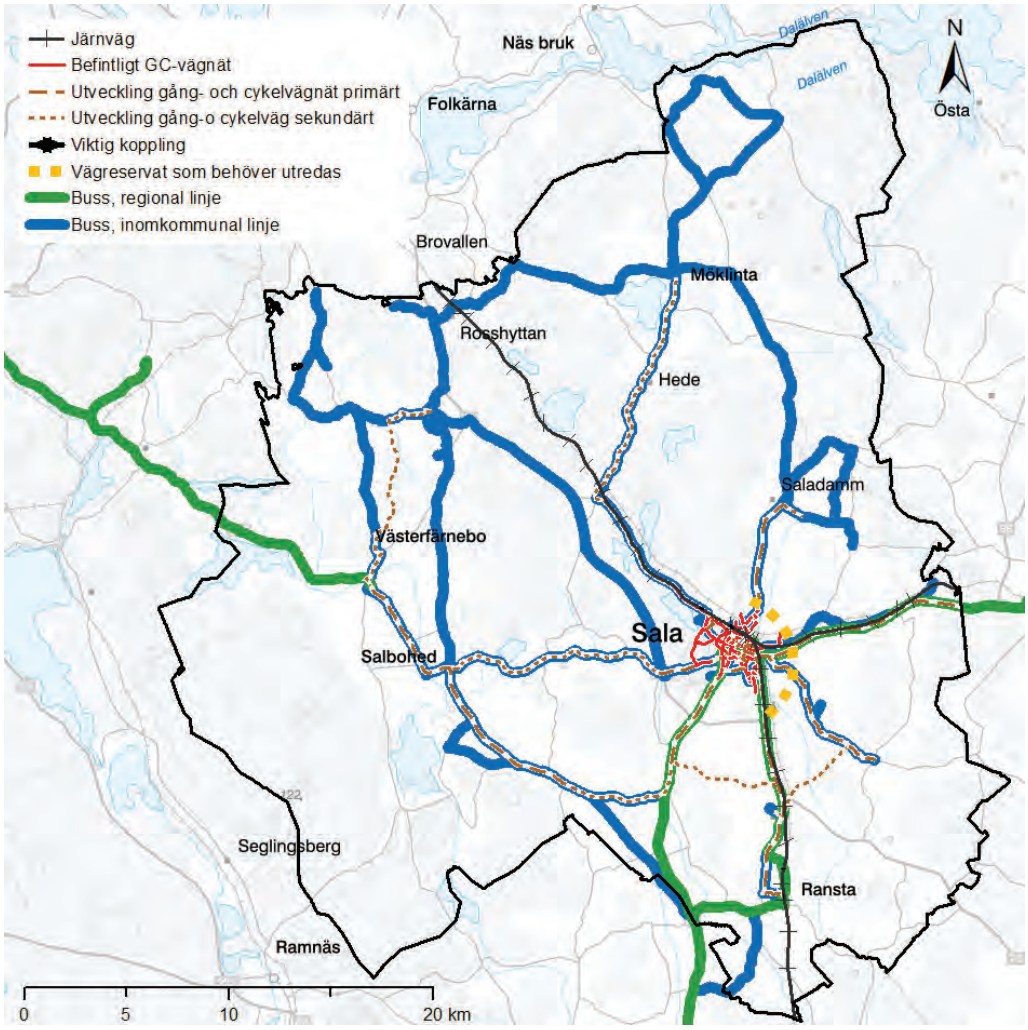

Kommunikationer och infrastruktur i Sala kommun

GATOR OCH VÄGAR

Huvuddelen av gator och vägar i Sala stad och mindre orter är kommunala medan vägarna där emellan är statligt ägda. Skicket är över lag godkänt och medel finns avsatta för att varje år underhålla kommunens gator.

De huvudsakliga transportlederna av farligt gods är:

- Väg 56 tillhör det nationella stamvägnätet och utgör en viktig transportled mellan Norrköping och Gävle.
- Väg 72 är en riksväg och går från Sala via Heby till Uppsala.
- Väg 70 är en riksväg som går från Enköping via Sala kommun till Flötningen vid norska gränsen.
- Dalabanan som är en järnvägslinje som går mellan Stockholm via Sala till Mora.
- Västerås-Sala järnvägslinje som går mellan tätorterna.

GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Gång- och cykelvägarna i Sala kommun är generellt i bra skick. Inom Sala stad finns ett väl utbrett gång- och cykelnät. Tillsammans med Trafikverket pågår ett arbete för att sammanlänka Sala stad med servicenoder och utvecklingsorter. Bland annat med en gång- och cykelväg mellan Sala-Kumla-Ransta men även en väg till Heby kommun. Dessa insatser kommer att möjliggöra att fler kan välja cykeln i stället för bilen när de ska transportera sig mellan orterna. Handelsplatsen Fridhem saknar idag helt ett gång- och cykelstråk.

Gång- och cykeltrafiken är prioriterad och ska byggas ut. Den främsta utbyggnaden ska ske mellan utvecklingsorter på landsbygd till servicenod och till Sala stad. Syftet är att koppla ihop orter och öka nåbarhet till service, kommunikationer med mera och göra det enklare att leva i hela Sala kommun. Se mer under avsnittet *Prioriterade infrastruktursatsningar*.

För barnen är det viktigt att det finns ett tryggt och säkert nät av gång- och cykelvägar som leder till skolor, idrottsanläggningar och andra platser där barn samlas. För att det ska vara lätt att cykla krävs ett sammanhängande cykelvägnät med god framkomlighet. Alla viktiga målpunkter ska nås av gående och cyklister eller med kollektivtrafik.

Servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta utvecklas för att förstärka lokalsamhället med god service. Att utveckla och stärka lokalsamhällen med service är en förutsättning för att möjliggöra att fler korta resor kan göras till fots eller med cykel till förskolan, skolan, butiker och kulturutbud. Att utveckla och förstärka lokalsamhällen ger kortare avstånd och målpunkter bör lokaliseras på ett bra sätt så att vardagslivet underlättas. Det är även viktigt att tillgängliggöra och koppla ihop områden och att utveckla och förstärka gator och vägar så att de når och kopplar ihop målpunkter.

KOLLEKTIVTRAFIK

Sala är Västmanlands läns största kommun till ytan och inom Sala kommun finns avgiftsfri busstrafik. Tidtabell och turtäthet för busstrafiken är anpassad till skoltiderna då den avgiftsfria kollektivtrafiken till stor del fungerar som ett komplement till skolskjuts. Sala kommun avser inrikta sig mer mot pendlare och arbetande inom Sala stad vid utveckling av kollektivtrafiken. Buss- och tågtrafiken gör det möjligt att resa kollektivt till Uppsala, Västerås och Avesta på mindre än en timme. Noder för tågtrafiken är Sala stad och Ransta tätort och kollektivtrafiken behöver utökas på ett sätt som innebär att spårbunden trafik matas med resenärer.

Genom utbyggnad av både Sala och Ransta järnvägsstation möjliggörs ökad turtäthet och stärkta kopplingar till kringliggande städer, vilket Sala kommun behöver fortsätta arbeta för. Enköping ligger nära Sala men buss- och tågförbindelserna är i dagsläget otillfredsställande. Eftersom Ransta och Sala stad fortsätter att vara transportnoder för spårtrafik finns ett behov av stärkta kopplingar härifrån till kommunens norra och västra delar.

Det planeras för en bättre kollektivtrafik inom kommunen och ett så kallat ”Hela-Resan perspektiv” bör eftersträvas. Det kan bland annat bli möjligt genom att den inomkommunala kollektivtrafiken passar tågtidtabellerna för vidare resande. Restiden är en viktig faktor för hur attraktivt det är att välja kollektivtrafik framför bilen.

Ransta ses som ett nytt potentiellt resecentrum. Tågen kommer att mötas i Ransta och detta kräver en andra plattform liksom en gångbro över spåren. Sala kommun samt Kollektivtrafikförvaltningen driver frågan med Trafikverket. I syfte att möjliggöra ökad tågtrafik kommer det att byggas en infartsparkering i Ransta. Tågen utgör stommen i trafiksystemet som övrig trafik behöver anpassas till och därmed behöver bussarna i Sala kommun dirigeras om. Ett arbete för att lösa busstrafiken är redan initierat, men allt förutsätter en andra plattform vid stationen i Ransta då tågen kommer att mötas där.

För att möjliggöra att alla dagspendlare som är boende i Sala stad ska ta bussen till stationen i stället för bilen ska vissa linjer få fler avgångar som är anpassade till tågens avgångs- och ankomsttider. Busslinjen SilverExpressen startades december 2021 och är tänkt för pendlare till och från Sala resecentrum samt förvärvsarbetande i Sala stad. Försöket har fallit väl ut beträffande antalet ombordstigande och vidareutveckling undersöks.

Tillgången till parkeringsplatser har stor påverkan på valet av transportslag. Därför kan ekonomiska styrmedel för bilparkering, i kombination med att erbjuda konkurrenskraftiga färdmedelsalternativ, användas där konkurrensen om markanvändningen är särskilt stor. Tillgång till trygga och säkra cykelparkeringar är viktigt för att erbjuda ett attraktivt alternativ till bilen.

LÄNSÖVERSKRIDANDE KOLLEKTIVTRAFIK

Planering av länsöverskridande kollektivtrafik och behovet av dess infrastruktur behöver ske gemensamt mellan regioner utifrån ett ”Hela-Resan perspektiv”. Trafikutbudet behöver särskilt tillgodose behovet av arbets- och studiependling och annat vardagsresande. En gemensam bas eftersträvas med timmestrafik, kompletterad med förstärkningstrafik i rusningstid.

Särskild hänsyn behöver tas till det regionala behovet av god tillgänglighet till Arlanda, Uppsala och Stockholm. För Sala kommun är förbindelsen med Västerås mycket viktig. Bussförbindelser mellan Sala och Enköping, och även mellan Sala och Avesta, behöver förbättras. Resande med länsöverskridande trafik och anslutande regional kollektivtrafik behöver uppfattas som attraktivt i förhållande till bilresande.

PRIORITERADE INFRASTRUKTURSATSNINGAR

ÅTGÄRDER FÖR GÅNG OCH CYKEL

Det är av hög prioritet att det anläggs säkra, gena och tillgängliga gång- och cykelvägar mellan Sala stad och de orter som ligger inom cykelavstånd. Främst planeras kopplingar till boende i orter som Saladamm och Broddbo. Vidare arbetar Trafikverket med utveckling av gång- och cykelkoppling mellan Sala-Heby samt Sala-Kumla-Ransta. Sala kommun vill även verka för att skapa förbindelser mellan gång- och cykelvägar till de viktiga knutpunkterna för kollektivtrafiken genom att koppla orter till de utpekade servicenoderna.

ÅTGÄRDER FÖR LADDINFRASTRUKTUR OCH FÖRNYBARA DRIVMEDEL

Kommunen ska prioritera och planera för att öka tillgängligheten till och användandet av förnybara och fossilfria drivmedel i Sala kommun. Att få till ett geografiskt heltäckande system av laddmöjligheter för laddfordon är grundläggande för att minska fossilberoendet på vägarna. Genom att peka ut, prioritera och samordna arbetet med att etablera kluster för laddinfrastrukturen över hela kommunen kan självförsörjandegraden öka och fossilberoendet minska. För mer information se kommunens plan för laddinfrastruktur och förnybara drivmedel.

SALA STATION

Sala station är idag, med avseende på dess funktion, sliten och omodern. Det finns också två korsningar mellan väg och järnväg som skapar barriäreffekter och minskar säkerheten. Att ta ett helhetsgrepp med bangårdsombyggnad som inkluderar nya perronger och separerade korsningar för gång-, cykel- och biltrafik är av stor betydelse. En modern station med möjlighet till fyrtågsmöte samt bra koppling mot norr och söder skapar även förutsättningar för ett helt nytt bostadsområde norr om järnvägen, Norrmalm.

PLANSKILDA KORSNINGAR

Planskilda korsningar innebär att trafikslag separeras i olika nivåer. En planskild korsning kan exempelvis vara en gång-och cykelväg som går under en bilväg i en tunnel. Befintlig plankorsning på Saladammsvägen i västra delen av Sala stad vid Strömsbacka måste ersättas med en planskild korsning. Detta för att förbättra tillgängligheten mellan stadens delar samt att öka säkerheten. Befintlig plankorsning på riksväg 70 och järnvägen, söder om Sala stad vid Kumla kyrkby, måste ersättas med en planskild korsning. Även plankorsningen i Kumla kyrkby bör ses över i samband med detta.

FÖRBIFARTER SALA STAD

Kommunen föreslår vägreservat för nya förbifarter öster om Sala stad. Den sydliga förbifarten skulle sträcka sig mellan riksväg 70 (från Avesta) och 72 (mot Heby och Uppsala). Den nordliga förbifarten skulle förbinda väg 72 med verksamheterna som finns i norra Sala stad.

Syftet med förbifarterna är att tung trafik och farligt gods kan ledas utanför Sala stad och att undvika denna typ av trafik i tätorten där den kan orsaka risker och buller för boende och trafikanter. De gator som idag är vältrafikerade genomfartsleder kan då frigöras till att fylla andra syften och byggas om till att mera inneha karaktären av lokalgator.

Vid planering av förbifarterna ska hänsyn tas till naturvärden, friluftslivet och jordbruksmark med höga värden. Dialog ska föras med Trafikverket.

SALADAMMSVÄGEN

Saladammsvägen föreslås få en utformning som en stadsgata i samband med att Sala stad utvecklas norrut. Dialog ska föras med Trafikverket.

VÄGLEDNING

- Inför val av åtgärder som innebär förändring av transportsystemet bör

Trafikverkets fyrstegsprincip användas. Fyrstegsprincipen är Trafikverkets arbetsstrategi och den tillämpas för att säkerställa en god resurshushållning.

- Eftersträva en trygg och säker trafikmiljö med god tillgänglighet för alla trafikantgrupper.

- Trafikmiljön ska utformas så att trafikens miljöbelastning minimeras.

- Prioritera satsningar som främjar en ökad och säker cykling för vardagsresor i anslutning till tätorter, i eller mellan närliggande orter för att nå arbete, skola eller allmän service.

- Insatser för förbättringar av rekreations- och turismcykling har en lägre prioritet än de för vardagsresor. Bland cykelturistlederna är de sträckor där både turism och vardagscykling gynnas prioriterade.

- Vid planering, utformning och drift av trafiknätet föreslås trafikslag prioriteras i följande ordning:

    1. Gång- och cykeltrafik

    2. Kollektivtrafik

    3. Biltrafik

- Gång- och cykeltrafik separeras i huvudstråken där många fotgängare och cyklister rör sig samtidigt.

- Behovet av cykelparkering vid viktiga målpunkter såsom i innerstaden, stationsområdet, skolor, handelsområden och idrottsarenor ska prioriteras.

- Förbättrad tillgänglighet för cykel samt cykelparkeringar vid järnvägsstationer och busshållplatser prioriteras.

- Förbättra cykelparkeringar kring prioriterade bytespunkter som järnvägsstationerna i Sala stad och Ransta samt vid större busshållplatser.

- Utveckla pendlarparkeringar för bil i strategiskt viktiga lägen som järnvägsstationer och väl trafikerade hållplatser för att underlätta omstigning till kollektivtrafik.

- Kollektivtrafiken bör planeras utifrån ett ”Hela-Resan-perspektiv” för att tillgodose behovet av arbets- och studiependling och annat vardagsresande, även utanför kommunens gränser.

- Utöka kollektivtrafikens upptagningsområde genom satsningar på cykelinfrastruktur och service.

- Kommunen ska verka för att det upprättas bussförbindelser från Sala till och från Enköping och Avesta.

- Etablera tankställen för förnybara drivmedel och snabbladdningsstationer.

IT-INFRASTRUKTUR

En väl fungerande IT-infrastruktur och en god tillgång till snabbt bredband skapar förutsättningar för privatpersoner, företag och kommunala verksamheter. Det är inte minst viktigt på landsbygden och regeringens mål för bredbandsutvecklingen är högt satta. Regeringens målbild är att hela Sverige ska vara uppkopplat och ha tillgång till snabbt bredband 2025. Även Sala kommun har som mål och arbetar för att hela kommunen ska ha tillgång till snabbt bredband.

Enligt Post- och telestyrelsens (PTS) statistik över mobiltäckning och bredband från år 2022 har drygt 75 % av Sala kommuns hushåll, och drygt 60% av kommunens arbetsställen, *tillgång till snabbt bredband* (100 Mbit/s). De hushåll och arbetsställen som har *tillgång till, eller absolut närhet till snabbt bredband* i Sala kommun är drygt 90 % respektive drygt 80 %. Arbetsställen är här synonymt med fast verksamhetsställe.

Skillnaden i *tillgången till, eller absolut närhet till snabbt bredband* är dock stor mellan tätbebyggda och glesbebyggda områden. Tätbebyggda områden i PTS statistik omfattar tätort och småort medan glesbebyggda områden omfattar områden utanför tätort och småort. Inom tätbebyggda områden i kommunen har drygt 97 % av hushållen och drygt 96 % av arbetsställen tillgång till, eller absolut närhet till snabbt bredband, medan hushåll och arbetsställen i glesbebyggda områden landar på drygt 66 % vardera. Den generella tillgången till snabbt bredband, i såväl tätbebyggda som glesbebyggda områden, har samtidigt ökat stadigt i kommunen mellan 2016–2022.

Där det finns tillgång till snabbt bredband är det till stor del fibernät. Enligt PTS har alla hushåll och arbetsställen i kommunen tillgång till 4G, men det finns platser i kommunen där täckningen är dålig. Kopparnätet har släckts ner i vissa områden i kommunen och tillgången till xDSL (digital abonnentanslutning) i glesbebyggda områden minskade under perioden 2016–2022. År 2022 hade cirka 34 % av hushållen och drygt 32 % av arbetsställen i glesbebyggda områden tillgång till xDSL.

Sedan 2019 har vissa utbyggnadsprojekt genomförts eller påbörjats, men det återstår mycket för att hela kommunen ska ha tillgång till snabbt bredband. Bredbandsutbyggnaden drivs av marknaden, men det finns också stöd att söka. I Sala kommun, som har en stor landsbygd, är det en utmaning att förse landsbygden med samma förutsättningar som finns i tätorter.

TEKNISK FÖRSÖRJNING

Följande avsnitt redogör för Sala kommuns tekniska försörjning, vilket innebär de olika system som försörjer samhället med till exempel vatten, el och omhändertagande av avfall.

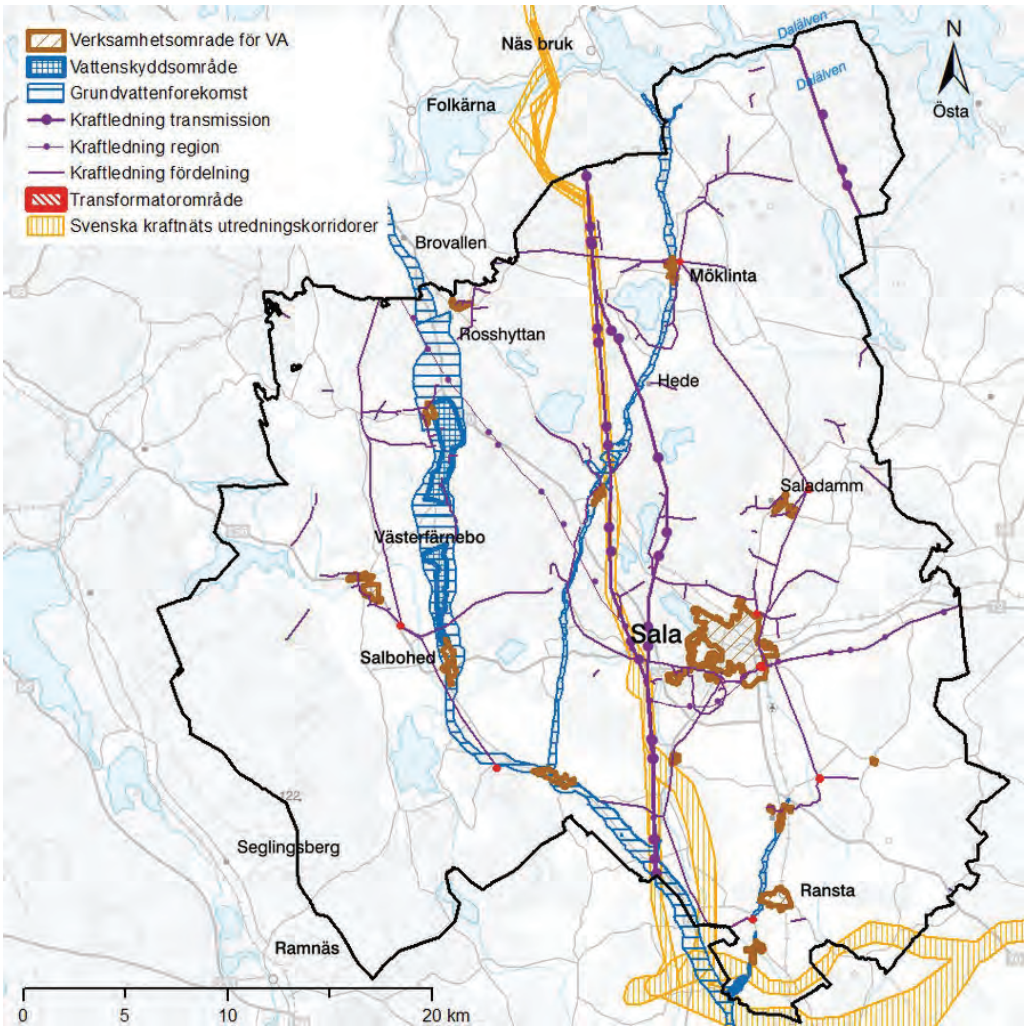

Teknisk försörjning i Sala kommun

AVFALL

Enligt 15 kap. miljöbalken ska det för varje kommun finnas en renhållningsordning antagen av kommunfullmäktige. Renhållningsordningen består av Avfallsplan och Föreskrifter. Avfallsplanen ska bland annat innehålla uppgifter om kommunens åtgärder för att minska avfallets mängd och farlighet. Kommunerna i Västmanlands län samt Heby och Enköping har bildat kommunalförbundet VafabMiljö.

VafabMiljö har ansvaret för den strategiska planeringen av frågor kring avfallshantering och de uppgifter rörande insamling och behandling av avfall samt den myndighetsutövning som åligger kommunerna enligt 15 kap. miljöbalken.

I avfallsplanen finns ett antal mål för planering och hantering av avfall. Avfallsplanens mål fokuserar på att minska avfallsmängderna genom smarta upphandlingar och inköp samt på cirkulär ekonomi och att skapa cirkulära flöden

med ökad återanvändning och återvinning. Planen finns att ta del av i sin helhet på kommunens hemsida.

VafabMiljö ansvarar för återvinningscentralen Återbruket/Returen, det mobila Återbruket som i nuläget besöker fyra orter i Sala kommun ett par gånger per år enligt turlista och ett 40-tal så kallade Omstarter, miljöstationer för såväl mat- och restavfall som förpackningar och returpapper. Dessutom finns återvinningsvaruhuset Strömsbacka som sedan 2010 drivs av en ekonomisk förening. Strax öster om Sala stad ligger Isätra avfallsanläggning. Rest- och matavfall som samlas in i kommunen körs till VafabMiljös anläggning i Västerås. Restavfallet går sedan till energiåtervinning i Mälarenergis kraftvärmeverk. Matavfallet går till biogasanläggningen och genererar därmed fordonsgas och biogödsel till åkermark. Miljöfarligt avfall hanteras av VafabMiljö och lämnas till destruktion, materialåtervinning och långtidslagring.

Avfallshanteringen påverkar översiktsplaneringen ur flera aspekter. Både ur aspekten som cirkulära resurser i samhället och som en del av den bebyggda miljön. Avfallshanteringen står inför betydande förändringar med stora utmaningar gällande utrymme och framkomlighet. Samtidigt som det byggs mycket nytt och förtätas i bostadsområdena, kommer det att ställa högre krav på fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper. Om vi blickar framåt mot översiktsplanens målår 2050, så finns behov av fler ytor och funktioner för att kunna arbeta för ett cirkulärt nyttjande av resurser, minska avfallsmängderna och ta kliv uppåt i avfallstrappan. Situationen kring Sala stad och förorenade schaktmassor är utmanande och långsiktiga lösningar behöver komma på plats, av miljö- och hälsoskäl och av samhällsekonomiska skäl.

ENERGIFÖRSÖRJNING

ELNÄT

Det svenska elsystemet är en grundläggande förutsättning för samhällets primära funktioner och är nödvändigt för att Sverige ska fungera i fred, kris och krig och för att vi ska kunna uppnå både internationella och nationella mål såsom miljö-, klimat- och tillväxtmål. Sveriges elnät består av transmissionsnät och distributionsnät samt utlandsförbindelser. Transmissionsnätet ägs av Svenska kraftnät och är grundbulten i den svenska elförsörjningen. Genom dessa kraftledningar transporteras elen som genererats från vatten-, kärn- och vindkraftverk vidare ut till de regionala och lokala distributionsnäten.

Det svenska elsystemet och transmissionsnätet har en viktig betydelse för Sala kommun då de är en grundläggande del av kommunens infrastruktur. Inom Sala kommun har Svenska kraftnät tre 220 kV-ledningar tillhörande transmissionsnätet för el. En av ledningarna (KL12 S1) passerar kommunens nordöstra delar mellan Horndal (i Avesta kommun) och Starfors (Heby kommun) och två delvis parallellgående ledningar (RL2 S5 och RL7 S4) från Horndal (i Avesta kommun) passerar lodrätt genom kommunen vidare söderut till Finnslätten (Västerås kommun).

Svenska kraftnät planerar att såväl förnya som förstärka transmissionsnätet i Sala kommun inom utredningskorridorerna. Utöver förnyelsen av de parallellgående ledningarna (RL2 S5 och RL7 S4) planeras en ny 400 kV-ledning mellan Munga (Västerås kommun) och Hamra (Enköpings kommun) som berör södra delen av kommunen. Mot bakgrund av att utredningskorridorerna är ännu

inte fastställda, och för att säkra framkomligheten för de planerade ledningarna, anser Svenska kraftnät att ett skyddsavstånd om 200 meter öster och 200 meter väster om utredningskorridorerna vid de befintliga transmissionsledningarna, och 200 meter norr och 200 meter söder om utredningskorridorerna för den nya ledningen i söder, bör beaktas i kommande planering. Om de utpekade utredningskorridorerna med tillhörande skyddsavstånd blir inaktuella för Svenska kraftnät behöver kommunen inte ta hänsyn till dessa i kommande planering.

Lokalnätet i Sala kommun är uppdelat på två nätägare, Sala-Heby Energi Elnät AB (SHE) och Vattenfall Eldistribution AB. SHE äger och förvaltar elnäten i Sala stad, Saladamm/Jugansbo, samt Västerbykil/Hedåker. Vattenfall Eldistribution äger elnäten i övriga samhällen inom kommunen.

Det råder för närvarande en begränsad tillgång på eleffekt, inte bara i Sala kommun utan även i hela Mälardalen. Det leder till långa anslutningstider vilket begränsar möjligheten till etablering av ny större elintensiv verksamhet. Ökad påfrestning förväntas på elnätet genom ett förändrat klimat, men även genom en ökad effekt från exempelvis laddning av elbilar och mikroproduktion, till exempel solceller.

ELPRODUKTION

Kraftvärmeverket i Sala medger elproduktion när behovet av elkraft är högt. Kommunen verkar för att fjärrvärme används i en allt högre grad både för värme- och kylbehov i fastigheter och industrier inom fjärrvärmeområden. Dels för att minska användandet av el i processer som kan använda en lägre förädlad energiform, dels för att öka el och effektproduktionen i kommunen över tid tack vare en ökad anslutning till kraftvärmeproduktion.

Att omvandla solens strålar till elenergi möjliggör fler användningsområden för energin. Elenergi kan användas för att ersätta bland annat fossila transporter. Nya vindkraftverk som etableras byggs allt högre vilket öppnar upp möjligheter för vindkraften. Det finns beräkningar som visar att vid 140 meters navhöjd finns det potentiellt vindar som gör vindkraft gångbar på flera platser runt om i Sala kommun. Under kapitlet *Förutsättningar* finns ett planeringsunderlag för vindkraft att utgå ifrån i kommande arbete med tematiskt tillägg till översiktsplanen för vindkraft.

FJÄRRVÄRME/FJÄRRKYLA

Sala Heby Energi AB (SHE) har ett stort utvecklat fjärrvärmenät inom Sala stad men även i Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. Fjärrvärmesystemet i Sala är uppbyggt för att distribuera energi bundet i hetvatten. Distributionsformen används idag mestadels för värmebehovet i fastigheter, men går även att använda för fastigheters kylbehov.

Eleffekten i kommunen är hårt belastad. Fjärrvärme och fjärrkyla minimerar behovet av el för uppvärmning och kyla samtidigt som el produceras i systemet. Fjärrvärmesystemet är därför viktigt i Sala kommun. Huvudsakligen för att möjliggöra en planerad utveckling av bostäder och verksamheter, för att minimera elbehovet för uppvärmning och kyla som för att minska miljöpåverkan. SHE produktion använder enbart förnybara bränslen.

DRIVMEDEL

En station för biogas är sedan tidigare uppbyggd och överlämnad i VafabMiljös regi. VafabMiljö ser kontinuerligt över möjligheten att dels öka produktion och förädling av biogas i området, dels att öka utbudet av påfyllnadsställen för gas. Den första snabbladdaren i Sala invigdes 15 augusti 2016. Sedan dess har ett antal publika laddpunkter satts upp med olika kapacitet. Planen är att ligga lite före efterfrågan och erbjuda olika alternativ beroende av behov.

HVO (Hydrogenated vegetable oil) är en produkt fullgod som ersättare till diesel i många fordon och arbetsredskap vilka använder dieselmotorer. SHE har två tankställen i regionen och en till aktör har börjat erbjuda bränslet. SHE har för tillfället inga planer på att bygga ut verksamheten utan låter andra aktörer komma in på marknaden för att möjliggöra ett ökat utbud och ett mer användarvänligt logistiksystem för kunderna.

VÄGLEDNING

- Öka självförsörjandegraden för förnybar energi och förnybara drivmedel i Sala kommun.

- Vid nybyggnation av lokaler och bostäder inom Sala stad, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta ska dessa så långt som möjligt anslutas till fjärrvärmenätet. Detta för att gynna en långsiktigt hållbar utveckling och minska belastningen på elnätet samt minska effekttopparna i elnätet när det är som kallast.

- När- eller fjärrvärme kan användas från värmealstrande industri.

- Kommunen ska införa energisparande åtgärder i den egna verksamheten, exempelvis installera solpaneler på byggnader.

- Platser lämpliga för produktion av solenergi ska pekas ut. Lämpliga lägen kan vara i anslutning till verksamheter och större vägar som annars skulle vara impedimentytor. Produktion av solenergi kan integreras med andra funktioner.

- Utred platser för vindkraft i gynnsamma lägen som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Vid placering av anläggningarna ska stor hänsyn tas till platsens karaktär, landskapsbild, natur-, kultur- och friluftslivsvärden samt närboende. Se även planeringsunderlag för vindkraft i kapitlet *Förutsättningar*.

- Vindkraftsanläggningar bör inte lokaliseras eller placeras på ett sådant sätt att de stör siktlinjer för kyrkor eller andra historiska landmärken på ett påtagligt sätt. Se även planeringsunderlag för vindkraft i kapitlet *Förutsättningar*.

- Vindkraftverk bör inte placeras i eller i direkt anslutning till stora opåverkade områden för natur och friluftsliv. Se även planeringsunderlag för vindkraft i kapitlet *Förutsättningar*.

- Strategiskt lämpliga platser för laddinfrastruktur i Sala kommun som prioriteras är Sala stad, Evelund, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. För utredningsområden se plan för laddinfrastruktur och förnybara drivmedel.

- I områdesbestämmelser och detaljplan peka ut mark som är lämplig för etablering av ladd- och tankstationer.

- Krav på installation av laddinfrastruktur i samband med markanvisningsavtal och bygglov.

VATTEN, AVLOPP OCH DAGVATTEN

Målet med Sala kommuns arbete med vatten- och avloppsfrågor (VA) är att uppnå en långsiktigt hållbar VA-försörjning såväl i kommunens tätorter som för glesare bebyggelse. Hur Sala ska arbeta med detta finns mer beskrivet i kommunens VA-plan.

DRICKSVATTEN

Alla som har kommunalt dricksvatten i Sala kommun får sitt vatten från grundvattentäkterna i Badelundaåsen och Möklintaåsen. Totalt finns sex kommunala vattenverk, det största ligger vid Knipkällan. Historiskt har man ofta ansett att det finns en obegränsad mängd grundvatten i kommunens åsar. De senaste årens torra somrar och nederbördfattiga vintrar har gjort att nivåerna i vissa täkter varit rekordlåga. SGU (Sverige geologiska undersökning) har beräknat att grundvattenbildningen kan bli 5–15 % mindre under det närmaste seklet på grund av klimatförändringarna. Ett arbete för att säkerställa den långsiktiga dricksvattenförsörjningen i Sala kommun pågår. En del av detta arbete är att skydda nuvarande vattentäkter som används för kommunal dricksvattenförsörjning genom att revidera och ta fram nya vattenskyddsområden. För de vattenförande delarna av Badelundaåsen, som nyttjas som grundvattentäkt i Sala kommun, är endast delar av tillrinningsområdet skyddat. För att säkerställa vattenkvaliteten behöver det snarast fastställas vattenskyddsområden med moderna föreskrifter. Revidering av befintliga vattenskyddsområden med tillhörande föreskrifter och inrättande av nya där skydd saknas kommer att pågå under lång tid framöver.

Utöver de kommunala vattentäkterna finns det ett antal vattentäkter som inte drivs i kommunal regi och som försörjer fler än enstaka hushåll med vatten. Enskilda dricksvattenanläggningar består vanligen av grävda eller borrade brunnar. Det är fastighetsägaren som ansvarar för dricksvattenkvaliteten i enskilda vattenbrunnar.

SPILLVATTEN

Spillvatten är det förorenade vattnet från toalett, bad/dusch, disk och tvätt samt processvatten från industrier som leds till avloppsreningsverken. Inom kommunen finns två allmänna reningsverk; Sala avloppsreningsverk och Hedåker avloppsreningsverk. Reningsverket i Sala renar den största delen av allt avloppsvatten som tillförs det kommunala nätet.

Utanför verksamhetsområdet för kommunalt VA ansvarar fastighetsägaren för sitt enskilda vatten och avlopp. I Sala kommun finns cirka 3 600 små avlopp. Alla små avlopp ska inventeras så att de uppfyller gällande lagkrav. Det är kommunen

som utövar tillsynen och det finns framtagna riktlinjer för detta.

Huvuddelen av de små avloppsanläggningarna utgörs av traditionella markbaserade anläggningar. Vanligast är markbäddar men även infiltrationsbäddar förekommer. På senare tid har det blivit vanligare med tekniskt avancerade anläggningar, till exempel minireningsverk. Det finns framtagna riktlinjer av Sala kommun från år 2009 som anger när normal respektive hög skyddsnivå ska tillämpas. Riktlinjerna behöver revideras då miljöenheten sedan några år även tillämpar begreppet extra hög skyddsnivå vilket innebär att det inte är tillåtet att släppa ut avloppsvatten från vattentoalett till mark. Det kravet gäller framför allt inom detaljplanerade områden, nära badplatser och vid andra känsliga områden ur hälsoskyddssynpunkt.

År 2001 beslutades inom kommunen att alla små avlopp ska tillsynas och åtgärdas så att de uppfyller gällande lagkrav. Tillsyn har genomförts inom Sagåns avrinningsområde utom i de olika fritidsbebyggelserna norr om Sala stad (undantag Rensmur). Den största delen av avloppen inom Sagåns avrinningsområde är åtgärdade utan krav på hög skyddsnivå. Sedan 2016 pågår arbetet med tillsyn inom Svartåns avrinningsområde från söder mot norr. Sedan 2019 har den regelbundna tillsynen avstannat. Hittills har cirka hälften av kommunens 3 500 små avlopp kontrollerats. Lagkrav anger att alla gamla små avlopp skulle ha varit åtgärdade senast 2021. Åtgärdstakten skulle behöva öka betydligt för att kunna uppnå målen med god status i alla vattenförekomster till 2027.

DAGVATTEN

Dagvatten är regn-, spol- och smältvatten som tillfälligt rinner på markytan och i ledningar. När mark bebyggs ändras vattnets naturliga avrinningsförhållanden. Det vatten som inte kan infiltrera och skapa grundvatten rinner i stället av de hårdgjorda ytorna och kan lokalt ge problem genom höga vattenflöden och översvämningar. Dagvattnet tar också med sig föroreningar i form av exempelvis metaller, olja och mikroplaster som riskerar att hamna i sjöar och vattendrag. Dagvatten transporterar även näringsämnen som bidrar till övergödning i vattenmiljön.

Dagvattenhanteringen berör hela samhället och kommuner, verksamhetsutövare och fastighetsägare både ansvarar för och påverkar flödens storlek, innehåll och riktning inom avrinningsområdet. I första hand ska det förhindras att översvämningar och föroreningar uppstår genom lokalt omhändertagande. Det utsläpp av dagvatten som ändå sker får inte innebära en försämring av vattenkvaliteten. Markytor ska avsättas i detaljplaner och byggnader ska höjdsättas med hänsyn till kommande klimatförändringar. När plats för vattnet skapas kan dagvattnet bli en resurs i staden som leder till ökade ekologiska, sociala och estetiska värden.

Genom den urbana markanvändningen i Sala stad samt Ransta tätort påverkas recipienten Sagån av dagvattenutsläpp. Svartåns och Dalälvens avrinningsområden innefattar inga ytvattenförekomster inom Sala kommun som har konstaterad påverkan av dagvatten.

VA-PLANERING VID BEBYGGELSEUTVECKLING OCH EXPLOATERING

Vid bebyggelseutveckling och exploatering av områden inom kommunen behöver VA-planeringen och den fysiska planeringen samordnas. En översiktsplan ska fungera som en riktlinje för bebyggelseutvecklingen. Kommunens vatten- och avloppsplan ska vara vägledande så att en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning samt rening av spillvatten och dagvatten utifrån miljökvalitetsnormerna uppnås. Det är viktigt att förutsättningarna för vatten och avlopp är klarlagda innan ett planarbete påbörjas. En utmaning är också att exploatering i kommunen inte hindrar VA-utbyggnaden i de befintliga områden som har ett behov av allmänt VA enligt § 6 i Lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412).

ÖVERGRIPANDE FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR VA-UTBYGGNAD

Kommunens ambition är att antalet medborgare ska växa och för att möjliggöra detta krävs exploatering av bland annat bostäder, verksamheter och andra samhällsviktiga funktioner. När ett nytt område byggs finns alltid behov av vatten och avlopp. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv bör man tidigt utreda och ta hänsyn till förutsättningarna för kommunalt VA.

TROLIGTVIS GODA FÖRUTSÄTTNINGAR TILL VA-UTBYGGNAD

- Norr om Sala stad – befintliga överföringsledningar som levererar dricksvatten till Saladamm samt tar emot spillvatten därifrån.
- Norr om Dalhemsleden – om ett större område med samlad bebyggelse skulle exploateras.
- Ransta, söder om tätorten – om byggnation sker i närhet till befintliga bostadsområden. Troligtvis åker och ängsmark.

TROLIGTVIS MEDELGODA FÖRUTSÄTTNINGAR TILL VA-UTBYGGNAD

- Området mellan Västeråsleden och riksväg 70 – inga befintliga ledningsnät. Om ett större område skulle exploateras blir det däremot mindre kostsamt eftersom kostnaderna fördelas per ansluten fastighet.
- Söderut längs Västeråsleden. Kommunala dricksvatten- och spillvattenledningar finns i området. Utredningar tyder på att det är tekniskt genomförbart men innebär en stor ekonomisk investering.

TROLIGTVIS SVÅRA FÖRUTSÄTTNINGAR TILL VA-UTBYGGNAD

- Skugganområdet, Dalhemsleden och vidare mot Broddbo – överföringsledning för dricksvatten är inte utbyggd. Den befintliga överföringsledningen för spillvatten har inte de tekniska förutsättningarna att ansluta fastigheter.
- Söder om Sörskogsleden – är kuperat, innehåller kraftledningsgator, Sörskogstippen är belägen där, befintliga gruvhål och berg med mera.
- Ransta, norr om tätorten – kuperad skog och berg i dagen.

VÄGLEDNING

- Kommunens VA-plan ska vara vägledande vid utbyggnad av nya områden så att en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning samt rening av spillvatten och dagvatten som innebär att miljökvalitetsnormerna för vatten uppnås. För utpekade utvecklingsområden gäller att vatten och avlopp utreds och går att lösa.

- I första hand bör områden som redan är inom verksamhetsområde för kommunalt VA prioriteras och detaljplaneläggas. Där är de allmänna VA-ledningarna redan utbyggda till befintliga områden. Ny bebyggelse som har behov av kommunal VA-försörjning ska i så stor utsträckning som möjligt lokaliseras till områden där det kapacitetsmässigt (kvantitet, teknik med mera) är möjligt att ansluta till kommunalt VA utan att kraftigt höja VA-taxan.

- Nya större bostadsområden med samlad bebyggelse är att föredra ur ett VA-perspektiv förutsatt att kapaciteten i befintliga ledningsnät är tillräcklig.

- Exploatering och utbyggnad av nya områden ska inte ske på bekostnad av VA-utbyggnad till områden där det redan idag finns ett behov.

- Kommunen ska skydda nuvarande vattentäkter som används för kommunal dricksvattenförsörjning genom att revidera och ta fram nya vattenskyddsområden.

- Ny bebyggelse som har behov av kommunal VA-försörjning ska i så stor utsträckning som möjligt lokaliseras till områden där det kapacitetsmässigt (kvantitet, teknik med mera) är möjligt att ansluta till kommunalt VA. Behovet av kommunal VA-försörjning styrs av 6 § Lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412). En behovsutredning ska omfatta samtliga vattentjänster (dricksvatten, spillvatten respektive dagvatten).

- Kommunen utreder var utbyggnad av kommunalt VA med anledning av utbyggnadsområden för ny bebyggelse ska genomföras.

- Dagvatten bör så tidigt som möjligt återföras till sitt naturliga kretslopp men ska ske så att miljökvalitetsnormer kan uppnås, till exempel genom rening i dagvattendamm.

- Dagvattenlösningarna ska fördröja och reducera dagvattenflödena så att belastningen på ledningsnätet och recipienten minskar. Hänvisa till policy för dagvattenhantering.

- En dagvattenutredning ska göras i samband med exploatering av nya områden och förnyelse eller förtätning av befintliga bebyggelseområden. Behovsbedömning enligt 6 § Lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412) inför eventuellt beslut om verksamhetsområde för dagvatten ska också genomföras. Dagvattenutredningen bör lämpligtvis utgöra underlag för behovsbedömningen och ska bland annat beskriva områdets förutsättningar (hydrogeologi), hur avrinningen ska säkras, hur föroreningsbelastningen minimeras och vilka lösningar som kan vara

lämpliga. Höjdsättning och byggnadssätt ska anpassas så att risken för olägenhet, till exempel översvämning av bebyggelse i låglänta och instängda områden, minimeras.

- Utanför verksamhetsområde för dagvatten ska lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) främjas. Detta gäller för allt dagvatten. Om förutsättningar genom infiltration eller perkolation saknas, ska möjligheten till utjämning eftersträvas.

- Inom verksamhetsområde för dagvatten ska lokalt omhändertagande av dagvatten också främjas där så är lämpligt. Skyddsåtgärdernas kapacitet ska prövas vidare i detaljplan och regleras i markanvisnings- eller exploateringsavtal.

- Föroreningar ska så långt som möjligt begränsas vid källan.

- Reningskraven för dagvattnet ska utgå från recipientens (vattenområdets) känslighet.

- Där kommunalt vatten och avlopp inte kan byggas ut bör gemensamma avloppsanläggningar eftersträvas.

- Kommunen ska ställa krav på hög skyddsnivå för små avlopp som inte hindrar att en vattenförekomst uppnår god ekologisk status.

BRANDVATTENFÖRSÖRJNING

För att möjliggöra en säker och effektiv räddningsinsats i framtiden behöver tillgång på brandvatten beaktas i kommunens fysiska planering. Följande bör tas i beaktande vid framtida planering:

- Räddningstjänsten ska ha rätt förutsättningar för att göra en räddningsinsats i planerade områden.

- Beakta hur det säkerställs att rätt förutsättningar lämnas till ansvariga fastighetsägare och verksamhetsutövare.

- Att det finns alternativa lösningar till brandvattenförsörjning än det som nyttjas från ledningsnätet för dricksvatten.

KLIMAT OCH RISK

Alla världens länder bidrar till klimatförändringarna genom utsläpp av växthusgaser, men störst bidrag kommer från de länder som historiskt har använt mycket fossila bränslen och som än idag förbrukar stora mängder varor och fossil energi. Olika länder bidrar i varierande utsträckning, och på samma sätt kommer olika delar av världen att drabbas på mycket varierande sätt av ett förändrat klimat. Även om effekterna kommer att skilja sig åt vet vi att 1,5 graders uppvärmning av årsmedeltemperaturen, jämfört med förindustriell tid, skulle vara förödande för världens ekosystem, mänskliga samhällen och för vår livsmedelsproduktion. Vi vet också att 2 graders uppvärmning skulle leda till ännu mer långtgående konsekvenser.

Redan idag utgör torka ett växande problem för jordbrukare på flera håll i världen och det är ett problem som kommer att bli allt vanligare. Mer frekventa

och intensiva perioder av torka kommer att innebära svält och dricksvattenbrist, med konflikter om resurser och massflykt som sannolika följder. Den havsnivåhöjning som följer på smältande isar och högre temperaturer kommer att lägga stora arealer låglänt mark under vatten, vilket kan förväntas späda på massflykt och resursbrist än mer.

Temperaturökningen ger även stora förändringar på nederbörd, vindar och havsströmmar, vilket förmodas få stora konsekvenser både för ekosystem och samhällen. Sverige kommer inte kunna isolera sig från klimatförändringarnas effekter som förväntas innebära en förändrad årsmedeltemperatur, ökad risk för skyfall och översvämningar men också ökad risk för torka och värmeböljor. Somrar som år 2018, en av de varmaste och torraste somrar som har uppmätts i Sverige, kommer att bli allt vanligare. Nya sjukdomar kommer att få fäste i landet allt eftersom temperaturen ökar, samtidigt som arter som är anpassade till kalla vintrar får allt mindre ytor att leva på.

SALA KOMMUN I KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

Baserat på de åtgärder som världens länder hittills vidtagit är vi just nu på väg mot 2,7 graders uppvärmning av årsmedeltemperaturen jämfört med förindustriell tid till år 2100 (Climate Action Tracker, 2022). Det här kräver att Sala kommun vidtar två typer av åtgärder. Dels måste vi snabbt minska utsläppen av växthusgaser för att mildra klimatförändringarna och dess konsekvenser. Eftersom utsläppen av växthusgaser fortfarande stiger världen över behöver vi dock även anpassa våra samhällen för att stå bättre rustade att hantera ett förändrat klimat.

UTSLÄPPSMINSKNINGAR

Sala kommun ser att statlig och internationell styrning är avgörande för kommunernas förutsättningar att bedriva ett ambitiöst klimatarbete. Vi arbetar utifrån givna ramar med att minska utsläppen från den kommunala verksamheten och för att underlätta för företagare och invånare att göra klimatsmarta val. Ett viktigt redskap i det arbetet är Sala kommuns koldioxidbudget, som visar hur mycket koldioxid som släpps ut från olika källor i kommunen och hur snabbt utsläppen måste minska för att Sala ska bidra till att hålla klimatförändringarna under 2 grader. Från och med 2023 måste de totala koldioxidutsläppen inom kommunens gränser minska med 13 % årligen. För att lyckas med det krävs att kommunen arbetar hårt med utsläppsfrågor. En viktig faktor är att minska utsläppen från inrikes transporter, där bland annat lastbilar, inrikes flyg och bilar ingår. Bara personbilstrafiken står i Sala för 35 % av de samlade utsläppen varje år.

I kommunens koldioxidbudget ingår enbart utsläpp som kommer från produktion och produktanvändning inom kommunens gränser. Det här sättet att mäta kallas för territoriella utsläpp. Man kan även titta på konsumtionsbaserade utsläpp, som dessutom räknar in utsläppen från de varor som vi konsumerar men som producerats utanför kommunens gränser. På nationell nivå är Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp idag nästan dubbelt så stora som de territoriella utsläppen. Vi måste därför anta att utsläppen från vår konsumtion måste minska minst lika fort som de territoriella utsläppen.

KLIMATANPASSNING

Till år 2050 beräknas medeltemperaturen i Sala kommun ha ökat med ca 2,5

grader jämfört med förindustriell tid (SMHI, 2023). Det kommer att regna oftare och mer intensivt. Fler dagar med regn per år medför högre krav på den kommunala dagvattenhanteringen. När vintrarna blir mildare blir följden att det blir mindre snö, tjäle och is, och i stället för den idag så vanliga vårfloden kommer vi att se högre flöden under längre perioder vintertid.

Även sommartid kommer det att regna mer, men vi kommer också att se längre perioder av torka och värmeböljor. Det påverkar framför allt jord- och skogsbruk, räddningstjänst och beredskap samt de grupper i samhället som är extra känsliga för värme eller som har svårt att förflytta sig och därför exponeras för värmen i högre utsträckning. Det kommer att bli allt viktigare att våra samhällen är väl genomtänkta för att stora mängder dagvatten ska kunna omhändertas på kort tid, för att hushålla med vatten inför långa perioder av torka, och för att det finns grönska som under varma dagar kan skugga byggnader från sol och sänka temperaturen i tätbebyggda områden. Eftersom den fysiska infrastrukturen har lång livslängd ställer framtidens behov krav på dagens samhällsplanering.

Förutsättningarna för miljö och riskfaktorer, exempelvis stabilitetszoner längs sjöar och vattendrag, förorenad mark, miljöfarliga verksamheter, förutsättningar för buller samt transportleder för farligt gods, beskrivs mer utförligt i avsnittet *Miljö- och riskfaktorer*. Avsnittet är ett viktigt underlag att beakta vid planering och prövning.

VÄGLEDNING

- Ett projekts klimatpåverkan ska belysas redan i samband med planbesked eller annan form av initiering.

- Risk för översvämningar och andra konsekvenser av klimatförändringar ska belysas tidigt vid planläggning.

- Vid Dalälven, Svartån och Sagån finns risk för höga flöden vid skyfall och ihållande regn. Ny bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt ska placeras utanför de områden som bedöms översvämmas vid 100- och 200-årsregn.

- I anslutning till Sala stad finns ett dammsystem som har byggts för tidigare gruvverksamhet. Ny bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt ska placeras utanför områden som riskerar att översvämmas om fördämning eller dammvallar brister.

- Vid all planering, exploatering och lovgivning ska geotekniska säkerhetsfrågor vara klarlagda. Detta gäller särskilt områden längs vattendrag och i områden där stabilitetskartering skett.

- Inom 150 meter från transportled för farligt gods och inom 100 meter från en bensinstation ska risksituationen beskrivas och bedömas vid planläggning, vid nybyggnation och vid ianspråktagande av mark.

ANNAN TEKNISK INFRASTRUKTUR

VÄGLEDNING

- Ledningar för teknisk försörjning behöver tillkomma och ska så långt som möjligt samordnas med redan ianspråktagna korridorer (kraftledningar, vägar, järnvägar) i landskapet. Ledningsdragning i stora opåverkade områden samt värdefulla områden för naturvård och kulturmiljövård ska så långt som möjligt undvikas.

- I samband med utbyggnad av teknisk infrastruktur se över behovet av att förbättra standarden för gång och cykel.

MATERIALFÖRSÖRJNING

VÄGLEDNING

- Sala kommun ska samarbeta regionalt i framtagande av en materialförsörjningsplan som behandlar bland annat brytning och användandet av sand, grus och bergkross för anläggnings- och byggnadsindustrins behov.

- I enlighet med miljömålen avser Sala kommun att minska naturgrusanvändningen och ersätta detta med alltmer bergmaterial.

MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

I detta kapitel kan du läsa om inriktningen för mark- och vattenanvändningen i hela kommunen. Kapitlet mark- och vattenanvändning inleds med en förklaring av vad de kategorier som används i kartan möjliggör. Därefter följer avsnitt om mark- och vattenanvändning i Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna. Avsnitten innehåller beskrivning av orterna, föreslagna utvecklingsområden för bostäder och verksamheter, annan önskvärd utveckling och värden att ta hänsyn till samt vägledningar i punktform. Sist i kapitlet finns ett avsnitt om landsbygden och landsbygdens orter, med beskrivningar och vägledningar.

Mark- och vattenanvändningskartan redovisar grunddragen för användningen av kommunens mark- och vattenområden. Gränserna i kartan är ungefärliga och är inte juridiskt bindande. Mark- och vattenanvändningskartan utgår från den övergripande utvecklingsinriktningen och utvecklingsprinciperna som redovisas i kapitlet *Inriktning*. I den tryckta versionen av översiktsplanen har kartan delats upp i mindre områden för att tydliggöra kopplingen mellan innehållet i text och karta.

Kategorier

Mark- och vattenanvändningen är indelad i olika kategorier enligt Boverkets ÖP-modell 2.1, med några anpassningar. Nedan finns en förklaring av vad kategorierna för mark- och vattenanvändningen möjliggör, med möjliga underkategorier listade. Vidare förklaring av underkategorierna återfinns på Boverkets hemsida.

CENTRUM

Kombinationer av handel, service, tillfällig vistelse, samlingslokaler, kontor och annan jämförlig verksamhet som ligger centralt eller på annat sätt ska vara lätta att nå.

MÅNGFUNKTIONELL BEBYGGELSE

Område med tätortsmässig karaktär som innehåller olika funktioner tillsammans med bostäder. Bebyggelse som i huvudsak används för bostäder, kontor, handel eller annan verksamhet som är förenlig med bostäder. Varje verksamhet ska bland annat klara gränsvärden för buller, miljö och säkerhet så att de är förenliga med bostäder. Bebyggelsen är indelad i kvarter åtskilda av gator, eller har en kvartersliknande struktur. Trafik- och parkeringsytor, parker och fritidsanläggningar kan ingå.

Kategorin mångfunktionell bebyggelse kan innehålla följande underkategorier: Bostäder, centrum, begravningsplats, parkering, kontor, handel, verksamheter, besöksanläggning, skola, tillfällig vistelse, vård, annat samhällsviktigt ändamål, skydd, klimatanpassning, annan tillämpning.

SAMMANHÄNGANDE BOSTADSBEBYGGELSE

Områden som huvudsakligen består av bostäder och har en tydlig beroenderelation till närliggande orter. Sammanhängande bostadsbebyggelse är

småorter, fritidshusområden och bybildningar eller bostadsområden och förorter som huvudsakligen består av bostadsbebyggelse, men där en eller ett fåtal servicefunktioner kan förekomma. Områdena har en tydlig beroenderelation till närliggande orter och karaktäriseras av enövervägande andel nattbefolkning och fler utpendlare än inpendlare.

Kategorin sammanhängande bostadsbebyggelse kan innehålla följande underkategorier: Bostäder, handel, verksamheter, besöksanläggning, skola, tillfällig vistelse, vård, annat samhällsviktigt ändamål, skydd, klimatanpassning, annan användning.

ICKE STÖRANDE VERKSAMHETER

Kategorin *icke störande verksamheter* kan innehålla verksamheter som inte är störande, miljöpåverkande, ytkrävande eller genererar tung eller stor mängd övrig trafik. Verksamheterna ska kunna ligga nära bostäder. Inom denna kategori kan även finnas områden som bör reserveras för enbart företag, exempelvis där det är stort tryck på bostadsmarknaden och det därför är angeläget att säkra näringslivets utvecklingsmöjligheter.

INDUSTRI

Område särskilt lämpligt för anläggning med industriell produktion och där möjligheten att utnyttja området för sådant ändamål bör eller ska värnas enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Verksamheterna i den här användningen är störande för omgivningen på något sätt och inte förenliga med bostäder. Det kan till exempel vara verksamheter som är ytkrävande, genererar tung trafik eller påverkar omgivningen med buller eller lukt.

Kategorin industri kan innehålla följande underkategorier: Företagsområde, besöksanläggning, transportintensiv verksamhet, materialutvinning, omgivningspåverkande och tillståndspliktig verksamhet, ytkrävande anläggning/offentlig verksamhet, annan användning.

GRÖNOMRÅDEN OCH PARK

I grönområde och park ingår större parker, grönområden eller anlagda områden för fritidsaktiviteter i eller i nära anslutning till tätorter. Användningen avser grönområde som på grund av dess stora betydelse för ett stort omland bör skiljas ut från övrig bebyggelsemiljö. Det kan vara parker, parkliknande miljöer, naturmark i tätortsmiljö, närrekreationsområden, lekplatser samt anlagda områden för fritidsaktiviteter som främst äger rum utomhus.

Kategorin grönområde och park kan innehålla följande underkategorier: Park, grönområde, lekplats, annan användning.

NATUR OCH REKREATION

Natur och rekreation innefattar större sammanhängande områden där värden för friluftsliv, natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster är prioriterade och förvaltas med hänsyn till friluftslivet. Områdena ska vara allmänt tillgängliga och kan innehålla övernattningsmöjlighet för det rörliga friluftslivet, skidspår, vandringsleder, motionsslingor med mera. Oftast sammanfaller dessa områden men en precisering är möjlig i ställningstagandet.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av följande underkategorier: Camping, skidspår, vandringsled, motionsslinga, paddlingsled, skoterled, badplats, gästhamn, naturområde, annan användning.

VATTEN

Vatten avser både sjöar och vattendrag. Användningen Vatten anges för vattenområden som är lämpliga för olika användningar men där det inte är nödvändigt eller möjligt att avgöra den exakta platsen. I stället har vattenområden med användningen Vatten övergripande planeringsöverväganden och generella riktlinjer som stöd för annan planering och beslut. För markområden kan ett mindre vattenområde ingå i de andra användningarna och behöver inte anges specifikt om det inte finns några särskilda ställningstaganden för det.

LANDSBYGD

Landsbygd är markområden som är möjliga för flera användningar men där det inte alltid är nödvändigt eller möjligt att ange vilka markområden som bör användas för vad. Markområden med användningen landsbygd har i stället övergripande planeringsöverväganden och generella riktlinjer som stöd för planering och beslut. Det kan till exempel vara för olika landsbygdskaraktärer eller bebyggelseriktlinjer för kulturmiljöer.

TRANSPORTINFRASTRUKTUR

Det övergripande transportsystemet som är viktigt för att åstadkomma en hållbar och ändamålsenligbebyggelsestruktur.

Kategorin transportinfrastruktur kan innehålla följande underkategorier: Väg, gång- och cykelväg, cykelväg, parkering, järnväg, resecentrum, flygplats, hamn, farled, annan användning.

TRANSPORTNOD

I kartan markeras befintliga och potentiella järnvägsstationer.

Sala stad

Sala har ett bra geografiskt läge, goda kommunikationer och ligger centralt belägen i regionen för näringslivsetableringar och handel. Attraktiva boendelägen med stadsnära vattenlägen och unika natur- och kulturvärden utgör en betydelsefull dragningskraft i stadens utveckling och tillväxt.

Bostadsbebyggelsen inom Sala stad är idag främst koncentrerad till södra sidan om järnvägen. För att utnyttja det goda kommunikationsläget vid järnvägsstationen och för att Sala stad ska kunna växa med bostäder, vissa typer av verksamheter och attraktiva grönområden föreslås en utveckling med blandad bebyggelse och bostäder på norra sidan om järnvägen.

Genom att skapa gena gång- och cykelstråk samt lokalisera ny bebyggelse i anslutning till befintlig skapas närhet och tillgänglighet i staden. Det lägger en grund för hållbara resval och transporter samt en effektiv markanvändning där mark som redan är ianspråktagen utvecklas före skogsmark och jordbruksmark.

En redan pågående utveckling är stadsutvecklingsområdet Norrmalm där nya bostäder i pendlingsnära lägen samt icke störande verksamheter etableras. I och med Norrmalms utveckling kopplas norra och södra Sala samman med både bebyggelse och grönstruktur. Gång- och cykelbanor som binder ihop norra och södra Sala bör vara planskilda från järnvägen och således övervinna järnvägens barriäreffekt för gång och cykel. Befintliga kvaliteter används, omformas och kopplas ihop för att skapa en attraktiv, naturskön och sammanhängande bebyggelsestruktur i den norra delen av Sala stad.

Verksamhetsområdet Nybo har en direkt närhet till utvecklingen av Norrmalm och bör på sikt utvecklas till en mångfunktionell stadsmiljö som innehåller både verksamheter och bostäder. Här bör endast etablering av nya verksamheter tillåtas om de är sådana som har nytta av det centrumnära läget och inte medför krav på stora skyddsavstånd.

På norra sidan om järnvägen kan området mellan järnvägen och Druvelund (5) utvecklas till ett bostadsområde som tar stor hänsyn till den befintliga natur- och kulturmiljön. Området är lokaliserat nära Salas stadskärna och järnvägsstation och bör utvecklas med en lantlig karaktär där husen är placerade och utformade med hänsyn till naturvärden och landskapsbild. Vid utveckling av området kan även den västra passagen över järnvägen vid Banelund användas. Stadsstrukturen kring tillverkningsindustrin görs då tydligare. I fortsatt arbete bör det utredas om möjligheten att integrera delar av tillverkningsindustrins område bättre i stadsstrukturen finns.

FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRAD MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

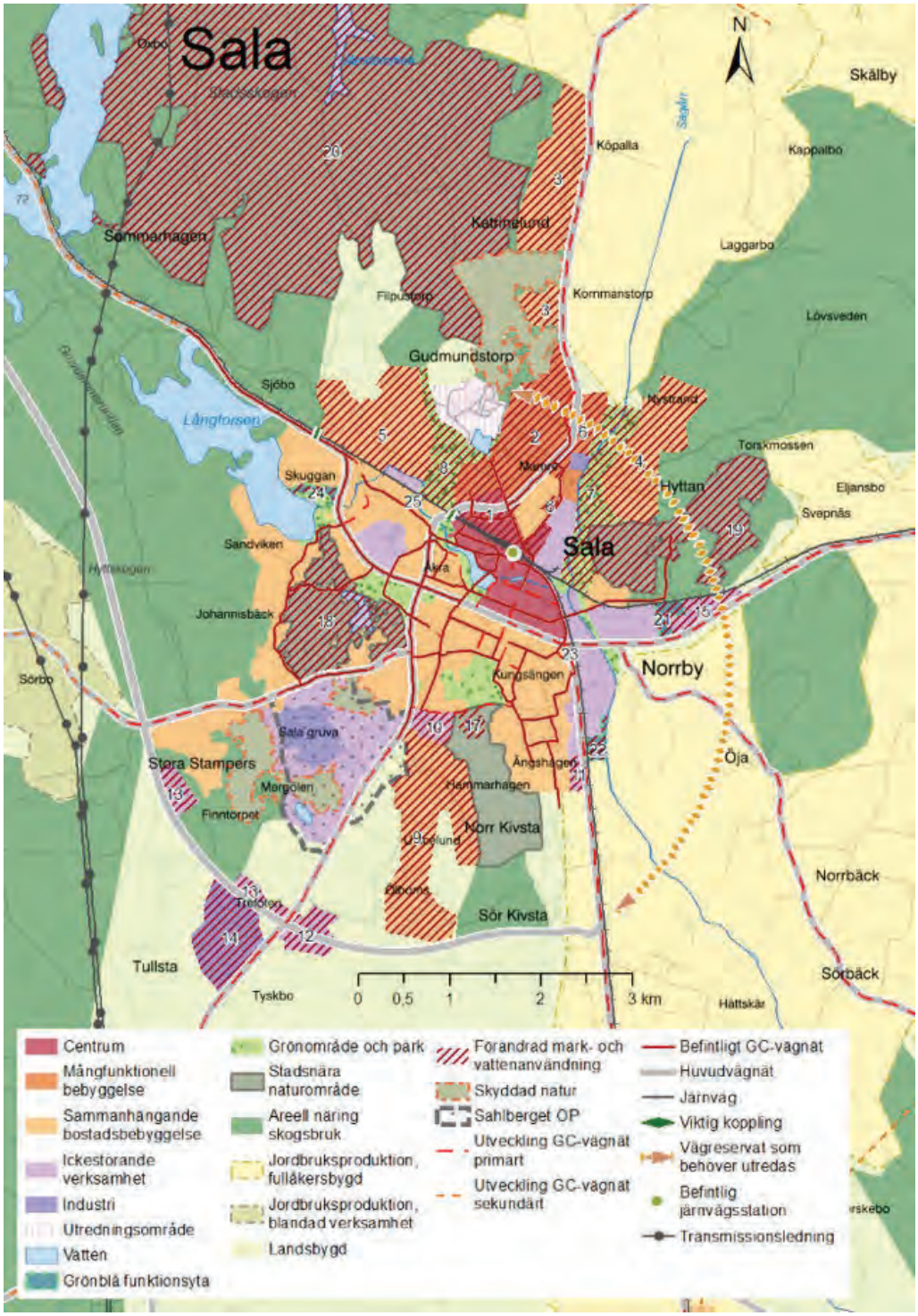

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Sala stad

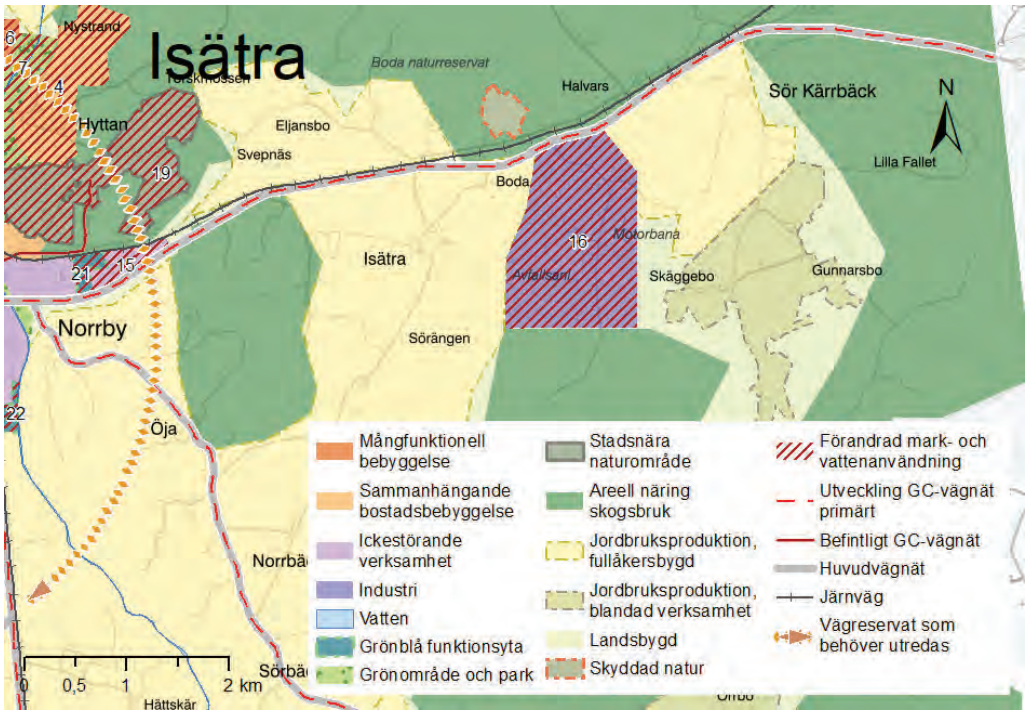

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i östra Sala stad och Isätra

1. Norrmalm: Utveckling av centrumbebyggelse på den norra sidan av järnvägen i närhet till Sala stadskärna. Här planeras för boende i flerfamiljshus med lokaler i bottenvåning för verksamheter och service. Planprogram och detaljplaner är påbörjade för området.

2. Nybo- till Gudmundstorp: Utveckling av området Nybo med mångfunktionell bebyggelse där området förtätas med både bostäder och icke störande verksamheter på sikt. Avsikten med benämningen mångfunktionell bebyggelse är att integrera området mer med omkringliggande områden, framför allt den planerade utvecklingen av Norrmalm som ska bli ett nytt centrum och en ny stadsdel. Nya verksamhetsetableringar ska på grund av närheten till Norrmalm samt befintliga och planerade nya bostadsområden vara av sådant slag att de ska kunna placeras i närhet av bostäder. Inga nya verksamheter eller industrier som medför ett behov av stora riskavstånd etableras. Befintliga verksamheter kvarstår i området med ambitionen att införa åtgärder som ökar sammanhållningen och även trygghetskänslan för alla de som bor eller vistas norr om järnvägsstationen. Detta ska ske genom att bland annat skapa en stadsmässig struktur, med ett gatunät som möjliggör kopplingar och stråk genom området. I den norra delen av området, vid Stora Ensta/Gudmundstorp finns stora kulturhistoriska värden att ta hänsyn till. Området har anknytning till gruvverksamheten och hyttan. Nya tillägg i den norra delen av Norrmalm bör därför anpassas till landskapet och till befintlig bebyggelsestruktur.

3. Katrinelund - väster om Saladammsvägen: Utveckling av bostadsområden längs med Saladammsvägens västra sida vilket bygger vidare på den befintliga bebyggelsestrukturen. Närhet till kollektivtrafik, cykelnät samt friluft- och rekreationsområde. Utpekade områden gränsar till naturreservat vilket behöver beaktas vid fortsatt planering. Delar av området är utpekat i Kulturminnesvårdsprogrammet för Sala kommun, vilket ska beaktas vid utveckling av bostäder i närhet till de områden som har höga kulturvärden.

4. Vid ”Hyttan” mot Laggarbo: Möjlig utveckling av bostäder med lantlig karaktär öster om Sagån. Bebyggelsens placering och utbredning behöver ta hänsyn till det kringliggande kulturlandskapet, lertäkterna samt förorenad mark. Närhet finns till grönområdet Östaberg. Områdets naturvärden behöver utredas mer.

5. Druvelund: Varsam utveckling av bostadsbebyggelse med hänsyn till befintliga kvaliteter och landskapsvärden som åkerholmar, utblickar med mera. Landskapet kring Druvelund är idag ett välbesökt friluftsområde och denna användning måste ges utrymme även i framtiden. Området norr om järnvägen saknar i stort sett grönområden och är därför beroende av Druvelund för rekreation, naturupplevelser och motion. Den tekniska försörjningen till området är en utmaning som behöver lösas i det framtida planeringsarbetet.

6. Vid Sockenkyrkan -Ensta: Utveckling av mångfunktionell bebyggelse, med koppling till befintligt bostadsområde. Området kan utökas med både bostäder och verksamheter på sikt. Inga nya verksamheter som medför behov av stora riskavstånd etableras. Hänsyn till befintliga närliggande verksamheter ska tas vid utveckling av området. Området runt kyrkan ska behandlas varsamt med stor hänsyn till kulturmiljön.

7. Lergroparna: Utveckling av grön- och strövområde längs med Sagån norr om Sala stad. Inom området finns förorenad mark och lämpliga åtgärder behöver utredas. Täckningsåtgärder vid Sagån har till viss delgenomförts. Inom grönområdet kan Sagåns vattenflöde hanteras och en rekreativ miljö för tillkommande och befintliga bostadsområden skapas.

8. Vid Strå kalkbruk: Utveckling med fokus på rekreativa naturmiljöer som behövs dels som komplement till den nya bostadsbebyggelsen då Sala växer norrut, dels för möjligheten att knyta samman Salas grönområden och skapa tillgång till friluftslivet i norra Sala genom bättre kopplingar och nya entréer.

9. Hammarhagen: Möjlig utbyggnad av större område för bostadsbebyggelse i södra Sala. I den gröna kilen mellan det möjliga bostadsområdet i Hammarhagen och befintliga Ängshagen skapas ett område för bostadsnära rekreation. Bostadsområdets utbredning behöver utredas med hänsyn till den bäck som finns i området samt den lövskog som breder ut sig söder om utvecklingsområdet. Vid planering av området bör riskområden kring äldre gruvhål särskilt utredas och beaktas.

10. Salaborg: Möjlig utveckling av område för nytt polishus samt andra verksamheter som går att kombinera mednärliggande bostadsområde. Vid planering av området bör riskområden kring äldre gruvhål särskilt utredas och beaktas.

11. Ängshagens verksamhetsområde: Möjlig utbyggnad av befintligt stråk verksamheter mellan Ängshagen och riksväg 56 samt järnvägen. Vid fortsatt planering av området bör hänsyn tas till dess placering i ett av stadens entrélägen.

12. Evelund: Korsningen vid Evelund med bra läge intill riksväg 70 och 56 föreslås bebyggas med icke störande verksamheter. Det pågår framtagande av

detaljplan för området. I infartslägen bör områdets gestaltning särskilt beaktas då det påtagligt påverkar upplevelsen av entrén till Sala stad.

13. Vid Trefoten mot Stampers - Evelund västra: Möjlig utveckling av verksamhetsområden i goda lägen för infrastruktur invid riksväg 70. Det är viktigt att hålla en grön kil öppen mellan verksamhetsområdena för att möjliggöra spridning för växter och djur. I infartslägen bör områdets gestaltning särskilt beaktas då det påtagligt påverkarupplevelsen av entrén till Sala stad.

14. Vid Tullsta -Evelund södra: Möjlig utbyggnad av industriområde nära Evelund med goda förutsättningar att klara riskavstånd till bostäder. Möjligt att utveckla inom befintligt skogsområde som saknar utpekade höga naturvärden.

15. Fridhem Östra: Fridhem Östra föreslås bli en naturlig utvecklig av icke störande verksamheter, utifrån det befintliga verksamhetsområdet Fridhem. Området har goda förutsättningar framför allt vad det gäller tillgänglighet till goda kommunikationer och teknisk försörjning men även närhet till centrala Sala stad. Förutsättningarna för VA behöver utredas.

16. Isätra: I Isätra, med sitt läge nära väg 72 mellan Sala och Heby, kan ett område utvecklas med industri som har behov av större riskavstånd. Industriområdet behöver anpassas så att det inte omfattar befintlig deponi inom området. Området bör placeras så att verksamheternas påverkan på landskapsbilden samt på stadens entréläge minimeras. Området skulle kunna vara lämpligt för till exempel värmeproduktion och återvinningscentral med återbruk.

17. Sörskogsdeponin: Åtgärder behöver vidtas för att området inte ska påverka människors hälsa eller miljön negativt utan i stället kunna bli ett trevligt rekreationsområde.

18. Mellandammen: Stora biologiska värden finns i området eftersom det är kalkrik mark och all skog är nyckelbiotop inom denna stadsnära närströvskog. Ingen produktion är aktuell utan skogen sköts med hänsyn till upplevelse- och biologiska värden. Det finns även en mosaik av kulturmiljövärden inom området att värna och förstärka, till exempel broar och kanaler tillhörande gruvdammsystemet. Sociala värden finns i form av motionsspår. Dock kan området kompletteras med tydligare entréer och målpunkter för att tydligare tillgängliggöra området.

19. Östabergsskogen/Svepnässkogen: Tillgängliggörande av de biologiska värden som finns i Östabergsskogen (gammal hällmarkstallskog) med vandringsstråk ända till Svepnässkogen som skulle kunna utgöra en kortare variant som komplement till Gruvdammsrundan. Den tätortsnära strövskogen kan även kompletteras med motionsspår, en inriktning som även passar aktiviteterna på den närbelägna ridanläggningen. Inriktningen för skogen vid Svepnäs är mer av social karaktär och pedagogiska mervärden kan uppnås genom uppvisande av annat skogsbrukstänk med kalhyggesfritt skogsbruk.

20. Stadsskogen: Idag finns ett stort reservat avsatt i närområdet ”Katrinelundsreservatet”. En stor del av Stadsskogen ingår också i riksintresse för kulturmiljövård vilket den framtida utvecklingen har att förhålla sig till. Målfokus inom naturområdet Stadsskogen är att jobba med målpunkter för det rörliga friluftslivet samt entréer. Det finns också ett område med kalk i dagen att

förhålla sig till. Detta område har markerats som ett NO-område (Naturvård orört) i skogsbruksplanen vilket innebär att det inte ska avverkas. Fortsatt produktion och skogsbruk ska också vara ett tydligt målområde som tillämpas.

21. Fortsättning av Fridhem: Utveckling av strategiskt viktiga områden för ekosystemtjänster, med fokus på att hantera Isätrabäckens och Sagåns vattenflöden och status.

22. Gustafsborg södra: Utveckling av strategiskt viktiga områden för ekosystemtjänster, med fokus på att hantera Isätrabäckens och Sagåns vattenflöden och status.

23. Solrosängen: Grönblå funktionsyta solrosängen med fokus på utveckling av dagvattenhantering.

24. Måns Ols: Grönblå funktionsyta som möjliggör hantering av vattenflöden och skyfall samt fria vandringsvägar för fisk.

25. Josefsdal: Grönblå funktionsyta Strömsbacka som möjliggör hantering av vattenflöden och skyfall.

Utredningsområde Kalkbacken
Utredning av hur området kan utvecklas och tillgängliggöras med hänsyn till att det är ett naturminne. Närhet till frilufts- och rekreationsområden.

OMRÅDEN FÖR HANTERING AV VATTEN I STADEN

- Mellan Skuggan och Långforsen utvecklas ett strategiskt viktigt område för ekosystemtjänster, med fokus på att hantera vatten och översvämning (24).

- På den östra sidan av Fridhems verksamhetsområde (21), omkring Isätrabäcken, skapas en mångfunktionell grönblå yta för hantering av vatten (skyfall och dagvatten) med möjlighet att integrera solceller och grönområde för att också kunna skapa en entré till staden.

- I den södra delen av Gustavsborgs verksamhetsområde (22) utvecklas ett område för hantering av vatten, så kallad grönblå funktionsyta.

OMRÅDEN FÖR HANTERING AV VATTEN I LANDSKAPET

- Lämpliga områden för återskapande av våtmarker genom igenläggning av diken i kommunal skog har också redovisats i avsnittet *Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap*. Detta är ett viktigt led i klimatanpassning av Sala stad genom att möjliggöra uppströmshantering av höga vattenflöden.

UTVECKLING AV NATUR OCH FRILUFTSLIV

- Strå kalkbruk och kalkbrotten (8) utvecklas till en plats för naturupplevelser och rekreation. Att värna denna plats som en grön miljö skapar även ett sammanhängande grönstråk från dammarna till Sagån i centrala Sala. Kalkbrotten blir även de målpunkter i grönstråket och

naturmiljön.

- Grönstråk för rekreation samt vattenpark skapas längs med ån (Sagån/Hillingbäcken)(7), öster om tillverkningsindustrin. Ålandskapet är värdefullt för såväl naturvärden som rekreation och utvecklas till en rekreativ miljö med hantering av översvämning och dagvatten. Området öster om ålandskapet (4) kan bli en attraktiv boendemiljö med en lantlig karaktär och närhet till grönstråk och rekreation.

- Området som beskrivs ovan kopplas ihop med det befintliga närströvskogsområden i Östaberg.

- Utvecklad rekreativ närnatur mellan Ängshagen och Hammarhagen i anslutning till Salaborg.

- Sala silvergruva via Prånån till stadsparken. Stråket från gruvan till Stadsparken utefter Prånån är viktig för såväl rekreation och fritidsaktiviteter i vardagen som biologisk mångfald. Stråket är dessutom viktigt ur turistsynpunkt.

- Gruvdammsrundan utvecklas vidare.

STADSMILJÖ I CENTRALA SALA STAD

Stadskärnans kulturmiljö är utpekad till riksintresse för kulturmiljövården och utgör en grund för stadens atmosfär och identitet. Bebyggelsen i rutnätsstaden är varierad i ålder, funktion och byggnadsstil, men många platser och gatumiljöer upplevs enhetliga tack vare stadsplanens kvartersmönster och bebyggelsens småskalighet. I bottenvåningarna av många centrala byggnader finns lokaler för butiker och verksamheter vilket bidrar till en levande stadsmiljö, särskilt kring torget, längs Rådmansgatan och Norrbygatan. Beskrivningar av Sala stads kulturmiljö, tiden för gruvdrift samt de delar av staden som vuxit fram under 1900-talets årtionden återfinns under avsnittet *Kulturmiljö* i kapitlet *Mark- och vattenanvändning*. I kapitlet för Riksintressen finns mer utförliga beskrivningar och vägledningar för Sala bergsstad, gruvområdet med tillhörande bebyggelse, dammsystemet och de bostadsområden för gruvarbetare som växt fram i gruvans omgivningar.

VÄGLEDNING SALA STAD

- Se vägledningar för Sala bergsstad, gruvområdet med tillhörande bebyggelse, dammsystemet och de bostadsområden för gruvarbetare som finns i gruvans omgivningar, under avsnittet *Riksintressen*.

- I Sala stads centrala delar finns bostäder, kontor, restauranger, caféer och en variation av butiker. Det är en levande stad och en stadsmiljö som är viktig att värna om. Omvandling av lokaler i markplan bör undvikas för att skydda stadens karaktär. Bostäder och mer ”slutna” verksamheter bör främst lokaliseras till övervåningar och mot gårdar.

- Förutom publika verksamheter är en blandning av kontor och bostäder välgörande för att bibehålla en levande stadskärna eftersom den då befolkas under både dag- och kvällstid. Det ökar kundunderlaget för kommersiella aktörer och tryggheten på gator och torg samt i parker.

- Ny bebyggelse inom stadskärnan ska ges en utformning som samspelar med befintlig bebyggelse i skala, material och/eller färg. Mycket god kvalitet i arkitektur och material är särskilt viktigt vid nybyggnation i den historiska stadskärnan.

- Stadskärnan ska utgöra en mötesplats för alla. Offentliga miljöer ska utformas med god tillgänglighet och inbjuda till möten mellan människor.

- För stadskärnans offentliga rum bör höga krav ställas på utformning och underhåll. För skyltning i stadskärnan ska Sala kommuns riktlinjer användas som underlag. Genomtänkta lösningar för bänkar, uteserveringar, tillgänglighetsanordningar, gatubelysning och markbeläggning ska eftersträvas.

- Utformning och placering av äldre uthus bör bevaras. I många fall berättar uthusen om hur staden fungerat förr då djurhållning och hantverk var vanliga inslag i stadsmiljön. Nybyggda komplementbyggnader ska följa områdets struktur i fråga om placering, proportioner, utformning, material- och kulörval.

- Salas kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer och kulturlandskap ska ses som en tillgång för boende och näringsliv. De ska vårdas och lyftas fram för att stärka stadens attraktionskraft som besöksmål.

- Sala har ett antal flerbostadshusområden som är byggda som ”hus i park”, där byggnaderna har placerats fritt på en större grönyta i stället för längs en gata. Det öppna bebyggelsemönstret med generösa utemiljöer, mycket grönska och bilfria områden bör bevaras. Eventuell utveckling av flerbostadshusområden bör ske med utgångspunkt i den befintliga bebyggelsestrukturen.

- Salas institutionsområden och anläggningar utgör ofta tydliga landmärken i staden. Varje miljö har sin specifika karaktär men utgörs ofta av fritt liggande byggnader i parkmiljöer eller på öppna platser. För att dessa byggnader ska kunna bevaras för framtiden är en fortsatt användning i någon form viktig.

- Exempel på miljöer som kan behöva skyddas med detaljplan är de värdefulla miljöer med gruvarbetarbostäder som finns i utkanten av Sala stad där bebyggelsetrycket är högt.

- Sambandet mellan riksintressets olika delar ska förstärkas. Kopplingen mellan gruvan och Långforsen via Mellandammen och kanalerna är ett viktigt kulturmiljöstråk kantat av lämningar från äldre gruvverksamhet. Kommunen bör i sin planering sträva efter att förstärka och utveckla sammanhängande stråk mellan stadskärnan, gruvområdet och de närliggande vattenområdena. Detta kan exempelvis göras med stöd av vandringsleder, grönstruktur och skyltning.

Servicenoder

Servicenoder är de orter inom Sala kommun där utveckling av service, bostäder och verksamheter prioriteras. Servicenoderna ska försörja sin omgivande landsbygd samt kringliggande orter med service och god tillgänglighet till kollektivtrafik. Kommunala investeringar i offentlig service som äldreboenden, boenden för personer med funktionsnedsättningar och skolor ska främst prioriteras i de utpekade servicenoderna. I syfte att ge förutsättningar för en levande landsbygd kan även verksamhetsutveckling i lämpliga lägen vara en strategi för att stödja ett lokalt näringsliv.

Utpekade servicenoder är Ransta i den södra kommundelen, Västerfärnebo i den västra kommundelen och Möklinta i den norra kommundelen. Servicenoderna har olika förutsättningar och kvaliteter men har gemensamt att där finns en stor potential att vara ett nav för utveckling av respektive kommundel.

RANSTA

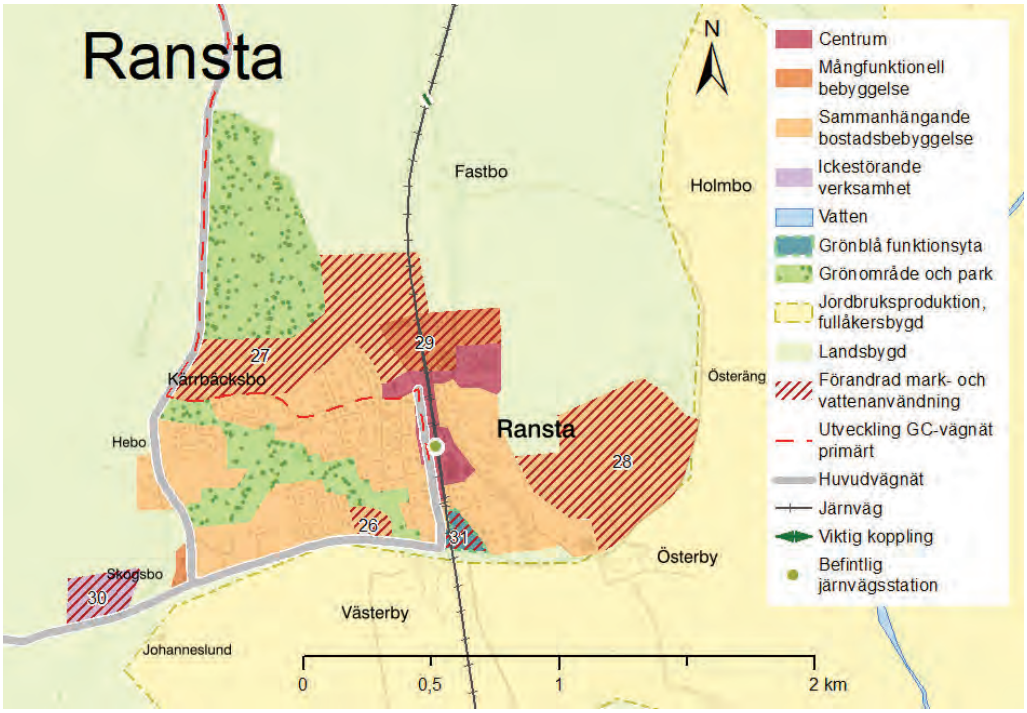

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Ransta

Ransta tätort har ett strategiskt bra läge mellan städerna Sala och Västerås och har en befolkning på cirka 860 personer (2020). Järnvägen går igenom samhället och trafikeras av tåg norrut till Sala och söderut till Linköping via Västerås. Service finns i form av grundskola, förskola, mataffär, bensinmack samt ett mindre antal verksamheter. I Ransta finns ett rikt föreningsliv med bygdegård, PRO och idrottsföreningar som nyttjar idrottsplatsen Mullevi.

Både större utbyggnadsområden och mindre förtätningar bedöms kunna bidra till Ranstas utveckling. Ransta kommer även fortsatt att vara en av kommunens mest strategiska platser med goda möjligheter till persontransport på järnväg. Översiktsplanens intention är att Ransta ska kunna byggas ut på båda sidor av järnvägen med nya bostadsområden och en ökad service samt ökad tillgänglighet till ortens gröna områden för rekreation. En förutsättning är att en övergång eller passage vid stationen och även norr om tätorten anordnas. Kommunen ser också positivt på att utreda möjligheten att etablera verksamhetsområden i Ransta med god tillgänglighet till tåg som färdmedel och nära tillgång till riksväg 56. Den fysiska kopplingen mellan Ransta och Kumla kyrkby ska stärkas genom en gång- och cykelväg.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

26. Komplettering med bostadsbebyggelse som knyter samman befintliga bostadsområden.

27. Möjligt område för utbyggnad av bostadsbebyggelse i anslutning till Ransta centrum. Den östra delen av område 27, norr om Ransta centrum, är en lågpunkt med stora utmaningar vad gäller dagvatten och geoteknik. Den västra delen av område 27 sträcker sig norr om Kärrbäcksbovägen. Denna del behöver utredas vidare bland annat med avseende på kostnadsaspekter för utbyggnad av VA och

närhet till Kumlaåsen. I hörnet mellan väg 723 och Kärrbäcksbovägen finns en deponi som täckts med massor. Hänsyn ska tas till de motionsspår som finns i området och som ansluter till bland annat Kärrbäcksbovägen.

28. Möjligt utvecklingsområde för bostadsbebyggelse. Fortsatt utredning kring avgränsningar med hänsyn till landskapets natur- och kulturmiljövärden.

29. Utveckling av område med mångfunktionell bebyggelse, bostäder blandat med verksamheteroch centrumfunktioner, i anslutning till Ranstas befintliga centrumstråk. Vidare utredningar kring dagvattenproblematik är nödvändiga.

30. Mark för verksamheter i ortens entréläge i närhet till befintlig verksamhet.

31. Mångfunktionell blågrön yta med möjlighet till översvämningshantering och fördröjning av dagvatten i södra Ransta.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Omgivande slättlandskap med jordbruksverksamhet.
- Tydlig centrumbildning kring järnvägsspåret med bevarad järnvägsstation.
- Industribebyggelse från sekelskiftet 1900 utmed järnvägen.
- Oregelbundna gatunät kring äldre bebyggelse och strukturerade gatunät kring bebyggelsen från 1960-talet och framåt.
- Väl bevarade villor i utmärkande, utpräglad och tidstypisk arkitektur som utgör goda exempel på nationalromantik, jugend, funktionalism och modernism.
- Villabebyggelse med panelklädda trähus i ljusa kulörer med lertegeltak och småspröjsade fönster från början av 1900-talet, små faluröda uthus i trädgårdarna.
- Villabebyggelse från 1960–1970-talet med fasader i ljus mexitegel, mörk panel och sadeltak klädda med betongpannor.

UTVECKLING AV INFRASTRUKTUR OCH FÖRSTÄRKTA KOPPLINGAR

- En andra plattform bör anläggas så att mötande tåg kan ta ombord passagerare från plattformar på båda sidor om spåret.
- En gen, trygg och säker gång- och cykelväg mellan Ransta och Kumla kyrkby anläggs längs Kumlavägen.
- En ny koppling över järnvägen som möjliggör för påstigande från den östra sidan.

UTVECKLING AV CENTRUMSTRÅK (STATIONSHUSET – FASTBOVÄGEN - RANSTA IP)

- Parkmiljö med gång- och cykelväg.

- Utveckling av mötesplatser och centrumfunktioner.
- Tät bostadsbebyggelse med bra pendlarläge.

UTVECKLING AV OMRÅDET VÄSTER OCH ÖSTER OM STATIONEN

- Central övergång vid järnvägen utvecklas.
- Möjlig förtätning av området kring verksamheten på östra sidan.
- Utveckling av kulturhistoriskt värdefulla industribyggnader, kultur/industribyggnader, på ett sätt som kommer allmänheten i Ransta till godo.

BEVARA OCH UTVECKLA GRÖNOMRÅDEN FÖR REKREATION

- Utveckla gröna stråk som kopplar samman bostadskvarter och skog med höga värden för rekreation.
- MTB Mountainbikespår i norra skogsområdet kan utvecklas med center för MTB mountainbike.
- Grönområde söder om idrottsplatsen kan användas för utökade aktiviteter som höghöjdsbana, spår, orientering för barn med mera.

AREELLA NÄRINGAR

- Söder om Ransta finns jordbruksmark som utgör fullåkersbygd utpekat för areella näringar. Jordbruksverksamhet ska där ges företräde framför annan markanvändning.

VÄSTERFÄRNEBO

Västerfärnebo är en av Sala kommuns större orter på landsbygden med sina cirka 440 invånare (2020). Mötesplatserna i orten är samlade kring kyrkan. Här finns restaurang, café och handelsverksamhet samt två grundskolor och äldreboende. Det finns även två förskolor, en i Västerfärnebo och en i Västerbykil. I Västerfärnebo finns också ett besökscenter för Svartådalen. Orten ligger inom naturområdet Svartådalen som är Mellansveriges största område med sammanhängande slåtterängar och mycket värdefullt för fågellivet. Tätorten är omgiven av öppna slättlandskap med många ängslador.

Översiktsplanens intention är att stärka noden med offentlig service, tätortsnära trygghetsboenden och hyresrätter. Genom att ta fram en Ödehusstrategi för tillvaratagande av befintliga resurser skulle ett större antal attraktiva boendemiljöer kunna tillskapas kring noden. I Västerfärnebo tätort föreslås också ett par mindre förtätningar i form av småhusbebyggelse som kan verka för att knyta samman ortens bostadsområden.

Kommunens ambition är också att ta vara på och utveckla den turism och de besöksmål som finns i anslutning till Västerfärnebo och Svartådalen. Detta kan bland annat ske genom att knyta samman saknade länkar i cykelvägnätet och etablera nya cykelvägar och därmed ge bättre förutsättningar även för cykelturism i området.

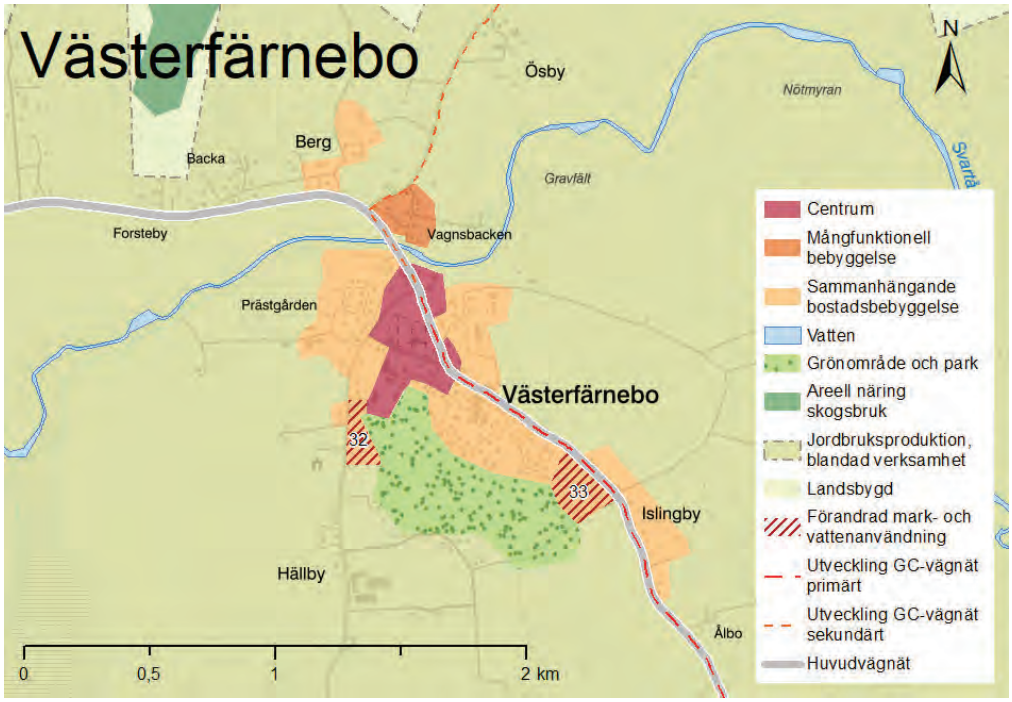

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Västerfärnebo

Det finns en stor potential för utvecklingen av Västerfärnebo och den måste ske på ett sätt som tar hänsyn till ortens förutsättningar vad gäller kringliggande jordbruks- och kulturlandskap. Trakten har historiskt spelat en mycket viktig roll för regionens livsmedelsproduktion. Det är centralt att i planeringen bibehålla och utveckla förutsättningarna för traktens befintliga jordbruksverksamheter. Det är viktigt att även fortsättningsvis utveckla sammanhängande ny villabebyggelse i noden samt att skapa möjligheter för olika former av boendealternativ. Lika viktigt bör vara, särskilt med hänsyn till hållbarhetsmålen,

att tillvarata byggnader som redan finns men inte nyttjas. Vid planering av nybyggnation bör också särskilt fokus läggas på analys av drivkrafterna för att bo lantligt, exempelvis möjligheten att i anslutning till boendet kunna odla eller ha djur, även utan att bedriva ett fullskaligt jordbruk.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

32. Möjlig utveckling av attraktivt bostadsområde med lantlig karaktär, öster om Gärdsbovägen. Beakta siktlinjer och utblickar över kulturlandskapet vid planering av området.

33. Möjlig utveckling av bostadsområde söder om Salbohedsvägen, som knyter an till bebyggelsen på Krokvägen.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Ortens placering på en höjd med omgivande slättmark.
- Tydlig centrumbildning med både äldre kyrkomiljö och modern centrumbebyggelse så som kyrka, församlingshem samt modern skola och café.
- Modernistisk bostadsbebyggelse med tegelfasader och sadeltak.
- Traditionell bybebyggelse i tätortens utkanter, med rödmålade timmerhus med vita snickerier och lertegeltäckta sadeltak.

KOPPLINGAR MELLAN SERVICENODER OCH REKREATIVA MÅLPUNKTER FÖRSTÄRKS

- Utveckling av rekreativa gång- och cykelstråk som binder samman sträckan Hörnsjöfors-Västerfärnebo-Sätrabrunn.
- Gent, tryggt och säkert gång- och cykelstråk etableras längs Salbohedsvägen mellan Västerfärnebo och Salbohed.
- Förstärka serviceutbudet inom orten genom att skapa goda förutsättningar för utbyggnad av offentlig och privat service.

UTVECKLING AV MÖTESPLATS

- Utveckling av mötesplats för olika generationer i centralt läge vid centrum och kyrkan.

UTVECKLING AV NÄRINGSLIV

- Utveckla livsmedelsproduktionen med fler verksamheter, exempelvis grönsaks- och potatisodling samt förädling av livsmedel. Området är betydelsefullt för kommunens livsmedelsproduktion.
- Utveckla lokaler samt förutsättningar för att genomföra livsmedelsstrategi.
- Utveckling av lokala samverkansformer för näringslivet.

LIS-OMRÅDEN

Kommunens bedömning är att det finns sjöar och vattendrag kring Västerfärnebo som kan vara lämpliga att utveckla som så kallade LIS-områden (Landsbygdsutveckling i strandnära lägen). En bred dialog och samverkan bör etableras för att se på hur sådana områden skulle kunna bidra till stärkt landsbygdsutveckling för Västerfärnebo med omnejd.

HÄNSYN TILL NATUR- OCH KULTURVÄRDEN

Västerfärnebo gränsar till område utpekat som värdefullt odlingslandskap vilket ska beaktas i den fortsatta utvecklingen. Ett område söder om Västerfärnebo är av värdetrakt för vitryggig hackspett vilket också måste beaktas. Närnaturen centralt i Västerfärnebo ska bevaras och utvecklas för biologisk mångfald och friluftsliv.

Västerfärnebo kyrka med tillhörande miljöer och byggnader är ett av Sala kommuns sockencentra. Viktigt är att byggnader tillhörande sockencentrat och miljön som helhet värnas. Se vidare beskrivning och vägledning under ”Sockencentraprojektet” i avsnittet *Kulturmiljö,* vilket är ett samarbete mellan Länsstyrelsen i Västmanlands län och Västerås stift.

MÖKLINTA

Möklinta tätort ligger i kommunens nordöstra del och har cirka 310 invånare (2020). Dess bebyggelsestruktur utgår från Fornebyåsen som löper från norr till söder genom orten. Det finns ett tydligt centrumområde där mötesplatser som livsmedelsbutik, pizzeria, loppmarknad och bygdegård finns. Naturen runt Möklinta innehåller mycket våtmarker och sjöar och bygden gränsar till Dalälven. Landskapet kring byn är varierat med öppna jordbruksmarker, kuperade skogar och ett flertal sjöar.

Översiktsplanens intention är att det i Möklinta ska erbjudas mark för byggnation av bostäder i lägen som ger attraktiva, naturnära boendemiljöer med lantlig prägel som samtidigt har närhet till vardagens viktiga funktioner såsom livsmedel och kollektivtrafik. I Möklinta ska det finnas goda förutsättningar för att bo i hus med större tomtmark, driva lantbruk och ha djur, men också för att bo i ett bostadsområde med nära grannar och goda förutsättningar för möten och lek.

Möklintas geografiska läge i den norra kommundelen gör att en utveckling av bostäder, verksamheter och service här kan bidra positivt till hela den norra kommundelens förutsättningar för att vara attraktiv att bo och verka inom.

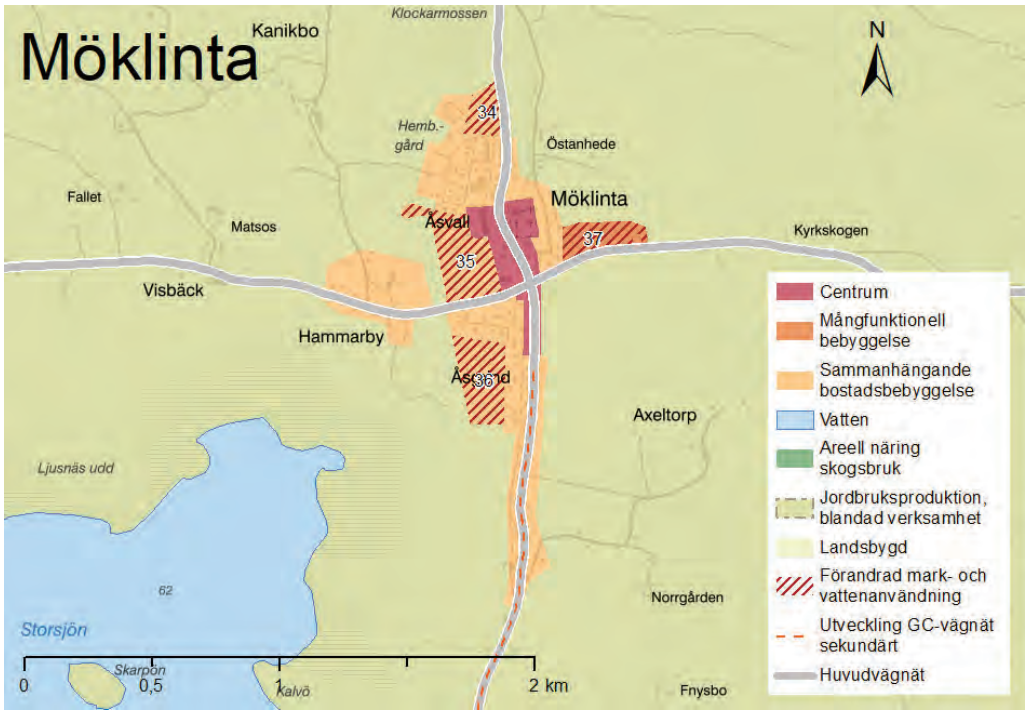

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Möklinta

Översiktsplanens intention är att skapa goda förutsättningar för utveckling av bostadsbebyggelse, mötesplatser, centrumfunktioner och verksamheter i Möklinta, med hänsyn till ortens natur- och kulturvärden samt begränsad tillgång till allmänt dricksvatten. Områden med värdefull lövskog kring Möklinta omfattas också av värdetrakt för vitryggig hackspett vilket måste beaktas vid fortsatt planering. Det bedöms finnas en stor potential för utveckling av besöksnäring med fokus på natur och friluftsliv vilket också kan bidra positivt till utvecklingen av orten.

Möklinta kyrka med tillhörande miljöer och byggnader är ett av Sala kommuns sockencentra. Viktigt är att byggnader tillhörande sockencentrat och miljön som helhet värnas. Se vidare beskrivning och vägledning under ”Sockencentraprojektet” i avsnittet *Kulturmiljö,* vilket är ett samarbete mellan länsstyrelsen och Västerås stift.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

Översiktsplanens intention är att skapa goda förutsättningar för att koppla samman och utveckla sammanhållen bostadsbebyggelse med lantlig karaktär inom orten. För att möjliggöra lokala arbetstillfällen som en del i landsbygdsutvecklingen föreslås mark för verksamheter. Vid all planering av ny bebyggelse ska hänsyn tas till Möklintas begränsade vattentillgång.

34. Möjlighet att utveckla ett större område med lantligt boende väster om Åsvägen. Placeringen av utvecklingsområdet bygger vidare på Möklintas befintliga struktur där bebyggelsen växer fram längs med åsen.

35. Möjlighet att utveckla ett större område med lantligt boende som kan dra nytta av fina utblickar över kulturlandskapet för att skapa attraktiva boendemiljöer.

36. Möjligt område för bostadsbebyggelse i centralt läge. Området kan bidra till att stärka utvecklingen av centrumfunktioner i Möklinta.

37. Utveckling av mångfunktionell bebyggelse i närhet till dagens drivmedelsverksamhet.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Landskapsbilden med omgivande jordbrukslandskap kring åsens resning med långa siktlinjer samt bebyggelsestrukturen med ett långsträckt samhälle längs åsens båda sidor.
- Kyrkan och klockstapelns framträdande höga placering.
- Bevarade karaktärsbyggnader i kyrkomiljön såsom kyrka, kyrkstallar, prästgård och komministergård.
- Byns olika årsringar som visar på byns utvecklingsfaser.
- Storskaliga byggnadsvolymer i centrumbebyggelsen, såsom verksamhetsbyggnader och bostadshus.
- Verksamhetsbyggnader med tydligt utläsbara tidigare eller nuvarande funktioner.

KOPPLINGAR OCH CENTRUM

- Förstärkning av Möklintas centrala mötesplats med utbyggnad av service, verksamheter, mötesplatser, äldreboende med mera.

- Förbindelser mellan mötesplatser stärks med syfte att skapa trygga vägar för fotgängare och cyklister med fokus på hur barn kan röra sig självständigt inom orten.

UTVECKLING AV REKREATION OCH BESÖKSNÄRING

- Tillgängliggör den bostadsnära rekreativa naturen genom att:

  a) Utveckla nya och förstärka befintliga gångstråk och kopplingar till Storsjön samt utreda möjligheten till att kunna röra sig runt sjön.

  b) Utreda möjligheten till säkra kopplingar för gång och cykel till badsjöar som Hällsjön.

- Skapa goda förutsättningar för den regionala turismen genom de naturupplevelser som Möklinta har god tillgång till såsom Dalälven, Färnebofjärdens nationalpark och dammsystemet Sala med fokus på fiske-/rid-/naturturism.

- Kommunens bedömning är att det finns sjöar och vattendrag kring Möklinta som kan vara lämpliga att utveckla som så kallade LIS-områden (Landsbygdsutveckling i strandnära läge). En bred dialog och samverkan bör etableras för att se på hur sådana områden skulle kunna bidra till stärkt landsbygdsutveckling för Möklinta med omnejd.

Utvecklingsorter

Översiktsplanens intention är att landsbygden och staden ska ha ett ömsesidigt utbyte i form av attraktiva boendemiljöer, arbetsplatser, service, rekreativa naturmiljöer, livsmedelsförsörjning och ekosystemtjänster.

Kommunen ser positivt på utveckling av orter på landsbygden i form av avstyckningar, ny bostadsbebyggelse, etablering av verksamheter samt bättre kopplingar till Sala stad och till närmaste servicenod. Ny bebyggelse bör ha en tydlig kontakt med orten så att infrastruktur och kollektivtrafik kan nyttjas på ett effektivt och hållbart sätt. Kopplingen mellan utvecklingsorter och servicenoder ska förbättras och förstärkas genom trygga och säkra gång- och cykelvägar.

Ny bebyggelse ska förhålla sig till orten och omgivningen samt dess karaktär och kultur- och naturvärden. I vissa utvecklingsorter pekar översiktsplanen ut var ny bebyggelse kan placeras då det bedöms vara ett högre intresse för utbyggnad och etablering. I andra orter är den förväntade utvecklingen en organisk och mer småskalig tillväxt i form av avstyckningar av ett fåtal tomter vilket översiktsplanen stödjer.

I Kumla kyrkby och Kila finns två av Sala kommuns sockencentrum, miljöer med kyrka och tillhörande byggnader, som bör ses som en helhet. Se vidare beskrivning och vägledning under ”Sockencentraprojektet” i avsnittet *Kulturmiljö*.

Utvecklingsorter enligt översiktsplanen är:

- Broddbo
- Hedåker
- Kila
- Kumla kyrkby
- Saladamm
- Salbohed
- Sätra brunn
- Varmsätra

BRODDBO

Broddbo ligger nordväst om Sala stad. Karaktäristiskt för Broddbo är järnvägen som går genom orten och som har bebyggelse på båda sidor om spåret. Bebyggelsen i det gamla stationssamhället består av större villor med lummiga trädgårdar från 1900-talets början. Orten har ingen offentlig service idag men har en lekplats. Runt Broddbo finns även mycket våtmarker och flertalet badsjöar, till exempel Silvköparen och Olof Jons damm.

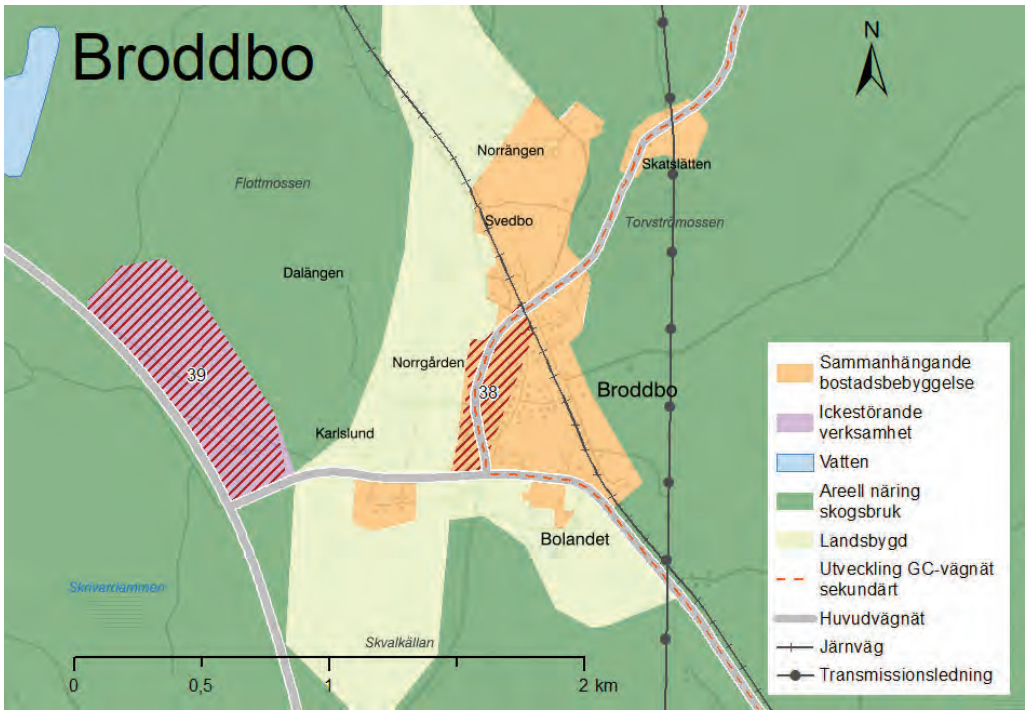

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Broddbo

Broddbo har en i Sala kommun unik potential för utveckling av industrier som har koppling till både riksväg och järnväg. I ett längre tidsperspektiv föreslås etablering av ett tågstopp för omlastning av gods. Eftersom detta är en störande verksamhet förläggs det till ett industriområde norr om Broddbo, se område 48 som visas i mark- och vattenanvändningskartan över Hedåker. Broddbo föreslås även att utvecklas med ett område för sammanhållen bostadsbebyggelse och ett område med attraktiv mark för verksamheter. Då kan ett levande stationssamhälle bildas, med närhet till rekreation och bad samt goda möjligheter att pendla med spårbunden trafik. I område 38 med omnejd har även arkeologiskt intressanta fynd påträffats. Dessa innefattar en hålväg på åskrönet öster om länsvägen samt bosättningar från yngre stenåldern väster om länsvägen. Vid utbyggnad behöver detta tas i beaktan.

Broddbo ligger i anslutning till riksintresse för kulturmiljövård som omfattar dammsystemet och skogarna. Påverkan på riksintresset behöver beaktas vid all utveckling. Broddbo har begränsad tillgång till allmänt dricksvatten vilket måste beaktas vid planering av ny bebyggelse.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

38. Utbyggnad av bostadsområde som bygger vidare på befintlig ortsstruktur.

39. Möjlig etablering av verksamhetsområde för icke störande verksamheter i bra infrastrukturläge.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Geografiskt spridda områden med samlad, enhetlig bebyggelse.
- Stationssamhällets sekelskiftesarkitektur med stora friliggande villor i lummiga trädgårdar. Byggnaders placering längs den slingrande huvudgatan. Stora lummiga trädgårdar.
- Bostadshus vars utseende och byggnadsdetaljer visar deras tidigare funktion, i synnerhet missionshuset, lanthandeln och stationshuset.
- Enhetlig bostadsbebyggelse från 1970- och 1980-talet.

LIS- OMRÅDEN

Tre områden i närheten av Olof-Jons damm har pekats ut som möjliga LIS-områden (Landsbygdsutveckling i strandnära läge). Dessa ligger inom område utpekat för värdefull våtmark. Vid utveckling av bebyggelse här ska hänsyn till dammsäkerhet tas. Utredning kring LIS-områden pågår.

HEDÅKER

Hedåker ligger nordväst om Sala stad och Broddbo, här finns en lekplats men övrig service saknas. Den äldre bebyggelsen runt brandstationen är ortens primära mötesplats. Ett vattenskyddsområde finns som ska beaktas vid utveckling så att ingen negativ påverkan på grundvattnet riskeras. Den största delen av bebyggelsen i Hedåker ingår i den klungby som ligger belägen kring ett gammalt vägskäl. Övriga gårdar ligger som solitärer runt bykärnan, antingen utmed eller en bit in från Kilbovägen.

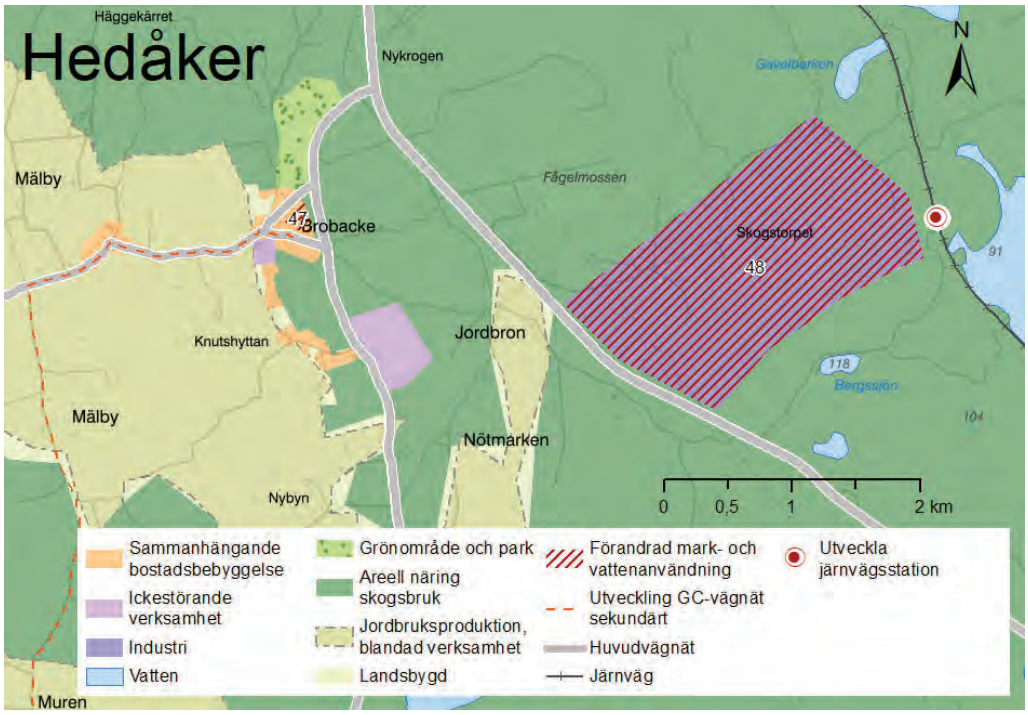

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Hedåker

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

47. Möjlig bostadsbebyggelse kopplad till befintlig bebyggelse söder om Brobackevägen

48. Möjlig etablering av industriområde med tillgång till både järnväg och riksväg öster om Hedåker och norr om Broddbo.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Agrar bebyggelse med för landsbygden traditionell utformning och färgsättning.
- Klungbystruktur i bykärnan.
- Gårdsstruktur med mangårdar och ekonomibyggnader åtskilda av bygatan.
- Gårdsstruktur med mangård och en eller flera flygelbyggnader.
- Bevarade inslag av månghussystemet.

- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap kring byn.

- Rödfärgade ängslador söder om byn.

VÄGLEDNING FÖR UTVECKLING AV VERKSAMHETER

- Utveckling av järnvägsnod med möjlighet till omlastning av gods från väg och järnväg.

- Industriområdet etableras på behörigt skyddsavstånd till tillkommande bostadsbebyggelse.

- Industriområdet etableras så att närhet till kommunikationsnoder såsom väg och järnväg kan tillvaratas.

- Industriområdet etableras utanför befintligt riksintresse för kulturmiljövård.

- Stor hänsyn tas till skydd av grundvatten och ytvatten. I omgivningarna finns en vattentäkt och sjön Storljusen. Storljusen är en av de första sjöarna i den äldre Sala silvergruvas vattensystem och kring sjön finns stora närliggande mossmarker med viktig nyckelbiotop. Vid sjön bedrivs ett långsiktigt projekt tillsammans med länsstyrelsen för att bevara flodkräftan. Här ses också häckande örnar och fiskgjuse.

MÖTESPLATS/SERVICE

Det bedöms vara positivt för orten om den centrala mötesplatsen stärks. Idag finns här bland annat en brandstation och en äldre byggnad innehållandes veterinär.

KOPPLINGAR

Utveckling av trygg och säker gång- och cykelväg till servicenoden Västerfärnebo.

KILA

Kila kyrkby ligger söder om Sala stad och intill riksväg 56. Kyrkomiljön är placerad på en höjd, omgiven av ett öppet slättlandskap. I Kila är den äldre karaktären med välbevarad bebyggelse relativt intakt. Norr om den äldre byn ligger yngre villabebyggelse. De smala, slingrande vägarna ska bevaras i nuvarande utformning. Orten är idag relativt välförsörjd med offentlig service då grundskola, idrottsplats och äldreboende finns på orten.

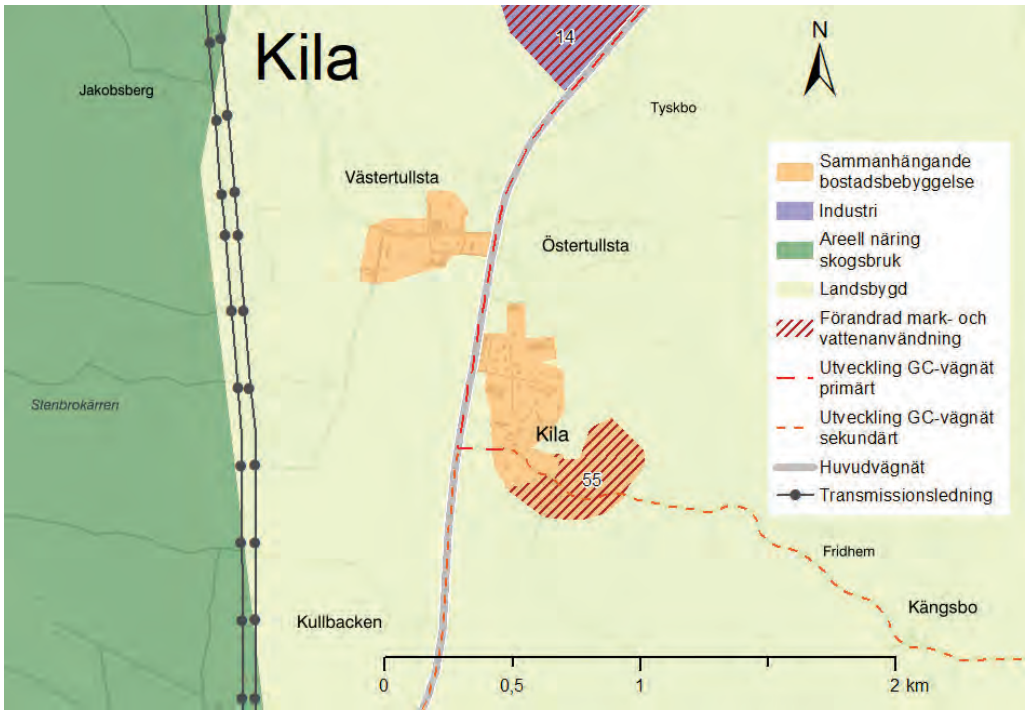

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Kila

Kommunens bedömning är att utveckling av nya bostäder främst ska ske i form av mindre avstyckningar och varsamma tillägg i befintlig struktur. Sydost om befintlig ort, längs Kilaslinken, föreslås ett möjligt utvecklingsområde för bostäder. Detta orienterar sig, likt befintlig bebyggelse i Kila, till mer kuperad terräng med möjliga utblickar över jordbrukslandskapet.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

55. Utvecklingsområde för bostäder med lantlig karaktär. Varsamma tillägg med hänsyn till befintliga natur- och kulturmiljövärden. Exempelvis ska miljön vid hembygdsgården, befintlig bebyggelsestruktur längs Kilaslinken, terrängförhållanden och utblickar i landskapet beaktas, vid placering och utformning av ny bebyggelse.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Historiska vägsträckningar; Riksväg 56, Kilaslinken, Lindgårdsvägen till nya samhället.
- Lummigheten i kyrkbyn med höga lövträd samt den naturliga topografin. Spår från den allé som tidigare löpt mellan väg 56 och kyrkan.
- Omgivande slätt- och jordbrukslandskap som förstärker kyrkbyns

placering i höjdläge.

- Sammanhållen kyrkomiljö med bevarade karaktärsbyggnader i anslutning till kyrkan. 1800-talsbebyggelse tillhörande miljön med panelklädda rödmålade träfasader, lertegelklädda sadeltak och vitmålade snickerier.

- Tydlig visuell gräns mellan byns olika utvecklingsepoker: den äldre kyrkbyn och det moderna bostadsområdet.

- Det moderna samhällets bebyggelsestruktur med anlagda tomter längs raka gator och indragen placering av byggnader på tomt med långsida mot gatan. Tidstypisk 1960-talsarkitektur med byggnadsvolym om 1 ½ våning, tegelfasader och sadeltak.

- Karaktärsbyggnader som representerar det moderna samhället.

INFRASTRUKTUR

Kila bör kopplas ihop med Sala stad och med kringliggande utvecklingsorter genom:

- gång- och cykelväg mot Sala stad

- gång- och cykelväg mot Ransta

- gång- och cykelväg mot Sätra brunn via Grällsta.

KUMLA KYRKBY

Kumla kyrkby ligger mellan Ransta och Sala stad och är ett mindre villasamhälle med sammanhållen bebyggelse på båda sidor om Kumlavägen. I Kumla Tärna finns en folkhögskola, en förskola, ett välbesökt utomhusbad, en kyrka samt en lekplats. Övrig service saknas. I öst avgränsas bebyggelsen av järnvägen och i övrigt omges området av ett småbrutet odlingslandskap. Kumlavägen sträcker sig över Ranstaåsen där vegetationen övervägande består av tall. I området kring kyrkan är miljön lummig med stora äldre ädellövträd och öppna gräsytor. Byns centrumbebyggelse präglas till stor del av Kumlas forna roll som sockencentrum och invid Kumla kyrka finns delar av den äldre bymiljön bevarad.

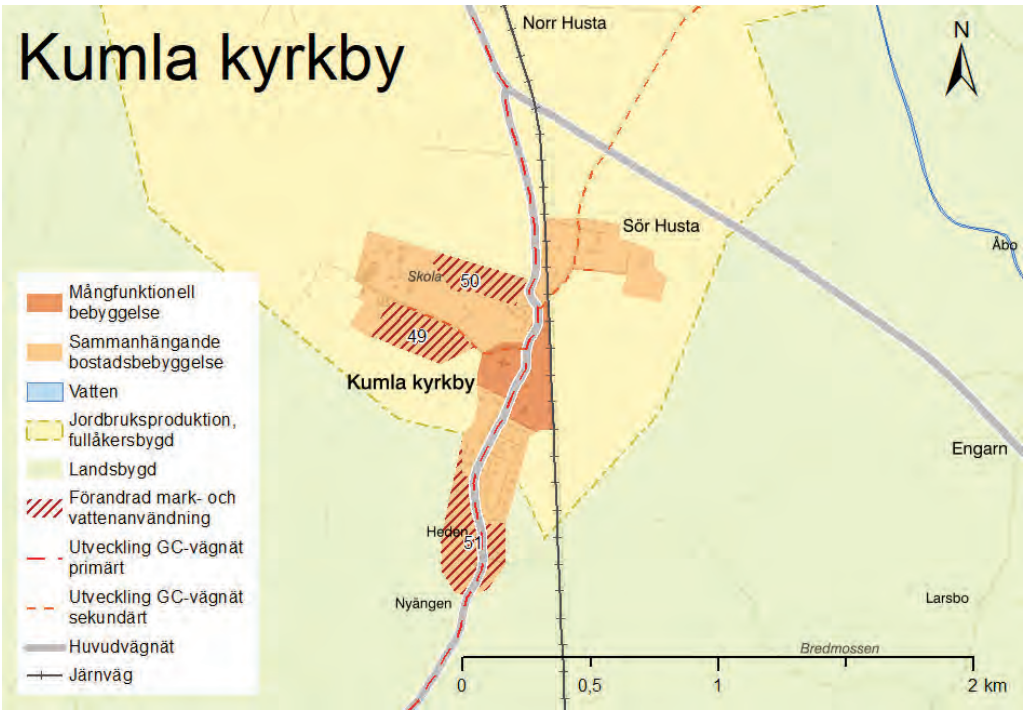

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Kumla kyrkby

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

49. Möjligt utvecklingsområde för centrumnära bostadsbebyggelse. Stor hänsyn ska tas till kulturmiljön kring kyrkan och vid Tärna folkhögskola. Även landskapsbild och utblickar ska beaktas vid utveckling av området. Området är värdefullt och bör utvecklas så att det kommer många människor till del. Möjligt läge för äldreboende.

50. Möjligt utvecklingsområde för centrumnära bostadsbebyggelse. Landskapsbild och utblickar ska beaktas vid utveckling av området. Området är värdefullt och bör planeras så att det kommer många människor till del. Möjligt läge för äldreboende.

51. Möjlig utveckling av bostadsbebyggelse längs Kumlavägen söderut, som bygger vidare på den befintliga ortsstrukturen. Hänsyn ska tas till befintliga natur- och kulturvärden. Avgränsning och naturvärden behöver utredas vidare i fortsatt planering.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Samlad bostads- och centrumbebyggelse som följer åsens dragning i landskapet, grönska i form av större ytor och lövträd.
- Sammanhållen kyrkomiljö med byggnader med koppling till kyrklig verksamhet samt hembygdsgård.
- Modernistisk bostadsbebyggelse från 1950–1960-talet: Låga enplansvillor, tegelfasader, betongglas och indragna fasadpartier.
- Tärna folkhögskolas enhetliga byggnadsbestånd.
- Befintliga målpunkter och möjligheten att röra sig mellan dem:
    - Kyrkoområdet (kyrka, pastorat och hembygdsgård)
    - Tärnabadet
    - Folkhögskolan

UTVECKLING INFRASTRUKTUR

Utveckla trygga och säkra gång- och cykelvägar:

- mellan målpunkter
- till Ransta
- mot Varmsätra
- mot Sala.

SALADAMM

Saladamm ligger norr om Sala stad och karaktäriseras av en långsträckt ortsstruktur och sammanhållen jordbruksmark. Det finns förskola och lågstadieskola som är en mötesplats i samhället samt gymnasium.

Saladamm omgärdas av jordbruksmark. En stor del av denna är klassad som fullåkersbygd och utpekad i översiktsplanen som areell näring. Karaktären av ett stationssamhälle upplevs idag svag med anledning av att stationsgatan idag utgör en större huvudväg, stationshuset har en skymd placering samt att ortens sekelskiftesbebyggelse förtätats i hög grad jämfört med kommunens andra stationssamhällen.

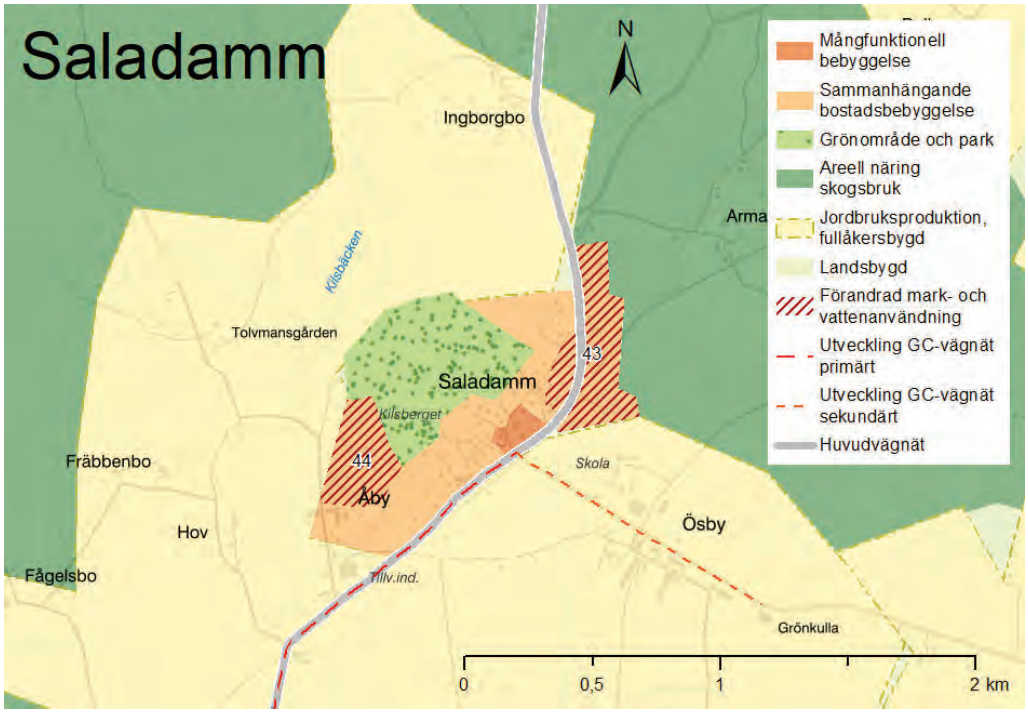

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Saladamm

Översiktsplanens intention är att möjliggöra att Sala stad växer norr om järnvägen. Det innebär att staden växer närmare Saladamm. Denna utveckling ger goda möjligheter för tillhandahållande av tjänster och infrastruktur för de boende i Saladamm.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

43. Komplettering av bostadsbebyggelse längs Saladammsvägen norrut på båda sidor om vägen med hänsyn till landskapsbild och bebyggelsekaraktär.

44. Möjlig utveckling av befintligt bostadsområde. Avgränsning studeras vidare för att minimera påverkan på areella näringar. Lokaliserat intill Saladamms enda nära skogsområde för vistelse och rekreation.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Bebyggelsestrukturen med bebyggelse i huvudsak placerad norr om Åbyvägen.
- Spår från järnvägssamhället med banvaktarstuga och banvall.
- Karaktäristisk jordbruksbebyggelse från 1800-talet i Åby: röda fasader, vita snickerier och sadeltak. Byggnader ligger nära byvägen.
- Bostadshus från 1900-talets första hälft, i 1–2 våningar, med träfasad eller plåtfasad i olika kulörer som grått, brunt, rött och gult.
- Bostadsbebyggelse från tidigare än 1980-tal har ofta stora och lummiga tomter, som är en del av områdets karaktär.

MINDRE UTBYGGNAD AV BOSTÄDER

- Komplettering av bostadsbebyggelsen som bygger vidare på ortens karaktär och där utblickar över åkerlandskapet värnas på västra sidan av Saladammsvägen.

NÄRNATUR

- Närnatur ska bevaras och utvecklas för biologisk mångfald och friluftsliv.

UTVECKLING AV STRÅK FÖR REKREATION TILL GRÖNA MÅLPUNKTER

- Stråk som skapar nya entréer till de befintliga stråken kring dammarna/Järndammen.

UTVECKLING FÖRBINDELSER

- Gång- och cykelväg mellan Sala stad och Saladamm till Ösby gymnasium.

GRÖNA NÄRINGAR

- Ösby gymnasium som katalysator för utveckling av gröna näringar/kunskapscentrum.
- Ett område kring Ösby gymnasium bevaras med hänsyn till skolans möjlighet att växa, vilket kan medföra ytterligare markanspråk.

SALBOHED

Salbohed ligger i Västerfärnebo socken, mellan Sala stad och Västerfärnebo. Väster om orten breder den bördiga Svartådalen ut sig och i nordost ligger Långheden, en tallbevuxen del av Badelundaåsen. I anslutning till skogsområdet ligger bebyggelsen i orten samlad kring ett vägskäl där länsvägarna 256 och 771 korsas. Omkring vägskälet finns centrumbebyggelse med mataffär med ombud för apotek, bensinstation samt pizzeria. Byggnaderna kring centrum är uppförda främst på 1940-talet, med bland annat slätputsade fasader. Utmed vägen som leder mot Västerfärnebo ligger Salbo förskola, delvis inhyst i Salboheds före detta skolhus.

Salboheds bostadsbestånd är blandat och består till stor del av låg villabebyggelse från 1940–1980-tal. Det finns även villabebyggelse från tidigt 1900-tal och utöver enbostadshusen finns radhusbebyggelse. Nordväst om bostadsbebyggelsen ligger en före detta exercisplats, numera Salbohedskolan. Bebyggelsen består mestadels av låga bostadslängor. På andra sidan vägen, intill Långheden i nordost, finns anläggningar för skjutbana, skidbacke samt elljusspår.

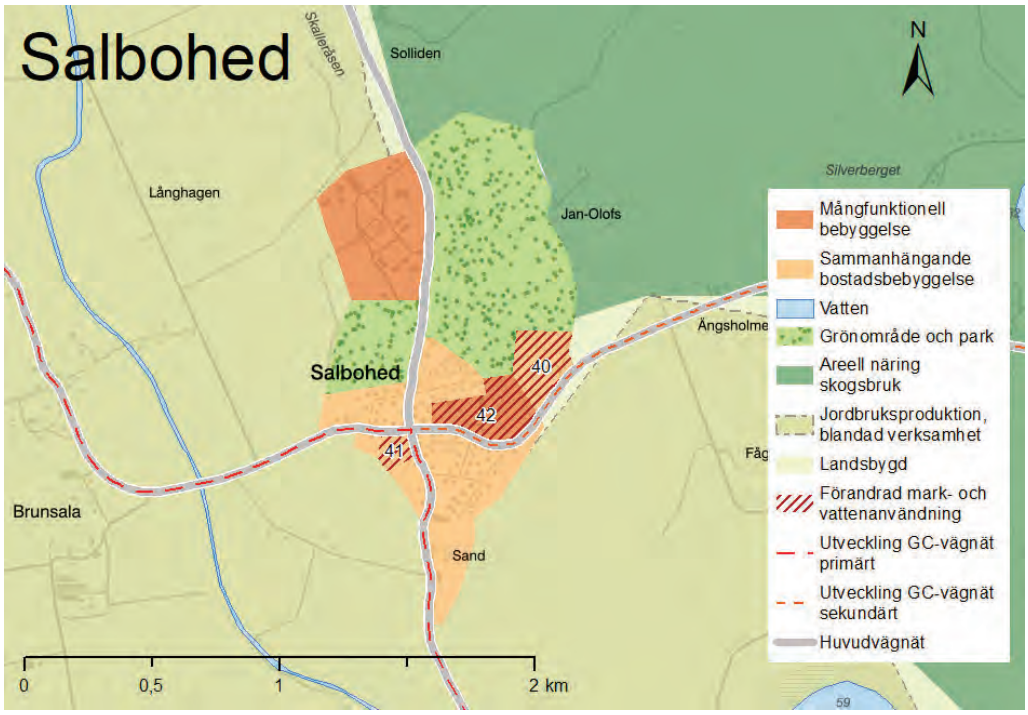

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Salbohed

Salbohed har ett bra läge för bostäder i och med dess servicefunktioner som dagligvaruhandel och förskola. Orten bör utvecklas med framför allt inriktning på boende som bidrar till att knyta samman Salboheds befintliga bostadsområden. I Salbohed bör också fokus vara att förstärka befintlig mötesplats som idag innehåller livsmedelsbutik, pizzeria och bensinstation.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

40. Möjlig lokalisering för bostadsbebyggelse. Undersök möjligheten att knyta samman nytt område med Soldatvägen samt koppling till det centrala området med mångfunktionell bebyggelse.

41. Förtätning vid centrumkorsningen med tomter för bostadsbebyggelse samt

utökadecentrumfunktioner.

42. Större område norr om Salbovägen är möjligt att utveckla för mångfunktionell bebyggelse med bostäder och icke störande verksamheter. Området kan knyta samman nordöstra delen av Salbohed.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Centrumbebyggelse, uppförd på 1940-talet, belägen kring vägskälet.
- Modernistisk bebyggelse med varierande fasadmaterial och kulörer.
- Tidig 1900-talsbebyggelse med rödmålade fasader, vita snickerier och lertegeltak.
- Låga byggnader med rödmålad träpanel inom skolområdet i norr.
- Radhus med rött tegel och vinkelställda garagelängor i ljus träpanel.
- Storskaliga institutionsbyggnader uppförda på 1930-talet och tidigt 1800-tal.
- Tallskog utmed Badelundaåsen/Skalleråsen samt inom bostadsområdena.
- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap kring samhället.

FÖRSTÄRKTA OCH UTBYGGDA KOPPLINGAR

- Inom Salbohed bör förutsättningarna för gång och cykel förbättras. Målet är att binda ihop bostadsområdena och göra det möjligt för fotgängare och cyklister att röra sig emellan dem på ett tryggt och trafiksäkert sätt.
- Kopplingen mellan Salbohed och Västerfärnebo bör förstärkas, eftersom Västerfärnebo är Salboheds närmaste servicenod.
- Kopplingen mellan Salbohed och Sala stad bör förstärkas eftersom Salas utbud av bland annat arbetstillfällen, service, kultur och handel är viktigt för Salbohed.

SÄTRA BRUNN

Sätra brunn ligger i den södra delen av Sala kommun, sydväst om Sala stad. Orten ligger utmed den skogklädda Badelundaåsen. Den ligger där två socknar möts och är indelad i två områden: kurorten åt sydost i Kila socken och samhället åt nordväst i Fläckebo socken. I slättlandskapen omkring Sätra brunn ligger ett flertal glest utspridda gårdar.

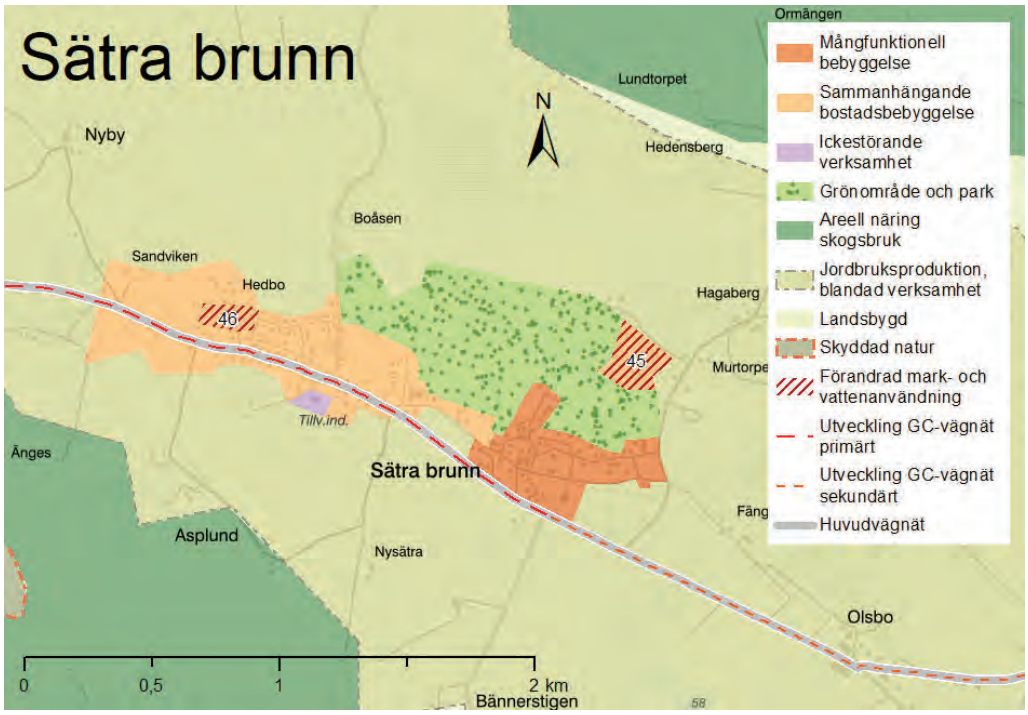

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Sätra brunn

KURORTEN

Sätra brunn är med sin äldre kurortsmiljö ett nav för besöksnäring i kommundelen. I kurorten ligger bebyggelsen i en anläggning med ett flertal parker med stora gräsytor som korsas av stigar och alléer. Byggnaderna är uppförda från 1700-talet fram till modern tid och består av en mängd olika byggnadstyper. Byggnaderna är huvudsakligen uppförda i timmer och ibland panelklädda, ofta rödmålade med vita snickerier. Västerut leder den gamla landsvägen förbi bland annat den gamla busstationen, posten och affären vars samlade bebyggelsekaraktär bär drag av stadsmässighet. En bit norrut i området står Lasarettet och Nya Lasarettet med rödmålade timmerfasader och vita snickerier. Runtomkring finns ett flertal villor och andra bostäder i huvudsakligen traditionell utformning.

Förskola finns i orten Sätra brunn och grundskola mellan Sätra brunn och Fläckebo. Fläcksjön väster om Sätra brunn är ett populärt besöksmål för fågelskådning och fiske.

SAMHÄLLET

I skogspartiet nordväst om kurorten ligger samhället Sätra brunn som främst består av bostäder i form av villa- och radhusbebyggelse av blandad karaktär. Det finns också en mindre tillverkningsindustri samt anläggningar för lek- och friluftsaktiviteter. Bebyggelsen orienterar sig dels till området kring kurortsmiljön, dels kring vägskälet mellan Sätravägen och Gullvallavägen som

leder norrut. Samhällets sydvästra del består huvudsakligen av äldre villabebyggelse där tomterna ligger på rad, de flesta utmed den södra sidan av vägen. Nordväst om vägskälet ligger ett bostadsområde med villa- och radhusbebyggelse. Villorna är fristående och uppförda på 1960–1970-talet. Omkring vägskälet råder sammanhållen bebyggelse uppförd på 1920–1930-talet, huvudsakligen bestående av större villor. Två av villorna är vinkelställda mot gatan och har spår av den tidigare centrumverksamheten genom skyltfönster och butiksentréer.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

45. Utveckling av bostadsområde med hänsyn till de kulturmiljövärden som finns i området. Se riksintresse kulturmiljö U17.

46. Möjligt att tillskapa nya tomter för bostadsbebyggelse inom den redan byggda miljön i Sätra brunn. Det är viktigt att vid utveckling av området värna om behovet av kvartersskog vid lekplats, befintliga bostäder och verksamheter.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM FÖR KURORTEN

- Det tidiga 1700-talets brunnsbebyggelse samt småskaliga gårdar med flygelbyggnader.
- Storskalig villabebyggelse i 1800-talets byggnadsanda omkring kurorten.
- Ordnad och medvetet placerad bebyggelse med drag av stadsmässighet.
- Storskaliga badhusanläggningar med sen 1800-talskaraktär.
- Brunnskyrkans placering som solitär i området.
- Karaktäristiska byggnader uppförda i sekelskiftesarkitektur.
- Rekreationsparker med stora gräsytor som korsas av stigar och alléer.
- Besparad tallskog utmed förkastningsbranten som sträcker sig i samma riktning som Badelundaåsen i norr.
- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap söder om kurorten.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM FÖR SAMHÄLLET

- Småskalig industri- samt centrumbebyggelse med 1920–1930-talskaraktär belägen kring vägskälet.
- Småskalig villabebyggelse från 1960– och 1970-talen med varierande fasadmaterial och kulörer.
- Tidig 1900-talsbebyggelse med rödmålade fasader, vita snickerier och lertegeltak.
- Radhusbebyggelse med rött tegel och vinkelställda garagelängor i ljus träpanel.

- Besparad tallskog utmed förkastningsbranten som sträcker sig i samma riktning som Badelundaåsen samt inom de norra bostadsområdena.

- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap söder om samhället.

UTVECKLING AV BESÖKSNÄRING

- Utreda möjligheter till att dra nytta av den besöksnäring som finns på platsen.

- Gång- och cykelväg Heden-Fläckebo (både rekreativ och för skolbarn).

- Västerfärnebo-Hörnsjöfors (cykelturism, svartådalen, naturupplevelser).

- Gång- och cykelväg Kila via Grällsta.

- Gång- och cykelväg till Salbohed.

- Utveckla möjlighet till större sammanhängande stråk för vandring- och cykelturism västerut.

VARMSÄTRA

Byn Varmsätra ligger i den östra delen av Sala kommun, i en dalgång utmed Varmsätrabäcken. Söder om byn breder ett slättlandskap ut sig och norrut gränsar byn till omväxlande åker- och skogspartier. Bebyggelsen är huvudsakligen koncentrerad kring ett vägskäl och i form av ett flertal gårdar som ligger utspridda intill skogsområdena och i slättlandskapet runtomkring.

Bebyggelsen närmast vägskälet är av blandad karaktär och består huvudsakligen av villor från mitten eller senare delen av 1900-talet. I nord-sydlig riktning sträcker sig en gata med karaktär av en radby, med relativt stora boningshus, glest placerade på stora tomter utmed vägen. På motsatt sida vägen står tillhörande ekonomibyggnader, till övervägande del uppförda under 1800-talet men även under senare tid. Runtomkring Varmsätras bykärna ligger ett flertal utskiftade gårdar och yngre villabebyggelse, dels utmed vägen, dels vid änden av mindre avtagsvägar. Utformningen är varierande, de äldre gårdsbildningarna ligger som solitärer och har kvar sin traditionella prägel medan de senare uppförda byggnadernas utseende är mer varierande.

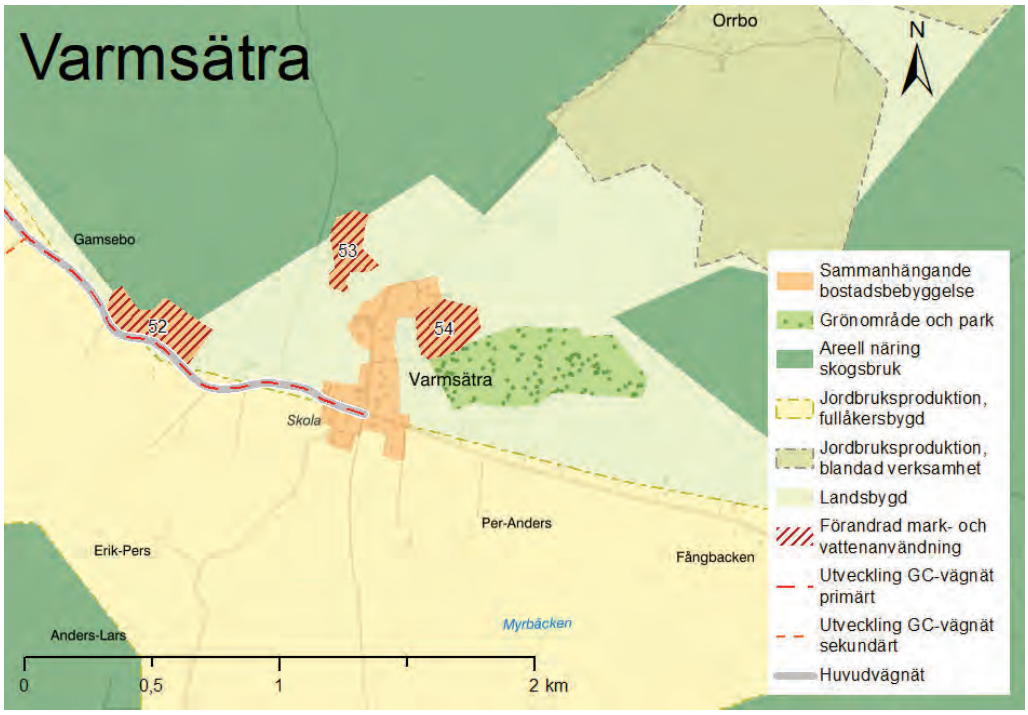

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Varmsätra

Utveckling av ny bostadsbebyggelse bör främst ske i form av avstyckningar eller varsamma tillägg i befintlig struktur. Planering av nedan föreslagna utvecklingsområden bör göras med hänsyn till omgivande landskap, utblickar, kulturvärden och ortens bebyggelsestruktur.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

52. Möjligt område för bostadsbebyggelse i västra delen av Varmsätra. Nya tillägg bör utgå från befintlig bebyggelsestruktur längs med väg 794 där hus och gårdar är glest placerade. Hänsyn ska tas till utblickar och landskap.

53. Möjligt område för bostadsbebyggelse med lantlig karaktär nordväst om befintlig ort. Nytt område bör visa hänsyn till och inte tillåtas växa samman med

bebyggelsen av radbykaraktär längs med huvudgatan i nordsydlig riktning. Ny bostadsbebyggelse bör utgå från befintlig bebyggelsestruktur i området.

54. Möjligt område för bostadsbebyggelse med lantlig karaktär nordost om befintlig ort. Vid placering av ny bebyggelse ska tillräckligt avstånd till det anslutande rekreationsområdet hållas. Även Varmsätrabäcken, där de rödlistade arterna utter och flodkräfta finns, ska beaktas vid exploatering. Hänsyn ska också tas till befintlig bebyggelsestruktur på orten, särskilt kulturmiljön vid huvudgatan.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Agrar bebyggelse med för landsbygden traditionell utformning och färgsättning.
- Radbystruktur med stora glest placerade gårdar längs med bygatan.
- Gårdsstruktur med mangårdar och ekonomibyggnader åtskilda av bygatan.
- Gårdsstruktur med mangård och en eller flera flygelbyggnader.
- Skiftade gårdar placerade som solitärer utmed väg.
- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap kring byn.
- Bevarade inslag av månghussystemet.
- Modernistisk bebyggelse med varierande fasadmaterial och kulörer.

OFFENTLIG OCH PRIVAT SERVICE

- Möjligt att stärka området kring skolan som ortens mötesplats.

UTVECKLING INFRASTRUKTUR

- primär gång- och cykelväg mot Sala stad
- sekundär gång- och cykelväg mot Kumla kyrkby.

Landsbygd

Inom Sala kommun finns ett varierande landskap med åar, skog, sjöar, odlingslandskap och åsar. Översiktsplanens intention är att skapa möjlighet för en levande landsbygd där människor kan bo och verka. Landsbygden och tätorterna är beroende av varandra och utgör en helhet. Sala kommuns landsbygd präglas av ett flackt och öppet landskap med långa siktlinjer som fläckvis ligger insprängt i områden av större skogspartier eller omgärdas av ridåer av barr- och lövskog. Genom landskapet rinner flera åar och bäckar som på sina ställen bildat större våtmarker vilka, som i sin tur har gett upphov till en bygd med mycket bördiga jordbruksmarker.

Utöver vattendragen och de öppna vidderna kännetecknas landskapet i Sala kommun även av karaktäristiska, långsträckta rullstensåsar beklädda med tallskog. Intill de många viktiga naturtillgångarna har olika typer av bebyggelse vuxit fram. På landsbygden tenderar gårdarna i kommunens byar att vara placerade på obrukbar mark, så kallade impediment, eller i nära anslutning till skogspartier; för att på så vis kunna utnyttja naturens resurser till fullo. Åkerlandskapet samsas med trädbevuxna åkerholmar och övrig bevarad lummighet som omger de enskilda gårdarna.

I Sala kommun består landsbygdsbebyggelsen mestadels av medelstora gårdar i mindre byar. Bland dessa bymiljöer hör det vanligast till att byarna ligger i oregelbundna grupper, i så kallade klungbyar, men det förekommer även byar enligt radbykaraktären. Den mest förekommande gårdstypen är den där byvägen eller en större gårdsplan separerar mangården och eventuella flygelbyggnader från övriga ekonomibyggnader. På landsbygden i Sala kommun är det äldre byggnadsbeståndet, från 1800-talet och tidigare, nästan uteslutande uppfört i timmer. Omkring 1900-talets början har byggnader mer och mer börjat uppföras i resvirkes- eller regelkonstruktion klädda med rödfärgad stående träpanel.

Byggnaderna är vanligtvis uppförda i 1–2½ våningar och har sadeltak beklädda med en- eller tvåkupiga lertegelpannor. På senare tid har ett flertal befintliga ekonomibyggnader, samt en del boningshus, blivit omklädda med plåttak.

Ökad livsmedelsproduktion, tillväxt och hållbar utveckling i hela landet är några av målen i en nationell strategi. Jordbruksmarken har stor betydelse för möjligheterna till livsmedelsförsörjning och mindre produktiv jordbruksmark kan ge biobränsle. Rätt brukad kan jordbruksmark även utgöra en kolsänka. Sett i ett långsiktigt perspektiv utgör Sala kommuns jordbruksmark en del av hela regionens behov av försörjning och kretslopp. I ett globalt perspektiv finns ett starkt behov av att minska städernas transportberoende vilket pekar mot en framtid med större andel lokal odling och lokala kretslopp. De tätortsnära jordbruken får då en särskilt viktig roll. Det småbrutna jordbrukslandskapet med ängs- och hagmarker har också stor betydelse för biologisk mångfald, kulturmiljö, landskapsbild och rekreation.

Sala är en kommun där skogsproduktion är en viktig näring. Stora delar av kommunen täcks av skog med huvudsakligen barrträd. Mycket av skogen är produktionsskog där det bedrivs ett aktivt skogsbruk.

AREELL NÄRING

Slätterna i den södra delen av kommunen finns framför allt utefter Svartån och Sagån. Sidvallsängarna utefter Sagån har för mycket länge sedan uppodlats. Även de invallade odlingsområdena utefter Svartån har tidigare varit översilad ängsmark.

Fullåkerslandskap med stora sammanhängande odlade ytor breder ut sig bland annat vid Ranstaslätten, Tärna och Saladammslätten. Landskapet består av stora öppna landskapsrum med byarna oftast orienterade utefter kanterna och med ett småkuperat splittrat skogslandskap som stråk däremellan. Som regel är dessa skogar mycket fattiga på våtmarker, vilket även gäller förekomsten av sjöar. Landskapet i sydost är så gott som helt i avsaknad av sjöar.

Diagonalt, tvärs över kommunens centrala delar, finns ett mera splittrat och småbrutet landskap. Här finns även mer sammanhängande odlade ytor men karaktären på de här breda mellersta kommundelarna är ändå ett mer småbrutet odlingslandskap. Det äldre odlingslandskapets olika strukturer är fortfarande relativt intakta. I det här landskapet finns också de lite större sammanhängande skogsområdena som alla ligger något högre över havet än odlingsområdena utefter åsarna. De sandrika jordarna längs åsarna har stor potential för grönsaksodling.

Det mellanliggande småbrutna landskapet karakteriseras även av en stor rikedom på våtmarker. Kring dessa våtmarker breder det ut sig en mosaik av mer eller mindre sammanhängande våtmarker. Mycket av det här finns i det stora skogsområdet i kommunens västra del, Hälleskogen. Sommaren 2014 brann 14 000 hektar av Hälleskogen. Typiskt för området är även det stora innehållet av sjöar. Den större delen av kommunens alla sjöar finns här.

I nordväst möter det småbrutna landskapet Bergslagen ett mera kuperat kullrigt landskap som stiger upp utefter den tidigare nämnda Norrlandsgränsen. Odlingsytorna i det här området krymper tydligt i omfattning och kännetecknas av sitt mycket splittrade utseende. Det är här som vi ser den största nedläggningen av jordbruksmark. Rikedomen på våtmarker finns även här men våtmarkerna är som regel mindre och delvis av annan karaktär.

De olika typerna av odlingslandskap som växt fram under mycket lång tid, under väldigt olika förhållanden, har naturligt resulterat i ett område med olika bebyggelsestruktur och verksamhetsinriktning. Odling var basen i all utveckling, en bas som var möjlig att växa sig så stark som den gjorde tack vare de överallt förekommande sidvallsängarna utefter Sagån och Svartån. Skogarna gav virke till byggande och senare till kolning vartefter järnhanteringen växte fram. Denna järnhantering växte fram redan på medeltiden och blomstrade på 1600- och 1700-talen.

Västerfärnebo socken tillhörde länge Västerbergslagen och då Norbergs bergslag. Samtidigt blev även bergshanteringen med Silvergruvan vid Sahlberget en stor hantering som påverkade den östra halvan av dagens kommun och längre österut än så. Den här industrialiseringen med jordbruket i ryggen innebar ett välstånd och en befolkningstillväxt.

Fullåkersbygden, jordbruksblock från Jordbruksverket, det småbrutna odlingslandskapet samt finsandjordar längs med åsarna, presenteras i

jordbruksmarkskartan för Sala kommun.

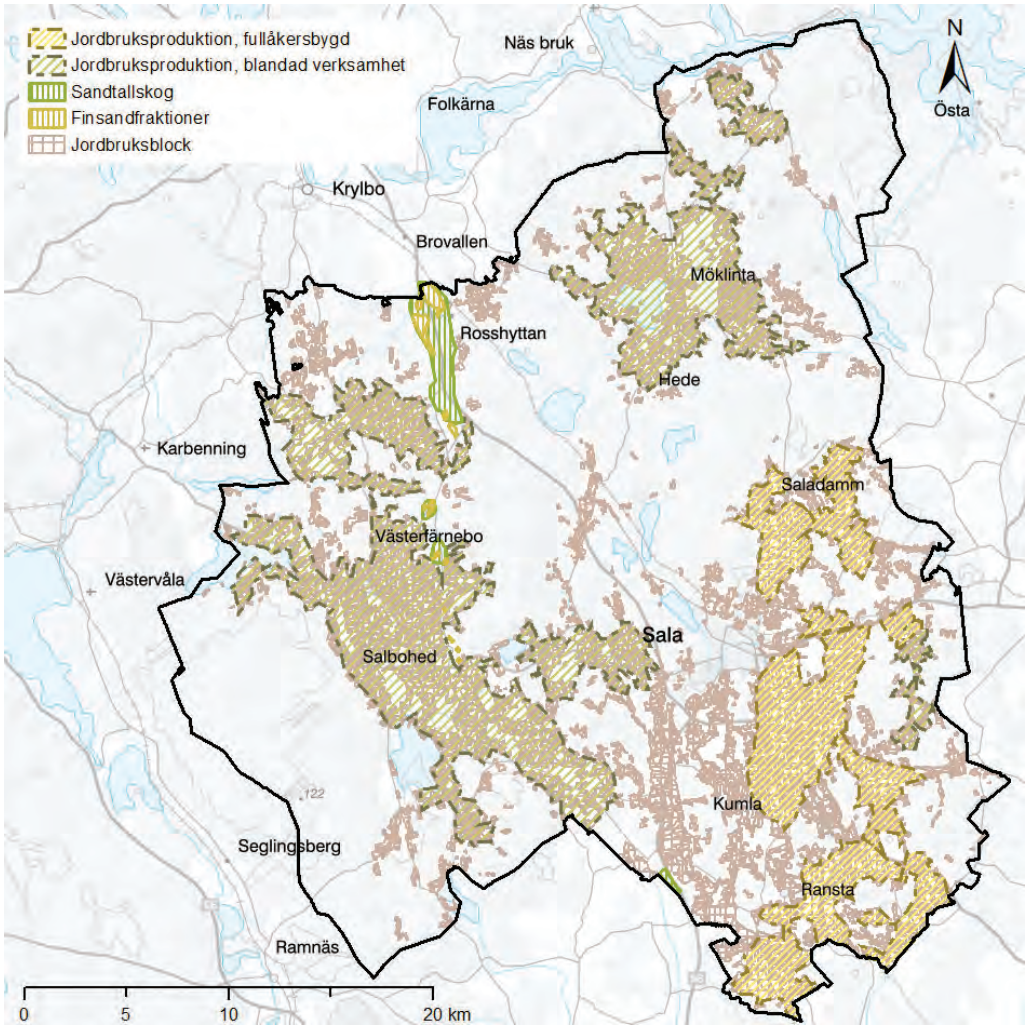

Jordbruksmark i Sala kommun

VÄGLEDNING

- Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden skyddas och kulturmiljö och sociala värden värnas.

- Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

- Kommunen har ett restriktivt förhållningssätt till ianspråktagande av jordbruksmark och särskilt åkermark som har en hög produktionsförmåga (presenteras i jordbruksmarkskartan för Sala kommun).

- Peka ut de viktigaste odlingslandskapen genom sammanvägning av företagsutvecklingsmöjlighet, kulturvärde, biologiska värden, restaurerbarhet och ingående ekosystemtjänster som vägvisande vid val av utvecklingsområden.

- Återupprätta skogsbrynens och åkerholmarnas betydelse för biologisk mångfald och brukningsmöjligheter genom skötsel.

- Restaurera övergivna naturliga hagar för att stärka en mycket hårt trängd mångfald och ge tillbaka en viktig produktionsresurs och innehåll till bygden.

- Bebyggelsestrukturer och karaktäristiska byggnadstyper för landsbygden bör bevaras och underhållas så att äldre agrara miljöer kan avläsas.

- Hänsyn ska tas till befintliga naturvärden i form av grönska, grönområden, jordbruksmark och äldre agrara strukturer. Dessa miljöer är viktiga för den gröna infrastrukturen och artbevarandet.

- Historiska vägsträckningar bör bibehållas och underhållas. Nya anslutande vägar bör anläggas så att de anpassas till den naturliga topografin alternativt till det befintliga planlagda gatunätets struktur.

- Kopplingar till omkringliggande bebyggelseområden, servicefunktioner, natur- och kulturmiljöer samt områden för rekreation och friluftsliv ska beaktas vid bebyggelseutveckling.

- Ny bebyggelse bör placeras på ett sätt som harmonierar med omgivande landskap och bebyggelsemiljö samt bibehåller eller förstärker dess övergripande karaktär.

- Anpassa bebyggelsen till befintlig bebyggelsestruktur och dess täthet samt till vägar, topografi, vegetation och vatten. Ny bebyggelse bör inte placeras så att byar växer ihop eller där det stör utblickar eller värdefulla landskapspartier.

- Anläggningar som gynnar turism och friluftsliv, areella näringar och annan landsbygdsutveckling bör prioriteras. Anläggningar bör undvikas i närheten av värdefulla naturområden som är känsliga för störningar.

- Undvik iögonfallande placeringar av byggnader i öppna landskap. Ta stöd av rumsbildande element såsom skogsbryn, sluttningar eller platser med markerad terräng för att få bebyggelsen att bättre smälta in i landskapet. Bebyggelsen ska upplevas vara en självklar del av omgivningen.

- Anpassa ny bebyggelse efter platsens speciella och värdeskapande förutsättningar. Bevara naturliga nivåskillnader och undvik markarbeten. Bevara träd och annan vegetation som bebyggelsen kan integreras i och omslutas av.

- Ta hänsyn till omgivande bebyggelse och den lokala byggnadstraditionen vad gäller utformning av ny bebyggelse, tillbyggnader och vid förändring av befintlig bebyggelse. Bebyggelsens utformning avseende skala, proportioner, form, detaljer, materialval och färgsättning har betydelse för hur den nya bebyggelsen upplevs och passar in på landsbygden. Även byggnadernas placering och anpassning till traditionella gårdsbildningar har stor betydelse för helhetsintrycket.

- Komplement- eller tillbyggnad bör vara underordnad huvudbyggnad.

- Se vägledningar för gruvans vattensystem under kapitlet för riksintressen.

VÄGLEDNING STATIONSSAMHÄLLEN

- Stationssamhällen har en känslig kärna som kan vara olämplig att exploatera. Däremot kan kärnorna förbättras, förtydligas och till viss del kompletteras med utgångspunkt i befintlig kulturmiljö.

- Karaktärsbyggnader ska bevaras, underhållas och får ej förvanskas. Det är viktigt för möjligheten att avläsa ett stationssamhälle.

- Nya vägar bör gestaltas så att de ansluter till den naturliga topografin alternativt det befintliga planlagda gatunätets struktur. Historiska vägsträckningar bör bibehållas och underhållas.

- Stationssamhällen kan med fördel utvecklas i utkanterna med moderna tillägg och nya områden. Nya tillägg i befintliga områden bör följa befintliga strukturer och vägnät. I stationssamhällena gäller vanligen att bostadshus placeras i anslutning till befintlig villabebyggelse längs med byvägen. I moderna utvidgningsområden följs i stället det planlagda gatunätets struktur.

VÄGLEDNING KYRKBYAR

- Respektive kyrkbys viktiga karaktärsdrag finns beskrivna i kulturmiljöunderlaget. Karaktärsdragen bör värnas vid framtida planering.

- Tillägg inom samlade äldre kyrkomiljöer bör undvikas. Höga krav bör ställas på placering och utformning. Tillägg ska alltid underordna sig den befintliga bebyggelsen och det är viktigt att inte bryta upp sambandet mellan byggnader, exempelvis kyrka-prästgård. Siktlinjer och kyrktornets dominans bör beaktas.

- Tillägg inom moderna utvidgningsområden anpassas till befintlig topografi och planstruktur samt till befintliga byggnaders karaktär.

- Nya bebyggelseområden förläggs med fördel i utkanten av kyrkbyn likt befintliga utvidgningsområden. Om närliggande utvidgningsområden saknas krävs särskild hänsyn av placering i förhållande till befintlig äldre kyrkomiljö.

- Representativa byggnader från kyrkbyns samtliga utvecklingsfaser bör bevaras och underhållas med för tiden traditionella byggnadsmaterial och metoder. Byggnaders individuella karaktärsdrag ska beaktas vid ändringar.

RIKSINTRESSEN, ANDRA VÄRDEN OCH LIS

I detta kapitel kan du läsa om riksintressen, andra värden och landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS). Kapitlet inleds med ett avsnitt om riksintressen med information om vad riksintressen är, hur dessa säkerställs samt vilka riksintressen som finns utpekade i Sala kommun med information om hur dessa ska tillgodoses. Därefter följer ett avsnitt om lagstadgat skyddade naturmiljöer vilket följs av ett avsnitt om strandskydd. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS).

Riksintressen

Riksintressen är geografiska områden som har pekats ut av statliga myndigheter med stöd av 3 kap. miljöbalken eller angivits direkt i 4 kap. miljöbalken eftersom de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Kommunens utgångspunkt är att ett riksintresse är tillgodosett så länge det inte finns anspråk på förändringar i eller i närheten av området. Enligt plan- och bygglagen ska riksintressen alltid redovisas i översiktsplanen och det ska framgå hur kommunen ska tillgodose dem. Det är främst vid förslag till ändrad markanvändning som riksintresset får praktisk betydelse och dess fysiska avgränsning behöver diskuteras. Skyddet för riksintressena blir aktualiserat vid ett anspråk på förändrad markanvändning genom till exempel prövning enligt plan- och bygglagen, miljöbalken eller annan lagstiftning.

SÄKERSTÄLLANDE AV RIKSINTRESSEN

Enligt 3 kap. 5 § plan- och bygglagen ska det framgå av översiktsplanen hur kommunen avser att tillgodose riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Det är viktigt att riksintresseområden bevaras och utvecklas utifrån sina speciella värden. Exploatering och andra ingrepp i miljöerna får inte orsaka påtaglig skada på riksintressena, även flera åtgärder som var för sig inte bedöms medföra påtaglig skada kan tillsammans göra det. I översiktsplanen anges rekommendationer som bidrar till att säkerställa riksintressena.
Sala kommun delar de statliga myndigheternas uppfattning om utpekade riksintresseområden. Kommunen har tagit hänsyn till riksintressena i översiktsplanen och kommer tillgodose riksintressena i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning.

Kommunen ser ingen konflikt mellan de olika riksintressena. Vid utpekande av områden för mångfunktionell bebyggelse, verksamheter och bostäder har stor hänsyn tagits till riksintressena och områden har föreslagits utanför område av riksintresse. Ett mindre verksamhetsområde har föreslagits i anslutning till Broddbos tätort inom riksintresse för kulturmiljövården. Området bedöms inte påtagligt skada riksintresset då det ligger långt ifrån de områden som utgör kärnvärdena i riksintresset.

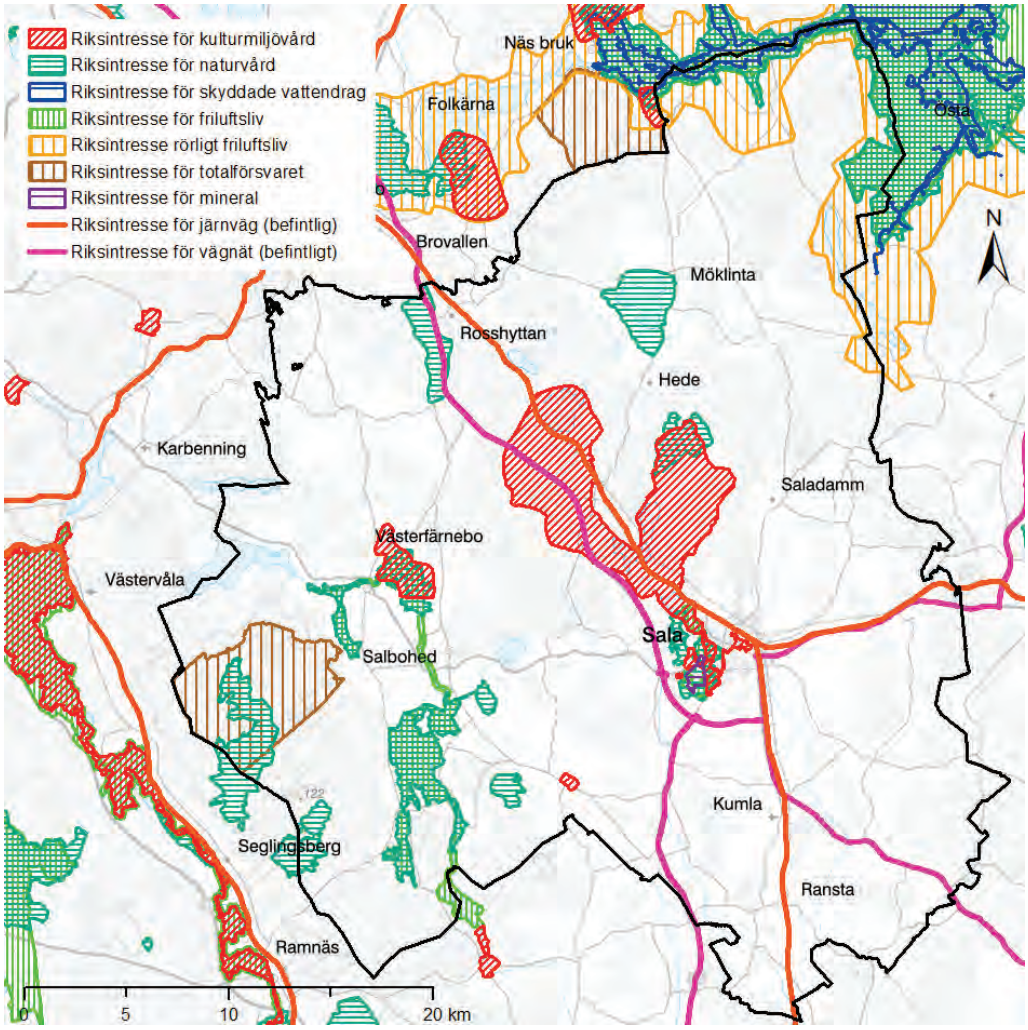

Riksintressen i Sala kommun

KULTURMILJÖVÅRD

I 3 kap. 6 § miljöbalken anges att områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Riksantikvarieämbetet har fått regeringens förtroende att utse vilka områden som omfattas av sådana riksanspråk med avseende på kulturmiljövården. Inom Sala kommun finns tre områden som är utpekade som riksintressen för kulturmiljövård: Nötmyran (U15), Sala silvergruva och Sala bergsstad (U16) och Sätra Brunn (U17).

Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har tagit fram allmänna råd om tillämpningen av miljöbalkens bestämmelse. De utgör ingen föreskrift utan innebär en rekommendation. Enligt de allmänna råden kan påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön uppstå om en åtgärd mer än obetydligt kan skada något eller några av de värden som utgör grunden för riksintresset. Flera åtgärder som var för sig inte bedöms medföra påtaglig skada kan sammantaget göra det. Även åtgärder utanför ett riksintresseområde kan i vissa fall påverka värdena negativt. Vid bedömningen av påtaglig skada analyseras hur mycket, på vilka sätt och för hur lång tid åtgärden kan inverka negativt på riksintressets värden. Hänsyn bör tas till att områden är olika känsliga för påverkan. Vid bedömningen bör också tas hänsyn till att ett ingrepp som endast berör en liten del av ett riksintresseområde kan ha en sådan grad av negativ inverkan på områdets värden att påtaglig skada uppstår.

NÖTMYRAN (U15)

Riksintresset Nötmyran, nordost om Västerfärnebo, består av ängsmarkerna runt Svartån och är ett odlingslandskap och en bymiljö som är ett pedagogiskt exempel på bebyggelsestrukturen i en radby (Hedbo radby). Här finns även ett 20-tal av de så karaktäristiska ängsladorna bevarade.

Svartån sträcker sig från norra delarna av Västmanland, nära Norberg och rinner drygt 90 km i sydöstlig riktning för att mynna i Västeråsfjärden. Varje år svämmar Svartån över det flacka landskapet och bildar en vidsträckt sjö vid Nötmyran, nordost om Västerfärnebo. Översvämningarna göder marken med näringsrikt vatten och skapar en mycket artrik flora och fauna. Svartån har historiskt bidragit stort till bygdens välstånd. Bergsbruket använde ån till vattenkraft och jordbruket har nyttjat strandängarna till bete och slåtter.
I markerna vid Nötmyran döljer sig även boplatser som användes på stenåldern. Nötmyran brukas idag för slåtter och bete. Med sina mer än 250 hektar slåtteräng i hävd, är Nötmyran ett av de största sammanhängande slåtterområdena i Sverige.

SALA SILVERGRUVA OCH SALA BERGSTAD (U16)

Riksintresset innefattar gruvmiljön vid den för Sverige mycket betydelsefulla Sala silvergruva med tillhörande vidsträckt dammsystem och lämningar efter gruvby som är unika för landet. Prestigerik industrianläggning med lämningar efter den på 1500-talet uppförda Sala gruvby. Tjänstebostäder, gruvlavar samt småskalig gruvarbetarbebyggelse från 1600-, 1700- och 1800-talen. Vidsträckta fördämningssystem, till delar från 1500-talet, avsedda för gruvans kraftförsörjning. Ekebydamm, som var en transportled av slig till hyttan, ligger i anslutning till Sala stad.

Sala bergstad visar på en stadsmiljö som illustrerar 1600-talets stadspolitik och strävan att utveckla bergshanteringen och är en av landets få bergsstäder. Den regelbundna rutnätsplanen 1624 med omväxlande kvadratiska och rektangulära kvarter, vilken är en av de första rätvinkliga planerna i en nyanlagd stad. Småskalig bebyggelse i trä och puts.
Riksintresset för Sala silvergruva och Sala bergstad (U16) är till ytan 5900 hektar stort, mycket på grund av det omfattande dammsystemet.

Historien och miljöerna kopplade till Sala silvergruva beskrivs nedan mer ingående. Därefter finns vägledningspunkter för följande delområden:

- Sala silvergruva med tillhörande bebyggelse och gruvbyn.
- Bostadsområden för gruvarbetare.
- Damm- och vattensystemet.
- Skogen inklusive stadsskogen.
- Sala bergsstad.

SALA SILVERGRUVA OCH DAMMSYSTEMET

Uppgifter finns om att brytning vid Sahlberget kan dateras ända tillbaka till 1100-talet. Det var dock först under 1500-talet som gruvdriften började expandera och växte till en av landets viktigaste industrier. Under de närmaste 400 åren var gruvan Sveriges största producent av silver. Brytningen vid gruvan påverkade stora delar av den nuvarande kommunen. Det vidsträckta damm- och kanalsystem som skulle försörja gruvan med vattenkraft utvecklades under denna tid.

Dammsystemet som idag breder ut sig över ett stort område norr om gruvan, ända upp till Storljusen norr om Broddbo, byggdes ut från tidigt 1500-tal fram till 1820-talet. Innan dammsystemet började byggas var området rikt på mossar och kärr med ett mindre antal sjöar. Utbyggnaden av dammsystemet innebar att mindre sjöar byggdes ihop och nya anlades, mindre vattendrag sammanfördes och avrinning och utlopp leddes om. Detta för att försörja gruvverksamhetens stora behov av vattenkraft och i nedre delen av systemet även för att möjliggöra transporter mellan gruvan och hyttan. De södra delarna av detta dammsystem, Ekebydamm och Mellandammen, är idag vackra park- och rekreationsmiljöer i centrala Sala.

Vattensystemet i sin helhet har bedömts som nationellt värdefull vattenmiljö och vid länsstyrelsens kartering från 2006 som särskilt värdefullt ur kultursynpunkt. Vattensystemet är även klassificerat som riksintresse för kulturmiljövård.

Det finns idag ett flertal populära promenad- eller vandringsstråk i omgivningarna runt Sala, vars sträckningar går längs olika delar av dammsystemet. Bland annat Den gamla gruvvägen som är den väg som fungerade som transportväg för silvermalmen mellan gruvan och smälthyttorna vid Måns Ols och Långforsen. Gröna gången är ett annat promenadstråk, som ursprungligen gick från Stora Skuggan vid Långforsen i norr till Mellandammens utlopp i söder. Det var den stig på dammvallarna som användes för att inspektera dammarnas skick och vattennivåer.

GRUVBYN OCH BERGSSTADEN SALA

I nära anslutning till gruvan växte under 1500-talet fram en gruvby, som anses vara grunden till staden Sala. Gruvbyn är den tidigaste av bosättningar i området och den växte organiskt fram utifrån vad den kuperade terrängen tillät. Gårdarna låg tätt intill varandra och var ofta kringbyggda med bostadshus, ekonomibyggnader, ladugård och stall. Byn växte till ett förhållandevis stort samhälle med som mest ett tusental personer. När gruvbyn på 1600-talet växt så pass att marken vid gruvan inte räckte till, grundlades en stad på slätten nordost om gruvan. Staden gavs stadsprivilegier år 1624 av Gustav den II Adolf och fick i samband med detta sitt namn, Sala, och sin första stadsplan.

Stadsplanen var Sveriges första exempel på en nygrundad rutnätsstad med rätvinklig rektangulär form. Även om stora delar av bebyggelsen förändrats karaktäriseras innerstaden fortfarande av den ursprungliga planen, med gatustrukturer och kvartersformer. De första husen i staden uppfördes som envåningshus i timmer. På 1800-talet blev det vanligt med panelklädda fasader och tegeltak, och kring sekelskiftet 1900 putsades även en del av de äldre timmerhusen. Två stora bränder har härjat Sala stad, 1736 och 1880, varav den första ödelade stora delar av staden. Bebyggelsen öster om Brunnsgatan klarade sig undan båda bränderna, och i kvarteren mellan Brunnsgatan, Kungsgatan,

Kålgårdsgatan och Bergsmansgatan kan det finnas byggnader kvar från tiden före den första branden. Kvarteren har dock drabbats av rivningar och stora delar av bebyggelsen har succesivt bytts ut, under 18–,19- och 2000-tal. I stadskärnan har ny bebyggelse i såväl historiserande som modernistisk stil tillkommit.

Väsby kungsgård ligger utanför riksintresseområdet för bergsstaden Sala, men har haft en betydande roll i gruvans och stadens historia. Gården var bostad åt kungen och hans gruvfogdar under flera hundra år. I början av 1900-talet fungerade den även som tjänstebostad åt officerarna på Västmanlands trängkår. Väsby har gamla anor som by, men samlades i kronans ägo i samband med att Väsby län skapades av Gustaf Vasa i början av 1500-talet. Nuvarande huvudbyggnad uppfördes 1736 och gården fungerar idag bland annat som friluftsmuseum och mötesplats.

VÄGLEDNING

SALA SILVERGRUVA MED TILLHÖRANDE BEBYGGELSE OCH GRUVBYN

- Området kring Sala silvergruva är känsligt för nya inslag, exempelvis byggnader, vägar, lekparker, parkeringsplatser som inte är anpassade till miljön och som inverkar på den historiska förståelsen. Gruvområdet är även känsligt för nya skyltar som inte har avpassats och andra nya tillskott vilket kan inverka på upplevelsevärdet. Området är skyddat som byggnadsminne och alla ändringar är tillståndspliktiga.

- Utökad röjning påbjuds kring gruvhålen och varphögar för att tydliggöra verksamheterna och sambanden inom industriområdet.

- Fortsatt skötsel/bete vid gruvbyn är viktigt för att bibehålla upplevelsevärdet och för att sambanden med gruvhålen ska vara tydliga.

- Nya inslag i större skala i gruvbyns närhet kan inverka på upplevelsen som idag är ett av Salas viktigaste besöksmål. Mindre, diskreta inslag för att underlätta hanteringen av besöksmålet kan tolereras.

BOSTADSOMRÅDEN FÖR GRUVARBETARE

- Nya vägdragningar, förändrad bebyggelse, nytillkommen bebyggelse, förfall av uthus och ekonomibyggnader påverkar områdena och kan påverka det historiska skede dessa ska visa. Delar av områdena har varit utsatta för kraftiga förändringar vilket gör dem mindre känsliga för vissa nytillskott och förändringar. De kvarvarande historiska fysiska spåren är mer känsliga för nytillskott och behöver i stället tas omhand och förstärkas.

- Landskapet som omger bostadsområdena är känsliga för nya inslag som påverkar öppenheten och siktlinjerna, liksom kontakten mellan odlingslandskapet och bebyggelsen.

- Gruvbostadsområdena är känsliga för ny bebyggelse eller tillbyggnader som skiljer sig i skala, struktur och uttryck.

- För att inte påverka gruvbostadsområdenas avgränsning och satellitlika

placering bör inte nya inslag tillkomma som konkurrerar eller binder samman gruvarbetarbostadsområdena med till exempel andra bostadsområden.

- Stor aktsamhet om de äldre kvarvarande fysiska spåren, exempelvis de äldre vägsträckningarna.

DAMM- OCH VATTENSYSTEMET

- Områdena i närmast anslutning till dämmen och dammvallar är känsliga för ny bostadsbebyggelse och andra stora anläggningar, exempelvis industrianläggningar. Effekterna av ny bebyggelse kan bli att läsbarheten minskar samt att förståelsen för de riksintressanta skedena försvinner. Siktlinjer kan påverkas och vattensystemets ursprungliga sträckning kan brytas av.

- Då vatten- och dammsystemet har varit av central betydelse för Sala silvergruvas produktion är det viktigt att underhålla de dammar som finns kvar för att sambanden fortfarande ska vara läs- och tolkningsbara. Det finns även en säkerhetsaspekt som gäller flera av dammarna och eftersatt underhåll kan medföra stora skador på egendomar och fastigheter om de brister. Vegetationen bör hållas nere på och vid anläggningarna.

SKOGEN INKLUSIVE STADSSKOGEN

- Genom skogens långa nyttjande som allmänning har utseende och karaktär skiftat. Det gör att ingen fastslagen karaktär bör råda vilket ger en relativt stor tålighet av förändring i delområdet skog. Genom århundrandena har dock skogen använts gemensamt av Salaborna, vilket gör den känslig för förändringar som minskar möjligheterna till gemensam användning.

- Skogsområdena mellan de viktigaste dämmena är tåliga för enstaka nya inslag i liten skala, exempelvis ny bostadsbebyggelse.

- Stadsskogen är känslig för avstyckningar i stor skala.

- Skogsbrukslämningar och torplämningar med flera är känsliga för skogsåtgärder och bör markeras ut i händelse av exempelvis avverkningar.

SALA BERGSTAD

- Aktsamhet om rutnätsplanen och dess kvadratiska och rektangulära tomter. Sammanslagningar eller uppdelning av kvarter påverkar värdet mycket. Bibehåll den småskaliga, smala gatustrukturen och gatans närhet till bebyggelsen. Huvudbyggnaderna är främst placerade längs gatan och komplementbyggnader på innergårdarna. Entré till bebyggelsen sker ofta via portlider. Fasadmaterial är ofta trä eller puts och taken släta sadeltak. Det homogena uttrycket kan påverkas negativt av avvikande byggnadsåtgärder eller materialval. Utformning av eventuella om- och tillbyggnader bör ta stor hänsyn till områdets helhetsverkan, den

ursprungliga rutnätsplanen och ske så att tomtgränser kan avläsas.

- Inom flera kvarter i stadskärnan finns gårdar med äldre bebyggelse bevarade, där byggnaderna berättar om hur staden har fungerat förr. Det är viktigt att man även framgent kan avläsa att det har funnits olika funktioner i bebyggelsen inom samma kvarter.

- I rutnätsplanens ytterkanter, vid riksintressets gräns, krävs aktsamhet i mötet mellan rutnätsstaden och den nya karaktären. Vid kompletteringsbebyggelse, nybyggnation eller ombyggnation bör den ske så att inte konkurrens uppstår som påverkar det historiska skede som riksintresset ska visa. Det kan till exempel handla om ny bebyggelse som avviker väsentligt från den historiska karaktären, eller stora förändringar i infra- eller grönstrukturer.

- Stor aktsamhet om de kvarvarande fysiska spår som finns från tidsperioden för rutnätsplanen.

SÄTRA BRUNN (U17)

Riksintresset består i en kurortsmiljö från 1700-talet. Sätra brunn har ett byggnadsbestånd från 1700-, 1800- och 1900-talen med kyrka, brunnshus och park.

Orten Sätra brunn ligger på gränsen mellan Fläckebo och Kila socknar i de sydvästra delarna av Sala kommun. Genom sin placering på Badelundaåsen, som under långa stycken i historien utgjort en viktig transportled, fick trakten kring Sätra många influenser utifrån. Grundvattnet från åsen och våtmarker i dess närhet gav goda möjligheter för djurhållning och flera fäbodar fanns i trakten under medeltiden. Fasta bosättningar etablerades så småningom och när Sätra Brunn lanserades som hälsokälla runt år 1700 hade människor sedan länge använt sig av källvattnet och brukat marken i området. De första byggnaderna uppfördes över en del av källorna som fanns på området, Segerkällan, Brudgumskällan, Olovskällan, Brudkällan och Ögonkällan. Området fylldes sedan på med badstuga, kyrka, sjukhus, apotek, logement och sommarhus till högreståndspersoner. Alla samhällsklasser var välkomna till brunnen, även de allra fattigaste. Dessa fick dock besöka brunnen tidigt på morgonen, innan de bättre bemedlade hade vaknat. På 1800-talet blev även bad i det hälsobringande vattnet en allt viktigare del av behandlingarna. Brunnsområdet har kontinuerligt i över 300 år använts för rehabilitering och socialisering även om verksamheten har förändrats över tid. I slutet av 1990-talet kompletterades verksamheten med konferensmöjligheter, vandrarhem och en ny bassäng. Sätra Brunn fungerar än i dag i högsta grad som mötes- och festplats.

NATURVÅRD

FÄRMANSBO URSKOG, KROKMOSSEN OCH SKENNAREN (NRO19011)

Våtmarkskomplex med intilliggande naturskog. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

SVARTÅOMRÅDET (NRO19012)

Svartåområdet består i ett odlingslandskap med ängar och naturbetesmarker.

Här finns artrika områden samt viktiga rast- och häckningsmiljöer för vadare och änder vid sjöarna Gorgen, Gussjön och Fläcksjön. Våtmarksområdet består av ett värdefullt kärr. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruksdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledningar, vägdragningar, båttrafik, reglering av vattenflödet och torrläggning. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt.

VITMOSSEN (NRO19013)

Våtmark med höga värden knutna till fågellivet. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

KALKOMRÅDET VID SALA (NRO19014)

Området har en mycket rik kalkflora i skog och på öppna hällmarker. Naturbetesmarker vid Sala gruvby. Våtmarksområde med värdefullt kärr. Det är viktigt att friluftslivet inom området kanaliseras för att slitage på den delvis känsliga vegetationen ska kunna undvikas. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

LÅNGHEDEN (NRO19016)

Långheden är en skog med tallhed som är en del av Badelundaåsen. Riksintresset består av en stor, representativ och välbevarad ås med välutvecklade strandvallar och terrasser. Förutsättningar för bevarande är att det inte bedrivs täktverksamhet utöver givna tillstånd. Verksamheter som skadar strandvallar och terrasser samt känsliga vegetationstyper måste undvikas och stor försiktighet iakttas vid avverkningar.

NEDRE DALÄLVOMRÅDET (NRO19017)

Nedre Dalälven har flera unika kvalitéer som gör att landskapet som helhet saknar motsvarighet i landet. Riksintresset består av ett stort våtmarksområde med värdefulla områden av myrar, kärr och sumpskogar. Älvsträckan uppströms Gysinge och Sevedskvarn är oreglerad, vilket medför att våtmarkerna årligen översvämmas. Mycket höga biologiska värden är knutna till gammal skog och våtmarker.
Förutsättningar för bevarande är att det inte sker reglering av älvsträckan och att lövskogsmiljöerna vid vattendragen bevaras. Ökat friluftsliv kan medföra slitage och störningar. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada riksintresset.

STORSJÖN (NRO19042)

Strandkomplex med värde av fuktäng och ornitologiska värden. Representativt odlingslandskap i slättbygd med odlingsrösen, ängslador, stengärdesgårdar, trägärdesgårdar och några fägator.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruksdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel,

bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledningar och vägdragningar.

GÖLMOSSEN, GOTTRICKSMOSSEN, NORRA RINGMOSSEN OCH HÖSKOVSMOSSEN (NRO19049)

Mossarna består av ett värdefullt våtmarksområde med flera mer eller mindre sammanhängande myrar som är hydrologiskt obetydligt påverkade och med ett flertal vegetationstyper och höga värden för fågellivet. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

FRILUFTSLIV

NEDRE DALÄLVEN (FU10)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer samt för vattenanknutna friluftsaktiviteter som fiske och paddling. Större delen av riksintresset är skyddat som nationalpark. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering längs Dalälven, buller, hinder längs stränder som kan påverka friluftslivets utövande på land och vatten, verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten, negativ visuell påverkan och friluftslivsverksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet.

SVARTÅDALEN (FU11)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer. Hela riksintresset, med undantag för Hällsjön och ett par sträckor längs Svartån, ingår i olika Natura 2000-områden. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering, buller, hinder längs stränder som kan påverka friluftslivets utövande på land och vatten, verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten och friluftslivsverksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet.

SALAKALKEN (FU12)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering, verksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet samt verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten.

MINERAL

Tistbrottet är av riksintresse enligt 3 kap. 7 § miljöbalken då det är en dolomitfyndighet. Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa. Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket 3 kap. 7 § miljöbalken.

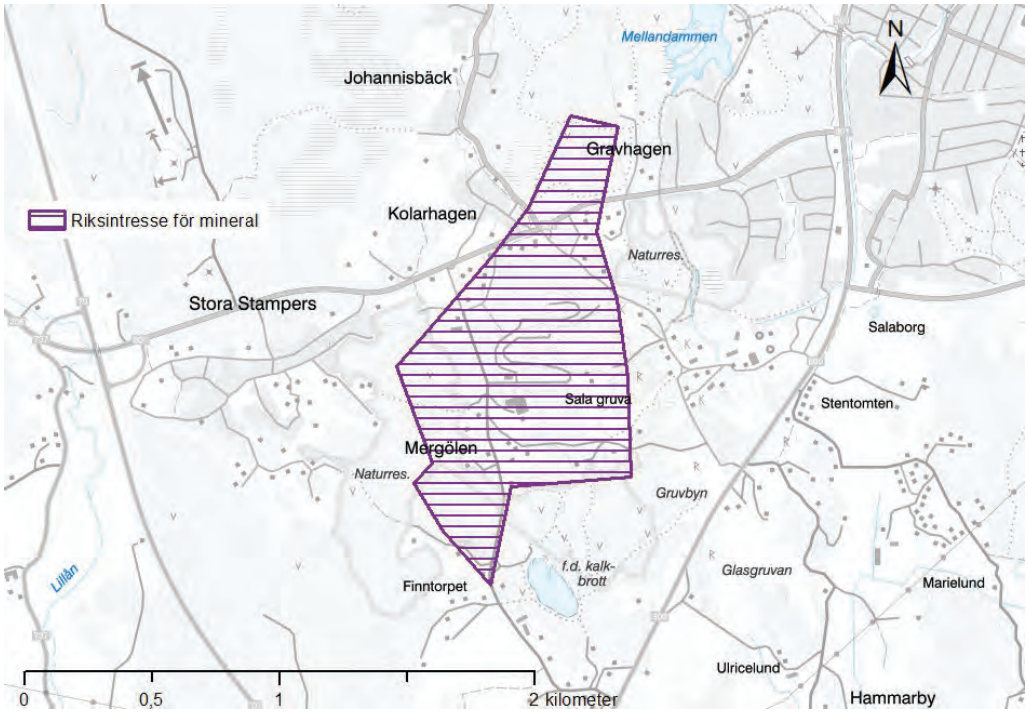

Riksintresse för mineral

TOTALFÖRSVARET

Hela landet utgör samrådsyta för höga objekt. Med höga objekt avses alla objekt över 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse respektive 45 meter inom sammanhållen bebyggelse. Definitionen av höga objekt utgår ifrån Lantmäteriets översiktskarta i skala 1:250 000. Områden markerade som tätort i kartan utgör sammanhållen bebyggelse.

Alla byggnadsobjekt oavsett typ som master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, byggnader etcetera som är högre än 20 meter över mark eller vattenytan eller som förkommer i kommunala planer ska remitteras till Luftfartsverket. Detta gäller oavsett position på svenskt territorium. Befinner sig objektet till havs eller i insjö skall även Kustbevakningen i Karlskrona remitteras.

I samband med framtida planering skall beredskapshänsyn tas till det civila försvaret/extra ordinära händelser. Med beredskapshänsyn menas att vid förändringar i samhället ta tillvara möjligheterna att göra samhället mer robust, funktionssäkert och flexibelt.

Vid Hälleskogsbrännan finns ett riksintresse för totalförsvaret enligt 3 kap. 9 § miljöbalken.

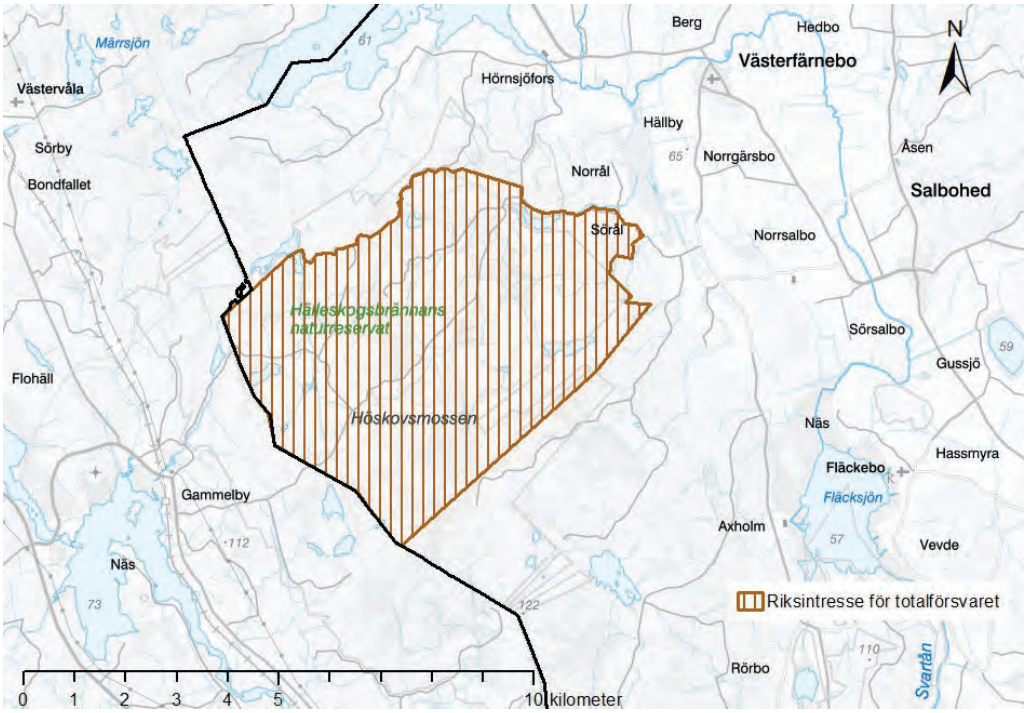

Riksintresse för totalförsvaret

KOMMUNIKATIONER

Riksintresse för kommunikationer är riksväg 70, 72 och 56. Järnvägen är av riksintresse.

DALÄLVEN

4 kap. 2 § miljöbalken redovisar områden som i sin helhet är av riksintresse. Dalälven från Avesta till Skutskär är av riksintresse enligt 4 kap. 2 § miljöbalken. Inom dessa områden ska turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Skydd av natur

Skydd av naturmiljöer avser lagskyddad natur och inte frivilligt avsatta områden. Frivilligt avsatta områden är en mycket viktig skyddsform men kan upphöra med kort varsel. Lagskyddade områden finns idag såväl i skog och odlingslandskap som i de maritima miljöerna och då främst till havs. Sjöar och vattendrag kan naturligtvis även ingå i mer landbaserade områden. Det är något som eftersträvas allt mer, exempelvis ur avrinningsområdesperspektiv.

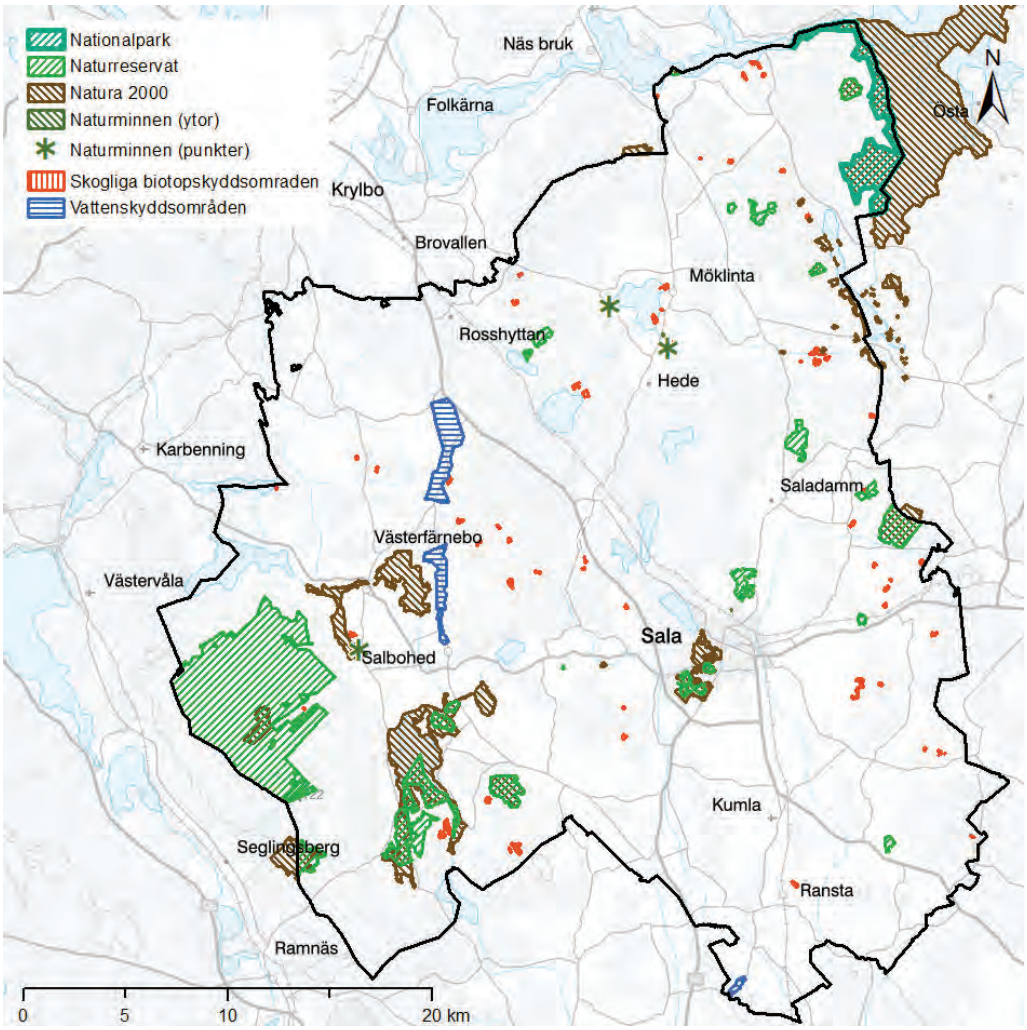

Skyddade naturområden i Sala kommun

NATURA 2000

Natura 2000 är en gemensam skyddsform för alla EU-länder, som utgår från två naturvårdsdirektiv, Habitatdirektivet och Fågeldirektivet. Syftet med de två direktiven, är att bygga upp ett nätverk av skyddade områden inom EU, som utgår från förekomsten av utpekade habitat med tillhörande arter samt utpekade fågelarter. Alla medlemsländerna har samma skyldighet att peka ut och säkra områden i en bestämd total areal för de olika habitaten. I Sverige har vi valt att implementera Natura 2000 som en skyddsform och ett riksintresse i 7 kap. miljöbalken.

Skyddsformen kan till viss del liknas vid ett kultur-, eller naturreservat, men skiljer sig på ett par avgörande punkter. Utgångspunkter, utöver förekomst av

utpekade habitat och/eller fågelarter, för inrättandet av ett Natura 2000-område är att området har någon form av områdesskydd sedan innan, eller att det är utpekat som område med samrådsplikt. Dessa utgångspunkter har vi valt att tillämpa i Sverige.

Länsstyrelserna ansvarar för att ta fram förslag på nya Natura 2000-områden. Därefter granskar Naturvårdsverket urvalet och föreslår områden till regeringen. Sedan beslutar regeringen att till EU-kommissionen föreslå att dessa områden ska upptas i Natura 2000-området. Därefter kan ett säkerställande arbete påbörjas inom området. Detta görs genom att en basinventering genomförs av de utpekade arterna och habitaten. En skötselplan arbetas fram och mål sätts upp där bevarandestatusen för dessa ingående värden blir säkerställda. Så här långt liknar ett Natura 2000-område naturreservaten, förutom att ett beslut om ett reservat inte görs av EU.

Det som skiljer naturreservat från Natura 2000-område är, att i ett naturaområde kan det bedrivas olika typer av verksamheter, så länge dessa inte negativt påverkar de utpekade värdena. Om en verksamhet ska kunna få ett tillstånd att bedrivas, så kan det bli fråga om att en omfattande ”Särskild tillståndsprövning” genomförs, enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Detta kan även i vissa fall behöva utföras för byggande och/eller verksamheter som tillkommer utanför Natura 2000-området, om dessa kan komma att negativt påverka de utpekade värdena inom naturaområdet. Här finns det en vägledning till konsekvensutredningen som i sådana fall behöver göras för att ta fram planer och projekt, som kan komma att påverka ett Natura 2000-områdes utpekade värden negativt. I vägledningen kan det utläsas hur Artikel 6.3 samt 6.4 i Habitatdirektivet bör tillämpas. Enligt 6 kap. 28 § miljöbalken ska även en Specifik miljöbedömning samt en miljökonsekvensbeskrivning genomföras.

Arbetet kring Natura 2000-områden är till för att säkerställa att områdets naturvärden med de utpekade habitaten och arterna inte försämras eller att bevarandearbeten inte försvåras. På grund av detta skiljer sig ett naturaområde från exempelvis ett naturreservat, då kraven på prövning är hårdare i ett Natura 2000-område. Kraven kan även innefatta prövningsplikt för sådant som händer utanför Natura 2000-området.

NATIONALPARKER

Den högsta och mest långtgående skyddsformen som enbart används för områden med mycket ovanliga och ofta komplexa naturvärden. Här eftersträvas större områden som kan fungera som ekologiskt mer eller mindre kompletta områden. Helhetsmiljöer eftersöks som mer ska kunna fungera på landskapsnivå. Nationalparker kan även uppvisa helt unika värden som är särskilt innehållsrika när det gäller artsammansättningar, ekologisk funktionalitet och sammansatta naturtyper och landskapstyper. Ett fint exempel på den senare varianten finns i Färnebofjärdens nationalpark som har ett välfungerande ekosystem som är sammansatt av både vattenmiljöer och landbaserade skogsekosystem med mellanliggande unika våtmarker. Nationalparker kan bara bildas av staten och de markområden som parken kommer att utgöras av ska vara inlösta och ägda av staten.

NATURRESERVAT

Till skillnad från nationalparkerna så kan både staten, genom länsstyrelser och

stiftelser, och kommuner inrätta naturreservat. Beslut om bildande av naturreservat tas på politisk nivå och genomförs med egna medel men det går att söka statliga bidrag.

NATURMINNE

Skyddsformen naturminne har funnits med sedan starten med att skydda natur och oftast har det handlat om att skydda punktobjekt. Främst i form av gamla träd men även olika typer av geologiska naturfenomen. Här i Sala kommun kan nämnas ”Fornebytratten” i Möklinta socken (en geologisk formation i ås) och Kalkbacken i Sala (kommunalt beslut 2006). Det finns även sju skyddade träd. I regel är naturminnena av äldre datum, eftersom den skyddsformen var populär då. De här träden innehåller många gånger mycket höga biologiska värden.

BIOTOPSKYDD

Biotopskydden ska skydda de arealsmässigt mindre områdena. Den här skyddsformen bidrar dessutom till att på sikt uppfylla berörda miljömål och nå de uppsatta gränsvärdena för långsiktigt säkerställande av biologisk mångfald. Biotopskyddet finns i två varianter. Det generella biotopskyddet finns endast i odlingslandskapet. Det kan utgöras av punktobjekt som små åkerholmar eller källor. Eller av linjära objekt som trädrader, alléer, vattenförande diken. De här biotopskyddade objektens hela lista finns uppräknade i miljöbalken men är inte utmärkta i naturen såsom de tidigare uppräknade skyddsformernas objekt är. Skyddet är generellt och om det blir aktuellt med exploateringar som kan komma att hota dessa krävs det dispens. Dispens krävs även för att byta ut enstaka träd i en trädrad.

Biotopskyddet i skogen har inget generellt skydd. Vilka typer av skogsmiljöer som kan vara aktuella för ett biotopskydd finns beskrivna i miljöbalken. Här blir det fråga om samma typ av förhandling och inrättande som för reservaten. Biotopskyddade skogsområden inrättas i huvudsak av Skogsstyrelsen med ekonomiskt stöd av staten. Även här har kommunerna en möjlighet att arbeta med avsättning av områden men det är få kommuner som hittills nyttjat den möjligheten.

ARTSKYDDSFÖRORDNINGEN

I förordningen som är en del av miljöbalken tas det upp vilka arter som har ett särskilt skydd förutom fridlysningsskyddet som finns för ett begränsat antal arter. Skyddet av de uppräknade arterna är Sveriges väg för att implementera art- och habitatdirektivet samt fågelskyddsdirektivet, i landets lagstiftning. I alla typer av verksamheter som bedrivs av de areella näringarna, som kan komma att påverka arterna negativt, finns det ett ansvar att vidta relevanta åtgärder för att minska risken för negativ påverkan. Även kommunerna har en skyldighet att beakta förordningen vid exempelvis planläggning och exploatering av naturmark. Kommunen är här skyldig att inhämta kunskap om eventuellt förekommande arter i planområdet, hur dessa påverkas av en exploatering samt hur negativ påverkan kan minimeras. Utgångspunkten är att Sala kommun ständigt ska eftersträva ”att en kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) ska bibehållas” på alla plan för dessa arter samt att skapa möjligheter för att uppnå det 16:e biologiska mångfaldsmålet.

På Sala kommuns skogsinnehav tillämpas redan idag artskyddsförordningen

genom att förordningen har inarbetats i Skogsbruksplanen vilket har inneburit ett vägvinnande integrerat arbetssätt vid planering av avverkningarna. Detta för att nå det dubbla och likvärda målet med ett ekonomiskt såväl som ett ekologiskt uthålligt skogsbruk.

VATTENSKYDDSOMRÅDE

Vattenskyddsområde är ytterligare ett exempel av en skyddstyp. Vattenskyddsområden inrättas av kommunen. Oftast kring kommunens egna vattentäkter, men även andra större vattentäkter av stor betydelse behöver ett skyddsområde. Skyddsområdet syftar till att säkra en allmänviktig installation från att bli direkt eller indirekt påverkad negativt vad gäller vattenkvaliteten. I det värsta av scenarier kan en vattentäkt riskera att slås ut helt med oöversiktliga konsekvenser.

Även vattenskyddsområden märks upp i terräng och på kartor, ofta med skyltar som informerar om vattenskyddsområdet och vart man vänder sig om en olycka sker. I Sala kommun är frågan om inrättande av vattenskyddsområden pågående och idag har inte någon täkt det skydd som de behöver, bland annat beroende på ny kunskap om influensområdenas utbredning utanför själva åskroppen.

Strandskydd

Strandskyddet är en generell skyddsform av stränder vid sjöarna, utefter vattendragen och våra kuster. Ramverket som omgärdar skyddet av våra stränder finns i miljöbalken och adresserar huvudsakligen den biologiska funktionen och den mycket stora artmångfalden knutna till stränderna. Lagen syftar även till att säkerställa allmänhetens möjligheter att vistas vid stränderna och tillgodose ett rikt friluftsliv där. Omfattningen av detta skydd beskrivs i ett särskilt kapitel om strandskydd.

Redan 1950 kom den första strandskyddslagen, mycket som en reaktion på etableringarna av fritidshusen som tog fart ordentligt. Tillgången till stränder behövde säkras så att även det rörliga friluftslivets behov kunde tillfredsställas. Strandskyddet gäller generellt 100 meter upp på land och 100 meter ut i vattnet från strandlinjen. Strandskyddets syfte är att allmänhetens möjligheter till att röra sig utefter stränderna ska ha ett företräde. Likaså ska skyddet säkerställa den biologiska funktionen i stranden. Om det finns ett intresse att exploatera i en strand, bygga eller gräva måste det ansökas om dispens från strandskyddets bestämmelser.

Länsstyrelserna kan sedan ta egna beslut, som mer harmonierar med hur landskapen ser ut i just deras län. I Västmanland tog länsstyrelsen beslut om att minska strandskyddet i små vattendrag ner till 25 meter. De mest värdefulla stränderna, utmed Dalälven samt Fläcksjön, fick ett utökat skydd på 300 meter.

Kommunen har hand om både prövning om undantag och tillsyn av strandskyddet med länsstyrelsen som överprövande myndighet. För att en prövning ska kunna göras och ett eventuellt tillstånd kunna ges måste det finnas ett särskilt skäl. De särskilda skälen för upphävande av eller dispens från strandskyddet anges i 7 kap 18 c § miljöbalken. Ett beslut i positiv riktning får inte strida mot strandskyddets syfte, nämligen den biologiska funktionen och den allemansrättsliga tillgängligheten till stranden.

Kommunen kan i översiktsplanen peka ut särskilda områden för landsbygdsutveckling i närheten av stränder, så kallade LIS-områden. Inom dessa utpekade områden är det tillåtet att använda särskilda skäl för landsbygdsutveckling när prövning av dispenser och upphävande av strandskydd görs. Genom att peka ut dessa områden kan kommunerna ta hänsyn till såväl skyddet av strandskogar och biotoper som till möjligheterna för landsbygden att utvecklas och på så vis skapa en balanserad och hållbar samhällsutveckling. För att kunna göra det så måste det finnas en aktuell översiktsplan som redovisar sådana områden. Områdena ska vara väl definierade och av begränsad omfattning och områdena ska bidra till utvecklingen på landsbygden.

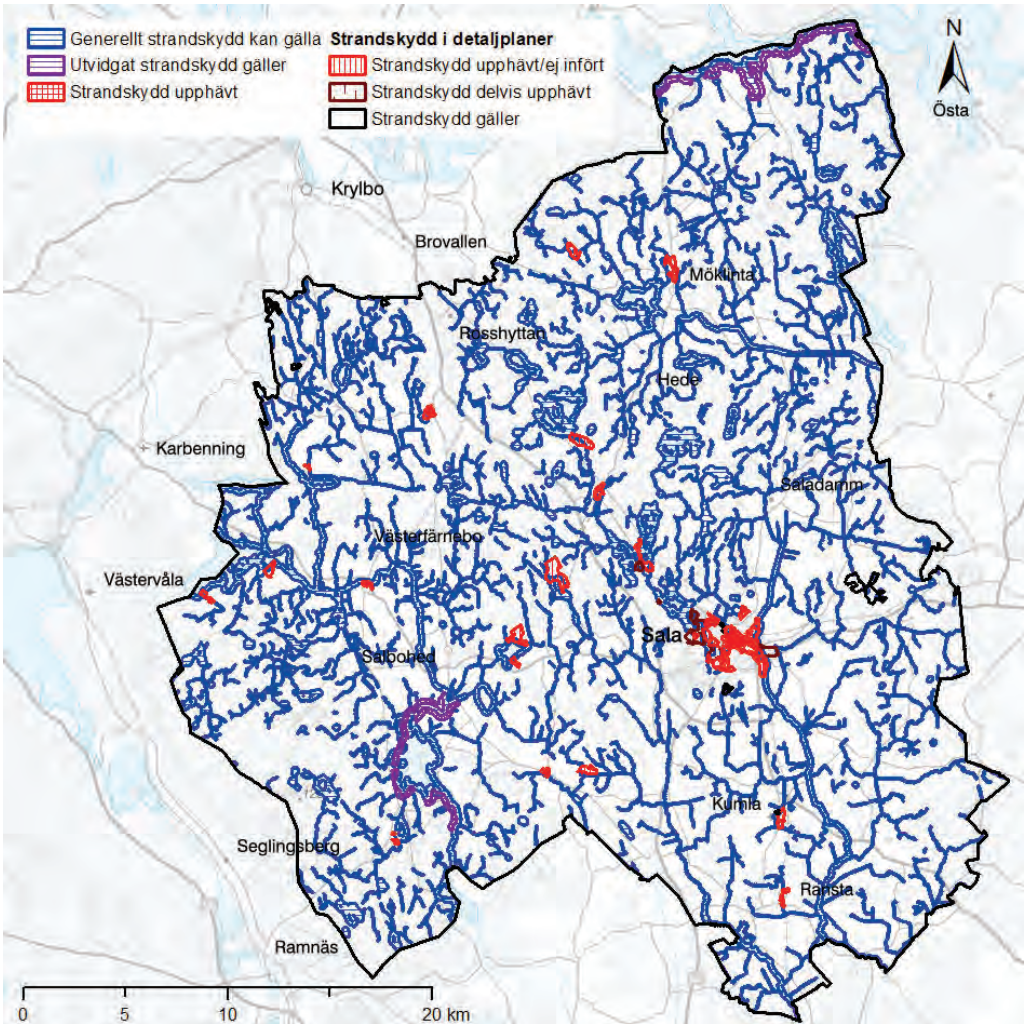

Områden med strandskydd i Sala kommun

Landsbygdsutveckling i strandnära läge

Sedan 2010 kan kommuner, i sin översiktsplan eller i ett tillägg till översiktsplanen, peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen – LIS-områden. Syftet är att långsiktigt stimulera den lokala och regionala utvecklingen på landsbygden. Redovisningen i översiktsplanen ska vara vägledande när man prövar ansökningar om dispenser från strandskyddet och upphävande av strandskyddet inom utpekade LIS-områden.

Villkoret är att byggnationen kan ske utan att strandskyddets syften åsidosätts. Kommunen måste, vid utpekande av LIS, uppskatta vilka långsiktiga effekter som de föreslagna lättnaderna kan ha på strandskyddets syften. Allmänheten ska fortfarande ha god tillgång till strandområden och djur och växter på land och i vatten ska ha goda livsvillkor. Områdena bör sammantaget inte omfatta mer än en begränsad del av de strandområden inom en kommun som omfattas av strandskydd.

Inom områden som kommunerna har pekat ut för landsbygdsutveckling i strandnära lägen kan det särskilda skälet för landsbygdsutveckling användas när man prövar dispenser eller upphäver strandskyddet i detaljplan. Det betyder att förutom de särskilda skäl som anges i 7 kap. 18 c § miljöbalken, kan även skälen som anges i 7 kap. 18 d § miljöbalken tillämpas. Det kan gälla en byggnad, anläggning eller verksamhet som långsiktigt bidrar till utvecklingen av landsbygden eller, om det gäller en- eller tvåbostadshus, när de uppförs i anslutning till befintlig bebyggelse.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR VATTEN OCH AVLOPP INOM LIS

En VA-utredning krävs för varje enskilt LIS-område där både befintlig och planerad bebyggelse tas med för att utreda vilken VA-lösning som krävs för området.

Om allmänt VA blir aktuellt i dessa områden utifrån 6 § Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster innebär det troligtvis stora kostnader för utbyggnad av allmänt VA då kommunens sjöar är långt ifrån befintliga verksamhetsområden för vatten och avlopp. Detta gäller även i ett längre tidsperspektiv med utblick mot år 2050.

LIS-UTREDNING

Lämpliga LIS-områden i kommunen kommer att utredas i ett senare skede i form av ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. En LIS-utredning, med fokus på att analysera tillgänglig strand i kommunen, har tagits fram som ett underlag till de kommande arbetena med utpekande av LIS-områden i Sala kommun. I slutet av avsnittet presentas en vägledning med värden och hänsyn som bör beaktas och beskrivas för varje föreslaget LIS-område framöver.

ÖVERSIKT

Sala kommun är belägen geografiskt mitt på Limes Norrlandicus, det vill säga den biologiska norrlandsgränsen. Sett ur ett landskapsperspektiv innebär det att kommunen delas så att den sydöstra halvan representerar ett mer flackt

jordbrukslandskap. Den nordöstra halvan utgörs av ett landskap rikt på våtmarker, mera sammanhängande skogar och ett allt mera kuperat landskap, desto längre nordväst tar bergslagsterrängen över allt mera. De här förhållandena påverkar även tillgången på sjöar och sjöarnas utseende samt karaktär. De näringsfattigare skogssjöarna dominerar naturligt här och utgörs främst av steniga sjöar med grusbotten samt myrsjöar, eller en kombination av de båda typerna. Partier med bladvassträndер förekommer i en del av sjöarna men är inte på något vis dominerande i flertalet sjöar. Utefter dalsänkorna, och då främst i Svartåns dalgång och Storåns övre flöden i Möklinta socken, finns de typiska grunda och mycket näringsrika lerslättssjöarna. Här dominerar breda bladvassbälten, tillsammans med fräken-, och kolvassbälten. Eftersom flera av sjöarna där dessutom sänkts i varierande omfattning finns ofta innanför vassarna björksumpskogar och salixområden.

Inom eller delvis inom Sala kommun finns 87 sjöar. Allt från mycket små, ibland namnlösa, tjärnar till större sjöar som Storljusen (uppdämd skogssjö), Storsjön i Möklinta (lerslättsjö) och Hörendesjön som är kommunens största och tillika djupaste sjö (klarvattensjö med stenbotten och vikar som är grundare och näringsrikare med lerbotten) och som delas med Norbergs kommun.

I den här utredningen har kommunens vattendrag undersökts. Utredningen har begränsats till de delar av kommunens huvudvattendrag (Svartån och Sagån), som idag har 100 m strandskydd, samt Dalälven som har 300 m strandskydd. Detta för att kunna fånga in strandnära miljöer utefter vattendragen, som skulle kunna vara attraktiva för ett strandnära boende. De kartor som utredningen har utgått från är Lantmäteriets Gröna kartan 1:50 000 varifrån strandskyddet utgår. Övriga små vattendrag på kartan, som är markerade med en enkel blå linje, har i Västmanlands län ett begränsat strandskydd på 25 m.

TILLGÄNGLIGHETEN

Inledningsvis kan det konstateras att sjöarna i kommunen har en tillgänglighet som tillåter besök under någon del av året. Antingen till fots eller, i några fall, med båt. De vassrika sjöarna räknas till de mest svårtillgängliga, om besökaren inte har tillgång till båt i den aktuella sjön. Även myrsjöarna kan vara svårtillgängliga, eftersom de i många fall omges av mjukmattemossar, vilket gör ett besök vid stranden lite besvärligt. Samtliga sjöar går att besöka på vintern när vinterisarna lagt sig och blivit säkra. Men det finns ytterligare begränsningar. Förutom vassrika stränder och myrar har utredningen även tittat på hur mycket strand som redan är ianspråktagen som tomtmark och var det finns allmänna vägar, järnvägsbankar och dammvallar som begränsar det fria strandområdet. Till detta kommer utefter kommunens vattendrag även sidvallängarna utefter Svartån, som under huvuddelen av året är tillgängliga, men under främst vår och höst kan ligga under vatten. En typ av begränsning är vägbommar som omöjliggör motorburen trafik fram till, eller i närheten av, sjöar. För besökare som är vana att ta sig fram till fots i terrängen, eller som trafikerar skogsvägarna med cykel, är detta inget problem, men för många människor kan dessa bommar bli till ett hinder och omöjliggör därmed ett besök vid skogssjöar.

TILLGÅNGEN TILL STRAND

Längden på stränderna vid kommunens sjöar och tillämpliga delar av vattendragen har mätts upp på karta. Detta av praktiska skäl och det innebär att de nedan redovisade längderna på strand får ses som en uppskattning. Den

noggrannhet som ett redovisande av en exakt längd kräver går inte att åstadkomma på karta. Inte heller alla sjöar har en exakt angivning av strandlinjen. Exempel på detta syns i några av kommunens lerslättsjöar. Mätningarna resulterade i en total strandlängd på 315 km, varav 93 km är strand utefter de uppmätta vattendragen. Varje strand är mätt för sig eftersom ett vattendrag har två stränder. Den exakta strandlängden ligger alltså en bit över dessa värden.

För en besökare är dessa stränder i varierande omfattning tillgängliga att besöka någon del av året. Stränderna i Sala kommun är inte så exploaterade som man kan tro. Om man undantar de vatten som ligger inom detaljplanerade stadsområden så handlar det om 9,3 km strand som är tomtmark. I kommunen finns det även ett antal fritidshusområden intill sjöar som är detaljplanerade och där planområdet sträcker sig till sjön. I flera av dessa områden har strandskyddet upphävts. Stränderna är där tillgängliga att beträda men inte att bebygga, eftersom det numera krävs så kallad ”fri passage” utefter strandlinjen. Strandskyddet är upphävt på sammanlagt 1 260 m.

Av Sala kommuns 87 sjöar ligger idag 13 sjöar helt eller delvis inom naturreservat. Sjöarnas strandlinjer omfattar sammanlagt 19,6 km strand. Flera sjöar är belägna i skogliga våtmarker som mossar och kärr, helt eller delvis omslutna av våtmarkerna. Vid flera av dem finns punkter i stranden som är fastmark och kan utgöra besökspunkter. Det kan vara svårt att besöka de här stränderna sommartid. Även att exploatera i form av bebyggelse kan bli en utmaning beroende på vilken typ av boende som avses skapas. Den sammanlagda längden myrstränder uppgår till 46,5 km. Även vid kommunens lerslättssjöar finns det fastmarkspunkter som går att använda för ett besök, aningen för fiske eller för andra typer av naturupplevelser. Ofta finns det, trots fastmark, ett tunnare vassbälte utanför. Strand med vassbälte utgör sammanlagt 56,1 km, vilket är majoriteten av den totala strandlängden i den här sjötypen. Byggande invid vassjöar kräver ofta en bra nivåskillnad så att sjökontakt kan erhållas av sjöytan över vassbältena, medan bad inte kan rekommenderas på grund av övergödning och i regel ganska omfattande sjöängar.

Ytterligare en parameter att förhålla sig till är bommade skogsbilvägar i kommunen. Bommarna utgör, som tidigare nämnts, ett hinder för många att besöka skogssjöarna och få uppleva tystnad, stillhet och naturkontakt med skogens djur. Hela 35 av Sala kommuns 87 sjöar befinner sig innanför vägbommar helt eller delvis (i några få fall) och har tillsammans 78 km strand. Om ett byggande kan bli aktuellt att genomföra vid någon av dessa sjöar (som ett LIS-område), hänger ofta på ett flertal markägare och delägare i samfälligheter. Förutom att praktiska, billiga och smarta lösningar när det gäller all infrastruktur, måste komma på plats.

Vattendragen som ingår i det här underlaget är Svartåns huvudfåra upp till Långsjön, samt biflödet Lämmån/Prästhyttån upp till Lasjön. Sagån upp till Tärna by, i båda fallen räknat från kommungränsen i söder. Dalälven med sitt 300 m strandskydd har strand i Sala kommun, från Tyttboforsen i öster till strax väster om Forsbo gård.

Vattendragen erbjuder ett antal lämpliga ställen för en bebyggelse inom ramarna för LIS. Men det är sammanlagt fråga om ganska begränsade strandlängder, utspridda utefter de fyra vattendragen. Totalt handlar det om sammanlagt 22 km strand, och då skogklädd strand, om man utgår från ett restriktivt

förhållningssätt kring ianspråktagande av åkermark, (35,5 km strand) för bostadsbyggande. Detta gäller naturligtvis även utefter sjöstränderna. Åkermarken invid sjöarna ligger oftast lågt och upplevelsen av sjön begränsas av strandskog, viden och vass.

Av stränder vid vattendrag ligger 5 280 m inom nationalparken längs Dalälven i skogsbrukets naturområden. Ytterligare 820 m befinner sig inom naturreservat. De här strandområdena kan därmed inte exploateras annat än för det rörliga friluftslivets behov om det överensstämmer med områdenas skötselföreskrifter. 30,5 km strand avskiljs, oftast från jordbruksmark, genom en invallning. Alternativt utgörs det av översilad strandäng. I båda fallen är stränderna tillgängliga för besök, men går inte att bebygga på grund av de regelbundet förekommande översvämningarna vår och höst. Naturliga betesmarker på fastmark (som inte översvämmas) utgör endast 1 040 m. Biologiskt har de här betesmarkerna ett så högt tillskottsvärde i strandmiljön och är så ovanliga, att de bör skyddas av den anledningen. Tomtmark, utefter vattendragen, finns på totalt 2 710 m strand.

BYGDEUTVECKLINGSFÖRSTÄRKANDE EFFEKTER MED INRÄTTANDE AV LIS-OMRÅDEN

Syftet med en kartläggning av LIS-områden är att undersöka vilka positiva effekter framtida LIS-områden skulle kunna få på servicenoder och utvecklingsorter. Ett förslag är att ett LIS-område inte ska vara beläget längre bort än 7,5 km fågelvägen från en servicenod eller utvecklingsort. Med anledning av att inom det avståndet är det störst anledning att nyttja den service och det utbud som finns i närmsta ort, i stället för att behöva söka sig till Sala stad. I kartan illustreras en utbredning av mervärden, som kan genereras av att det finns ett eller flera LIS-områden i ortens närhet.

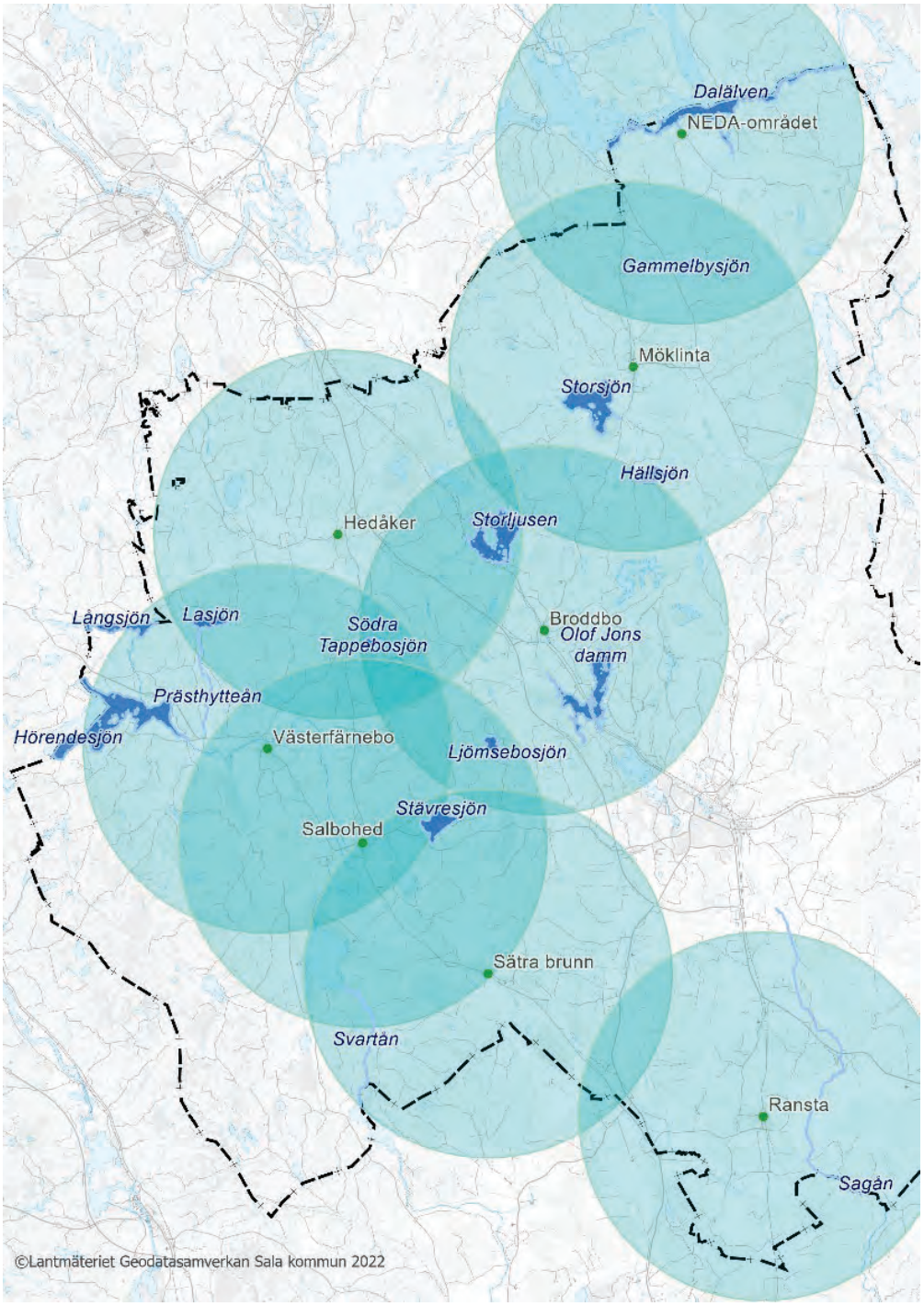

Analys av strandlinje och tillgängliga sjöar inom en radie av 7,5 km servicenoder och utvecklingsorter

Med den ovan genomförda genomgången av grundförutsättningarna som vi ser, med kommunens sjöar och vattendrags strandförhållanden, går det att peka ut några sjöar och vattendragsträckor, vars förutsättningar torde vara goda för framtida LIS-områdesutredningar. Ovan presenterade grundförutsättningar kan kommunen ha med sig i dialog med berörda markägare och boende i de bygder där sjöarna och vattendragen befinner sig. Det behöver poängteras att initiativet till utredningarna bör komma från bygdens befolkning.

VÄGLEDNING LIS INFÖR TEMATISKT TILLÄGG TILL ÖVERSIKTSPLANEN

För varje föreslaget LIS-område, utöver de villkor som ska vara uppfyllda enligt miljöbalken 7 kap 18 e §, anser kommunen att följande ska utredas vidare:

- påverkan på allmänhetens friluftsliv
- påverkan på växt- och djurarter
- påverkan på omkringliggande våtmarker
- påverkan på klimatet genom analys av kommunikationers tillgänglighet, främst kollektivtrafik och gång- och cykelstråk
- möjligheten att ta sig mellan allemansrättsliga tillgängliga områden
- sårbarheten för klimatförändringar, med särskilt fokus på skyfall, erosion, ras och skred, så att den planerade bebyggelsen inte blir olämplig med hänsyn till hälsa och säkerhet i områdena
- möjliga vatten- och avloppslösningar
- påverkan på kulturmiljövärden och riksintressen för kulturmiljövården.

MILJÖKVALITETSNORMER

I detta kapitel kan du läsa om miljökvalitetsnormer. Kapitlet inleds med en generell beskrivning om miljökvalitetsnormer. Därefter följer avsnitt om miljökvalitetsnormerna för luft, vatten och buller. Avsnitten innehåller information om respektive miljökvalitetsnorm samt åtgärder som kommunen ämnar genomföra för att uppfylla dessa.

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) har funnits som styrmedel i svensk lagstiftning sedan år 1999 då föreskrifter om miljökvalitetsnormer skrevs in i miljöbalkens femte kapitel. Det övergripande syftet med normerna är att skydda människors hälsa och naturmiljön. Miljökvalitetsnormer kan hänföras till olika EG-direktiv för miljökvalitet. I plan- och bygglagen står att kommunens översiktsplan ska redovisa de allmänna intressen och de miljö- och riskfaktorer som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Av planen ska även framgå hur kommunen avser att iaktta åtgärder för att följa gällande miljökvalitetsnormer.

Miljökvalitetsnormer syftar till att säkra egenskaper i miljön som är av betydelse för människors hälsa och miljö. Det långsiktiga syftet är att varaktigt skydda eller avhjälpa skador eller olägenheter för dessa intressen. Indirekt kan förbättrad miljökvalitet för dessa ändamål även förbättra förutsättningarna för andra faktorer.

Miljökvalitetsnormer för luft

Miljökvalitetsnormerna omfattar koncentrationen av partiklar (med partikelstorlek PM2,5 och PM10) i luften samt koncentrationen av följande ämnen: Bens(a)pyren, arsenik, kadmium, nickel, bly, kvävedioxider, kväveoxider, svaveldioxid, kolmonoxid, ozon och bensen. De normer som är svåra att följa är vanligtvis de för kvävedioxid och de för partiklarna PM10. Idag gällande förordningar och föreskrifter för utomhusluft finns att läsa i Luftkvalitetsförordningen (2010:477).

Miljökvalitetsnormerna för utomhusluft gäller i hela landet. Med utomhusluft avses enligt förordningen utomhusluften med undantag för arbetsplatser samt vägtunnlar och tunnlar för spårbunden trafik. De flesta normerna är så kallade gränsvärdesnormer som *ska följas*, medan några är så kallade målsättningsnormer som *ska eftersträvas*. Normerna baseras huvudsakligen på krav i EU-direktiv.

KOMMUNEN SKA KONTROLLERA LUFTKVALITETEN

Kommunen ansvarar för att kontrollera luftkvaliteten för de flesta miljökvalitetsnormerna, antingen i samverkan med andra kommuner eller på egen hand. Kommunen ansvarar även för att tillhandahålla aktuell information om föroreningsnivåerna. Naturvårdsverket ansvarar för kontroll av miljökvalitetsnormerna för kväveoxider och svaveldioxid i regional bakgrund

(landsbygd) samt miljökvalitetsnormerna för marknära ozon.

Förutsättningarna för god luftkvalitet i Sala kommun bedöms vara goda då det finns få verksamheter med betydande luftkvalitetspåverkan. Bebyggelsen är låg med få högt belastade gaturum. Det är dock viktigt att ta hänsyn till luftkvaliteten i den fortsatta samhällsplaneringen eftersom det i dagsläget passerar en relativt stor andel tung trafik (upp till 20 procent) genom de centrala delarna av orten. Större vägar passerar också genom några av kommunens mindre orter. Inga miljökvalitetsnormer för luft överskrids i kommunen. I Sala kommun finns de högsta partikelhalterna och svaveloxidvärdena vid Stockholmsrondellen och Ringvägen. SMHI:s mätning av Bens(a)pyren indikerar dock en relativt omfattande vedeldning i kommunen som innebär att ytterligare beräkningar och mätningar för detta bör göras.

ÅTGÄRDSPROGRAM

För alla miljökvalitetsnormer har fastställts en tidpunkt då de ska vara uppfyllda. Om en miljökvalitetsnorm överskrids eller riskerar att överskridas, kan ett åtgärdsprogram behöva upprättas. Bestämmelser om åtgärdsprogram finns i miljöbalken och luftkvalitetsförordningen. För miljökvalitetsnormer för luft är det Naturvårdsverket som ska bedöma behovet av åtgärdsprogram. Länsstyrelsen ska upprätta programmet om det inte överlåts till kommunen.

NORMEN FÖR KVÄVEOXID

Då personer utsätts för höga kvävedioxidhalter ökar luftrörens känslighet och lungornas funktion försämras. Personer med svår astma och bronkit är särskilt utsatta. Vid all förbränning i luft bildas kvävedioxid. Det är trafiken (främst personbilar och lastbilar men också buss- och båttrafiken) som är den största utsläppskällan för kvävedioxid. Stora utsläpp kommer även från förbränningsanläggningar (oljeeldning och olika industriprocesser). Vindar från utlandet medför också att kvävedioxidhalten ökar.

NORMEN FÖR PARTIKLAR (PM10)

Höga partikelhalter kan medföra påverkan på lungfunktionen, lungsjukdom och ökad dödlighet. Särskilt utsatta är personer med sjukdomar i luftvägar, hjärta eller kärl. PM10 betecknar partiklar med en diameter mindre än 10 µm (0,01 mm). Dessa partiklar kan i sin tur delas upp i ultrafina, fina och grova partiklar. Liksom för kvävedioxid bildas partiklar vid all förbränning. Den största utsläppskällan för partiklar är biltrafiken. Även väghållning är en stor utsläppskälla genom sandning och saltning. Höga partikelhalter är därför ett typiskt nordiskt problem i och med att PM10 halterna ökar kraftigt i vinterväglag.

MÖJLIGA ÅTGÄRDER FÖR FÖRBÄTTRAD LUFTKVALITET

- Utred nya planer som kan medföra en påtaglig trafikökning och ge tydliga ökningar av föroreningshalter vid gator och vägar och vidta åtgärder för att minska påverkan på luftkvalitet.

- Utred behovet av förbifart vid Sala stad för att minska andelen tung trafik genom staden.

- Bedöm påverkan av miljökvalitetsnormer vid nyanläggning av vägar och gator.

- Sänk hastigheten på vissa gator för att minska partikelhalterna.
- Minska mängden vägdamm som rörs upp.

Miljökvalitetsnormer för vatten

I 5 kap. 4 § miljöbalken framgår att ”en myndighet eller en kommun får inte tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att verksamheten inte ska medföra en sådan försämring eller ett sådant äventyr. Lag (2018:1407).”

Utgångspunkten för arbetet med förvaltning av vatten är avrinningsområden och vattnets väg i landskapet. Det är inte de administrativa gränserna mellan kommuner och län som är viktiga. I arbetet ska vattenresurserna betraktas både som ett naturvärde och som en social och ekonomisk resurs.

Ett samordnat vattenförvaltningsarbete, där alla aktörer arbetar mot samma mål utifrån ett avrinningsområdesperspektiv, kallas integrerad vattenförvaltning. Vattenförvaltningen ska involvera alla som berörs av vattenfrågor såsom näringsliv, kommuner, markägare, intresseorganisationer med flera.

Vattendirektivet är ett regelverk som ställer krav på alla EU:s medlemsländer att uppnå god vattenkvalitet. I Sverige förverkligas vattendirektivet i svensk miljölagstiftning genom vattenförvaltningen. Arbetet med vattenförvaltningen sker i sexårscykler. Gällande programperiod pågår 2021–2027.

Med utgångspunkt i avrinningsområden har Sverige delats in i fem vattendistrikt, där en länsstyrelse per distrikt utsetts till vattenmyndighet. Sala kommun ingår i Norra Östersjöns samt Bottenhavets vattendistrikt. Inom varje vattendistrikt upprättas förvaltningsplaner och åtgärdsprogram som redovisar vad kommuner och myndigheter behöver göra för att uppfylla de miljökvalitetsnormer som föreskrivits inom gällande programperiod. Målet är att tillgängliggöra goda livsmiljöer för vattenlevande organismer samt åtgärda övergödning, försurning, miljögifter och annan påverkan på sjöar och på vattendrag. Kommunen ska i miljöbalkstillsyn prioritera och ställa krav så att miljökvalitetsnormerna kan följas. Andra ansvarsområden är att kommunen ska utveckla vatten- och avloppsplaner och dagvattenplan. Planering och exploatering får inte leda till försämrad vattenkvalitet enligt vattendirektivet.

STATUSKLASSNINGAR

I Sala kommun finns ett femtiotal sjöar varav flera som ligger norr om Sala stad ingår i ett stort dammsystem som utvecklats kring gruvnäringen. Längs kommunens nordöstra gräns flyter Dalälven. Såväl Svartån som Sagån flyter genom kommunen och avvattnar stora delar av kommunen. Det finns också större sjöar i kommunen som Hörendesjön, Fläcksjön, Storljusen och Storsjön.

Sala har ett vattenrikt skogslandskap med stora våtmarkskomplex i västra delen av kommunen och mot Dalälven. I sydost och runt Sala stad mot slätten kring Ransta är marken flack och ligger 40–50 meter över havsytan och mot Västerfärnebo, Västerbykil och Möklinta fortsätter ett småbrutet slättlandskap, vilket innebär att det är i dessa områden som de mer näringsrika slättsjöarna finns.

I VISS (Vatteninformationssystem Sverige) finns 71 konstaterade ytvattenförekomster i kommunen; 17 sjöar och 54 vattendrag. Inom kommunen finns även mindre sjöar och vattendrag men dessa är för små för att klassas som vattenförekomster och omfattas därav inte av miljökvalitetsnormer för ytvatten.

För ytvattenförekomsterna innebär miljökvalitetsnormen att dessa ska uppnå god ekologisk och kemisk status, vilket få ytvatten gör. Det beror främst på näringsämnesbelastning respektive atmosfäriskt nedfall. Ingen ytvattenförekomst i Sverige klarar normen för kvicksilver eller bromerad difenyleter. Kommunens ytvatten tillhör avrinningsområdena för Sagån, Svartån och Dalälven.

Merparten av ytvattnen i Sala kommun har måttlig ekologisk status och 19% har god ekologisk status.

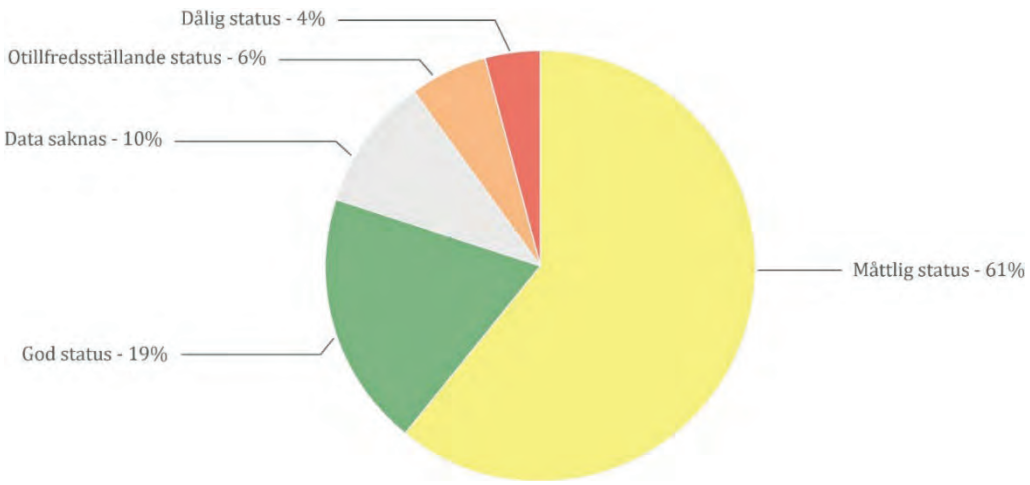

Ekologisk status, ytvatten i Sala kommun

SAGÅN

Ingen ytvattenförekomst som är klassad i avrinningsområdet uppnår god ekologisk status med avseende på näringsämnen eller förändrade habitat genom fysisk påverkan (ekologisk status). Den största delen av fosfortillförseln kommer från jordbruket. Andra betydande källor är små avlopp, avloppsreningsverk och dagvatten. Sagån har även tydliga miljöproblem kopplade till fysiska förändringar som till exempel dammar samt onaturliga variationer i flöden på grund av att hela avrinningsområdets förutsättningar för utjämning av flöden historiskt förändrats. Problem med miljögifter finns också inom avrinningsområdet. Zink och/eller bly överskrider gränsvärden i fem av vattenförekomsterna i anslutning till Sala stad.

SVARTÅN

Svartåns avrinningsområde börjar i bergslagslandskapet runt Målsjön i Norbergs kommun och ån mynnar ut i Mälaren i Västerås. Avrinningsområdet domineras av skogsmark men andelen jordbruksmark ökar mot mynningen till Mälaren och Svartådalen. Svartåns avrinningsområde är 776 km^2 och sträcker sig över fem kommuner i två län. Cirka hälften av området är beläget inom Sala kommuns gränser med tio ytvattenförekomster, varav fem är vattendrag och fem är sjöar, ingen av dessa uppnår god ekologisk status. Dessutom finns kommunens huvudsakliga dricksvattentäkter Hedåker/Viggbo/Nötmarken samt Knipkällan inom avrinningsområdet.

DALÄLVEN

Dalälvens avrinningsområde sträcker sig in i kommunens norra delar. På grund av långvarigt luftnedfall av kvicksilver och den globala spridningen av bromerade flamskyddsmedel finns inget ytvatten som uppnår god kemisk status, inte heller inom Dalälvens avrinningsområde. De ytvattenförekomster som tillhör Dalälvens avrinningsområde som uppnår god ekologisk status är Storån, inloppet i Hovnäsfjärden, Tiån och Tisjön med tillhörande in och utlopp. Övriga ytvattenförekomster gör inte det.

Avrinningsområden inom Sala kommun

MÅL OCH RISKER

I Sala finns det många sjöar och vattendrag och de har olika tidpunkter satta för när miljökvalitetsnormen god ekologisk status ska nås, 2021, 2027 eller 2033. Flera av vattendragen och sjöarna saknar statusklassning och miljökvalitetsnorm. Det finns en risk att god ekologisk status inte uppnås för sjöarna och vattendragen inom satta tidpunkter.
God kemisk status ska uppnås för alla vatten och vattendrag. Tidsfrist att uppnå målen finns till 2027 respektive 2033. Det finns en risk att några av sjöarna och vattendragen inte klarar miljökvalitetsnormen för kemisk status till 2027.

ÅTGÄRDER

- Kommunen ska genomföra en förvaltningsövergripande vattenplanering med en helhetssyn utifrån ett avrinningsområdesperspektiv. Vattenplaneringen ska ha fokus på de yt- och grundvattenförekomster där det behövs åtgärder för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Den förvaltningsövergripande vattenplaneringen ska dessutom innehålla en plan för vattenanvändning i ett förändrat klimat med utgångspunkt i den regionala vattenförsörjningsplanen. Åtgärden bör också innehålla en plan för samverkan med berörda kommuner inom kommunens avrinningsområden. Den förvaltningsövergripande vattenplaneringen ska säkerställa att miljökvalitetsnormerna beaktas i alla tillämpliga delar av kommunens verksamhet.

  I följande planer ska vattenplaneringen kunna tillämpas:

  - Översikts- och detaljplaner
  - Planer för dricksvatten, spillvatten och dagvatten (VA-plan, Vattentjänstplan)
  - Tillsynsplan och behovsutredning för miljöfarlig verksamhet
  - Små avlopp
  - Vattenskyddsområden
  - Förorenade områden
  - Jordbruk

- Kommunen ska bedriva tillsyn enligt miljöbalken inom sina verksamhetsområden, avseende verksamheter som påverkar vattenförekomster, i sådan omfattning att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas. Åtgärden ska medföra att det för sådana verksamheter ställs krav på åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

- Kommunen ska bedriva tillsyn så att utsläppen av kväve och fosfor från jordbruk och hästhållning minskas samt att tillförseln av växtskyddsmedel minskar, till vattenförekomster där det finns en risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan. Åtgärden ska medföra att det för berörda verksamheter ställs

krav på åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

- Kommunen ska prioritera och genomföra sin tillsyn så att de ställer de krav som behövs för att utsläppen av näringsämnen och prioriterade och särskilda förorenande ämnen från avloppsledningsnät och avloppsreningsverk minskar till vattenförekomster där det finns en risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

- Kommunen ska säkerställa minskade utsläpp från små avlopp, genom att ställa krav på begränsade utsläpp av fosfor och kväve där det behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas, att prioritera tillsynen av små avlopp för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

- Kommunen ska säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Kommunen behöver särskilt anordna erforderligt skydd för allmänna och enskilda dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m3/dygn.

- Kommunen ska göra en översyn av vattenskyddsområden som inrättats före miljöbalkens införande och vid behov revidera skyddsområdets avgränsningar och tillhörande föreskrifter så att tillräckligt skydd uppnås.

- Kommunen ska bedriva systematisk och regelbunden tillsyn över vattenskyddsområden samt medverka i regionala vattenförsörjningsplaner och säkerställa att tillståndspliktiga allmänna yt- och grundvattentäkter har tillstånd för vattenuttag.

VIDARE FÖRESLAGNA ÅTGÄRDER FÖR ATT UPPNÅ GOD STATUS I VATTENFÖREKOMSTER

- Mark- och vattenanvändningen ska anpassas för att undvika negativ påverkan på vattenförekomster. Det kan handla om att säkerställa ekologiskt funktionella kantzoner vid sjöar och vattendrag. Översvämningsytor ska finnas inom områden som detaljplaneras.

- Övergödningsbegränsande åtgärder (gäller alla huvudavrinningsområden, HARO).

- Åtgärdande av vandringshinder/dammar samt biotopvård (Sagån och Svartåns HARO:n).

- Minskad spridning från förorenad mark och sediment till vattendrag (framför allt från Sala stad till Sagån).

- Minskad påverkan från urban markanvändning/dagvatten (Sala stad samt Ransta till Sagån).

- Flödesbegränsande åtgärder genom uppströmsarbete, som till exempel anläggande av våtmarker i skog, översvämningsytor och dagvattendammar. Gäller Sagån och Svartån.

- Minskad påverkan från små och allmänna avloppsanläggningar (gäller alla HARO).

- Klimatanpassning.

Miljökvalitetsnormer för buller

Buller definieras som oönskat ljud och kan orsaka trötthet, stress, sömnstörningar och högt blodtryck. I den fysiska planeringen är det av stor vikt att bevaka att bullernivåer blir godtagbara vid nybyggnation och anläggning av trafikstråk med mera.

OMGIVNINGSBULLER

Den 1 september år 2004 trädde en förordning för omgivningsbuller i kraft. I samband med detta meddelades även en miljökvalitetsnorm för buller enligt följande: ”Genom kartläggning av omgivningsbuller samt upprättande och fastställande av åtgärdsprogram ska det eftersträvas att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa (miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. 2 § första stycket 4 MB)”. Miljökvalitetsnormen för buller är uttryckt som en målsättningsnorm.

I kommunen utgör fyra täktverksamheter, två avfallsanläggningar, två metallindustrier, en återvinningscentral, och en större energianläggning en betydande bullerspridning till omgivningen. För dessa verksamheter sker en särskild miljöprövning av länsstyrelsen. Det finns även andra verksamheter som utgör en bullerpåverkan men som inte kräver särskild miljöprövning av länsstyrelsen. Kommunen har en begränsad yta. Det är därför av stor vikt att även åtgärder i obebyggda trakter noga övervägs så att vissa områden kan bevaras så tysta som möjligt. Att förlägga utrymmen för avfallshantering i gemensamma utrymmen, strategiskt placerade i bostadsområden, gör det möjligt att undvika trafikbuller från tunga fordon som hämtar avfallet inne på kvartersgator och nära bostädernas uteplatser och sovrumsfönster.

TRAFIKBULLER

Vid planering och nybyggnation av bostadsbebyggelse ska de riktvärden som anges i Förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (SFS 2015:216) alltid tillämpas. Bestämmelserna i förordningens 3–8 §§ ska tillämpas vid bedömningen av om kravet på förebyggande av olägenhet för människors hälsa i 2 kap. 6 a § plan- och bygglagen (2010:900) är uppfyllt vid planläggning, i ärenden om bygglov och i ärenden om förhandsbesked. I denna förordning finns bestämmelser om riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser vid bostadsbyggnader.

För biltrafik kan lägre hastighetsbegränsningar bidra till en bättre ljudmiljö om bullernivåerna är höga. Även åtgärder för att lägga om trafik till mindre störande stråk kan bidra till bättre ljudnivåer. Om buller från statliga vägar och järnvägar överskrider antagna riktvärden har Trafikverket skyldighet att vidta ljuddämpande åtgärder.

GENOMFÖRANDE

I detta kapitel kan du läsa om översiktsplanens genomförande. Det inledande avsnittet beskriver hur arbetet med översiktsplanens intentioner och mål kommer att fortskrida. Därefter följer ett avsnitt som redogör för hur översiktsplanen kommer att följas upp, och hur planeringsstrategin kommer att användas som ett verktyg, för att säkerställa att översiktsplanen aktualiseras och uppdateras i enlighet med utvecklingen i kommunen.

Genomförande av översiktsplanen

För att uppnå målen med översiktsplanen och säkerställa att dess intentioner genomförs behövs samverkan mellan flera olika parter. Genomförandet av översiktsplanen ska ske genom redan etablerade samverkansformer, men i viss utsträckning krävs nya samverkansformer.

Sala kommun har en stor roll genom planmonopolet enligt plan- och bygglagen, den verksamhet som kommunen bedriver, samt genom sitt ägande av mark- och vattenområden. Samverkan mellan förvaltningar, nämnder och bolag är också nödvändiga för att göra rätt prioriteringar och investeringar. En tydlighet i kommunens vilja att utveckla, bevara, och förvalta och utveckla naturmiljöer, kulturmiljöer och den byggda miljön samt en kontinuerlig dialog med invånarna ger bra beslutsunderlag och underlättar kommande beslut och deras genomförande.

Översiktsplanens genomförande påverkar både mark som ägs av Sala kommun och mark som ägs av privata markägare. I många utvecklingsfrågor är därför ett nära samarbete med markägare, exploatörer och företag av stor betydelse. Enskilda intressen kan i stor utsträckning bidra till att utvecklingsinriktningen för Salas översiktsplan uppnås. Det behöver finnas organiserade former för sådant samarbete.

Även samarbete med angränsande kommuner, statliga och regionala organ krävs för att lösa flera frågor långsiktigt och gemensamt. De statliga och nationella intressena har företrädare som Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Sjöfartsverket, Trafikverket och Havs- och vattenmyndigheten. Länsstyrelsen har här en samordnande roll. När det gäller kollektivtrafiken är Sala kommun beroende av Region Västmanland samt Trafikverket då flera viktiga vägar är statliga och flera i översiktsplanen föreslagna åtgärder inom infrastrukturen påverkar statlig väg och järnväg. Även samarbetet i regionen om gemensam arbetsmarknad, bostadsmarknad samt utbildning bör utvecklas.

Utifrån översiktsplanens utvecklingsinriktning kommer åtgärder och aktiviteter kopplas, till exempel framtagande av nya planer, program och underlag, stärka och etablera olika samverkansformer eller identifiera indikatorer för att följa upp strategier. För att förtydliga kommunens intention och kraftsamla kring de åtgärder som ger störst utdelning ska en handlingsplan för genomförandet tas fram inom ramarna för arbetet med översiktsplanen.

Syftet med handlingsplanen är att tydliggöra kommunens prioriteringar kring investeringar, åtgärder och geografiska områden som föreslås i översiktsplanen. I

handlingsplanen beskrivs vilka områden i kommunen som är särskilt prioriterade under föreslagen period att utveckla genom bland annat planläggning och satsningar på infrastruktur. Ordningen utgår från nuvarande förutsättningar och bedömningen kan komma att ändras. Kommunens övriga styrdokument som till exempel Vägledning för bostadsförsörjning kommer också att påverka utbyggnadsordningen i kommunen.

Vissa intentioner och viljeinriktningar som presenteras i översiktsplanen kan ta lång tid att förverkliga och kan vara beroende av till exempel yttre faktorer eller stora investeringar. Handlingsplanen kommer att integreras i kommunens arbete med strategisk plan och budget.

Uppföljning av översiktsplanen

Världen är ständigt i förändring och översiktsplanen har en lång tidshorisont. Det innebär att förutsättningarna som har lett fram till beslut inom planen kan förändras över tid. För att översiktsplanen ska kunna peka ut riktningen för kommunens utveckling behöver den följas upp och hållas aktuell. Den översiktsplan som nu antas kommer att behöva fördjupas och vidareutvecklas både inom tematiska och geografiska områden. Detta kan göras genom ändringar av översiktsplanen eller genom andra typer av planer, program och utredningar.

Från och med valet år 2022 ställs i plan- och bygglagen krav på att kommunfullmäktige tar fram en planeringsstrategi varje mandatperiod. I planeringsstrategin ska kommunen fokusera på de strategiska frågor som leder mot målen i kommunens vision för utvecklingen av den fysiska miljön.

Inom arbetet med planeringsstrategin ska kommunen avgöra om det har skett förändringar när det gäller planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet och beskriva kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen, samt i vilken utsträckning översiktsplanen är aktuell. Översiktsplanen revideras om den bedöms i delar eller i huvudsak inaktuell.

För att underlätta arbetet med planeringsinriktningen ska en årlig uppföljning genomföras efter antagen översiktsplan. Genom att Sala kommun har som mål att översiktsplanearbetet ska bedrivas kontinuerligt med årliga uppföljningar minskar risken för att en framtida revidering av planen leder till omfattande insatser.

Den årliga uppföljningen ska hantera frågor som:

- Följs planens intention och dess planeringsinriktningar/ går utvecklingen i den riktning översiktsplanen anger?

- Var har planläggning skett, vilken markreserv har kommunen, var har bygglov getts, hur många bostäder har byggts, upplåtelseformer, hustyper mm?

- Identifiera brister med nuvarande plan. Har det skett förändringar i planens förutsättningar?

- Planens tydlighet/ger den stöd som beslutsunderlag? Har översiktsplanen lett till betydande miljöpåverkan?

Tjänstepersongruppen med representanter från olika förvaltningar, som har arbetat med framtagandet av översiktsplanen för Sala kommun, kommer fortsatt att vara ansvariga för uppföljningen jämte den styrgrupp inom kommunen som har haft ansvar för strategiska frågor och vägval.

KONSEKVENSER

I detta kapitel presenteras en översiktlig konsekvensbeskrivning för översiktsplanen. Det inledande avsnittet redogör för hur miljöbedömningen har utförts samt ger en samlad bedömning av vilka miljökonsekvenser som bedöms följa av översiktsplanen. I det sista avsnittet görs, utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter, en bedömning av potentiella konsekvenser som översiktsplanen kan komma att generera.

Miljökonsekvensbeskrivning

En kommun ska alltid genomföra en miljöbedömning av planer som kan antas innebära en betydande miljöpåverkan. Översiktsplanen är en sådan plan som omfattas av kravet och det innebär att en strategisk miljöbedömning ska göras. En miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ska upprättas som en del i en miljöbedömning. I miljökonsekvensbeskrivningen ska den betydande miljöpåverkan beskrivas och bedömas. Syftet med en strategisk miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas, samt att ge beslutsfattarna tillgång till beslutsunderlag som möjliggör en ökad miljöhänsyn och som leder fram till bättre beslut ur miljösynpunkt.

GENOMFÖRANDE

Miljöbedömningen har genomförts stegvis och skett integrerat med hållbarhetsbedömningen och översiktsplanearbetet. Konsekvenser av förslag till mark- och vattenanvändning har bedömts av sakkunniga.

Konsekvensbedömningarna har bedömts utifrån begreppen:

- **Påverkan**, den förändring i mark- eller vattenanvändning som översiktsplanen skapar förutsättningar för, eller som följer av vägledningarna.
- **Effekt**, den förändring som uppkommer i omgivningen av vägledningarna.
- **Konsekvens**, betydelsen av denna förändring för dem eller det som påverkas.

Exempelvis kan en industri innebära utsläpp av växthusgaser och ökad hårdgöring av ytor. Konsekvensen av det kan bli att det på vissa platser ökar risker för översvämning. Bedömningarna har sedan lett till revideringar av förslag till mark- och vattenanvändning i vissa fall. I samband med konsekvensbedömningarna har även förslag till rekommendationer och åtgärder diskuterats.

AVGRÄNSNING

Avgränsningen är framtagen av Sala kommun och efter synpunkter från Länsstyrelsen Västmanlands län avgränsades vilka aspekter som behandlas i miljöbedömningen, men också vilket geografiskt område som behandlas, vilket tidsperspektiv som ska råda samt vilka alternativ som ska bedömas. Samråd om

avgränsning har följt processen för miljöbedömning enligt miljöbalken.

SAMLAD BEDÖMNING

Översiktsplanen har goda ambitioner om en hållbar och miljöanpassad samhällsutveckling, detta genom strategier för utveckling av Sala stad och ett antal servicenoder och utvecklingsorter, satsning på utveckling av gång- och cykelstråk, avsikten att stärka både tätort och landsbygd samt att lokalisera och utveckla verksamhetsområden i områden med goda transportmöjligheter.

De huvudsakliga positiva miljökonsekvenser som översiktsplanen medför är kopplade till skydd av värdefulla natur- och kulturmiljöer, utbyggnad av gång- och cykelvägar, utpekande av områden för grön infrastruktur, riktlinjer avseende uppförande av ny bebyggelse, utvecklingsorter och servicenoder. Där översiktsplanen bedöms medföra negativa miljökonsekvenser är utveckling på jordbruksmark samt utpekande av landsbygdsutveckling i strandnära lägen med dåligt underlag för bedömning om det strider mot strandskyddets syften. Områden med jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse och infrastruktur. Enstaka förhandsbesked och bygglov på landsbygden och infrastruktur, förbifart öster om Sala, kan leda till ökad fragmentering och kan skapa eller förstärka barriärer i landskapet. Det finns en potentiell konfliktpunkt mellan byggande på jordbruks- och skogsmark och påverkan på de areella näringarna, samt mellan förtätning av huvudtätorten och bevarande av mindre lokala grönområden och tätortsnära naturmark. Det andra området där översiktsplanen bedöms medföra negativa miljökonsekvenser är miljöaspekten *Klimat* då översiktsplanens intentioner med utveckling av flera utvecklingsorter och servicenoder riskerar att öka bilberoendet. En utveckling av servicenoder ska dock ske främst i orter som har kollektivtrafik.

Hållbarhetsbedömning

Hållbarhetsbedömningen innehåller en ekologisk, en social och en ekonomisk hållbarhetsbedömning. De tre hållbarhetsperspektiven skapar en mer holistisk förståelse av hur olika utvecklingar kan komma att påverka kommunen som helhet än vad en miljöbedömning vanligtvis gör. Den ekologiska hållbarhetsbedömningen fokuseras främst på naturmiljö, mark, vatten och klimatpåverkan. Den sociala hållbarhetsbedömningen handlar till stor del om välbefinnande, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet. Den ekonomiska hållbarhetsbedömningen utgår ifrån en långsiktig resurshushållning och inkluderas i hållbarhetsbedömningen då den är en väsentlig del i att kunna göra väl avvägda och övergripande bedömningar.

Hållbarhetsbedömningen är på en övergripande nivå och fokuserar på de frågor där översiktsplanen är av större betydelse. Hållbarhetsbedömningen hanterar konsekvenser inom kommunens gränser i samtliga aspekter utom vattenmiljö och klimat som har en vidare geografisk avgränsning.

Verksamheter med miljötillstånd, exempelvis de större industrierna i kommunen, hanteras inte i översiktsplanen med plan- och bygglagen som stöd utan i tillståndsärenden enligt miljöbalken. Trafikverkets infrastrukturprojekt hanteras i Trafikverkets planeringsprocess.

EKOLOGISK HÅLLBARHET

Ekologisk hållbarhet innefattar allt som har med jordens ekosystem att göra. Detta innefattar bland annat klimatsystemens stabilitet, luft-, land- och vattenkvalitet, landanvändning och jorderosion, biodiversitet (mångfald av både arter och livsmiljöer) och ekosystemtjänster (till exempel pollinering och hantering av dagvatten och översvämningar). Ekologisk hållbarhet sätter ramarna för eller ligger till grund för de andra hållbarhetsdimensionerna.

HUR FN:S GLOBALA MÅL SPEGLAS I ÖVERSIKTSPLAN FÖR SALA KOMMUN 2050

Den ekologiska hållbarheten handlar främst om att FN:s globala mål ska följas, detta speglas på följande vis i översiktsplanen:

- **Mål 6 Rent vatten och sanitet för alla** beaktas bland annat i generella riktlinjer. Vattenskyddsområden och grundvattentillgångar med miljökvalitetsnormer redovisas på webbkartan som tillhör planeringsunderlaget. Utbyggnad av LIS-områden kan innebära en utmaning att nå detta mål.

- **Mål 7 Hållbar energi för alla** beaktas delvis genom vägledning för solenergi och vindkraft. Översiktsplanen behöver tydliggöra var det finns lämpliga områden för vindkraft, som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Utbyggnadsområden för mångfunktionell bebyggelse och bostäder föreslås framför allt i de orter där fjärrvärme finns; Sala stad, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta.

- Att översiktsplanen har en inriktning på att prioritera kollektivtrafik och gång/cykel ligger i linje med **Mål 11 Hållbara städer och samhällen**. Likaså att grön infrastruktur har utgjort ett viktigt underlag för avvägningar mellan intressen och prioritering av vart det är lämpligt att bygga med minimal påverkan på den biologiska mångfalden och den tätortsnära naturen. Flera tätortsnära natur- och rekreationsområden kring Sala stad lyfts också.

- **Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald** beaktas bland annat genom riktlinjer och att en stor del av kommunens grönområden har fått markanvändningen natur och friluftsliv eller grönområde och park. Vägledning finns för bevarande och utveckling av naturvärden på land och i vatten.

Värderos, bedömning av översiktsplanens ekologiska hållbarhet

SOCIAL HÅLLBARHET

Det finns ingen allmänt vedertagen definition av vad som ingår i social hållbarhet. Inom ramen för begreppet brukar frågor som mänskliga rättigheter, tillit, delaktighet, hälsa, jämlikhet, jämställdhet och tillgänglighet rymmas. Folkhälsomyndigheten definierar ett socialt hållbart samhälle som ”ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen”. Denna bedömning har utgått från en bredare definition där alla värden kopplade till människans upplevelser ingår. Fysiska miljöer ska fungera för alla människor som ska använda dem, idag och i framtiden. Då människor har olika behov och livssituationer är det viktigt att ta in olika perspektiv i planeringsprocessen.

I denna bedömning inryms landskaps- och stadsbild och kulturmiljövärden i social hållbarhet. I kulturmiljön finns människors berättelser och mycket av vår identitet och igenkänning. Även landskaps- och stadsbilden är starka identitetsbärare och av stort värde för människors välmående och upplevelse av platser.

Barnkonventionen definierar de rättigheter som ska gälla alla barn, oavsett bakgrund, och innefattar totalt 54 artiklar. Fyra av artiklarna i barnkonventionen, nummer 2, 3, 6 och 12, är vägledande för hur helheten ska tolkas och kallas för de fyra grundprinciperna:

- Alla barn har samma rättigheter.
- Barnets bästa ska alltid komma först.
- Varje barn har rätt att överleva och utvecklas.
- Varje barn har rätt att uttrycka sin åsikt.

Från och med den 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige. Detta innebär att det vilar ett större ansvar på myndigheter, rättsväsendet och andra beslutsfattare, att tillämpa rättigheterna i konventionen så att de får ett större genomslag vid bedömningar, ärenden och beslut som rör barn. Bedömningen av social hållbarhet omfattar kulturmiljö, trygghet, barnvänlighet, jämlikhet och jämställdhet.

LANDSKAPSBILD OCH KULTURMILJÖ

Bedömning görs av förutsättningarna för att bevara, utläsa och uppleva kulturmiljövärden och möjligheter för kommuninvånare och besökare att tillgodogöra sig dessa. Bedömning görs av förutsättningarna för att bevara en levande landsbygd och möjliggöra för alla kommuninvånare att ta del av dessa värden.

IDENTITET

Begreppet identitet syftar framför allt till ”platsidentitet” som kan beskrivas som värdet av att känna stolthet och tillhörighet till en plats (bostadsområde eller stadsdel). Här görs bedömningen utifrån hur kommunen tillvaratar det platsspecifika värdet och vilka förutsättningar invånarna ges att själva känna identitet och tillhörighet i en tätort och på landsbygden som förändras.

FOLKHÄLSA

Bedömning av möjligheterna att utöva rekreation och friluftsliv görs med avseende på aspekter som säkerställer att alla människor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet samt värna tillgången och tillgänglighet till attraktiv natur både i och i närheten av tätorter.

TILLIT

Inom begreppet tillit ryms möjligheten till trygga miljöer och möjligheten till känslan av inkludering och delaktighet. Trygga miljöer bedöms utifrån invånarnas tillgång till det kommunen har att erbjuda utan att behöva känna sig otrygg, och det kan gälla såväl boendemiljö som områden som används för rekreation, likväl som arbetsplatsområden. Delaktigheten bedöms utifrån invånarnas möjligheter att vara med att påverka utvecklingen av kommunen.

HUR FN:S GLOBALA MÅL SPEGLAS I ÖVERSIKTSPLAN FÖR SALA KOMMUN 2050

Den sociala hållbarheten speglar FN:s globala mål på följande vis i översiktsplanen:

- För **Mål 3 God hälsa och välbefinnande** finns flera riktlinjer om buller, närhet till lekplatser, parker och naturområden vilket ger goda förutsättningar att uppnå målet.

- För **Mål 4 God utbildning** framgår det vilka planeringsprinciper som ska vara vägledande för lokalisering av skolor samt hur skolan kan fungera som en mötesplats för att minska segregation.

- För **Mål 5 Jämställdhet, Mål 10 Minskad ojämlikhet** och **Mål 11 Hållbara städer och samhällen** bör målbilden kompletteras för att

tydliggöra jämlikhet samt barnperspektivet. I översiktsplanen utvecklingsinriktning tydliggörs att merparten av bebyggelseutvecklingen ska ske i Sala stad, servicenoder och utvecklingsorter vilket ger goda förutsättningar för ett starkt lokalsamhälle. Inriktningen på utveckling av cykeltrafik med stråk som binder samman orter är positiv utifrån jämställdhet och ur barns perspektiv. Detsamma gäller inriktningen att tillkommande bostäder och verksamheter främst bör tillkomma i goda kollektivtrafiklägen.

Värderos, bedömning av översiktsplanens sociala hållbarhet

EKONOMISK HÅLLBARHET

Bedömningen av ekonomisk hållbarhet omfattar attraktivitet, effektiva kommunikationer, effektivt markutnyttjande, robusthet och klimatanpassning, investeringskostnader och samhällsekonomi samt arbetstillfällen.

HUR FN:S GLOBALA MÅL SPEGLAS I ÖVERSIKTSPLAN FÖR SALA KOMMUN 2050

Den ekonomiska hållbarheten handlar främst om att FN:s globala mål ska följas, detta speglas på följande vis i översiktsplanen:

- **Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt** beaktas då kommunen arbetar genom översiktsplanen för att skapa hållbara kommunikationer och ett effektivt markutnyttjande vilket ger goda förutsättningar för hållbar ekonomisk tillväxt.

- **Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur** speglas då kommunen i översiktsplanen tydligt planerar för att stärka samhällsservicen samt säkerställa att kommunens resurser nyttjas på ett effektivt sätt i alla delar av samhället.

- För **Mål 11 Hållbara städer och samhällen** är översiktsplanen inriktad på att lokalisera ny bebyggelse där det finns service och befintliga

kollektivtrafikstråk. Detta samt en prioritering av gång- och cykeltrafiken, en inriktning på att samutnyttja lokaler samt ett effektivt markutnyttjande bidrar till målet.

- **Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna** beaktas genom att det finns flera riktlinjer som syftar till att klimatanpassa ny bebyggelse och minska klimatrelaterade risker.

Värderos, bedömning av översiktsplanens ekonomiska hållbarhet

FÖRUTSÄTTNINGAR

I detta kapitel kan du läsa om Sala kommuns planeringsförutsättningar. Inledningsvis beskrivs förutsättningar för utveckling utifrån *markägoförhållanden, geologi, befolkning* och *utbildning*. Därefter följer ett avsnitt som beskriver förutsättningar för vindkraft. Avslutningsvis följer ett avsnitt om miljö- och riskfaktorer. Här beskrivs de faktorer som kan komma att påverka en hållbar utveckling i Sala kommun samt hur de kan beaktas.

Markägoförhållanden och planlagd mark

I Sala kommun är en stor del av marken privatägd och den mark som Sala kommun äger finns i huvudsak koncentrerad till kommunens centrala delarna och Sala stad. Den kommunalägda marken består huvudsakligen av vägar, centralt lokaliserade grönområden, parker och liknande. Därtill äger kommunen även en del större markarealer nordväst om Sala stad, huvudsakligen i anslutning till dammarna samt norr och söder om Sala damm. Kommunen äger även en del mark i anslutning till Ransta, Västerfärnebo, Möklinta, Broddbo och Salabohed.

Den planlagda marken inom kommunen är i huvudsak koncentrerad till Sala stad och upp mot Långforsen. Det finns även planlagd mark i anslutning till Ransta, Västerfärnebo, Möklinta och Salabohed. Det finns även en del planer i närheten av Stävresjön, Olof-Jons damm och Storljusen.

Geologi

Då hela nuvarande Sala kommuns geografiska område ligger under den så kallade ”högsta kustlinjen” så har hela landskapet svallats av tidigare hav. För 6 000–9 000 år sedan började land att stiga upp över vattenytan i norra delen av det som idag kallas Hälleskogen och ett skärgårdslandskap växte fram. Inlandsisens avsmältning och tillbakadragande var det skeende som förorsakade det skärgårdslandskapets framväxt och även bildandet av kommunens åsar. Badelundaåsen med biåsarna Lövåsen–Möklintaåsen, samt Ranstaåsen ger karaktär åt landskapsrummen i kommunen.

Badelundaåsen är den längsta åsen i landet. Det ur havet alltmer framstigande landskapet bildade med tiden de bördiga jordar som nu finns i kommunen. Berggrunden som här nöttes ned av inlandsisen består i huvudsak av olika typer av gnejser och granit. Berggrundsbildningen som skedde då jordskorpan skapades gav även andra bergarter och mineraler. Grönsten är framträdande bergart i dagens Kila socken och fortsätter i en båge mot nordväst genom norra halvan av Västerfärnebo socken. Grönsten innehåller kalk med olika vittringsbenägenhet beroende på varierande hårdhet.

Där det blev ett lätt vittrat material gav det effekt på växtligheten och bördigare markförhållanden blev tillgängliga. Där Sala stad kom att ligga utvecklades ett urbergkalksområde av lättvittrad marmortyp. De omgivande mineralerna som lager av kalksten och utanpå leptit gav förutsättningarna för att hitta det silver som kom att sätta Sahlberget på den historiska kartan. Det finns även koppar och järn och andra idag sällsynta nyupptäckta mineraler.

Befolkning

Avsnittet tar upp hur Sala kommuns befolkning är fördelad och hur den förändras. Den demografiska utvecklingen i landet i stort innebär att antalet och andelen äldre ökar och med ökningen kommer det att ställas högre krav på samhället.

2022 var folkmängden i Sala kommun knappt 23 000 personer. Kommunens befolkning har ökat de senaste tio åren med cirka 100 personer per år. Ökningen bestod till stor del av inflyttning till kommunen från resten av Sverige och utlandet. Flyttningsnettot inom länet var negativt, vilket innebar att fler personer flyttat från Sala till någon annan plats i länet än de personer som flyttat till Sala inom länet. Mer om Sala kommuns befolkningsstatistik finns att läsa på Statistiska centralbyråns (SCB:s) hemsida.

I december 2020 bodde cirka 13 780 personer i Sala stad, vilket är knappt 60 % av kommunens befolkning. I den näst största tätorten Ransta bodde cirka 860 personer. I följande tätorter tillsammans, Sala, Ransta, Västerfärnebo, Möklinta, Sätrabrunn, Salbohed, bodde cirka 70 % av kommunens befolkning. I hela kommunen fanns strax under 11 000 hushåll och av dessa är cirka 60 % småhus och cirka 35 % bostads- eller hyresrätter i flerbostadshus. Resterande hushåll bestod av specialbostäder och övriga bostäder.

SCB:s befolkningsprognos för Sala kommun förutspår en befolkningsökning på cirka 6 % mellan åren 2020– och 2030. Från dagens befolkning om cirka 23 000 invånare beräknas kommunen 2030 bestå av cirka 24 500 personer i alla åldrar. Åldersgruppen äldre utgör med klar majoritet den största procentuella befolkningsökningen. Åldersklassen 65–74 år minskar under kommande år, med en total minskning om cirka 155 personer. Åldersklassen 75–79 år beräknas öka som mest under nästkommande 7-årsperiod (mellan ca 7–15 %) för att sedan sjunka något efter 2027/2028.

Åldersklassen 80+ år beräknas att öka kraftigt och det finns ingen indikation på att ökningen stannar upp inom de närmaste 20 åren. 2020 är antalet äldre inom åldersklassen 80+ cirka 1500 personer för att 2030 bestå av cirka 2300 personer.

Åldersgruppen 19–64 år, alltså den åldersgrupp där majoriteten av de yrkesverksamma invånarna tillhör, står i förhållande till de äldre för en mycket marginell ökning. Till år 2030 beräknas åldersgruppen endast ha ökat med cirka 300 personer.

Utbildning

I Sala kommun finns grundskolor, gymnasium, folkhögskola samt privata och kommunala förskolor. I kommunal regi finns inom kommunen fyra dagbarnvårdare, femton förskolor, tretton grundskolor samt två gymnasier. I privat barnomsorg finns även sex förskolor och sju dagbarnvårdare.

Högstadium finns endast i Sala stad där kommunen även har vuxenutbildning. Kungsängsgymnasiet ligger i tätorten Sala, och Ösby Naturbruksgymnasium samt gymnasiesärskola ligger i Saladamm. Därtill finns samarbetsavtal för gymnasium med Västerås och Avesta.

I Ransta, Västerfärnebo och Möklinta finns förskola samt en låg- och mellanstadieskola i respektive ort. Ytterligare en låg- och mellanstadieskola finns mellan Sätra brunn och Fläckebo, och i Sätra brunn finns även förskola. I Varmsätra och Kila finns låg- och mellanstadieskolor och i Saladamm finns en lågstadieskola. I Kumla kyrkby ligger Tärna folkhögskola.

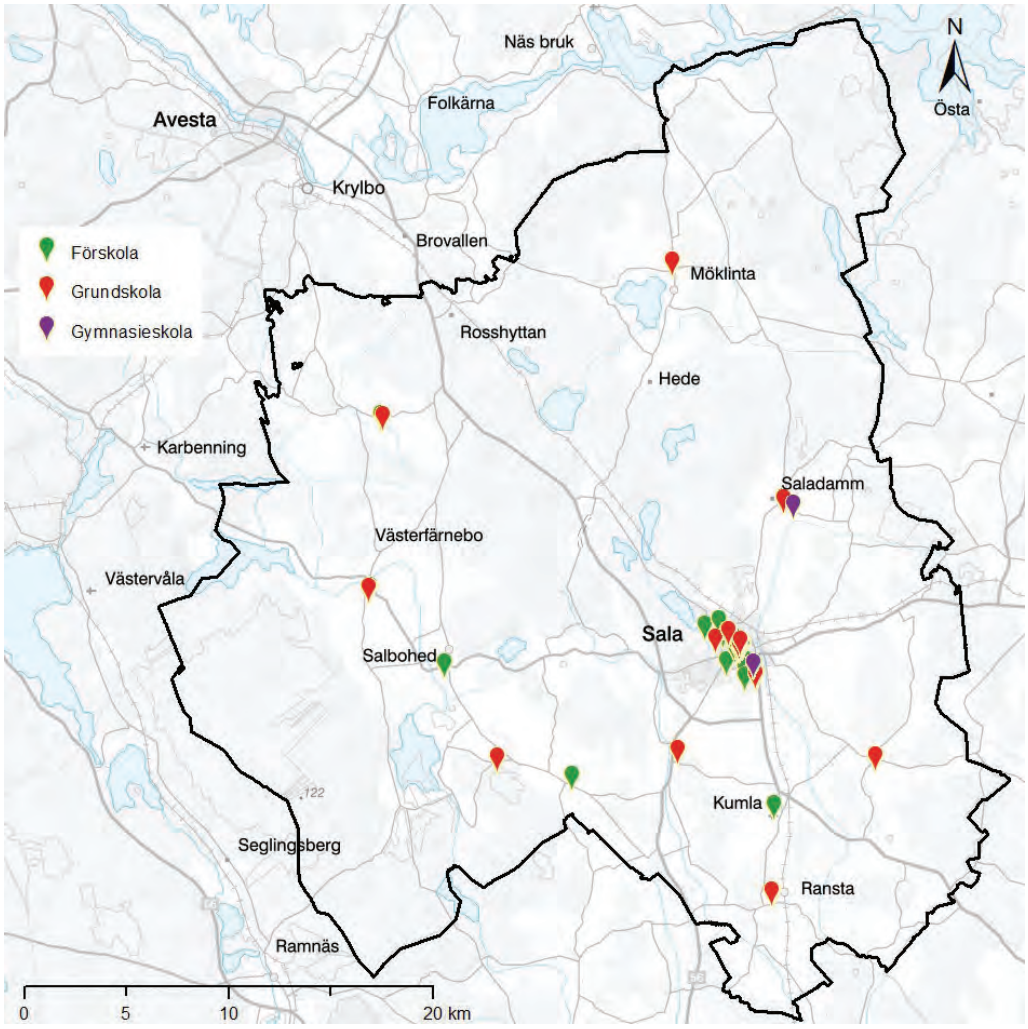

Förskolor, grundskolor och gymnasieskolor i Sala kommun

Vindkraft

Planeringsunderlaget för vindkraft som presenteras nedan har tagits fram i samband med översiktsplanen. Underlaget ska vara till stöd i fortsatta utredningar. Potentiella utvecklingsområden för vindkraftsetableringar kommer att presentas som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (TÖP) i ett senare skede och efter vidare utredningar och medborgardialog. Det planeringsunderlag för vindkraft som presenteras i detta avsnitt ger rekommendationer om var det finns få motstående intressen utifrån dagens kunskap (2022). Underlaget kan då nyttjas för att illustrera var i kommunen det bedöms vara lämpligt med vindkraft och var det bedöms som mindre lämpligt. I de områden som pekas ut som lämpliga krävs dock ännu omfattande utredningsinsatser innan en vindkraftsetablering är möjlig.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Etableringar av vindkraftverk blir allt högre vilket gör att fler möjligheter öppnar sig för vindkraft. Energimyndigheten har gjort beräkningar som visar på att vid 140 meters navhöjd finns det potentiellt vindar som gör vindkraft gångbar på ett fåtal platser i Sala kommun. Energimyndighetens beräkningar visas i nedanstående karta som är en del av en rikstäckande vindkartering.

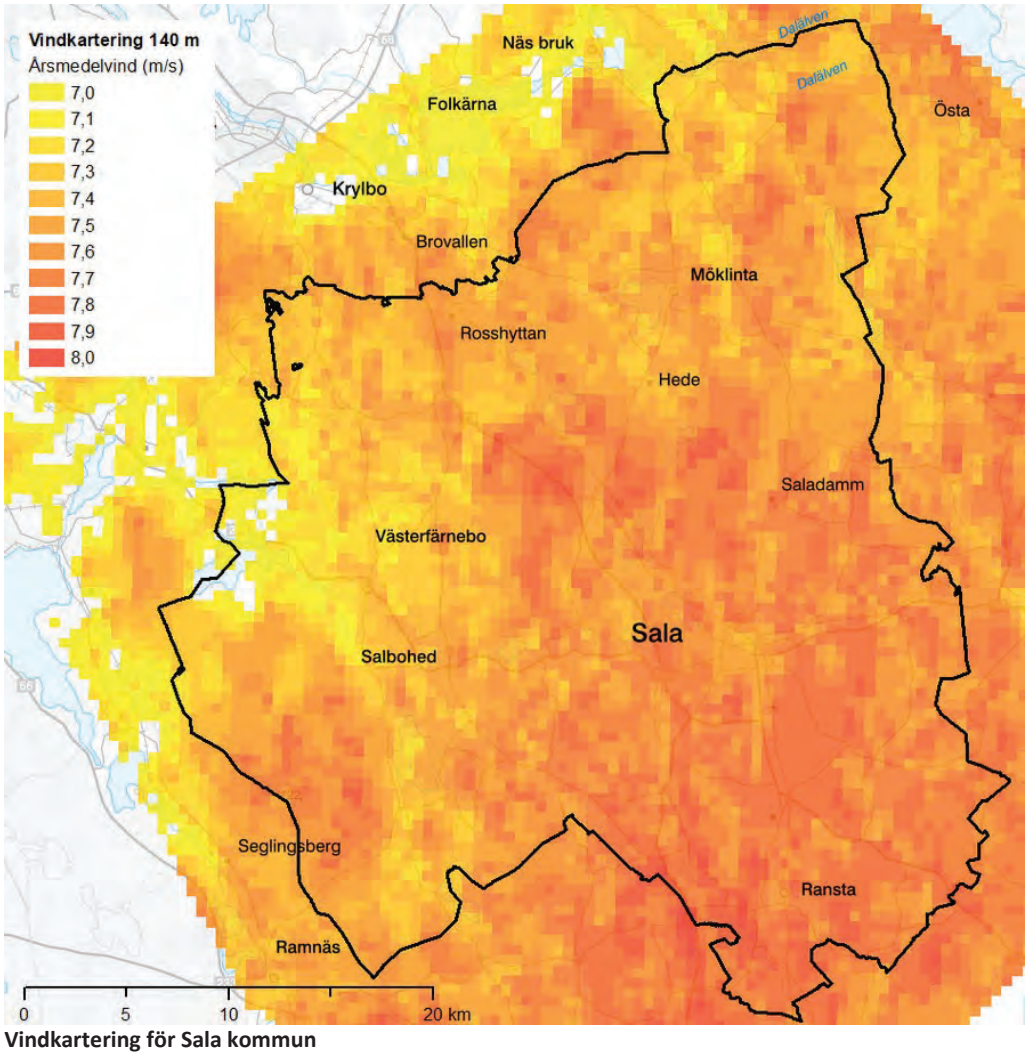

Vindkartering för Sala kommun

BEHOV

Energimyndigheten har tillsammans med Naturvårdsverket tagit fram en *Nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad.* Den nationella strategin innehåller ett regionalt utbyggnadsbehov av vindkraft för alla svenska län. Det regionala utbyggnadsbehovet utgår från långsiktiga scenarier som tagits fram av Energimyndigheten, vilka tar hänsyn till bland annat den pågående omställningen till elektrifiering i samhället. Med den pågående elektrifieringen av industrin och transporter kommer också elbehovet öka. Det gör även att behovet av el som produceras närmare slutanvändaren ökar. För Västmanlands län är utbyggnadsbehovet på 2 Terawattimmar. I dagsläget finns inga vindkraftsområden i länet.

PRODUKTION

Vindkraften är beroende av att det blåser bra och en fri, öppen yta där vinden får fart är mest fördelaktig. Med högre torn och navhöjd kan ett gott upptag av vind även ske i skogsområden. De moderna vindkraftverkens generatorer genererar som mest (märkeffekt) när det blåser ca 12–14 meter per sekund. Energin som vinden genererar stiger och sjunker med vindhastigheten i kubik. Vid en fördubbling av vindhastigheten ökar därmed effekten åtta gånger. Om vindhastigheten minskar från 6,5 meter per sekund till 6,0 meter per sekund innebär det samtidigt att effekten minskar med 21 procent. Vindläget är därför mycket viktigt. Den årliga vindtillgången på en plats kan anges antingen som medelvinden i meter per sekund (m/s) eller som vindens energiinnehåll i kilowattimmar per kvadratmeter (kWh/m2) på en viss höjd. Den årliga vindtillgången varierar kraftigt mellan olika platser och med höjden över marken. Vindkraftverk utvinner energi vid vindhastigheter på 4–25 meter per sekund (Energikontor Väst, u.å.).

TEKNISK UTFORMNING

Dagens konventionella vindkraftverk består av ett torn förankrat i ett fundament i marken, en vanligen trebladig rotor och ett maskinhus. Axeln mellan rotor och generator är i de flesta vindkraftverk placerad horisontellt, men det utvecklas även tekniker där axeln är placerad vertikalt. Vindens rörelseenergi överförs från rotorn via axeln och växellådan till generatorn som alstrar elektricitet. Vindkraftverken är normalt i drift vid vindstyrkor mellan 3–4 och 25 meter per sekund och kan producera el upp till 6 000 av årets 8 760 timmar, med en effekt som varierar med vindstyrkan och vindkraftverkets tekniska förutsättningar. Den tekniska vindkraftsutvecklingen har lett fram till större, tystare och effektivare verk med allt lägre produktions- och driftskostnader. De vindkraftverk som idag installeras i Sverige har ofta en effekt på mer än 4 megawatt (MW). Totalhöjden ligger ofta runt 200 meter och rotordiametern runt 150 meter. Generellt byggs större vindkraftverk med högre effekt ute till havs. Ett vindkraftverk förväntas ha en teknisk livslängd om 20–25 år. Efter avslutad drift kan ett vindkraftverk bytas ut eller demonteras och marken återställas. På grund av stora etableringskostnader initialt, i form av de vägar och elanslutningar som behövs, lönar det sig ofta att bygga vindkraftsparker

YTBEHOV

Vindkraftverkets grundläggning är ett litet ingrepp jämfört med de tillhörande vägarna och ledningarna som behöver upprättas. Ett gravitationsfundament för ett 90 meter högt torn kan vara ungefär 20 meter i diameter. Till detta kommer

en transformatorstation som antingen placeras bredvid tornet eller på vissa modeller byggs in i vindkraftverket. Via transformatorstationen kopplas vindkraftverket till kraftledningsnätet. Tomtytan måste också rymma väg- och parkeringsutrymme. För att vindenergin ska utnyttjas optimalt krävs dock en betydligt större yta kring varje vindkraftverk än den bebyggda ytan. När vinden träffar ett vindkraftverk så störs vindflödet och det blir turbulent. Vindkraftverken måste därför stå på ett visst avstånd från varandra för att flödet ska hinna ”återhämta sig” (den så kallade skuggningseffekten). Ytbehovet för en vindkraftspark kan beräknas till 0,1 till 0,2 km^2 per megawatt beroende på hur terrängen ser ut. I ett område med stora höjdvariationer kan verken stå tätare. På land behövs det 4–6 rotordiameters avstånd mellan verken, beroende på hur vindkraftverken placeras i förhållande till vindriktningen.

BULLER OCH SÄKERHETSAVSTÅND

Det finns inga regler om hur nära bebyggelse som etableringar av vindkraft får stå. Rekommendationer kan finnas. Däremot finns det lagstiftning som säger hur mycket en ny anläggning får bullra vid närliggande hus. Detta slås fast i tillståndet för anläggningen och är ett skallkrav som inte får överskridas. Normalt är detta värde 40 dB(A) och mäts enligt fastställda normer.

I anknytning till frågor om risk för nedfallande delar och iskast brukar frågan om säkerhetsavstånd och krav på inhägnad tas upp. I svensk lagstiftning finns inget generellt säkerhetsavstånd, eller avstånd till exempelvis byggnader som styr var ett vindkraftverk får byggas. Det är den tillståndsgivande myndigheten (länsstyrelse eller kommun) som ansvarar för att bedöma behov av eventuellt säkerhetsavstånd, och om det finns anledning att göra en riskanalys. I Boverkets vindkraftshandbok från 2009 anges att det då längsta rapporterade kastavståndet för bladdelar som lossnat var 500 meter (Boverket, 2009 s. 32). I samma rapport (s. 63) anges att det vanligtvis krävs en buffertzon på 500–1500 meter för att inte störa fåglars inflygning, vistelse, födosök eller flykt vid kända fågelområden. Vid detaljlokaliseringen av vindkraftverken och inför anläggningen bör man även ha kartlagt värdefullt lokalt växt- och djurliv som man bör ta hänsyn till. Även till exempel biotopskyddsområden, stenmurar, odlingsrösen och åkerholmar bör ingå i kartläggningen för att man ska undvika onödig påverkan. Även om många arter verkar vara ostörda av vindkraftverk i drift medför byggskedet vissa störningar, i regel kortvariga. Vindkraftsetableringen innebär också andra ingrepp som nya vägar och viss trafik i samband med underhåll och reparationer samt även vissa störningar vid underhåll och reparationer.

Hotade eller sällsynta arter i ett område kan kräva särskild hänsyn och är faktorer som bör beaktas. För att få kännedom om var hotade eller sällsynta arter finns bör länsstyrelsen eller Naturvårdsverket kontaktas.

METODIK FÖR FRAMTAGANDE AV PLANERINGSUNDERLAGET

Identifiering och avgränsning av områden för vidare utredning gällande vindkraftsetableringar har genomförts i följande steg:

1. Förutsättningsanalys för vindkraft

2. Genomgång av andra kommuners vindkraftsplaner/litteraturstudier

3. Val av kriterier utifrån analysens tidigare steg

4. Val av avgränsningskriterier för lämpliga utredningsområden för vindkraft

5. Identifiering av lämpliga utredningsområden för vindkraft i Sala kommun

6. Vindkraftens olika förutsättningar illustreras i tematiska kartor

Med utgångspunkt i förutsättningsanalysen har avgränsningskriterier för lokalisering tagits fram. Avgränsningskriterierna beaktar dels de geografiska förutsättningarna som finns i Sala kommun, dels olika aspekter av processen för vindkraftsetablering.

AVGRÄNSNINGSKRITERIER: RIKSINTRESSEN OCH BEVARANDEVÄRDEN

- Riksintresse för friluftsliv
- Riksintresse för kulturmiljövård
- Riksintresse för naturvård
- Ängs- och betesmarksinventeringen
- Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturvärden
- Natura 2000-områden
- Naturreservat
- Strandskydd
- Stora opåverkade områden (återhämtningslandskap)

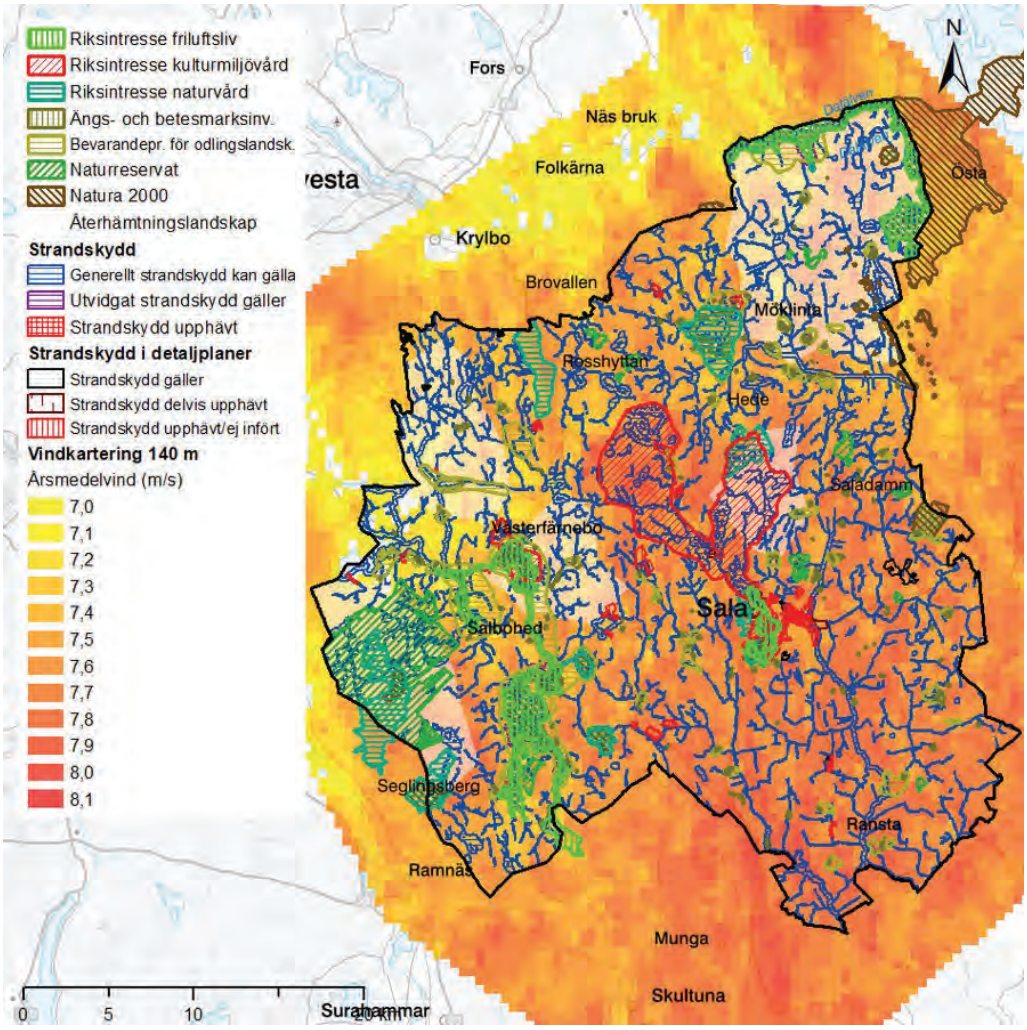

Planeringsunderlag för vindkraft beaktande avgränsningskriterier för riksintressen och bevarandevärden, enligt tabell ovan

AVGRÄNSNINGSKRITERIER: SKYDDSAVSTÅND OCH HÄNSYN

- Kraftledningar med skyddszoner om 200 meter på vardera sida av kraftledningen.
- Lämpliga avstånd till bebyggelse.
- Buller – För att minimera bullerpåverkan beaktas ett minsta avstånd á 500 meter mellan vindkraftverk och orter.
- Olycka – För att minimera olyckor beaktas ett minsta avstånd á 1000 meter mellan vindkraftverk och orter.
- Påverkan på växt och djurliv.
- Telekommunikation och väderradar – Bedöms från fall till fall, samråd krävs.
- Luftfart – Samråd krävs med berörda parter inför framtagande av Vindkraftsplan samt tematiskt tillägg till översiktsplan (TÖP).

- Totalförsvaret – Samråd krävs inför framtagande av Vindkraftsplan samt tematiskt tillägg till översiktsplan (TÖP).

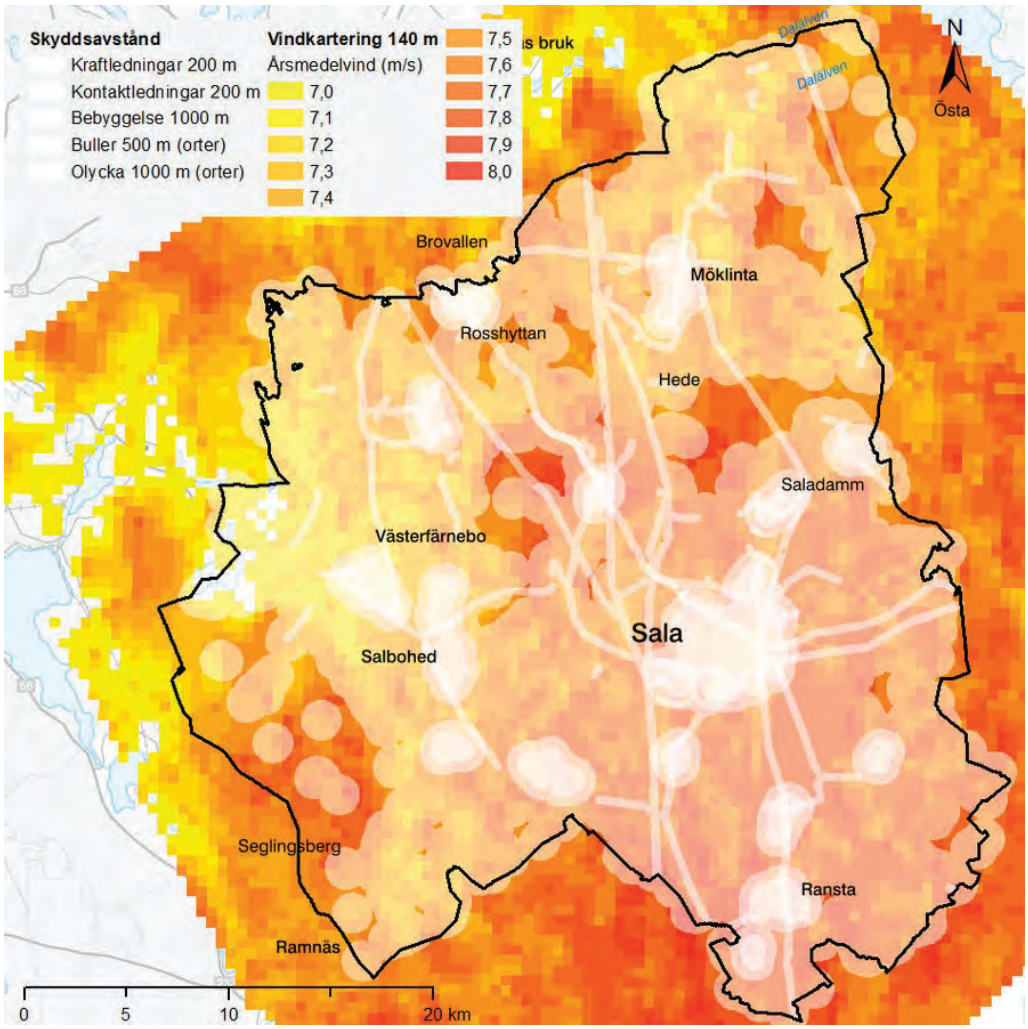

Planeringsunderlag för vindkraft beaktande avgränsningskriterier för skyddsavstånd och hänsyn, enligt tabell ovan

SAMMANSTÄLLNING

Genom den metodik som beskrivs ovan har karteringen ovan över lämpliga och mindre lämpliga områden för vindkraft i kommunen tagits fram. Karteringen ger en översiktlig bild av förutsättningarna för vindkraft i kommunen, vidare utredningar krävs dock före det att lämpliga vindkraftsområden kan pekas ut. Vindkraft kommer att utredas och studeras mer ingående i ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (TÖP). Ytterligare samråd behöver genomföras med flera berörda myndigheter med ansvar för exempelvis telekommunikation, luftfart och totalförsvar.

Miljö- och riskfaktorer

Avsnittet belyser vilka utmaningar Sala kommun står inför idag och kan komma att möta framåt. I planeringen av en hållbar och mer sammanhängande kommun behöver miljö- och riskfaktorer identifieras. Dessa faktorer omfatta allt från höga vattenflöden och dammsäkerhet till störande verksamheter och buller. Klimatförändringar väntas generera bland annat större risker för ras, erosion och skyfall. Genom att identifiera riskfaktorer kan dessa tidigt värderas och beaktas, för att minska risken för skador eller olägenheter i kommunen.

Sala kommun har tagit fram en karta över samlade miljö- och riskfaktorer i kommunen. I denna visas områden med översvämnings- och skyfallsrisk, stränders eroderbarhet, förutsättningar för skred, blyhalter i mårskikt, markprover och miljöreda.

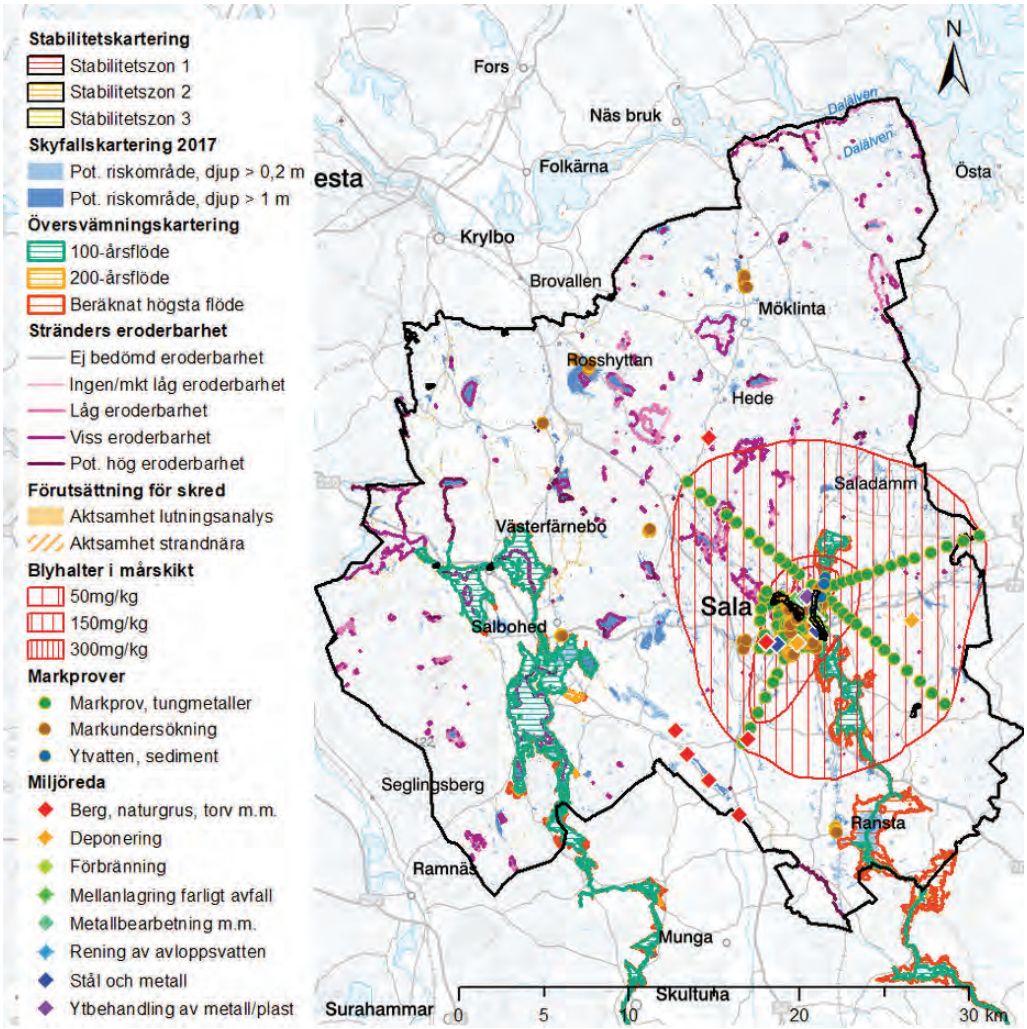

Samlingskarta, miljö- och riskfaktorer

HÖGA VATTENFLÖDEN

Vid höga flöden och vattenstånd riskerar stora partier av låglänta områden längs sjöar och vattendrag att översvämmas i kommunen. Stora arealer åkermark riskerar att stå under vatten vid höga flöden i Svartån och Sagån. Detta kan också få konsekvenser för vissa vägavsnitt längs dessa vattendrag. Ett förändrat flöde i kombination med ökad nederbörd kan komma att öka erosionen av våra stränder/kantzoner och antalet skred inom kommunen. Ökad risk för extremregn med översvämning som följd leder sannolikt också till en ökad risk för att föroreningar läcker ut och sprids från deponier och andra förorenade markområden i samband med sådana händelser.

SKYFALL

Skyfall förväntas bli vanligare i ett förändrat klimat samt även öka i intensitet. SMHI:s skyfallskartering som presenterats av länsstyrelsen i Västmanlands WebbGIS baseras på lågpunkter i kommunen. Dessa låglänta markområden löper större risk att drabbas av översvämningar eftersom det är hit de stora regnen rinner i samband med att de avrinner från markytan. ”Mörkrosa” innebär att det är ett potentiellt riskområde vid djup över 1 m. ”Rosa” innebär att det är ett potentiellt riskområde vid djup över 0,2 m. För att hantera skyfall presenterar kommunens översiktsplan så kallade *blågröna funktionsytor* i strategiskt lämpliga lägen i tätorterna. Dessa ytor behöver löpande ses över och kompletteras enligt behov och baserat på resultat från genomförda sårbarhetsanalyser, skyfallsmodelleringar eller i enlighet med rekommendationer i kommunens risk och sårbarhetsanalys (RSA).

Som en del i Sala kommuns arbete med klimatanpassning har en dynamisk skyfallsmodell tagits fram över Sala stad (2022). Med en dynamisk skyfallsmodell kan hela skyfallsförloppet simuleras, vilket innebär att resultaten bland annat visar vattenhastigheter och varaktighet på översvämningen. Syftet med modellen var att identifiera vilka områden som riskerar att översvämmas till följd av ett skyfall med 100 års återkomsttid och vilka vägar som vattenmassorna tar under förloppet. Skyfallshantering för hela Sala kommun kommer vidare att behandlas i en kommunal vattentjänstplan.

DAMMSÄKERHET

Genom århundraden av gruvbrytning har ett omfattande system av dammar och vattendrag byggts för att förse gruvan med energi och vatten till malmbrytningen. Dammsystemet omfattas av reglerna om farlig verksamhet enligt 2 kap. 4 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) (sid.10).

Områdena i närmast anslutning till dämmen och dammvallar är känsliga för ny bebyggelse och stora skador på egendom och fastigheter riskeras om en dammkonstruktion skadas eller brister.

RAS, SKRED OCH EROSION

Erosion är den process som innebär nednötning utav jord och berg. Det är en ständigt pågående naturlig förändringsprocess som drivs utav bland annat rinnande vatten, vind men även mänsklig påverkan. Erosion räknas som en utjämnande kraft som strävar efter att jämna ut markytan till ett jämviktsläge. Erosionen kan vid dessa förändringar leda till både ras och skred. Skred förekommer huvudsakligen i silt- och lerjordar. Ras sker i bergväggar, grus- och

sandbranter och innebär att block, stenar eller grus rör sig fritt.

I Sala finns förutsättningar för erosion då kommunen ligger i övergången mellan den höglänta bergslagsterrängen och slätterna i Mälardalen. I de kuperade delarna i norr samt i väster består jorden oftast av morän, rullstensåsar eller torvmark. Finkorniga jordarter som lera och silt har störst utsträckning i dalsänkor och låglänta områden, främst i anslutning till sjöar och vattendrag.

Sammanhängande områden med finkorniga jordar finns spridda över kommunen, men främst i Svartåns dalgång samt i kommunens södra och östra delar. Längs Svartån finns erosionskänsliga jordarter längs kortare sträckor mellan Hörendesjön och Fläcksjön: nedströms Hörnsjöfors, uppströms och nedströms Västerfärnebo samt i höjd med Fläckebo naturreservat. Längs Sagån är det angeläget att ordna med kantzoner som också kan reducera erosionen över tid. För att skred ska kunna inträffa krävs att jorden består av lera och/eller silt och att marklutningen är tillräckligt stor.

Enligt Statens geotekniska institut (SGI) bör strandnära områden som ej utgörs av morän eller berg generellt ses och behandlas som aktsamhetsområden. Aktsamhetsområden som visas i samlingskartan för miljö-och riskfaktorer som "förutsättning för skred" har tagits fram av Sveriges geologiska undersökning (SGU) och täcker både bebyggda och obebyggda områden. I dessa områden kan det finnas förutsättningar och en naturlig risk för jordskred i ler- och siltmark.

För bebyggda områden är det Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som genomför en översiktlig stabilitetskartering där stabilitetszoner 1–3 redovisas som resultat. Stabilitetskarteringens syfte är att kartlägga stabilitetsförhållanden för mark som är bebyggd. Dessa utgör ett stöd i kommunens riskinventering och riskhantering. Stabilitetszonerna signalerar att det inte kan säkerställas att stabiliteten är tillfredsställande och att detaljerade utredningar behöver göras. I miljökonsekvensbeskrivningen som hör till översiktsplanen visas en karta med utpekade risker för ras, skred och erosion i bebyggda områden. I Sala kommun finns dessa risker i Sala stad utmed ån och vid Varmsätra

RADON

Strålsäkerhetsmyndighetens uppskattning är att 500 lungcancerfall per år i Sverige orsakas av radon i inomhusmiljön. Ungefär 90 procent av dessa är rökare. Om radonhalten sänks i alla hus som har halter över referensnivån 200 Bq/m3 kan man på lång sikt undvika cirka 200 lungcancerfall varje år enligt Strålsäkerhetsmyndigheten.
Radonhalten påverkar människor i störst utsträckning där dessa befinner sig mer stadigvarande så som arbetsplatser, vårdinrättningar och bostäder. I bostäderna kommer radonet främst från marken invid huset, materialet som huskroppen består utav samt det vatten som används i hushållet. Sala kommun består till stor del av högriskområde vad gäller markradon.

Ett sätt att motverka att radon påverkar människor är att bygga radonskyddat vilket innebär att man hindrar radon från att tränga in i konstruktionerna genom en tät barriär eller att man på annat sätt leder bort radonet från huskroppen.

KÄRNKRAFTVERK

Kärnkraftverken i Sverige har system som ska skydda mot tekniska och mänskliga fel. Om en olycka ändå inträffar kan den i värsta fall medföra utsläpp av radioaktiva ämnen till omgivningen. Planeringszonen sträcker sig ungefär 100 kilometer från kärnkraftverket. I Västmanland ingår Sala kommun i planeringszonen. I planeringszonen finns planering för att allmänheten ska kunna utrymmas baserat på strålningsmätningar. I förberedelserna för planeringszonen ingår även att allmänheten ska stanna inomhus och planering för utdelning av jodtabletter till de områden som under en kärnteknisk olycka drabbas. Om du bor eller vistas i planeringszon behöver du vara medveten om den planering som finns och även ha en egen beredskap om en kärnkraftsolycka inträffar.

BRANDVATTENFÖRSÖRJNING

För att möjliggöra en säker och effektiv räddningsinsats i framtiden behöver tillgång på brandvatten beaktas tydligt i kommunens fysiska planering. Brandvatten är en förutsättning för att möjliggöra en räddningsinsats i händelse av brand. Brandvattensystemet behöver vara anpassat och utformat med hänsyn till räddningstjänstens förmåga samt bebyggelsens utformning.

Byggnader kan placeras på mer eller mindre lämpliga platser med hänsyn till tillgången på brandvatten. Det är viktigt att tidigt i plan- och byggprocessen ta med frågan om räddningstjänsten har rätt förutsättningar för att göra en insats i planerat område.

FARLIGA VERKSAMHETER

I Sala kommun finns ett par verksamheter som klassas som farlig verksamhet enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor. Dessa verksamheter som av länsstyrelsen klassats som ”farlig verksamhet” finns i Sala stad. I andra tätorter och på landsbygden utgörs riskerna företrädesvis av mindre industrier, bensinstationer och större lantbruk med djurhållning. Länsstyrelsen bedömer att de kan orsaka allvarliga skador på människor eller miljö och verksamheterna klassas på olika sätt. Vid alla farliga verksamheter och Seveso-verksamheter (verksamheter som hanterar stora mängder kemikalier) finns vissa risker som är direkt kopplade till riskavståndet. Detta innebär att industrierna kan hämmas i sin utveckling om bostäder placeras alltför nära befintliga industriområden. Riskavståndet är till för att verksamheten ska kunna fungera även på sikt på den aktuella platsen, med hänsyn till de speciella förhållanden som råder i form av till exempel terräng och vegetation. Vid planering av ny markanvändning eller ändring av befintlig markanvändning i anslutning till dessa verksamheter ska riskerna som förknippas med verksamheterna alltid beaktas. Berörda verksamheter måste också ha en skälig beredskap, som komplement till kommunens beredskap, vid en eventuell räddningsinsats.

BULLER

Buller är framför allt ett problem i större tätorter. I Sala kommun utgör vägtrafiken den vanligaste orsaken till bullerstörning. Även nationellt är den vanligaste störningen vägtrafik (drygt 6 procent), följt av spårtrafik (1,5 procent) och flygtrafik (1,2 procent). Näst efter vägtrafikbuller är ljud från grannar mest störande (5,5 procent). Andra vanliga källor till bullerstörningar är ljud från byggplatser, renhållningsverksamhet samt fläktar och ventilationssystem medan

mindre än 1 procent störs av buller från källor såsom industrier, hamnar, vindkraft, nöjeslokaler och hissar. När människan utsätts för buller är den vanligaste reaktionen en känsla av obehag men buller kan också orsaka stressreaktioner, trötthet, irritation, blodtrycksförändringar och sömnstörningar.

MILJÖFARLIGA VERKSAMHETER OCH FÖRORENAD MARK

Miljöfarlig verksamhet är ett rättsligt begrepp som förklaras i 9 kap. 1 § miljöbalken. Med miljöfarlig verksamhet avses:

- Utsläpp av avloppsvatten, fasta ämnen eller gas från mark, byggnader eller anläggningar i mark, vattenområden eller grundvatten.

- Användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljön genom annat utsläpp än som avses i 1 eller genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten.

- Användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för omgivningen genom buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning eller annat liknande.

MILJÖFARLIG VERKSAMHET DELAS IN I TRE TYPER AV ANLÄGGNINGAR

- A-anläggningar - till exempel gruva, flygplats, avfallsdeponi och oljeraffinaderi. A-anläggningar tillståndsprövas av mark- och miljödomstolen.

- B-anläggningar - till exempel vindkraftspark, avloppsreningsverk, energianläggning och täkt. B-anläggningar tillståndsprövas av länsstyrelsens miljöprövningsdelegation.

- C-anläggningar - till exempel bensinstationer och sjukhus. C-anläggningar anmäls tillkommunen.

En mängd olika verksamheter kan ge miljöstörande omgivningspåverkan i form av farliga kemikalier, lukt och bullerstörningar samt risk för brand och explosion. I kommunen finns tolv verksamheter med större omgivningspåverkan (fyra täkter, två avfallsanläggningar, två metallindustrier, en återvinningscentral, en energianläggning, ett avloppsreningsverk samt en ytbehandlare som omfattas av särskild kemikalielagstiftning, SEVECO). För dessa verksamheter sker en särskild prövning av länsstyrelsen. Sala kommun har 55 verksamheter med lägre omgivningspåverkan som har ett beslut från kommunens tillsynsmyndighet (energianläggningar, jordbruk, verkstadsindustrier, avfallsanläggningar, sportanläggningar, livsmedelsindustri). Utöver dessa finns det runt 220 mindre verksamheter som inte är anmälnings- eller tillståndspliktiga.

Föroreningar från miljöfarliga verksamheter eller aktiviteter som hamnat i mark, grundvatten eller sediment blir ofta kvar under lång tid om ingen åtgärd vidtas. Föroreningarna kan sedan sakta spridas vidare till vattendrag. Människor kan utsättas för föroreningar till exempel genom damm från förorenad mark, om barn får i sig jord eller om föroreningen hamnar i dricksvatten. Spridningen är ofta långsam och påverkas av nederbörd, grundvattenrörelser och biologiska processer. Mänskliga aktiviteter kan kraftigt påverka spridningen av

föroreningar som tidigare legat relativt stilla. Dessa risker måste speciellt uppmärksammas den dag markanvändningen planeras att förändras. Att industribyggnader kan vara förorenade av tidigare verksamhet är extra viktigt att uppmärksamma om exempelvis industriområden omvandlas till nya bostadsområden.

I Sala kommun finns cirka 260 identifierade potentiellt förorenade områden. I tätorten finns två objekt, Sala silvergruva inklusive Pråmån och Gamla hyttan, som har riskklass 1; det vill säga att områdena är förorenade så att de anses utgöra mycket stor risk. Gruvdriften har medfört att det i hela Sala stad finns utbredd metallförorening i marken. Luftburna föroreningar har spridits över tätorten med vinden och dessutom har avfall från verksamheten (till exempel aftersand) använts som fyllnadsmassor. Vanligt förekommande föroreningar är bly, kvicksilver, arsenik och kadmium. Risken för människors hälsa från dessa föroreningar är störst i samband med intag av jord och intag av växter som odlats i metallförorenad jord. För kvicksilver förekommer även risk vid inandning av ångor. För att säkerställa att föroreningarna som finns i marken inte utgör en risk för människors hälsa eller miljön kan det i samband med exploatering vara nödvändigt att göra undersökningar och åtgärder av marken. En handlingsplan för förorenad mark behöver tas fram för hela kommunen för att prioritera områden och underlätta för framtida exponeringar.

DEPONIER

I Sala kommun finns ett antal äldre nedlagda deponier och tre av dessa tillhör riskklass 2 vilket innebär att de anses utgöra stor risk. Enligt kommunens avfallsplan, mål 5.6 ska äldre nedlagda deponier inte utgöra någon risk för människors hälsa eller miljön senast år 2040. Deponierna tillhörande riskklass 2 är lokaliserade i Möklinta, Hedåker samt på Norrmalm i Sala stad.

Alla kommuner ska ha en renhållningsordning som föreskriver hanteringen av avfall inom kommunen och en avfallsplan, omfattande allt avfall inom kommunen, som syftar till att minska avfallets mängd och farlighet (15 kap. § 11–16 miljöbalken). Sala kommun antog 2020 en ny renhållningsordning som är gemensam för VafabMiljös medlemskommuner. VafabMiljö ansvarar för återvinningscentralen Återbruket-Returen, dess mobila återvinningscentraler och cirka 35 miljöstationer. Dessutom finns återvinningsvaruhuset Strömsbacka som sedan 2010 drivs av en ekonomisk förening. Strax öster om Sala stad ligger Isätra avfallsanläggning, vars deponi håller på att sluttäckas. Verksamheten som fortgår på Isätra avfallsanläggning är mellanlagring, sortering och omlastning, dessutom utvinning av deponigas och hantering av lakvatten. Kommunens avfall körs i stor utsträckning till VafabMiljös anläggning i Västerås. Miljöfarligt avfall hanteras av utvald godkänd deponi, till exempel VafabMiljö.

Sörskogsdeponin fungerar idag som deponi för kommunens inerta avfall, dit främst schaktmassor från byggnationer och markunderhåll skickas. En långsiktig plan finns för att omvandla platsen för deponin till ett attraktivt och tätortsnära rekreationsområde när deponi avslutats. Det här innebär att Sala kommun inte kommer ha någon aktiv deponi inom den geografiska kommunen. Att ha en aktiv deponi i kommunen är viktigt på grund av det saneringsbehov av mark som ofta föreligger inom Sala stad. Därför behöver det planeras för en ny deponi för förorenade schaktmassor, i ett mer strategiskt läge i kommunen.

TRANSPORT AV FARLIGT GODS

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för ämnen och produkter som kan orsaka skada på människor, djur, miljö, egendom och annat gods om de inte hanteras rätt under transporter eller skyddas mot yttre påverkan. Farligt gods kan till exempel vara gasol, olja eller bensin. Inom Sala kommun förekommer förflyttning utav farligt gods via fordon eller järnvägsvagnar. Sala är även knutpunkt för vägtrafik genom att vägarna 56 (”räta linjen” mellan Norrköping och Gävle) och 70 passerar Sala. Mängden farligt gods som transporteras på dessa vägar har inte i detalj studerats sedan 2006. Men enligt Trafikverkets statistik har transporterna med farligt gods på väg sedan 2002, med vissa variationer, stadigt minskat på en nationell nivå. Den största delen av transporterna av farligt gods (69 procent) utgörs av brandfarliga vätskor, vilket ur räddningstjänstperspektiv är mindre komplicerat än många andra ämnen. Olyckor som inte kräver ingripande från räddningstjänsten och som involverar farlig gods förekommer men är inte alltid förknippat med ett utsläpp av något slag. Förbifarten (väg 56 och väg 56/70) innebär att den tunga genomfartstrafiken har kontakt med Sala stad i rondellen i den östra stadsdelen. Det har även införts förbud mot både tung trafik och farligt gods på Sörskogsleden, vilket påtagligt har reducerat risker och förbättrat boendemiljön. En trafikolycka med farligt gods inom en tätort kan få mycket allvarliga konsekvenser, är tungt resurskrävande samt kan leda till skador på miljö. Sala är även knutpunkt för järnvägstrafiken Stockholm-Dalarna och Västerås-Uppsala, vilket innebär att ett stort antal person- och godståg passerar genom kommunen varje dygn.

Möjliga konsekvenser vid planläggning inom 150 meter från transportled för farligt gods behöver alltid beskrivas i detaljplaner.

HUVUDSAKLIGA TRANSPORTLEDER AV FARLIGT GODS

- Väg 56 tillhör det nationella stamvägnätet och utgör en viktig transportled mellan Norrköping och Gävle.
- Väg 72 är en riksväg och går från Sala via Heby till Uppsala.
- Väg 70 är en riksväg som går från Enköping via Sala kommun till Flötningen vid norska gränsen.
- Dalabanan som är en järnvägslinje som går mellan Stockholm via Sala till Mora.
- Västerås-Sala järnvägslinje som går mellan tätorterna.

DJURHÅLLNING

Före 2011 innehöll Boverkets allmänna råd kring djurhållning ett upprättande av säkerhetsavstånd mellan djurhållningsverksamhet och annan markanvändning, exempelvis skolor och bostäder. I sin mer sentida rapport *Vägledning för planering för och invid djurhållning*, som främst behandlar hästhållning, skriver Boverket att tillämpningen av säkerhetsavstånd blivit problematisk. Boverkets byggregler anger att en strikt tillämpning av skyddsavstånd blivit ett hinder i samhällsplaneringen snarare än en tillgång. Därför innehåller vägledningen inga nya riktlinjer för skyddsavstånd. I stället rekommenderas, med hänvisning till att djurhållning ofta är tillstånds- och anmälningspliktig verksamhet, att en

riskbedömning görs i varje enskilt fall.

UV-STRÅLNING

UV-strålningens styrka beror på ozonskiktets tjocklek och ett förtunnat ozonskikt kan ge upphov till högre doser av strålning. Barn och ungdomar är särskilt känsliga för detta. Ozonskiktet riskerar att förtunnas på grund av utsläpp av skadliga ämnen och de största utsläppskällorna är läckage från varor och produkter där ämnena används som köldmedium och isoleringsmaterial. Det är därför viktigt att ozonskiktet skyddas så att det ger ett långsiktigt skydd mot skadlig UV-strålning. Vid ombyggnationer av byggnader och anläggningar bör isoleringsmaterial som innehåller ozonnedbrytande material bytas ut mot mer miljövänliga alternativ.

En åtgärd som kan vidtas för att minska exponeringen av UV-strålar från solen är att redan på planeringsstadiet projektera för skuggiga platser i kommunerna, särskilt viktig är denna aspekt vid planering av både förskolor och skolor eftersom barn och ungdomar räknas till känsliga grupper. Små barn har mycket solkänslig hud och kan inte bilda ett lika bra pigmentskydd som vuxna. Allt för mycket sol i unga år kan leda till hudförändringar i vuxen ålder. Det är därför viktigt att redan i tidig ålder skapa bra solvanor samt planera barns utemiljöer så att det finns en variation av ytor med skugga och sol. En väl planerad utemiljö bidrar även till ett bättre inomhusklimat. Studier på förskolegårdar har visat att där minst 50% av gården täcks av skugga från vegetation är personalen nöjd med både utom- och inomhusklimatet. Nuläget behöver också analyseras och en plan, som redogör för hur en anpassning kan ske, behöver tas fram.

Utöver UV-strålning är det nödvändigt att klimatanpassa befintliga områden samt planerad byggnation vad gäller både utom- och inomhusmiljön, detta med hänsyn till framtidens varmare klimat. Särskilt viktigt är detta vad gäller förskolor, skolor, äldreboenden och särskilda boenden (extra känsliga grupper), detta för att undvika bland annat uttorkning, värmestress och död. Våra städer är speciellt utsatta vid ökade temperaturer i ett varmare klimat. Den urbana värmeeffekten och strålningstemperaturen påverkar i staden. Värmeböljan 2018 orsakade enligt studier vid Umeå Universitet att 700 människor dog i förtid. Grön infrastruktur och åtgärder inom fysisk planering kan skapa svalkande miljöer. I första hand rekommenderas ej användande av luftkonditionering då detta inte är ett klimatsmart sätt att kyla ner ett utrymme. En viss förståelse finns dock för att detta kan vara en lösning som i undantagsfall är nödvändig.

ELEKTROMAGNETISKA FÄLT

Elektromagnetiska fält finns ständigt omkring oss. De är starkast närmast källan, som till exempel kring kraftledningar, men styrkan avtar snabbt med avståndet. Exempelvis ger transformatorstationer låg exponering för magnetfält på några meters avstånd. Desto starkare ström som används, desto starkare är magnetfältet. Till skillnad från elektriska fält som dämpas av växtlighet och byggnadsmaterial så är magnetfält svåra att skärma av och går obehindrat igenom väggar och tak. Sedan 2002 finns det allmänna råd som anger referensvärden för allmänhetens exponering för magnetfält. Referensvärdena är rekommenderade maxvärden och bygger på riktlinjer från EU. Syftet med referensvärdena är att skydda allmänheten mot kända hälsoeffekter vid exponering för magnetfält. Människan är anpassad till att leva i jordens magnetfält och det har inte gått att påvisa skadliga effekter av de statiska

magnetfält som människor normalt kommer i kontakt med. Tekniskt sett går det att ersätta en del kraftledningar med kablar i marken och därigenom minska styrkan på magnetfälten. Hur mycket fälten minskar beror bland annat på hur djupt ledningen placeras. Kraftledningar som läggs i tunnlar ger ofta försumbara magnetfält i marknivå medan ytligt nedgrävda kraftledningar kan ge förhöjda magnetfält rakt ovanför. Att gräva ner kraftledningar är mycket kostsamt. Ett billigare alternativ är att utforma dem på ett sätt så att magnetfälten minskar. Transformatorstationer kan flyttas och delvis skärmas av för att minska exponeringen av magnetfält till allmänheten. Men detta är också mycket dyrt. I Sverige fördelas ansvaret för hälsofrågor med anknytning till magnetfält på fem myndigheter: Arbetsmiljöverket, Boverket, Elsäkerhetsverket, Socialstyrelsen och Strålsäkerhetsmyndigheten. Myndigheterna genomför mätningar, utvärderar forskning inom området, ger råd och rekommendationer samt tar fram föreskrifter. Eftersom hälsoeffekter från magnetfält på lång sikt inte kan uteslutas har myndigheterna valt att rekommendera en viss försiktighet, både för allmänheten och i arbetslivet.

Myndigheterna ger följande rekommendationer vid samhällsplanering och byggande, om de kan genomföras till rimliga kostnader:

- Sträva efter att utforma eller placera nya kraftledningar och andra elektriska anläggningar så att exponering för magnetfält begränsas.

- Undvik att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära elanläggningar som ger förhöjda magnetfält.

- Sträva efter att begränsa fält som starkt avviker från vad som kan anses normalt i hem, skolor, förskolor respektive aktuella arbetsmiljöer.

BALLASTFÖRSÖRJNING

Enligt 3 kap. 7 § miljöbalken ska mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen och material så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dem. Utvinning av naturgrus i kommunen ska minskas. Syftet är att de svenska grusåsarna, vilka ej är förnybara inom överskådlig tid, ska bevaras för framtida dricksvattenuttag.

En regional materialförsörjningsplan saknas för länet och Sala kommun ser ett behov av att i samverkan arbeta vidare inom kommunen men också mellankommunalt. Sala kommun planerar för möjligheterna att långsiktigt ha tillgång till byggnadsmaterial i form av krossat berg, grus och sand, så kallat ballastmaterial, för att utveckla infrastruktur och bostadsbyggande.

MINERALER

Samhällets infrastruktur och teknik, i form av till exempel mobiltelefoner och batterier, innehåller metaller som utvunnits ur en berggrund någonstans i världen. Sverige är idag EU:s ledande gruv- och mineralnation och en del av målet med Sveriges mineralstrategi är att den positionen ska förstärkas. I Sala kommun, som är en del av Bergslagen, finns stora geologiska resurser i form av malm och mineraler vilket också präglat vår lokala historia fram till idag. Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som avses i 3 kap. 7§ miljöbalken.

Sala silvergruva

REFERENSER

Där ingen källa anges är Sala kommun upphovsman för texten, bilden eller illustrationen.

Boverket. 2022. Miljöbedömning översiktsplan - ett processverktyg [Illustration]. Tillgänglig:https://www.boverket.se/sv/PBLkunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/miljobedomning/ (Hämtad 2022-11-30).

Boverket. 2009. Vindkraftshandboken. Tillgänglig: https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2009/vindkraftshandboken/ (Hämtad 2023-05-23).

Climate Action Tracker. 2022. The CAT Thermometer. November 2022. Tillgänglig: https://climateactiontracker.org/global/cat-thermometer (Hämtad 2023-05-08).

Energikontor Väst. U.å. Placering av vindkraft. Tillgänglig: https://www.powervast.se/om-vindkraft/fakta-om-vindkraft/placering-av-vindkraft/ (Hämtad 2022-12-05).

Folkhälsomyndigheten. 2022. Tabell 1. De tio målen för friluftslivspolitiken [Illustration]. Tillgänglig: https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftslivspolitiken/ (Hämtad 2022-11-30).

Globala målen. 2022. Globala målen – karta med ikoner [Illustration]. Tillgänglig: https://www.globalamalen.se/material/logotyper/ (Hämtad 2022-11-30).

IPCC. 2021: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2021. The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S. L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M. I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T. K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press.

Länsstyrelsen i Västmanlands län. 2019. Handlingsplan för grön infrastruktur i Västmanlands län. Rapport 2019:10. Tillgänglig: https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2019/handlingsplan-for-gron-infrastruktur-i-vastmanlands-lan.html (Hämtad 2023-05-15).

Region Västmanland. U.å. Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland [Illustration]. Tillgänglig:https://regionvastmanland.se/utveckling/livskraftigtvastmanland/om-strategin/ (Hämtad 2022-11-30).

SCB. 2022. Kommuner i siffror. Tillgänglig: https://kommunsiffror.scb.se/?id1=1981&id2=null/

(Hämtad 2023-04-25).

SFS 2006:412. Lag om allmänna vattentjänster.
Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2006412-om-allmanna-vattentjanster_sfs-2006-412#totop (Hämtad 2021-04-26).

SGU. 2017. Grundvattenbildning och grundvattentillgång i Sverige.
Tillgänglig:http://resource.sgu.se/produkter/regeringsrapporter/2017/RR1709.pdf (Hämtad 2023-06-09)

SKR. 2022. Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023.
Tillgänglig:https://skr.se/download/18.ef4ba7d1849a2f55db2898a/1669978414789/Kommungruppsindelning-2023.pdf (Hämtad 2023-04-25).

SMHI. 2023. Fördjupad klimatscenariotjänst.
Tillgänglig:https://www.smhi.se/klimat/framtidens-klimat/fordjupadeklimatscenarier/met/vastmanlands_lan/medeltemperatur/rcp45/2041–2070/year/anom (Hämtad 2023-05-15).

Sveriges miljömål. 2020. Miljökvalitetsmålen – illustrationer [Illustration].
Tillgänglig: https://sverigesmiljomal.se/kontakt-och-material/grafisk-profil/ (Hämtad 2022-11-30).

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen. 2018. ÖMS 2050 – samverkan kring planering i östra Mellansverige.
Tillgänglig:http://rufs.se/globalassets/h.publikationer/2018/rapport_oms_samverkan_webb.pdf (Hämtad 2022-12-05

Vision för Sala kommun

Ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft

Visionen tillhör alla som bor och verkar i Sala kommun och beskriver ett önskat framtida tillstånd. Den ger oss en gemensam riktning att styra mot. Tillsammans ska vi utveckla hela Sala kommun.

Målområden

SALA
KOMMUN

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

SALA
KOMMUN

SALA KOMMUN

Översiktsplan för Sala kommun 2050

SALA
KOMMUN

METADATA OM DOKUMENTET

Dokumentnamn		Dokumenttyp	Omfattar
Översiktsplan för Sala kommun 2050		Plan	Sala kommun
Beslutsinstans	Dokumentansvarig	Publicering	
Kommunfullmäktige	Planchef	www.sala.se, intranät	

Beslutad datum	Översyn bör göras	Klassificering	Diarienummer
2023-09-25			2019/359
Relation	Ersätter		Författningssamling

PROJEKTORGANISATION

Politisk styrgrupp: Kommunstyrelsens ledningsutskott

Operativ styrgrupp: Daniel Holmvin, Lars Wedlin, Anders Almroth, Victor Zakrisson, Lena Pettersson, Gabriel Lidström, Cecilia Lööv, Helene Johansson och Johan Walerius

Projektledare:

Antagande:	Clara Landsbo, planarkitekt
Granskning:	Klara Stenfeldt, planarkitekt
	Clara Landsbo, planarkitekt
Samråd:	Jasmina Trokic, planarkitekt
	Linn Hemlin, miljöstrateg
	Klara Stenfeldt, planarkitekt

Övriga bidrag inom och utanför kommunens organisation från tjänstepersoner, medborgare, organisationer, föreningar och näringsliv.

Illustrationer och foton:

Foton på framsida och baksida på Översiktsplan för Sala kommun 2050, miljökonsekvensbeskrivning, granskningsutlåtande samt sista sidan i Översiktsplan för Sala kommun 2050 tagna av Anna Jansson, Carina Eriksson och Sala kommun.

Där inget annat anges Sala kommun.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 består av följande handlingar:

Huvudhandling, Översiktsplan för Sala kommun 2050

Bilaga 1, Miljökonsekvensbeskrivning

Bilaga 2, Granskningsutlåtande

Bilaga 3, Länsstyrelsens granskningsyttrande

Planprocessen med tidplan

FÖRORD

Översiktsplanen är ett viktigt styrdokument som vägleder användning, utveckling och bevarande av mark- och vattenområden i hela kommunen. I Sala kommuns översiktsplan beaktar vi de värden som är viktiga för oss samtidigt som vi tar hänsyn till de statliga och mellankommunala intressena.

Den nya översiktsplanen, Översiktsplan för Sala kommun 2050, knyter an till Sala kommuns vision och visar utvecklingsinriktningen på kort och lång sikt. En bärande grund för Salas utveckling är att hela kommunen får utrymme att utvecklas samt att den fysiska planeringen möjliggör för ett attraktivt och hållbart liv såväl på landsbygden som i Sala stad.

En gemensam översiktsplan underlättar kommunens arbete med att uppnå de mål och strategier som finns på ett effektivt sätt. Översiktsplanen styr inte utvecklingen i detalj men den pekar ut en riktning för kommunens utveckling. Därav är översiktsplanen ett dynamiskt dokument som kontinuerligt uppdateras för att hållas aktuell. De globala hållbarhetsmålen, Agenda 2030, balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling; den miljömässiga, sociala och ekonomiska och utgör ett ramverk för Översiktsplan för Sala kommun 2050. Framtiden kommer att ställa nya krav på hållbarhet, effektivitet och flexibilitet. Detta ger översiktsplanen utrymme för.

Jag ser fram emot att se hur vår nya översiktsplan kommer att bidra till ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft i hela Sala kommun.

Amanda Lindblad
Kommunstyrelsens ordförande

SAMMANFATTNING

Kommunstyrelsens ledningsutskott gav 20 mars 2019 Plan- och utvecklingsenheten i uppdrag att påbörja arbetet med en ny översiktsplan för Sala kommun.

Översiktsplan för Sala kommun 2050 utgår i sina mål, strategier och mark- och vattenanvändning från FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030. Genom att hållbarhetsmålen är integrerade i översiktsplanen skapas goda förutsättningar för att den fysiska miljön i kommunen används, bevaras och utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. Målåret för översiktsplanen är satt till 2050 och framtagen struktur skapar förutsättningar för utveckling främst i Sala stad och utpekade större orter på landsbygden.

Översiktsplanen har tagits fram genom en multidisciplinär process. Miljö- och hållbarhetsaspekter har varit integrerade vid framtagande av förslag till mark- och vattenanvändningen i kommunen.

VISION, FOKUSOMRÅDEN OCH UTVECKLINGSINRIKTNING

För översiktsplanen har kommunen, utifrån globala, nationella och regionala mål, formulerat en vision, fyra fokusområden och en utvecklingsinriktning. Dessa har i sin tur styrt mark- och vattenanvändningen i kommunen.

Översiktsplanens långsiktiga vision för den fysiska miljön, för ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft, med utblick mot 2050 lyder:

Sala är 2050 en välmående, hälsosam, robust och klimatsmart kommun som i sin utveckling tagit avstamp i sitt historiska arv från Silvergruvan och genom ett långsiktigt och ansvarstagande förvaltande av sina naturtillgångar. Närheten mellan småstadsidyllen i tätorten och den omgivande landsbygden samt till grannkommuner har skapat förutsättningar för en gynnsam, hållbar och robust utveckling av Sala. Detta har genererat ett framgångsrikt näringsliv med gröna förtecken och en utvecklad besöksnäring. Bostadsutbudet är varierat och lockar människor i regionen genom sin gynnsamma geografi och genom att utgöra ett hälsosamt, hållbart, tryggt och prisvärt boendealternativ.

Fyra fokusområden konkretiserar visionen för hur kommunen ska utvecklas:

- Genuint, inkluderande och nära.
- Landsbygdsvänligt, naturskönt och hälsosamt.
- Robust och klimatsmart.
- Innovativt och företagsvänligt.

Utvecklingsinriktningen är vägledande för fortsatt utveckling och beslut i kommunen. Fyra principer i utvecklingsinriktningen är vägledande för den framtida mark- och vattenanvändningen:

- Utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns identitet och rika natur- och kulturmiljöer, för ekosystemtjänster som livsmedelsproduktion, träråvara, biologisk mångfald, klimatanpassning och rekreation.

- En flerkärnig och varierad ortstruktur med Sala stad som tyngdpunkt.

- Utveckling ska prioriteras där det finns skola, service, kollektivtrafik och infrastruktur för att stärka det lokala samhället.

- Ett sammankopplat Sala och en region med hållbara transporter och utvecklade kommunikationsstråk.

Utvecklingsinriktningen samt fokusområdena utgör ramverket för den framtida fysiska utvecklingen och föreslagen mark- och vattenanvändning.

Tyngdpunkten på bebyggelseutvecklingen är i Sala stad och i servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta för att möjliggöra ett attraktivt och hållbart liv såväl på landsbygden som i Sala stad. Dessa servicenoder ska vara nav för service och kommunikation med mera och är geografiskt utspridda över kommunen för att skapa närhet och tillgänglighet till noderna. Fokus är att koppla samman omkringliggande områden med servicenoderna. Ett antal utvecklingsorter med potential att stärkas pekas ut. Servicenoderna och utvecklingsorterna bildar tillsammans tre olika kluster; ett i söder, ett i norr och ett i väster. Inom klustren ska orterna kopplas ihop och komplettera varandra. Alla orter inom klustret ska ha bra tillgänglighet till sin servicenod genom väg, kollektivtrafik och gång- och cykelkoppling.

Utveckling av verksamhetsområden föreslås i lägen med närhet till god infrastruktur som vägar och järnvägar. Områden för tyngre industri föreslås i lägen där tillräckliga avstånd till bebyggelse kan möjliggöras samt med närhet till infrastruktur.

Trafikinfrastrukturen utvecklas med fokus på gående och cyklister.

Grönstrukturen och vattenområden utvecklas, bevaras och förvaltas. Tillgängligheten till Salas natur förstärks.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROJEKTORGANISATION ... 3
FÖRORD ... 4
SAMMANFATTNING ... 5
INNEHÅLLSFÖRTECKNING ... 7
INLEDNING ... 9
- Bakgrund ... 9
- Läsanvisning ... 10
- Om översiktsplanen ... 11
- Översiktsplanens detaljnivå ... 11
- Utgångspunkter och utmaningar ... 12
- Sala kommun i regionen ... 12

INRIKTNING ... 15
- Mål ... 15
- Vision ... 21
- Fokusområden ... 22
- Utvecklingsinriktning ... 24
- Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap ... 27
- Kultur och fritid ... 42
- Kulturmiljö ... 47
- Näringsliv ... 57
- Bebyggelse och planering ... 60

MARK- OCH VATTENANVÄNDNING ... 82
- Kategorier ... 82
- Sala stad ... 85
- Servicenoder ... 93
- Utvecklingsorter ... 103
- Landsbygd ... 121

RIKSINTRESSEN, ANDRA VÄRDEN OCH LIS ... 126
- Riksintressen ... 126
- Skydd av natur ... 137
- Strandskydd ... 140
- Landsbygdsutveckling i strandnära läge ... 142

MILJÖKVALITETSNORMER ... 148
- Miljökvalitetsnormer ... 148
- Miljökvalitetsnormer för luft ... 148
- Miljökvalitetsnormer för vatten ... 150
- Miljökvalitetsnormer för buller ... 155

GENOMFÖRANDE ... 156
- Genomförande av översiktsplanen ... 156
- Uppföljning av översiktsplanen ... 157

KONSEKVENSER ... 159
- Miljökonsekvensbeskrivning ... 159
- Hållbarhetsbedömning ... 160

FÖRUTSÄTTNINGAR ... 166
- Markägoförhållanden och planlagd mark ... 166
- Geologi ... 166
- Befolkning ... 167
- Utbildning ... 168

Vindkraft 169
Miljö- och riskfaktorer 175
REFERENSER 185

INLEDNING

I detta kapitel kan du läsa om översiktsplanen på en övergripande nivå. Inledande i kapitlet finner du en bakgrund till Översiktsplan för Sala kommun 2050 med information om översiktsplaneprocessen, vilket följs av en läsanvisning till översiktsplanen. Därefter följer avsnitt som beskriver översiktsplanen som styrdokument generellt, vad planen ska innehålla och hur den tillämpas inom kommunen. Detta följs upp med ett avsnitt som redovisar vilka utmaningar kommunen står inför. Kapitlet avslutas med ett avsnitt som beskriver kommunens roll i regionen.

Bakgrund

I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur mark- och vattenområden bör användas i framtiden och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Översiktsplanen ska även visa hur kommunen avser att ta hänsyn till allmänna intressen samt hur riksintressen och miljökvalitetsnormer kommer att tillgodoses. Det ska även framgå hur den fysiska planeringen samordnas med nationella och regionala mål. Översiktsplanen ska visa inriktning både på kort sikt och på lång sikt med utblick mot år 2050.

I samband med att Översiktsplan för Sala kommun 2050 vunnit laga kraft upphör den fördjupade översiktsplanen ”Plan för Sala stad” att gälla. Fördjupningen av översiktsplanen för Sahlberget kommer att fortsätta gälla i den del som utgörs av storgruveområdet. Övriga delar av fördjupningen upphör att gälla i samband med antagandet av en ny översiktsplan.

Sala kommuns nya översiktsplan har ett tydligt hållbarhetsfokus. Vision, fokusområden, inriktning samt förslag till mark- och vattenanvändning med vägledning är framtagna med utgångspunkt i FN:s globala mål för hållbar utveckling. I flertalet workshops har både kommunens politiker och tjänstepersoner varit delaktiga. Kommunen har haft ett antal medborgardialoger, bland annat under Salamässan 2019. Det har även genomförts en skoldialog med gymnasieelever 2020 och under 2021 deltog Näringslivsrådet i en diskussion om Salas framtid för näringslivet. Resultaten från dessa tidiga dialoger med medborgare, politiker och tjänstepersoner har arbetats in i översiktsplanen.

Översiktsplanen är framtagen genom en integrerad process där miljö-och hållbarhetsaspekter har behandlats och bedömts parallellt med framtagande av mark- och vattenanvändningen. Den nya översiktsplanen följer Boverkets ÖP-modell 2.1. Boverkets ÖP-modell 2.1 utgår från en struktur som bygger på tre aspekter: *Utvecklingsinriktning, användning* samt *värden och hänsyn*. Plan- och bygglagens krav på ställningstaganden fördelas i modellen utifrån de tre olika aspekterna.

Processen för att ta fram en översiktsplan är lagstadgad enligt plan- och bygglagen. Medborgare ska ges tillfälle att yttra sig över innehållet vid två tillfällen; samråd och granskning. Översiktsplanen ska vara både strategisk och vägledande och det är viktigt att översiktsplanen hålls uppdaterad och att översiktsplaneringen är kontinuerlig. Från och med valet år 2022 ersätts aktualitetsprövningen med krav om att kommunfullmäktige ska ta fram en planeringsstrategi varje mandatperiod. Strategin ska antas senast 24 månader

efter ordinarie val. Avsikten med en planeringsstrategi är att den ska vara mer framåtsyftande än aktualitetsprövningen i och med att kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen ska vara i fokus.

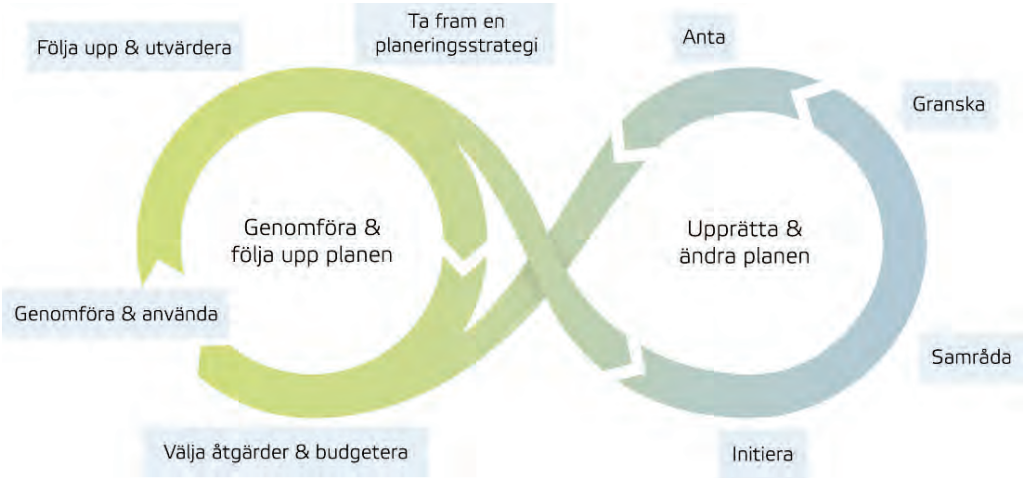

Process för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning (Boverket, 2022)

Läsanvisning

Översiktsplanen för Sala kommun 2050 är indelad i åtta kapitel. Det första kapitlet *Inledning* innehåller en beskrivning av vad en översiktsplan är och hur processen med att ta fram en översiktsplan går till. Det finns även avsnitt som beskriver vilka utmaningar Sala kommun står inför samt kommunens roll i regionen. Kapitel 2, *Inriktning*, innehåller översiktsplanens inriktning med mål, vision, fokusområden och utvecklingsinriktning som har varit styrande för arbetet med mark- och vattenanvändningen.

Kapitel 3, *Mark- och vattenanvändning*, innehåller förslag till mark- och vattenanvändning. Därpå följer kapitel 4, *Riksintressen, andra värden och LIS*, som redovisar riksintressen och säkerställande av dessa samt beskriver kommunens förslag gällande landsbygdsutveckling i strandnära läge. I kapitel 5, *Miljökvalitetsnormer*, redovisas miljökvalitetsnormer för luft, vatten och buller.

I kapitel 6, *Genomförande*, redovisas hur översiktsplanen ska genomföras och följas upp och kapitel 7, *Konsekvenser*, innehåller en översiktlig konsekvensbeskrivning. Översiktsplanen avslutas med kapitel 8, *Förutsättningar*, som innehåller de förutsättningar som har varit gällande för planarbetet.

Som separata bilagor till översiktsplanen finns en miljökonsekvensbeskrivning (bilaga 1), ett granskningsutlåtande (bilaga 2), i vilken samtliga inkomna yttranden under granskningsskedet tillsammans med kommunens kommentarer sammanställts, samt Länsstyrelsen i Västmanlands läns granskningsyttrande i sin helhet (bilaga 3).

Om översiktsplanen

Enligt plan- och bygglagen ska alla kommuner ha en aktuell översiktsplan. Översiktsplanen beskriver hur kommunen avser att främja en långsiktigt god utveckling avseende bebyggelse samt mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande, men anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen.

Med en aktuell översiktsplan finns ett verktyg för att kunna sätta enskilda beslut i ett större perspektiv för att gynna utvecklingen på lång sikt. Översiktsplanen är kommunens avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör utvecklas och ett viktigt politiskt styrdokument. Den ska vara vägledande vid kommunens beslut exempelvis vid detaljplanering, planbesked, bygglov och tillståndsansökningar. För allmänheten kan översiktsplanen informera om kommunens utvecklingsplaner och vilka områden som anses särskilt viktiga att bevara.

Enligt plan- och bygglagen ska översiktsplanen redovisa grunddragen i den avsedda mark- och vattenanvändningen, hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras samt vilken hänsyn som ska tas till allmänna intressen. Kommunen ska visa hur redovisade riksintressen tillgodoses och hur gällande miljökvalitetsnormer för luft och vatten och riktvärden för buller uppnås. Syftet är att främja en god hushållning ur en ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt. Av planen ska också framgå hur kommunen avser att ta hänsyn till nationella och regionala planer av betydelse för en hållbar utveckling.

Översiktsplanen ska även redovisa de områden i strandnära lägen som kommunen anser är lämpliga för landsbygdsutveckling (LIS-områden). I dessa områden kan dispens från strandskyddet ges, särskilt om en byggnad eller verksamhet bidrar till utveckling av landsbygden, förutsatt att dispensen inte strider mot strandskyddets huvudsyfte (den biologiska funktionen och tillgängligheten). Redovisningen i översiktsplanen ska vara vägledande för prövning av dispenser och vid upphävande av strandskyddet.

Utöver delar som är obligatoriska att redovisa i en översiktsplan har kommunen möjlighet att utforma översiktsplanens innehåll efter sina specifika förutsättningar. Områden som är av särskilt intresse för kommunen kan hanteras mer ingående. Vidare ska översiktsplanen vara begriplig och överskådlig. Konsekvenserna av planen ska kunna utläsas och det ska tydligt framgå vad som är underlag och vad som är kommunens ställningstaganden.

Översiktsplanens detaljnivå

För utpekande av områden i mark- och vattenanvändningskartan utreds kommunens utveckling både översiktligt och grundläggande. Översiktsplanen utgör en grund för framtida arbete med, och framtagande av, bland annat planprogram, detaljplaner och bygglov. I dessa senare skeden analyseras och utreds den föreslagna användningen i närmare detalj. Användningens lämplighet utreds avseende bland annat buller, säkerhet, miljö, kulturmiljö och teknisk försörjning. Den faktiska utbyggnaden av Sala kommun sker alltid utifrån de riktlinjer som dessa lämplighetsutredningar resulterar i, oavsett översiktsplanens initiala viljeinriktning.

Utgångspunkter och utmaningar

Översiktsplanen behöver beakta trender och utmaningar. Klimatförändringar samt digitalisering är exempel på två sådana stora globala trender och utmaningar som behöver hanteras och som innebär nya beteenden och förändrade behov. Fler utmaningar, nationellt och för Sala kommun, är tillgången till fossilfri och förnybar energi, livsmedelsförsörjning och behovet av att ha en framsynt krisberedskap. Inför arbetet med att ta fram ett förslag till en ny översiktsplan för Sala kommun har workshops hållits med politiker och tjänstepersoner i syfte att bland annat identifiera framtida möjligheter och hot. Identifierade utmaningar och hot har använts som underlag till översiktsplanens fokusområden. Några av de större utmaningarna som Sala kommun står inför är anpassning till ett förändrat klimat, hantering av de föroreningar som finns i mark och vatten efter gruvdrift, transporter för farligt gods som idag leds via Sala stad, bristande kollektivtrafik på landsbygden samt omhändertagande av Sala kommuns kulturarv.

En annan utmaning för Sala kommun är att skapa en väl fungerande bostadsmarknad. Brist på bostäder drabbar i hög grad de samhällsgrupper som har det svårare att etablera sig på bostadsmarknaden, exempelvis unga vuxna, barnfamiljer med lägre inkomstnivåer och nyanlända. Bostadsbrist drabbar även den positiva befolkningsutveckling som kommunen har möjlighet till. Tillgång till bostäder är en förutsättning för ett bra liv för den enskilde men också för tillväxt, företagsetableringar och arbetstillfällen. På en väl fungerande bostadsmarknad finner hushållen en bostad som motsvarar deras behov.

Sala kommun i regionen

Sala kommun ligger i Västmanlands län och är den tredje största kommunen i länet, med knappt 23 000 invånare i december 2022. I Sala kommun bor cirka 70 % i tätorter och 30 % på landsbygden (SCB 2022). Den största tätorten, som även är kommunens centralort, är Sala stad. Tätorterna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta kommer därefter i befolkningsstorlek och är utpekade som servicenoder. Därtill kommer ett flertal orter som är utpekade utvecklingsorter samt mindre tätorter och byar. Samtliga samhällen i Sala kommun har en betydelse i utvecklingen av Sala kommuns stads- och landsbygd.

Sala kommun ligger centralt belägen i en region med närhet till flera andra orter utanför kommunens gränser. Däribland Borlänge, Falun, Gävle, Stockholm, Uppsala, Västerås och Örebro. Det finns goda kopplingar mellan orterna i Sala kommun och till orter i omgivande kommuner eftersom goda kommunikationsmöjligheter erbjuds via tåg- och vägnätet. Arbetspendling sker till och från Sala kommun och närliggande kommuner. På grund av Sala kommuns läge kan pendling till och från kommunen ske med bil, tåg eller buss. Flera stora vägar passerar genom Sala kommun, inklusive riksväg 70 som går mellan Enköping och den norska gränsen vid Flötningen, samt riksväg 56 som går från Norrköping till Gävle. I Sala kommun finns det järnvägsstationer i Sala stad och i Ransta. Stationen i Ransta skapar en tydlig förbindelse mellan Ransta och Västerås. Sala stad har via tåg- och vägnätet tydliga förbindelser mot norr till Avesta och Falun, mot öster till Morgongåva, Heby, Uppsala, vidare till Stockholm samt söderut till Västerås. Busstrafiken i Västmanlands län skapar och stärker förbindelser inom kommunen och mellan Västerfärnebo och Norberg.

Arbetsmarknadsregionen är ständigt växande vilket innebär att goda och hållbara kommunikationer krävs för att Sala kommun ska få tillgång till en bred arbetsmarknad och för att företag ska få tillgång till rätt kompetens. Som en del av Region Västmanland och Västmanlands län innefattas Sala kommun i det storregionala planeringssamarbetet i östra Mellansverige, ÖMS 2050. ÖMS 2050 har till syfte att samordna storregional planering i östra Mellansverige. Att den strategiska planeringen i varje kommun görs med hänsyn till den storregionala utvecklingen ses som en avgörande framgångsfaktor (Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, 2018).

Väl fungerande kommunikationer av olika slag har betydelse för såväl näringslivets konkurrenskraft och kompetensförsörjning som för kommunens invånares vardagsliv. Vid sidan om väl fungerande transportinfrastruktur mellan orter i Sala kommun och andra orter krävs det samtidigt attraktiva boendemiljöer med ett brett utbud av bostäder av olika typer och upplåtelseformer i Sala kommun. Bland annat behövs mindre bostäder för studenter i ett stationsnära läge. För att företag och enskilda ska få tillgång till höga överföringshastigheter, oberoende av var verksamheten är förlagd och oberoende av var man bor, behöver även tillgången till fiber och bredband förbättras i hela kommunen.

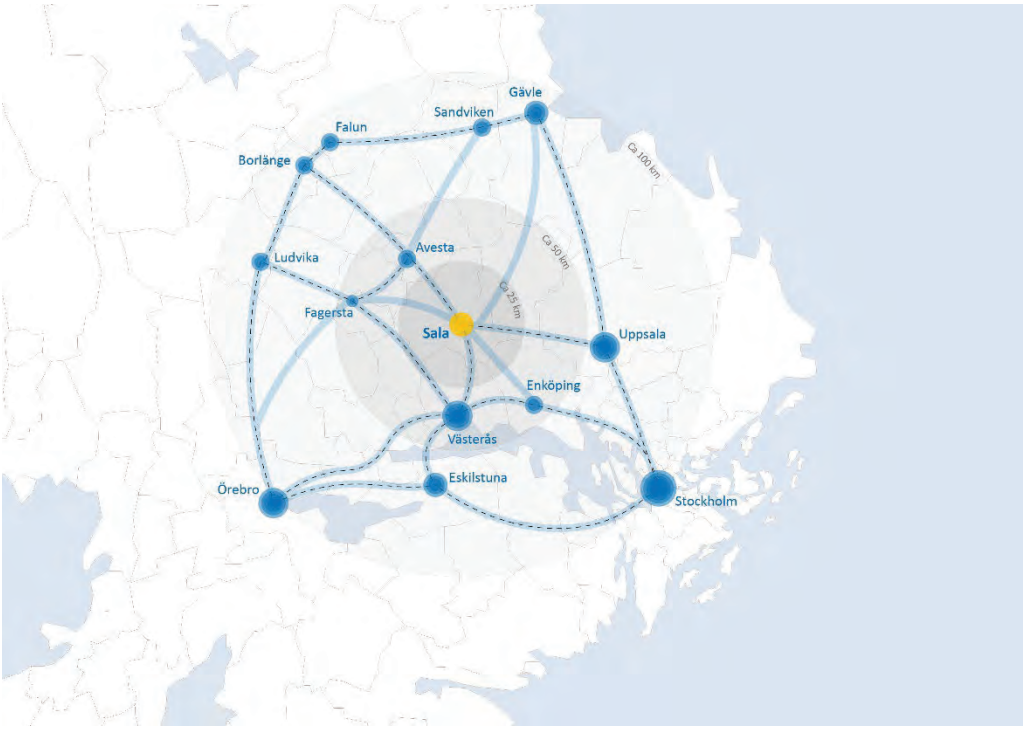

Illustrationen visar Sala kommun i regionen med städer på pendlingsavstånd

Sala kommun har potential för en utvecklad besöksnäring. De riksintressanta natur- och kulturmiljöerna är en viktig resurs och genom att bevara och utveckla natur- och kulturmiljöerna blir Sala kommun ett attraktivt besöksmål samt attraktivt att bo, leva och verka i. Målet är att gynna utvecklingen av en hållbar och lönsam besöksnäring och ge arbetstillfällen till det lokala näringslivet. Sala kommun har både en rik kulturhistoria och rika naturmiljöer med flera naturreservat. Flera av reservaten delas mellan närliggande kommuner. Ett av de större reservaten är Hälleskogsbrännan som sträcker sig över Surahammars, Fagersta och Sala kommun. Samverkan för att skapa ett attraktivt besöksmål och en bra skötsel av skogen är viktigt.

Kommunerna har, i och med införandet av vattendirektivet, fått ett utökat ansvar för vattnet. I all planering och tillsyn ska hänsyn till miljökvalitetsnormerna tas. Samtidigt som befolkningen växer kraftigt i Mälarregionen ska utmaningarna om en bättre vattenkvalitet och säkrare dricksvattenförsörjning mötas. I stället för att minska negativ påverkan riskerar vi att öka den. Som en del i arbetet med att säkerställa Mälarens vattenkvalitet är Sala kommun medlem i Mälarens vattenvårdsförbund. Förbundet, vars långsiktiga arbetsmål är rent vatten och friska ekosystem i Mälaren och dess tillrinnande vattendrag, fungerar bland annat som en mötesplats för samverkan och ömsesidigt utbytande av lärande mellan medlemmarna.

Det finns även vattenråd för åarna i kommunen, bland annat Sagån. Vattenrådet ska i samverkan med intressenter i avrinningsområdet verka för ett hållbart nyttjande av Sagåns vatten och att vattenförvaltningens krav på god ekologisk, kvantitativ och kemisk status uppnås. Vattenrådet ska medverka i planerings- och samrådsprocesser som kan påverka vattenmiljön i Sagån samt sträva efter att öka kunskapen om Sagåns vattenmiljöer. Sagåns avrinningsområde börjar norr om Sala och mynnar i Oxfjärden i Mälaren. Svartåns vattenråd bildades 2012 och har till uppgift att samordna och lyfta vattenfrågor och att verka för en hållbar vattenanvändning i Svartåns avrinningsområde. Sala kommun är också medlem i Dalälvens vattenvårdsförening. Syftet med föreningens arbete är att följa utvecklingen i ett urval av sjöar och vattendrag i Dalälvens avrinningsområde för att se om miljötillståndet förändras med tiden och att värdera enskilda källors betydelse.

Idag får alla medborgare som har kommunalt dricksvatten i Sala kommun sitt vatten från grundvatten. Grundvattennivåerna har sjunkit kraftigt för vattentäkter sedan 2014 och det har framför allt berott på stor variation i nederbörd. Att skapa ett konstgjort grundvatten med hjälp av infiltration av ytvatten är ett vanligt sätt i större städer för att få fram ett dricksvatten av god kvalitet. Detta kräver tillgång till en större ås av lämplig sammansättning och tillräckligt stora ytor där vattnet kan passera igenom materialet i åsen på ett önskvärt sätt, samt att uppehållstiden blir tillräcklig. Sala kommun vill framåt främja samverkan och utbyte över kommungränserna avseende dricksvattenförsörjning.

En övergripande fråga i ett översiktsplanearbete är hur kommunen planerar att arbeta med klimatanpassning. Klimatförändringar påverkar förutsättningarna för många av de intressen som beaktas vid översiktsplanering. Den långsiktiga planeringen behöver utformas med hänsyn både till dagens klimatförhållanden och till de förändringar som väntas. Klimatfrågorna behöver arbetas med på alla nivåer; lokalt, regionalt, nationellt och globalt. Samverkan över kommungränser och i regionen kring dessa frågor är viktigt för strategiskt långsiktiga lösningar.

INRIKTNING

I detta kapitel kan du läsa om översiktsplanens inriktning. Det som presenteras i kapitlet har styrt inriktningen för mark- och vattenanvändningen i hela kommunen. Inledande redovisas de globala, nationella och regionala mål som utgör ramen för översiktsplanen. Därefter följer avsnitt om visionen, de fyra fokusområdena och kommunens utvecklingsinriktning. Slutligen följer fem avsnitt som behandlar inriktningen mer specifikt för *Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap*, *Kultur och fritid*, *Kulturmiljö*, *Näringsliv* samt *Bebyggelse och planering*.

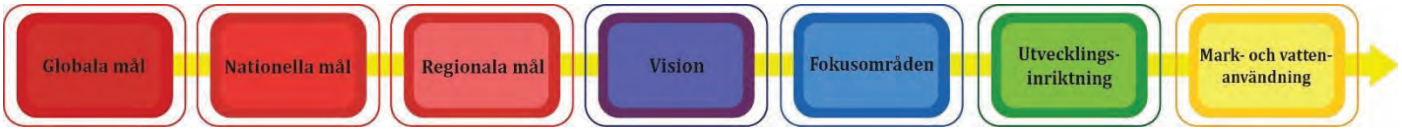

Flödesschema som illustrerar den struktur som underbygger Översiktsplan för Sala kommun 2050

Mål

AGENDA 2030

De globala målen för hållbar utveckling, Agenda 2030, utgör ett ramverk för Sala kommuns översiktsplan. Agenda 2030 består av 17 globala mål och 169 delmål för hållbar utveckling och syftar till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, uppnå jämställdhet och egenmakt för alla kvinnor och flickor samt säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Målen är integrerade, sammanlänkade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling; den miljömässiga, sociala och ekonomiska.

Utmaningarna i hållbarhetsarbetet är till stor del globala, men lösningarna oftast lokala och det ger kommunerna ett stort ansvar. För att uppnå hållbar utveckling krävs ett helhetsgrepp och ett engagemang från alla nivåer i samhället. Agenda 2030 är en vision och en önskvärd utveckling av samhället som översiktsplanen konkretiserar på lokal nivå. Agenda 2030 är vägledande för Översiktsplan för Sala kommun 2050, både i innehåll, för prioriteringar mellan olika allmänna intressen och för framtagandet av mark- och vattenanvändningskartan. För varje fokusområde framgår vad som bidrar till uppfyllelse av Agenda 2030.

TILLÄMPNING

Översiktsplan för Sala kommun 2050 utgår från FN:s globala hållbarhetsmål som övergripande mål för att säkerställa att planeringen och utvecklingen av Sala kommun med sikte mot 2050 är långsiktigt hållbar. Utgångspunkten är att det är planeten som sätter ramarna och utgör basen för utveckling och den miljömässiga hållbarheten. Basen är inte förhandlingsbar och är en förutsättning för den sociala och den ekonomiska hållbarheten, därför har den svenska Agenda 2030-delegationen valt att illustrera de globala målen som en tårta.

Sala kommuns översiktsplan ska bidra till måluppfyllelse av alla hållbarhetsmål, men kommunen har i översiktsplanen prioriterat hållbarhetsmålen utifrån sina förutsättningar, utmaningar och möjligheter samt vad översiktsplanen kan bidra

med. Merparten av de relevanta målen för översiktsplanen är också relevanta för andra kommuner i den fysiska planeringen.

Sala kommun har utifrån sitt läge och geografi ett särskilt ansvar för målen ”främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster”, ”bekämpa klimatförändringarna” och ”ekosystem och biologisk mångfald”. Sala har med sina industrier och verksamhetsområden och som jordbruksbygd med stora arealer åkermark ett särskilt ansvar för hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Vad gäller målet ”bekämpa klimatförändringarna” har Sala kommun ett stort ansvar att tillsammans med andra aktörer möjliggöra en omställning till mer hållbara person- och godstransporter. Det är en särskilt stor utmaning eftersom kommunen är stor till ytan med flera tätorter och mycket landsbygd. Sala kommun har med sina stora grön- och vattenområden ett särskilt ansvar för att utveckla, bevara och förvalta ekosystem och biologisk mångfald.

Av de globala målen har nummer 3 - 13 samt 15 störst relevans för Sala kommun (Globala målen, 2022)

BARNKONVENTIONEN

Barnkonventionen är ett rättsligt bindande internationellt avtal som slår fast att barn är individer med egna rättigheter. Konventionen är numera svensk lag. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som alla är lika viktiga och utgör en helhet. Det finns fyra grundläggande principer som alltid ska beaktas när det handlar om frågor som rör barn:

- Alla barn har samma rättigheter och lika värde.
- Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn.
- Alla barn har rätt till liv och utveckling.
- Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad.

Andra rättighetsartiklar som är aktuella för den fysiska planeringen är:

- Alla barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv som gör det möjligt för dem att delta aktivt i samhället.

- Barns rätt till trygghet och att utvecklas fysiskt, psykiskt, moraliskt och socialt.

- Barns rätt till lek, vila och fritid.

För översiktsplanen innebär barnkonventionen bland annat att barn ska involveras i dialogprocessen. För barn är närmiljön och möjligheten att ta sig på egen hand mellan olika målpunkter några av flera viktiga aspekter som beaktas i översiktsplanearbetet.

NATIONELLA MILJÖMÅL

Sveriges miljömål är det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. Det övergripande målet för miljöpolitiken (generationsmålet) är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Generationsmålet, de 16 miljömålen och etappmålen bildar tillsammans miljömålssystemet. Miljömålen och etappmålen konkretiserar arbetet med att nå generationsmålet. Nedan syns de 16 miljömålen:

1. Begränsad klimatpåverkan
2. Frisk luft
3. Bara naturlig försurning
4. Giftfri miljö
5. Skyddande ozonskikt
6. Säker strålmiljö
7. Ingen övergödning
8. Levande sjöar och vattendrag
9. Grundvatten av god kvalitet
10. Hav i balans samt levande kust och skärgård
11. Myllrande våtmarker
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
14. Storslagen fjällmiljö
15. God bebyggd miljö
16. Ett rikt växt- och djurliv

Sveriges miljömål (Sveriges miljömål, 2020)

Genom att översätta nationella och regionala miljömål till lokala mål och åtgärder blir miljömålen redskap för den lokala politiken i kommunen.

NATIONELLA KLIMATMÅL

Sveriges klimatpolitiska ramverk består av en klimatlag, klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Förutom nationella klimatmål, har Sverige även åtagit sig att leva upp till internationella klimatåtaganden som ett av EU:s medlemsländer. Det långsiktiga klimatmålet innebär att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser år 2045. Klimatmålen innehåller även delmål inom olika sektorer som transporter och energianvändning:

- Senast 2045 ska Sverige ha nettonollutsläpp jämfört med 1990, varav minst 85 procent av reduktionen av utsläpp ska ske i Sverige.
- Utsläppen av växthusgaser ska vara 63 procent lägre 2030 jämfört med 1990 (gäller verksamheter som inte omfattas av EU:s system för handel med utsläppsrätter).
- Utsläppen för inrikes transporter exklusive inrikes flyg ska vara 70 procent lägre år 2030 jämfört med 2010.
- Energianvändningen ska vara 50 procent effektivare 2030 jämfört med 2005 (genom minskad energiintensitet).
- Elproduktionen ska år 2040 vara 100 procent fossilfri.

NATIONELLA FOLKHÄLSOPOLITISKA MÅL

Det nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

För att uppnå det övergripande målet för folkhälsopolitiken och konkretisera arbetet har åtta målområden formulerats. Målområdena syftar till att tydliggöra de viktigaste faktorerna som påverkar vår hälsa och inriktningen på det arbete som främjar en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. De åtta målområdena är:

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

NATIONELLA FRILUFTSMÅL

Det övergripande målet för friluftslivspolitiken är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Det övergripande målet har konkretiserats i tio friluftsmål och flera av dessa mål beskriver viktiga aspekter i översiktsplanen. Friluftslivsmålen handlar framför allt om att utveckla och bedriva åtgärder så att förutsättningarna för friluftslivsutövandet förbättras. Detta kan till exempel göras genom att säkerställa att alla människor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet, samt värna om tillgången till attraktiv natur i och i närheten av tätorter.

År 2012 beslutade regeringen om tio mål för friluftslivspolitiken (2012/13:51). De handlar i stort om att utveckla och genomföra åtgärder så att förutsättningarna för friluftslivsutövandet förbättras. De tio målen är:

1. Tillgänglig natur för alla
2. Starkt engagemang och samverkan
3. Allemansrätten
4. Tillgång till natur för friluftsliv
5. Attraktiv tätortsnära natur
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
9. Friluftsliv för god folkhälsa
10. God kunskap om friluftslivet

Illustration av friluftslivspolitikens mål (Folkhälsomyndigheten, 2022)

REGIONALA MÅL

Sala kommun ingår i den regionala utvecklingsstrategin för Västmanland (RUS). Den regionala utvecklingsstrategin är grunden för det regionala utvecklingsarbetet i Västmanland och stärker hela länets utveckling och hållbara tillväxt. Strategin revideras varje mandatperiod. Visionen för utvecklingsstrategin 2030 är *Ett livskraftigt Västmanland genom hållbar utveckling*. Visionen uppnås genom arbete inom tre målområden som alla bidrar till en hållbar utveckling, *Ett välmående Västmanland*, *Ett tillgängligt Västmanland* och *Ett nyskapande Västmanland genom hållbar tillväxt.* Delmålet *Ett välmående Västmanland* jobbar för utveckling under likvärdiga livsvillkor i trygga och tillgängliga livsmiljöer, god och jämlik hälsa, ett rikt kulturliv och meningsfull fritid som tillsammans skapar ett välmående och tryggt Västmanland. Delmålet *Ett tillgängligt Västmanland* betyder ett tillgängligt Västmanland där platsernas olikheter är en styrka när landsbygder och städer genom goda pendlingsmöjligheter knyts samman för att nå en större arbetsmarknad, utbildning samt kultur- och fritidsliv. Ett tillgängligt Västmanland är ett Västmanland med tillgängliga miljöer för alla. Delmålet *Ett nyskapande Västmanland genom hållbar tillväxt* jobbar för att tillvarata den kreativitet och skaparkraft som olika människor representerar, skapa en grund för nytänkande, förnyelse och hållbar tillväxt. Att tillgodose näringslivets och det offentligas behov av och möjlighet till förnyelse och kompetensförsörjning har en avgörande betydelse för länets långsiktiga utveckling.

Vision och målområden ur ”Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland” (Region Västmanland, u.å.)

Vision

Visionen för översiktsplanen tar avstamp i de globala målen för hållbar utveckling samt i nationella och regionala mål. Visionen gäller för ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft med utblick mot 2050:

Sala är 2050 en välmående, hälsosam, robust och klimatsmart kommun som i sin utveckling tagit avstamp i sitt historiska arv från Silvergruvan och genom ett långsiktigt och ansvarstagande förvaltande av sina naturtillgångar. Närheten mellan småstadsidyllen i tätorten och den omgivande landsbygden samt till grannkommuner har skapat förutsättningar för en gynnsam, hållbar och robust utveckling av Sala. Detta har genererat ett framgångsrikt näringsliv med gröna förtecken och en utvecklad besöksnäring. Bostadsutbudet är varierat och lockar människor i regionen genom sin gynnsamma geografi och genom att utgöra ett hälsosamt, hållbart, tryggt och prisvärt boendealternativ.

Fokusområden

Fyra fokusområden konkretiserar visionen för Sala kommuns översiktsplan med utblick mot 2050. Framtagna fokusområden fångar upp 12 av de 17 globala miljömål som kommunen har bedömt som relevanta för översiktsplanen.

GENUINT, INKLUDERANDE OCH NÄRA

I Sala kommuns framtid är historien ständigt närvarande. Kommunens invånare har nära till många vackra grön- och vattenområden och till sitt regionala omland. Utvecklingen av kommunen sker med utgångspunkt i dess identitet genom att utveckla, bevara, förvalta och genom att tillgängliggöra den för kommuninvånarna och för besökare. Sala stad ska bibehålla sina historiska kvaliteter, sin småskalighet och mänskliga skala och samtidigt vara en hållbart växande stad, med småstadskänsla, med närheten till ett brett utbud. Landsbygdens tätorter ska utvecklas med lokal service och med goda förbindelser mellan sig, till Sala stad, till den omgivande naturen och till målpunkter i regionen. Genom att bygga vidare på orternas styrkor och kvaliteter och genom att utveckla dessa skapas ett bra serviceutbud och ett rikt kultur- och fritidsliv, där alla kan vara delaktiga i samhälls- och kulturlivet på lika villkor i enlighet med FN:s mänskliga rättigheter.

BERÖRDA AGENDA 2030-MÅL

Mål 5 Jämställdhet

Mål 10 Minskad ojämlikhet

Mål 11 Hållbara städer och samhällen

LANDSBYGDSVÄNLIGT, NATURSKÖNT OCH HÄLSOSAMT

I det framtida Sala har skogen, jordbruksmarken och kommunens många sjöar genom ett ansvarsfullt förvaltande skapat miljöer som är attraktiva och hälsosamma. Kommunens grön- och vattenområden har utvecklats och tillgängliggjorts för både den biologiska mångfalden och för människorna.

Människan och de förutsättningar som ges av kommunens naturtillgångar står i centrum när Sala och dess samhällen utvecklas. Kommunen har därigenom utvecklat boendemiljöer som är varierade, attraktiva, hälsosamma och som bygger vidare på varje orts särart.

I Sala 2050 finns det goda förutsättningar för att leva, bo och verka på den tätortsnära landsbygden och på landsbygden. Landsbygdens tätorter har utvecklats med lokal service och bostäder med bättre och mer hållbara förbindelser.

I Sala 2050 finns bostadsmiljöer som tillgodoser olika gruppers behov och som möjliggör livskvalitet, uppmuntrar till ett aktivt och hälsosamt liv och som underlättar ett hållbart resande.

BERÖRDA AGENDA 2030-MÅL

Mål 3 God hälsa och välbefinnande

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 10 Minskad ojämlikhet

Mål 11 Hållbara städer och samhällen

Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

ROBUST OCH KLIMATSMART

Sala ska vara en föregångskommun som visar att utveckling kan ske på ett hållbart, robust, miljövänligt och klimatneutralt sätt. Ett robust och klimatsmart Sala innebär att skapa resiliens mot ett förändrat klimat genom ett långsiktigt och ansvarsfullt förvaltande av kommunens många grön- och vattenområden och dess skogs- och jordbruksmark genom att tilldela dessa en nyckelroll i den framtida utvecklingen.

För att uppnå ett robust och klimatsmart Sala är det viktigt att Sala stad och dess tätorter samspelar med naturen. Träd och buskar skuggar och ökar luftfuktigheten vilket ger behagligare lokalklimat. I Sala stad kan utvecklandet av befintliga och nytillkomna parker uppmuntra till lek, motion och utevistelse. Grönytor och annan genomsläpplig mark kan rena regn- och smältvatten, minska vattenmängder och jämna ut flödet från häftiga regn som ett led i klimatanpassningen.

Att skapa ett robust och klimatsmart Sala handlar även om att minska klimatpåverkan genom att skapa förutsättningar för ett vardagsliv där det är nära mellan olika funktioner och som ger möjligheter till hållbara transporter och ett aktivt vardagsliv. Det ska vara lätt att leva klimatsmart genom cirkulära system för resurshushållning som till exempel nyttjar avfall som en resurs framför en förbrukningsvara och kommunen ska underlätta för kommuninvånarna att välja förnybar energi.

Att jobba för ett robust och klimatsmart Sala innebär även att jobba med en samhällsplanering som förvaltar och utvecklar kommunens mark- och vattenresurser på ett så klimat- och resurseffektivt sätt som möjligt. Att planera för ett samhälle med växtkraft innebär att utveckla Sala genom en fysisk struktur som koncentrerar bebyggelseutvecklingen till befintliga orter och som utnyttjar den potential som finns i den spårbundna trafiken.

BERÖRDA AGENDA 2030-MÅL

Mål 7 Hållbar energi

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 11 Hållbara städer och samhällen

Mål 12 Hållbar konsumtion och produktion

Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna

Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

INNOVATIVT OCH FÖRETAGSVÄNLIGT

I omställningen mot ett mer robust och klimatsmart Sala kommun ingår även att skapa förutsättningar för ett innovativt företags- och besöksnäringsklimat som ger nyetableringar, nya innovationer, digitala framsteg och ökade arbetstillfällen. Dessa företag bidrar till den ekologiska, sociala och ekonomiska hållbarheten för att Sala kommun ska bli en så självförsörjande kommun som möjligt.

I Sala 2050 finns det goda förutsättningar för att leva och verka i hela kommunen. Skogen och jordbruksmarken brukas och skapar förutsättningar för långsiktigt hållbar produktion av skogsprodukter, lokal matproduktion och bioenergi. Kommunen tillhandahåller mark för hållbara lager, lokala servicelokaler och logistiklösningar för handel och industri. Samtidigt värnar kommunen även om det brukade historiska kulturlandskapet. Skogen, åkermarken, ängs- och hagmarker och kommunens många sjöar har i det framtida Sala genererat ett näringsliv med gröna förtecken och en besöksnäring som attraherar besökare från ett större omland. Det har utvecklats nya och stöttande näringar inom och runt hela kedjan från jord till bord. Samverkan med grannkommuner kommer i framtiden att behövas för att tillgodose hållbar energi och VA-lösningar. Detta behövs för att försörja en växande befolkning och ett växande företagande. Elledningar har byggts ut i och till kommunen för att kunna ta del av elkraft från regioner med större förutsättningar för planerbar kraft samtidigt som Sala utnyttjar de innovationer för förnybar el som utvecklats lokalt. Även VA-ledningar och reningsverk har byggts ut. Samspelet mellan näringsliv, föreningsliv, kommun och invånare har varit grunden till ett ökat självförsörjande och en hållbart växande kommun.

BERÖRDA AGENDA 2030-MÅL

Mål 7 Hållbar energi för alla

Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur

Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna

Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Utvecklingsinriktning

Utvecklingsinriktningen samt fokusområdena utgör ramverket för den framtida fysiska utvecklingen och föreslagen mark- och vattenanvändning.

HUVUDDRAG

För att Sala kommun ska vara robust och klimatsmart och samtidigt attraktivt, naturskönt och företagsvänligt behöver samhällsplaneringen skapa förutsättningar för en fysisk struktur som är resurseffektiv och som utgår från det som är specifikt och unikt för Sala. Utvecklingen av det framtida Sala tar fasta på, bibehåller och utvecklar det historiska arvet, landsbygden, skogen och vattendragen. Detta sker genom att befintliga strukturer kompletteras och

utvecklar den potential och särart som idag finns i kommunen. De större gröna sambanden och jordbruksmarken bevaras och förstärks. Utveckling och förstärkning av gröna värden stärker Sala som helhet och gör kommunen mer attraktiv.

Utvecklingen föreslås främst ske i Sala stad och i de utpekade servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. Servicenoder är orter som har en högre nivå av service och befolkningsmängd samt vars geografiska läge medför att stora delar av kommunens invånare kommer att ha närhet till dem. I dessa orter ska den offentliga servicen utvecklas och fungera som närmsta centrum, mötesplats och kommunikationsnod för sin ort och sitt omland. Utvecklingsorter är ett antal orter inom Sala kommun (Varmsätra, Kumla kyrkby, Kila, Sätra brunn, Salbohed, Hedåker, Broddbo och Saladamm) som idag har ett grundläggande utbud av offentlig service som till exempel skola eller förskola.

Servicenoderna och utvecklingsorterna bildar tillsammans tre olika kluster; ett i söder med areella näringar och tillväxt runt järnvägen, ett i norr med gröna och blå resurser och ett i väster med rika natur- och kulturmiljöer och gröna resurser. Inom klustren ska orterna kopplas ihop och komplettera varandra. Alla orter inom klustret ska ha bra tillgänglighet till sin servicenod genom gång- och cykelförbindelser, kollektivtrafik och vägar. Dessutom behöver fungerande bredband utvecklas i hela kommunen.

Näringslivet ska få rätt förutsättningar för att utvecklas genom etablering av nya områden i strategiska lägen. Sala kan erbjuda attraktiva lägen i närhet till både riksväg och järnväg. Det är prioriterat att industri och boende inte etableras inom samma område.

UTVECKLINGSPRINCIPER FÖR BEBYGGELSE

Fyra utvecklingsprinciper är framtagna för att förklara utvecklingsinriktningens innehåll och mål. Följande principer är vägledande för den framtida mark- och vattenanvändningen.

Utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns identitet och rika natur- och kulturmiljöer, för ekosystemtjänster som livsmedelsproduktion, träråvara, biologisk mångfald, klimatanpassning och rekreation. För att skapa ett robust, klimatsmart och klimatanpassat Sala kommun är det en förutsättning att grön- och vattenområden utvecklas och bevaras. Den biologiska mångfalden ska stärkas och viktiga ekosystemtjänster integreras i den fysiska planeringen och utvecklingen av staden och orterna. Salas naturgeografiska förutsättningar är rika och lägger grunden till ett grönt näringsliv där areella näringar såsom jordbruk, skogsbruk och ekoturism kan utvecklas.

En flerkärnig och varierad ortstruktur med Sala stad som tyngdpunkt. Olika förutsättningar inom kommunen ger potential för att utveckla orter med olika identiteter och med olika boendetyper. Genom att stärka och utveckla de olika orterna utifrån sina förutsättningar skapas en flerkärnig ortstruktur och ett serviceutbud där varje ort bidrar till en kompletterande helhet. Bebyggelseutvecklingen sker främst i Sala stad och i servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta.

Utveckling ska prioriteras där det finns skola, service, kollektivtrafik och infrastruktur för att stärka det lokala samhället. Närhet till skola och service är viktigt för ett fungerande vardagsliv och en självständighet för olika grupper. Utveckling sker främst där det redan finns investeringar i infrastruktur, kollektivtrafik och tekniska system.

Ett sammankopplat Sala och en region med hållbara transporter och utvecklade kommunikationsstråk. För att öka nåbarheten till Sala, den regionala servicen, till kommunens gröna och blå områden lokaliseras nya bebyggelseområden i närhet av befintlig eller intill planerad kollektivtrafik. Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna kopplas samman via kommunikationsstråk kompletterade med gång- och cykelstråk samt med utökad kollektivtrafik.

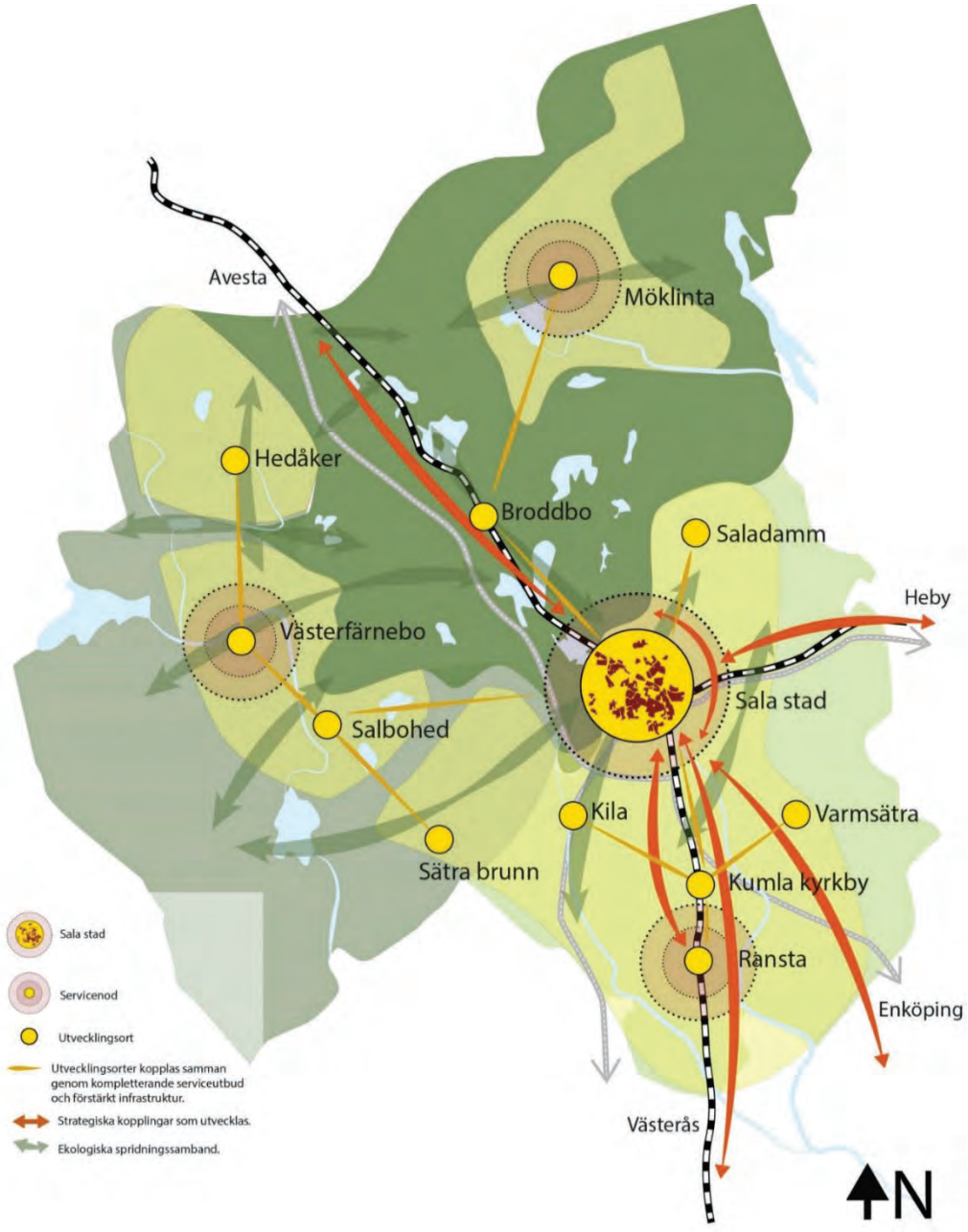

Utvecklingsinriktning för Sala kommun 2050

Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap

Den framtida utvecklingen av mark- och vattenanvändning i Sala kommun tar sin utgångspunkt i Dalälven, gruvan, skogen, jordbruksmarken samt ängs- och hagmarken som historiskt präglat kommunen och dess utveckling. Föreslagen mark- och vattenanvändning tillgängliggör kommunens vatten- och grönområden.

I det här avsnittet kan du läsa om grön infrastruktur, ekosystemtjänster, vattenområden och grundvatten samt återhämtningslandskap.

GRÖN INFRASTRUKTUR

Grön infrastruktur är ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda områden. Infrastrukturen utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet.

VÄRDETRAKTER

Länsstyrelsen har i samband med arbetet med grön infrastruktur arbetat fram värdetrakter utifrån olika naturtyper (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2019). I Sala kommun finns fem utpekade värdetrakter, vilka består av landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden i barrskog, gräsmarker, vattenytor, våtmarker och triviallövskog.

En värdetrakt har en särskilt hög täthet av värdekärnor, inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer, jämfört med vad som finns i omgivande landskap. Värdetrakter har därmed också en högre grad av långsiktig ekologisk funktionalitet. Detta gör att värdetrakter ofta omfattar de mest värdefulla landskapsavsnitten för biologisk mångfald. En hög biologisk mångfald ger goda förutsättningar för att skapa robusta ekosystem som långsiktigt kan leverera ekosystemtjänster.

EXEMPEL PÅ VIKTIGA VÄRDETRAKTER FÖR GRÖN INFRASTRUKTUR I SALA KOMMUN

- Hallarsbo-Sala, Storljusen och Hälleskogsbrännan (barrskog)
- Hallarsbo-Sala och Hälleskogsbrännan (triviallöv)
- Svartådalen- Salakalken (värdefulla gräsmarker i odlingslandskapet)
- Norra och västra delarna av Sala kommun (värdefulla våtmarker)
- Svartåns vattensystem (värdefulla vattenmiljöer).

Barrskogsområdena inom kommunen domineras till största delen av sura bergarter. Barrskogarna dominerar skogslandskapet med naturliga inslag av lövskog. Rena lövskogar är ovanliga på grund av skötseln av skogarna som länge varit inriktad på barrskog. De få platser där det finns lite större förekomster av lövskog är alla platser där det har brunnit. Ölstabrännan öster om Sala är ett

exempel på en skog som brann år 1888. Hälleskogsbrännan, som brann 2014, kommer att bli landets största sammanhängande lövskog, nedanför fjällskogen, när den fått växa till sig. Lövskogstillgången minskar när allt mer barr växer in, vilket innebär att dessa biotoper inte är beständiga. Även ädellövskog finns med i landskapet, men på grund av läget och frånvaro av kalk i moränen så är ädellövskog sällsynt. Samtliga ädellövarter, förutom bok och avenbok, finns dock som enstaka träd. Förekomst av biologiskt överåriga och stora ekar finns främst utefter Dalälvens stränder och annars endast som gårdsnära träd eller i enstaka hagar.

I odlingslandskapet har omvandlingen av landskapet tydligt påverkat den biologiska mångfalden. Här handlar det om restmiljöer. Eftersom det blivit sällsynt med små djurgårdar med betande djur i hagar så finns det idag få naturliga betesmarker kvar. Gräsbärande ogödslade beteshagar är bland de artrikaste som man kan hitta i odlingslandskapet.

En annan naturtyp, även denna en typ av gräsmark, som har en unik förekomst i Sala kommun är sidvallängarna. De kallas även för våtslåtterängar eftersom de är beroende av regelbundna översvämningar, vilka göder ängarna med sitt näringsrika svämvatten. Ingenstans i landet finns det så stora sammanhängande våtslåtterängar som Sala kommun har utefter Svartån i Fläckebo och Västerfärnebo socknar. Det här är fodermarker med oerhört lång hävd, vilka har bildat grunden för välståndet i de här bygderna. Markerna har ett högt biologiskt värde samt är rika på fågelarter, såväl häckande arter som rastande våtmarksarter. Tusentals gäss, svanar och änder rastar årligen på dessa översvämmade ängar. Områdena är idag klassade som riksintresseområde för naturvård, kultur och friluftsliv samt Natura 2000-område. Svartådalen är även klassat som ett av de 10 mest betydelsefulla våtmarksområdena i landet.

Dalälvslandskapet, som tangerar Sala kommun, har höga biologiska värden. De mest värdefulla delarna utgörs idag av Färnebofjärdens nationalpark. På grund av den relativt oreglerade älvsträckan och de regelbundna översvämningarna är det ett unikt landskap. Det här ger unika förutsättningar för en mycket stor artmångfald.

EKOLOGISKT KÄNSLIGA OMRÅDEN

Områdena som beskrivs i det här avsnittet bör beaktas vid planering och prövning som ekologiskt särskilt känsliga områden i kommunen och ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Lövskogsområden i Bännbäck–Forsbo, Hallaren-området samt Långforsen – Silvköparen – Lisjö mosse

Samtliga områden är belägna inom Färnebofjärden, storområdet för vitryggig hackspett. Skogsstyrelsen har arbetat med områdena Bännbäck– Forsbo och Hallaren-området, genom att upprätta avtalsområden och inrätta Biotopskyddsområden. Syftet är att skapa lövbiotoper med främst medelålders och äldre löv genom att i avtalsområdena avverka all gran inom ramarna för LIFE (EU-fond som finansierar bidrag till miljö-, klimat- och naturprojekt) och säkerställa de rena lövskogarna som biotopskydd. Tillsammans med naturvårdsbränd mark på bolagsägd mark i området, skapas därigenom större arealer lövskog gränsande till sjö och älv, lämpliga för hackspettarterna, andra lövskogsanknutna fågelarter, samt flera rödlistade gelélavar bland annat. Samma syfte har arbetet med att skapa lövskogar vid Silvköparen och Långforsen, vilka

drivs av Sala kommun inom sitt åtagande som FSC-certifierad markägare och gentemot Artskyddsförordningen.

Kalkbarrområden i Hillingen – Gransjöområdet
Kalkbarrskogsområde där urbergskalken går upp i dagen som begränsade körtlar. Barrskogarna nordost om Saladamm är en fortsättning på de större sammanhängande kalkområdena kring Sala silvergruva och vid Saladamm. Granen här i kalkstråket har en mycket lång kontinuitet och genom sin växtplats på lättvitrad kalk, har förutsättningar för en lång rad kalkgynnade storsvampar uppstått. Flertalet av storsvamparterna har förutom kravet på kalk i marken, en stark knytning till gran med lång kontinuitet på platsen. Förutsättningen för en fortsatt artrik sammansättning bland dessa svamparter vilar därför på att det även fortsättningsvis sker ett brukande av skog med ett betydande inslag av ortseget granplant-material.

Naturbeteshagar i Gruvbyn, Färjebron, Salbohedshagarna samt Skogbyns ravinhagar
De fyra naturbeteshageobjekten är de idag enda kvarvarande beteshagarna i kommunen med ett mycket högt biologiskt värde. Biologiska värden som växt fram genom ett mycket långt kontinuerligt bete samt att endast naturliga gödsel från djuren har tillförts. Hagarna är samtliga av typen öppen hage på frisk mark av olika örtrika typer. Trädbevuxna men glesa partier finns som komplement och med ett delvis annat artinnehåll. Hagarna hyser en mycket artrik sammansättning av betesgynnade kärlväxt- och ängssvamparter som i sin tur drar till sig flera idag mycket sällsynta insektsarter. Generationer av intresserade och kunniga djurhållare har sett till att dessa biologiska kulturskatter bevaras och sköts för framtiden. Men för att detta ska få en önskvärd fortsättning, behövs betande djur och en överföring av kunnande om skötseln av dessa marker.

Flodkräftvatten
Ett fåtal flodkräftvatten finns idag kvar i Sala kommun, representerade av de på karta redovisade sjöar och vattendrag. Den svenska flodkräftan har minskat dramatiskt efter införandet av den invasiva signalkräftan. Ytterligare ett hot mot flodkräftan är försurningsläget i flertalet av sjöarna i kommunen. Kalkningsinsatser i samarbete med länsstyrelsen sedan 1970-talet har skyddat arten på ett par platser. Arten kräver en vattenkvalitet med basiskt vatten samt en i övrigt bra vattenkvalitet. Den trivs i så väl klarvattensjöar med grusbotten, som i rinnande vatten på lera. Innan kräftpesten kom fanns flodkräftan i flertalet av våra vattendrag och sjöar som inte var belägna på naturligt sur berggrund. Idag bedrivs ett intensivt arbete med att skydda flodkräftan, en folkkär art som betytt mycket för en gammal matkultur. I Sala kommun har ett skyddsområde för arten inrättats i Stävresjön. Detta ska på sikt, tillsammans med aktiva stödåtgärder för arten, säkra förekomsten av flodkräfta mot isättning av signalkräfta men även ett säkrande av livsmiljön där.

Naturliga vattendrag från Ljömsebosjön samt Storljusen (Ljuse grav med fortsättning ner till Skvalån) samt i Rossbäckens avrinningsområde
De små vattendragen från Ljömsebosjön samt Storljusen (Ljuse grav med fortsättning ner till Skvalån), samt i Rossbäckens avrinningsområde har en god vattenkvalitet samt naturligt meandrande vattenfåra på ett något sandigt underlag. Dessa faktorer skapar en mycket intressant vattenmiljö. I dessa vattendrag förekommer utter och bäcknejonöga. Små bäckar med de här kvaliteterna, som är så pass orörda av grävningar och uträtningar, är idag något mycket sällsynt i kommunen. Bara av den orsaken är vattendragen värda en

omsorg, inte bara av vattenmiljön utan även av strändernas vegetation för att åstadkomma beskuggning och mattillförsel i form av allt som ramlar ner i vattnet från överhängande trädkronor.

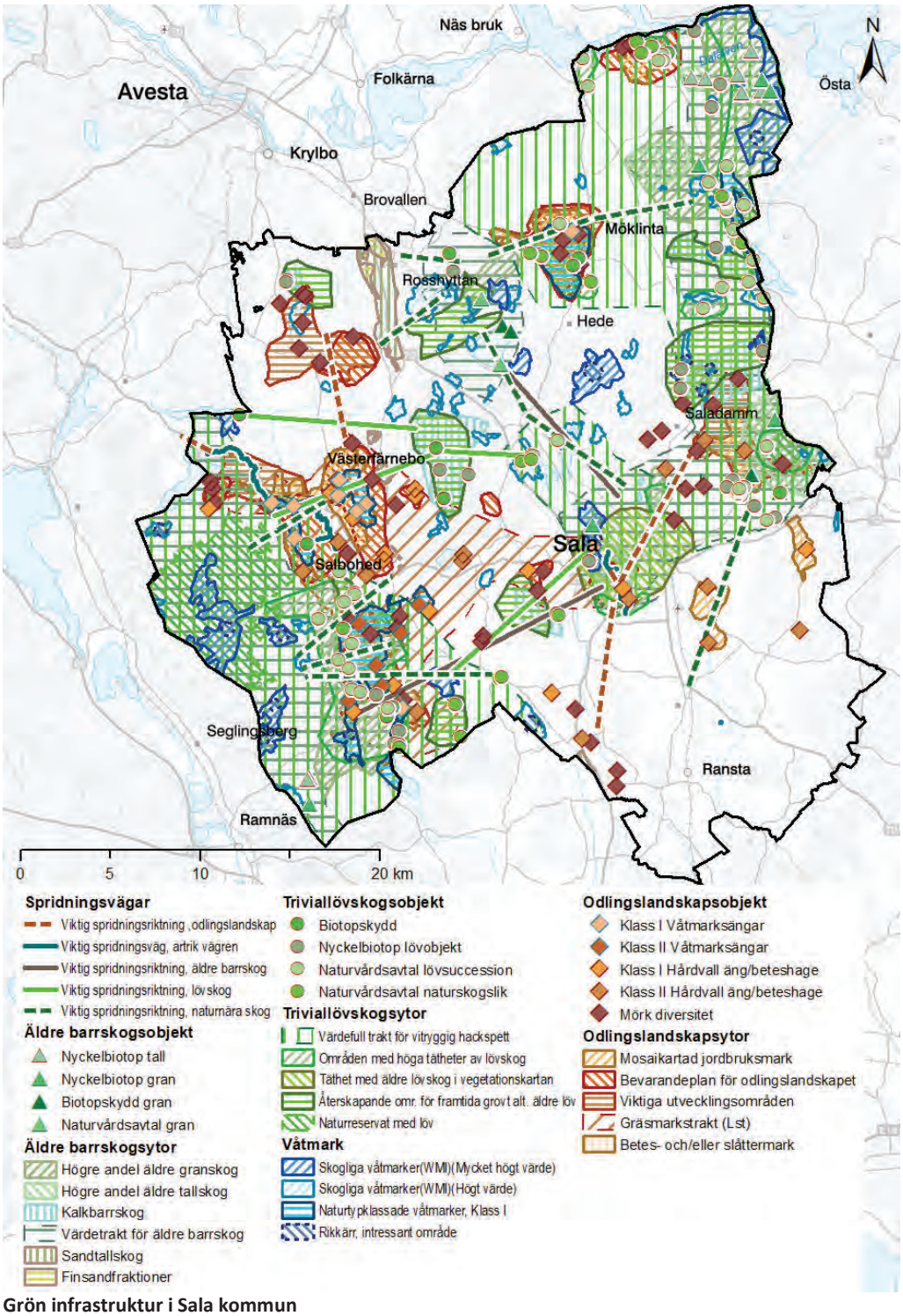

Grön infrastruktur i Sala kommun

VÄGLEDNING

- Grön infrastruktur ska bevaras och utvecklas i samband med planering och prövning av bygglov och förhandsbesked.

- Värdetrakter ska bevaras och utvecklas i samband med planering och prövning.

- Länsstyrelsens plan för grön infrastruktur ger underlag och tillämpas i vägledningen.

- Det ska finnas livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter i vatten- och grönområden.

- Ta särskild hänsyn till de skogliga värdetrakterna för lövskog, äldre tall och granskog samt kalkbarrskog vid planering av infrastruktur och bebyggelse.

- Badelundaåsen och dess biåsar med torra, öppna sandmiljöer har höga naturvärden eller möjligheter att relativt enkelt skapa sådana och är därför viktiga värdetrakter för att skapa livsmiljöer och spridningsvägar. Dessa områden utgör en väldigt viktig miljö för många hotade arter.

- Kommunens skogsmark ska skötas i enlighet med kommunens skogsbruksplan så att rekreations, natur-och kulturmiljövärden bevaras.

- Artskyddsförordningen beaktas i all planering och prövning.

- Kommunens tätortsnära skogsmark utvecklas så att den är tillgänglig för medborgarna.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster handlar om vad naturen ger oss människor, som till exempel spannmål, rening av luft och vatten, klimatreglering, bildande av bördig jord och rekreation/friluftsliv. Genom att bevara och utveckla de förutsättningar som finns för att naturen ska kunna ge oss ekosystemtjänster säkras dessa för framtiden. En planering som görs med hänsyn till ekosystemtjänster skapar ett samhälle som är mer långsiktigt hållbart. Ekosystemtjänsterna kan delas upp i fyra olika kategorier:

- **Stödjande** tjänster är nödvändiga för produktionen av alla andra ekosystemtjänster. Bland dessa inkluderas näringscykler, vattencykler, fotosyntes och jordmånsbildning.

- **Reglerande** som klimatreglering, kolupptagning, pollinering, nedbrytning av avfall, rening av vatten och luft, förebyggande av erosion och skred samt vattenreglerande.

- **Försörjande** som dricksvatten, livsmedel, skogsråvaror, vilt, bär, svamp, mineraler och energi-eller biobränslen.

- **Kulturella** som vardagsmotion, träning, naturturism, välmående och fysisk hälsa.

För en hållbar utveckling av städer och tätorter är det viktigt att samspela med och utveckla naturens ekosystemtjänster. Träd och buskar skuggar och ökar luftfuktigheten vilket ger ett behagligare lokalklimat. Små skadliga partiklar fastnar även på växternas bladverk vilket kan bidra till renare luft. I täta stadsmiljöer kan grönskan stimulera till lek, motion och utevistelse samt minskar stress och sänker blodtrycket. Grönskan kan också bidra till en bättre ljudmiljö och skapar på så sätt en hälsosammare miljö för stadens invånare. Utöver ovan beskrivna förtjänster kan grönytor, våtmarker, öppna vattenytor och annan genomsläpplig mark rena regn- och smältvatten. Ytorna kan också minska vattenmängder och jämna ut flödet från häftiga regn som ett led i klimatanpassningen.

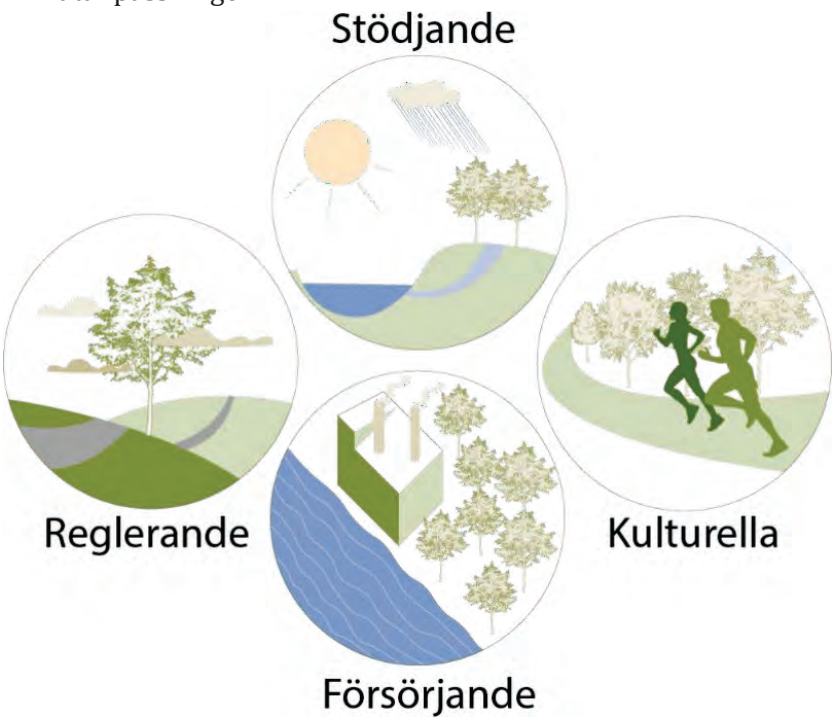

Ekosystemtjänster

I Sala kommun finns goda förutsättningar att producera ekosystemtjänster som är kopplade till skog, jordbruk, djurhållning och vatten. Utgångspunkten är att biosfärens och de ekosystemtjänster den ger är grunden för utveckling och är en förutsättning för livskvalitet i Sala kommun. Målet är att kommunens ekosystemtjänster ska tillvaratas, stärkas och utvecklas. Planering av mark och vatten i kommunen ska därför ha fokus på:

- **Vatten i landskapet.** Vattenmiljöer för vattenrening, dricksvattenförsörjning, biologisk mångfald, minskad översvämningsrisk, minskad övergödning samt turism och friluftsliv.

- **Skogen och träden.** Träd i bebyggelse för bättre ljudmiljö, bättre lokalklimat med skugga och luftkvalitet, skogens produktion av biobränsle, vilt, bär och svamp, timmer, klimatreglering, vattenreglering, vardagsrekreation, naturturism, kunskap och information, välmående och fysisk hälsa.

- **Jordbruk.** Livsmedelsproduktion, biologisk mångfald, kulturmiljö, upplevelsevärden.

- **Ängs- och hagmarker.** Livsmedelsproduktion, biologisk mångfald, kulturmiljö, upplevelsevärden.

- **Pollinerarna**. Blommande träd, buskar, blommor och andra livsmiljöer för pollinerande insekter och välbefinnande för oss i form av skönhetsvärden i landskapet.

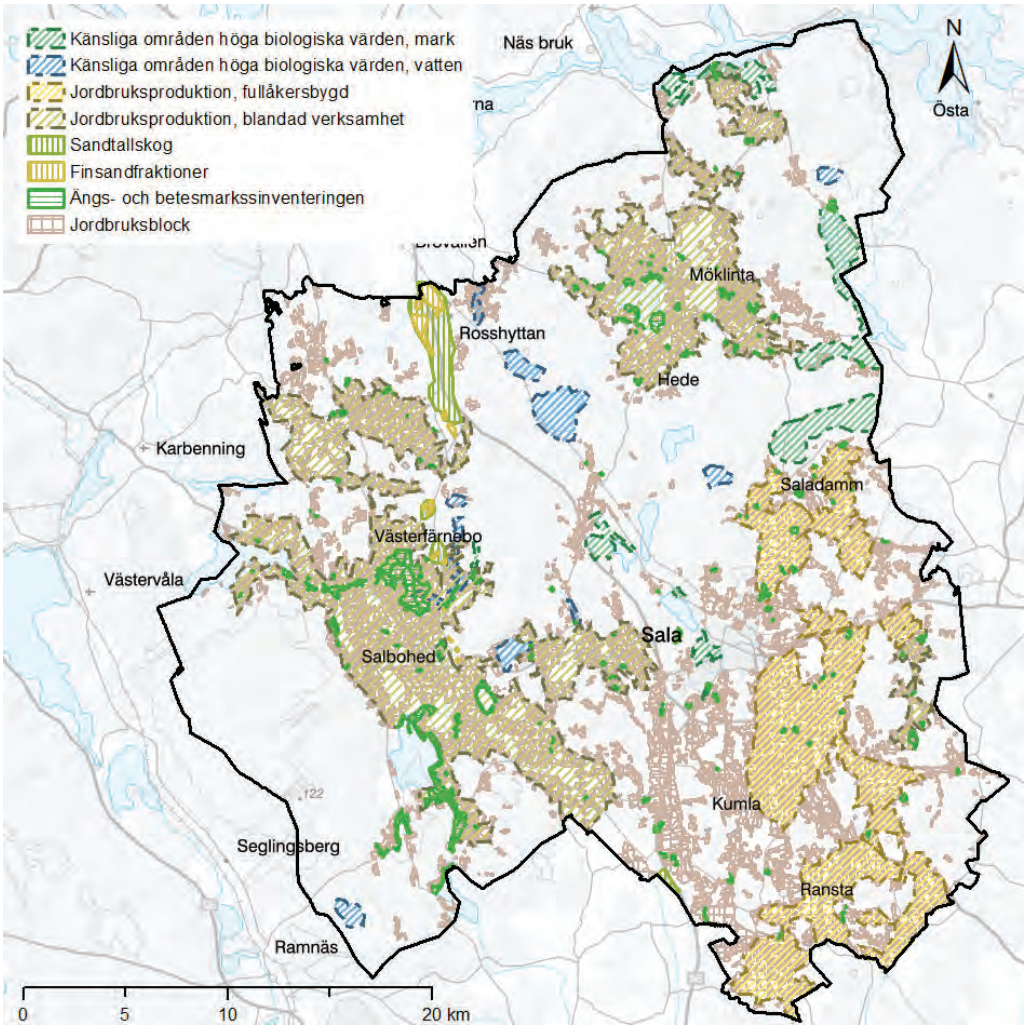

Ett urval av områden som bidrar med ekosystemtjänster i Sala kommun

Landsbygden i Sala kommun är en stor leverantör av ekosystemtjänster. Rätt brukad kan jord och skog hantera stadens utsläpp och försörja städernas invånare med ren luft, livsmedel och råvaror. Både jordbruksmark och skogsmark behöver därför värnas och ges skydd för att hindra den nedåtgående trenden. Prioritering behövs också för markområden det råder brist på, exempelvis naturbetesmark och obrukad skog. Betande djur är viktiga för att hålla ängs-och betesmarker öppna och för fortsatt biologisk mångfald. Utan djuren växer markerna igen och blir till skog. Betesmark kräver inte underhåll i samma utsträckning som åkermark. Betesmark har ett cirkulärt kretslopp och ses därför som en viktig och hållbar resurs för jordbruken. Områden med biologiska och hydrologiska värden lyfts fram i kartan ovan eftersom de bland annat bidrar till biologisk mångfald i kommunen.

Att kartera ekosystemtjänster på ett fullständigt sätt är komplext men ett urval har gjorts utifrån vilka ekosystemtjänster som är extra viktiga för Sala kommuns

hållbara utveckling utifrån dagens kunskap och förutsättningar. Fördjupade utredningar av ekosystemtjänster kan ge en helhetsbild av tillgängliga ekosystemtjänster per område i kommunen.

I en ekosystemtjänstutredning för Sala kommun (2020) har det konstaterats att andelen jordbruksmark minskar i kommunen. Framför allt så minskar jordbruksmark i form av naturbetesmarker, vilket är ett hot eftersom denna typ av jordbruksmark har stor betydelse för den biologiska mångfalden. Jordbruksmark i stort är också av stor betydelse för livsmedelsförsörjning, gröna näringen samt vår krisberedskap utifrån ett totaltförsvarperspektiv.

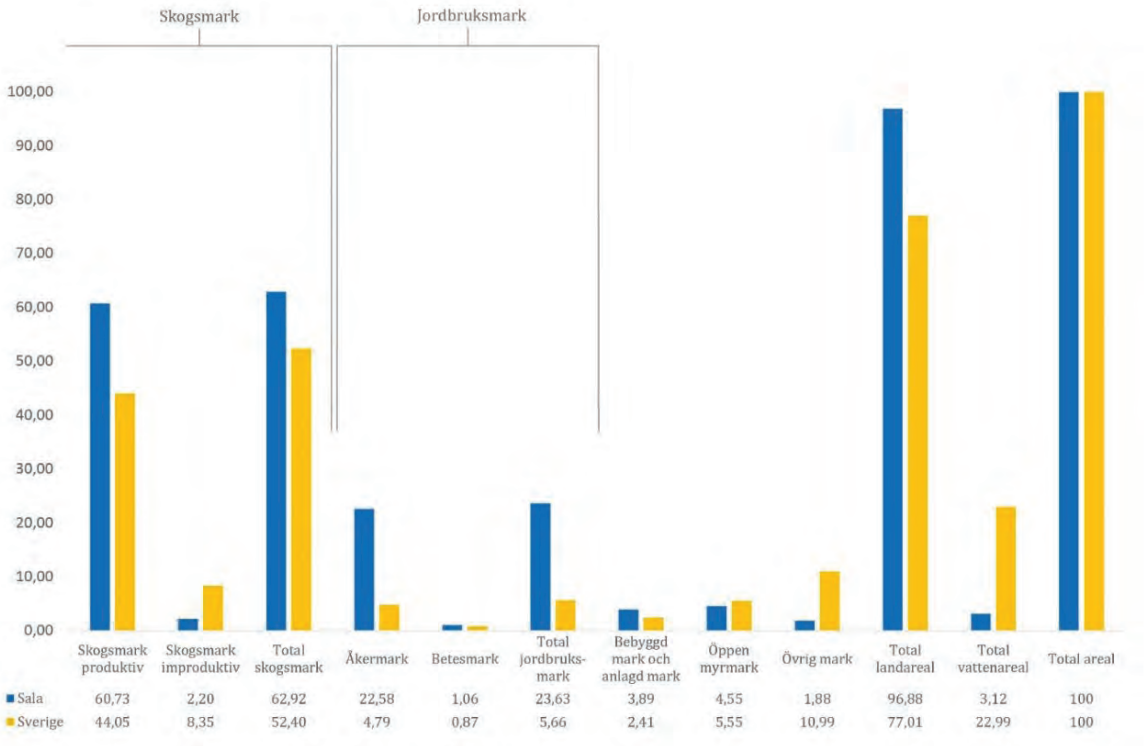

Markanvändningen i Sala kommun 2020 samt i riket per användningsklass i andelar av den totala arealen mark (SCB).

Sala kommun har knappt fem gånger mer åkermark mätt som andel av den totala markarealen än vad Sverige har, 22,58 % av markarealen jämfört med 4,79 % i landet. Betesmarken motsvarar ca 1,06 % av den totala markarealen i Sala kommun och 0,87 % i riket. Den produktiva skogsmarken motsvarar 60,73 % av markarealen i Sala och 44,05 % i riket, medan den improduktiva skogsarealen är betydligt större i riket (8,35 %) än i Sala (2,20 %). Andelen vatten samt övrig mark är avsevärt större i riket än i Sala.

VÄRDERING AV EKOSYSTEMTJÄNSTER

För att mäta hållbarhetsbalansen gällande bevarande och utvecklande av ekosystemtjänster i Sala kommun, presenterar översiktsplanen nedanstående mätetal för bevarande och utveckling av ekosystemtjänster i kommunen:

- Totala arealen åkermark i kommunen följs upp och beaktas i planering och prövning.

- Totala arealen skogsmark i kommunen följs upp beaktas i planering och prövning.

- Totala arealen naturbetesmarker i kommunen följs upp och beaktas i planering och prövning.

Grundidén är att naturen, dess råämnen och krafter är urkällan för all produktion, alldeles särskilt för den gröna näringen. Se även exemplet från den svenska Agenda 2030-delegationen som illustrerar de globala målen som en tårta med biosfären som bottenplatta och därmed förutsättning för ekonomisk tillväxt och social utveckling.

Ett övergripande mål är att livsmedelspolitiken i kommunen ska stå i överensstämmelse med de allmänna målsättningarna om en god hushållning med samhällets totala resurser. Tidigare ekonomiska modeller har saknat naturen och marken som produktionsfaktor. Det innebär att man har sökt att maximera en exponentiell ekonomisk tillväxt i en logik där ekonomins ekologiska dimension saknats. Att i översiktsplanen beskriva ekosystemtjänster och dess värden, är ett sätt för kommunen att inkludera denna saknade dimension för att på så sätt kunna närma oss en hållbar utveckling för Sala kommuns markanvändning 2050. Kommunens ekosystem bör därför också värderas som en resurs för att producera biologisk mångfald, livsmedel, skogsråvara, reglera vatten, reglera klimat samt för att i tätorter ta hand om dagvatten, sänka temperaturer, rena luft och minska buller.

VÄGLEDNING

- I samband med planläggning ska områdets ekosystemtjänster beskrivas, analyseras och värderas.

- Kommunen ska tillvarata och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster vid planering, byggande och förvaltning. Vid byggnation och förvaltning är det också möjligt att skapa nya ekosystemtjänster vilket alltid bör övervägas.

- Genom att värna och utveckla mångfunktionella ytor skapas ett effektivt markutnyttjande för dagvattenhantering, översvämningshantering, ekologi och rekreation. Grönområden kan då samordnas med områden viktiga för vattenförsörjning och förstärkt hållbar dagvattenhantering.

- Vid förlust av ekosystemtjänster behöver kompensationsåtgärder vidtas. Framför allt där det råder brist på ekosystemtjänster.

- I planeringen behöver det skapas gröna samband mellan befintliga grönområden och nya områden.

- I samband med planering ska gröna och blå stråk beaktas för att möjliggöra rekreation och stimulera människor att gå och cykla mellan olika bostadsområden och målpunkter.

- Det ska möjliggöras för de gröna och blå stråken att kunna fungera som spridningsvägar för djur och växter.

- Samverkan bör prioriteras för upprätthållande och tillkomst av betande

djur till betesmarker i kommunen eftersom de utgör en viktigt och hållbar resurs för jordbruken och biologisk mångfald.

VATTENOMRÅDEN OCH GRUNDVATTEN

I Sala kommun finns många sjöar och vattendrag som tillsammans utgör vattenområden. I kommunen finns även flera vattenhållande grusåsar. Större sjöar, vattendrag och grundvatten delas in i vattenförekomster som ska uppfylla miljökvalitetsnormer (mål för ekologisk och kemisk status).

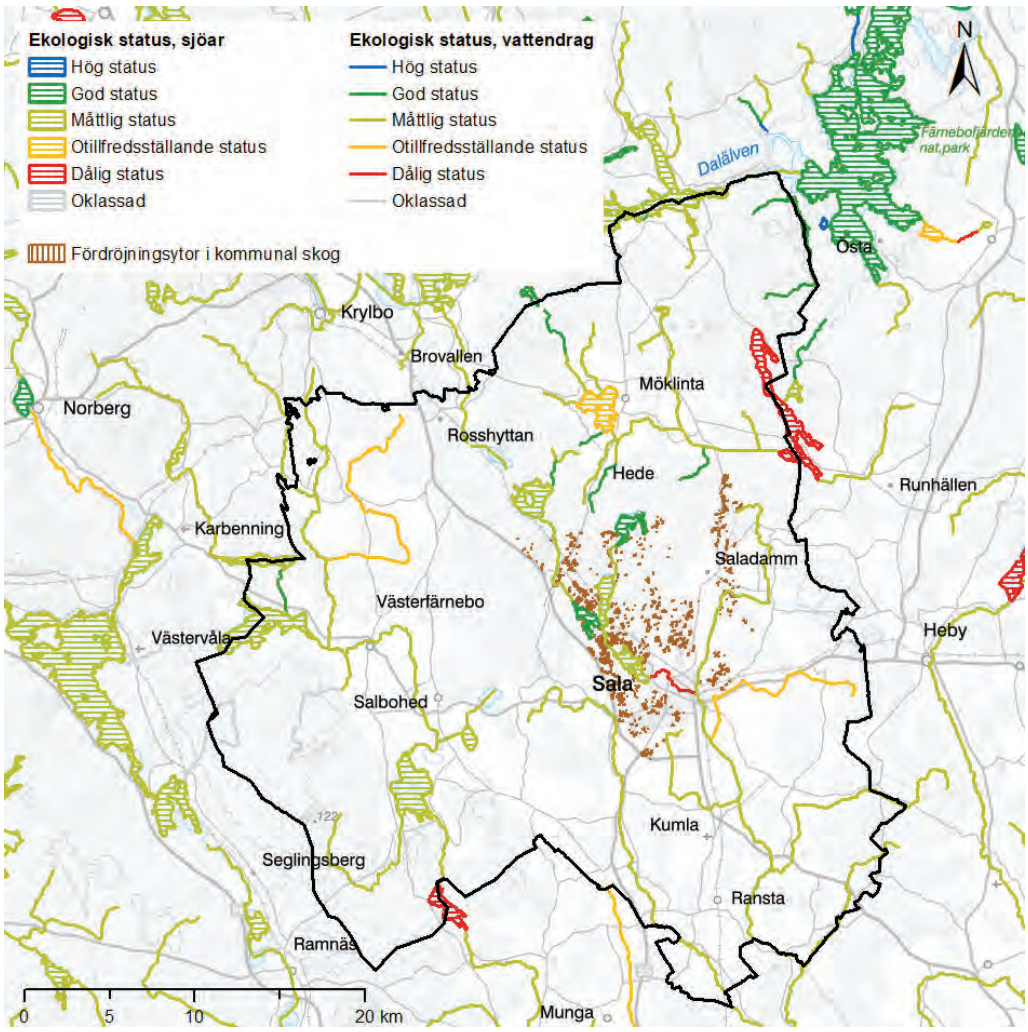

Statusklassning av ytvatten (VISS) samt identifierade fördröjningsytor i kommunal skog (MALVIN, Hushållningssällskapet)

Alla som har kommunalt dricksvatten i Sala kommun får sitt vatten från grundvatten i Badelundaåsen och Möklintaåsen. Historiskt har man ofta ansett att det finns en obegränsad mängd grundvatten i kommunens åsar. De senaste årens torra somrar och nederbördfattiga vintrar har gjort att nivåerna i vissa täkter varit rekordlåga. SGU (Sveriges geologiska undersökning) har beräknat att grundvattenbildningen kan bli 5–15% mindre under det närmaste seklet på grund av klimatförändringarna (2017). Ett arbete för att säkerställa den långsiktiga dricksvattenförsörjningen i Sala kommun pågår. För att säkerställa vattenkvaliteten behöver det fastställas vattenskyddsområden med moderna föreskrifter.

En kommunövergripande vattenplan saknas än så länge men en del underlag

finns framtagna och bör senare integreras i kommande vattenplan eller vattentjänstplan för Sala kommun.

Som ett exempel finns en kartering i den, vid inventeringstillfället, kommunägda skogen norr som Sala stad som identifierar lämpliga platser för fördröjning av vatten genom igenläggning av diken och tillskapande av våtmarker. För Svartån finns också våtmarker identifierade och länsstyrelsen har redan påbörjat ett arbete inom reservatet för Hälleskogsbrännan med restaurering av våtmarken genom igenläggning av äldre skogsdiken.

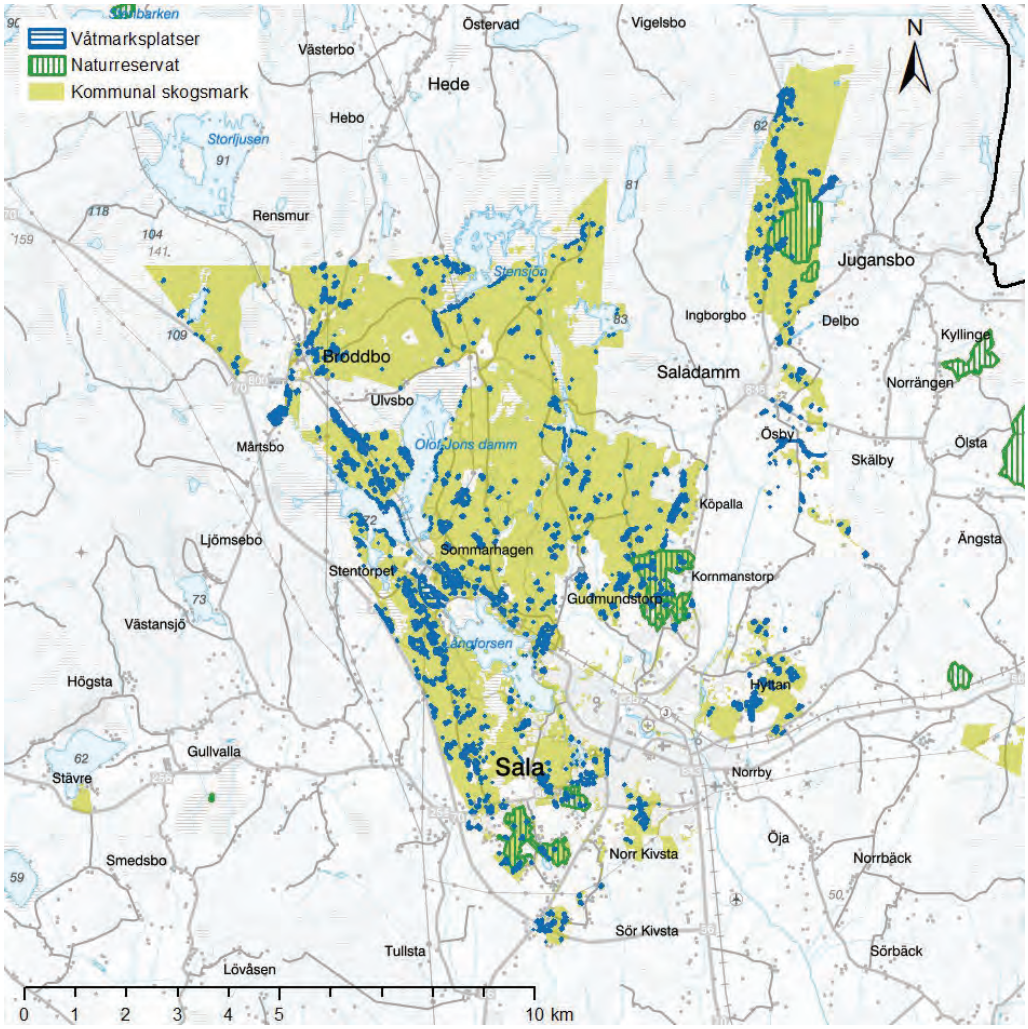

Identifierade våtmarksplatser som vid inventeringstillfället låg inom Sala kommuns skogsmarker och närliggande naturreservat (MALVIN 1, Hushållningssällskapet)

För Sala stads vattenmiljöer finns även en antagen vision för klimatanpassning av vattendragen, med fria vandringsvägar för fisk och mervärden för god livskvalitet och besöksnäring i staden.

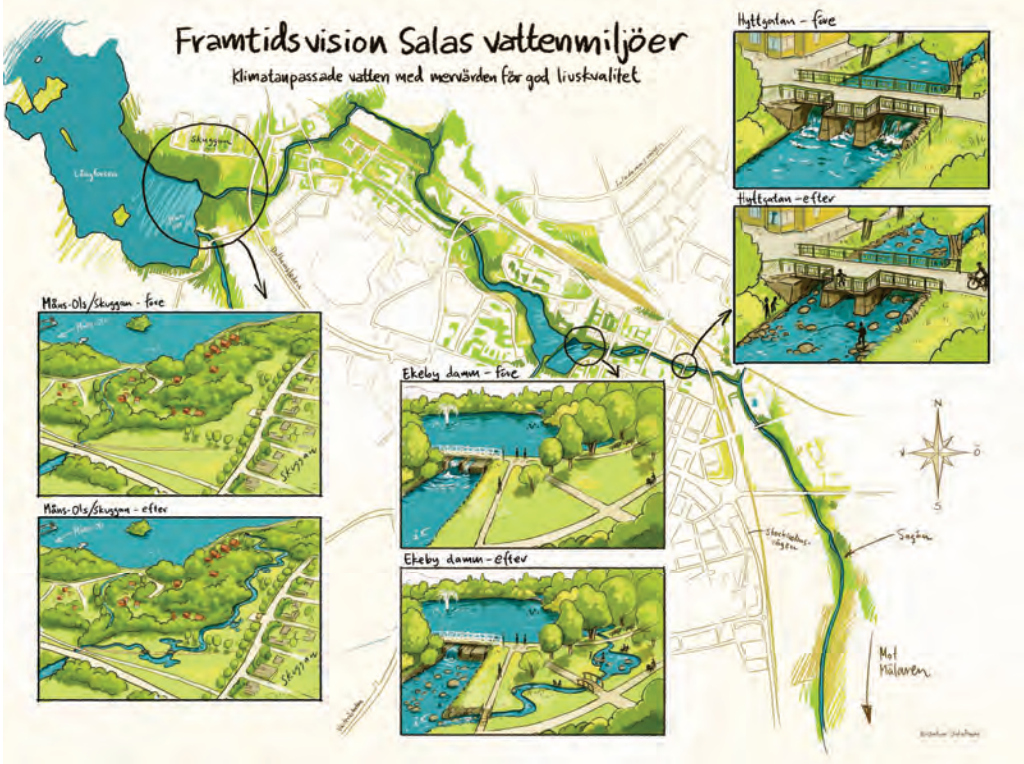

Illustration över Framtidsvision för Salas vattenmiljöer – klimatanpassade vatten med mervärden för god livskvalitet (Studio Flygar)

VÄGLEDNING

- En kommunövergripande vattenplan/vattentjänstplan behöver tas fram för kommunen.
- I planbesked och behovsbedömningar ska det framgå vilken vattenförekomst som berörs och vilken status (MKN) den har. Det ska även framgå hur planens genomförande kan komma att påverka miljökvalitetsnormen i aktuell vattenförekomst.
- I planläggning medverka till att inte försämra utan helst förbättra vattentillståndet med syfte att uppnå miljökvalitetsnormerna enligt vattendirektivet.
- Kommunen ska inom sin miljöbalkstillsyn prioritera och ställa krav så att miljökvalitetsnormerna kan uppnås.
- Våtmarkers ekologiska och vattenhushållande funktion bibehålls eller restaureras. Värdefulla våtmarker bevaras. Klimatnytta i kombination med biologiska värden är styrande.
- Bistå länsstyrelsen med resurser i arbetet med restaureringen av hydrologin inom Hälleskogsbrännans naturreservat.
- I samverkan med länsstyrelsen arbeta för minskad spridning av föroreningar från mark till vatten särskilt i Sala stad med omnejd där mark och bottensediment är påverkat av framför allt metaller från den historiska gruvdriften.

- Peka ut några områden där åtgärder gör störst nytta ur vattenhållande funktion/biologisk nytta,

- Integrera naturligt förekommande arter och ekosystem i utvecklingen av tätorternas parker och grönska genom ortseget biologiskt material (befintligt eller berikat), vid det fortsatta arbetet med dammar och vattenvägar i staden.

- I all kommunal planläggning, exploatering och ledningsdragning undvika att skada våtmarkerna.

- Kompensationsåtgärder ska alltid göras när våtmarker inte kan skyddas från skador. Kompensationsåtgärder inriktas på biotopåterställning alternativt hydrologiåterställning av våtmarker i utpekade områden i framtagen kartering över områden där restaurering bör prioriteras i landskapen.

- Ta fram en plan för långsiktig biologisk utveckling i småvatten som en del av en kommunövergripande vattenplan. I den biologiska utvecklingsplanen bör även fria vandringsvägar för fisk samt vattenmiljöutveckling inkluderas.

- Skapa en vattenpark vid lergroparna vid Sagån i Sala stad.

- Exploatering eller ändrad markanvändning på viktiga grundvattenförekomster som riskerar att påverka grundvattenbildningen eller vattenkvaliteten ska ej tillåtas.

ÅTERHÄMTNINGSLANDSKAP

Lugn och ro är en eftersökt kvalitet. Studier har visat att människor, för välbefinnande, söker olika typer av upplevelser i sin närmiljö. Begreppet ”landskap” används i detta avsnitt för att beskriva den ”relativa tystnaden”, fri från mänskligt brus och ljudmattor från exempelvis större vägar. Ett landskap som man befinner sig i utomhus, är sällan helt tyst. Där finns naturens egna ljud och där finns ljud från människors verksamheter knutna till vardagen.

Ytterligare ett syfte med att peka ut återhämtningslandskap i översiktsplanen är att lyfta fram olika strukturer, som inte bara handlar om relativ tystnad. Det kan vara allt från det lilla i form av att få kontakt med djurlivet (både det vilda och våra husdjur i lantbruket). Det kan handla om, ur ett landskapsperspektiv, mikrostrukturer som du finner i din omedelbara närhet. Även det storskaliga öppna landskapsrummet, kan erbjuda den nedvarvningen. För vissa kan dock ensamheten vara såväl en förutsättning som ett stressande tillstånd. Landskapet behöver då kunna erbjuda båda förutsättningarna. För andra handlar den här vistelsen om att finna den inre ron på en viss speciell plats, som stämmer med det behov som finns för att kunna finna sig själv. Andra behöver vandra runt för att kunna möta olika typer av små rum, för att till slut finna det rätta. Eller kanske man behöver finna olika rum som tillsammans i processen för tanken framåt.

Med valet av tre landskapstyper, fördelade över fem områden i kommunen, skapas en valmöjlighet där olika behov för friluftsliv och återhämtning har en möjlighet att tillgodoses. Inom varje område finns flera intressepunkter för friluftsliv och återhämtning utpekade. På dessa platser kan besökaren bland

annat få tillgång till en enskild lugn stund, uppleva mäktiga forsljud eller se ut över landskapet från olika utsiktsplatser. Landskapens stödjande strukturer kopplar direkt till landskapens ekosystemtjänster. Tillgängliggörande av dessa tjänster till stöd för dem som behöver läkande avgörs av den i bygderna som kommer att i någon mening ta hand om invånare och besökare under deras vistelse här.

För att uppleva ostördhet och för att ge möjlighet till återhämtning är det viktigt att miljön är fri från buller. För att områden ska vara tysta krävs att de har en viss storlek och att de ligger fjärmade från större trafikleder och andra bullerskapande element. För att åstadkomma detta föreslås följande återhämtningslandskap med olika karaktär och mål som besökaren ska kunna uppnå i processen mot återhämtning.

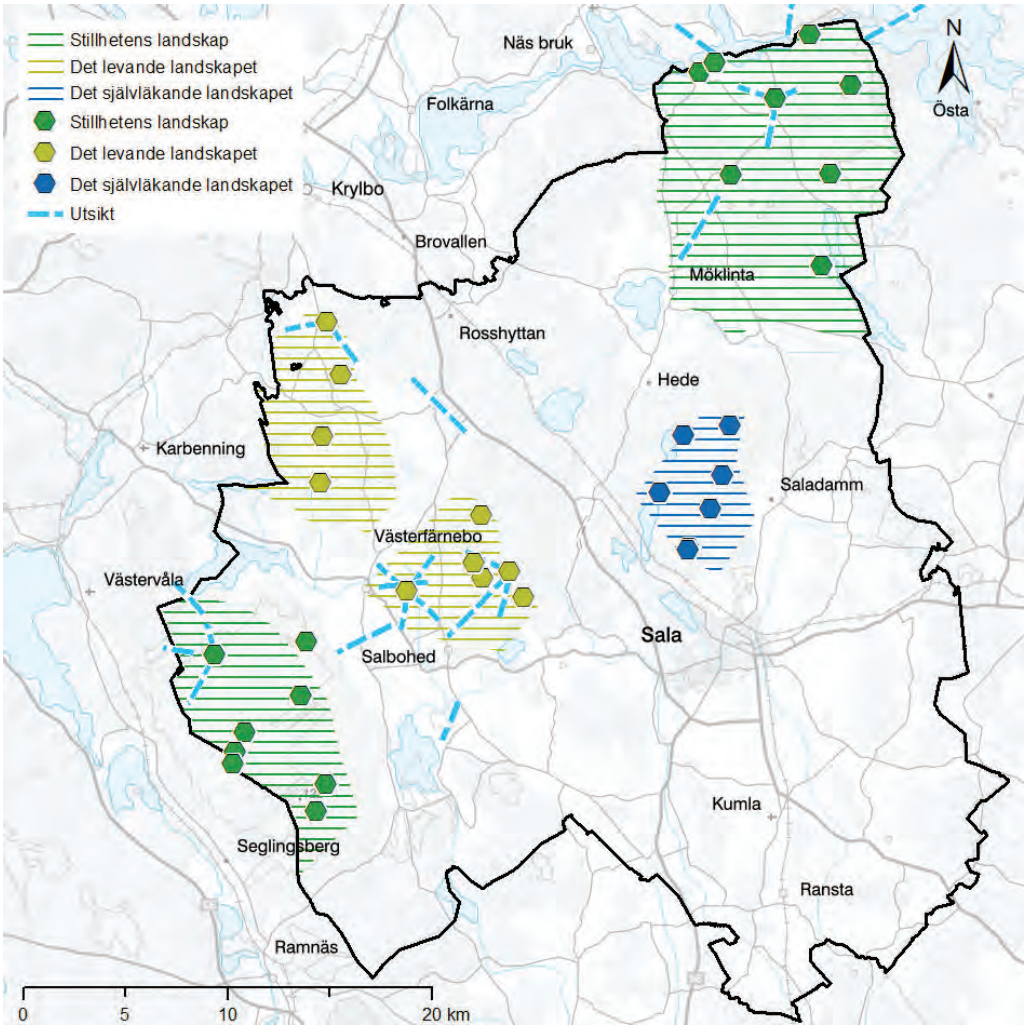

Förslag på återhämtningslandskap i Sala kommun

VÄGLEDNING

- Vid planläggning för ny bebyggelse i anslutning till vatten ska strandskyddslagstiftningen tillämpas. Hänsyn tas till allmänhetens tillgänglighet till stränder och bad.

- Kommunen vill erbjuda miljöer för att uppmuntra till lek och rörelse som i sin tur ger en ökad folkhälsa. Närhet och tillgänglighet är en viktig faktor för att platserna ska användas ofta.

- Natur eller parkområden bör finnas i anslutning till skolor, förskolor och äldreboenden.

- Bostadsnära natur av hög kvalitet bör vara tillgänglig inom 300 meter från bostaden, varje stadskvarter bör ha minst 30 procent krontäckningsgrad (hur stor andel av en yta som skuggas av trädkronor) och alla bör kunna se minst 3 träd från sin bostad, skola och arbetsplats, enligt den så kallade 3.30.300 principen som bland annat tillämpas av Green Cities Europe.

- Strövområde bör vara tillgängligt inom 1000 meter från bostaden.

- Förstärk den faktiska nåbarheten och orienterbarheten till bostadsnära natur och strövområden genom stråk och platser samt ta bort barriärer.

- Se till att möjligheterna att nå den bostadsnära naturen integreras med den övriga kommunala transportplaneringen.

- Skapa attraktiva stråk för flera transportsätt med hjälp av grönska och vatten.

- Skapa promenadvänlighet i bostadsområden i synnerhet och i orten som helhet.

Kultur och fritid

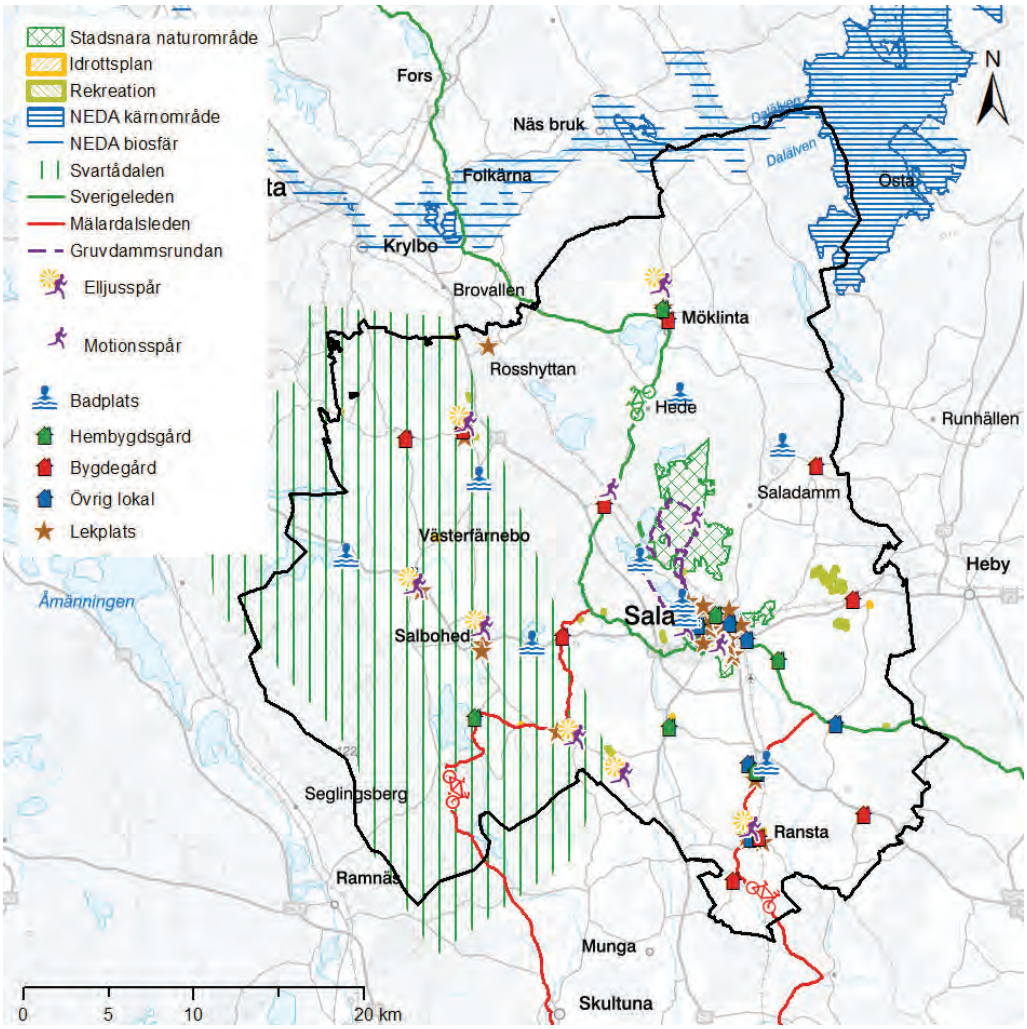

Platser med höga kulturella värden inom Sala kommun

I kommunens tätorter finns ett rikt föreningsliv, framför allt med fokus på idrottsverksamhet och kultur. Det finns även flera sportanläggningar, motionsspår, badplatser samt en simhall, ishall, skatepark, fritidsgård, skateboardhall och wakeboardbana. Därtill finns även service i form av bibliotek, museum, serviceboende och äldreboende. I kommunen finns även ridanläggningar, kägelbana, bowlinghall, motorbana och golfbana som drivs av privata aktörer.

Bygdegårdar, lägergårdar och samlingslokaler för social och kulturell verksamhet finns i första hand på landsbygden. I Sala stad finns Träffpunkten, som är ett boende och en mötesplats för äldre. Kommunens huvudbibliotek ligger i Sala stad med underenheter så som bokbuss och filialer i Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. Filialerna har begränsad öppettid mot medborgarna men servar skola och förskola.

KULTUR

Sala kommuns kulturliv består av cirka 60 ideella kulturföreningar samt många fria kulturskapare som är utspridda över hela kommunen. Kommunens egen kulturverksamhet innefattar bland annat Sala kulturskola, Sala Stadsbibliotek

och Ungdomslokalen Lokal 17 samt egna arrangemang där kommunen strävar efter god kvalitet. Sala Missionskyrka har rustats och anpassat sina lokaler till en ny scen för musik med en ny konsertsal. Sala Folkets Park har påbörjat en ombyggnation för att göra parken tillgänglig för alla med bland annat ombyggnad av stora danshallen till en multifunktionell lokal. Flera mindre scener finns i staden och i samlingslokalerna runt om i kommunen.

Kulturkvarteret Täljstenen är Salas kulturcentrum som förutom Aguélimuseet omfattar bibliotek, konstgalleri, smedja, ateljéer och café. Lokalen Ställverket har rustats och har anpassats för både musik- och teaterarrangemang och det finns önskemål på fortsatt utveckling av Täljstenen. Konserter inom olika musikgenrer äger rum i någon av stadens kyrkor, Folkets hus och parker eller skolors aulor och på sommaren på Stora torget, Sala Folkets Parks sommarscen eller i stadsparken.

FÖRENINGSLIV

Det lokala föreningslivet står för en stor och viktig del av Sala kommuns erbjudande av fritidsaktiviteter. I Sala kommun finns över 300 föreningar som engagerar invånarna. Det är till exempel kulturföreningar, idrottsföreningar, studieförbund och djur- och naturföreningar. Det finns drygt 20 aktiva bygde- och hembygdsföreningar som driver hembygdsgårdar och bystugor i kommunen och erbjuder aktiviteter och mötesplatser för invånarna. I kommunen finns det ett antal lokaler och mötesplatser att hyra. Dels kommunala samlingslokaler för föreningsaktiviteter eller liknande, dels bygdegårdar och andra samlingslokaler som drivs av föreningar eller organisationer.

Sala kommun är en aktiv teaterkommun med både amatörteater och ett brett utbud av professionella föreställningar som möjliggör för invånare att uppleva teater i olika genrer och på olika platser i kommunen.

Musiklivet i Sala består av musiker och sångare som själva spelar och sjunger och framträder i olika sammanhang och spelmanstämmor, men även av andra musiker av nationell eller internationell klass som gör gästspel och i olika genrer. Sala kommun samordnar årliga arrangemang och festivaler och stödjer kulturföreningarna samt traditionella firanden i hembygdsföreningar och bygdegårdar.

Kyrkorna erbjuder goda förutsättningar och bra lokaler för ett varierat musikliv. Många körer och musikensembler är aktiva i kyrkans verksamhet eller kopplad till den som aktörer.

Studieförbunden är aktiva i Sala kommun. Sala Folkets Park erbjuder goda förutsättningar för musik och teater.

Danslivet i Sala kommun har främst handlat om deltagarkultur och är fylld av historia med traditionella spelmansstämmor med folkdansuppvisningar. I Sala kan man dansa på lokala dansarenor som arrangerar danskvällar flera gånger i månaden. Sala kommun har danslokaler för dansundervisning i Sala kulturskolas lokaler i en sal utrustad med dansmatta för upp till och med 20 personer, samt i lokalen Ställverket i Täljstenen utrustad med dansmatta.

Barn och unga ges möjlighet till dansundervisning på Sala Kulturskola och i föreningar med barn- och ungdomsverksamhet. I kulturskolans lokaler finns en

sal utrustad med dansmatta för undervisning av grupper i dans. Kulturskolan har även dansverksamhet på särskolan. Elever i Sala kommun har fått uppleva teater genom Skapande skola, men skolorna bokar även teaterföreställningar själva. Den skapande verksamheten för barn och unga sker via Skapande skola, ungdomslokalen Lokal 17 och en amatörteaterförening. Dramaprojekt riktade mot barn och unga erbjuds både i förskola och skola. Sala Folkets Park arrangerar teaterföreställningar för barn och unga varje år. Sala Stadsbibliotek arrangerar teaterföreställningar för de yngsta barnen.

IDROTT OCH FRITID

I Sala kommun finns ett brett utbud av idrottsaktiviteter, samt aktiva idrottsföreningar. Både i staden och på landsbygden. Kommunen har flera idrottsplatser, både i tätorten och på landsbygden och många av kommunens anläggningar drivs av lokala idrottsföreningar.

Kommunens största anläggning är Lärkans sportfält. Vid sportfältet finns både gräsplaner och konstgräsplaner. För simskola och babysim med mera finns Lärkans familjebad. Där finns även bland annat motionsspår samt idrottshallen Lärkhallen. Vid Annedals idrottsgård finns flera gräsplaner.

- Det finns även ett antal föreningsdrivna fotbollsplaner på landsbygden. Till exempel finns Grällsta idrottsplats i Kila och i Ransta finns Mullevi idrottsplats.

- Det finns ett antal idrotts- och motionslokaler i Sala kommun. Flera av dem är uthyrningsbara för privata arrangemang som barnkalas eller till skolaktiviteter.

- Idrottshallen består av en fullstor hall som i huvudsak används av föreningar och som matcharena. Det finns även tre mindre hallar varav en är lämplig för budo och kampsport.

- Kungsängsgymnasiets gymnastiksal är en större hall lämplig för många olika motions- och idrottsaktiviteter. Här kan man spela handboll, innebandy, basket, inomhusfotboll med mera.

- Lärkhallen är en större delbar hall lämplig för badminton, basket, fotboll, handboll, innebandy, tennis, volleyboll och gymnastik.

- Ranstahallen är en hall i storleken 20 gånger 40 meter, lämplig för de flesta bollsporter. Den är delbar och utrustad med gymnastikredskap, spegelvägg och utfällbar läktare.

- Salbergahallen nyttjas av Sala Gymnastikförenings barn- och ungdomsgrupper.

- Vallaskolans gymnastiksal är en mindre hall med gymnastikredskap och möjlighet att spela badminton, innebandy, basket och volleyboll.

- Åkraskolans stora gymnastiksal är en mindre idrottslokal lämplig för innebandy, badminton, basket.

- Ängshagenskolans gymnastiksal är en mindre idrottslokal lämplig för

innebandy, badminton.

Det finns utmarkerade motionsspår och leder i flera tätortsnära grönområden. Till exempel finns det motionsspår vid Bråsta backe samt intill Lärkans sportcenter. Det senare prepareras för skidåkning vintertid. Bland orterna på landsbygden finns motionsspår vid Järndammen, i Broddbo, Hedåker, Möklinta, Ransta, Salbohed, Västerfärnebo och Sätra brunn. Flera av dessa prepareras för skidåkning.

Både det lokala intresset för cykel samt cykelleder som besöksmål för regionen har ökat. Det finns spår för mountainbike i Sala stad och i Ransta.

Det finns ett stort intresse för hästsport i Sala kommun. Det finns ett flertal ridanläggningar och stall i kommunen. Ridskola finns bland annat på Ridcentret i Grällsta som är lokaliserat söder om Sala stad längs riksväg 56, samt vid Vallby ryttargård öster om tätorten.

FRITIDSGÅRD

Det finns en fritidsgård i Sala kommun; Ungdomslokalen - Lokal 17. Fritidsgården är en träffpunkt för ungdomar från årskurs 7 till och med gymnasiet.

BADPLATSER

I Sala kommun finns många sjöar och vattendrag. I kommunen finns det tio friluftsbad öppna för allmänheten. Längs Långforsen finns den största tätortsnära badplatsen, Måns Ols-badet. Där finns bryggor, kallbadhus, kiosk och toaletter samt uthyrning av kanoter och trampbåtar. Volleybollplan och mål för handboll samt boulebana finns nära intill badet. Det är en välbesökt och omtyckt anläggning.

På landsbygden finns till exempel Tärnabadet som är ett tempererat utomhusbad vid Kumla kyrkby, 8 kilometer söder om Sala. Badet är föreningsdrivet med tre bassänger, omklädningsrum, bastu, servering, lekplats och stora gräsytor. Under sommaren anordnas simskolor.

LEKPLATSER

Det finns 27 lekplatser i stadens bostadsområden och i orterna på landsbygden. Barn och vuxna besöker lekplatserna för lek och samvaro. Kommunens största lekplats, som anlades 2016 i Stadsparken, innehåller lekutrustning för blandade åldrar och har blivit en målpunkt för många barnfamiljer i Sala kommun.

KOLONIOMRÅDEN

I centrala Sala finns det två föreningsdrivna koloniområden med odlingslotter. Det är Koloniträdgårdsföreningen Turbo och Föreningen Sala Koloniträdgårdar, båda lokaliserade längs Västeråsleden.

VANDRINGSLEDER

Sala kommun erbjuder flera utmarkerade vandringsleder i tätortsnära naturmiljö. Gruvdammsrundan är den mest omfattande leden.

Den gamla gruvvägen mellan Sala Silvergruva och sjön Långforsen, som förr fungerade som transportväg för silvermalmen då den fraktades till smälthyttorna vid Långforsen.

Runt **Ekeby dammar** i Sala stadspark finns en trevlig och populär promenadslinga där många av de vita broarna passeras.

Gruvdammsrundan är en vandringsled runt Sala Silvergruvas vattensystem och innehållerflera rundslingor med varierande längd i omväxlande skogsnatur.

Gröna gången följer vattendragen och dammvallarna som byggts för Sala Silvergruvasvattensystem.

VÄGLEDNING

- Den öppna fritidsverksamheten är viktig och bör utvecklas. Den bör ha god tillgänglighet för gående och cyklister samt med kollektivtrafik och vara belägen där barn och ungdomar naturligt rör sig.

- Det bör finnas plats för lek på bostadsgård inom 50 meter från bostaden för de små barnen.

- Det bör finnas en grannskapspark för lek, promenad och avkoppling inom 300 meter från bostaden utan att trafikerade vägar behöver korsas.

- Lekplatser, parker och torg ska fungera som mötesplatser för alla åldrar i kommunen.

- Den öppna fritidsverksamheten ska vara anpassad även för personer med funktionsnedsättningar och tillgängligheten även anpassad för personer som använder rullstol. Lekplatser ska enligt plan- och bygglagen vara tillgängliga för alla.

- Behov av ytor för egenorganiserade aktiviteter som utegym, spontanidrottsplatser samt motionsspår bör tillgodoses. Allas behov och intressen ska beaktas oavsett ålder, kön, bakgrund och rörelseförmåga.

- Beakta behov av olika former av kulturella och kreativa mötesplatser som bidrar till ett varierat kulturutbud och erbjuder inspirerande miljöer.

- Beakta behov av att utveckla befintlig kulturverksamhet som bibliotek, dans, eget skapande och barn- och ungdomskultur.

- Vid om- och nybyggnation av skollokaler planeras för att lokalerna ska kunna samnyttjas efter skoltid av musik- och kulturanordnare samt idrottsföreningar och övrigt civilsamhälle.

- Tillgängligheten till mötesplatser, lekplatser och bad ska studeras och vid behov åtgärdas. Mötesplatser behöver utvecklas i Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. I Varmsätra och Saladamm bör lekplatser utvecklas.

- De hembygdsgårdar och bystugor som finns fungerar ofta som plats för aktivitet och möten. Det är viktigt att de uppmärksammas och värnas i samhällsutvecklingen, både på landsbygden och i tätorterna. Även

folketshus-lokaler och folkets parker, ordenshus och frikyrkolokaler är viktiga mötesplatser och scener för kulturaktiviteter, frivillig folkbildning och samtal.

Kulturmiljö

Med begreppet kulturmiljö menas den fysiska miljö som bär spår av mänsklig aktivitet och som därigenom berättar om historiska och geografiska sammanhang, om människans traditioner, idéer och levnadsmönster. Kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om stads- eller industriområden såväl som brukade skogs- eller åkerlandskap. Kulturmiljö omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortsnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område.

I Sala kommun finns många kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer och betydelsen av dem lyfts fram i översiktsplanens inriktning. I fokusområdet *Genuint, inkluderande och nära* beskrivs hur historien är närvarande i Sala och hur utveckling ska ske med utgångspunkt i kommunens identitet. En av översiktsplanens övergripande utvecklingsprinciper är att utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns rika natur- och kulturmiljöer. Tydligt avläsbara och väl omhändertagna kulturmiljöer är en tillgång och en attraktivitet för såväl boendemiljöer, rekreation och besöksnäring, både på landsbygden och i staden.

Den framtida utvecklingen för Sala kommun tar sin utgångspunkt i vattendragen, sjöarna, skogen, jordbruket och den tidigare silvergruvan som historiskt präglat kommunen och dess utveckling.

Sala kommuns kulturmiljöer är en tillgång som ska utvecklas, värnas och i vissa fall integreras med en hänsynsfull bebyggelseutveckling och markutnyttjande. Allt detta är ekosystemtjänster som har identifierats och påverkat prioritering i mark- och vattenanvändningen.

Kapitlet om kulturmiljö inleds med kortfattade beskrivningar av historisk utveckling och kulturmiljö för Sala stad, landsbygden och landsbygdens orter, följt av generella vägledningar gällande kulturmiljö. Därefter beskrivs kort de sex byggnader eller miljöer som är listade som byggnadsminnen av Länsstyrelsen i Västmanlands län och de byggnader eller miljöer där fråga om byggnadsminnesförklaring har väckts listas. Sist listas ett urval av de separata inventeringar och register som finns av Sala kommuns kulturmiljöer. Vägledningar gällande kulturmiljö som rör specifikt Sala stad, landsbygden och orter på landsbygden är inarbetade under vägledningarna i kapitlen Sala stad och Landsbygd. För de riksintresseklassade områdena tillhörande Sala silvergruva och Sala bergsstad finns vägledningar under kapitlet för Riksintressen.

SALA STAD

Sala stad har rika kulturmiljöer som berättar stadens historia. Den unika berggrund av dolomitmarmor som finns i stadens omgivningar är värdbergart för den silvermalm som brutits i gruvan och som är den främsta orsaken till stadens grundande. Brytning av dolomitmarmor pågår fortfarande i Tistbrottet, väster

om silvergruvan. Berggrunden har också gett upphov till unika naturmiljöer i närheten av staden, som med anledning av sin speciella flora idag är klassade som riksintresseområden för naturvård. Silverfyndigheterna och gruvans behov har i högsta grad präglat staden och dess omgivningar, med det vidsträckta damm- och kanalsystemet, bebyggelsestrukturer runt gruvan i form av arbetarbostäder och industrimiljöer, samt grundandet av själva staden som fick stadsprivilegier år 1624. Bebyggelsen i innerstaden präglas av den karaktäristiska stadskärnan uppbyggd efter 1600-talets rutnätsplan med plats för torg och kyrka. Gruvmiljön med det tillhörande dammsystemet, lämningarna efter den första gruvbyn samt bergsstaden Sala är klassade som riksintresse för kulturmiljövården och beskrivs mer utförligt, med vägledningar, under kapitlet för riksintressen.

Illustration av den ungefärliga gränsen kring Sala stadskärna

En kort sammanfattning av modernismen i Sala kommun kan göras genom en redogörelse för stadens viktigaste industrier, som format stadsmiljö och gett arbetstillfällen, och även genom en beskrivning av en del av de bostadsmiljöer som växt fram under denna tid, 1930–1970. Sala Maskinfabriks AB, Strå kalkbruk och tegelindustrin kan lyftas fram som Salas viktigaste industrier under 1900-talet.

I slutet av 1800-talet grundades Sala Maskinfabriks AB, som främst tillverkade utrustning till gruvindustrin. Fabriken anlades intill järnvägen, norr om spåren, och kontorsbyggnaden finns fortfarande kvar vid korsningen Väsbygatan/Norrängsgatan. Företaget, nu med namnet Metso Outotec Sweden AB, är fortfarande i högsta grad verksamt och stadens största privata arbetsgivare.

Även anläggningen för Strå kalkbruk uppfördes strax norr om järnvägen, nordväst om stadskärnan. Företaget grundades 1906 och ägnade sig åt kalkstensbrytning och kalkbränning. Verksamheten lades ned 1997 och anläggningen revs 2014. Några kvarvarande byggnader finns från åren 1900–

1960, bland dem finns det som troligen är den första kalkugnen.

Tegelindustrin i Sala tillverkade tegelrör samt mur- och taktegel. De tre stora tegelbruken var Sala tegelbruk med fabrik norr om järnvägen, Josefdals tegelbruk med fabrik nordväst om stadskärnan och Nyby tegelbruk, nordöst om Saladamm. Huvudbyggnaden för Nyby tegelbruk finns fortfarande kvar idag. Tegelbruken i Sala, Heby och Vittinge stod på 1930-talet för ungefär hälften av Sveriges taktegelproduktion.

Under modernismen utvecklades staden främst utanför rutnätsplanen. Flera villaområden växte fram i början av 1900-talet och en ny stadsplan fastställdes 1932. Byggnadsfirman Anders Diös var en av de viktigaste aktörerna från 1920-talet och flera decennier framåt. Firman medverkade både i uppbyggandet av nya bostadsområden utanför stadskärnan och i ändringar i de centrala delarna. Firman köpte och moderniserade Nyby tegelbruk på 1940-talet och en stor del av produktionen gick till egen verksamhet. En annan viktig aktör var Riksbyggen, som bebyggde delar av Kungsängen på 1940- och 50-talen i sådan omfattning att det kallades Riksbyggestaden. Den kommunala bostadsstiftelsen Salabostäder bildades i slutet av 1940-talet, och ligger bakom många bostadsområden i Sala, bland annat Åkra på 1950/60-talet, Jakobsberg på slutet av 1960-talet och Dalhem på 1970-talet.

LANDSBYGDENS KULTURMILJÖVÄRDEN

Sala kommun i sin nuvarande utbredning bildades 1971 genom sammanslagning med flera grannkommuner. Dessa var Möklinta, Tärna och Västerfärnebo. Detta skapade en av Mellansveriges till ytan största kommuner.

De sydöstra delarna av kommunen karaktäriseras av slättlandskap, med stor andel uppodlad mark på lerjordar. Området är vattenfattigt med utdikade åkrar. De norra och västra delarna av kommunen är mer kuperade, skogsklädda och vattenrika. Landskapets naturliga förutsättningar har under de senaste 1 500 åren påverkats av främst jordbruk och bergsnäring. Sala stad är beläget i gränslandet mellan de två landskapstyperna.

Fornfynd i form av stenyxor vittnar om mänsklig närvaro i det som idag är Sala kommun från äldre stenålder. Den norra delen av kommunen befolkades först. Flest fynd finns vid boplatser i närheten av sjöar, då man var beroende av fisket. Från att människor främst varit jägare och samlare växte jordbruket och boskapsskötseln fram under senare delen av stenåldern, vilket förde med sig en mer bofast livsstil. Bosättningar har funnits i norra Sala kommun genom hela sten- och bronsåldern och från järnåldern finns ett flertal lämningar, relativt jämnt spridda över hela kommunen. Även från vikingatiden finns spår i form av gravfält och runstenar.

Under medeltiden ökade befolkningen och människor fortsatte att bruka jorden runt om på landsbygden. Många av byarna bildades nu och fick sina namn; Bånsta, Husta, Frebrunn, Kivsta, Bråsta, Ölsta och Köpalla. De flesta kyrkor i kommunen byggdes under medeltiden även om många har genomgått senare ombyggnader. Sala sockenkyrka och Kumla kyrka är bäst bevarade som medeltidskyrkor, båda med verk av Albertus Pictor. Kristina kyrka i Sala stad stod klar 1641, snart efter stadens grundande.

På landsbygden tenderar gårdarna i kommunens byar vara placerade på

obrukbar mark, så kallade impediment, eller i nära anslutning till skogspartier, för att på så vis kunna utnyttja naturens resurser till fullo. Före laga skifte var byarna större och bebyggelsen samlad i rad- eller klungbyar. Det finns ett fåtal bevarade radbyar kvar i kommunen, exempelvis i Varmsätra. Vid skiftesreformen splittrades många byar då gårdarna flyttades ut till den tilldelade marken.

Fram till och med tidigt 1900-tal uppfördes vanligen separata byggnader för varje enskild funktion på gården. Förutom boningshuset fanns exempelvis ladugård, stall, utedass, brygghus och olika förrådsbyggnader, som härbre, jordkällare, loftbod och spannmålsmagasin. Denna tradition kallas månghussystem och har blivit alltmer ovanlig i takt med att lantbrukets miljöer moderniserats. I Sala kommun är den dock jämförelsevis vanligt förekommande och bör värnas då den berättar om forna tiders jordbruks- och bebyggelsehistoria.

För äldre tiders bebyggelse var det dominerande byggnadsmaterialet timmer och i början av 1900-talet gick man över till panelklädda resvirkes- eller regelkonstruktioner. Den tidigare i allmänhet omålade träbebyggelsen målades från mitten av 1800-talet nästan uteslutande med röd slamfärg.

Länsstyrelsen inventerade och pekade 1991 ut områden för ”bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturvärden”. Välbevarade odlingslandskap med dess bebyggelsestruktur, fornlämningar och fördelning av olika markslag utgör enligt programmet en natur- och kulturmiljöresurs av stort värde. Odlingslandskapets biologiska värden är stora, särskilt på slåtter och betesmarker, som ett resultat av mycket lång och kontinuerlig kulturpåverkan. Detta mångformiga växt- och djurliv är beroende av att marken brukas och hävdas även i framtiden. I länsstyrelsens program faller Sala kommun under kategorin Skogslåglandet som karaktäriseras av ett låglänt och till stor del skogbevuxet landskap.

LANDSBYGDENS ORTER

STATIONSSAMHÄLLEN

Vid 1800-talets slut växte Sala kommuns stationssamhällen fram. Ortstypen är en följd av järnvägens utbredning i landet under senare delen av 1800-talet. Successivt växte ett stambanenät fram genom landets bygder. Etableringen av järnvägen och järnvägsstationer ledde till nya arbetstillfällen och en stor befolkningsökning på orterna. Kring stationsbyggnaden växte bostadsbebyggelse fram och små samhällen bildades. Stationshuset var knutpunkten och kring denna etablerades samhällsservice såsom handel, postkontor och skola.

Broddbo, Jugansbo, Ransta och Rosshyttan är samhällen, i olika storlekar, som har karaktären av ett mer eller mindre renodlat stationssamhälle.

KYRKBYAR

Sedan medeltiden har kyrkobyggnaderna präglat den svenska landskapsbilden. Fram till 1800-talet hade kyrkan en framträdande ställning i Sverige. Förutom kyrkans religiösa roll hade den också en viktig administrativ funktion. Kyrkan var även nära sammankopplad med staten och makten, och socknarna bedrev politiska, administrativa och ekonomiska verksamheter. Runt sockenkyrkan växte det i regel fram en så kallad kyrkby. Kyrkbyn kännetecknas av en bykärna

med kyrkomiljö.

Karaktäristiska byggnadstyper inom kyrkomiljön är bland andra skola, kyrkstallar och klockarbostad. Platsen för kyrkan utgjorde mittpunkten i både kyrkbyn och socknen. Det blev en viktig och central mötesplats för sockenborna. Kila, Kumla kyrkby, Möklinta och Västerfärnebo är exempel på kyrkbyar inom Sala kommun.

Under 1900-talets början och mitt etablerades ofta modern centrumbebyggelse med servicefunktioner. Detta medförde en förflyttning av den äldre bykärnans funktion som central punkt i byn, till det nya moderna centrumet.

VÄGLEDNING KULTURMILJÖ

- Gestaltningsfrågor och bevarandefrågor bör särskilt uppmärksammas vid planläggning och bygglov. Vid behov ska förutsättningar utredas genom antikvarisk förstudie, undersökning eller dokumentation.

- Vid planläggning bör skyddsbestämmelser och/eller varsamhetsbestämmelser införas för kulturvärden som idag saknar planskydd.

- Sala kommun bör se över behovet av att skydda kulturmiljövärden i områden där bebyggelsen är särskilt värdefull och/eller bebyggelsetrycket är högt. Bebyggelse kan skyddas till exempel genom detaljplan, områdesbestämmelser, byggnadsordning eller kulturmiljöprogram.

- Sala kommun ska utreda möjligheten att etablera kulturreservat för särskilt värdefulla platser.

- Fornlämningar som skyddas enligt kulturmiljölagen ska skyddas i planläggning, bygglovshantering och annan kommunal handläggning. Lämningar klassade som övrig kulturhistorisk lämning bör beaktas och bedömas från fall till fall.

- Kyrkomiljöer kräver särskild varsamhet och respekt, med beaktande av kyrkobyggnaders roll i stads- och landskapsbilden. Kyrkomiljöer som tillkom senast år 1939 och tillhörde Svenska kyrkan den 1 januari 2000 är skyddade i 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950). Även begravningsplatser är skyddade i 4 kap. kulturmiljölagen (1988:950).

- Vid förändringar av områden och byggnader som i inventeringar pekats ut som kulturhistoriskt värdefulla ska särskild hänsyn tas. De riktlinjer och vägledningar som finns ska beaktas.

- Kulturmiljöfrågor bör komma in tidigt i planeringsprocessen och presenteras så att alla aktörer kan förstå hur de värdebärande uttrycken kan förstärkas och utgöra en resurs när nya tillägg av bebyggelse görs.

- Det är viktigt att riksintresseområdena bevaras och utvecklas utifrån sina speciella värden. Om miljöerna förvanskas kan riksintressena förloras. Exploatering och andra ingrepp i miljöerna får bara ske om de kan göras på ett sätt som inte påtagligt skadar kulturvärdena. Flera åtgärder som

var för sig inte bedöms medföra påtaglig skada kan sammantaget göra det. Se vägledningar för gruvmiljöerna och bergsstaden Sala under kapitlet för riksintressen.

- Byggnader som är särskilt värdefulla ur historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får enligt 8 kap. 13 § plan och bygglagen (PBL)(2010:900) inte förvanskas. Byggnadsverket ska underhållas så att de särskilda värdena bevaras. Ändringar av en byggnad ska enligt 8 kap. 17 § PBL alltid utföras varsamt. Hänsyn ska tas till byggnadens karaktärsdrag och dess tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden ska tas till vara. Förändringar som tilläggsisolering, byte av fönster och dörrar samt nya, förstorade eller inglasade balkonger, kan på sikt leda till att byggnaders ursprungliga karaktär förvanskas. Originaldetaljer som portar, balkonger, portomfattningar och andra utsmyckningar bör bevaras.

- Vid renovering eller ombyggnation av redan förvanskade byggnadsverk av kulturhistoriskt värde ska det uppmuntras till att konstruktion, funktion, användningssätt, utseende eller andra kulturhistoriska värden återställs till ursprunglig karaktär.

- Vid nybyggnad, tillbyggnad och andra förändringar i sammanhållna områden ska stor hänsyn tas till områdets ursprungskaraktär. Befintliga gatustrukturer, kvartersmönster och kvartersstorlekar bör bevaras. Förändringar i gaturummet bör göras restriktivt. Husens placering på tomten, platsbildningar, gatans och trottoarens markbeläggning, alléträd, förgårdsplanteringar, låga häckar, murar, staket och infarter har stor betydelse för helheten.

BYGGNADSMINNEN I SALA KOMMUN

Länsstyrelsen fattar beslut om byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturmiljölagen (1988:950). Fråga om en byggnad bör förklaras för byggnadsminne kan enligt 3 kap. 4 § kulturmiljölagen (1988:950) väckas av var och en genom ansökan eller tas upp av länsstyrelsen på eget initiativ. Byggnadsminnen är skyddade enligt 3 kap. kulturmiljölagen (1988:950) och till varje byggnadsminne finns skyddsföreskrifter.

Sala kommun har sex byggnader eller miljöer som är listade som byggnadsminnen av länsstyrelsen. Nedan följer en beskrivning av byggnadsminnena. Informationen är hämtad från Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister, i vilket det finns utförligare beskrivningar av byggnadsminnena och deras värden. Efter beskrivningen av byggnadsminnena följer en lista över aktuella ärenden gällande väckt fråga om byggnadsminne i kommunen.

BESKRIVNING AV BYGGNADSMINNENA

Fläckebo före detta komministergård, sockenmagasin och stallar. Präst- och kaplanboställe. Manbyggnaden, en panelklädd timmerbyggnad med mansardtak i 1,5 våning, uppfördes 1759. Två envåningsflyglar, en ladugård, tvättstuga och ett avträde tillkom under 1800- och början av 1900-talet. Även små timrade kyrkstallar, samt sockenmagasin med omkringliggande bodar tillhör byggnadsminnet. Samtliga byggnader rödfärgade med tegeltak.

Norrmanska gården, även Collianderska gården. Norrmanska gården upptar de östra delarna av kv. Garvaren i Sala. Bebyggelse med bostadshus, affärshus och uthus runt en gårdsplan, med infart via en port. Gården är uppbyggd efter branden 1736 men någon byggnad är förmodligen ännu äldre och hitflyttad. Under lång tid bedrevs garveriverksamhet på gården och Norrman var karduansmakare.

Gården är idag förhållandevis hårt restaurerad. Gården har ett byggnadshistoriskt, samhällshistoriskt, miljöskapande värde och ett symbolvärde. Byggnaderna som uppfördes efter branden 1736 finns kvar och visar hur en välbeställd borgargård kunde se ut. Gården är även en värdefull miljö i stadsbilden i Sala.

Videbo före detta prästboställe. Manbyggnaden uppfördes 1788 efter ritningar av arkitekten C. C. Gjörwell i två våningar, med tegeltäckt mansardtak. Fasaderna var ursprungligen reveterade men locklistpanelades på 1850-talet med breda knutlådor. Numera är byggnaden målad i gult och vitt. Videbo fd prästboställe är karaktäristisk och representativ för större prästgårdar uppförda i Västmanland under slutet av 1700-talet.

Före detta varmbadhuset, kvarteret Täljstenen, med tillhörande solgård. Byggnaden är ett välbevarat exempel på 1920-tals klassicism, uppförd 1928 av arkitekt John Åkerlund. Byggnaden omfattar en huvudbyggnad i två våningar, samt källare i huvudkroppen och två envåningsflyglar i vinkel. Badhusets simhall och entré har väl bevarade detaljer som restaurerats. Byggnaden är uppförd i tegel, putsad i en gul slätputs och med vitmarkerade hörn och foder. Taket är valmat och täckt med grönmålad plåt, för att efterlikna koppar. Byggnaden visar den tidens byggnadsskick och är även värdefull som exempel på en offentlig badinrättning från 1920-talet vilket är sällsynt.

Sala silvergruva. Byggnadsminnesförklaringen omfattar ett 50-tal byggnader, anläggningar och andra spår från gruvdriften, men endast marginellt det omfattande sjö-, damm- och kanalsystemet.

Byggnadsminnesområdet omfattar tekniska byggnader och anläggningar som lavar, kanaler, maskinhus, magasin, bodar, personaltjänstebostäder av olika slag och administrationsbyggnader. I områdets nordöstra del inkluderas platsen för pråmhamnen i byggnadsminnet. Byggnaderna inom skyddsområdet är uppförda mellan 1670 och 2003 och speglar på ett unikt sätt gruvans utveckling och historia.

Minnesbyggnaden på Braheholmen, även Ebba Brahes paviljong. Braheholmen är belägen i Fläcksjön och ingår i Natura 2000-området Fläcksjön (SE 250 153). Braheholmen är en fornlämning som består av ett slottsruinområde. Axholms slott byggdes år 1598, det övergavs och brann under 1700-talet. En minnesbyggnad uppfördes år 1807–1808 som en förenklad miniatyr av slottet. Minnesbyggnaden är välbevarad och har ett stort byggnadshistoriskt värde. Byggnaden tillhör också en mycket sällsynt byggnadskategori.

FRÅGA VÄCKT OM BYGGNADSMINNESFÖRKLARING

I Sala kommun finns två aktuella ärenden gällande väckt fråga om

byggnadsminne:

- Sätra brunn
- Forsbo gård

INVENTERINGAR AV KULTURMILJÖ OCH BEBYGGELSE

KULTURMILJÖUNDERLAG SALA KOMMUN (2022)

Kulturmiljöunderlag framtaget av Västmanlands läns museum i ett samarbete med länsstyrelsen och Sala kommun. Underlaget innefattar en översiktlig bebyggelseinventering av ett urval av tätbebyggda områden i Sala kommun, med beskrivningar, historik, samt råd och rekommendationer. Arbetet har skett parallellt med översiktsplanen och vissa slutsatser, riktlinjer och rekommendationer har inarbetats i översiktsplanen.

KULTURMINNESVÅRDSPROGRAM (1985)

I programmet beskrivs kommunens kulturhistoriska landskap och bebyggelsemiljöer. Rekommendationer lämnas också för bevarande och utveckling av utpekade särskilt värdefulla miljöer. Programmet antogs 1985 av kommunfullmäktige.

ÖVERSIKTSPLAN FÖR SAHLBERGET (2003)

Fördjupad översiktsplan för gruvområdet i Sala med omgivningar, med kommunala riktlinjer och anvisningar för hur riksintressena ska tillgodoses, och för områdets fortsatta utveckling och bevarande. Planen antogs av kommunfullmäktige 2003.

PROGRAM FÖR BEVARANDE AV NATUR- OCH KULTURMILJÖVÄRDEN I VÄSTMANLANDS ODLINGSLANDSKAP (1991)

Programmet är framtaget av länsstyrelsen och redovisar och preciserar kombinerade natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet.

SOCKENCENTRAPROJEKTET (2021)

Sockencentraprojektet är ett samarbete mellan länsstyrelsen och Västerås stift, med syfte att sammanställa ett kunskapsunderlag som berättar om vilka sockencentra som finns i länet samt deras historia och karaktär. Syftet är också att arbeta för ett bevarande av sockencentra som en sammanhållen kulturmiljö.

KOMMUNAL BEBYGGELSEINVENTERING AV SALA INNERSTAD (2010–11)

Inventering och värdering av innerstadens byggnader och miljöer med fokus på dess bevarandevärden och identifierade kulturvärden. Inventeringen utfördes av byggenheten, Sala kommun, 2010–11.

Sala centrum, kulturhistorisk bebyggelseinventering, 2010-11

INVENTERING AV SÖDRA STADSDELARNA (1992–93)

Bebyggelseinventering och värdering av stadsdelarna närmast söder om rutnätsstaden, som omfattar Vasastaden, Kungsängen, Emaus och Södra Esplanaden.

INDUSTRIHISTORISK INVENTERING (2000)

Inventering av Västmanlands kulturhistoriskt värdefulla industrimiljöer, med bland annat Strå kalkbruk, stationsområdet vid järnvägen och Sala silvergruva utpekade. Inventeringen utfördes av Västmanland läns museum, år 2000.

MODERNISMEN I VÄSTMANLAND (2009–22)

Flerårigt projekt med fokus på modernismens bebyggelse, historia och kulturarv, som drivs av länsstyrelsen och Västmanlands läns museum. En kommunberättelse för Sala är en del av materialet. Projektet inleddes 2009 och står inför avslut (2022).

RIKSANTIKVARIEÄMBETETS BEBYGGELSEREGISTER (BEBR)

Databas med information om det byggda kulturarvet. Informationen är framtagen och registrerad av regionala museer, Svenska Kyrkan, länsstyrelser, kommuner, universitet och högskolor i samverkan med Riksantikvarieämbetet. Nya registreringar och uppdateringar görs löpande.

LÄNSSTYRELSENS KARTTJÄNSTER/WEBBGIS

Geografiskt informationsverktyg med rikstäckande och regionala geodata. Information inom en mängd olika ämnesområden finns tillgängligt, exempelvis kulturmiljö. Här syns exempelvis riksintressen för kulturmiljö, bevarandevärda

odlingslandskap, fornlämningar, kyrkor och områden som tas upp i kulturminnesvårdsprogrammet.

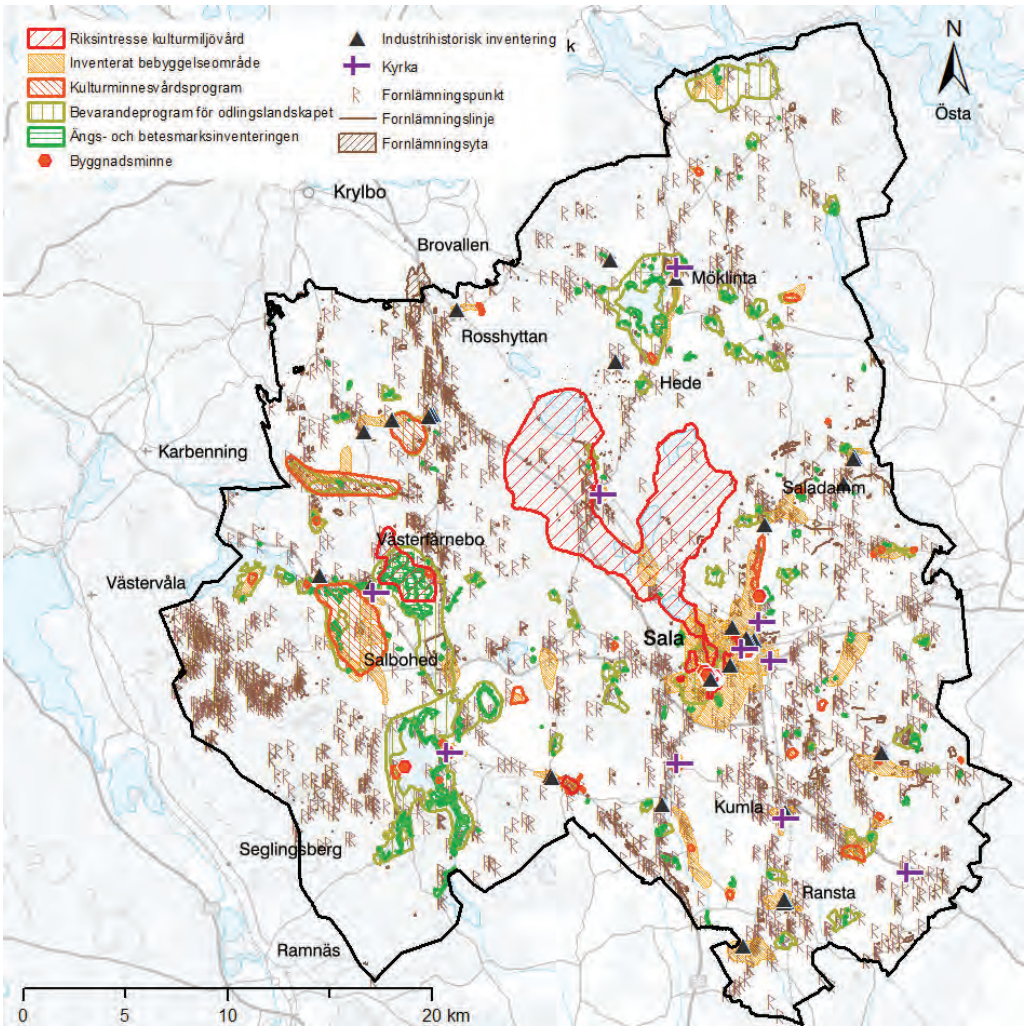

Kulturmiljö Sala kommun, samlingskarta

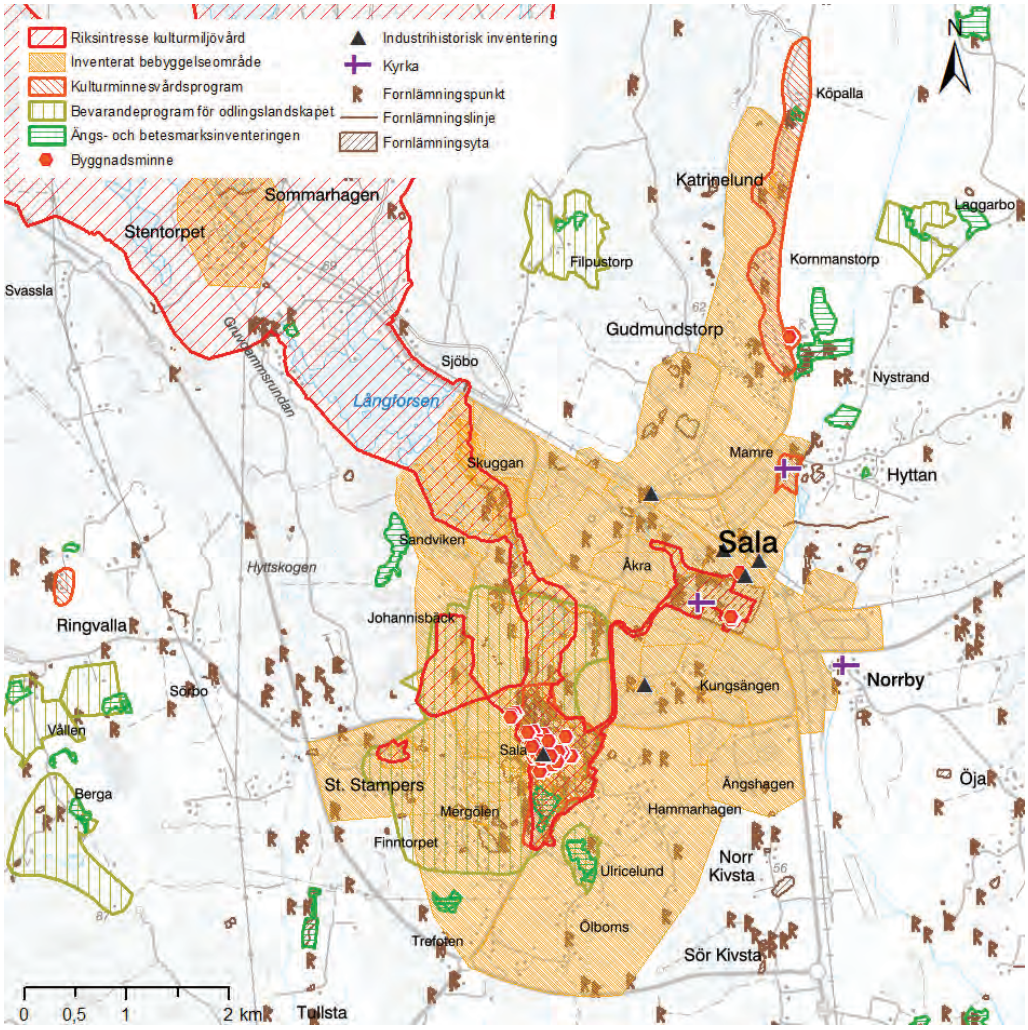

Kulturmiljö Sala stad, samlingskarta

Näringsliv

Sala är en småföretagarkommun med företagsamhet över rikssnittet och med ett varierat näringsliv. Sala har en lång tradition av entreprenörskap, företagande och kreativitet och branscherna jord och skog, industri, bygg, handel och tjänstesektorn dominerar. Totalt har Sala kommun drygt 2 800 företag, varav cirka 1 000 aktiebolag och drygt 1 500 enskilda bolag. I Sala stad finns en utvecklad centrumhandel med en vacker stadskärna.

I Sala kommun har 80,8 % av invånarna i arbetsför ålder (20–64 år) jobb, genomsnittet i Sverige ligger på 79,6 % (SCB, 2022). I rapporten *Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023* av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) kategoriseras Sala kommun som en "Pendlingskommun nära större stad". Kategorin anger att kommunen ska ha minst 40 procent utpendling, av den sysselsatta nattbefolkningen, till en större stad. I Sala kommun är utpendlingen 41 % och inpendlingen 26 %. Det största utpendlingsmålet är Västerås (SKR, 2022).

Sala är till ytan den största kommunen i Västmanland och har en stor aktiv landsbygd. Det geografiska läget i Mälardalen är fördelaktigt då det är 120 km från Stockholm, 40 km från Västerås och 60 km från Uppsala samt mindre än en

timmes tågresa till och från Arlanda.

Översiktsplanen ska stödja en långsiktig planering för mark och infrastruktur som tillgodoser olika typer av verksamheters behov av tillgång till mark för utbyggnad, innovation, infrastruktur, teknisk försörjning, skyddsavstånd och ge förutsättningar för synergier och samverkan med andra företag.

Översiktsplanen syftar till att tillgodose näringslivets markanspråk och samtidigt möjliggöra hållbara transportalternativ. Särskilt fokus i Sala kommun är de gröna näringarna, ett hållbart skogs- och jordbruk och synergier mellan befintliga verksamheter samt landsbygdsutveckling genom näringslivsetablering. Gröna näringar syftar på arbete och kommersiell drift inom jordbruk, skog, trädgård och landsbygdens miljö. Det kan till exempel vara mjölk- och köttproduktion, skogsbruk, bi- och växtodling, trädgård och turism.

Faktorer som kan påverka attraktiviteten för utveckling av näringslivet är bland annat närhet till kommunikationer, infrastruktur, skyltlägen och tomtstorlekar. Ytterligare en förutsättning för näringslivets utveckling är kompetensförsörjning. Kommunens attraktivitet som boendeort spelar roll för företagens möjlighet att utvecklas. Sala kommun behöver kunna erbjuda attraktiva boendemiljöer för att bevara och locka arbetskraft till Salas företag. Den regionala pendlingen spelar också en roll för hållbar arbetspendling.

Sala är en småföretagarkommun med hög företagsamhet i ett diversifierat näringsliv med en blandning av branscher, med tyngdpunkt inom jord- och skogsbruk, industri, bygg, handel och tjänstesektorn.

Sala kommun har en tradition av entreprenörskap och företagande med en aktiv landsbygd. Kommunen ska vara en aktiv part i att utveckla goda förutsättningar för att stärka det lokala företagandet. Enligt Sala kommuns näringslivsprogram 2020–2026 ska fokus för näringslivsutvecklingen framöver vara:

- nyetableringar och nyföretagsamheten
- besöksnäring och handel
- gröna näringen
- infrastruktur (IT-infrastruktur, väg och järnväg)
- mark och planberedskap
- vårt befintliga näringsliv
- samverkan mellan skola och näringsliv
- attraktionskraft – varumärket Sala.

Besöksnäringen inom kommunen bedöms ha potential att växa. I Sala kommuns Besöksnäringsstrategi 2018–2024 identifieras några grundförutsättningar som möjliggör ambitionen att vara en attraktiv och konkurrenskraftig besöksdestination med unika upplevelser för den aktiva och nyfikna besökaren.

Sala kommun har flera unika besöksmål och stora natur- och kulturvärden som tilltalar många grupper av besökare. Vidare har kommunen ett bra geografiskt läge med närhet till stora marknader. Sist men inte minst finns det en växande besöksnäring i Sala kommun som har förmåga att driva sina företag hållbart och ta väl hand om sina gäster.

För att lyckas med målet att utveckla en attraktiv och konkurrenskraftig besöksdestination måste avstamp tas i Sala kommuns unika förutsättningar och möjligheter.

- Ett bra geografiskt läge ger närhet till stora marknader.
- Sala Silvergruva spelar en viktig roll som reseanledning för besökare till Sala.
- Goda förutsättningar för lärorika och stimulerande naturupplevelser.
- Ett engagemang och kunnande om evenemang och idrottsturism finns i föreningslivet.
- Flera kulturella besöksmål med särart och en hög kvalitet i besöksupplevelsen.
- En kärna av duktiga entreprenörer finns i Salas besöksnäring.

Stad och landsbygd är beroende av varandra. Översiktsplanen syftar till att erbjuda mark för näringslivet som har närhet till staden, men också i goda infrastrukturlägen i servicenoder och utveckligsorter på landsbygden. Intentionen i översiktsplanen är att både stad och landsbygd bidrar till och får ta del av Sala kommuns utveckling vad gäller etablering av nya verksamheter och utbyggnad av befintliga.

På landsbygden är översiktsplanens intention att särskilt bevara de befintliga gröna näringarna och skapa förutsättning för utveckling och nyetablering av sådana. De gröna näringarna skapar tillväxt och sysselsättning om möjligheter ges.

En förutsättning för entreprenörskap och utveckling av företagande och verksamhetsområden på landsbygden kräver också en god teknisk försörjning och utbyggnad av bredband, el samt vatten och avlopp.

Översiktsplanens intention är att bebyggelseutvecklingen på norra sidan järnvägen i Sala stad ska få ett större fokus på bostäder och centrumnära verksamheter. Centrumnära verksamheter är sådana som kan dra nytta av ett centrumnära läge nära järnvägsstationen och stadskärnan och som går att kombinera med bostäder. En konsekvens av detta är att förutsättningarna för mer störande verksamheter och verksamheter som kräver större skyddsavstånd eller som kräver transport av farligt gods förändras och fler konflikter riskerar att uppstå.

Syftet är att i norra delen av Sala stad skapa en trivsam, sammanhållen, trygg och hälsosam miljö för både boende och verksamhetsutövare och andra som vistas i norra delen av Sala. Det centrumnära läget har bedömts ge goda förutsättningar

för hållbara resmönster och översiktsplanens intention är att Sala stad ska växa på norra sidan järnvägen och i samband med det överbrygga spårets barriäreffekt på samhället.

VÄGLEDNING

- Utbyggnad av bostäder, service och fritidsändamål bör gå hand i hand med utveckling av mark och lokaler för näringslivet.

- För att Sala kommun ska vara en attraktiv etableringskommun bör lägen för verksamheter föreslås i närhet till både järnväg och riksväg. Lägen nära järnväg för verksamheter prioriteras då de ger förutsättning för hållbara person- och godstransporter.

- Utbyggnad av bredband samt vatten och avlopp bör prioriteras för att skapa förutsättningar för entreprenörskap och företagande på landsbygden.

- Kommunen bör arbeta för en välfungerande infrastruktur och kollektivtrafik för transport av personal samt att erbjuda personal trygga gång- och cykelvägar till arbetsplatsen.

- Kommunen ska arbeta för att vara en part i utvecklingen av näringslivet och särskilt de gröna näringarna.

- En långsiktig strategi och markberedskap samt planberedskap för verksamhetsmiljöer ska säkerställas.

- Nya verksamheter som inte går att kombinera med bostäder ska inte etableras inom verksamhetsområdet Nybo. Vid planering och åtgärder inom området ska en struktur och ett gatunät etableras som tillåter en gradvis omvandling av området till att innehålla en ökad andel bostäder, service och verksamheter som går att kombinera med bostäder.

- Etablering av handel utanför stadskärnan ska ske med begränsning. Vid planering av nya bostadsområden bör dock övervägas huruvida lokaler i markplan i liten skala kan bidra till områdets trivsel och service.

Bebyggelse och planering

Det ska vara enkelt och attraktivt att bo i Sala kommun. En viktig förutsättning för detta är närhet till natur och rekreation samt tillgänglighet till offentlig och kommersiell service och kommunikationer. För att utvecklingen ska ske långsiktigt hållbart med tillvaratagande av ovanstående befintliga resurser och investeringar föreslås att merparten av utvecklingen ska ske i Sala stad, ett antal servicenoder och utvecklingsorter. På dessa platser är det möjligt att bygga vidare på och komplettera befintlig bebyggelse och befintliga stråk och stärka underlag för service och arbetstillfällen.

Kapitlet inleds med en beskrivning av utvecklingen i Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna, samt en generell vägledning för bebyggelse och planering i kommunen. Därefter följer ett avsnitt med vägledning för bebyggelse och

planering ur perspektivet kultur och fritid.

Sala stad ska vara en tät och sammanhållen tätort med funktionsblandad bebyggelse. Stadskärnans historiska avtryck från tidigare epoker är en tydlig del av stadens karaktär och nya tillskott ska ytterligare bidra till stadens identitet. Arkitekturen i Sala stad ska skapa en god gestaltad miljö med harmonisk och väl fungerande helhet av byggnader, utemiljöer och mellanrum i hela staden. En varierad bebyggelse med blandade byggnadstyper, upplåtelseformer och funktioner ska bidra till att olika grupper av människor möts. Bebyggelsen har en högre täthet i närhet till kollektivtrafik, service och viktiga stråk.

Den främsta bebyggelseutvecklingen ska ske i Sala stad norr om järnvägen, från stationen och västerut samt i riktning mot utvecklingsorten Saladamm. Här kan attraktiva områden skapas med en närhet till både Sala station och centrum samt till värdefulla kulturmiljöer, naturmiljöer och rekreation. Utvecklingen av området Norrmalm har påbörjat den framväxten. En bebyggelseutveckling föreslås även ske söderut mot Hammarhagen. 60 % av befolkningsutvecklingen föreslås ske i Sala stad.

Servicenoder är orter som har en högre nivå av service och befolkningsmängd än utvecklingsorterna samt vars geografiska läge medför att stora delar av kommunens invånare kommer att ha närhet till dem. Ransta, Västerfärnebo och Möklinta är föreslagna som servicenoder. Dessa orter föreslås tillsammans stå för 15–20 % av kommunens befolkningsutveckling. En varierad bebyggelse med blandade byggnadstyper, upplåtelseformer och funktioner bidrar till att olika grupper av människor möts. Bebyggelsen har en högre täthet i närhet till kollektivtrafik, service och viktiga stråk. I dessa orter ska den offentliga servicen utvecklas och fungera som närmsta centrum, mötesplats och kommunikationsnod för sin ort och sitt omland. Servicenodernas geografiska placering och kopplingar gör att de försörjer närliggande orter och boende med olika former av service och mötesplatser. Utvecklingen av Sala stad och servicenoderna bör främst ske genom detaljplaner för ny bebyggelse. Syftet med att pröva markanvändningen genom detaljplan är att få en samlad bedömning samt att ge berörda möjlighet att delta i processen.

Utvecklingsorter är ett antal orter inom Sala kommun (Broddbo, Hedåker, Kila, Kumla kyrkby, Saladamm, Salbohed, Sätra brunn, Varmsätra) som idag har ett grundläggande utbud av offentlig service som till exempel skola eller förskola. Utvecklingen av utvecklingsorterna kan ske i en mindre skala genom något nytt bostadsområde, avstyckningar, etablering av verksamheter eller bättre kopplingar till Sala stad eller till närmaste servicenod. En vägledning för utveckling av respektive utvecklingsort har tagits fram. Den anger hur ny bebyggelse bör förhålla sig till orten och dess omgivning.

Utvecklingsorterna tillsammans med omgivande landsbygd föreslås stå för cirka 20–25 % av befolkningsutvecklingen, med tyngdpunkt på utvecklingsorterna.

Servicenoderna och utvecklingsorterna bildar tillsammans tre kluster i kommunen; ett i söder med areella näringar och tillväxt runt järnvägen, ett i norr med gröna och blå resurser och ett i väster med rika natur- och kulturmiljöer och gröna resurser. Inom klustren ska orterna kopplas ihop och komplettera varandra. Alla orter inom klustret ska ha bra tillgänglighet till sin servicenod, genom gång- och cykelförbindelser, vägar och kollektivtrafik.

VÄGLEDNING

- Sala kommun ska sträva efter att nå det nationella målet för en gestaltad livsmiljö som beslutades av riksdagen 2018. Begreppet gestaltad livsmiljö utgår från en helhetssyn på formandet av människans livsmiljö och omfattar stadsbyggnad, arkitektur, form, design, konst och kulturarv. Hela processen, från översiktlig planering till förvaltning, påverkas.

- Hur Sala kommun ska arbeta med den gestaltade livsmiljön kan exempelvis utredas och förtydligas i ett arkitekturprogram/en arkitekturstrategi. Andra metoder för att stärka kvalitetsarbetet för vår fysiska miljö är gestaltningsprogram och riktlinjer för delområden, dialoger med byggherrar och medborgare samt kravformulering vid tävlingar eller vid offentlig upphandling.

- Lämpligheten av ny bebyggelse kan prövas genom detaljplan, bygglov eller förhandsbesked. Behovet av detaljplan avgörs utifrån vilka åtgärder som ska utföras och hur omfattande de är. Oftast behövs bygglov för nybyggnad, tillbyggnad och vissa andra ändringar. Om det är osäkert om bygglov kan beviljas för en åtgärd kan man först söka förhandsbesked. Vid prövning av förhandsbesked beaktas exempelvis naturvärden, fornminnen, vägar, ledningar och anpassning till landskapsbild och omgivande bebyggelse. Tillfartsväg, vatten och avlopp måste också kunna ordnas.

- Restaurering, återbruk och omvandling bör övervägas framför rivning och nyproduktion. Att ge ny användning till existerande byggnader, anläggningar och miljöer är både ett sätt att minska byggbranschens klimatpåverkan och att bevara de årsringar som miljöer från olika tider skapar i staden, och som förmedlar berättelsen om vårt samhälle. Livscykelanalys och livscykelkostnad är metoder för att bedöma vilken miljöpåverkan som rivning och nybyggnad har, jämfört med restaurering och bevarande.

- Stadens gröna rum och strukturer bidrar till att göra staden mer attraktiv, hälsosam och bättre anpassad till ett förändrat klimat. Förtätning på bekostnad av parker och stadens naturmark bör undvikas. Även små inslag av grönska som till exempel alléer, planteringar och enskilda träd är värdefulla ur ett rekreativt perspektiv samt bidrar till ett bättre lokalklimat och hantering av dagvatten. Grönska och natur kan även vara del av den lokala identiteten och kulturarvet. Urbana ekosystemtjänster ska uppmärksammas och befrämjas i planeringen av nya områden.

- Tumregeln 3-30-300 ska vara en målsättning vad gäller grönstruktur i staden. Det innebär att alla ska kunna se 3 träd från sin bostad, skola och arbetsplats, att varje kvarter bör ha minst 30 % krontäckningsgrad och att varje person bör ha max 300 meter till ett grönområde som är minst ett hektar stort.

- Vid planering av nya områden ska FN:s mål och riktlinjer gällande exploateringstal och täthet beaktas. Detta minskar behovet av att ta jordbruksmark eller skog i anspråk för bebyggelse och underlättar också införandet av hållbara lösningar inom energiförsörjning, transporter, VA och annan samhällsservice. Dessa mål ska tas i beaktande såväl i Sala stad

som i servicenoder och utvecklingsorter.

- Alla gruppers livssituation ska uppmärksammas i planeringen. Ökad kunskap kan exempelvis uppnås genom medborgardialoger eller annat medborgardeltagande. Barnkonventionens intentioner ska tillämpas.

- Kulturen bör vara en drivkraft i stads- och samhällsutvecklingen och kulturperspektivet behöver komma in tidigt i stadsplaneringen.

- Behovet av nya skolor och förskolor och utbyggnad av befintliga utreds i Sala stad, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta där merparten av utvecklingen förväntas ske.

- Boverkets rekommendationer för friyta på skolgårdar bör beaktas.

- Vid nyexploatering ska god tillgänglighet för alla eftersträvas. Vid planering i befintliga miljöer ska möjlighet till förbättrad tillgänglighet i det offentliga rummet utredas.

- Vid all planering ska frågan om trafikbuller belysas och möjligheten till förbättringar av den befintliga bullersituationen studeras. För att uppleva ostördhet och få möjlighet till återhämtning bör människor ha tillgång till bostadsnära utemiljöer utan störande buller.

- Ny bebyggelse planeras med god anslutning till befintliga gång- och cykelstråk. Lokalisering av ny bebyggelse i anslutning till kollektivtrafik prioriteras.

- Etablering av handel utanför stadskärnan ska ske med begränsning. Vid planering av nya bostadsområden bör dock övervägas huruvida lokaler i markplan i liten skala kan bidra till områdets trivsel och service.

- Behovet av idrotts- och fritidsverksamhet bör utredas i tidigt skede av planarbetet, både vid nyexploatering och i områden som planeras för förtätning. Centrumnära anläggningar med möjlighet till synergieffekter och närhet till kollektivtrafik bör prioriteras. Möjlighet till förbättringar i den befintliga strukturen och ökad integrering av idrotts- och fritidsverksamhet bör studeras.

KOMMUNIKATIONER OCH INFRASTRUKTUR

Sala kommun ska ha ett transportsystem som är långsiktigt hållbart, tillgängligt, tryggt, säkert och stödjer en utveckling av attraktiva och hållbara livsmiljöer. Detta ska åstadkommas genom att prioritera gång-, cykel-, och kollektivtrafik. Att gå eller cykla ska vara de naturliga valen vid kortare transporter. Vägnätet ska utformas för att på bästa sätt trygga kollektivtrafikens framkomlighet.

Det är viktigt att så stor andel som möjligt av de korta resorna inom staden sker till fots, med cykel eller kollektivtrafik. Goda möjligheter att gå och cykla främjar en god hälsa och bidrar till minskat buller och bättre miljö. I planeringen ska möjligheten att skapa attraktiva gång- och cykelstråk vara en viktig utgångspunkt liksom att ansluta väl till befintligt gång- och cykelvägnät. Det ska också vara möjligt att cykla till rekreationsområden och andra besöksmål inom staden och i omgivande områden.

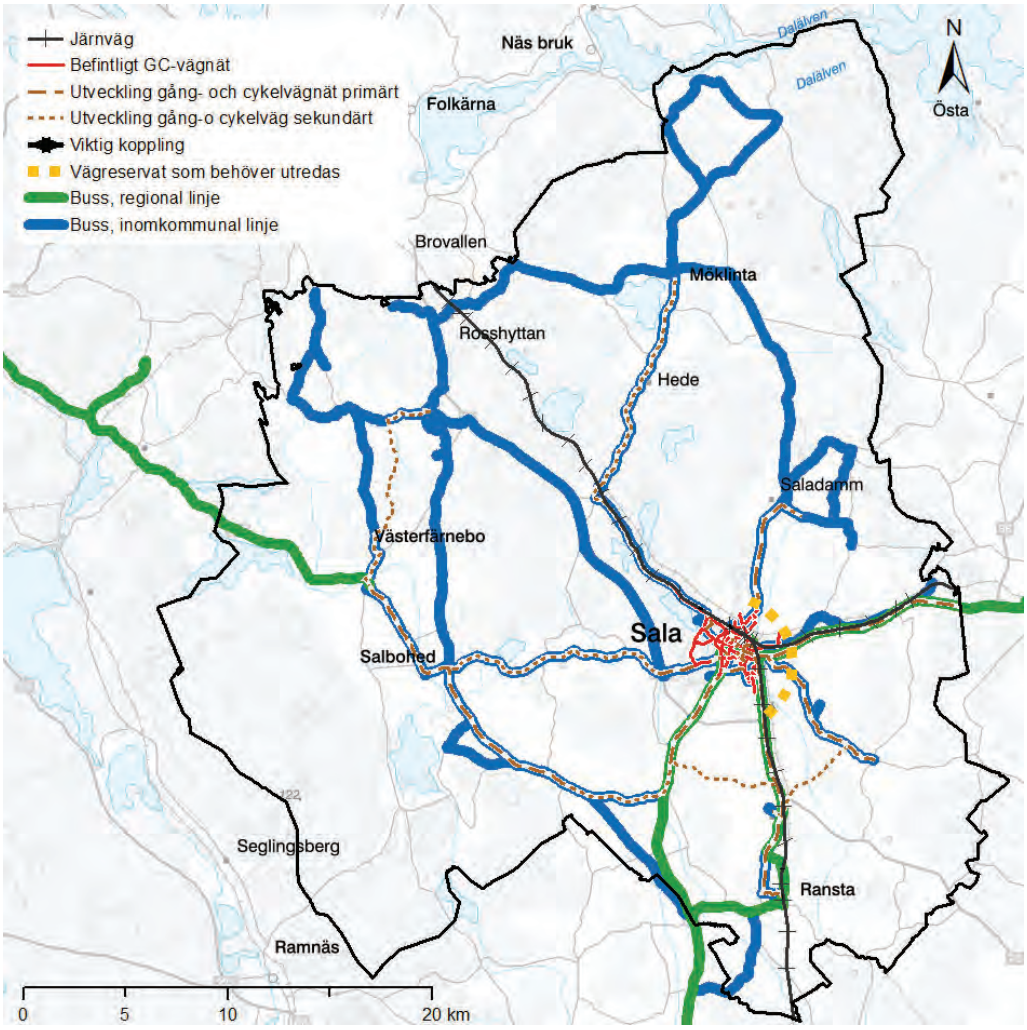

Kommunikationer och infrastruktur i Sala kommun

GATOR OCH VÄGAR

Huvuddelen av gator och vägar i Sala stad och mindre orter är kommunala medan vägarna där emellan är statligt ägda. Skicket är över lag godkänt och medel finns avsatta för att varje år underhålla kommunens gator.

De huvudsakliga transportlederna av farligt gods är:

- Väg 56 tillhör det nationella stamvägnätet och utgör en viktig transportled mellan Norrköping och Gävle.
- Väg 72 är en riksväg och går från Sala via Heby till Uppsala.
- Väg 70 är en riksväg som går från Enköping via Sala kommun till Flötningen vid norska gränsen.
- Dalabanan som är en järnvägslinje som går mellan Stockholm via Sala till Mora.
- Västerås-Sala järnvägslinje som går mellan tätorterna.

GÅNG- OCH CYKELTRAFIK

Gång- och cykelvägarna i Sala kommun är generellt i bra skick. Inom Sala stad finns ett väl utbrett gång- och cykelnät. Tillsammans med Trafikverket pågår ett arbete för att sammanlänka Sala stad med servicenoder och utvecklingsorter. Bland annat med en gång- och cykelväg mellan Sala-Kumla-Ransta men även en väg till Heby kommun. Dessa insatser kommer att möjliggöra att fler kan välja cykeln i stället för bilen när de ska transportera sig mellan orterna. Handelsplatsen Fridhem saknar idag helt ett gång- och cykelstråk.

Gång- och cykeltrafiken är prioriterad och ska byggas ut. Den främsta utbyggnaden ska ske mellan utvecklingsorter på landsbygd till servicenod och till Sala stad. Syftet är att koppla ihop orter och öka nåbarhet till service, kommunikationer med mera och göra det enklare att leva i hela Sala kommun. Se mer under avsnittet *Prioriterade infrastruktursatsningar*.

För barnen är det viktigt att det finns ett tryggt och säkert nät av gång- och cykelvägar som leder till skolor, idrottsanläggningar och andra platser där barn samlas. För att det ska vara lätt att cykla krävs ett sammanhängande cykelvägnät med god framkomlighet. Alla viktiga målpunkter ska nås av gående och cyklister eller med kollektivtrafik.

Servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta utvecklas för att förstärka lokalsamhället med god service. Att utveckla och stärka lokalsamhällen med service är en förutsättning för att möjliggöra att fler korta resor kan göras till fots eller med cykel till förskolan, skolan, butiker och kulturutbud. Att utveckla och förstärka lokalsamhällen ger kortare avstånd och målpunkter bör lokaliseras på ett bra sätt så att vardagslivet underlättas. Det är även viktigt att tillgängliggöra och koppla ihop områden och att utveckla och förstärka gator och vägar så att de når och kopplar ihop målpunkter.

KOLLEKTIVTRAFIK

Sala är Västmanlands läns största kommun till ytan och inom Sala kommun finns avgiftsfri busstrafik. Tidtabell och turtäthet för busstrafiken är anpassad till skoltiderna då den avgiftsfria kollektivtrafiken till stor del fungerar som ett komplement till skolskjuts. Sala kommun avser inrikta sig mer mot pendlare och arbetande inom Sala stad vid utveckling av kollektivtrafiken. Buss- och tågtrafiken gör det möjligt att resa kollektivt till Uppsala, Västerås och Avesta på mindre än en timme. Noder för tågtrafiken är Sala stad och Ransta tätort och kollektivtrafiken behöver utökas på ett sätt som innebär att spårbunden trafik matas med resenärer.

Genom utbyggnad av både Sala och Ransta järnvägsstation möjliggörs ökad turtäthet och stärkta kopplingar till kringliggande städer, vilket Sala kommun behöver fortsätta arbeta för. Enköping ligger nära Sala men buss- och tågförbindelserna är i dagsläget otillfredsställande. Eftersom Ransta och Sala stad fortsätter att vara transportnoder för spårtrafik finns ett behov av stärkta kopplingar härifrån till kommunens norra och västra delar.

Det planeras för en bättre kollektivtrafik inom kommunen och ett så kallat ”Hela-Resan perspektiv” bör eftersträvas. Det kan bland annat bli möjligt genom att den inomkommunala kollektivtrafiken passar tågtidtabellerna för vidare resande. Restiden är en viktig faktor för hur attraktivt det är att välja kollektivtrafik framför bilen.

Ransta ses som ett nytt potentiellt resecentrum. Tågen kommer att mötas i Ransta och detta kräver en andra plattform liksom en gångbro över spåren. Sala kommun samt Kollektivtrafikförvaltningen driver frågan med Trafikverket. I syfte att möjliggöra ökad tågtrafik kommer det att byggas en infartsparkering i Ransta. Tågen utgör stommen i trafiksystemet som övrig trafik behöver anpassas till och därmed behöver bussarna i Sala kommun dirigeras om. Ett arbete för att lösa busstrafiken är redan initierat, men allt förutsätter en andra plattform vid stationen i Ransta då tågen kommer att mötas där.

För att möjliggöra att alla dagspendlare som är boende i Sala stad ska ta bussen till stationen i stället för bilen ska vissa linjer få fler avgångar som är anpassade till tågens avgångs- och ankomsttider. Busslinjen SilverExpressen startades december 2021 och är tänkt för pendlare till och från Sala resecentrum samt förvärvsarbetande i Sala stad. Försöket har fallit väl ut beträffande antalet ombordstigande och vidareutveckling undersöks.

Tillgången till parkeringsplatser har stor påverkan på valet av transportslag. Därför kan ekonomiska styrmedel för bilparkering, i kombination med att erbjuda konkurrenskraftiga färdmedelsalternativ, användas där konkurrensen om markanvändningen är särskilt stor. Tillgång till trygga och säkra cykelparkeringar är viktigt för att erbjuda ett attraktivt alternativ till bilen.

LÄNSÖVERSKRIDANDE KOLLEKTIVTRAFIK

Planering av länsöverskridande kollektivtrafik och behovet av dess infrastruktur behöver ske gemensamt mellan regioner utifrån ett ”Hela-Resan perspektiv”. Trafikutbudet behöver särskilt tillgodose behovet av arbets- och studiependling och annat vardagsresande. En gemensam bas eftersträvas med timmestrafik, kompletterad med förstärkningstrafik i rusningstid.

Särskild hänsyn behöver tas till det regionala behovet av god tillgänglighet till Arlanda, Uppsala och Stockholm. För Sala kommun är förbindelsen med Västerås mycket viktig. Bussförbindelser mellan Sala och Enköping, och även mellan Sala och Avesta, behöver förbättras. Resande med länsöverskridande trafik och anslutande regional kollektivtrafik behöver uppfattas som attraktivt i förhållande till bilresande.

PRIORITERADE INFRASTRUKTURSATSNINGAR

ÅTGÄRDER FÖR GÅNG OCH CYKEL

Det är av hög prioritet att det anläggs säkra, gena och tillgängliga gång- och cykelvägar mellan Sala stad och de orter som ligger inom cykelavstånd. Främst planeras kopplingar till boende i orter som Saladamm och Broddbo. Vidare arbetar Trafikverket med utveckling av gång- och cykelkoppling mellan Sala-Heby samt Sala-Kumla-Ransta. Sala kommun vill även verka för att skapa förbindelser mellan gång- och cykelvägar till de viktiga knutpunkterna för kollektivtrafiken genom att koppla orter till de utpekade servicenoderna.

ÅTGÄRDER FÖR LADDINFRASTRUKTUR OCH FÖRNYBARA DRIVMEDEL

Kommunen ska prioritera och planera för att öka tillgängligheten till och användandet av förnybara och fossilfria drivmedel i Sala kommun. Att få till ett geografiskt heltäckande system av laddmöjligheter för laddfordon är grundläggande för att minska fossilberoendet på vägarna. Genom att peka ut, prioritera och samordna arbetet med att etablera kluster för laddinfrastrukturen över hela kommunen kan självförsörjandegraden öka och fossilberoendet minska. För mer information se kommunens plan för laddinfrastruktur och förnybara drivmedel.

SALA STATION

Sala station är idag, med avseende på dess funktion, sliten och omodern. Det finns också två korsningar mellan väg och järnväg som skapar barriäreffekter och minskar säkerheten. Att ta ett helhetsgrepp med bangårdsombyggnad som inkluderar nya perronger och separerade korsningar för gång-, cykel- och biltrafik är av stor betydelse. En modern station med möjlighet till fyrtågsmöte samt bra koppling mot norr och söder skapar även förutsättningar för ett helt nytt bostadsområde norr om järnvägen, Norrmalm.

PLANSKILDA KORSNINGAR

Planskilda korsningar innebär att trafikslag separeras i olika nivåer. En planskild korsning kan exempelvis vara en gång-och cykelväg som går under en bilväg i en tunnel. Befintlig plankorsning på Saladammsvägen i västra delen av Sala stad vid Strömsbacka måste ersättas med en planskild korsning. Detta för att förbättra tillgängligheten mellan stadens delar samt att öka säkerheten. Befintlig plankorsning på riksväg 70 och järnvägen, söder om Sala stad vid Kumla kyrkby, måste ersättas med en planskild korsning. Även plankorsningen i Kumla kyrkby bör ses över i samband med detta.

FÖRBIFARTER SALA STAD

Kommunen föreslår vägreservat för nya förbifarter öster om Sala stad. Den sydliga förbifarten skulle sträcka sig mellan riksväg 70 (från Avesta) och 72 (mot Heby och Uppsala). Den nordliga förbifarten skulle förbinda väg 72 med verksamheterna som finns i norra Sala stad.

Syftet med förbifarterna är att tung trafik och farligt gods kan ledas utanför Sala stad och att undvika denna typ av trafik i tätorten där den kan orsaka risker och buller för boende och trafikanter. De gator som idag är vältrafikerade genomfartsleder kan då frigöras till att fylla andra syften och byggas om till att mera inneha karaktären av lokalgator.

Vid planering av förbifarterna ska hänsyn tas till naturvärden, friluftslivet och jordbruksmark med höga värden. Dialog ska föras med Trafikverket.

SALADAMMSVÄGEN

Saladammsvägen föreslås få en utformning som en stadsgata i samband med att Sala stad utvecklas norrut. Dialog ska föras med Trafikverket.

VÄGLEDNING

- Inför val av åtgärder som innebär förändring av transportsystemet bör

Trafikverkets fyrstegsprincip användas. Fyrstegsprincipen är Trafikverkets arbetsstrategi och den tillämpas för att säkerställa en god resurshushållning.

- Eftersträva en trygg och säker trafikmiljö med god tillgänglighet för alla trafikantgrupper.
- Trafikmiljön ska utformas så att trafikens miljöbelastning minimeras.
- Prioritera satsningar som främjar en ökad och säker cykling för vardagsresor i anslutning till tätorter, i eller mellan närliggande orter för att nå arbete, skola eller allmän service.
- Insatser för förbättringar av rekreations- och turismcykling har en lägre prioritet än de för vardagsresor. Bland cykelturistlederna är de sträckor där både turism och vardagscykling gynnas prioriterade.
- Vid planering, utformning och drift av trafiknätet föreslås trafikslag prioriteras i följande ordning:

    1. Gång- och cykeltrafik
    2. Kollektivtrafik
    3. Biltrafik

- Gång- och cykeltrafik separeras i huvudstråken där många fotgängare och cyklister rör sig samtidigt.
- Behovet av cykelparkering vid viktiga målpunkter såsom i innerstaden, stationsområdet, skolor, handelsområden och idrottsarenor ska prioriteras.
- Förbättrad tillgänglighet för cykel samt cykelparkeringar vid järnvägsstationer och busshållplatser prioriteras.
- Förbättra cykelparkeringar kring prioriterade bytespunkter som järnvägsstationerna i Sala stad och Ransta samt vid större busshållplatser.
- Utveckla pendlarparkeringar för bil i strategiskt viktiga lägen som järnvägsstationer och väl trafikerade hållplatser för att underlätta omstigning till kollektivtrafik.
- Kollektivtrafiken bör planeras utifrån ett ”Hela-Resan-perspektiv” för att tillgodose behovet av arbets- och studiependling och annat vardagsresande, även utanför kommunens gränser.
- Utöka kollektivtrafikens upptagningsområde genom satsningar på cykelinfrastruktur och service.
- Kommunen ska verka för att det upprättas bussförbindelser från Sala till och från Enköping och Avesta.

- Etablera tankställen för förnybara drivmedel och snabbladdningsstationer.

IT-INFRASTRUKTUR

En väl fungerande IT-infrastruktur och en god tillgång till snabbt bredband skapar förutsättningar för privatpersoner, företag och kommunala verksamheter. Det är inte minst viktigt på landsbygden och regeringens mål för bredbandsutvecklingen är högt satta. Regeringens målbild är att hela Sverige ska vara uppkopplat och ha tillgång till snabbt bredband 2025. Även Sala kommun har som mål och arbetar för att hela kommunen ska ha tillgång till snabbt bredband.

Enligt Post- och telestyrelsens (PTS) statistik över mobiltäckning och bredband från år 2022 har drygt 75 % av Sala kommuns hushåll, och drygt 60% av kommunens arbetsställen, *tillgång till snabbt bredband* (100 Mbit/s). De hushåll och arbetsställen som har *tillgång till, eller absolut närhet till snabbt bredband* i Sala kommun är drygt 90 % respektive drygt 80 %. Arbetsställen är här synonymt med fast verksamhetsställe.

Skillnaden i *tillgången till, eller absolut närhet till snabbt bredband* är dock stor mellan tätbebyggda och glesbebyggda områden. Tätbebyggda områden i PTS statistik omfattar tätort och småort medan glesbebyggda områden omfattar områden utanför tätort och småort. Inom tätbebyggda områden i kommunen har drygt 97 % av hushållen och drygt 96 % av arbetsställen tillgång till, eller absolut närhet till snabbt bredband, medan hushåll och arbetsställen i glesbebyggda områden landar på drygt 66 % vardera. Den generella tillgången till snabbt bredband, i såväl tätbebyggda som glesbebyggda områden, har samtidigt ökat stadigt i kommunen mellan 2016–2022.

Där det finns tillgång till snabbt bredband är det till stor del fibernät. Enligt PTS har alla hushåll och arbetsställen i kommunen tillgång till 4G, men det finns platser i kommunen där täckningen är dålig. Kopparnätet har släckts ner i vissa områden i kommunen och tillgången till xDSL (digital abonnentanslutning) i glesbebyggda områden minskade under perioden 2016–2022. År 2022 hade cirka 34 % av hushållen och drygt 32 % av arbetsställen i glesbebyggda områden tillgång till xDSL.

Sedan 2019 har vissa utbyggnadsprojekt genomförts eller påbörjats, men det återstår mycket för att hela kommunen ska ha tillgång till snabbt bredband. Bredbandsutbyggnaden drivs av marknaden, men det finns också stöd att söka. I Sala kommun, som har en stor landsbygd, är det en utmaning att förse landsbygden med samma förutsättningar som finns i tätorter.

TEKNISK FÖRSÖRJNING

Följande avsnitt redogör för Sala kommuns tekniska försörjning, vilket innebär de olika system som försörjer samhället med till exempel vatten, el och omhändertagande av avfall.

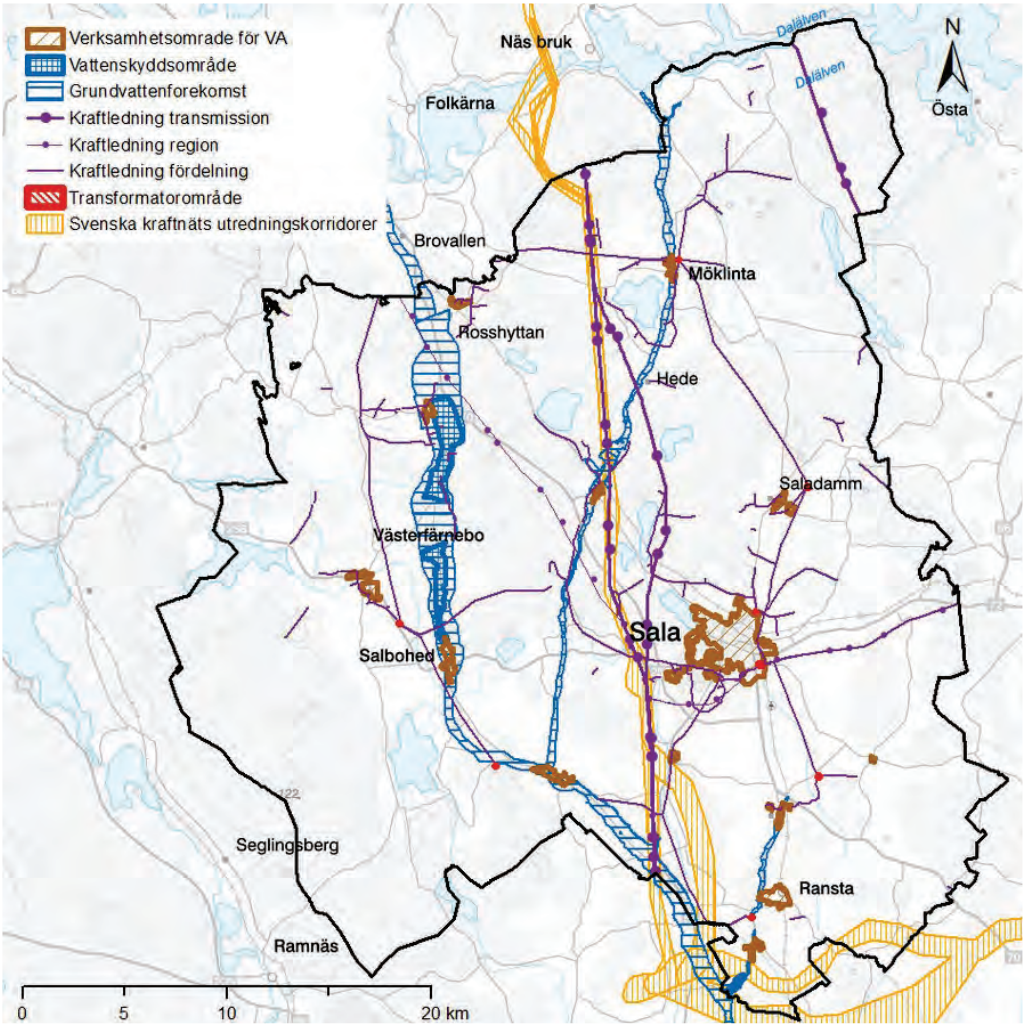

Teknisk försörjning i Sala kommun

AVFALL

Enligt 15 kap. miljöbalken ska det för varje kommun finnas en renhållningsordning antagen av kommunfullmäktige. Renhållningsordningen består av Avfallsplan och Föreskrifter. Avfallsplanen ska bland annat innehålla uppgifter om kommunens åtgärder för att minska avfallets mängd och farlighet. Kommunerna i Västmanlands län samt Heby och Enköping har bildat kommunalförbundet VafabMiljö.

VafabMiljö har ansvaret för den strategiska planeringen av frågor kring avfallshantering och de uppgifter rörande insamling och behandling av avfall samt den myndighetsutövning som åligger kommunerna enligt 15 kap. miljöbalken.

I avfallsplanen finns ett antal mål för planering och hantering av avfall. Avfallsplanens mål fokuserar på att minska avfallsmängderna genom smarta upphandlingar och inköp samt på cirkulär ekonomi och att skapa cirkulära flöden

med ökad återanvändning och återvinning. Planen finns att ta del av i sin helhet på kommunens hemsida.

VafabMiljö ansvarar för återvinningscentralen Återbruket/Returen, det mobila Återbruket som i nuläget besöker fyra orter i Sala kommun ett par gånger per år enligt turlista och ett 40-tal så kallade Omstarter, miljöstationer för såväl mat- och restavfall som förpackningar och returpapper. Dessutom finns återvinningsvaruhuset Strömsbacka som sedan 2010 drivs av en ekonomisk förening. Strax öster om Sala stad ligger Isätra avfallsanläggning. Rest- och matavfall som samlas in i kommunen körs till VafabMiljös anläggning i Västerås. Restavfallet går sedan till energiåtervinning i Mälarenergis kraftvärmeverk. Matavfallet går till biogasanläggningen och genererar därmed fordonsgas och biogödsel till åkermark. Miljöfarligt avfall hanteras av VafabMiljö och lämnas till destruktion, materialåtervinning och långtidslagring.

Avfallshanteringen påverkar översiktsplaneringen ur flera aspekter. Både ur aspekten som cirkulära resurser i samhället och som en del av den bebyggda miljön. Avfallshanteringen står inför betydande förändringar med stora utmaningar gällande utrymme och framkomlighet. Samtidigt som det byggs mycket nytt och förtätas i bostadsområdena, kommer det att ställa högre krav på fastighetsnära insamling av förpackningar och returpapper. Om vi blickar framåt mot översiktsplanens målår 2050, så finns behov av fler ytor och funktioner för att kunna arbeta för ett cirkulärt nyttjande av resurser, minska avfallsmängderna och ta kliv uppåt i avfallstrappan. Situationen kring Sala stad och förorenade schaktmassor är utmanande och långsiktiga lösningar behöver komma på plats, av miljö- och hälsoskäl och av samhällsekonomiska skäl.

ENERGIFÖRSÖRJNING

ELNÄT

Det svenska elsystemet är en grundläggande förutsättning för samhällets primära funktioner och är nödvändigt för att Sverige ska fungera i fred, kris och krig och för att vi ska kunna uppnå både internationella och nationella mål såsom miljö-, klimat- och tillväxtmål. Sveriges elnät består av transmissionsnät och distributionsnät samt utlandsförbindelser. Transmissionsnätet ägs av Svenska kraftnät och är grundbulten i den svenska elförsörjningen. Genom dessa kraftledningar transporteras elen som genererats från vatten-, kärn- och vindkraftverk vidare ut till de regionala och lokala distributionsnäten.

Det svenska elsystemet och transmissionsnätet har en viktig betydelse för Sala kommun då de är en grundläggande del av kommunens infrastruktur. Inom Sala kommun har Svenska kraftnät tre 220 kV-ledningar tillhörande transmissionsnätet för el. En av ledningarna (KL12 S1) passerar kommunens nordöstra delar mellan Horndal (i Avesta kommun) och Starfors (Heby kommun) och två delvis parallellgående ledningar (RL2 S5 och RL7 S4) från Horndal (i Avesta kommun) passerar lodrätt genom kommunen vidare söderut till Finnslätten (Västerås kommun).

Svenska kraftnät planerar att såväl förnya som förstärka transmissionsnätet i Sala kommun inom utredningskorridorerna. Utöver förnyelsen av de parallellgående ledningarna (RL2 S5 och RL7 S4) planeras en ny 400 kV-ledning mellan Munga (Västerås kommun) och Hamra (Enköpings kommun) som berör södra delen av kommunen. Mot bakgrund av att utredningskorridorerna är ännu

inte fastställda, och för att säkra framkomligheten för de planerade ledningarna, anser Svenska kraftnät att ett skyddsavstånd om 200 meter öster och 200 meter väster om utredningskorridorerna vid de befintliga transmissionsledningarna, och 200 meter norr och 200 meter söder om utredningskorridorerna för den nya ledningen i söder, bör beaktas i kommande planering. Om de utpekade utredningskorridorerna med tillhörande skyddsavstånd blir inaktuella för Svenska kraftnät behöver kommunen inte ta hänsyn till dessa i kommande planering.

Lokalnätet i Sala kommun är uppdelat på två nätägare, Sala-Heby Energi Elnät AB (SHE) och Vattenfall Eldistribution AB. SHE äger och förvaltar elnäten i Sala stad, Saladamm/Jugansbo, samt Västerbykil/Hedåker. Vattenfall Eldistribution äger elnäten i övriga samhällen inom kommunen.

Det råder för närvarande en begränsad tillgång på eleffekt, inte bara i Sala kommun utan även i hela Mälardalen. Det leder till långa anslutningstider vilket begränsar möjligheten till etablering av ny större elintensiv verksamhet. Ökad påfrestning förväntas på elnätet genom ett förändrat klimat, men även genom en ökad effekt från exempelvis laddning av elbilar och mikroproduktion, till exempel solceller.

ELPRODUKTION

Kraftvärmeverket i Sala medger elproduktion när behovet av elkraft är högt. Kommunen verkar för att fjärrvärme används i en allt högre grad både för värme- och kylbehov i fastigheter och industrier inom fjärrvärmeområden. Dels för att minska användandet av el i processer som kan använda en lägre förädlad energiform, dels för att öka el och effektproduktionen i kommunen över tid tack vare en ökad anslutning till kraftvärmeproduktion.

Att omvandla solens strålar till elenergi möjliggör fler användningsområden för energin. Elenergi kan användas för att ersätta bland annat fossila transporter. Nya vindkraftverk som etableras byggs allt högre vilket öppnar upp möjligheter för vindkraften. Det finns beräkningar som visar att vid 140 meters navhöjd finns det potentiellt vindar som gör vindkraft gångbar på flera platser runt om i Sala kommun. Under kapitlet *Förutsättningar* finns ett planeringsunderlag för vindkraft att utgå ifrån i kommande arbete med tematiskt tillägg till översiktsplanen för vindkraft.

FJÄRRVÄRME/FJÄRRKYLA

Sala Heby Energi AB (SHE) har ett stort utvecklat fjärrvärmenät inom Sala stad men även i Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. Fjärrvärmesystemet i Sala är uppbyggt för att distribuera energi bundet i hetvatten. Distributionsformen används idag mestadels för värmebehovet i fastigheter, men går även att använda för fastigheters kylbehov.

Eleffekten i kommunen är hårt belastad. Fjärrvärme och fjärrkyla minimerar behovet av el för uppvärmning och kyla samtidigt som el produceras i systemet. Fjärrvärmesystemet är därför viktigt i Sala kommun. Huvudsakligen för att möjliggöra en planerad utveckling av bostäder och verksamheter, för att minimera elbehovet för uppvärmning och kyla som för att minska miljöpåverkan. SHE produktion använder enbart förnybara bränslen.

DRIVMEDEL

En station för biogas är sedan tidigare uppbyggd och överlämnad i VafabMiljös regi. VafabMiljö ser kontinuerligt över möjligheten att dels öka produktion och förädling av biogas i området, dels att öka utbudet av påfyllnadsställen för gas. Den första snabbladdaren i Sala invigdes 15 augusti 2016. Sedan dess har ett antal publika laddpunkter satts upp med olika kapacitet. Planen är att ligga lite före efterfrågan och erbjuda olika alternativ beroende av behov.

HVO (Hydrogenated vegetable oil) är en produkt fullgod som ersättare till diesel i många fordon och arbetsredskap vilka använder dieselmotorer. SHE har två tankställen i regionen och en till aktör har börjat erbjuda bränslet. SHE har för tillfället inga planer på att bygga ut verksamheten utan låter andra aktörer komma in på marknaden för att möjliggöra ett ökat utbud och ett mer användarvänligt logistiksystem för kunderna.

VÄGLEDNING

- Öka självförsörjandegraden för förnybar energi och förnybara drivmedel i Sala kommun.

- Vid nybyggnation av lokaler och bostäder inom Sala stad, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta ska dessa så långt som möjligt anslutas till fjärrvärmenätet. Detta för att gynna en långsiktigt hållbar utveckling och minska belastningen på elnätet samt minska effekttopparna i elnätet när det är som kallast.

- När- eller fjärrvärme kan användas från värmealstrande industri.

- Kommunen ska införa energisparande åtgärder i den egna verksamheten, exempelvis installera solpaneler på byggnader.

- Platser lämpliga för produktion av solenergi ska pekas ut. Lämpliga lägen kan vara i anslutning till verksamheter och större vägar som annars skulle vara impedimentytor. Produktion av solenergi kan integreras med andra funktioner.

- Utred platser för vindkraft i gynnsamma lägen som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Vid placering av anläggningarna ska stor hänsyn tas till platsens karaktär, landskapsbild, natur-, kultur- och friluftslivsvärden samt närboende. Se även planeringsunderlag för vindkraft i kapitlet *Förutsättningar*.

- Vindkraftsanläggningar bör inte lokaliseras eller placeras på ett sådant sätt att de stör siktlinjer för kyrkor eller andra historiska landmärken på ett påtagligt sätt. Se även planeringsunderlag för vindkraft i kapitlet *Förutsättningar*.

- Vindkraftverk bör inte placeras i eller i direkt anslutning till stora opåverkade områden för natur och friluftsliv. Se även planeringsunderlag för vindkraft i kapitlet *Förutsättningar*.

- Strategiskt lämpliga platser för laddinfrastruktur i Sala kommun som prioriteras är Sala stad, Evelund, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. För utredningsområden se plan för laddinfrastruktur och förnybara drivmedel.

- I områdesbestämmelser och detaljplan peka ut mark som är lämplig för etablering av ladd- och tankstationer.

- Krav på installation av laddinfrastruktur i samband med markanvisningsavtal och bygglov.

VATTEN, AVLOPP OCH DAGVATTEN

Målet med Sala kommuns arbete med vatten- och avloppsfrågor (VA) är att uppnå en långsiktigt hållbar VA-försörjning såväl i kommunens tätorter som för glesare bebyggelse. Hur Sala ska arbeta med detta finns mer beskrivet i kommunens VA-plan.

DRICKSVATTEN

Alla som har kommunalt dricksvatten i Sala kommun får sitt vatten från grundvattentäkterna i Badelundaåsen och Möklintaåsen. Totalt finns sex kommunala vattenverk, det största ligger vid Knipkällan. Historiskt har man ofta ansett att det finns en obegränsad mängd grundvatten i kommunens åsar. De senaste årens torra somrar och nederbördfattiga vintrar har gjort att nivåerna i vissa täkter varit rekordlåga. SGU (Sverige geologiska undersökning) har beräknat att grundvattenbildningen kan bli 5–15 % mindre under det närmaste seklet på grund av klimatförändringarna. Ett arbete för att säkerställa den långsiktiga dricksvattenförsörjningen i Sala kommun pågår. En del av detta arbete är att skydda nuvarande vattentäkter som används för kommunal dricksvattenförsörjning genom att revidera och ta fram nya vattenskyddsområden. För de vattenförande delarna av Badelundaåsen, som nyttjas som grundvattentäkt i Sala kommun, är endast delar av tillrinningsområdet skyddat. För att säkerställa vattenkvaliteten behöver det snarast fastställas vattenskyddsområden med moderna föreskrifter. Revidering av befintliga vattenskyddsområden med tillhörande föreskrifter och inrättande av nya där skydd saknas kommer att pågå under lång tid framöver.

Utöver de kommunala vattentäkterna finns det ett antal vattentäkter som inte drivs i kommunal regi och som försörjer fler än enstaka hushåll med vatten. Enskilda dricksvattenanläggningar består vanligen av grävda eller borrade brunnar. Det är fastighetsägaren som ansvarar för dricksvattenkvaliteten i enskilda vattenbrunnar.

SPILLVATTEN

Spillvatten är det förorenade vattnet från toalett, bad/dusch, disk och tvätt samt processvatten från industrier som leds till avloppsreningsverken. Inom kommunen finns två allmänna reningsverk; Sala avloppsreningsverk och Hedåker avloppsreningsverk. Reningsverket i Sala renar den största delen av allt avloppsvatten som tillförs det kommunala nätet.

Utanför verksamhetsområdet för kommunalt VA ansvarar fastighetsägaren för sitt enskilda vatten och avlopp. I Sala kommun finns cirka 3 600 små avlopp. Alla små avlopp ska inventeras så att de uppfyller gällande lagkrav. Det är kommunen

som utövar tillsynen och det finns framtagna riktlinjer för detta.

Huvuddelen av de små avloppsanläggningarna utgörs av traditionella markbaserade anläggningar. Vanligast är markbäddar men även infiltrationsbäddar förekommer. På senare tid har det blivit vanligare med tekniskt avancerade anläggningar, till exempel minireningsverk. Det finns framtagna riktlinjer av Sala kommun från år 2009 som anger när normal respektive hög skyddsnivå ska tillämpas. Riktlinjerna behöver revideras då miljöenheten sedan några år även tillämpar begreppet extra hög skyddsnivå vilket innebär att det inte är tillåtet att släppa ut avloppsvatten från vattentoalett till mark. Det kravet gäller framför allt inom detaljplanerade områden, nära badplatser och vid andra känsliga områden ur hälsoskyddssynpunkt.

År 2001 beslutades inom kommunen att alla små avlopp ska tillsynas och åtgärdas så att de uppfyller gällande lagkrav. Tillsyn har genomförts inom Sagåns avrinningsområde utom i de olika fritidsbebyggelserna norr om Sala stad (undantag Rensmur). Den största delen av avloppen inom Sagåns avrinningsområde är åtgärdade utan krav på hög skyddsnivå. Sedan 2016 pågår arbetet med tillsyn inom Svartåns avrinningsområde från söder mot norr. Sedan 2019 har den regelbundna tillsynen avstannat. Hittills har cirka hälften av kommunens 3 500 små avlopp kontrollerats. Lagkrav anger att alla gamla små avlopp skulle ha varit åtgärdade senast 2021. Åtgärdstakten skulle behöva öka betydligt för att kunna uppnå målen med god status i alla vattenförekomster till 2027.

DAGVATTEN

Dagvatten är regn-, spol- och smältvatten som tillfälligt rinner på markytan och i ledningar. När mark bebyggs ändras vattnets naturliga avrinningsförhållanden. Det vatten som inte kan infiltrera och skapa grundvatten rinner i stället av de hårdgjorda ytorna och kan lokalt ge problem genom höga vattenflöden och översvämningar. Dagvattnet tar också med sig föroreningar i form av exempelvis metaller, olja och mikroplaster som riskerar att hamna i sjöar och vattendrag. Dagvatten transporterar även näringsämnen som bidrar till övergödning i vattenmiljön.

Dagvattenhanteringen berör hela samhället och kommuner, verksamhetsutövare och fastighetsägare både ansvarar för och påverkar flödens storlek, innehåll och riktning inom avrinningsområdet. I första hand ska det förhindras att översvämningar och föroreningar uppstår genom lokalt omhändertagande. Det utsläpp av dagvatten som ändå sker får inte innebära en försämring av vattenkvaliteten. Markytor ska avsättas i detaljplaner och byggnader ska höjdsättas med hänsyn till kommande klimatförändringar. När plats för vattnet skapas kan dagvattnet bli en resurs i staden som leder till ökade ekologiska, sociala och estetiska värden.

Genom den urbana markanvändningen i Sala stad samt Ransta tätort påverkas recipienten Sagån av dagvattenutsläpp. Svartåns och Dalälvens avrinningsområden innefattar inga ytvattenförekomster inom Sala kommun som har konstaterad påverkan av dagvatten.

VA-PLANERING VID BEBYGGELSEUTVECKLING OCH EXPLOATERING

Vid bebyggelseutveckling och exploatering av områden inom kommunen behöver VA-planeringen och den fysiska planeringen samordnas. En översiktsplan ska fungera som en riktlinje för bebyggelseutvecklingen. Kommunens vatten- och avloppsplan ska vara vägledande så att en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning samt rening av spillvatten och dagvatten utifrån miljökvalitetsnormerna uppnås. Det är viktigt att förutsättningarna för vatten och avlopp är klarlagda innan ett planarbete påbörjas. En utmaning är också att exploatering i kommunen inte hindrar VA-utbyggnaden i de befintliga områden som har ett behov av allmänt VA enligt § 6 i Lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412).

ÖVERGRIPANDE FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR VA-UTBYGGNAD

Kommunens ambition är att antalet medborgare ska växa och för att möjliggöra detta krävs exploatering av bland annat bostäder, verksamheter och andra samhällsviktiga funktioner. När ett nytt område byggs finns alltid behov av vatten och avlopp. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv bör man tidigt utreda och ta hänsyn till förutsättningarna för kommunalt VA.

TROLIGTVIS GODA FÖRUTSÄTTNINGAR TILL VA-UTBYGGNAD

- Norr om Sala stad – befintliga överföringsledningar som levererar dricksvatten till Saladamm samt tar emot spillvatten därifrån.
- Norr om Dalhemsleden – om ett större område med samlad bebyggelse skulle exploateras.
- Ransta, söder om tätorten – om byggnation sker i närhet till befintliga bostadsområden. Troligtvis åker och ängsmark.

TROLIGTVIS MEDELGODA FÖRUTSÄTTNINGAR TILL VA-UTBYGGNAD

- Området mellan Västeråsleden och riksväg 70 – inga befintliga ledningsnät. Om ett större område skulle exploateras blir det däremot mindre kostsamt eftersom kostnaderna fördelas per ansluten fastighet.
- Söderut längs Västeråsleden. Kommunala dricksvatten- och spillvattenledningar finns i området. Utredningar tyder på att det är tekniskt genomförbart men innebär en stor ekonomisk investering.

TROLIGTVIS SVÅRA FÖRUTSÄTTNINGAR TILL VA-UTBYGGNAD

- Skugganområdet, Dalhemsleden och vidare mot Broddbo – överföringsledning för dricksvatten är inte utbyggd. Den befintliga överföringsledningen för spillvatten har inte de tekniska förutsättningarna att ansluta fastigheter.
- Söder om Sörskogsleden – är kuperat, innehåller kraftledningsgator, Sörskogstippen är belägen där, befintliga gruvhål och berg med mera.
- Ransta, norr om tätorten – kuperad skog och berg i dagen.

VÄGLEDNING

- Kommunens VA-plan ska vara vägledande vid utbyggnad av nya områden så att en långsiktigt hållbar dricksvattenförsörjning samt rening av spillvatten och dagvatten som innebär att miljökvalitetsnormerna för vatten uppnås. För utpekade utvecklingsområden gäller att vatten och avlopp utreds och går att lösa.

- I första hand bör områden som redan är inom verksamhetsområde för kommunalt VA prioriteras och detaljplaneläggas. Där är de allmänna VA-ledningarna redan utbyggda till befintliga områden. Ny bebyggelse som har behov av kommunal VA-försörjning ska i så stor utsträckning som möjligt lokaliseras till områden där det kapacitetsmässigt (kvantitet, teknik med mera) är möjligt att ansluta till kommunalt VA utan att kraftigt höja VA-taxan.

- Nya större bostadsområden med samlad bebyggelse är att föredra ur ett VA-perspektiv förutsatt att kapaciteten i befintliga ledningsnät är tillräcklig.

- Exploatering och utbyggnad av nya områden ska inte ske på bekostnad av VA-utbyggnad till områden där det redan idag finns ett behov.

- Kommunen ska skydda nuvarande vattentäkter som används för kommunal dricksvattenförsörjning genom att revidera och ta fram nya vattenskyddsområden.

- Ny bebyggelse som har behov av kommunal VA-försörjning ska i så stor utsträckning som möjligt lokaliseras till områden där det kapacitetsmässigt (kvantitet, teknik med mera) är möjligt att ansluta till kommunalt VA. Behovet av kommunal VA-försörjning styrs av 6 § Lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412). En behovsutredning ska omfatta samtliga vattentjänster (dricksvatten, spillvatten respektive dagvatten).

- Kommunen utreder var utbyggnad av kommunalt VA med anledning av utbyggnadsområden för ny bebyggelse ska genomföras.

- Dagvatten bör så tidigt som möjligt återföras till sitt naturliga kretslopp men ska ske så att miljökvalitetsnormer kan uppnås, till exempel genom rening i dagvattendamm.

- Dagvattenlösningarna ska fördröja och reducera dagvattenflödena så att belastningen på ledningsnätet och recipienten minskar. Hänvisa till policy för dagvattenhantering.

- En dagvattenutredning ska göras i samband med exploatering av nya områden och förnyelse eller förtätning av befintliga bebyggelseområden. Behovsbedömning enligt 6 § Lagen om allmänna vattentjänster (SFS 2006:412) inför eventuellt beslut om verksamhetsområde för dagvatten ska också genomföras. Dagvattenutredningen bör lämpligtvis utgöra underlag för behovsbedömningen och ska bland annat beskriva områdets förutsättningar (hydrogeologi), hur avrinningen ska säkras, hur föroreningsbelastningen minimeras och vilka lösningar som kan vara

lämpliga. Höjdsättning och byggnadssätt ska anpassas så att risken för olägenhet, till exempel översvämning av bebyggelse i låglänta och instängda områden, minimeras.

- Utanför verksamhetsområde för dagvatten ska lokalt omhändertagande av dagvatten (LOD) främjas. Detta gäller för allt dagvatten. Om förutsättningar genom infiltration eller perkolation saknas, ska möjligheten till utjämning eftersträvas.

- Inom verksamhetsområde för dagvatten ska lokalt omhändertagande av dagvatten också främjas där så är lämpligt. Skyddsåtgärdernas kapacitet ska prövas vidare i detaljplan och regleras i markanvisnings- eller exploateringsavtal.

- Föroreningar ska så långt som möjligt begränsas vid källan.

- Reningskraven för dagvattnet ska utgå från recipientens (vattenområdets) känslighet.

- Där kommunalt vatten och avlopp inte kan byggas ut bör gemensamma avloppsanläggningar eftersträvas.

- Kommunen ska ställa krav på hög skyddsnivå för små avlopp som inte hindrar att en vattenförekomst uppnår god ekologisk status.

BRANDVATTENFÖRSÖRJNING

För att möjliggöra en säker och effektiv räddningsinsats i framtiden behöver tillgång på brandvatten beaktas i kommunens fysiska planering. Följande bör tas i beaktande vid framtida planering:

- Räddningstjänsten ska ha rätt förutsättningar för att göra en räddningsinsats i planerade områden.

- Beakta hur det säkerställs att rätt förutsättningar lämnas till ansvariga fastighetsägare och verksamhetsutövare.

- Att det finns alternativa lösningar till brandvattenförsörjning än det som nyttjas från ledningsnätet för dricksvatten.

KLIMAT OCH RISK

Alla världens länder bidrar till klimatförändringarna genom utsläpp av växthusgaser, men störst bidrag kommer från de länder som historiskt har använt mycket fossila bränslen och som än idag förbrukar stora mängder varor och fossil energi. Olika länder bidrar i varierande utsträckning, och på samma sätt kommer olika delar av världen att drabbas på mycket varierande sätt av ett förändrat klimat. Även om effekterna kommer att skilja sig åt vet vi att 1,5 graders uppvärmning av årsmedeltemperaturen, jämfört med förindustriell tid, skulle vara förödande för världens ekosystem, mänskliga samhällen och för vår livsmedelsproduktion. Vi vet också att 2 graders uppvärmning skulle leda till ännu mer långtgående konsekvenser.

Redan idag utgör torka ett växande problem för jordbrukare på flera håll i världen och det är ett problem som kommer att bli allt vanligare. Mer frekventa

och intensiva perioder av torka kommer att innebära svält och dricksvattenbrist, med konflikter om resurser och massflykt som sannolika följder. Den havsnivåhöjning som följer på smältande isar och högre temperaturer kommer att lägga stora arealer låglänt mark under vatten, vilket kan förväntas späda på massflykt och resursbrist än mer.

Temperaturökningen ger även stora förändringar på nederbörd, vindar och havsströmmar, vilket förmodas få stora konsekvenser både för ekosystem och samhällen. Sverige kommer inte kunna isolera sig från klimatförändringarnas effekter som förväntas innebära en förändrad årsmedeltemperatur, ökad risk för skyfall och översvämningar men också ökad risk för torka och värmeböljor. Somrar som år 2018, en av de varmaste och torraste somrar som har uppmätts i Sverige, kommer att bli allt vanligare. Nya sjukdomar kommer att få fäste i landet allt eftersom temperaturen ökar, samtidigt som arter som är anpassade till kalla vintrar får allt mindre ytor att leva på.

SALA KOMMUN I KLIMATFÖRÄNDRINGARNA

Baserat på de åtgärder som världens länder hittills vidtagit är vi just nu på väg mot 2,7 graders uppvärmning av årsmedeltemperaturen jämfört med förindustriell tid till år 2100 (Climate Action Tracker, 2022). Det här kräver att Sala kommun vidtar två typer av åtgärder. Dels måste vi snabbt minska utsläppen av växthusgaser för att mildra klimatförändringarna och dess konsekvenser. Eftersom utsläppen av växthusgaser fortfarande stiger världen över behöver vi dock även anpassa våra samhällen för att stå bättre rustade att hantera ett förändrat klimat.

UTSLÄPPSMINSKNINGAR

Sala kommun ser att statlig och internationell styrning är avgörande för kommunernas förutsättningar att bedriva ett ambitiöst klimatarbete. Vi arbetar utifrån givna ramar med att minska utsläppen från den kommunala verksamheten och för att underlätta för företagare och invånare att göra klimatsmarta val. Ett viktigt redskap i det arbetet är Sala kommuns koldioxidbudget, som visar hur mycket koldioxid som släpps ut från olika källor i kommunen och hur snabbt utsläppen måste minska för att Sala ska bidra till att hålla klimatförändringarna under 2 grader. Från och med 2023 måste de totala koldioxidutsläppen inom kommunens gränser minska med 13 % årligen. För att lyckas med det krävs att kommunen arbetar hårt med utsläppsfrågor. En viktig faktor är att minska utsläppen från inrikes transporter, där bland annat lastbilar, inrikes flyg och bilar ingår. Bara personbilstrafiken står i Sala för 35 % av de samlade utsläppen varje år.

I kommunens koldioxidbudget ingår enbart utsläpp som kommer från produktion och produktanvändning inom kommunens gränser. Det här sättet att mäta kallas för territoriella utsläpp. Man kan även titta på konsumtionsbaserade utsläpp, som dessutom räknar in utsläppen från de varor som vi konsumerar men som producerats utanför kommunens gränser. På nationell nivå är Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp idag nästan dubbelt så stora som de territoriella utsläppen. Vi måste därför anta att utsläppen från vår konsumtion måste minska minst lika fort som de territoriella utsläppen.

KLIMATANPASSNING

Till år 2050 beräknas medeltemperaturen i Sala kommun ha ökat med ca 2,5

grader jämfört med förindustriell tid (SMHI, 2023). Det kommer att regna oftare och mer intensivt. Fler dagar med regn per år medför högre krav på den kommunala dagvattenhanteringen. När vintrarna blir mildare blir följden att det blir mindre snö, tjäle och is, och i stället för den idag så vanliga vårfloden kommer vi att se högre flöden under längre perioder vintertid.

Även sommartid kommer det att regna mer, men vi kommer också att se längre perioder av torka och värmeböljor. Det påverkar framför allt jord- och skogsbruk, räddningstjänst och beredskap samt de grupper i samhället som är extra känsliga för värme eller som har svårt att förflytta sig och därför exponeras för värmen i högre utsträckning. Det kommer att bli allt viktigare att våra samhällen är väl genomtänkta för att stora mängder dagvatten ska kunna omhändertas på kort tid, för att hushålla med vatten inför långa perioder av torka, och för att det finns grönska som under varma dagar kan skugga byggnader från sol och sänka temperaturen i tätbebyggda områden. Eftersom den fysiska infrastrukturen har lång livslängd ställer framtidens behov krav på dagens samhällsplanering.

Förutsättningarna för miljö och riskfaktorer, exempelvis stabilitetszoner längs sjöar och vattendrag, förorenad mark, miljöfarliga verksamheter, förutsättningar för buller samt transportleder för farligt gods, beskrivs mer utförligt i avsnittet *Miljö- och riskfaktorer*. Avsnittet är ett viktigt underlag att beakta vid planering och prövning.

VÄGLEDNING

- Ett projekts klimatpåverkan ska belysas redan i samband med planbesked eller annan form av initiering.

- Risk för översvämningar och andra konsekvenser av klimatförändringar ska belysas tidigt vid planläggning.

- Vid Dalälven, Svartån och Sagån finns risk för höga flöden vid skyfall och ihållande regn. Ny bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt ska placeras utanför de områden som bedöms översvämmas vid 100- och 200-årsregn.

- I anslutning till Sala stad finns ett dammsystem som har byggts för tidigare gruvverksamhet. Ny bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt ska placeras utanför områden som riskerar att översvämmas om fördämning eller dammvallar brister.

- Vid all planering, exploatering och lovgivning ska geotekniska säkerhetsfrågor vara klarlagda. Detta gäller särskilt områden längs vattendrag och i områden där stabilitetskartering skett.

- Inom 150 meter från transportled för farligt gods och inom 100 meter från en bensinstation ska risksituationen beskrivas och bedömas vid planläggning, vid nybyggnation och vid ianspråktagande av mark.

ANNAN TEKNISK INFRASTRUKTUR

VÄGLEDNING

- Ledningar för teknisk försörjning behöver tillkomma och ska så långt som möjligt samordnas med redan ianspråktagna korridorer (kraftledningar, vägar, järnvägar) i landskapet. Ledningsdragning i stora opåverkade områden samt värdefulla områden för naturvård och kulturmiljövård ska så långt som möjligt undvikas.

- I samband med utbyggnad av teknisk infrastruktur se över behovet av att förbättra standarden för gång och cykel.

MATERIALFÖRSÖRJNING

VÄGLEDNING

- Sala kommun ska samarbeta regionalt i framtagande av en materialförsörjningsplan som behandlar bland annat brytning och användandet av sand, grus och bergkross för anläggnings- och byggnadsindustrins behov.

- I enlighet med miljömålen avser Sala kommun att minska naturgrusanvändningen och ersätta detta med alltmer bergmaterial.

MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

I detta kapitel kan du läsa om inriktningen för mark- och vattenanvändningen i hela kommunen. Kapitlet mark- och vattenanvändning inleds med en förklaring av vad de kategorier som används i kartan möjliggör. Därefter följer avsnitt om mark- och vattenanvändning i Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna. Avsnitten innehåller beskrivning av orterna, föreslagna utvecklingsområden för bostäder och verksamheter, annan önskvärd utveckling och värden att ta hänsyn till samt vägledningar i punktform. Sist i kapitlet finns ett avsnitt om landsbygden och landsbygdens orter, med beskrivningar och vägledningar.

Mark- och vattenanvändningskartan redovisar grunddragen för användningen av kommunens mark- och vattenområden. Gränserna i kartan är ungefärliga och är inte juridiskt bindande. Mark- och vattenanvändningskartan utgår från den övergripande utvecklingsinriktningen och utvecklingsprinciperna som redovisas i kapitlet *Inriktning*. I den tryckta versionen av översiktsplanen har kartan delats upp i mindre områden för att tydliggöra kopplingen mellan innehållet i text och karta.

Kategorier

Mark- och vattenanvändningen är indelad i olika kategorier enligt Boverkets ÖP-modell 2.1, med några anpassningar. Nedan finns en förklaring av vad kategorierna för mark- och vattenanvändningen möjliggör, med möjliga underkategorier listade. Vidare förklaring av underkategorierna återfinns på Boverkets hemsida.

CENTRUM

Kombinationer av handel, service, tillfällig vistelse, samlingslokaler, kontor och annan jämförlig verksamhet som ligger centralt eller på annat sätt ska vara lätta att nå.

MÅNGFUNKTIONELL BEBYGGELSE

Område med tätortsmässig karaktär som innehåller olika funktioner tillsammans med bostäder. Bebyggelse som i huvudsak används för bostäder, kontor, handel eller annan verksamhet som är förenlig med bostäder. Varje verksamhet ska bland annat klara gränsvärden för buller, miljö och säkerhet så att de är förenliga med bostäder. Bebyggelsen är indelad i kvarter åtskilda av gator, eller har en kvartersliknande struktur. Trafik- och parkeringsytor, parker och fritidsanläggningar kan ingå.

Kategorin mångfunktionell bebyggelse kan innehålla följande underkategorier: Bostäder, centrum, begravningsplats, parkering, kontor, handel, verksamheter, besöksanläggning, skola, tillfällig vistelse, vård, annat samhällsviktigt ändamål, skydd, klimatanpassning, annan tillämpning.

SAMMANHÄNGANDE BOSTADSBEBYGGELSE

Områden som huvudsakligen består av bostäder och har en tydlig beroenderelation till närliggande orter. Sammanhängande bostadsbebyggelse är

småorter, fritidshusområden och bybildningar eller bostadsområden och förorter som huvudsakligen består av bostadsbebyggelse, men där en eller ett fåtal servicefunktioner kan förekomma. Områdena har en tydlig beroenderelation till närliggande orter och karaktäriseras av enövervägande andel nattbefolkning och fler utpendlare än inpendlare.

Kategorin sammanhängande bostadsbebyggelse kan innehålla följande underkategorier: Bostäder, handel, verksamheter, besöksanläggning, skola, tillfällig vistelse, vård, annat samhällsviktigt ändamål, skydd, klimatanpassning, annan användning.

ICKE STÖRANDE VERKSAMHETER

Kategorin *icke störande verksamheter* kan innehålla verksamheter som inte är störande, miljöpåverkande, ytkrävande eller genererar tung eller stor mängd övrig trafik. Verksamheterna ska kunna ligga nära bostäder. Inom denna kategori kan även finnas områden som bör reserveras för enbart företag, exempelvis där det är stort tryck på bostadsmarknaden och det därför är angeläget att säkra näringslivets utvecklingsmöjligheter.

INDUSTRI

Område särskilt lämpligt för anläggning med industriell produktion och där möjligheten att utnyttja området för sådant ändamål bör eller ska värnas enligt 3 kap. 8 § miljöbalken. Verksamheterna i den här användningen är störande för omgivningen på något sätt och inte förenliga med bostäder. Det kan till exempel vara verksamheter som är ytkrävande, genererar tung trafik eller påverkar omgivningen med buller eller lukt.

Kategorin industri kan innehålla följande underkategorier: Företagsområde, besöksanläggning, transportintensiv verksamhet, materialutvinning, omgivningspåverkande och tillståndspliktig verksamhet, ytkrävande anläggning/offentlig verksamhet, annan användning.

GRÖNOMRÅDEN OCH PARK

I grönområde och park ingår större parker, grönområden eller anlagda områden för fritidsaktiviteter i eller i nära anslutning till tätorter. Användningen avser grönområde som på grund av dess stora betydelse för ett stort omland bör skiljas ut från övrig bebyggelsemiljö. Det kan vara parker, parkliknande miljöer, naturmark i tätortsmiljö, närrekreationsområden, lekplatser samt anlagda områden för fritidsaktiviteter som främst äger rum utomhus.

Kategorin grönområde och park kan innehålla följande underkategorier: Park, grönområde, lekplats, annan användning.

NATUR OCH REKREATION

Natur och rekreation innefattar större sammanhängande områden där värden för friluftsliv, natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster är prioriterade och förvaltas med hänsyn till friluftslivet. Områdena ska vara allmänt tillgängliga och kan innehålla övernattningsmöjlighet för det rörliga friluftslivet, skidspår, vandringsleder, motionsslingor med mera. Oftast sammanfaller dessa områden men en precisering är möjlig i ställningstagandet.

Användningen kan vid behov preciseras med hjälp av följande underkategorier: Camping, skidspår, vandringsled, motionsslinga, paddlingsled, skoterled, badplats, gästhamn, naturområde, annan användning.

VATTEN

Vatten avser både sjöar och vattendrag. Användningen Vatten anges för vattenområden som är lämpliga för olika användningar men där det inte är nödvändigt eller möjligt att avgöra den exakta platsen. I stället har vattenområden med användningen Vatten övergripande planeringsöverväganden och generella riktlinjer som stöd för annan planering och beslut. För markområden kan ett mindre vattenområde ingå i de andra användningarna och behöver inte anges specifikt om det inte finns några särskilda ställningstaganden för det.

LANDSBYGD

Landsbygd är markområden som är möjliga för flera användningar men där det inte alltid är nödvändigt eller möjligt att ange vilka markområden som bör användas för vad. Markområden med användningen landsbygd har i stället övergripande planeringsöverväganden och generella riktlinjer som stöd för planering och beslut. Det kan till exempel vara för olika landsbygdskaraktärer eller bebyggelseriktlinjer för kulturmiljöer.

TRANSPORTINFRASTRUKTUR

Det övergripande transportsystemet som är viktigt för att åstadkomma en hållbar och ändamålsenligbebyggelsestruktur.

Kategorin transportinfrastruktur kan innehålla följande underkategorier: Väg, gång- och cykelväg, cykelväg, parkering, järnväg, resecentrum, flygplats, hamn, farled, annan användning.

TRANSPORTNOD

I kartan markeras befintliga och potentiella järnvägsstationer.

Sala stad

Sala har ett bra geografiskt läge, goda kommunikationer och ligger centralt belägen i regionen för näringslivsetableringar och handel. Attraktiva boendelägen med stadsnära vattenlägen och unika natur- och kulturvärden utgör en betydelsefull dragningskraft i stadens utveckling och tillväxt.

Bostadsbebyggelsen inom Sala stad är idag främst koncentrerad till södra sidan om järnvägen. För att utnyttja det goda kommunikationsläget vid järnvägsstationen och för att Sala stad ska kunna växa med bostäder, vissa typer av verksamheter och attraktiva grönområden föreslås en utveckling med blandad bebyggelse och bostäder på norra sidan om järnvägen.

Genom att skapa gena gång- och cykelstråk samt lokalisera ny bebyggelse i anslutning till befintlig skapas närhet och tillgänglighet i staden. Det lägger en grund för hållbara resval och transporter samt en effektiv markanvändning där mark som redan är ianspråktagen utvecklas före skogsmark och jordbruksmark.

En redan pågående utveckling är stadsutvecklingsområdet Norrmalm där nya bostäder i pendlingsnära lägen samt icke störande verksamheter etableras. I och med Norrmalms utveckling kopplas norra och södra Sala samman med både bebyggelse och grönstruktur. Gång- och cykelbanor som binder ihop norra och södra Sala bör vara planskilda från järnvägen och således övervinna järnvägens barriäreffekt för gång och cykel. Befintliga kvaliteter används, omformas och kopplas ihop för att skapa en attraktiv, naturskön och sammanhängande bebyggelsestruktur i den norra delen av Sala stad.

Verksamhetsområdet Nybo har en direkt närhet till utvecklingen av Norrmalm och bör på sikt utvecklas till en mångfunktionell stadsmiljö som innehåller både verksamheter och bostäder. Här bör endast etablering av nya verksamheter tillåtas om de är sådana som har nytta av det centrumnära läget och inte medför krav på stora skyddsavstånd.

På norra sidan om järnvägen kan området mellan järnvägen och Druvelund (5) utvecklas till ett bostadsområde som tar stor hänsyn till den befintliga natur- och kulturmiljön. Området är lokaliserat nära Salas stadskärna och järnvägsstation och bör utvecklas med en lantlig karaktär där husen är placerade och utformade med hänsyn till naturvärden och landskapsbild. Vid utveckling av området kan även den västra passagen över järnvägen vid Banelund användas. Stadsstrukturen kring tillverkningsindustrin görs då tydligare. I fortsatt arbete bör det utredas om möjligheten att integrera delar av tillverkningsindustrins område bättre i stadsstrukturen finns.

FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRAD MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

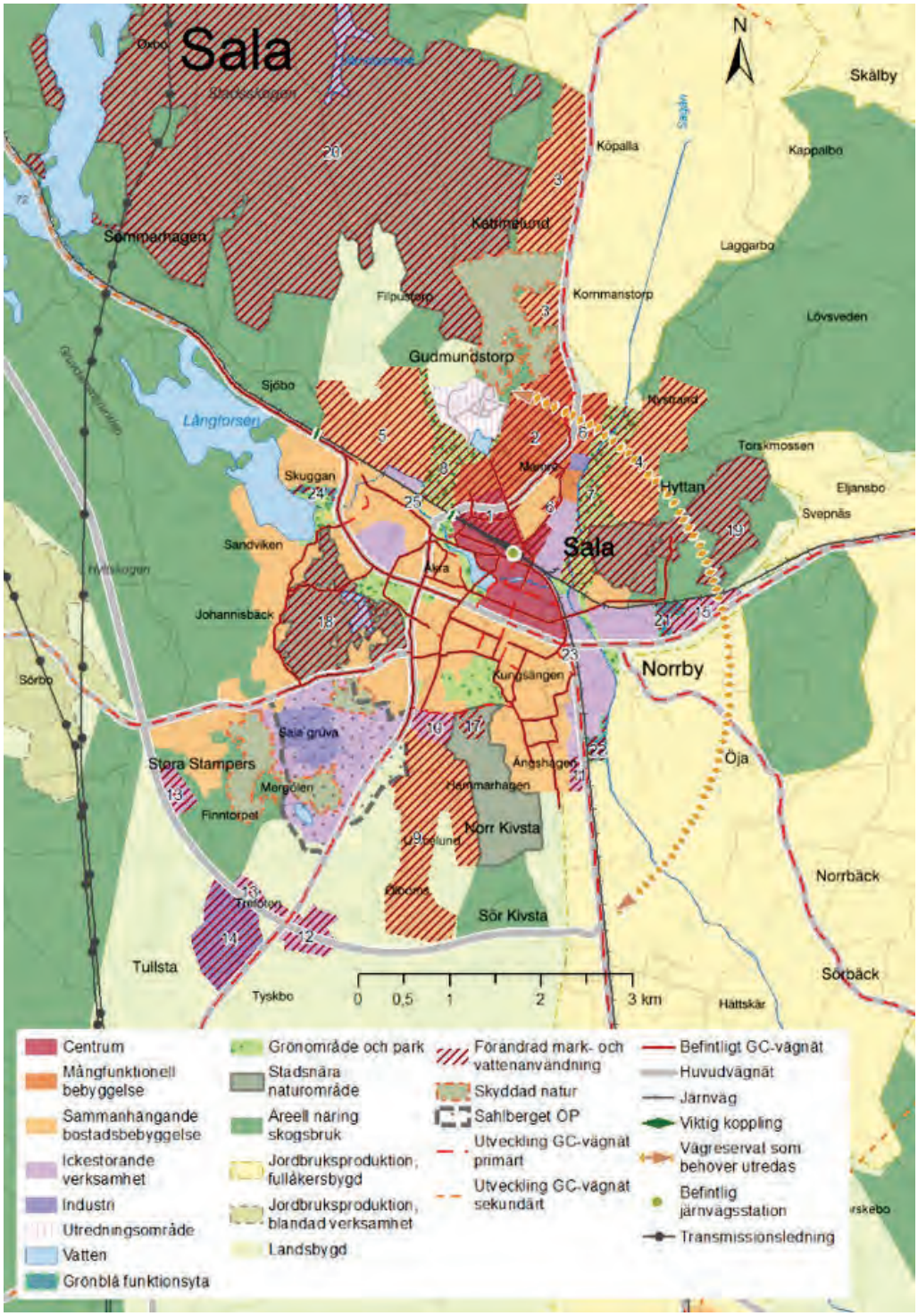

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Sala stad

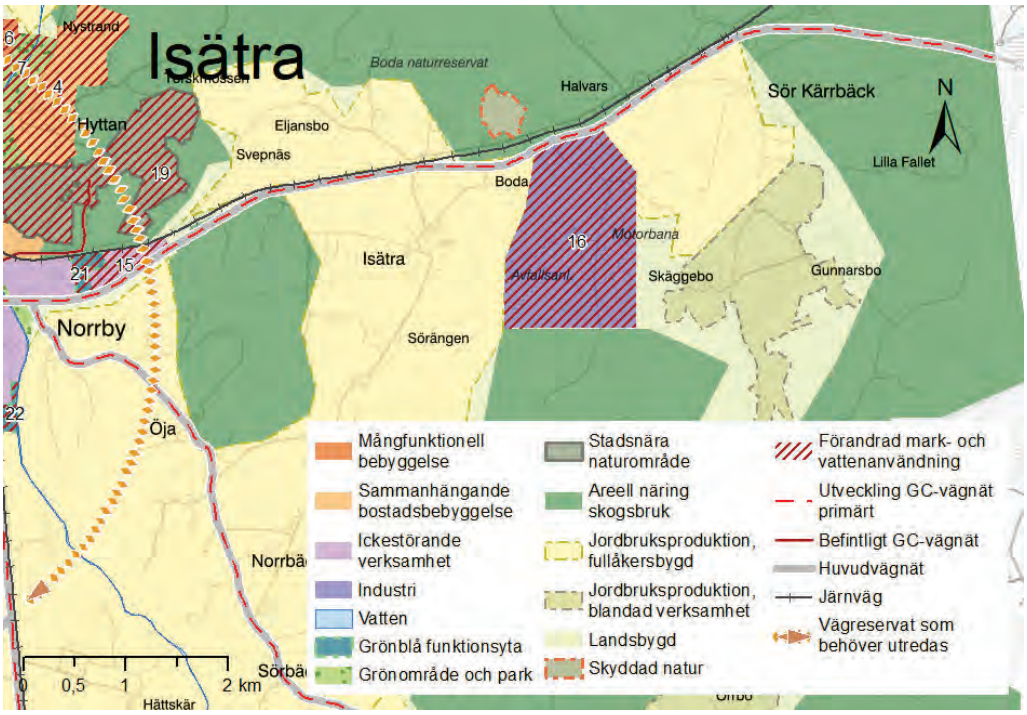

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i östra Sala stad och Isätra

1. Norrmalm: Utveckling av centrumbebyggelse på den norra sidan av järnvägen i närhet till Sala stadskärna. Här planeras för boende i flerfamiljshus med lokaler i bottenvåning för verksamheter och service. Planprogram och detaljplaner är påbörjade för området.

2. Nybo- till Gudmundstorp: Utveckling av området Nybo med mångfunktionell bebyggelse där området förtätas med både bostäder och icke störande verksamheter på sikt. Avsikten med benämningen mångfunktionell bebyggelse är att integrera området mer med omkringliggande områden, framför allt den planerade utvecklingen av Norrmalm som ska bli ett nytt centrum och en ny stadsdel. Nya verksamhetsetableringar ska på grund av närheten till Norrmalm samt befintliga och planerade nya bostadsområden vara av sådant slag att de ska kunna placeras i närhet av bostäder. Inga nya verksamheter eller industrier som medför ett behov av stora riskavstånd etableras. Befintliga verksamheter kvarstår i området med ambitionen att införa åtgärder som ökar sammanhållningen och även trygghetskänslan för alla de som bor eller vistas norr om järnvägsstationen. Detta ska ske genom att bland annat skapa en stadsmässig struktur, med ett gatunät som möjliggör kopplingar och stråk genom området. I den norra delen av området, vid Stora Ensta/Gudmundstorp finns stora kulturhistoriska värden att ta hänsyn till. Området har anknytning till gruvverksamheten och hyttan. Nya tillägg i den norra delen av Norrmalm bör därför anpassas till landskapet och till befintlig bebyggelsestruktur.

3. Katrinelund - väster om Saladammsvägen: Utveckling av bostadsområden längs med Saladammsvägens västra sida vilket bygger vidare på den befintliga bebyggelsestrukturen. Närhet till kollektivtrafik, cykelnät samt friluft- och rekreationsområde. Utpekade områden gränsar till naturreservat vilket behöver beaktas vid fortsatt planering. Delar av området är utpekat i Kulturminnesvårdsprogrammet för Sala kommun, vilket ska beaktas vid utveckling av bostäder i närhet till de områden som har höga kulturvärden.

4. Vid ”Hyttan” mot Laggarbo: Möjlig utveckling av bostäder med lantlig karaktär öster om Sagån. Bebyggelsens placering och utbredning behöver ta hänsyn till det kringliggande kulturlandskapet, lertäkterna samt förorenad mark. Närhet finns till grönområdet Östaberg. Områdets naturvärden behöver utredas mer.

5. Druvelund: Varsam utveckling av bostadsbebyggelse med hänsyn till befintliga kvaliteter och landskapsvärden som åkerholmar, utblickar med mera. Landskapet kring Druvelund är idag ett välbesökt friluftsområde och denna användning måste ges utrymme även i framtiden. Området norr om järnvägen saknar i stort sett grönområden och är därför beroende av Druvelund för rekreation, naturupplevelser och motion. Den tekniska försörjningen till området är en utmaning som behöver lösas i det framtida planeringsarbetet.

6. Vid Sockenkyrkan -Ensta: Utveckling av mångfunktionell bebyggelse, med koppling till befintligt bostadsområde. Området kan utökas med både bostäder och verksamheter på sikt. Inga nya verksamheter som medför behov av stora riskavstånd etableras. Hänsyn till befintliga närliggande verksamheter ska tas vid utveckling av området. Området runt kyrkan ska behandlas varsamt med stor hänsyn till kulturmiljön.

7. Lergroparna: Utveckling av grön- och strövområde längs med Sagån norr om Sala stad. Inom området finns förorenad mark och lämpliga åtgärder behöver utredas. Täckningsåtgärder vid Sagån har till viss delgenomförts. Inom grönområdet kan Sagåns vattenflöde hanteras och en rekreativ miljö för tillkommande och befintliga bostadsområden skapas.

8. Vid Strå kalkbruk: Utveckling med fokus på rekreativa naturmiljöer som behövs dels som komplement till den nya bostadsbebyggelsen då Sala växer norrut, dels för möjligheten att knyta samman Salas grönområden och skapa tillgång till friluftslivet i norra Sala genom bättre kopplingar och nya entréer.

9. Hammarhagen: Möjlig utbyggnad av större område för bostadsbebyggelse i södra Sala. I den gröna kilen mellan det möjliga bostadsområdet i Hammarhagen och befintliga Ängshagen skapas ett område för bostadsnära rekreation. Bostadsområdets utbredning behöver utredas med hänsyn till den bäck som finns i området samt den lövskog som breder ut sig söder om utvecklingsområdet. Vid planering av området bör riskområden kring äldre gruvhål särskilt utredas och beaktas.

10. Salaborg: Möjlig utveckling av område för nytt polishus samt andra verksamheter som går att kombinera mednärliggande bostadsområde. Vid planering av området bör riskområden kring äldre gruvhål särskilt utredas och beaktas.

11. Ängshagens verksamhetsområde: Möjlig utbyggnad av befintligt stråk verksamheter mellan Ängshagen och riksväg 56 samt järnvägen. Vid fortsatt planering av området bör hänsyn tas till dess placering i ett av stadens entrélägen.

12. Evelund: Korsningen vid Evelund med bra läge intill riksväg 70 och 56 föreslås bebyggas med icke störande verksamheter. Det pågår framtagande av

detaljplan för området. I infartslägen bör områdets gestaltning särskilt beaktas då det påtagligt påverkar upplevelsen av entrén till Sala stad.

13. Vid Trefoten mot Stampers - Evelund västra: Möjlig utveckling av verksamhetsområden i goda lägen för infrastruktur invid riksväg 70. Det är viktigt att hålla en grön kil öppen mellan verksamhetsområdena för att möjliggöra spridning för växter och djur. I infartslägen bör områdets gestaltning särskilt beaktas då det påtagligt påverkarupplevelsen av entrén till Sala stad.

14. Vid Tullsta -Evelund södra: Möjlig utbyggnad av industriområde nära Evelund med goda förutsättningar att klara riskavstånd till bostäder. Möjligt att utveckla inom befintligt skogsområde som saknar utpekade höga naturvärden.

15. Fridhem Östra: Fridhem Östra föreslås bli en naturlig utvecklig av icke störande verksamheter, utifrån det befintliga verksamhetsområdet Fridhem. Området har goda förutsättningar framför allt vad det gäller tillgänglighet till goda kommunikationer och teknisk försörjning men även närhet till centrala Sala stad. Förutsättningarna för VA behöver utredas.

16. Isätra: I Isätra, med sitt läge nära väg 72 mellan Sala och Heby, kan ett område utvecklas med industri som har behov av större riskavstånd. Industriområdet behöver anpassas så att det inte omfattar befintlig deponi inom området. Området bör placeras så att verksamheternas påverkan på landskapsbilden samt på stadens entréläge minimeras. Området skulle kunna vara lämpligt för till exempel värmeproduktion och återvinningscentral med återbruk.

17. Sörskogsdeponin: Åtgärder behöver vidtas för att området inte ska påverka människors hälsa eller miljön negativt utan i stället kunna bli ett trevligt rekreationsområde.

18. Mellandammen: Stora biologiska värden finns i området eftersom det är kalkrik mark och all skog är nyckelbiotop inom denna stadsnära närströvskog. Ingen produktion är aktuell utan skogen sköts med hänsyn till upplevelse- och biologiska värden. Det finns även en mosaik av kulturmiljövärden inom området att värna och förstärka, till exempel broar och kanaler tillhörande gruvdammsystemet. Sociala värden finns i form av motionsspår. Dock kan området kompletteras med tydligare entréer och målpunkter för att tydligare tillgängliggöra området.

19. Östabergsskogen/Svepnässkogen: Tillgängliggörande av de biologiska värden som finns i Östabergsskogen (gammal hällmarkstallskog) med vandringsstråk ända till Svepnässkogen som skulle kunna utgöra en kortare variant som komplement till Gruvdammsrundan. Den tätortsnära strövskogen kan även kompletteras med motionsspår, en inriktning som även passar aktiviteterna på den närbelägna ridanläggningen. Inriktningen för skogen vid Svepnäs är mer av social karaktär och pedagogiska mervärden kan uppnås genom uppvisande av annat skogsbrukstänk med kalhyggesfritt skogsbruk.

20. Stadsskogen: Idag finns ett stort reservat avsatt i närområdet ”Katrinelundsreservatet”. En stor del av Stadsskogen ingår också i riksintresse för kulturmiljövård vilket den framtida utvecklingen har att förhålla sig till. Målfokus inom naturområdet Stadsskogen är att jobba med målpunkter för det rörliga friluftslivet samt entréer. Det finns också ett område med kalk i dagen att

förhålla sig till. Detta område har markerats som ett NO-område (Naturvård orört) i skogsbruksplanen vilket innebär att det inte ska avverkas. Fortsatt produktion och skogsbruk ska också vara ett tydligt målområde som tillämpas.

21. Fortsättning av Fridhem: Utveckling av strategiskt viktiga områden för ekosystemtjänster, med fokus på att hantera Isätrabäckens och Sagåns vattenflöden och status.

22. Gustafsborg södra: Utveckling av strategiskt viktiga områden för ekosystemtjänster, med fokus på att hantera Isätrabäckens och Sagåns vattenflöden och status.

23. Solrosängen: Grönblå funktionsyta solrosängen med fokus på utveckling av dagvattenhantering.

24. Måns Ols: Grönblå funktionsyta som möjliggör hantering av vattenflöden och skyfall samt fria vandringsvägar för fisk.

25. Josefsdal: Grönblå funktionsyta Strömsbacka som möjliggör hantering av vattenflöden och skyfall.

Utredningsområde Kalkbacken
Utredning av hur området kan utvecklas och tillgängliggöras med hänsyn till att det är ett naturminne. Närhet till frilufts- och rekreationsområden.

OMRÅDEN FÖR HANTERING AV VATTEN I STADEN

- Mellan Skuggan och Långforsen utvecklas ett strategiskt viktigt område för ekosystemtjänster, med fokus på att hantera vatten och översvämning (24).

- På den östra sidan av Fridhems verksamhetsområde (21), omkring Isätrabäcken, skapas en mångfunktionell grönblå yta för hantering av vatten (skyfall och dagvatten) med möjlighet att integrera solceller och grönområde för att också kunna skapa en entré till staden.

- I den södra delen av Gustavsborgs verksamhetsområde (22) utvecklas ett område för hantering av vatten, så kallad grönblå funktionsyta.

OMRÅDEN FÖR HANTERING AV VATTEN I LANDSKAPET

- Lämpliga områden för återskapande av våtmarker genom igenläggning av diken i kommunal skog har också redovisats i avsnittet *Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap*. Detta är ett viktigt led i klimatanpassning av Sala stad genom att möjliggöra uppströmshantering av höga vattenflöden.

UTVECKLING AV NATUR OCH FRILUFTSLIV

- Strå kalkbruk och kalkbrotten (8) utvecklas till en plats för naturupplevelser och rekreation. Att värna denna plats som en grön miljö skapar även ett sammanhängande grönstråk från dammarna till Sagån i centrala Sala. Kalkbrotten blir även de målpunkter i grönstråket och

naturmiljön.

- Grönstråk för rekreation samt vattenpark skapas längs med ån (Sagån/Hillingbäcken)(7), öster om tillverkningsindustrin. Ålandskapet är värdefullt för såväl naturvärden som rekreation och utvecklas till en rekreativ miljö med hantering av översvämning och dagvatten. Området öster om ålandskapet (4) kan bli en attraktiv boendemiljö med en lantlig karaktär och närhet till grönstråk och rekreation.

- Området som beskrivs ovan kopplas ihop med det befintliga närströvskogsområden i Östaberg.

- Utvecklad rekreativ närnatur mellan Ängshagen och Hammarhagen i anslutning till Salaborg.

- Sala silvergruva via Prånån till stadsparken. Stråket från gruvan till Stadsparken utefter Prånån är viktig för såväl rekreation och fritidsaktiviteter i vardagen som biologisk mångfald. Stråket är dessutom viktigt ur turistsynpunkt.

- Gruvdammsrundan utvecklas vidare.

STADSMILJÖ I CENTRALA SALA STAD

Stadskärnans kulturmiljö är utpekad till riksintresse för kulturmiljövården och utgör en grund för stadens atmosfär och identitet. Bebyggelsen i rutnätsstaden är varierad i ålder, funktion och byggnadsstil, men många platser och gatumiljöer upplevs enhetliga tack vare stadsplanens kvartersmönster och bebyggelsens småskalighet. I bottenvåningarna av många centrala byggnader finns lokaler för butiker och verksamheter vilket bidrar till en levande stadsmiljö, särskilt kring torget, längs Rådmansgatan och Norrbygatan. Beskrivningar av Sala stads kulturmiljö, tiden för gruvdrift samt de delar av staden som vuxit fram under 1900-talets årtionden återfinns under avsnittet *Kulturmiljö* i kapitlet *Mark- och vattenanvändning*. I kapitlet för Riksintressen finns mer utförliga beskrivningar och vägledningar för Sala bergsstad, gruvområdet med tillhörande bebyggelse, dammsystemet och de bostadsområden för gruvarbetare som växt fram i gruvans omgivningar.

VÄGLEDNING SALA STAD

- Se vägledningar för Sala bergsstad, gruvområdet med tillhörande bebyggelse, dammsystemet och de bostadsområden för gruvarbetare som finns i gruvans omgivningar, under avsnittet *Riksintressen*.

- I Sala stads centrala delar finns bostäder, kontor, restauranger, caféer och en variation av butiker. Det är en levande stad och en stadsmiljö som är viktig att värna om. Omvandling av lokaler i markplan bör undvikas för att skydda stadens karaktär. Bostäder och mer ”slutna” verksamheter bör främst lokaliseras till övervåningar och mot gårdar.

- Förutom publika verksamheter är en blandning av kontor och bostäder välgörande för att bibehålla en levande stadskärna eftersom den då befolkas under både dag- och kvällstid. Det ökar kundunderlaget för kommersiella aktörer och tryggheten på gator och torg samt i parker.

- Ny bebyggelse inom stadskärnan ska ges en utformning som samspelar med befintlig bebyggelse i skala, material och/eller färg. Mycket god kvalitet i arkitektur och material är särskilt viktigt vid nybyggnation i den historiska stadskärnan.

- Stadskärnan ska utgöra en mötesplats för alla. Offentliga miljöer ska utformas med god tillgänglighet och inbjuda till möten mellan människor.

- För stadskärnans offentliga rum bör höga krav ställas på utformning och underhåll. För skyltning i stadskärnan ska Sala kommuns riktlinjer användas som underlag. Genomtänkta lösningar för bänkar, uteserveringar, tillgänglighetsanordningar, gatubelysning och markbeläggning ska eftersträvas.

- Utformning och placering av äldre uthus bör bevaras. I många fall berättar uthusen om hur staden fungerat förr då djurhållning och hantverk var vanliga inslag i stadsmiljön. Nybyggda komplementbyggnader ska följa områdets struktur i fråga om placering, proportioner, utformning, material- och kulörval.

- Salas kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsemiljöer och kulturlandskap ska ses som en tillgång för boende och näringsliv. De ska vårdas och lyftas fram för att stärka stadens attraktionskraft som besöksmål.

- Sala har ett antal flerbostadshusområden som är byggda som ”hus i park”, där byggnaderna har placerats fritt på en större grönyta i stället för längs en gata. Det öppna bebyggelsemönstret med generösa utemiljöer, mycket grönska och bilfria områden bör bevaras. Eventuell utveckling av flerbostadshusområden bör ske med utgångspunkt i den befintliga bebyggelsestrukturen.

- Salas institutionsområden och anläggningar utgör ofta tydliga landmärken i staden. Varje miljö har sin specifika karaktär men utgörs ofta av fritt liggande byggnader i parkmiljöer eller på öppna platser. För att dessa byggnader ska kunna bevaras för framtiden är en fortsatt användning i någon form viktig.

- Exempel på miljöer som kan behöva skyddas med detaljplan är de värdefulla miljöer med gruvarbetarbostäder som finns i utkanten av Sala stad där bebyggelsetrycket är högt.

- Sambandet mellan riksintressets olika delar ska förstärkas. Kopplingen mellan gruvan och Långforsen via Mellandammen och kanalerna är ett viktigt kulturmiljöstråk kantat av lämningar från äldre gruvverksamhet. Kommunen bör i sin planering sträva efter att förstärka och utveckla sammanhängande stråk mellan stadskärnan, gruvområdet och de närliggande vattenområdena. Detta kan exempelvis göras med stöd av vandringsleder, grönstruktur och skyltning.

Servicenoder

Servicenoder är de orter inom Sala kommun där utveckling av service, bostäder och verksamheter prioriteras. Servicenoderna ska försörja sin omgivande landsbygd samt kringliggande orter med service och god tillgänglighet till kollektivtrafik. Kommunala investeringar i offentlig service som äldreboenden, boenden för personer med funktionsnedsättningar och skolor ska främst prioriteras i de utpekade servicenoderna. I syfte att ge förutsättningar för en levande landsbygd kan även verksamhetsutveckling i lämpliga lägen vara en strategi för att stödja ett lokalt näringsliv.

Utpekade servicenoder är Ransta i den södra kommundelen, Västerfärnebo i den västra kommundelen och Möklinta i den norra kommundelen. Servicenoderna har olika förutsättningar och kvaliteter men har gemensamt att där finns en stor potential att vara ett nav för utveckling av respektive kommundel.

RANSTA

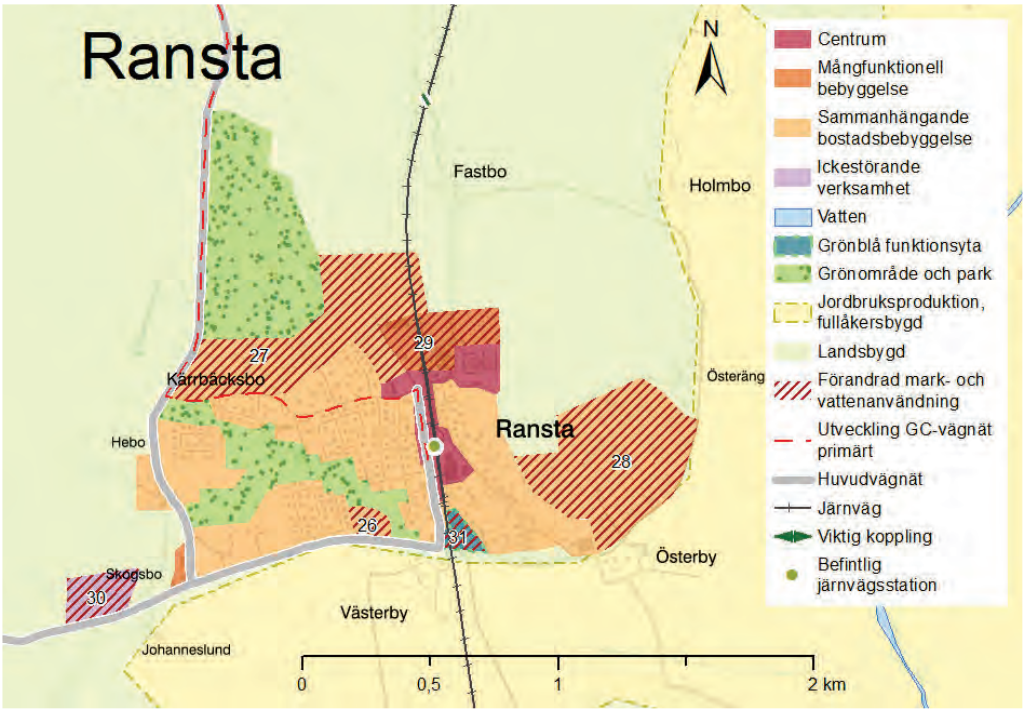

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Ransta

Ransta tätort har ett strategiskt bra läge mellan städerna Sala och Västerås och har en befolkning på cirka 860 personer (2020). Järnvägen går igenom samhället och trafikeras av tåg norrut till Sala och söderut till Linköping via Västerås. Service finns i form av grundskola, förskola, mataffär, bensinmack samt ett mindre antal verksamheter. I Ransta finns ett rikt föreningsliv med bygdegård, PRO och idrottsföreningar som nyttjar idrottsplatsen Mullevi.

Både större utbyggnadsområden och mindre förtätningar bedöms kunna bidra till Ranstas utveckling. Ransta kommer även fortsatt att vara en av kommunens mest strategiska platser med goda möjligheter till persontransport på järnväg. Översiktsplanens intention är att Ransta ska kunna byggas ut på båda sidor av järnvägen med nya bostadsområden och en ökad service samt ökad tillgänglighet till ortens gröna områden för rekreation. En förutsättning är att en övergång eller passage vid stationen och även norr om tätorten anordnas. Kommunen ser också positivt på att utreda möjligheten att etablera verksamhetsområden i Ransta med god tillgänglighet till tåg som färdmedel och nära tillgång till riksväg 56. Den fysiska kopplingen mellan Ransta och Kumla kyrkby ska stärkas genom en gång- och cykelväg.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

26. Komplettering med bostadsbebyggelse som knyter samman befintliga bostadsområden.

27. Möjligt område för utbyggnad av bostadsbebyggelse i anslutning till Ransta centrum. Den östra delen av område 27, norr om Ransta centrum, är en lågpunkt med stora utmaningar vad gäller dagvatten och geoteknik. Den västra delen av område 27 sträcker sig norr om Kärrbäcksbovägen. Denna del behöver utredas vidare bland annat med avseende på kostnadsaspekter för utbyggnad av VA och

närhet till Kumlaåsen. I hörnet mellan väg 723 och Kärrbäcksbovägen finns en deponi som täckts med massor. Hänsyn ska tas till de motionsspår som finns i området och som ansluter till bland annat Kärrbäcksbovägen.

28. Möjligt utvecklingsområde för bostadsbebyggelse. Fortsatt utredning kring avgränsningar med hänsyn till landskapets natur- och kulturmiljövärden.

29. Utveckling av område med mångfunktionell bebyggelse, bostäder blandat med verksamheteroch centrumfunktioner, i anslutning till Ranstas befintliga centrumstråk. Vidare utredningar kring dagvattenproblematik är nödvändiga.

30. Mark för verksamheter i ortens entréläge i närhet till befintlig verksamhet.

31. Mångfunktionell blågrön yta med möjlighet till översvämningshantering och fördröjning av dagvatten i södra Ransta.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Omgivande slättlandskap med jordbruksverksamhet.
- Tydlig centrumbildning kring järnvägsspåret med bevarad järnvägsstation.
- Industribebyggelse från sekelskiftet 1900 utmed järnvägen.
- Oregelbundna gatunät kring äldre bebyggelse och strukturerade gatunät kring bebyggelsen från 1960-talet och framåt.
- Väl bevarade villor i utmärkande, utpräglad och tidstypisk arkitektur som utgör goda exempel på nationalromantik, jugend, funktionalism och modernism.
- Villabebyggelse med panelklädda trähus i ljusa kulörer med lertegeltak och småspröjsade fönster från början av 1900-talet, små faluröda uthus i trädgårdarna.
- Villabebyggelse från 1960–1970-talet med fasader i ljus mexitegel, mörk panel och sadeltak klädda med betongpannor.

UTVECKLING AV INFRASTRUKTUR OCH FÖRSTÄRKTA KOPPLINGAR

- En andra plattform bör anläggas så att mötande tåg kan ta ombord passagerare från plattformar på båda sidor om spåret.
- En gen, trygg och säker gång- och cykelväg mellan Ransta och Kumla kyrkby anläggs längs Kumlavägen.
- En ny koppling över järnvägen som möjliggör för påstigande från den östra sidan.

UTVECKLING AV CENTRUMSTRÅK (STATIONSHUSET – FASTBOVÄGEN - RANSTA IP)

- Parkmiljö med gång- och cykelväg.

- Utveckling av mötesplatser och centrumfunktioner.
- Tät bostadsbebyggelse med bra pendlarläge.

UTVECKLING AV OMRÅDET VÄSTER OCH ÖSTER OM STATIONEN

- Central övergång vid järnvägen utvecklas.
- Möjlig förtätning av området kring verksamheten på östra sidan.
- Utveckling av kulturhistoriskt värdefulla industribyggnader, kultur/industribyggnader, på ett sätt som kommer allmänheten i Ransta till godo.

BEVARA OCH UTVECKLA GRÖNOMRÅDEN FÖR REKREATION

- Utveckla gröna stråk som kopplar samman bostadskvarter och skog med höga värden för rekreation.
- MTB Mountainbikespår i norra skogsområdet kan utvecklas med center för MTB mountainbike.
- Grönområde söder om idrottsplatsen kan användas för utökade aktiviteter som höghöjdsbana, spår, orientering för barn med mera.

AREELLA NÄRINGAR

- Söder om Ransta finns jordbruksmark som utgör fullåkersbygd utpekat för areella näringar. Jordbruksverksamhet ska där ges företräde framför annan markanvändning.

VÄSTERFÄRNEBO

Västerfärnebo är en av Sala kommuns större orter på landsbygden med sina cirka 440 invånare (2020). Mötesplatserna i orten är samlade kring kyrkan. Här finns restaurang, café och handelsverksamhet samt två grundskolor och äldreboende. Det finns även två förskolor, en i Västerfärnebo och en i Västerbykil. I Västerfärnebo finns också ett besökscenter för Svartådalen. Orten ligger inom naturområdet Svartådalen som är Mellansveriges största område med sammanhängande slåtterängar och mycket värdefullt för fågellivet. Tätorten är omgiven av öppna slättlandskap med många ängslador.

Översiktsplanens intention är att stärka noden med offentlig service, tätortsnära trygghetsboenden och hyresrätter. Genom att ta fram en Ödehusstrategi för tillvaratagande av befintliga resurser skulle ett större antal attraktiva boendemiljöer kunna tillskapas kring noden. I Västerfärnebo tätort föreslås också ett par mindre förtätningar i form av småhusbebyggelse som kan verka för att knyta samman ortens bostadsområden.

Kommunens ambition är också att ta vara på och utveckla den turism och de besöksmål som finns i anslutning till Västerfärnebo och Svartådalen. Detta kan bland annat ske genom att knyta samman saknade länkar i cykelvägnätet och etablera nya cykelvägar och därmed ge bättre förutsättningar även för cykelturism i området.

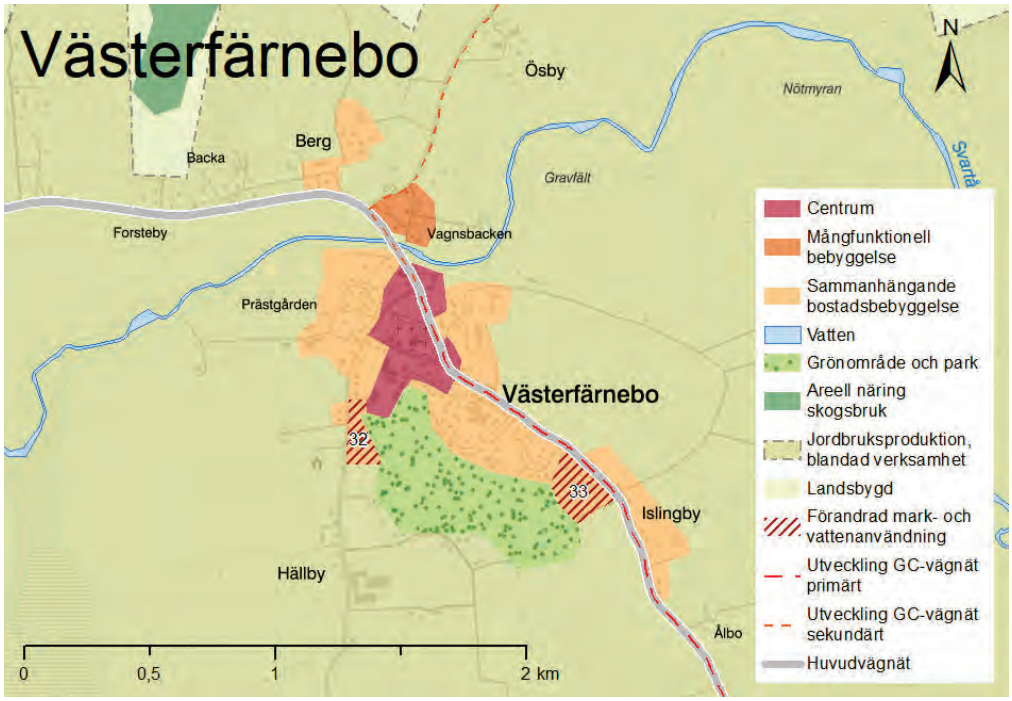

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Västerfärnebo

Det finns en stor potential för utvecklingen av Västerfärnebo och den måste ske på ett sätt som tar hänsyn till ortens förutsättningar vad gäller kringliggande jordbruks- och kulturlandskap. Trakten har historiskt spelat en mycket viktig roll för regionens livsmedelsproduktion. Det är centralt att i planeringen bibehålla och utveckla förutsättningarna för traktens befintliga jordbruksverksamheter. Det är viktigt att även fortsättningsvis utveckla sammanhängande ny villabebyggelse i noden samt att skapa möjligheter för olika former av boendealternativ. Lika viktigt bör vara, särskilt med hänsyn till hållbarhetsmålen,

att tillvarata byggnader som redan finns men inte nyttjas. Vid planering av nybyggnation bör också särskilt fokus läggas på analys av drivkrafterna för att bo lantligt, exempelvis möjligheten att i anslutning till boendet kunna odla eller ha djur, även utan att bedriva ett fullskaligt jordbruk.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

32. Möjlig utveckling av attraktivt bostadsområde med lantlig karaktär, öster om Gärdsbovägen. Beakta siktlinjer och utblickar över kulturlandskapet vid planering av området.

33. Möjlig utveckling av bostadsområde söder om Salbohedsvägen, som knyter an till bebyggelsen på Krokvägen.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Ortens placering på en höjd med omgivande slättmark.
- Tydlig centrumbildning med både äldre kyrkomiljö och modern centrumbebyggelse så som kyrka, församlingshem samt modern skola och café.
- Modernistisk bostadsbebyggelse med tegelfasader och sadeltak.
- Traditionell bybebyggelse i tätortens utkanter, med rödmålade timmerhus med vita snickerier och lertegeltäckta sadeltak.

KOPPLINGAR MELLAN SERVICENODER OCH REKREATIVA MÅLPUNKTER FÖRSTÄRKS

- Utveckling av rekreativa gång- och cykelstråk som binder samman sträckan Hörnsjöfors-Västerfärnebo-Sätrabrunn.
- Gent, tryggt och säkert gång- och cykelstråk etableras längs Salbohedsvägen mellan Västerfärnebo och Salbohed.
- Förstärka serviceutbudet inom orten genom att skapa goda förutsättningar för utbyggnad av offentlig och privat service.

UTVECKLING AV MÖTESPLATS

- Utveckling av mötesplats för olika generationer i centralt läge vid centrum och kyrkan.

UTVECKLING AV NÄRINGSLIV

- Utveckla livsmedelsproduktionen med fler verksamheter, exempelvis grönsaks- och potatisodling samt förädling av livsmedel. Området är betydelsefullt för kommunens livsmedelsproduktion.
- Utveckla lokaler samt förutsättningar för att genomföra livsmedelsstrategi.
- Utveckling av lokala samverkansformer för näringslivet.

LIS-OMRÅDEN

Kommunens bedömning är att det finns sjöar och vattendrag kring Västerfärnebo som kan vara lämpliga att utveckla som så kallade LIS-områden (Landsbygdsutveckling i strandnära lägen). En bred dialog och samverkan bör etableras för att se på hur sådana områden skulle kunna bidra till stärkt landsbygdsutveckling för Västerfärnebo med omnejd.

HÄNSYN TILL NATUR- OCH KULTURVÄRDEN

Västerfärnebo gränsar till område utpekat som värdefullt odlingslandskap vilket ska beaktas i den fortsatta utvecklingen. Ett område söder om Västerfärnebo är av värdetrakt för vitryggig hackspett vilket också måste beaktas. Närnaturen centralt i Västerfärnebo ska bevaras och utvecklas för biologisk mångfald och friluftsliv.

Västerfärnebo kyrka med tillhörande miljöer och byggnader är ett av Sala kommuns sockencentra. Viktigt är att byggnader tillhörande sockencentrat och miljön som helhet värnas. Se vidare beskrivning och vägledning under ”Sockencentraprojektet” i avsnittet *Kulturmiljö,* vilket är ett samarbete mellan Länsstyrelsen i Västmanlands län och Västerås stift.

MÖKLINTA

Möklinta tätort ligger i kommunens nordöstra del och har cirka 310 invånare (2020). Dess bebyggelsestruktur utgår från Fornebyåsen som löper från norr till söder genom orten. Det finns ett tydligt centrumområde där mötesplatser som livsmedelsbutik, pizzeria, loppmarknad och bygdegård finns. Naturen runt Möklinta innehåller mycket våtmarker och sjöar och bygden gränsar till Dalälven. Landskapet kring byn är varierat med öppna jordbruksmarker, kuperade skogar och ett flertal sjöar.

Översiktsplanens intention är att det i Möklinta ska erbjudas mark för byggnation av bostäder i lägen som ger attraktiva, naturnära boendemiljöer med lantlig prägel som samtidigt har närhet till vardagens viktiga funktioner såsom livsmedel och kollektivtrafik. I Möklinta ska det finnas goda förutsättningar för att bo i hus med större tomtmark, driva lantbruk och ha djur, men också för att bo i ett bostadsområde med nära grannar och goda förutsättningar för möten och lek.

Möklintas geografiska läge i den norra kommundelen gör att en utveckling av bostäder, verksamheter och service här kan bidra positivt till hela den norra kommundelens förutsättningar för att vara attraktiv att bo och verka inom.

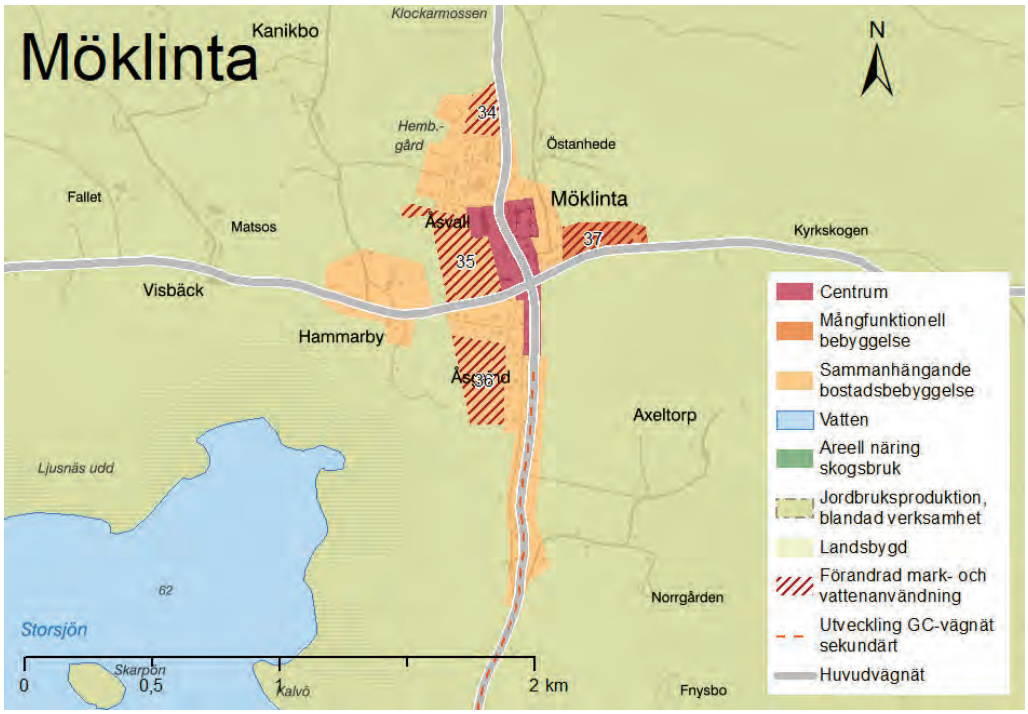

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Möklinta

Översiktsplanens intention är att skapa goda förutsättningar för utveckling av bostadsbebyggelse, mötesplatser, centrumfunktioner och verksamheter i Möklinta, med hänsyn till ortens natur- och kulturvärden samt begränsad tillgång till allmänt dricksvatten. Områden med värdefull lövskog kring Möklinta omfattas också av värdetrakt för vitryggig hackspett vilket måste beaktas vid fortsatt planering. Det bedöms finnas en stor potential för utveckling av besöksnäring med fokus på natur och friluftsliv vilket också kan bidra positivt till utvecklingen av orten.

Möklinta kyrka med tillhörande miljöer och byggnader är ett av Sala kommuns sockencentra. Viktigt är att byggnader tillhörande sockencentrat och miljön som helhet värnas. Se vidare beskrivning och vägledning under ”Sockencentraprojektet” i avsnittet *Kulturmiljö,* vilket är ett samarbete mellan länsstyrelsen och Västerås stift.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

Översiktsplanens intention är att skapa goda förutsättningar för att koppla samman och utveckla sammanhållen bostadsbebyggelse med lantlig karaktär inom orten. För att möjliggöra lokala arbetstillfällen som en del i landsbygdsutvecklingen föreslås mark för verksamheter. Vid all planering av ny bebyggelse ska hänsyn tas till Möklintas begränsade vattentillgång.

34. Möjlighet att utveckla ett större område med lantligt boende väster om Åsvägen. Placeringen av utvecklingsområdet bygger vidare på Möklintas befintliga struktur där bebyggelsen växer fram längs med åsen.

35. Möjlighet att utveckla ett större område med lantligt boende som kan dra nytta av fina utblickar över kulturlandskapet för att skapa attraktiva boendemiljöer.

36. Möjligt område för bostadsbebyggelse i centralt läge. Området kan bidra till att stärka utvecklingen av centrumfunktioner i Möklinta.

37. Utveckling av mångfunktionell bebyggelse i närhet till dagens drivmedelsverksamhet.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Landskapsbilden med omgivande jordbrukslandskap kring åsens resning med långa siktlinjer samt bebyggelsestrukturen med ett långsträckt samhälle längs åsens båda sidor.
- Kyrkan och klockstapelns framträdande höga placering.
- Bevarade karaktärsbyggnader i kyrkomiljön såsom kyrka, kyrkstallar, prästgård och komministergård.
- Byns olika årsringar som visar på byns utvecklingsfaser.
- Storskaliga byggnadsvolymer i centrumbebyggelsen, såsom verksamhetsbyggnader och bostadshus.
- Verksamhetsbyggnader med tydligt utläsbara tidigare eller nuvarande funktioner.

KOPPLINGAR OCH CENTRUM

- Förstärkning av Möklintas centrala mötesplats med utbyggnad av service, verksamheter, mötesplatser, äldreboende med mera.

- Förbindelser mellan mötesplatser stärks med syfte att skapa trygga vägar för fotgängare och cyklister med fokus på hur barn kan röra sig självständigt inom orten.

UTVECKLING AV REKREATION OCH BESÖKSNÄRING

- Tillgängliggör den bostadsnära rekreativa naturen genom att:

  a) Utveckla nya och förstärka befintliga gångstråk och kopplingar till Storsjön samt utreda möjligheten till att kunna röra sig runt sjön.

  b) Utreda möjligheten till säkra kopplingar för gång och cykel till badsjöar som Hällsjön.

- Skapa goda förutsättningar för den regionala turismen genom de naturupplevelser som Möklinta har god tillgång till såsom Dalälven, Färnebofjärdens nationalpark och dammsystemet Sala med fokus på fiske-/rid-/naturturism.

- Kommunens bedömning är att det finns sjöar och vattendrag kring Möklinta som kan vara lämpliga att utveckla som så kallade LIS-områden (Landsbygdsutveckling i strandnära läge). En bred dialog och samverkan bör etableras för att se på hur sådana områden skulle kunna bidra till stärkt landsbygdsutveckling för Möklinta med omnejd.

Utvecklingsorter

Översiktsplanens intention är att landsbygden och staden ska ha ett ömsesidigt utbyte i form av attraktiva boendemiljöer, arbetsplatser, service, rekreativa naturmiljöer, livsmedelsförsörjning och ekosystemtjänster.

Kommunen ser positivt på utveckling av orter på landsbygden i form av avstyckningar, ny bostadsbebyggelse, etablering av verksamheter samt bättre kopplingar till Sala stad och till närmaste servicenod. Ny bebyggelse bör ha en tydlig kontakt med orten så att infrastruktur och kollektivtrafik kan nyttjas på ett effektivt och hållbart sätt. Kopplingen mellan utvecklingsorter och servicenoder ska förbättras och förstärkas genom trygga och säkra gång- och cykelvägar.

Ny bebyggelse ska förhålla sig till orten och omgivningen samt dess karaktär och kultur- och naturvärden. I vissa utvecklingsorter pekar översiktsplanen ut var ny bebyggelse kan placeras då det bedöms vara ett högre intresse för utbyggnad och etablering. I andra orter är den förväntade utvecklingen en organisk och mer småskalig tillväxt i form av avstyckningar av ett fåtal tomter vilket översiktsplanen stödjer.

I Kumla kyrkby och Kila finns två av Sala kommuns sockencentrum, miljöer med kyrka och tillhörande byggnader, som bör ses som en helhet. Se vidare beskrivning och vägledning under ”Sockencentraprojektet” i avsnittet *Kulturmiljö*.

Utvecklingsorter enligt översiktsplanen är:

- Broddbo
- Hedåker
- Kila
- Kumla kyrkby
- Saladamm
- Salbohed
- Sätra brunn
- Varmsätra

BRODDBO

Broddbo ligger nordväst om Sala stad. Karaktäristiskt för Broddbo är järnvägen som går genom orten och som har bebyggelse på båda sidor om spåret. Bebyggelsen i det gamla stationssamhället består av större villor med lummiga trädgårdar från 1900-talets början. Orten har ingen offentlig service idag men har en lekplats. Runt Broddbo finns även mycket våtmarker och flertalet badsjöar, till exempel Silvköparen och Olof Jons damm.

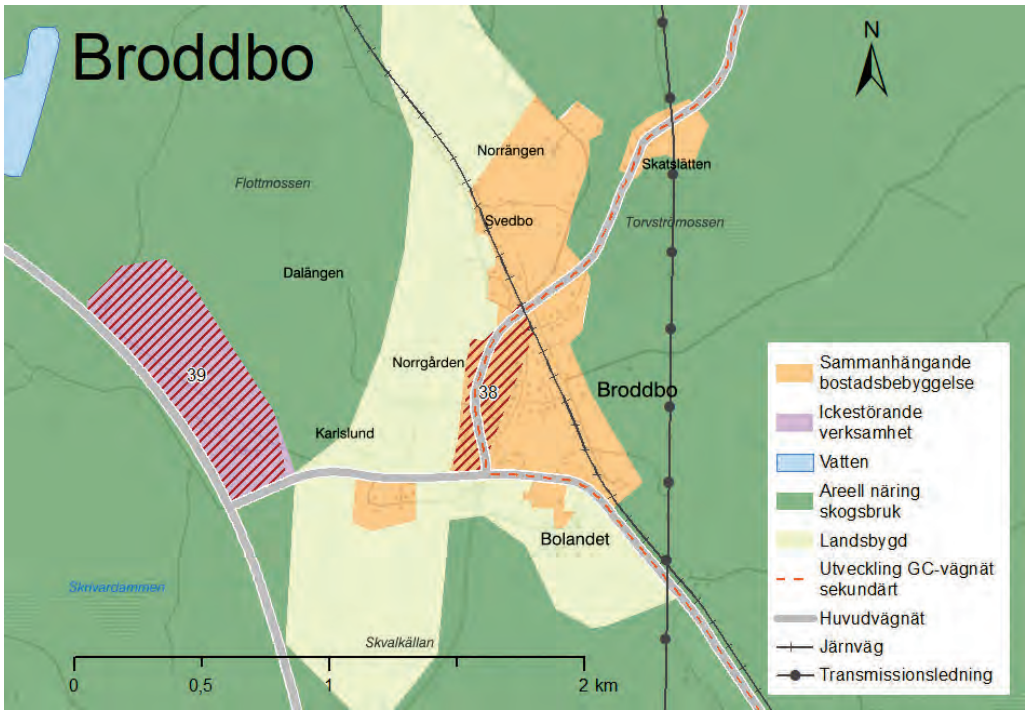

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Broddbo

Broddbo har en i Sala kommun unik potential för utveckling av industrier som har koppling till både riksväg och järnväg. I ett längre tidsperspektiv föreslås etablering av ett tågstopp för omlastning av gods. Eftersom detta är en störande verksamhet förläggs det till ett industriområde norr om Broddbo, se område 48 som visas i mark- och vattenanvändningskartan över Hedåker. Broddbo föreslås även att utvecklas med ett område för sammanhållen bostadsbebyggelse och ett område med attraktiv mark för verksamheter. Då kan ett levande stationssamhälle bildas, med närhet till rekreation och bad samt goda möjligheter att pendla med spårbunden trafik. I område 38 med omnejd har även arkeologiskt intressanta fynd påträffats. Dessa innefattar en hålväg på åskrönet öster om länsvägen samt bosättningar från yngre stenåldern väster om länsvägen. Vid utbyggnad behöver detta tas i beaktan.

Broddbo ligger i anslutning till riksintresse för kulturmiljövård som omfattar dammsystemet och skogarna. Påverkan på riksintresset behöver beaktas vid all utveckling. Broddbo har begränsad tillgång till allmänt dricksvatten vilket måste beaktas vid planering av ny bebyggelse.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

38. Utbyggnad av bostadsområde som bygger vidare på befintlig ortsstruktur.

39. Möjlig etablering av verksamhetsområde för icke störande verksamheter i bra infrastrukturläge.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Geografiskt spridda områden med samlad, enhetlig bebyggelse.
- Stationssamhällets sekelskiftesarkitektur med stora friliggande villor i lummiga trädgårdar. Byggnaders placering längs den slingrande huvudgatan. Stora lummiga trädgårdar.
- Bostadshus vars utseende och byggnadsdetaljer visar deras tidigare funktion, i synnerhet missionshuset, lanthandeln och stationshuset.
- Enhetlig bostadsbebyggelse från 1970- och 1980-talet.

LIS- OMRÅDEN

Tre områden i närheten av Olof-Jons damm har pekats ut som möjliga LIS-områden (Landsbygdsutveckling i strandnära läge). Dessa ligger inom område utpekat för värdefull våtmark. Vid utveckling av bebyggelse här ska hänsyn till dammsäkerhet tas. Utredning kring LIS-områden pågår.

HEDÅKER

Hedåker ligger nordväst om Sala stad och Broddbo, här finns en lekplats men övrig service saknas. Den äldre bebyggelsen runt brandstationen är ortens primära mötesplats. Ett vattenskyddsområde finns som ska beaktas vid utveckling så att ingen negativ påverkan på grundvattnet riskeras. Den största delen av bebyggelsen i Hedåker ingår i den klungby som ligger belägen kring ett gammalt vägskäl. Övriga gårdar ligger som solitärer runt bykärnan, antingen utmed eller en bit in från Kilbovägen.

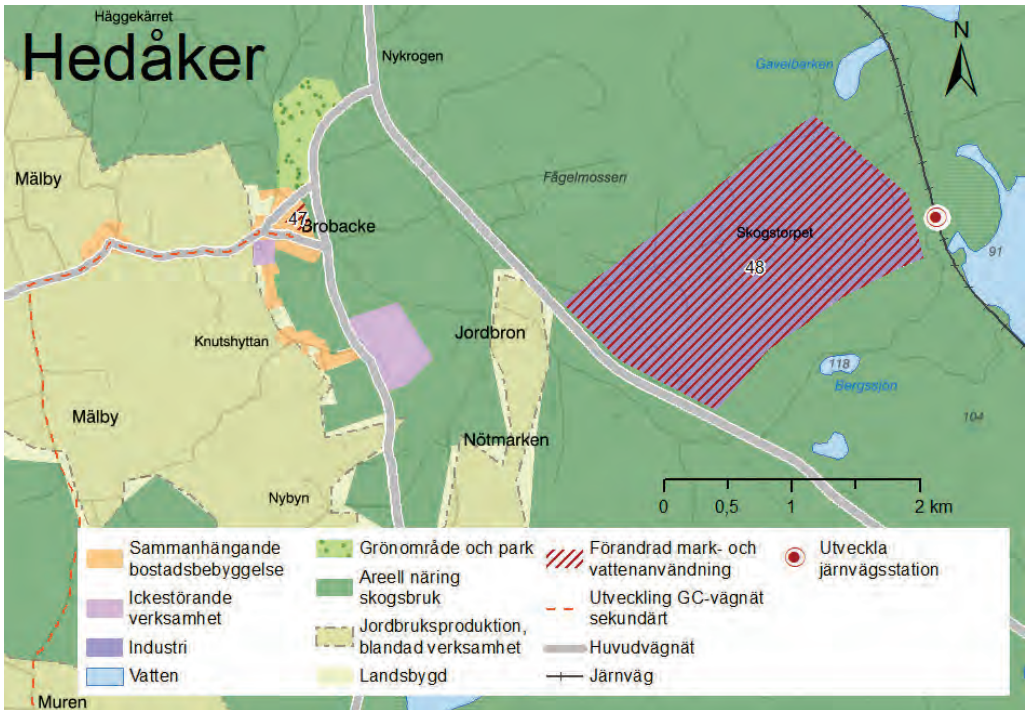

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Hedåker

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

47. Möjlig bostadsbebyggelse kopplad till befintlig bebyggelse söder om Brobackevägen

48. Möjlig etablering av industriområde med tillgång till både järnväg och riksväg öster om Hedåker och norr om Broddbo.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Agrar bebyggelse med för landsbygden traditionell utformning och färgsättning.
- Klungbystruktur i bykärnan.
- Gårdsstruktur med mangårdar och ekonomibyggnader åtskilda av bygatan.
- Gårdsstruktur med mangård och en eller flera flygelbyggnader.
- Bevarade inslag av månghussystemet.

- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap kring byn.
- Rödfärgade ängslador söder om byn.

VÄGLEDNING FÖR UTVECKLING AV VERKSAMHETER

- Utveckling av järnvägsnod med möjlighet till omlastning av gods från väg och järnväg.
- Industriområdet etableras på behörigt skyddsavstånd till tillkommande bostadsbebyggelse.
- Industriområdet etableras så att närhet till kommunikationsnoder såsom väg och järnväg kan tillvaratas.
- Industriområdet etableras utanför befintligt riksintresse för kulturmiljövård.
- Stor hänsyn tas till skydd av grundvatten och ytvatten. I omgivningarna finns en vattentäkt och sjön Storljusen. Storljusen är en av de första sjöarna i den äldre Sala silvergruvas vattensystem och kring sjön finns stora närliggande mossmarker med viktig nyckelbiotop. Vid sjön bedrivs ett långsiktigt projekt tillsammans med länsstyrelsen för att bevara flodkräftan. Här ses också häckande örnar och fiskgjuse.

MÖTESPLATS/SERVICE

Det bedöms vara positivt för orten om den centrala mötesplatsen stärks. Idag finns här bland annat en brandstation och en äldre byggnad innehållandes veterinär.

KOPPLINGAR

Utveckling av trygg och säker gång- och cykelväg till servicenoden Västerfärnebo.

KILA

Kila kyrkby ligger söder om Sala stad och intill riksväg 56. Kyrkomiljön är placerad på en höjd, omgiven av ett öppet slättlandskap. I Kila är den äldre karaktären med välbevarad bebyggelse relativt intakt. Norr om den äldre byn ligger yngre villabebyggelse. De smala, slingrande vägarna ska bevaras i nuvarande utformning. Orten är idag relativt välförsörjd med offentlig service då grundskola, idrottsplats och äldreboende finns på orten.

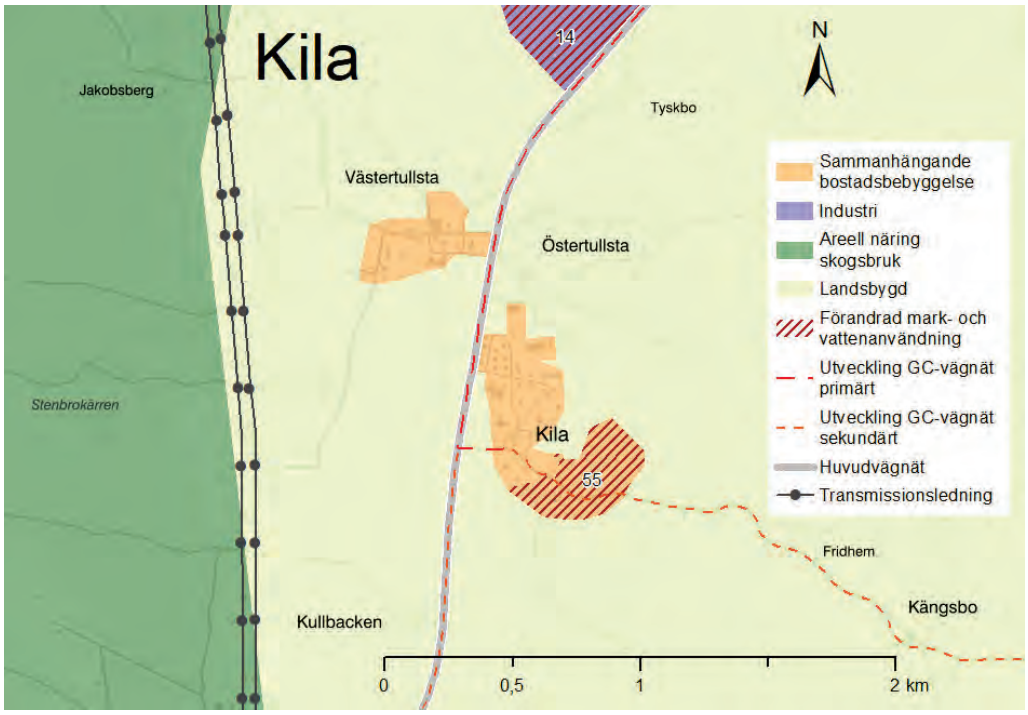

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Kila

Kommunens bedömning är att utveckling av nya bostäder främst ska ske i form av mindre avstyckningar och varsamma tillägg i befintlig struktur. Sydost om befintlig ort, längs Kilaslinken, föreslås ett möjligt utvecklingsområde för bostäder. Detta orienterar sig, likt befintlig bebyggelse i Kila, till mer kuperad terräng med möjliga utblickar över jordbrukslandskapet.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

55. Utvecklingsområde för bostäder med lantlig karaktär. Varsamma tillägg med hänsyn till befintliga natur- och kulturmiljövärden. Exempelvis ska miljön vid hembygdsgården, befintlig bebyggelsestruktur längs Kilaslinken, terrängförhållanden och utblickar i landskapet beaktas, vid placering och utformning av ny bebyggelse.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Historiska vägsträckningar; Riksväg 56, Kilaslinken, Lindgårdsvägen till nya samhället.
- Lummigheten i kyrkbyn med höga lövträd samt den naturliga topografin. Spår från den allé som tidigare löpt mellan väg 56 och kyrkan.
- Omgivande slätt- och jordbrukslandskap som förstärker kyrkbyns

placering i höjdläge.

- Sammanhållen kyrkomiljö med bevarade karaktärsbyggnader i anslutning till kyrkan. 1800-talsbebyggelse tillhörande miljön med panelklädda rödmålade träfasader, lertegelklädda sadeltak och vitmålade snickerier.

- Tydlig visuell gräns mellan byns olika utvecklingsepoker: den äldre kyrkbyn och det moderna bostadsområdet.

- Det moderna samhällets bebyggelsestruktur med anlagda tomter längs raka gator och indragen placering av byggnader på tomt med långsida mot gatan. Tidstypisk 1960-talsarkitektur med byggnadsvolym om 1 ½ våning, tegelfasader och sadeltak.

- Karaktärsbyggnader som representerar det moderna samhället.

INFRASTRUKTUR

Kila bör kopplas ihop med Sala stad och med kringliggande utvecklingsorter genom:

- gång- och cykelväg mot Sala stad

- gång- och cykelväg mot Ransta

- gång- och cykelväg mot Sätra brunn via Grällsta.

KUMLA KYRKBY

Kumla kyrkby ligger mellan Ransta och Sala stad och är ett mindre villasamhälle med sammanhållen bebyggelse på båda sidor om Kumlavägen. I Kumla Tärna finns en folkhögskola, en förskola, ett välbesökt utomhusbad, en kyrka samt en lekplats. Övrig service saknas. I öst avgränsas bebyggelsen av järnvägen och i övrigt omges området av ett småbrutet odlingslandskap. Kumlavägen sträcker sig över Ranstaåsen där vegetationen övervägande består av tall. I området kring kyrkan är miljön lummig med stora äldre ädellövträd och öppna gräsytor. Byns centrumbebyggelse präglas till stor del av Kumlas forna roll som sockencentrum och invid Kumla kyrka finns delar av den äldre bymiljön bevarad.

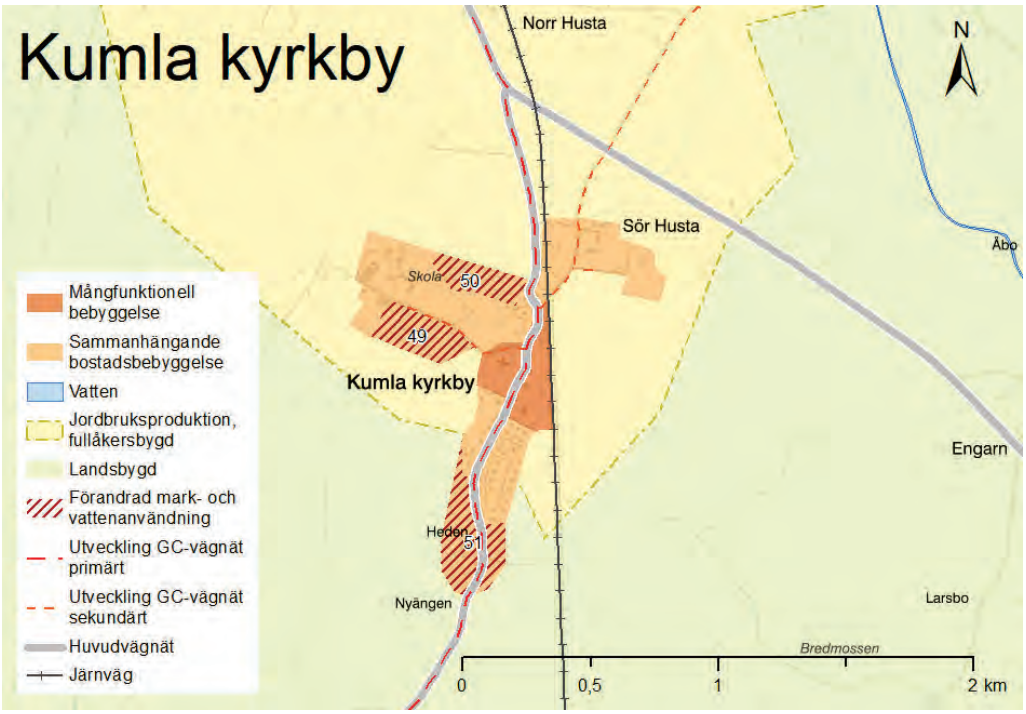

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Kumla kyrkby

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

49. Möjligt utvecklingsområde för centrumnära bostadsbebyggelse. Stor hänsyn ska tas till kulturmiljön kring kyrkan och vid Tärna folkhögskola. Även landskapsbild och utblickar ska beaktas vid utveckling av området. Området är värdefullt och bör utvecklas så att det kommer många människor till del. Möjligt läge för äldreboende.

50. Möjligt utvecklingsområde för centrumnära bostadsbebyggelse. Landskapsbild och utblickar ska beaktas vid utveckling av området. Området är värdefullt och bör planeras så att det kommer många människor till del. Möjligt läge för äldreboende.

51. Möjlig utveckling av bostadsbebyggelse längs Kumlavägen söderut, som bygger vidare på den befintliga ortsstrukturen. Hänsyn ska tas till befintliga natur- och kulturvärden. Avgränsning och naturvärden behöver utredas vidare i fortsatt planering.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Samlad bostads- och centrumbebyggelse som följer åsens dragning i landskapet, grönska i form av större ytor och lövträd.
- Sammanhållen kyrkomiljö med byggnader med koppling till kyrklig verksamhet samt hembygdsgård.
- Modernistisk bostadsbebyggelse från 1950–1960-talet: Låga enplansvillor, tegelfasader, betongglas och indragna fasadpartier.
- Tärna folkhögskolas enhetliga byggnadsbestånd.
- Befintliga målpunkter och möjligheten att röra sig mellan dem:
    - Kyrkoområdet (kyrka, pastorat och hembygdsgård)
    - Tärnabadet
    - Folkhögskolan

UTVECKLING INFRASTRUKTUR

Utveckla trygga och säkra gång- och cykelvägar:

- mellan målpunkter
- till Ransta
- mot Varmsätra
- mot Sala.

SALADAMM

Saladamm ligger norr om Sala stad och karaktäriseras av en långsträckt ortsstruktur och sammanhållen jordbruksmark. Det finns förskola och lågstadieskola som är en mötesplats i samhället samt gymnasium.

Saladamm omgärdas av jordbruksmark. En stor del av denna är klassad som fullåkersbygd och utpekad i översiktsplanen som areell näring. Karaktären av ett stationssamhälle upplevs idag svag med anledning av att stationsgatan idag utgör en större huvudväg, stationshuset har en skymd placering samt att ortens sekelskiftesbebyggelse förtätats i hög grad jämfört med kommunens andra stationssamhällen.

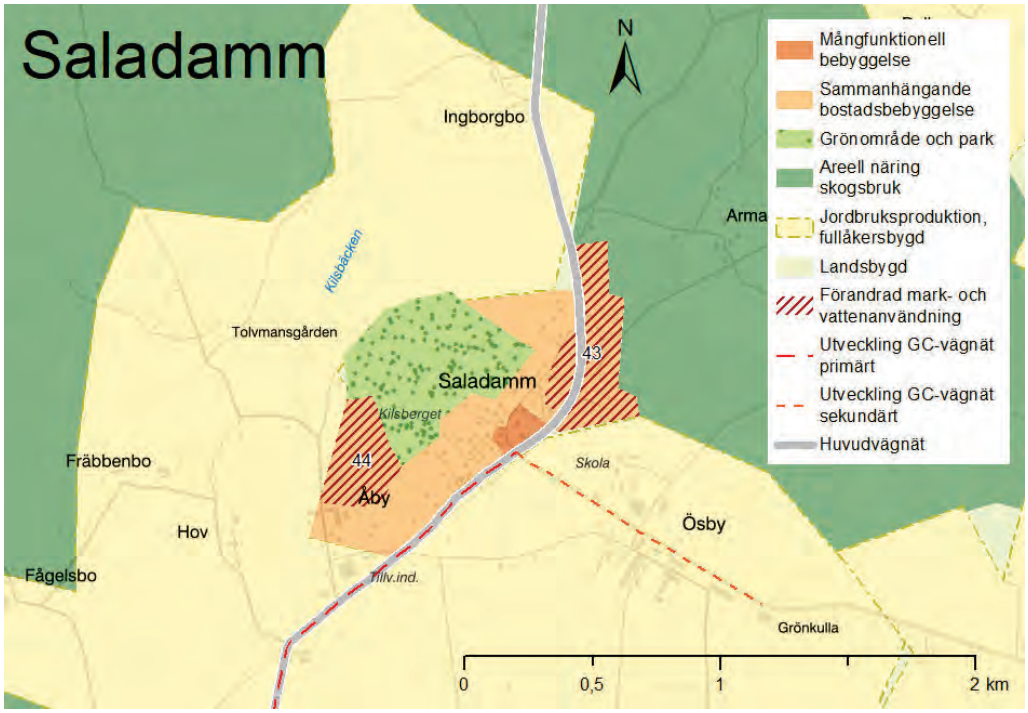

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Saladamm

Översiktsplanens intention är att möjliggöra att Sala stad växer norr om järnvägen. Det innebär att staden växer närmare Saladamm. Denna utveckling ger goda möjligheter för tillhandahållande av tjänster och infrastruktur för de boende i Saladamm.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

43. Komplettering av bostadsbebyggelse längs Saladammsvägen norrut på båda sidor om vägen med hänsyn till landskapsbild och bebyggelsekaraktär.

44. Möjlig utveckling av befintligt bostadsområde. Avgränsning studeras vidare för att minimera påverkan på areella näringar. Lokaliserat intill Saladamms enda nära skogsområde för vistelse och rekreation.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Bebyggelsestrukturen med bebyggelse i huvudsak placerad norr om Åbyvägen.
- Spår från järnvägssamhället med banvaktarstuga och banvall.
- Karaktäristisk jordbruksbebyggelse från 1800-talet i Åby: röda fasader, vita snickerier och sadeltak. Byggnader ligger nära byvägen.
- Bostadshus från 1900-talets första hälft, i 1–2 våningar, med träfasad eller plåtfasad i olika kulörer som grått, brunt, rött och gult.
- Bostadsbebyggelse från tidigare än 1980-tal har ofta stora och lummiga tomter, som är en del av områdets karaktär.

MINDRE UTBYGGNAD AV BOSTÄDER

- Komplettering av bostadsbebyggelsen som bygger vidare på ortens karaktär och där utblickar över åkerlandskapet värnas på västra sidan av Saladammsvägen.

NÄRNATUR

- Närnatur ska bevaras och utvecklas för biologisk mångfald och friluftsliv.

UTVECKLING AV STRÅK FÖR REKREATION TILL GRÖNA MÅLPUNKTER

- Stråk som skapar nya entréer till de befintliga stråken kring dammarna/Järndammen.

UTVECKLING FÖRBINDELSER

- Gång- och cykelväg mellan Sala stad och Saladamm till Ösby gymnasium.

GRÖNA NÄRINGAR

- Ösby gymnasium som katalysator för utveckling av gröna näringar/kunskapscentrum.
- Ett område kring Ösby gymnasium bevaras med hänsyn till skolans möjlighet att växa, vilket kan medföra ytterligare markanspråk.

SALBOHED

Salbohed ligger i Västerfärnebo socken, mellan Sala stad och Västerfärnebo. Väster om orten breder den bördiga Svartådalen ut sig och i nordost ligger Långheden, en tallbevuxen del av Badelundaåsen. I anslutning till skogsområdet ligger bebyggelsen i orten samlad kring ett vägskäl där länsvägarna 256 och 771 korsas. Omkring vägskälet finns centrumbebyggelse med mataffär med ombud för apotek, bensinstation samt pizzeria. Byggnaderna kring centrum är uppförda främst på 1940-talet, med bland annat slätputsade fasader. Utmed vägen som leder mot Västerfärnebo ligger Salbo förskola, delvis inhyst i Salboheds före detta skolhus.

Salboheds bostadsbestånd är blandat och består till stor del av låg villabebyggelse från 1940–1980-tal. Det finns även villabebyggelse från tidigt 1900-tal och utöver enbostadshusen finns radhusbebyggelse. Nordväst om bostadsbebyggelsen ligger en före detta exercisplats, numera Salbohedskolan. Bebyggelsen består mestadels av låga bostadslängor. På andra sidan vägen, intill Långheden i nordost, finns anläggningar för skjutbana, skidbacke samt elljusspår.

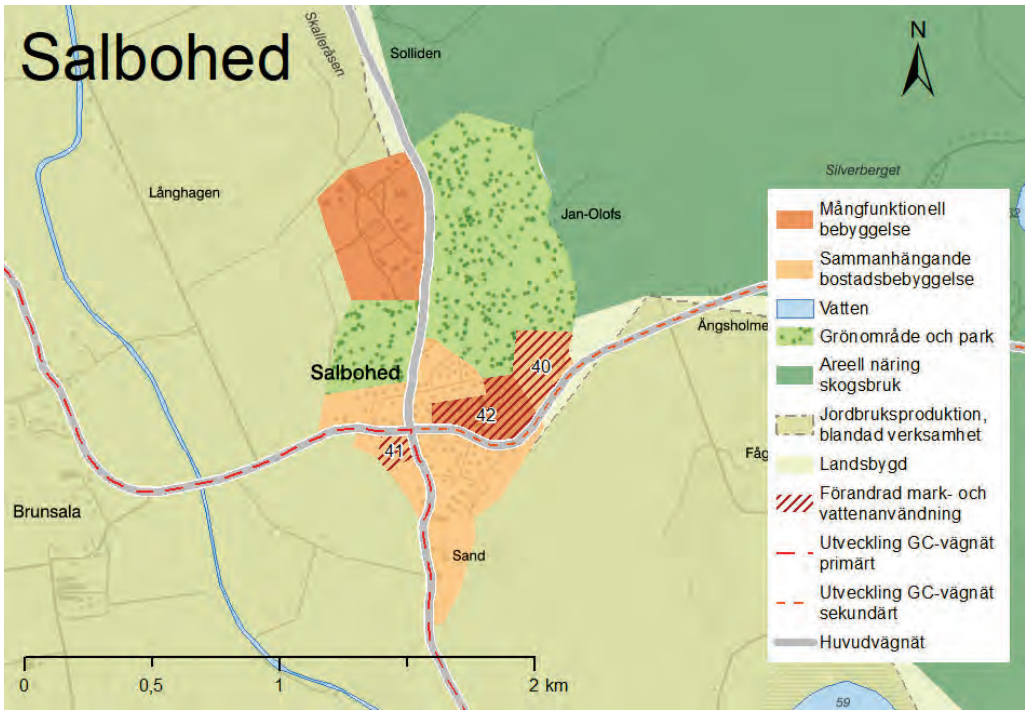

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Salbohed

Salbohed har ett bra läge för bostäder i och med dess servicefunktioner som dagligvaruhandel och förskola. Orten bör utvecklas med framför allt inriktning på boende som bidrar till att knyta samman Salboheds befintliga bostadsområden. I Salbohed bör också fokus vara att förstärka befintlig mötesplats som idag innehåller livsmedelsbutik, pizzeria och bensinstation.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER OCH VERKSAMHETER

40. Möjlig lokalisering för bostadsbebyggelse. Undersök möjligheten att knyta samman nytt område med Soldatvägen samt koppling till det centrala området med mångfunktionell bebyggelse.

41. Förtätning vid centrumkorsningen med tomter för bostadsbebyggelse samt

utökadecentrumfunktioner.

42. Större område norr om Salbovägen är möjligt att utveckla för mångfunktionell bebyggelse med bostäder och icke störande verksamheter. Området kan knyta samman nordöstra delen av Salbohed.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Centrumbebyggelse, uppförd på 1940-talet, belägen kring vägskälet.
- Modernistisk bebyggelse med varierande fasadmaterial och kulörer.
- Tidig 1900-talsbebyggelse med rödmålade fasader, vita snickerier och lertegeltak.
- Låga byggnader med rödmålad träpanel inom skolområdet i norr.
- Radhus med rött tegel och vinkelställda garagelängor i ljus träpanel.
- Storskaliga institutionsbyggnader uppförda på 1930-talet och tidigt 1800-tal.
- Tallskog utmed Badelundaåsen/Skalleråsen samt inom bostadsområdena.
- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap kring samhället.

FÖRSTÄRKTA OCH UTBYGGDA KOPPLINGAR

- Inom Salbohed bör förutsättningarna för gång och cykel förbättras. Målet är att binda ihop bostadsområdena och göra det möjligt för fotgängare och cyklister att röra sig emellan dem på ett tryggt och trafiksäkert sätt.
- Kopplingen mellan Salbohed och Västerfärnebo bör förstärkas, eftersom Västerfärnebo är Salboheds närmaste servicenod.
- Kopplingen mellan Salbohed och Sala stad bör förstärkas eftersom Salas utbud av bland annat arbetstillfällen, service, kultur och handel är viktigt för Salbohed.

SÄTRA BRUNN

Sätra brunn ligger i den södra delen av Sala kommun, sydväst om Sala stad. Orten ligger utmed den skogklädda Badelundaåsen. Den ligger där två socknar möts och är indelad i två områden: kurorten åt sydost i Kila socken och samhället åt nordväst i Fläckebo socken. I slättlandskapen omkring Sätra brunn ligger ett flertal glest utspridda gårdar.

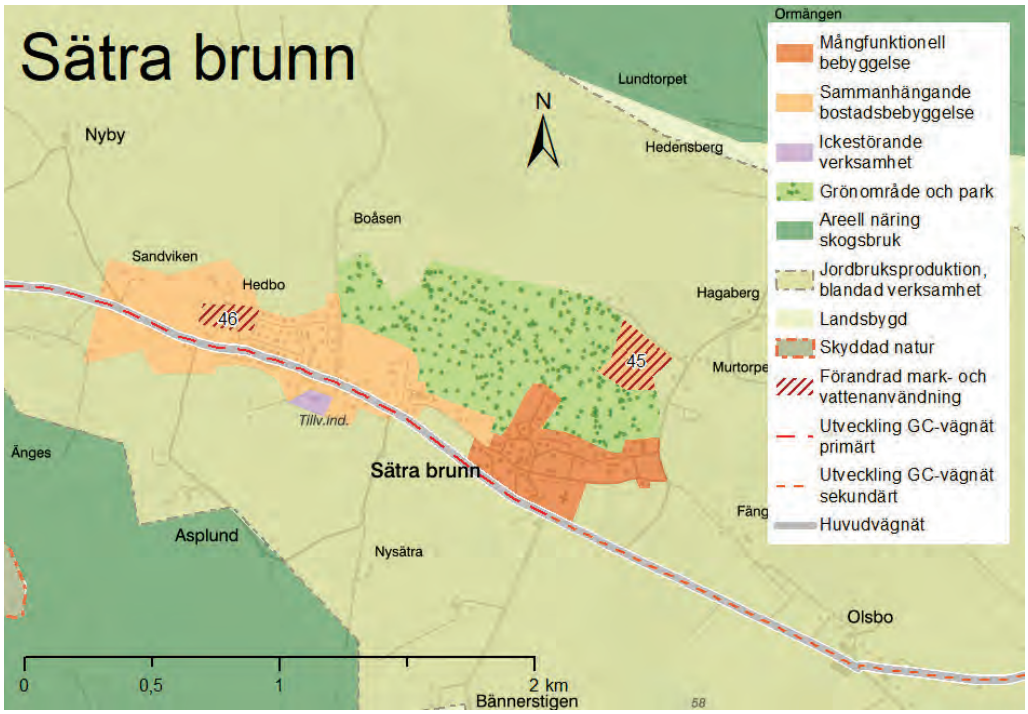

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Sätra brunn

KURORTEN

Sätra brunn är med sin äldre kurortsmiljö ett nav för besöksnäring i kommundelen. I kurorten ligger bebyggelsen i en anläggning med ett flertal parker med stora gräsytor som korsas av stigar och alléer. Byggnaderna är uppförda från 1700-talet fram till modern tid och består av en mängd olika byggnadstyper. Byggnaderna är huvudsakligen uppförda i timmer och ibland panelklädda, ofta rödmålade med vita snickerier. Västerut leder den gamla landsvägen förbi bland annat den gamla busstationen, posten och affären vars samlade bebyggelsekaraktär bär drag av stadsmässighet. En bit norrut i området står Lasarettet och Nya Lasarettet med rödmålade timmerfasader och vita snickerier. Runtomkring finns ett flertal villor och andra bostäder i huvudsakligen traditionell utformning.

Förskola finns i orten Sätra brunn och grundskola mellan Sätra brunn och Fläckebo. Fläcksjön väster om Sätra brunn är ett populärt besöksmål för fågelskådning och fiske.

SAMHÄLLET

I skogspartiet nordväst om kurorten ligger samhället Sätra brunn som främst består av bostäder i form av villa- och radhusbebyggelse av blandad karaktär. Det finns också en mindre tillverkningsindustri samt anläggningar för lek- och friluftsaktiviteter. Bebyggelsen orienterar sig dels till området kring kurortsmiljön, dels kring vägskälet mellan Sätravägen och Gullvallavägen som

leder norrut. Samhällets sydvästra del består huvudsakligen av äldre villabebyggelse där tomterna ligger på rad, de flesta utmed den södra sidan av vägen. Nordväst om vägskälet ligger ett bostadsområde med villa- och radhusbebyggelse. Villorna är fristående och uppförda på 1960–1970-talet. Omkring vägskälet råder sammanhållen bebyggelse uppförd på 1920–1930-talet, huvudsakligen bestående av större villor. Två av villorna är vinkelställda mot gatan och har spår av den tidigare centrumverksamheten genom skyltfönster och butiksentréer.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

45. Utveckling av bostadsområde med hänsyn till de kulturmiljövärden som finns i området. Se riksintresse kulturmiljö U17.

46. Möjligt att tillskapa nya tomter för bostadsbebyggelse inom den redan byggda miljön i Sätra brunn. Det är viktigt att vid utveckling av området värna om behovet av kvartersskog vid lekplats, befintliga bostäder och verksamheter.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM FÖR KURORTEN

- Det tidiga 1700-talets brunnsbebyggelse samt småskaliga gårdar med flygelbyggnader.
- Storskalig villabebyggelse i 1800-talets byggnadsanda omkring kurorten.
- Ordnad och medvetet placerad bebyggelse med drag av stadsmässighet.
- Storskaliga badhusanläggningar med sen 1800-talskaraktär.
- Brunnskyrkans placering som solitär i området.
- Karaktäristiska byggnader uppförda i sekelskiftesarkitektur.
- Rekreationsparker med stora gräsytor som korsas av stigar och alléer.
- Besparad tallskog utmed förkastningsbranten som sträcker sig i samma riktning som Badelundaåsen i norr.
- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap söder om kurorten.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM FÖR SAMHÄLLET

- Småskalig industri- samt centrumbebyggelse med 1920–1930-talskaraktär belägen kring vägskälet.
- Småskalig villabebyggelse från 1960– och 1970-talen med varierande fasadmaterial och kulörer.
- Tidig 1900-talsbebyggelse med rödmålade fasader, vita snickerier och lertegeltak.
- Radhusbebyggelse med rött tegel och vinkelställda garagelängor i ljus träpanel.

- Besparad tallskog utmed förkastningsbranten som sträcker sig i samma riktning som Badelundaåsen samt inom de norra bostadsområdena.
- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap söder om samhället.

UTVECKLING AV BESÖKSNÄRING

- Utreda möjligheter till att dra nytta av den besöksnäring som finns på platsen.
- Gång- och cykelväg Heden-Fläckebo (både rekreativ och för skolbarn).
- Västerfärnebo-Hörnsjöfors (cykelturism, svartådalen, naturupplevelser).
- Gång- och cykelväg Kila via Grällsta.
- Gång- och cykelväg till Salbohed.
- Utveckla möjlighet till större sammanhängande stråk för vandring- och cykelturism västerut.

VARMSÄTRA

Byn Varmsätra ligger i den östra delen av Sala kommun, i en dalgång utmed Varmsätrabäcken. Söder om byn breder ett slättlandskap ut sig och norrut gränsar byn till omväxlande åker- och skogspartier. Bebyggelsen är huvudsakligen koncentrerad kring ett vägskäl och i form av ett flertal gårdar som ligger utspridda intill skogsområdena och i slättlandskapet runtomkring.

Bebyggelsen närmast vägskälet är av blandad karaktär och består huvudsakligen av villor från mitten eller senare delen av 1900-talet. I nord-sydlig riktning sträcker sig en gata med karaktär av en radby, med relativt stora boningshus, glest placerade på stora tomter utmed vägen. På motsatt sida vägen står tillhörande ekonomibyggnader, till övervägande del uppförda under 1800-talet men även under senare tid. Runtomkring Varmsätras bykärna ligger ett flertal utskiftade gårdar och yngre villabebyggelse, dels utmed vägen, dels vid änden av mindre avtagsvägar. Utformningen är varierande, de äldre gårdsbildningarna ligger som solitärer och har kvar sin traditionella prägel medan de senare uppförda byggnadernas utseende är mer varierande.

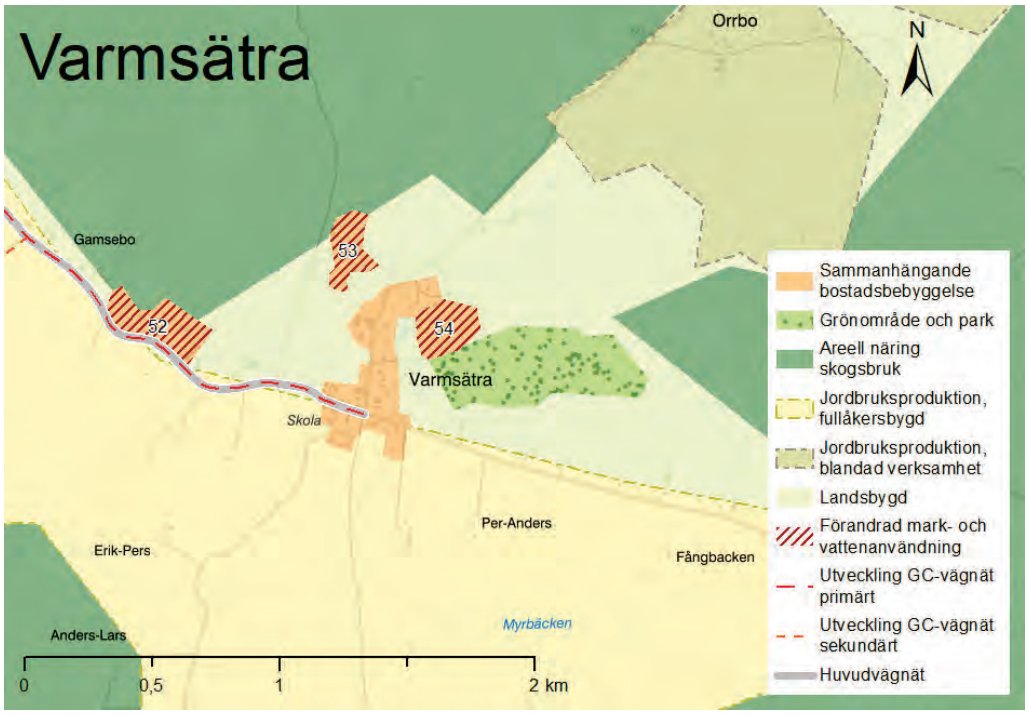

Kartan visar förslag till mark- och vattenanvändning i Varmsätra

Utveckling av ny bostadsbebyggelse bör främst ske i form av avstyckningar eller varsamma tillägg i befintlig struktur. Planering av nedan föreslagna utvecklingsområden bör göras med hänsyn till omgivande landskap, utblickar, kulturvärden och ortens bebyggelsestruktur.

UTVECKLINGSOMRÅDEN FÖR BOSTÄDER

52. Möjligt område för bostadsbebyggelse i västra delen av Varmsätra. Nya tillägg bör utgå från befintlig bebyggelsestruktur längs med väg 794 där hus och gårdar är glest placerade. Hänsyn ska tas till utblickar och landskap.

53. Möjligt område för bostadsbebyggelse med lantlig karaktär nordväst om befintlig ort. Nytt område bör visa hänsyn till och inte tillåtas växa samman med

bebyggelsen av radbykaraktär längs med huvudgatan i nordsydlig riktning. Ny bostadsbebyggelse bör utgå från befintlig bebyggelsestruktur i området.

54. Möjligt område för bostadsbebyggelse med lantlig karaktär nordost om befintlig ort. Vid placering av ny bebyggelse ska tillräckligt avstånd till det anslutande rekreationsområdet hållas. Även Varmsätrabäcken, där de rödlistade arterna utter och flodkräfta finns, ska beaktas vid exploatering. Hänsyn ska också tas till befintlig bebyggelsestruktur på orten, särskilt kulturmiljön vid huvudgatan.

VIKTIGA KARAKTÄRSDRAG ATT VÄRNA OM

- Agrar bebyggelse med för landsbygden traditionell utformning och färgsättning.
- Radbystruktur med stora glest placerade gårdar längs med bygatan.
- Gårdsstruktur med mangårdar och ekonomibyggnader åtskilda av bygatan.
- Gårdsstruktur med mangård och en eller flera flygelbyggnader.
- Skiftade gårdar placerade som solitärer utmed väg.
- Långa siktlinjer över ett öppet jordbrukslandskap kring byn.
- Bevarade inslag av månghussystemet.
- Modernistisk bebyggelse med varierande fasadmaterial och kulörer.

OFFENTLIG OCH PRIVAT SERVICE

- Möjligt att stärka området kring skolan som ortens mötesplats.

UTVECKLING INFRASTRUKTUR

- primär gång- och cykelväg mot Sala stad
- sekundär gång- och cykelväg mot Kumla kyrkby.

Landsbygd

Inom Sala kommun finns ett varierande landskap med åar, skog, sjöar, odlingslandskap och åsar. Översiktsplanens intention är att skapa möjlighet för en levande landsbygd där människor kan bo och verka. Landsbygden och tätorterna är beroende av varandra och utgör en helhet. Sala kommuns landsbygd präglas av ett flackt och öppet landskap med långa siktlinjer som fläckvis ligger insprängt i områden av större skogspartier eller omgärdas av ridåer av barr- och lövskog. Genom landskapet rinner flera åar och bäckar som på sina ställen bildat större våtmarker vilka, som i sin tur har gett upphov till en bygd med mycket bördiga jordbruksmarker.

Utöver vattendragen och de öppna vidderna kännetecknas landskapet i Sala kommun även av karaktäristiska, långsträckta rullstensåsar beklädda med tallskog. Intill de många viktiga naturtillgångarna har olika typer av bebyggelse vuxit fram. På landsbygden tenderar gårdarna i kommunens byar att vara placerade på obrukbar mark, så kallade impediment, eller i nära anslutning till skogspartier; för att på så vis kunna utnyttja naturens resurser till fullo. Åkerlandskapet samsas med trädbevuxna åkerholmar och övrig bevarad lummighet som omger de enskilda gårdarna.

I Sala kommun består landsbygdsbebyggelsen mestadels av medelstora gårdar i mindre byar. Bland dessa bymiljöer hör det vanligast till att byarna ligger i oregelbundna grupper, i så kallade klungbyar, men det förekommer även byar enligt radbykaraktären. Den mest förekommande gårdstypen är den där byvägen eller en större gårdsplan separerar mangården och eventuella flygelbyggnader från övriga ekonomibyggnader. På landsbygden i Sala kommun är det äldre byggnadsbeståndet, från 1800-talet och tidigare, nästan uteslutande uppfört i timmer. Omkring 1900-talets början har byggnader mer och mer börjat uppföras i resvirkes- eller regelkonstruktion klädda med rödfärgad stående träpanel.

Byggnaderna är vanligtvis uppförda i 1–2½ våningar och har sadeltak beklädda med en- eller tvåkupiga lertegelpannor. På senare tid har ett flertal befintliga ekonomibyggnader, samt en del boningshus, blivit omklädda med plåttak.

Ökad livsmedelsproduktion, tillväxt och hållbar utveckling i hela landet är några av målen i en nationell strategi. Jordbruksmarken har stor betydelse för möjligheterna till livsmedelsförsörjning och mindre produktiv jordbruksmark kan ge biobränsle. Rätt brukad kan jordbruksmark även utgöra en kolsänka. Sett i ett långsiktigt perspektiv utgör Sala kommuns jordbruksmark en del av hela regionens behov av försörjning och kretslopp. I ett globalt perspektiv finns ett starkt behov av att minska städernas transportberoende vilket pekar mot en framtid med större andel lokal odling och lokala kretslopp. De tätortsnära jordbruken får då en särskilt viktig roll. Det småbrutna jordbrukslandskapet med ängs- och hagmarker har också stor betydelse för biologisk mångfald, kulturmiljö, landskapsbild och rekreation.

Sala är en kommun där skogsproduktion är en viktig näring. Stora delar av kommunen täcks av skog med huvudsakligen barrträd. Mycket av skogen är produktionsskog där det bedrivs ett aktivt skogsbruk.

AREELL NÄRING

Slätterna i den södra delen av kommunen finns framför allt utefter Svartån och Sagån. Sidvallsängarna utefter Sagån har för mycket länge sedan uppodlats. Även de invallade odlingsområdena utefter Svartån har tidigare varit översilad ängsmark.

Fullåkerslandskap med stora sammanhängande odlade ytor breder ut sig bland annat vid Ranstaslätten, Tärna och Saladammslätten. Landskapet består av stora öppna landskapsrum med byarna oftast orienterade utefter kanterna och med ett småkuperat splittrat skogslandskap som stråk däremellan. Som regel är dessa skogar mycket fattiga på våtmarker, vilket även gäller förekomsten av sjöar. Landskapet i sydost är så gott som helt i avsaknad av sjöar.

Diagonalt, tvärs över kommunens centrala delar, finns ett mera splittrat och småbrutet landskap. Här finns även mer sammanhängande odlade ytor men karaktären på de här breda mellersta kommundelarna är ändå ett mer småbrutet odlingslandskap. Det äldre odlingslandskapets olika strukturer är fortfarande relativt intakta. I det här landskapet finns också de lite större sammanhängande skogsområdena som alla ligger något högre över havet än odlingsområdena utefter åsarna. De sandrika jordarna längs åsarna har stor potential för grönsaksodling.

Det mellanliggande småbrutna landskapet karakteriseras även av en stor rikedom på våtmarker. Kring dessa våtmarker breder det ut sig en mosaik av mer eller mindre sammanhängande våtmarker. Mycket av det här finns i det stora skogsområdet i kommunens västra del, Hälleskogen. Sommaren 2014 brann 14 000 hektar av Hälleskogen. Typiskt för området är även det stora innehållet av sjöar. Den större delen av kommunens alla sjöar finns här.

I nordväst möter det småbrutna landskapet Bergslagen ett mera kuperat kullrigt landskap som stiger upp utefter den tidigare nämnda Norrlandsgränsen. Odlingsytorna i det här området krymper tydligt i omfattning och kännetecknas av sitt mycket splittrade utseende. Det är här som vi ser den största nedläggningen av jordbruksmark. Rikedomen på våtmarker finns även här men våtmarkerna är som regel mindre och delvis av annan karaktär.

De olika typerna av odlingslandskap som växt fram under mycket lång tid, under väldigt olika förhållanden, har naturligt resulterat i ett område med olika bebyggelsestruktur och verksamhetsinriktning. Odling var basen i all utveckling, en bas som var möjlig att växa sig så stark som den gjorde tack vare de överallt förekommande sidvallsängarna utefter Sagån och Svartån. Skogarna gav virke till byggande och senare till kolning vartefter järnhanteringen växte fram. Denna järnhantering växte fram redan på medeltiden och blomstrade på 1600- och 1700-talen.

Västerfärnebo socken tillhörde länge Västerbergslagen och då Norbergs bergslag. Samtidigt blev även bergshanteringen med Silvergruvan vid Sahlberget en stor hantering som påverkade den östra halvan av dagens kommun och längre österut än så. Den här industrialiseringen med jordbruket i ryggen innebar ett välstånd och en befolkningstillväxt.

Fullåkersbygden, jordbruksblock från Jordbruksverket, det småbrutna odlingslandskapet samt finsandjordar längs med åsarna, presenteras i

jordbruksmarkskartan för Sala kommun.

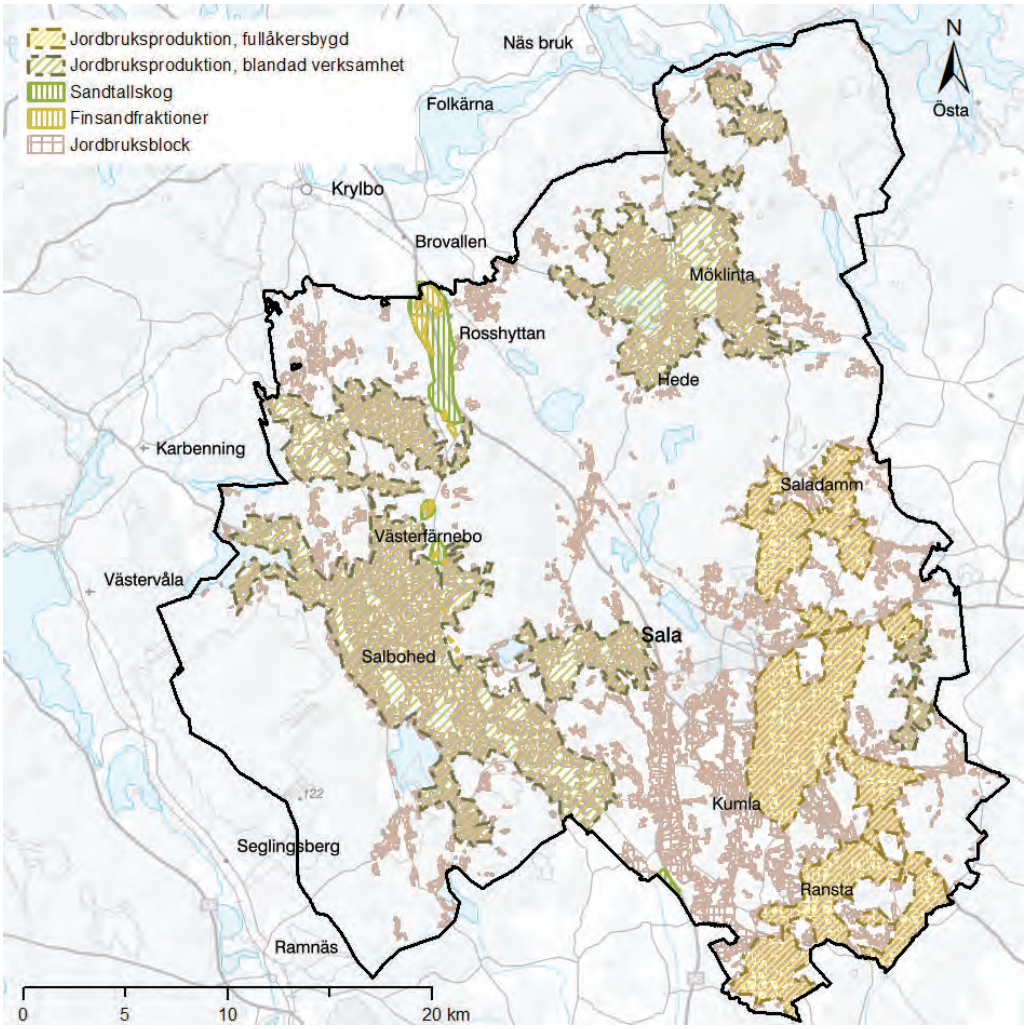

Jordbruksmark i Sala kommun

VÄGLEDNING

- Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden skyddas och kulturmiljö och sociala värden värnas.

- Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

- Kommunen har ett restriktivt förhållningssätt till ianspråktagande av jordbruksmark och särskilt åkermark som har en hög produktionsförmåga (presenteras i jordbruksmarkskartan för Sala kommun).

- Peka ut de viktigaste odlingslandskapen genom sammanvägning av företagsutvecklingsmöjlighet, kulturvärde, biologiska värden, restaurerbarhet och ingående ekosystemtjänster som vägvisande vid val av utvecklingsområden.

- Återupprätta skogsbrynens och åkerholmarnas betydelse för biologisk mångfald och brukningsmöjligheter genom skötsel.

- Restaurera övergivna naturliga hagar för att stärka en mycket hårt trängd mångfald och ge tillbaka en viktig produktionsresurs och innehåll till bygden.

- Bebyggelsestrukturer och karaktäristiska byggnadstyper för landsbygden bör bevaras och underhållas så att äldre agrara miljöer kan avläsas.

- Hänsyn ska tas till befintliga naturvärden i form av grönska, grönområden, jordbruksmark och äldre agrara strukturer. Dessa miljöer är viktiga för den gröna infrastrukturen och artbevarandet.

- Historiska vägsträckningar bör bibehållas och underhållas. Nya anslutande vägar bör anläggas så att de anpassas till den naturliga topografin alternativt till det befintliga planlagda gatunätets struktur.

- Kopplingar till omkringliggande bebyggelseområden, servicefunktioner, natur- och kulturmiljöer samt områden för rekreation och friluftsliv ska beaktas vid bebyggelseutveckling.

- Ny bebyggelse bör placeras på ett sätt som harmonierar med omgivande landskap och bebyggelsemiljö samt bibehåller eller förstärker dess övergripande karaktär.

- Anpassa bebyggelsen till befintlig bebyggelsestruktur och dess täthet samt till vägar, topografi, vegetation och vatten. Ny bebyggelse bör inte placeras så att byar växer ihop eller där det stör utblickar eller värdefulla landskapspartier.

- Anläggningar som gynnar turism och friluftsliv, areella näringar och annan landsbygdsutveckling bör prioriteras. Anläggningar bör undvikas i närheten av värdefulla naturområden som är känsliga för störningar.

- Undvik iögonfallande placeringar av byggnader i öppna landskap. Ta stöd av rumsbildande element såsom skogsbryn, sluttningar eller platser med markerad terräng för att få bebyggelsen att bättre smälta in i landskapet. Bebyggelsen ska upplevas vara en självklar del av omgivningen.

- Anpassa ny bebyggelse efter platsens speciella och värdeskapande förutsättningar. Bevara naturliga nivåskillnader och undvik markarbeten. Bevara träd och annan vegetation som bebyggelsen kan integreras i och omslutas av.

- Ta hänsyn till omgivande bebyggelse och den lokala byggnadstraditionen vad gäller utformning av ny bebyggelse, tillbyggnader och vid förändring av befintlig bebyggelse. Bebyggelsens utformning avseende skala, proportioner, form, detaljer, materialval och färgsättning har betydelse för hur den nya bebyggelsen upplevs och passar in på landsbygden. Även byggnadernas placering och anpassning till traditionella gårdsbildningar har stor betydelse för helhetsintrycket.

- Komplement- eller tillbyggnad bör vara underordnad huvudbyggnad.

- Se vägledningar för gruvans vattensystem under kapitlet för riksintressen.

VÄGLEDNING STATIONSSAMHÄLLEN

- Stationssamhällen har en känslig kärna som kan vara olämplig att exploatera. Däremot kan kärnorna förbättras, förtydligas och till viss del kompletteras med utgångspunkt i befintlig kulturmiljö.

- Karaktärsbyggnader ska bevaras, underhållas och får ej förvanskas. Det är viktigt för möjligheten att avläsa ett stationssamhälle.

- Nya vägar bör gestaltas så att de ansluter till den naturliga topografin alternativt det befintliga planlagda gatunätets struktur. Historiska vägsträckningar bör bibehållas och underhållas.

- Stationssamhällen kan med fördel utvecklas i utkanterna med moderna tillägg och nya områden. Nya tillägg i befintliga områden bör följa befintliga strukturer och vägnät. I stationssamhällena gäller vanligen att bostadshus placeras i anslutning till befintlig villabebyggelse längs med byvägen. I moderna utvidgningsområden följs i stället det planlagda gatunätets struktur.

VÄGLEDNING KYRKBYAR

- Respektive kyrkbys viktiga karaktärsdrag finns beskrivna i kulturmiljöunderlaget. Karaktärsdragen bör värnas vid framtida planering.

- Tillägg inom samlade äldre kyrkomiljöer bör undvikas. Höga krav bör ställas på placering och utformning. Tillägg ska alltid underordna sig den befintliga bebyggelsen och det är viktigt att inte bryta upp sambandet mellan byggnader, exempelvis kyrka-prästgård. Siktlinjer och kyrktornets dominans bör beaktas.

- Tillägg inom moderna utvidgningsområden anpassas till befintlig topografi och planstruktur samt till befintliga byggnaders karaktär.

- Nya bebyggelseområden förläggs med fördel i utkanten av kyrkbyn likt befintliga utvidgningsområden. Om närliggande utvidgningsområden saknas krävs särskild hänsyn av placering i förhållande till befintlig äldre kyrkomiljö.

- Representativa byggnader från kyrkbyns samtliga utvecklingsfaser bör bevaras och underhållas med för tiden traditionella byggnadsmaterial och metoder. Byggnaders individuella karaktärsdrag ska beaktas vid ändringar.

RIKSINTRESSEN, ANDRA VÄRDEN OCH LIS

I detta kapitel kan du läsa om riksintressen, andra värden och landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS). Kapitlet inleds med ett avsnitt om riksintressen med information om vad riksintressen är, hur dessa säkerställs samt vilka riksintressen som finns utpekade i Sala kommun med information om hur dessa ska tillgodoses. Därefter följer ett avsnitt om lagstadgat skyddade naturmiljöer vilket följs av ett avsnitt om strandskydd. Kapitlet avslutas med ett avsnitt om landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS).

Riksintressen

Riksintressen är geografiska områden som har pekats ut av statliga myndigheter med stöd av 3 kap. miljöbalken eller angivits direkt i 4 kap. miljöbalken eftersom de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Kommunens utgångspunkt är att ett riksintresse är tillgodosett så länge det inte finns anspråk på förändringar i eller i närheten av området. Enligt plan- och bygglagen ska riksintressen alltid redovisas i översiktsplanen och det ska framgå hur kommunen ska tillgodose dem. Det är främst vid förslag till ändrad markanvändning som riksintresset får praktisk betydelse och dess fysiska avgränsning behöver diskuteras. Skyddet för riksintressena blir aktualiserat vid ett anspråk på förändrad markanvändning genom till exempel prövning enligt plan- och bygglagen, miljöbalken eller annan lagstiftning.

SÄKERSTÄLLANDE AV RIKSINTRESSEN

Enligt 3 kap. 5 § plan- och bygglagen ska det framgå av översiktsplanen hur kommunen avser att tillgodose riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Det är viktigt att riksintresseområden bevaras och utvecklas utifrån sina speciella värden. Exploatering och andra ingrepp i miljöerna får inte orsaka påtaglig skada på riksintressena, även flera åtgärder som var för sig inte bedöms medföra påtaglig skada kan tillsammans göra det. I översiktsplanen anges rekommendationer som bidrar till att säkerställa riksintressena.
Sala kommun delar de statliga myndigheternas uppfattning om utpekade riksintresseområden. Kommunen har tagit hänsyn till riksintressena i översiktsplanen och kommer tillgodose riksintressena i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och annan tillståndsprövning.

Kommunen ser ingen konflikt mellan de olika riksintressena. Vid utpekande av områden för mångfunktionell bebyggelse, verksamheter och bostäder har stor hänsyn tagits till riksintressena och områden har föreslagits utanför område av riksintresse. Ett mindre verksamhetsområde har föreslagits i anslutning till Broddbos tätort inom riksintresse för kulturmiljövården. Området bedöms inte påtagligt skada riksintresset då det ligger långt ifrån de områden som utgör kärnvärdena i riksintresset.

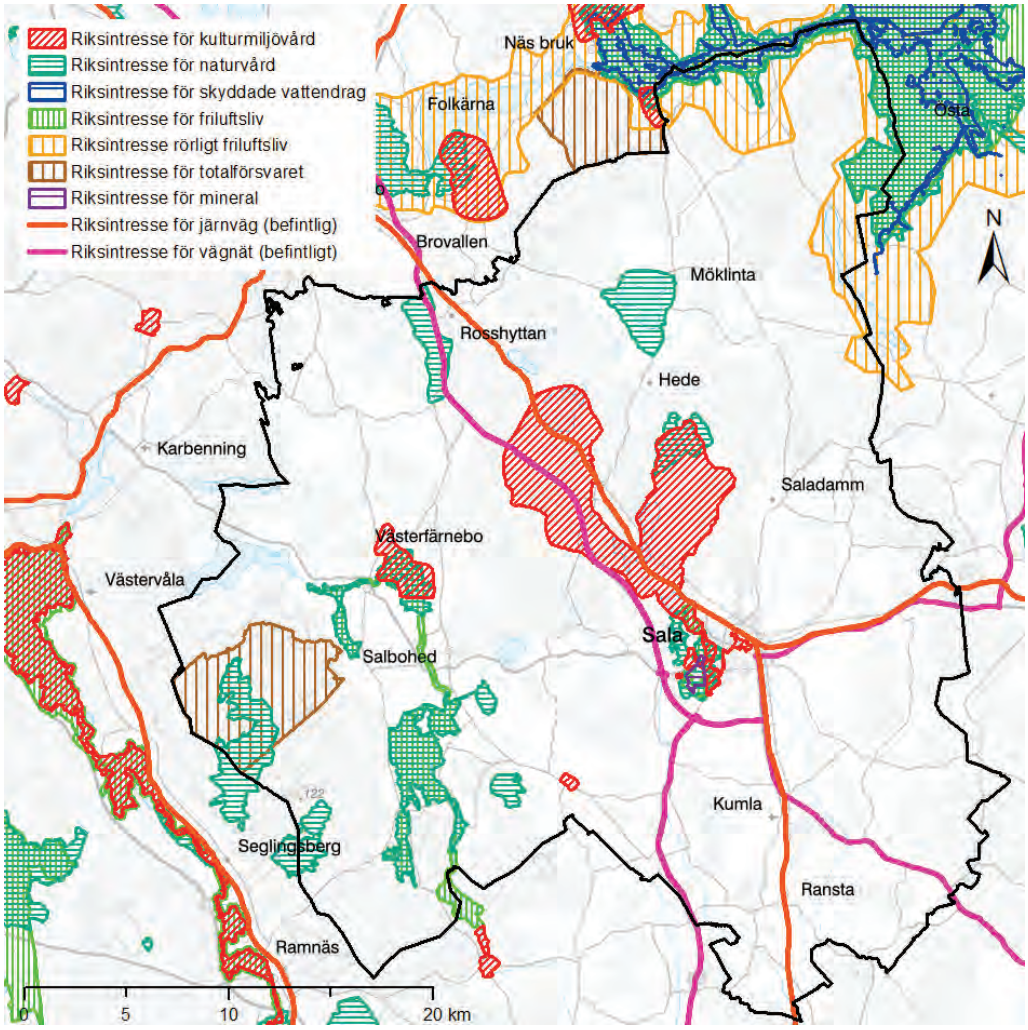

Riksintressen i Sala kommun

KULTURMILJÖVÅRD

I 3 kap. 6 § miljöbalken anges att områden som är av riksintresse för naturvården, kulturmiljövården eller friluftslivet ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Riksantikvarieämbetet har fått regeringens förtroende att utse vilka områden som omfattas av sådana riksanspråk med avseende på kulturmiljövården. Inom Sala kommun finns tre områden som är utpekade som riksintressen för kulturmiljövård: Nötmyran (U15), Sala silvergruva och Sala bergsstad (U16) och Sätra Brunn (U17).

Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet har tagit fram allmänna råd om tillämpningen av miljöbalkens bestämmelse. De utgör ingen föreskrift utan innebär en rekommendation. Enligt de allmänna råden kan påtaglig skada på natur- eller kulturmiljön uppstå om en åtgärd mer än obetydligt kan skada något eller några av de värden som utgör grunden för riksintresset. Flera åtgärder som var för sig inte bedöms medföra påtaglig skada kan sammantaget göra det. Även åtgärder utanför ett riksintresseområde kan i vissa fall påverka värdena negativt. Vid bedömningen av påtaglig skada analyseras hur mycket, på vilka sätt och för hur lång tid åtgärden kan inverka negativt på riksintressets värden. Hänsyn bör tas till att områden är olika känsliga för påverkan. Vid bedömningen bör också tas hänsyn till att ett ingrepp som endast berör en liten del av ett riksintresseområde kan ha en sådan grad av negativ inverkan på områdets värden att påtaglig skada uppstår.

NÖTMYRAN (U15)

Riksintresset Nötmyran, nordost om Västerfärnebo, består av ängsmarkerna runt Svartån och är ett odlingslandskap och en bymiljö som är ett pedagogiskt exempel på bebyggelsestrukturen i en radby (Hedbo radby). Här finns även ett 20-tal av de så karaktäristiska ängsladorna bevarade.

Svartån sträcker sig från norra delarna av Västmanland, nära Norberg och rinner drygt 90 km i sydöstlig riktning för att mynna i Västeråsfjärden. Varje år svämmar Svartån över det flacka landskapet och bildar en vidsträckt sjö vid Nötmyran, nordost om Västerfärnebo. Översvämningarna göder marken med näringsrikt vatten och skapar en mycket artrik flora och fauna. Svartån har historiskt bidragit stort till bygdens välstånd. Bergsbruket använde ån till vattenkraft och jordbruket har nyttjat strandängarna till bete och slåtter.
I markerna vid Nötmyran döljer sig även boplatser som användes på stenåldern. Nötmyran brukas idag för slåtter och bete. Med sina mer än 250 hektar slåtteräng i hävd, är Nötmyran ett av de största sammanhängande slåtterområdena i Sverige.

SALA SILVERGRUVA OCH SALA BERGSTAD (U16)

Riksintresset innefattar gruvmiljön vid den för Sverige mycket betydelsefulla Sala silvergruva med tillhörande vidsträckt dammsystem och lämningar efter gruvby som är unika för landet. Prestigerik industrianläggning med lämningar efter den på 1500-talet uppförda Sala gruvby. Tjänstebostäder, gruvlavar samt småskalig gruvarbetarbebyggelse från 1600-, 1700- och 1800-talen. Vidsträckta fördämningssystem, till delar från 1500-talet, avsedda för gruvans kraftförsörjning. Ekebydamm, som var en transportled av slig till hyttan, ligger i anslutning till Sala stad.

Sala bergstad visar på en stadsmiljö som illustrerar 1600-talets stadspolitik och strävan att utveckla bergshanteringen och är en av landets få bergsstäder. Den regelbundna rutnätsplanen 1624 med omväxlande kvadratiska och rektangulära kvarter, vilken är en av de första rätvinkliga planerna i en nyanlagd stad. Småskalig bebyggelse i trä och puts.
Riksintresset för Sala silvergruva och Sala bergstad (U16) är till ytan 5900 hektar stort, mycket på grund av det omfattande dammsystemet.

Historien och miljöerna kopplade till Sala silvergruva beskrivs nedan mer ingående. Därefter finns vägledningspunkter för följande delområden:

- Sala silvergruva med tillhörande bebyggelse och gruvbyn.
- Bostadsområden för gruvarbetare.
- Damm- och vattensystemet.
- Skogen inklusive stadsskogen.
- Sala bergsstad.

SALA SILVERGRUVA OCH DAMMSYSTEMET

Uppgifter finns om att brytning vid Sahlberget kan dateras ända tillbaka till 1100-talet. Det var dock först under 1500-talet som gruvdriften började expandera och växte till en av landets viktigaste industrier. Under de närmaste 400 åren var gruvan Sveriges största producent av silver. Brytningen vid gruvan påverkade stora delar av den nuvarande kommunen. Det vidsträckta damm- och kanalsystem som skulle försörja gruvan med vattenkraft utvecklades under denna tid.

Dammsystemet som idag breder ut sig över ett stort område norr om gruvan, ända upp till Storljusen norr om Broddbo, byggdes ut från tidigt 1500-tal fram till 1820-talet. Innan dammsystemet började byggas var området rikt på mossar och kärr med ett mindre antal sjöar. Utbyggnaden av dammsystemet innebar att mindre sjöar byggdes ihop och nya anlades, mindre vattendrag sammanfördes och avrinning och utlopp leddes om. Detta för att försörja gruvverksamhetens stora behov av vattenkraft och i nedre delen av systemet även för att möjliggöra transporter mellan gruvan och hyttan. De södra delarna av detta dammsystem, Ekebydamm och Mellandammen, är idag vackra park- och rekreationsmiljöer i centrala Sala.

Vattensystemet i sin helhet har bedömts som nationellt värdefull vattenmiljö och vid länsstyrelsens kartering från 2006 som särskilt värdefullt ur kultursynpunkt. Vattensystemet är även klassificerat som riksintresse för kulturmiljövård.

Det finns idag ett flertal populära promenad- eller vandringsstråk i omgivningarna runt Sala, vars sträckningar går längs olika delar av dammsystemet. Bland annat Den gamla gruvvägen som är den väg som fungerade som transportväg för silvermalmen mellan gruvan och smälthyttorna vid Måns Ols och Långforsen. Gröna gången är ett annat promenadstråk, som ursprungligen gick från Stora Skuggan vid Långforsen i norr till Mellandammens utlopp i söder. Det var den stig på dammvallarna som användes för att inspektera dammarnas skick och vattennivåer.

GRUVBYN OCH BERGSSTADEN SALA

I nära anslutning till gruvan växte under 1500-talet fram en gruvby, som anses vara grunden till staden Sala. Gruvbyn är den tidigaste av bosättningar i området och den växte organiskt fram utifrån vad den kuperade terrängen tillät. Gårdarna låg tätt intill varandra och var ofta kringbyggda med bostadshus, ekonomibyggnader, ladugård och stall. Byn växte till ett förhållandevis stort samhälle med som mest ett tusental personer. När gruvbyn på 1600-talet växt så pass att marken vid gruvan inte räckte till, grundlades en stad på slätten nordost om gruvan. Staden gavs stadsprivilegier år 1624 av Gustav den II Adolf och fick i samband med detta sitt namn, Sala, och sin första stadsplan.

Stadsplanen var Sveriges första exempel på en nygrundad rutnätsstad med rätvinklig rektangulär form. Även om stora delar av bebyggelsen förändrats karaktäriseras innerstaden fortfarande av den ursprungliga planen, med gatustrukturer och kvartersformer. De första husen i staden uppfördes som envåningshus i timmer. På 1800-talet blev det vanligt med panelklädda fasader och tegeltak, och kring sekelskiftet 1900 putsades även en del av de äldre timmerhusen. Två stora bränder har härjat Sala stad, 1736 och 1880, varav den första ödelade stora delar av staden. Bebyggelsen öster om Brunnsgatan klarade sig undan båda bränderna, och i kvarteren mellan Brunnsgatan, Kungsgatan,

Kålgårdsgatan och Bergsmansgatan kan det finnas byggnader kvar från tiden före den första branden. Kvarteren har dock drabbats av rivningar och stora delar av bebyggelsen har succesivt bytts ut, under 18–,19- och 2000-tal. I stadskärnan har ny bebyggelse i såväl historiserande som modernistisk stil tillkommit.

Väsby kungsgård ligger utanför riksintresseområdet för bergsstaden Sala, men har haft en betydande roll i gruvans och stadens historia. Gården var bostad åt kungen och hans gruvfogdar under flera hundra år. I början av 1900-talet fungerade den även som tjänstebostad åt officerarna på Västmanlands trängkår. Väsby har gamla anor som by, men samlades i kronans ägo i samband med att Väsby län skapades av Gustaf Vasa i början av 1500-talet. Nuvarande huvudbyggnad uppfördes 1736 och gården fungerar idag bland annat som friluftsmuseum och mötesplats.

VÄGLEDNING

SALA SILVERGRUVA MED TILLHÖRANDE BEBYGGELSE OCH GRUVBYN

- Området kring Sala silvergruva är känsligt för nya inslag, exempelvis byggnader, vägar, lekparker, parkeringsplatser som inte är anpassade till miljön och som inverkar på den historiska förståelsen. Gruvområdet är även känsligt för nya skyltar som inte har avpassats och andra nya tillskott vilket kan inverka på upplevelsevärdet. Området är skyddat som byggnadsminne och alla ändringar är tillståndspliktiga.

- Utökad röjning påbjuds kring gruvhålen och varphögar för att tydliggöra verksamheterna och sambanden inom industriområdet.

- Fortsatt skötsel/bete vid gruvbyn är viktigt för att bibehålla upplevelsevärdet och för att sambanden med gruvhålen ska vara tydliga.

- Nya inslag i större skala i gruvbyns närhet kan inverka på upplevelsen som idag är ett av Salas viktigaste besöksmål. Mindre, diskreta inslag för att underlätta hanteringen av besöksmålet kan tolereras.

BOSTADSOMRÅDEN FÖR GRUVARBETARE

- Nya vägdragningar, förändrad bebyggelse, nytillkommen bebyggelse, förfall av uthus och ekonomibyggnader påverkar områdena och kan påverka det historiska skede dessa ska visa. Delar av områdena har varit utsatta för kraftiga förändringar vilket gör dem mindre känsliga för vissa nytillskott och förändringar. De kvarvarande historiska fysiska spåren är mer känsliga för nytillskott och behöver i stället tas omhand och förstärkas.

- Landskapet som omger bostadsområdena är känsliga för nya inslag som påverkar öppenheten och siktlinjerna, liksom kontakten mellan odlingslandskapet och bebyggelsen.

- Gruvbostadsområdena är känsliga för ny bebyggelse eller tillbyggnader som skiljer sig i skala, struktur och uttryck.

- För att inte påverka gruvbostadsområdenas avgränsning och satellitlika

placering bör inte nya inslag tillkomma som konkurrerar eller binder samman gruvarbetarbostadsområdena med till exempel andra bostadsområden.

- Stor aktsamhet om de äldre kvarvarande fysiska spåren, exempelvis de äldre vägsträckningarna.

DAMM- OCH VATTENSYSTEMET

- Områdena i närmast anslutning till dämmen och dammvallar är känsliga för ny bostadsbebyggelse och andra stora anläggningar, exempelvis industrianläggningar. Effekterna av ny bebyggelse kan bli att läsbarheten minskar samt att förståelsen för de riksintressanta skedena försvinner. Siktlinjer kan påverkas och vattensystemets ursprungliga sträckning kan brytas av.

- Då vatten- och dammsystemet har varit av central betydelse för Sala silvergruvas produktion är det viktigt att underhålla de dammar som finns kvar för att sambanden fortfarande ska vara läs- och tolkningsbara. Det finns även en säkerhetsaspekt som gäller flera av dammarna och eftersatt underhåll kan medföra stora skador på egendomar och fastigheter om de brister. Vegetationen bör hållas nere på och vid anläggningarna.

SKOGEN INKLUSIVE STADSSKOGEN

- Genom skogens långa nyttjande som allmänning har utseende och karaktär skiftat. Det gör att ingen fastslagen karaktär bör råda vilket ger en relativt stor tålighet av förändring i delområdet skog. Genom århundrandena har dock skogen använts gemensamt av Salaborna, vilket gör den känslig för förändringar som minskar möjligheterna till gemensam användning.

- Skogsområdena mellan de viktigaste dämmena är tåliga för enstaka nya inslag i liten skala, exempelvis ny bostadsbebyggelse.

- Stadsskogen är känslig för avstyckningar i stor skala.

- Skogsbrukslämningar och torplämningar med flera är känsliga för skogsåtgärder och bör markeras ut i händelse av exempelvis avverkningar.

SALA BERGSTAD

- Aktsamhet om rutnätsplanen och dess kvadratiska och rektangulära tomter. Sammanslagningar eller uppdelning av kvarter påverkar värdet mycket. Bibehåll den småskaliga, smala gatustrukturen och gatans närhet till bebyggelsen. Huvudbyggnaderna är främst placerade längs gatan och komplementbyggnader på innergårdarna. Entré till bebyggelsen sker ofta via portlider. Fasadmaterial är ofta trä eller puts och taken släta sadeltak. Det homogena uttrycket kan påverkas negativt av avvikande byggnadsåtgärder eller materialval. Utformning av eventuella om- och tillbyggnader bör ta stor hänsyn till områdets helhetsverkan, den

ursprungliga rutnätsplanen och ske så att tomtgränser kan avläsas.

- Inom flera kvarter i stadskärnan finns gårdar med äldre bebyggelse bevarade, där byggnaderna berättar om hur staden har fungerat förr. Det är viktigt att man även framgent kan avläsa att det har funnits olika funktioner i bebyggelsen inom samma kvarter.

- I rutnätsplanens ytterkanter, vid riksintressets gräns, krävs aktsamhet i mötet mellan rutnätsstaden och den nya karaktären. Vid kompletteringsbebyggelse, nybyggnation eller ombyggnation bör den ske så att inte konkurrens uppstår som påverkar det historiska skede som riksintresset ska visa. Det kan till exempel handla om ny bebyggelse som avviker väsentligt från den historiska karaktären, eller stora förändringar i infra- eller grönstrukturer.

- Stor aktsamhet om de kvarvarande fysiska spår som finns från tidsperioden för rutnätsplanen.

SÄTRA BRUNN (U17)

Riksintresset består i en kurortsmiljö från 1700-talet. Sätra brunn har ett byggnadsbestånd från 1700-, 1800- och 1900-talen med kyrka, brunnshus och park.

Orten Sätra brunn ligger på gränsen mellan Fläckebo och Kila socknar i de sydvästra delarna av Sala kommun. Genom sin placering på Badelundaåsen, som under långa stycken i historien utgjort en viktig transportled, fick trakten kring Sätra många influenser utifrån. Grundvattnet från åsen och våtmarker i dess närhet gav goda möjligheter för djurhållning och flera fäbodar fanns i trakten under medeltiden. Fasta bosättningar etablerades så småningom och när Sätra Brunn lanserades som hälsokälla runt år 1700 hade människor sedan länge använt sig av källvattnet och brukat marken i området. De första byggnaderna uppfördes över en del av källorna som fanns på området, Segerkällan, Brudgumskällan, Olovskällan, Brudkällan och Ögonkällan. Området fylldes sedan på med badstuga, kyrka, sjukhus, apotek, logement och sommarhus till högreståndspersoner. Alla samhällsklasser var välkomna till brunnen, även de allra fattigaste. Dessa fick dock besöka brunnen tidigt på morgonen, innan de bättre bemedlade hade vaknat. På 1800-talet blev även bad i det hälsobringande vattnet en allt viktigare del av behandlingarna. Brunnsområdet har kontinuerligt i över 300 år använts för rehabilitering och socialisering även om verksamheten har förändrats över tid. I slutet av 1990-talet kompletterades verksamheten med konferensmöjligheter, vandrarhem och en ny bassäng. Sätra Brunn fungerar än i dag i högsta grad som mötes- och festplats.

NATURVÅRD

FÄRMANSBO URSKOG, KROKMOSSEN OCH SKENNAREN (NRO19011)

Våtmarkskomplex med intilliggande naturskog. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

SVARTÅOMRÅDET (NRO19012)

Svartåområdet består i ett odlingslandskap med ängar och naturbetesmarker.

Här finns artrika områden samt viktiga rast- och häckningsmiljöer för vadare och änder vid sjöarna Gorgen, Gussjön och Fläcksjön. Våtmarksområdet består av ett värdefullt kärr. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruksdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledningar, vägdragningar, båttrafik, reglering av vattenflödet och torrläggning. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt.

VITMOSSEN (NRO19013)

Våtmark med höga värden knutna till fågellivet. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

KALKOMRÅDET VID SALA (NRO19014)

Området har en mycket rik kalkflora i skog och på öppna hällmarker. Naturbetesmarker vid Sala gruvby. Våtmarksområde med värdefullt kärr. Det är viktigt att friluftslivet inom området kanaliseras för att slitage på den delvis känsliga vegetationen ska kunna undvikas. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

LÅNGHEDEN (NRO19016)

Långheden är en skog med tallhed som är en del av Badelundaåsen. Riksintresset består av en stor, representativ och välbevarad ås med välutvecklade strandvallar och terrasser. Förutsättningar för bevarande är att det inte bedrivs täktverksamhet utöver givna tillstånd. Verksamheter som skadar strandvallar och terrasser samt känsliga vegetationstyper måste undvikas och stor försiktighet iakttas vid avverkningar.

NEDRE DALÄLVOMRÅDET (NRO19017)

Nedre Dalälven har flera unika kvalitéer som gör att landskapet som helhet saknar motsvarighet i landet. Riksintresset består av ett stort våtmarksområde med värdefulla områden av myrar, kärr och sumpskogar. Älvsträckan uppströms Gysinge och Sevedskvarn är oreglerad, vilket medför att våtmarkerna årligen översvämmas. Mycket höga biologiska värden är knutna till gammal skog och våtmarker.
Förutsättningar för bevarande är att det inte sker reglering av älvsträckan och att lövskogsmiljöerna vid vattendragen bevaras. Ökat friluftsliv kan medföra slitage och störningar. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada riksintresset.

STORSJÖN (NRO19042)

Strandkomplex med värde av fuktäng och ornitologiska värden. Representativt odlingslandskap i slättbygd med odlingsrösen, ängslador, stengärdesgårdar, trägärdesgårdar och några fägator.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruksdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel,

bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledningar och vägdragningar.

GÖLMOSSEN, GOTTRICKSMOSSEN, NORRA RINGMOSSEN OCH HÖSKOVSMOSSEN (NRO19049)

Mossarna består av ett värdefullt våtmarksområde med flera mer eller mindre sammanhängande myrar som är hydrologiskt obetydligt påverkade och med ett flertal vegetationstyper och höga värden för fågellivet. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

FRILUFTSLIV

NEDRE DALÄLVEN (FU10)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer samt för vattenanknutna friluftsaktiviteter som fiske och paddling. Större delen av riksintresset är skyddat som nationalpark. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering längs Dalälven, buller, hinder längs stränder som kan påverka friluftslivets utövande på land och vatten, verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten, negativ visuell påverkan och friluftslivsverksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet.

SVARTÅDALEN (FU11)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer. Hela riksintresset, med undantag för Hällsjön och ett par sträckor längs Svartån, ingår i olika Natura 2000-områden. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering, buller, hinder längs stränder som kan påverka friluftslivets utövande på land och vatten, verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten och friluftslivsverksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet.

SALAKALKEN (FU12)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering, verksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet samt verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten.

MINERAL

Tistbrottet är av riksintresse enligt 3 kap. 7 § miljöbalken då det är en dolomitfyndighet. Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa. Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket 3 kap. 7 § miljöbalken.

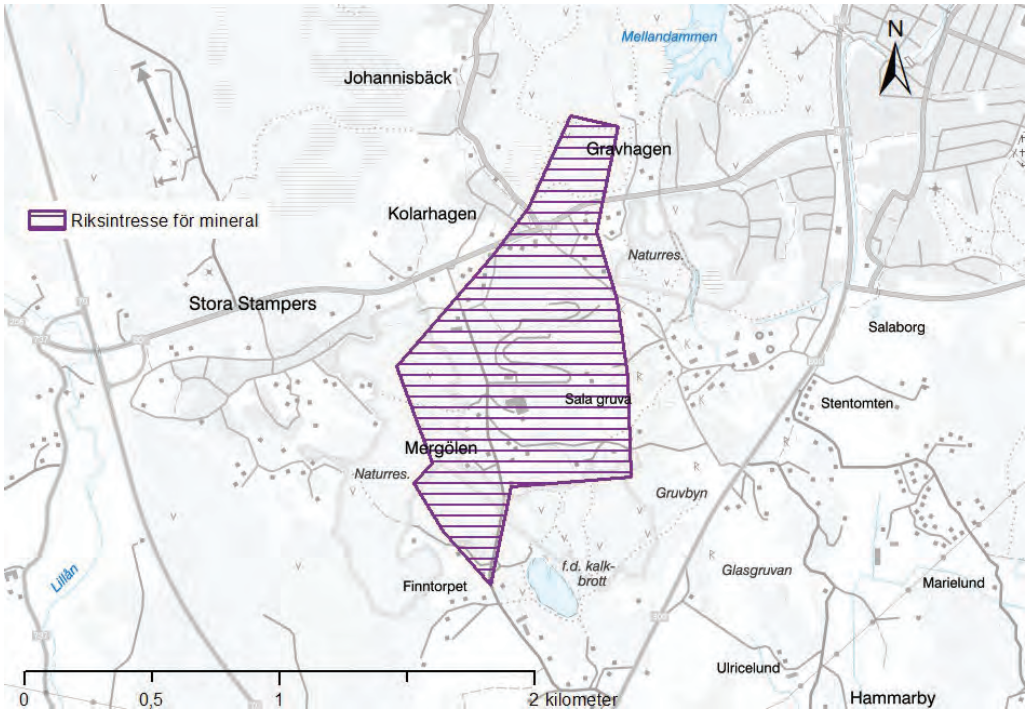

Riksintresse för mineral

TOTALFÖRSVARET

Hela landet utgör samrådsyta för höga objekt. Med höga objekt avses alla objekt över 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse respektive 45 meter inom sammanhållen bebyggelse. Definitionen av höga objekt utgår ifrån Lantmäteriets översiktskarta i skala 1:250 000. Områden markerade som tätort i kartan utgör sammanhållen bebyggelse.

Alla byggnadsobjekt oavsett typ som master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, byggnader etcetera som är högre än 20 meter över mark eller vattenytan eller som förkommer i kommunala planer ska remitteras till Luftfartsverket. Detta gäller oavsett position på svenskt territorium. Befinner sig objektet till havs eller i insjö skall även Kustbevakningen i Karlskrona remitteras.

I samband med framtida planering skall beredskapshänsyn tas till det civila försvaret/extra ordinära händelser. Med beredskapshänsyn menas att vid förändringar i samhället ta tillvara möjligheterna att göra samhället mer robust, funktionssäkert och flexibelt.

Vid Hälleskogsbrännan finns ett riksintresse för totalförsvaret enligt 3 kap. 9 § miljöbalken.

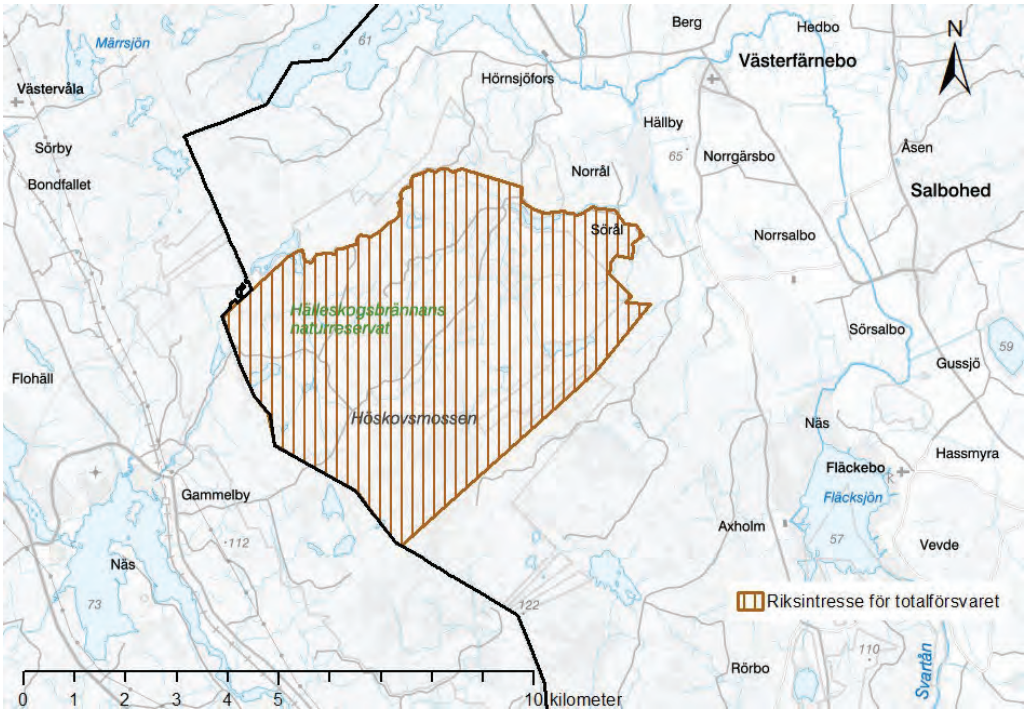

Riksintresse för totalförsvaret

KOMMUNIKATIONER

Riksintresse för kommunikationer är riksväg 70, 72 och 56. Järnvägen är av riksintresse.

DALÄLVEN

4 kap. 2 § miljöbalken redovisar områden som i sin helhet är av riksintresse. Dalälven från Avesta till Skutskär är av riksintresse enligt 4 kap. 2 § miljöbalken. Inom dessa områden ska turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

Skydd av natur

Skydd av naturmiljöer avser lagskyddad natur och inte frivilligt avsatta områden. Frivilligt avsatta områden är en mycket viktig skyddsform men kan upphöra med kort varsel. Lagskyddade områden finns idag såväl i skog och odlingslandskap som i de maritima miljöerna och då främst till havs. Sjöar och vattendrag kan naturligtvis även ingå i mer landbaserade områden. Det är något som eftersträvas allt mer, exempelvis ur avrinningsområdesperspektiv.

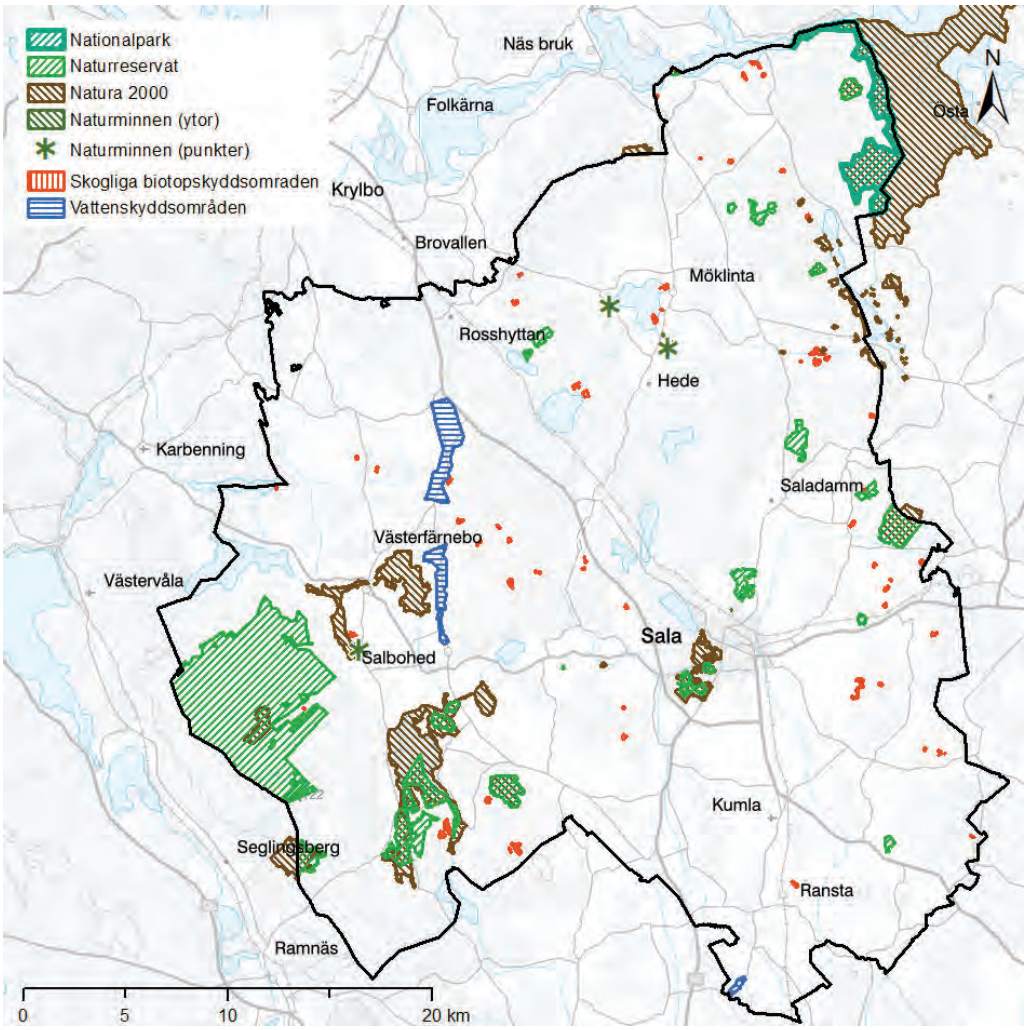

Skyddade naturområden i Sala kommun

NATURA 2000

Natura 2000 är en gemensam skyddsform för alla EU-länder, som utgår från två naturvårdsdirektiv, Habitatdirektivet och Fågeldirektivet. Syftet med de två direktiven, är att bygga upp ett nätverk av skyddade områden inom EU, som utgår från förekomsten av utpekade habitat med tillhörande arter samt utpekade fågelarter. Alla medlemsländerna har samma skyldighet att peka ut och säkra områden i en bestämd total areal för de olika habitaten. I Sverige har vi valt att implementera Natura 2000 som en skyddsform och ett riksintresse i 7 kap. miljöbalken.

Skyddsformen kan till viss del liknas vid ett kultur-, eller naturreservat, men skiljer sig på ett par avgörande punkter. Utgångspunkter, utöver förekomst av

utpekade habitat och/eller fågelarter, för inrättandet av ett Natura 2000-område är att området har någon form av områdesskydd sedan innan, eller att det är utpekat som område med samrådsplikt. Dessa utgångspunkter har vi valt att tillämpa i Sverige.

Länsstyrelserna ansvarar för att ta fram förslag på nya Natura 2000-områden. Därefter granskar Naturvårdsverket urvalet och föreslår områden till regeringen. Sedan beslutar regeringen att till EU-kommissionen föreslå att dessa områden ska upptas i Natura 2000-området. Därefter kan ett säkerställande arbete påbörjas inom området. Detta görs genom att en basinventering genomförs av de utpekade arterna och habitaten. En skötselplan arbetas fram och mål sätts upp där bevarandestatusen för dessa ingående värden blir säkerställda. Så här långt liknar ett Natura 2000-område naturreservaten, förutom att ett beslut om ett reservat inte görs av EU.

Det som skiljer naturreservat från Natura 2000-område är, att i ett naturaområde kan det bedrivas olika typer av verksamheter, så länge dessa inte negativt påverkar de utpekade värdena. Om en verksamhet ska kunna få ett tillstånd att bedrivas, så kan det bli fråga om att en omfattande ”Särskild tillståndsprövning” genomförs, enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Detta kan även i vissa fall behöva utföras för byggande och/eller verksamheter som tillkommer utanför Natura 2000-området, om dessa kan komma att negativt påverka de utpekade värdena inom naturaområdet. Här finns det en vägledning till konsekvensutredningen som i sådana fall behöver göras för att ta fram planer och projekt, som kan komma att påverka ett Natura 2000-områdes utpekade värden negativt. I vägledningen kan det utläsas hur Artikel 6.3 samt 6.4 i Habitatdirektivet bör tillämpas. Enligt 6 kap. 28 § miljöbalken ska även en Specifik miljöbedömning samt en miljökonsekvensbeskrivning genomföras.

Arbetet kring Natura 2000-områden är till för att säkerställa att områdets naturvärden med de utpekade habitaten och arterna inte försämras eller att bevarandearbeten inte försvåras. På grund av detta skiljer sig ett naturaområde från exempelvis ett naturreservat, då kraven på prövning är hårdare i ett Natura 2000-område. Kraven kan även innefatta prövningsplikt för sådant som händer utanför Natura 2000-området.

NATIONALPARKER

Den högsta och mest långtgående skyddsformen som enbart används för områden med mycket ovanliga och ofta komplexa naturvärden. Här eftersträvas större områden som kan fungera som ekologiskt mer eller mindre kompletta områden. Helhetsmiljöer eftersöks som mer ska kunna fungera på landskapsnivå. Nationalparker kan även uppvisa helt unika värden som är särskilt innehållsrika när det gäller artsammansättningar, ekologisk funktionalitet och sammansatta naturtyper och landskapstyper. Ett fint exempel på den senare varianten finns i Färnebofjärdens nationalpark som har ett välfungerande ekosystem som är sammansatt av både vattenmiljöer och landbaserade skogsekosystem med mellanliggande unika våtmarker. Nationalparker kan bara bildas av staten och de markområden som parken kommer att utgöras av ska vara inlösta och ägda av staten.

NATURRESERVAT

Till skillnad från nationalparkerna så kan både staten, genom länsstyrelser och

stiftelser, och kommuner inrätta naturreservat. Beslut om bildande av naturreservat tas på politisk nivå och genomförs med egna medel men det går att söka statliga bidrag.

NATURMINNE

Skyddsformen naturminne har funnits med sedan starten med att skydda natur och oftast har det handlat om att skydda punktobjekt. Främst i form av gamla träd men även olika typer av geologiska naturfenomen. Här i Sala kommun kan nämnas ”Fornebytratten” i Möklinta socken (en geologisk formation i ås) och Kalkbacken i Sala (kommunalt beslut 2006). Det finns även sju skyddade träd. I regel är naturminnena av äldre datum, eftersom den skyddsformen var populär då. De här träden innehåller många gånger mycket höga biologiska värden.

BIOTOPSKYDD

Biotopskydden ska skydda de arealsmässigt mindre områdena. Den här skyddsformen bidrar dessutom till att på sikt uppfylla berörda miljömål och nå de uppsatta gränsvärdena för långsiktigt säkerställande av biologisk mångfald. Biotopskyddet finns i två varianter. Det generella biotopskyddet finns endast i odlingslandskapet. Det kan utgöras av punktobjekt som små åkerholmar eller källor. Eller av linjära objekt som trädrader, alléer, vattenförande diken. De här biotopskyddade objektens hela lista finns uppräknade i miljöbalken men är inte utmärkta i naturen såsom de tidigare uppräknade skyddsformernas objekt är. Skyddet är generellt och om det blir aktuellt med exploateringar som kan komma att hota dessa krävs det dispens. Dispens krävs även för att byta ut enstaka träd i en trädrad.

Biotopskyddet i skogen har inget generellt skydd. Vilka typer av skogsmiljöer som kan vara aktuella för ett biotopskydd finns beskrivna i miljöbalken. Här blir det fråga om samma typ av förhandling och inrättande som för reservaten. Biotopskyddade skogsområden inrättas i huvudsak av Skogsstyrelsen med ekonomiskt stöd av staten. Även här har kommunerna en möjlighet att arbeta med avsättning av områden men det är få kommuner som hittills nyttjat den möjligheten.

ARTSKYDDSFÖRORDNINGEN

I förordningen som är en del av miljöbalken tas det upp vilka arter som har ett särskilt skydd förutom fridlysningsskyddet som finns för ett begränsat antal arter. Skyddet av de uppräknade arterna är Sveriges väg för att implementera art- och habitatdirektivet samt fågelskyddsdirektivet, i landets lagstiftning. I alla typer av verksamheter som bedrivs av de areella näringarna, som kan komma att påverka arterna negativt, finns det ett ansvar att vidta relevanta åtgärder för att minska risken för negativ påverkan. Även kommunerna har en skyldighet att beakta förordningen vid exempelvis planläggning och exploatering av naturmark. Kommunen är här skyldig att inhämta kunskap om eventuellt förekommande arter i planområdet, hur dessa påverkas av en exploatering samt hur negativ påverkan kan minimeras. Utgångspunkten är att Sala kommun ständigt ska eftersträva ”att en kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) ska bibehållas” på alla plan för dessa arter samt att skapa möjligheter för att uppnå det 16:e biologiska mångfaldsmålet.

På Sala kommuns skogsinnehav tillämpas redan idag artskyddsförordningen

genom att förordningen har inarbetats i Skogsbruksplanen vilket har inneburit ett vägvinnande integrerat arbetssätt vid planering av avverkningarna. Detta för att nå det dubbla och likvärda målet med ett ekonomiskt såväl som ett ekologiskt uthålligt skogsbruk.

VATTENSKYDDSOMRÅDE

Vattenskyddsområde är ytterligare ett exempel av en skyddstyp. Vattenskyddsområden inrättas av kommunen. Oftast kring kommunens egna vattentäkter, men även andra större vattentäkter av stor betydelse behöver ett skyddsområde. Skyddsområdet syftar till att säkra en allmänviktig installation från att bli direkt eller indirekt påverkad negativt vad gäller vattenkvaliteten. I det värsta av scenarier kan en vattentäkt riskera att slås ut helt med oöversiktliga konsekvenser.

Även vattenskyddsområden märks upp i terräng och på kartor, ofta med skyltar som informerar om vattenskyddsområdet och vart man vänder sig om en olycka sker. I Sala kommun är frågan om inrättande av vattenskyddsområden pågående och idag har inte någon täkt det skydd som de behöver, bland annat beroende på ny kunskap om influensområdenas utbredning utanför själva åskroppen.

Strandskydd

Strandskyddet är en generell skyddsform av stränder vid sjöarna, utefter vattendragen och våra kuster. Ramverket som omgärdar skyddet av våra stränder finns i miljöbalken och adresserar huvudsakligen den biologiska funktionen och den mycket stora artmångfalden knutna till stränderna. Lagen syftar även till att säkerställa allmänhetens möjligheter att vistas vid stränderna och tillgodose ett rikt friluftsliv där. Omfattningen av detta skydd beskrivs i ett särskilt kapitel om strandskydd.

Redan 1950 kom den första strandskyddslagen, mycket som en reaktion på etableringarna av fritidshusen som tog fart ordentligt. Tillgången till stränder behövde säkras så att även det rörliga friluftslivets behov kunde tillfredsställas. Strandskyddet gäller generellt 100 meter upp på land och 100 meter ut i vattnet från strandlinjen. Strandskyddets syfte är att allmänhetens möjligheter till att röra sig utefter stränderna ska ha ett företräde. Likaså ska skyddet säkerställa den biologiska funktionen i stranden. Om det finns ett intresse att exploatera i en strand, bygga eller gräva måste det ansökas om dispens från strandskyddets bestämmelser.

Länsstyrelserna kan sedan ta egna beslut, som mer harmonierar med hur landskapen ser ut i just deras län. I Västmanland tog länsstyrelsen beslut om att minska strandskyddet i små vattendrag ner till 25 meter. De mest värdefulla stränderna, utmed Dalälven samt Fläcksjön, fick ett utökat skydd på 300 meter.

Kommunen har hand om både prövning om undantag och tillsyn av strandskyddet med länsstyrelsen som överprövande myndighet. För att en prövning ska kunna göras och ett eventuellt tillstånd kunna ges måste det finnas ett särskilt skäl. De särskilda skälen för upphävande av eller dispens från strandskyddet anges i 7 kap 18 c § miljöbalken. Ett beslut i positiv riktning får inte strida mot strandskyddets syfte, nämligen den biologiska funktionen och den allemansrättsliga tillgängligheten till stranden.

Kommunen kan i översiktsplanen peka ut särskilda områden för landsbygdsutveckling i närheten av stränder, så kallade LIS-områden. Inom dessa utpekade områden är det tillåtet att använda särskilda skäl för landsbygdsutveckling när prövning av dispenser och upphävande av strandskydd görs. Genom att peka ut dessa områden kan kommunerna ta hänsyn till såväl skyddet av strandskogar och biotoper som till möjligheterna för landsbygden att utvecklas och på så vis skapa en balanserad och hållbar samhällsutveckling. För att kunna göra det så måste det finnas en aktuell översiktsplan som redovisar sådana områden. Områdena ska vara väl definierade och av begränsad omfattning och områdena ska bidra till utvecklingen på landsbygden.

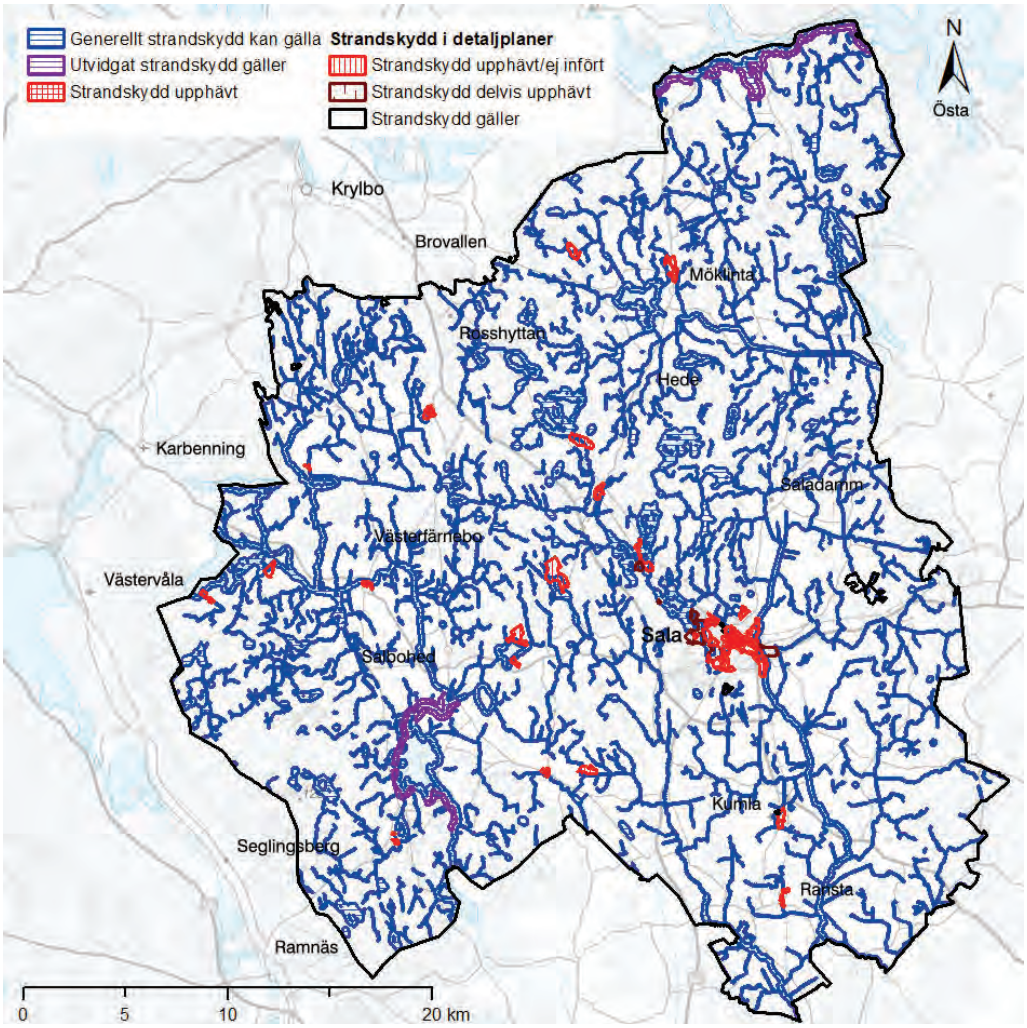

Områden med strandskydd i Sala kommun

Landsbygdsutveckling i strandnära läge

Sedan 2010 kan kommuner, i sin översiktsplan eller i ett tillägg till översiktsplanen, peka ut områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen – LIS-områden. Syftet är att långsiktigt stimulera den lokala och regionala utvecklingen på landsbygden. Redovisningen i översiktsplanen ska vara vägledande när man prövar ansökningar om dispenser från strandskyddet och upphävande av strandskyddet inom utpekade LIS-områden.

Villkoret är att byggnationen kan ske utan att strandskyddets syften åsidosätts. Kommunen måste, vid utpekande av LIS, uppskatta vilka långsiktiga effekter som de föreslagna lättnaderna kan ha på strandskyddets syften. Allmänheten ska fortfarande ha god tillgång till strandområden och djur och växter på land och i vatten ska ha goda livsvillkor. Områdena bör sammantaget inte omfatta mer än en begränsad del av de strandområden inom en kommun som omfattas av strandskydd.

Inom områden som kommunerna har pekat ut för landsbygdsutveckling i strandnära lägen kan det särskilda skälet för landsbygdsutveckling användas när man prövar dispenser eller upphäver strandskyddet i detaljplan. Det betyder att förutom de särskilda skäl som anges i 7 kap. 18 c § miljöbalken, kan även skälen som anges i 7 kap. 18 d § miljöbalken tillämpas. Det kan gälla en byggnad, anläggning eller verksamhet som långsiktigt bidrar till utvecklingen av landsbygden eller, om det gäller en- eller tvåbostadshus, när de uppförs i anslutning till befintlig bebyggelse.

FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR VATTEN OCH AVLOPP INOM LIS

En VA-utredning krävs för varje enskilt LIS-område där både befintlig och planerad bebyggelse tas med för att utreda vilken VA-lösning som krävs för området.

Om allmänt VA blir aktuellt i dessa områden utifrån 6 § Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster innebär det troligtvis stora kostnader för utbyggnad av allmänt VA då kommunens sjöar är långt ifrån befintliga verksamhetsområden för vatten och avlopp. Detta gäller även i ett längre tidsperspektiv med utblick mot år 2050.

LIS-UTREDNING

Lämpliga LIS-områden i kommunen kommer att utredas i ett senare skede i form av ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. En LIS-utredning, med fokus på att analysera tillgänglig strand i kommunen, har tagits fram som ett underlag till de kommande arbetena med utpekande av LIS-områden i Sala kommun. I slutet av avsnittet presentas en vägledning med värden och hänsyn som bör beaktas och beskrivas för varje föreslaget LIS-område framöver.

ÖVERSIKT

Sala kommun är belägen geografiskt mitt på Limes Norrlandicus, det vill säga den biologiska norrlandsgränsen. Sett ur ett landskapsperspektiv innebär det att kommunen delas så att den sydöstra halvan representerar ett mer flackt

jordbrukslandskap. Den nordöstra halvan utgörs av ett landskap rikt på våtmarker, mera sammanhängande skogar och ett allt mera kuperat landskap, desto längre nordväst tar bergslagsterrängen över allt mera. De här förhållandena påverkar även tillgången på sjöar och sjöarnas utseende samt karaktär. De näringsfattigare skogssjöarna dominerar naturligt här och utgörs främst av steniga sjöar med grusbotten samt myrsjöar, eller en kombination av de båda typerna. Partier med bladvassträndер förekommer i en del av sjöarna men är inte på något vis dominerande i flertalet sjöar. Utefter dalsänkorna, och då främst i Svartåns dalgång och Storåns övre flöden i Möklinta socken, finns de typiska grunda och mycket näringsrika lerslättssjöarna. Här dominerar breda bladvassbälten, tillsammans med fräken-, och kolvassbälten. Eftersom flera av sjöarna där dessutom sänkts i varierande omfattning finns ofta innanför vassarna björksumpskogar och salixområden.

Inom eller delvis inom Sala kommun finns 87 sjöar. Allt från mycket små, ibland namnlösa, tjärnar till större sjöar som Storljusen (uppdämd skogssjö), Storsjön i Möklinta (lerslättsjö) och Hörendesjön som är kommunens största och tillika djupaste sjö (klarvattensjö med stenbotten och vikar som är grundare och näringsrikare med lerbotten) och som delas med Norbergs kommun.

I den här utredningen har kommunens vattendrag undersökts. Utredningen har begränsats till de delar av kommunens huvudvattendrag (Svartån och Sagån), som idag har 100 m strandskydd, samt Dalälven som har 300 m strandskydd. Detta för att kunna fånga in strandnära miljöer utefter vattendragen, som skulle kunna vara attraktiva för ett strandnära boende. De kartor som utredningen har utgått från är Lantmäteriets Gröna kartan 1:50 000 varifrån strandskyddet utgår. Övriga små vattendrag på kartan, som är markerade med en enkel blå linje, har i Västmanlands län ett begränsat strandskydd på 25 m.

TILLGÄNGLIGHETEN

Inledningsvis kan det konstateras att sjöarna i kommunen har en tillgänglighet som tillåter besök under någon del av året. Antingen till fots eller, i några fall, med båt. De vassrika sjöarna räknas till de mest svårtillgängliga, om besökaren inte har tillgång till båt i den aktuella sjön. Även myrsjöarna kan vara svårtillgängliga, eftersom de i många fall omges av mjukmattemossar, vilket gör ett besök vid stranden lite besvärligt. Samtliga sjöar går att besöka på vintern när vinterisarna lagt sig och blivit säkra. Men det finns ytterligare begränsningar. Förutom vassrika stränder och myrar har utredningen även tittat på hur mycket strand som redan är ianspråktagen som tomtmark och var det finns allmänna vägar, järnvägsbankar och dammvallar som begränsar det fria strandområdet. Till detta kommer utefter kommunens vattendrag även sidvallängarna utefter Svartån, som under huvuddelen av året är tillgängliga, men under främst vår och höst kan ligga under vatten. En typ av begränsning är vägbommar som omöjliggör motorburen trafik fram till, eller i närheten av, sjöar. För besökare som är vana att ta sig fram till fots i terrängen, eller som trafikerar skogsvägarna med cykel, är detta inget problem, men för många människor kan dessa bommar bli till ett hinder och omöjliggör därmed ett besök vid skogssjöar.

TILLGÅNGEN TILL STRAND

Längden på stränderna vid kommunens sjöar och tillämpliga delar av vattendragen har mätts upp på karta. Detta av praktiska skäl och det innebär att de nedan redovisade längderna på strand får ses som en uppskattning. Den

noggrannhet som ett redovisande av en exakt längd kräver går inte att åstadkomma på karta. Inte heller alla sjöar har en exakt angivning av strandlinjen. Exempel på detta syns i några av kommunens lerslättsjöar. Mätningarna resulterade i en total strandlängd på 315 km, varav 93 km är strand utefter de uppmätta vattendragen. Varje strand är mätt för sig eftersom ett vattendrag har två stränder. Den exakta strandlängden ligger alltså en bit över dessa värden.

För en besökare är dessa stränder i varierande omfattning tillgängliga att besöka någon del av året. Stränderna i Sala kommun är inte så exploaterade som man kan tro. Om man undantar de vatten som ligger inom detaljplanerade stadsområden så handlar det om 9,3 km strand som är tomtmark. I kommunen finns det även ett antal fritidshusområden intill sjöar som är detaljplanerade och där planområdet sträcker sig till sjön. I flera av dessa områden har strandskyddet upphävts. Stränderna är där tillgängliga att beträda men inte att bebygga, eftersom det numera krävs så kallad ”fri passage” utefter strandlinjen. Strandskyddet är upphävt på sammanlagt 1 260 m.

Av Sala kommuns 87 sjöar ligger idag 13 sjöar helt eller delvis inom naturreservat. Sjöarnas strandlinjer omfattar sammanlagt 19,6 km strand. Flera sjöar är belägna i skogliga våtmarker som mossar och kärr, helt eller delvis omslutna av våtmarkerna. Vid flera av dem finns punkter i stranden som är fastmark och kan utgöra besökspunkter. Det kan vara svårt att besöka de här stränderna sommartid. Även att exploatera i form av bebyggelse kan bli en utmaning beroende på vilken typ av boende som avses skapas. Den sammanlagda längden myrstränder uppgår till 46,5 km. Även vid kommunens lerslättssjöar finns det fastmarkspunkter som går att använda för ett besök, aningen för fiske eller för andra typer av naturupplevelser. Ofta finns det, trots fastmark, ett tunnare vassbälte utanför. Strand med vassbälte utgör sammanlagt 56,1 km, vilket är majoriteten av den totala strandlängden i den här sjötypen. Byggande invid vassjöar kräver ofta en bra nivåskillnad så att sjökontakt kan erhållas av sjöytan över vassbältena, medan bad inte kan rekommenderas på grund av övergödning och i regel ganska omfattande sjöängar.

Ytterligare en parameter att förhålla sig till är bommade skogsbilvägar i kommunen. Bommarna utgör, som tidigare nämnts, ett hinder för många att besöka skogssjöarna och få uppleva tystnad, stillhet och naturkontakt med skogens djur. Hela 35 av Sala kommuns 87 sjöar befinner sig innanför vägbommar helt eller delvis (i några få fall) och har tillsammans 78 km strand. Om ett byggande kan bli aktuellt att genomföra vid någon av dessa sjöar (som ett LIS-område), hänger ofta på ett flertal markägare och delägare i samfälligheter. Förutom att praktiska, billiga och smarta lösningar när det gäller all infrastruktur, måste komma på plats.

Vattendragen som ingår i det här underlaget är Svartåns huvudfåra upp till Långsjön, samt biflödet Lämmån/Prästhyttån upp till Lasjön. Sagån upp till Tärna by, i båda fallen räknat från kommungränsen i söder. Dalälven med sitt 300 m strandskydd har strand i Sala kommun, från Tyttboforsen i öster till strax väster om Forsbo gård.

Vattendragen erbjuder ett antal lämpliga ställen för en bebyggelse inom ramarna för LIS. Men det är sammanlagt fråga om ganska begränsade strandlängder, utspridda utefter de fyra vattendragen. Totalt handlar det om sammanlagt 22 km strand, och då skogklädd strand, om man utgår från ett restriktivt

förhållningssätt kring ianspråktagande av åkermark, (35,5 km strand) för bostadsbyggande. Detta gäller naturligtvis även utefter sjöstränderna. Åkermarken invid sjöarna ligger oftast lågt och upplevelsen av sjön begränsas av strandskog, viden och vass.

Av stränder vid vattendrag ligger 5 280 m inom nationalparken längs Dalälven i skogsbrukets naturområden. Ytterligare 820 m befinner sig inom naturreservat. De här strandområdena kan därmed inte exploateras annat än för det rörliga friluftslivets behov om det överensstämmer med områdenas skötselföreskrifter. 30,5 km strand avskiljs, oftast från jordbruksmark, genom en invallning. Alternativt utgörs det av översilad strandäng. I båda fallen är stränderna tillgängliga för besök, men går inte att bebygga på grund av de regelbundet förekommande översvämningarna vår och höst. Naturliga betesmarker på fastmark (som inte översvämmas) utgör endast 1 040 m. Biologiskt har de här betesmarkerna ett så högt tillskottsvärde i strandmiljön och är så ovanliga, att de bör skyddas av den anledningen. Tomtmark, utefter vattendragen, finns på totalt 2 710 m strand.

BYGDEUTVECKLINGSFÖRSTÄRKANDE EFFEKTER MED INRÄTTANDE AV LIS-OMRÅDEN

Syftet med en kartläggning av LIS-områden är att undersöka vilka positiva effekter framtida LIS-områden skulle kunna få på servicenoder och utvecklingsorter. Ett förslag är att ett LIS-område inte ska vara beläget längre bort än 7,5 km fågelvägen från en servicenod eller utvecklingsort. Med anledning av att inom det avståndet är det störst anledning att nyttja den service och det utbud som finns i närmsta ort, i stället för att behöva söka sig till Sala stad. I kartan illustreras en utbredning av mervärden, som kan genereras av att det finns ett eller flera LIS-områden i ortens närhet.

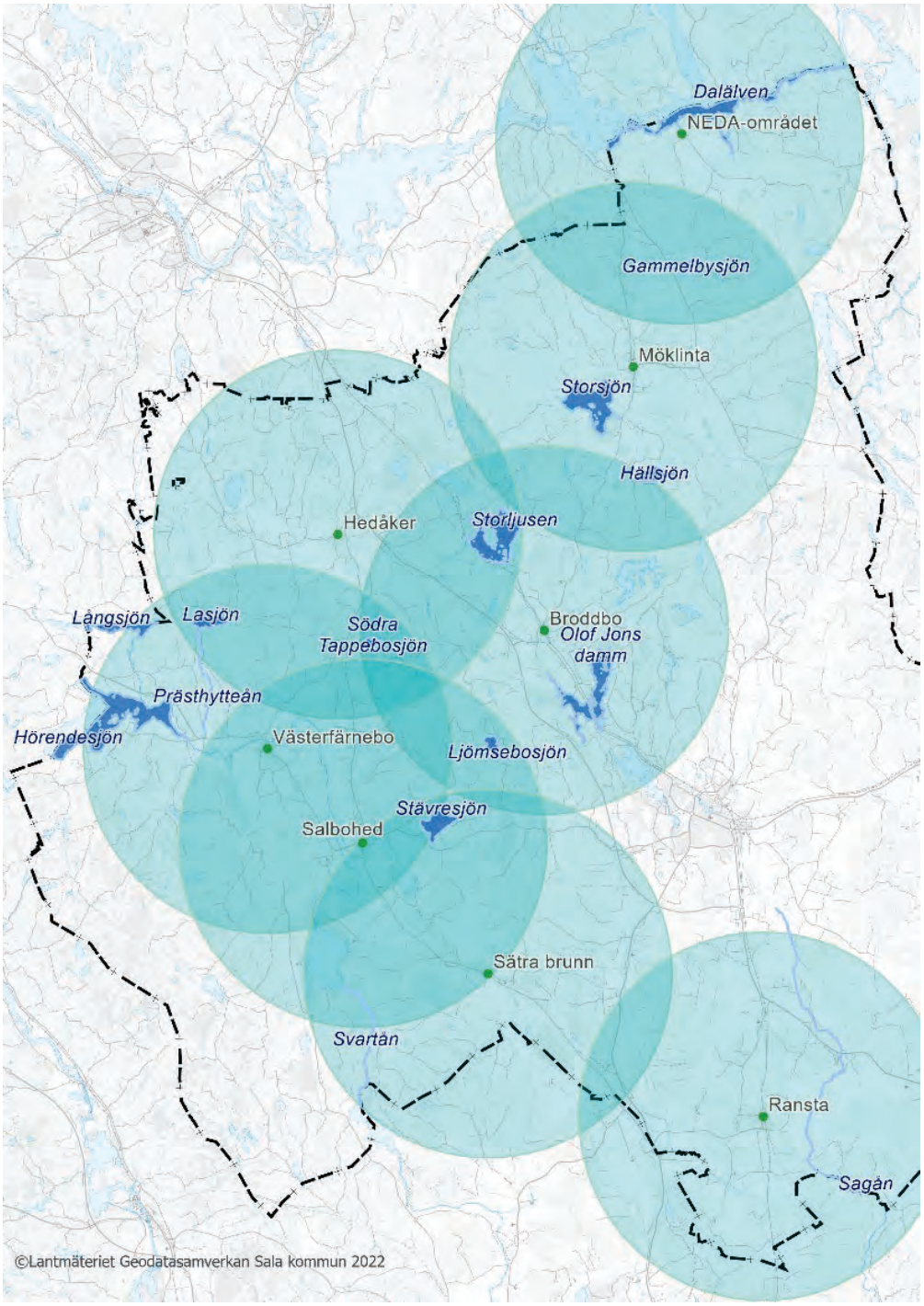

Analys av strandlinje och tillgängliga sjöar inom en radie av 7,5 km servicenoder och utvecklingsorter

Med den ovan genomförda genomgången av grundförutsättningarna som vi ser, med kommunens sjöar och vattendrags strandförhållanden, går det att peka ut några sjöar och vattendragsträckor, vars förutsättningar torde vara goda för framtida LIS-områdesutredningar. Ovan presenterade grundförutsättningar kan kommunen ha med sig i dialog med berörda markägare och boende i de bygder där sjöarna och vattendragen befinner sig. Det behöver poängteras att initiativet till utredningarna bör komma från bygdens befolkning.

VÄGLEDNING LIS INFÖR TEMATISKT TILLÄGG TILL ÖVERSIKTSPLANEN

För varje föreslaget LIS-område, utöver de villkor som ska vara uppfyllda enligt miljöbalken 7 kap 18 e §, anser kommunen att följande ska utredas vidare:

- påverkan på allmänhetens friluftsliv
- påverkan på växt- och djurarter
- påverkan på omkringliggande våtmarker
- påverkan på klimatet genom analys av kommunikationers tillgänglighet, främst kollektivtrafik och gång- och cykelstråk
- möjligheten att ta sig mellan allemansrättsliga tillgängliga områden
- sårbarheten för klimatförändringar, med särskilt fokus på skyfall, erosion, ras och skred, så att den planerade bebyggelsen inte blir olämplig med hänsyn till hälsa och säkerhet i områdena
- möjliga vatten- och avloppslösningar
- påverkan på kulturmiljövärden och riksintressen för kulturmiljövården.

MILJÖKVALITETSNORMER

I detta kapitel kan du läsa om miljökvalitetsnormer. Kapitlet inleds med en generell beskrivning om miljökvalitetsnormer. Därefter följer avsnitt om miljökvalitetsnormerna för luft, vatten och buller. Avsnitten innehåller information om respektive miljökvalitetsnorm samt åtgärder som kommunen ämnar genomföra för att uppfylla dessa.

Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer (MKN) har funnits som styrmedel i svensk lagstiftning sedan år 1999 då föreskrifter om miljökvalitetsnormer skrevs in i miljöbalkens femte kapitel. Det övergripande syftet med normerna är att skydda människors hälsa och naturmiljön. Miljökvalitetsnormer kan hänföras till olika EG-direktiv för miljökvalitet. I plan- och bygglagen står att kommunens översiktsplan ska redovisa de allmänna intressen och de miljö- och riskfaktorer som bör beaktas vid beslut om användningen av mark- och vattenområden. Av planen ska även framgå hur kommunen avser att iaktta åtgärder för att följa gällande miljökvalitetsnormer.

Miljökvalitetsnormer syftar till att säkra egenskaper i miljön som är av betydelse för människors hälsa och miljö. Det långsiktiga syftet är att varaktigt skydda eller avhjälpa skador eller olägenheter för dessa intressen. Indirekt kan förbättrad miljökvalitet för dessa ändamål även förbättra förutsättningarna för andra faktorer.

Miljökvalitetsnormer för luft

Miljökvalitetsnormerna omfattar koncentrationen av partiklar (med partikelstorlek PM2,5 och PM10) i luften samt koncentrationen av följande ämnen: Bens(a)pyren, arsenik, kadmium, nickel, bly, kvävedioxider, kväveoxider, svaveldioxid, kolmonoxid, ozon och bensen. De normer som är svåra att följa är vanligtvis de för kvävedioxid och de för partiklarna PM10. Idag gällande förordningar och föreskrifter för utomhusluft finns att läsa i Luftkvalitetsförordningen (2010:477).

Miljökvalitetsnormerna för utomhusluft gäller i hela landet. Med utomhusluft avses enligt förordningen utomhusluften med undantag för arbetsplatser samt vägtunnlar och tunnlar för spårbunden trafik. De flesta normerna är så kallade gränsvärdesnormer som *ska följas*, medan några är så kallade målsättningsnormer som *ska eftersträvas*. Normerna baseras huvudsakligen på krav i EU-direktiv.

KOMMUNEN SKA KONTROLLERA LUFTKVALITETEN

Kommunen ansvarar för att kontrollera luftkvaliteten för de flesta miljökvalitetsnormerna, antingen i samverkan med andra kommuner eller på egen hand. Kommunen ansvarar även för att tillhandahålla aktuell information om föroreningsnivåerna. Naturvårdsverket ansvarar för kontroll av miljökvalitetsnormerna för kväveoxider och svaveldioxid i regional bakgrund

(landsbygd) samt miljökvalitetsnormerna för marknära ozon.

Förutsättningarna för god luftkvalitet i Sala kommun bedöms vara goda då det finns få verksamheter med betydande luftkvalitetspåverkan. Bebyggelsen är låg med få högt belastade gaturum. Det är dock viktigt att ta hänsyn till luftkvaliteten i den fortsatta samhällsplaneringen eftersom det i dagsläget passerar en relativt stor andel tung trafik (upp till 20 procent) genom de centrala delarna av orten. Större vägar passerar också genom några av kommunens mindre orter. Inga miljökvalitetsnormer för luft överskrids i kommunen. I Sala kommun finns de högsta partikelhalterna och svaveloxidvärdena vid Stockholmsrondellen och Ringvägen. SMHI:s mätning av Bens(a)pyren indikerar dock en relativt omfattande vedeldning i kommunen som innebär att ytterligare beräkningar och mätningar för detta bör göras.

ÅTGÄRDSPROGRAM

För alla miljökvalitetsnormer har fastställts en tidpunkt då de ska vara uppfyllda. Om en miljökvalitetsnorm överskrids eller riskerar att överskridas, kan ett åtgärdsprogram behöva upprättas. Bestämmelser om åtgärdsprogram finns i miljöbalken och luftkvalitetsförordningen. För miljökvalitetsnormer för luft är det Naturvårdsverket som ska bedöma behovet av åtgärdsprogram. Länsstyrelsen ska upprätta programmet om det inte överlåts till kommunen.

NORMEN FÖR KVÄVEOXID

Då personer utsätts för höga kvävedioxidhalter ökar luftrörens känslighet och lungornas funktion försämras. Personer med svår astma och bronkit är särskilt utsatta. Vid all förbränning i luft bildas kvävedioxid. Det är trafiken (främst personbilar och lastbilar men också buss- och båttrafiken) som är den största utsläppskällan för kvävedioxid. Stora utsläpp kommer även från förbränningsanläggningar (oljeeldning och olika industriprocesser). Vindar från utlandet medför också att kvävedioxidhalten ökar.

NORMEN FÖR PARTIKLAR (PM10)

Höga partikelhalter kan medföra påverkan på lungfunktionen, lungsjukdom och ökad dödlighet. Särskilt utsatta är personer med sjukdomar i luftvägar, hjärta eller kärl. PM10 betecknar partiklar med en diameter mindre än 10 µm (0,01 mm). Dessa partiklar kan i sin tur delas upp i ultrafina, fina och grova partiklar. Liksom för kvävedioxid bildas partiklar vid all förbränning. Den största utsläppskällan för partiklar är biltrafiken. Även väghållning är en stor utsläppskälla genom sandning och saltning. Höga partikelhalter är därför ett typiskt nordiskt problem i och med att PM10 halterna ökar kraftigt i vinterväglag.

MÖJLIGA ÅTGÄRDER FÖR FÖRBÄTTRAD LUFTKVALITET

- Utred nya planer som kan medföra en påtaglig trafikökning och ge tydliga ökningar av föroreningshalter vid gator och vägar och vidta åtgärder för att minska påverkan på luftkvalitet.

- Utred behovet av förbifart vid Sala stad för att minska andelen tung trafik genom staden.

- Bedöm påverkan av miljökvalitetsnormer vid nyanläggning av vägar och gator.

- Sänk hastigheten på vissa gator för att minska partikelhalterna.
- Minska mängden vägdamm som rörs upp.

Miljökvalitetsnormer för vatten

I 5 kap. 4 § miljöbalken framgår att ”en myndighet eller en kommun får inte tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller som har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm. Vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att verksamheten inte ska medföra en sådan försämring eller ett sådant äventyr. Lag (2018:1407).”

Utgångspunkten för arbetet med förvaltning av vatten är avrinningsområden och vattnets väg i landskapet. Det är inte de administrativa gränserna mellan kommuner och län som är viktiga. I arbetet ska vattenresurserna betraktas både som ett naturvärde och som en social och ekonomisk resurs.

Ett samordnat vattenförvaltningsarbete, där alla aktörer arbetar mot samma mål utifrån ett avrinningsområdesperspektiv, kallas integrerad vattenförvaltning. Vattenförvaltningen ska involvera alla som berörs av vattenfrågor såsom näringsliv, kommuner, markägare, intresseorganisationer med flera.

Vattendirektivet är ett regelverk som ställer krav på alla EU:s medlemsländer att uppnå god vattenkvalitet. I Sverige förverkligas vattendirektivet i svensk miljölagstiftning genom vattenförvaltningen. Arbetet med vattenförvaltningen sker i sexårscykler. Gällande programperiod pågår 2021–2027.

Med utgångspunkt i avrinningsområden har Sverige delats in i fem vattendistrikt, där en länsstyrelse per distrikt utsetts till vattenmyndighet. Sala kommun ingår i Norra Östersjöns samt Bottenhavets vattendistrikt. Inom varje vattendistrikt upprättas förvaltningsplaner och åtgärdsprogram som redovisar vad kommuner och myndigheter behöver göra för att uppfylla de miljökvalitetsnormer som föreskrivits inom gällande programperiod. Målet är att tillgängliggöra goda livsmiljöer för vattenlevande organismer samt åtgärda övergödning, försurning, miljögifter och annan påverkan på sjöar och på vattendrag. Kommunen ska i miljöbalkstillsyn prioritera och ställa krav så att miljökvalitetsnormerna kan följas. Andra ansvarsområden är att kommunen ska utveckla vatten- och avloppsplaner och dagvattenplan. Planering och exploatering får inte leda till försämrad vattenkvalitet enligt vattendirektivet.

STATUSKLASSNINGAR

I Sala kommun finns ett femtiotal sjöar varav flera som ligger norr om Sala stad ingår i ett stort dammsystem som utvecklats kring gruvnäringen. Längs kommunens nordöstra gräns flyter Dalälven. Såväl Svartån som Sagån flyter genom kommunen och avvattnar stora delar av kommunen. Det finns också större sjöar i kommunen som Hörendesjön, Fläcksjön, Storljusen och Storsjön.

Sala har ett vattenrikt skogslandskap med stora våtmarkskomplex i västra delen av kommunen och mot Dalälven. I sydost och runt Sala stad mot slätten kring Ransta är marken flack och ligger 40–50 meter över havsytan och mot Västerfärnebo, Västerbykil och Möklinta fortsätter ett småbrutet slättlandskap, vilket innebär att det är i dessa områden som de mer näringsrika slättsjöarna finns.

I VISS (Vatteninformationssystem Sverige) finns 71 konstaterade ytvattenförekomster i kommunen; 17 sjöar och 54 vattendrag. Inom kommunen finns även mindre sjöar och vattendrag men dessa är för små för att klassas som vattenförekomster och omfattas därav inte av miljökvalitetsnormer för ytvatten.

För ytvattenförekomsterna innebär miljökvalitetsnormen att dessa ska uppnå god ekologisk och kemisk status, vilket få ytvatten gör. Det beror främst på näringsämnesbelastning respektive atmosfäriskt nedfall. Ingen ytvattenförekomst i Sverige klarar normen för kvicksilver eller bromerad difenyleter. Kommunens ytvatten tillhör avrinningsområdena för Sagån, Svartån och Dalälven.

Merparten av ytvattnen i Sala kommun har måttlig ekologisk status och 19% har god ekologisk status.

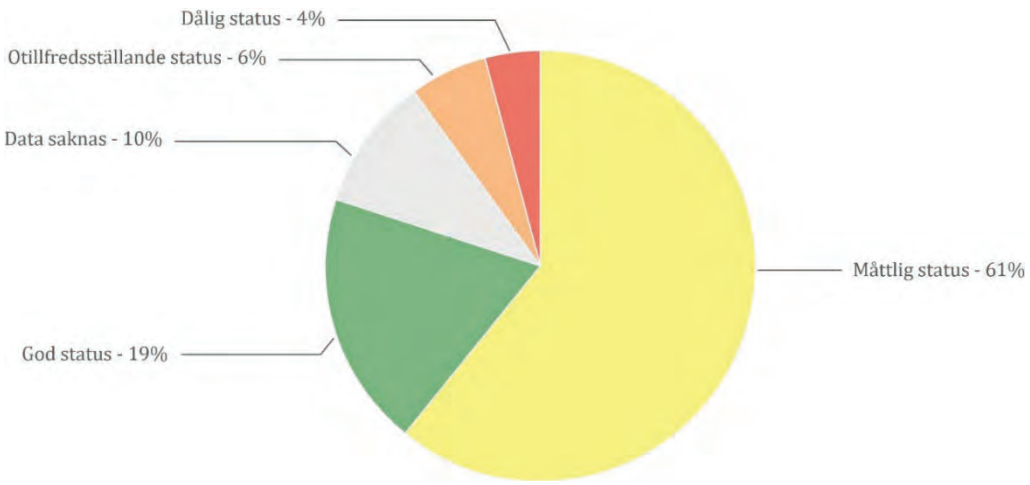

Ekologisk status, ytvatten i Sala kommun

SAGÅN

Ingen ytvattenförekomst som är klassad i avrinningsområdet uppnår god ekologisk status med avseende på näringsämnen eller förändrade habitat genom fysisk påverkan (ekologisk status). Den största delen av fosfortillförseln kommer från jordbruket. Andra betydande källor är små avlopp, avloppsreningsverk och dagvatten. Sagån har även tydliga miljöproblem kopplade till fysiska förändringar som till exempel dammar samt onaturliga variationer i flöden på grund av att hela avrinningsområdets förutsättningar för utjämning av flöden historiskt förändrats. Problem med miljögifter finns också inom avrinningsområdet. Zink och/eller bly överskrider gränsvärden i fem av vattenförekomsterna i anslutning till Sala stad.

SVARTÅN

Svartåns avrinningsområde börjar i bergslagslandskapet runt Målsjön i Norbergs kommun och ån mynnar ut i Mälaren i Västerås. Avrinningsområdet domineras av skogsmark men andelen jordbruksmark ökar mot mynningen till Mälaren och Svartådalen. Svartåns avrinningsområde är 776 km^2 och sträcker sig över fem kommuner i två län. Cirka hälften av området är beläget inom Sala kommuns gränser med tio ytvattenförekomster, varav fem är vattendrag och fem är sjöar, ingen av dessa uppnår god ekologisk status. Dessutom finns kommunens huvudsakliga dricksvattentäkter Hedåker/Viggbo/Nötmarken samt Knipkällan inom avrinningsområdet.

DALÄLVEN

Dalälvens avrinningsområde sträcker sig in i kommunens norra delar. På grund av långvarigt luftnedfall av kvicksilver och den globala spridningen av bromerade flamskyddsmedel finns inget ytvatten som uppnår god kemisk status, inte heller inom Dalälvens avrinningsområde. De ytvattenförekomster som tillhör Dalälvens avrinningsområde som uppnår god ekologisk status är Storån, inloppet i Hovnäsfjärden, Tiån och Tisjön med tillhörande in och utlopp. Övriga ytvattenförekomster gör inte det.

Avrinningsområden inom Sala kommun

MÅL OCH RISKER

I Sala finns det många sjöar och vattendrag och de har olika tidpunkter satta för när miljökvalitetsnormen god ekologisk status ska nås, 2021, 2027 eller 2033. Flera av vattendragen och sjöarna saknar statusklassning och miljökvalitetsnorm. Det finns en risk att god ekologisk status inte uppnås för sjöarna och vattendragen inom satta tidpunkter.
God kemisk status ska uppnås för alla vatten och vattendrag. Tidsfrist att uppnå målen finns till 2027 respektive 2033. Det finns en risk att några av sjöarna och vattendragen inte klarar miljökvalitetsnormen för kemisk status till 2027.

ÅTGÄRDER

- Kommunen ska genomföra en förvaltningsövergripande vattenplanering med en helhetssyn utifrån ett avrinningsområdesperspektiv. Vattenplaneringen ska ha fokus på de yt- och grundvattenförekomster där det behövs åtgärder för att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Den förvaltningsövergripande vattenplaneringen ska dessutom innehålla en plan för vattenanvändning i ett förändrat klimat med utgångspunkt i den regionala vattenförsörjningsplanen. Åtgärden bör också innehålla en plan för samverkan med berörda kommuner inom kommunens avrinningsområden. Den förvaltningsövergripande vattenplaneringen ska säkerställa att miljökvalitetsnormerna beaktas i alla tillämpliga delar av kommunens verksamhet.

  I följande planer ska vattenplaneringen kunna tillämpas:

  - Översikts- och detaljplaner
  - Planer för dricksvatten, spillvatten och dagvatten (VA-plan, Vattentjänstplan)
  - Tillsynsplan och behovsutredning för miljöfarlig verksamhet
  - Små avlopp
  - Vattenskyddsområden
  - Förorenade områden
  - Jordbruk

- Kommunen ska bedriva tillsyn enligt miljöbalken inom sina verksamhetsområden, avseende verksamheter som påverkar vattenförekomster, i sådan omfattning att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas. Åtgärden ska medföra att det för sådana verksamheter ställs krav på åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

- Kommunen ska bedriva tillsyn så att utsläppen av kväve och fosfor från jordbruk och hästhållning minskas samt att tillförseln av växtskyddsmedel minskar, till vattenförekomster där det finns en risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan. Åtgärden ska medföra att det för berörda verksamheter ställs

krav på åtgärder som bidrar till att miljökvalitetsnormerna för vatten kan följas.

- Kommunen ska prioritera och genomföra sin tillsyn så att de ställer de krav som behövs för att utsläppen av näringsämnen och prioriterade och särskilda förorenande ämnen från avloppsledningsnät och avloppsreningsverk minskar till vattenförekomster där det finns en risk för att miljökvalitetsnormerna för vatten inte kan följas på grund av sådan påverkan.

- Kommunen ska säkerställa minskade utsläpp från små avlopp, genom att ställa krav på begränsade utsläpp av fosfor och kväve där det behövs för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas, att prioritera tillsynen av små avlopp för att miljökvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas.

- Kommunen ska säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvattenförsörjningen. Kommunen behöver särskilt anordna erforderligt skydd för allmänna och enskilda dricksvattentäkter som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m3/dygn.

- Kommunen ska göra en översyn av vattenskyddsområden som inrättats före miljöbalkens införande och vid behov revidera skyddsområdets avgränsningar och tillhörande föreskrifter så att tillräckligt skydd uppnås.

- Kommunen ska bedriva systematisk och regelbunden tillsyn över vattenskyddsområden samt medverka i regionala vattenförsörjningsplaner och säkerställa att tillståndspliktiga allmänna yt- och grundvattentäkter har tillstånd för vattenuttag.

VIDARE FÖRESLAGNA ÅTGÄRDER FÖR ATT UPPNÅ GOD STATUS I VATTENFÖREKOMSTER

- Mark- och vattenanvändningen ska anpassas för att undvika negativ påverkan på vattenförekomster. Det kan handla om att säkerställa ekologiskt funktionella kantzoner vid sjöar och vattendrag. Översvämningsytor ska finnas inom områden som detaljplaneras.

- Övergödningsbegränsande åtgärder (gäller alla huvudavrinningsområden, HARO).

- Åtgärdande av vandringshinder/dammar samt biotopvård (Sagån och Svartåns HARO:n).

- Minskad spridning från förorenad mark och sediment till vattendrag (framför allt från Sala stad till Sagån).

- Minskad påverkan från urban markanvändning/dagvatten (Sala stad samt Ransta till Sagån).

- Flödesbegränsande åtgärder genom uppströmsarbete, som till exempel anläggande av våtmarker i skog, översvämningsytor och dagvattendammar. Gäller Sagån och Svartån.

- Minskad påverkan från små och allmänna avloppsanläggningar (gäller alla HARO).

- Klimatanpassning.

Miljökvalitetsnormer för buller

Buller definieras som oönskat ljud och kan orsaka trötthet, stress, sömnstörningar och högt blodtryck. I den fysiska planeringen är det av stor vikt att bevaka att bullernivåer blir godtagbara vid nybyggnation och anläggning av trafikstråk med mera.

OMGIVNINGSBULLER

Den 1 september år 2004 trädde en förordning för omgivningsbuller i kraft. I samband med detta meddelades även en miljökvalitetsnorm för buller enligt följande: ”Genom kartläggning av omgivningsbuller samt upprättande och fastställande av åtgärdsprogram ska det eftersträvas att omgivningsbuller inte medför skadliga effekter på människors hälsa (miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. 2 § första stycket 4 MB)”. Miljökvalitetsnormen för buller är uttryckt som en målsättningsnorm.

I kommunen utgör fyra täktverksamheter, två avfallsanläggningar, två metallindustrier, en återvinningscentral, och en större energianläggning en betydande bullerspridning till omgivningen. För dessa verksamheter sker en särskild miljöprövning av länsstyrelsen. Det finns även andra verksamheter som utgör en bullerpåverkan men som inte kräver särskild miljöprövning av länsstyrelsen. Kommunen har en begränsad yta. Det är därför av stor vikt att även åtgärder i obebyggda trakter noga övervägs så att vissa områden kan bevaras så tysta som möjligt. Att förlägga utrymmen för avfallshantering i gemensamma utrymmen, strategiskt placerade i bostadsområden, gör det möjligt att undvika trafikbuller från tunga fordon som hämtar avfallet inne på kvartersgator och nära bostädernas uteplatser och sovrumsfönster.

TRAFIKBULLER

Vid planering och nybyggnation av bostadsbebyggelse ska de riktvärden som anges i Förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (SFS 2015:216) alltid tillämpas. Bestämmelserna i förordningens 3–8 §§ ska tillämpas vid bedömningen av om kravet på förebyggande av olägenhet för människors hälsa i 2 kap. 6 a § plan- och bygglagen (2010:900) är uppfyllt vid planläggning, i ärenden om bygglov och i ärenden om förhandsbesked. I denna förordning finns bestämmelser om riktvärden för buller utomhus för spårtrafik, vägar och flygplatser vid bostadsbyggnader.

För biltrafik kan lägre hastighetsbegränsningar bidra till en bättre ljudmiljö om bullernivåerna är höga. Även åtgärder för att lägga om trafik till mindre störande stråk kan bidra till bättre ljudnivåer. Om buller från statliga vägar och järnvägar överskrider antagna riktvärden har Trafikverket skyldighet att vidta ljuddämpande åtgärder.

GENOMFÖRANDE

I detta kapitel kan du läsa om översiktsplanens genomförande. Det inledande avsnittet beskriver hur arbetet med översiktsplanens intentioner och mål kommer att fortskrida. Därefter följer ett avsnitt som redogör för hur översiktsplanen kommer att följas upp, och hur planeringsstrategin kommer att användas som ett verktyg, för att säkerställa att översiktsplanen aktualiseras och uppdateras i enlighet med utvecklingen i kommunen.

Genomförande av översiktsplanen

För att uppnå målen med översiktsplanen och säkerställa att dess intentioner genomförs behövs samverkan mellan flera olika parter. Genomförandet av översiktsplanen ska ske genom redan etablerade samverkansformer, men i viss utsträckning krävs nya samverkansformer.

Sala kommun har en stor roll genom planmonopolet enligt plan- och bygglagen, den verksamhet som kommunen bedriver, samt genom sitt ägande av mark- och vattenområden. Samverkan mellan förvaltningar, nämnder och bolag är också nödvändiga för att göra rätt prioriteringar och investeringar. En tydlighet i kommunens vilja att utveckla, bevara, och förvalta och utveckla naturmiljöer, kulturmiljöer och den byggda miljön samt en kontinuerlig dialog med invånarna ger bra beslutsunderlag och underlättar kommande beslut och deras genomförande.

Översiktsplanens genomförande påverkar både mark som ägs av Sala kommun och mark som ägs av privata markägare. I många utvecklingsfrågor är därför ett nära samarbete med markägare, exploatörer och företag av stor betydelse. Enskilda intressen kan i stor utsträckning bidra till att utvecklingsinriktningen för Salas översiktsplan uppnås. Det behöver finnas organiserade former för sådant samarbete.

Även samarbete med angränsande kommuner, statliga och regionala organ krävs för att lösa flera frågor långsiktigt och gemensamt. De statliga och nationella intressena har företrädare som Energimyndigheten, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Sjöfartsverket, Trafikverket och Havs- och vattenmyndigheten. Länsstyrelsen har här en samordnande roll. När det gäller kollektivtrafiken är Sala kommun beroende av Region Västmanland samt Trafikverket då flera viktiga vägar är statliga och flera i översiktsplanen föreslagna åtgärder inom infrastrukturen påverkar statlig väg och järnväg. Även samarbetet i regionen om gemensam arbetsmarknad, bostadsmarknad samt utbildning bör utvecklas.

Utifrån översiktsplanens utvecklingsinriktning kommer åtgärder och aktiviteter kopplas, till exempel framtagande av nya planer, program och underlag, stärka och etablera olika samverkansformer eller identifiera indikatorer för att följa upp strategier. För att förtydliga kommunens intention och kraftsamla kring de åtgärder som ger störst utdelning ska en handlingsplan för genomförandet tas fram inom ramarna för arbetet med översiktsplanen.

Syftet med handlingsplanen är att tydliggöra kommunens prioriteringar kring investeringar, åtgärder och geografiska områden som föreslås i översiktsplanen. I

handlingsplanen beskrivs vilka områden i kommunen som är särskilt prioriterade under föreslagen period att utveckla genom bland annat planläggning och satsningar på infrastruktur. Ordningen utgår från nuvarande förutsättningar och bedömningen kan komma att ändras. Kommunens övriga styrdokument som till exempel Vägledning för bostadsförsörjning kommer också att påverka utbyggnadsordningen i kommunen.

Vissa intentioner och viljeinriktningar som presenteras i översiktsplanen kan ta lång tid att förverkliga och kan vara beroende av till exempel yttre faktorer eller stora investeringar. Handlingsplanen kommer att integreras i kommunens arbete med strategisk plan och budget.

Uppföljning av översiktsplanen

Världen är ständigt i förändring och översiktsplanen har en lång tidshorisont. Det innebär att förutsättningarna som har lett fram till beslut inom planen kan förändras över tid. För att översiktsplanen ska kunna peka ut riktningen för kommunens utveckling behöver den följas upp och hållas aktuell. Den översiktsplan som nu antas kommer att behöva fördjupas och vidareutvecklas både inom tematiska och geografiska områden. Detta kan göras genom ändringar av översiktsplanen eller genom andra typer av planer, program och utredningar.

Från och med valet år 2022 ställs i plan- och bygglagen krav på att kommunfullmäktige tar fram en planeringsstrategi varje mandatperiod. I planeringsstrategin ska kommunen fokusera på de strategiska frågor som leder mot målen i kommunens vision för utvecklingen av den fysiska miljön.

Inom arbetet med planeringsstrategin ska kommunen avgöra om det har skett förändringar när det gäller planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet och beskriva kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen, samt i vilken utsträckning översiktsplanen är aktuell. Översiktsplanen revideras om den bedöms i delar eller i huvudsak inaktuell.

För att underlätta arbetet med planeringsinriktningen ska en årlig uppföljning genomföras efter antagen översiktsplan. Genom att Sala kommun har som mål att översiktsplanearbetet ska bedrivas kontinuerligt med årliga uppföljningar minskar risken för att en framtida revidering av planen leder till omfattande insatser.

Den årliga uppföljningen ska hantera frågor som:

- Följs planens intention och dess planeringsinriktningar/ går utvecklingen i den riktning översiktsplanen anger?
- Var har planläggning skett, vilken markreserv har kommunen, var har bygglov getts, hur många bostäder har byggts, upplåtelseformer, hustyper mm?
- Identifiera brister med nuvarande plan. Har det skett förändringar i planens förutsättningar?
- Planens tydlighet/ger den stöd som beslutsunderlag? Har översiktsplanen lett till betydande miljöpåverkan?

Tjänstepersongruppen med representanter från olika förvaltningar, som har arbetat med framtagandet av översiktsplanen för Sala kommun, kommer fortsatt att vara ansvariga för uppföljningen jämte den styrgrupp inom kommunen som har haft ansvar för strategiska frågor och vägval.

KONSEKVENSER

I detta kapitel presenteras en översiktlig konsekvensbeskrivning för översiktsplanen. Det inledande avsnittet redogör för hur miljöbedömningen har utförts samt ger en samlad bedömning av vilka miljökonsekvenser som bedöms följa av översiktsplanen. I det sista avsnittet görs, utifrån ekologiska, sociala och ekonomiska aspekter, en bedömning av potentiella konsekvenser som översiktsplanen kan komma att generera.

Miljökonsekvensbeskrivning

En kommun ska alltid genomföra en miljöbedömning av planer som kan antas innebära en betydande miljöpåverkan. Översiktsplanen är en sådan plan som omfattas av kravet och det innebär att en strategisk miljöbedömning ska göras. En miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ska upprättas som en del i en miljöbedömning. I miljökonsekvensbeskrivningen ska den betydande miljöpåverkan beskrivas och bedömas. Syftet med en strategisk miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas, samt att ge beslutsfattarna tillgång till beslutsunderlag som möjliggör en ökad miljöhänsyn och som leder fram till bättre beslut ur miljösynpunkt.

GENOMFÖRANDE

Miljöbedömningen har genomförts stegvis och skett integrerat med hållbarhetsbedömningen och översiktsplanearbetet. Konsekvenser av förslag till mark- och vattenanvändning har bedömts av sakkunniga.

Konsekvensbedömningarna har bedömts utifrån begreppen:

- **Påverkan**, den förändring i mark- eller vattenanvändning som översiktsplanen skapar förutsättningar för, eller som följer av vägledningarna.
- **Effekt**, den förändring som uppkommer i omgivningen av vägledningarna.
- **Konsekvens**, betydelsen av denna förändring för dem eller det som påverkas.

Exempelvis kan en industri innebära utsläpp av växthusgaser och ökad hårdgöring av ytor. Konsekvensen av det kan bli att det på vissa platser ökar risker för översvämning. Bedömningarna har sedan lett till revideringar av förslag till mark- och vattenanvändning i vissa fall. I samband med konsekvensbedömningarna har även förslag till rekommendationer och åtgärder diskuterats.

AVGRÄNSNING

Avgränsningen är framtagen av Sala kommun och efter synpunkter från Länsstyrelsen Västmanlands län avgränsades vilka aspekter som behandlas i miljöbedömningen, men också vilket geografiskt område som behandlas, vilket tidsperspektiv som ska råda samt vilka alternativ som ska bedömas. Samråd om

avgränsning har följt processen för miljöbedömning enligt miljöbalken.

SAMLAD BEDÖMNING

Översiktsplanen har goda ambitioner om en hållbar och miljöanpassad samhällsutveckling, detta genom strategier för utveckling av Sala stad och ett antal servicenoder och utvecklingsorter, satsning på utveckling av gång- och cykelstråk, avsikten att stärka både tätort och landsbygd samt att lokalisera och utveckla verksamhetsområden i områden med goda transportmöjligheter.

De huvudsakliga positiva miljökonsekvenser som översiktsplanen medför är kopplade till skydd av värdefulla natur- och kulturmiljöer, utbyggnad av gång- och cykelvägar, utpekande av områden för grön infrastruktur, riktlinjer avseende uppförande av ny bebyggelse, utvecklingsorter och servicenoder. Där översiktsplanen bedöms medföra negativa miljökonsekvenser är utveckling på jordbruksmark samt utpekande av landsbygdsutveckling i strandnära lägen med dåligt underlag för bedömning om det strider mot strandskyddets syften. Områden med jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse och infrastruktur. Enstaka förhandsbesked och bygglov på landsbygden och infrastruktur, förbifart öster om Sala, kan leda till ökad fragmentering och kan skapa eller förstärka barriärer i landskapet. Det finns en potentiell konfliktpunkt mellan byggande på jordbruks- och skogsmark och påverkan på de areella näringarna, samt mellan förtätning av huvudtätorten och bevarande av mindre lokala grönområden och tätortsnära naturmark. Det andra området där översiktsplanen bedöms medföra negativa miljökonsekvenser är miljöaspekten *Klimat* då översiktsplanens intentioner med utveckling av flera utvecklingsorter och servicenoder riskerar att öka bilberoendet. En utveckling av servicenoder ska dock ske främst i orter som har kollektivtrafik.

Hållbarhetsbedömning

Hållbarhetsbedömningen innehåller en ekologisk, en social och en ekonomisk hållbarhetsbedömning. De tre hållbarhetsperspektiven skapar en mer holistisk förståelse av hur olika utvecklingar kan komma att påverka kommunen som helhet än vad en miljöbedömning vanligtvis gör. Den ekologiska hållbarhetsbedömningen fokuseras främst på naturmiljö, mark, vatten och klimatpåverkan. Den sociala hållbarhetsbedömningen handlar till stor del om välbefinnande, rättvisa, jämlikhet och jämställdhet. Den ekonomiska hållbarhetsbedömningen utgår ifrån en långsiktig resurshushållning och inkluderas i hållbarhetsbedömningen då den är en väsentlig del i att kunna göra väl avvägda och övergripande bedömningar.

Hållbarhetsbedömningen är på en övergripande nivå och fokuserar på de frågor där översiktsplanen är av större betydelse. Hållbarhetsbedömningen hanterar konsekvenser inom kommunens gränser i samtliga aspekter utom vattenmiljö och klimat som har en vidare geografisk avgränsning.

Verksamheter med miljötillstånd, exempelvis de större industrierna i kommunen, hanteras inte i översiktsplanen med plan- och bygglagen som stöd utan i tillståndsärenden enligt miljöbalken. Trafikverkets infrastrukturprojekt hanteras i Trafikverkets planeringsprocess.

EKOLOGISK HÅLLBARHET

Ekologisk hållbarhet innefattar allt som har med jordens ekosystem att göra. Detta innefattar bland annat klimatsystemens stabilitet, luft-, land- och vattenkvalitet, landanvändning och jorderosion, biodiversitet (mångfald av både arter och livsmiljöer) och ekosystemtjänster (till exempel pollinering och hantering av dagvatten och översvämningar). Ekologisk hållbarhet sätter ramarna för eller ligger till grund för de andra hållbarhetsdimensionerna.

HUR FN:S GLOBALA MÅL SPEGLAS I ÖVERSIKTSPLAN FÖR SALA KOMMUN 2050

Den ekologiska hållbarheten handlar främst om att FN:s globala mål ska följas, detta speglas på följande vis i översiktsplanen:

- **Mål 6 Rent vatten och sanitet för alla** beaktas bland annat i generella riktlinjer. Vattenskyddsområden och grundvattentillgångar med miljökvalitetsnormer redovisas på webbkartan som tillhör planeringsunderlaget. Utbyggnad av LIS-områden kan innebära en utmaning att nå detta mål.

- **Mål 7 Hållbar energi för alla** beaktas delvis genom vägledning för solenergi och vindkraft. Översiktsplanen behöver tydliggöra var det finns lämpliga områden för vindkraft, som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Utbyggnadsområden för mångfunktionell bebyggelse och bostäder föreslås framför allt i de orter där fjärrvärme finns; Sala stad, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta.

- Att översiktsplanen har en inriktning på att prioritera kollektivtrafik och gång/cykel ligger i linje med **Mål 11 Hållbara städer och samhällen**. Likaså att grön infrastruktur har utgjort ett viktigt underlag för avvägningar mellan intressen och prioritering av vart det är lämpligt att bygga med minimal påverkan på den biologiska mångfalden och den tätortsnära naturen. Flera tätortsnära natur- och rekreationsområden kring Sala stad lyfts också.

- **Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald** beaktas bland annat genom riktlinjer och att en stor del av kommunens grönområden har fått markanvändningen natur och friluftsliv eller grönområde och park. Vägledning finns för bevarande och utveckling av naturvärden på land och i vatten.

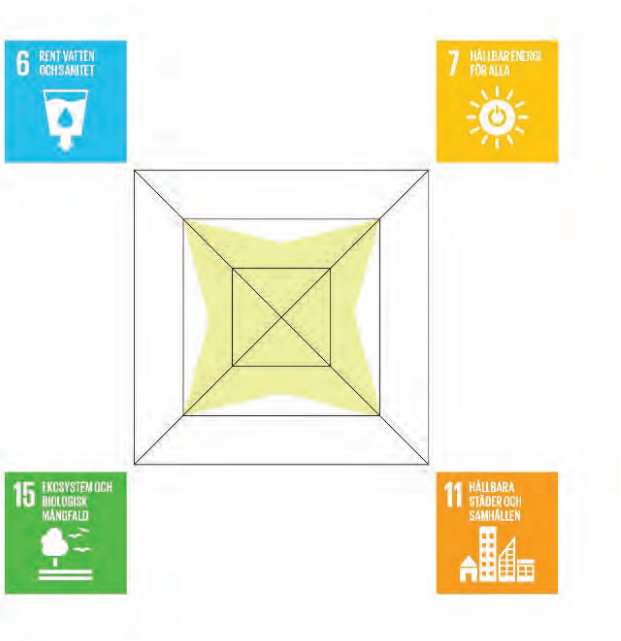

Värderos, bedömning av översiktsplanens ekologiska hållbarhet

SOCIAL HÅLLBARHET

Det finns ingen allmänt vedertagen definition av vad som ingår i social hållbarhet. Inom ramen för begreppet brukar frågor som mänskliga rättigheter, tillit, delaktighet, hälsa, jämlikhet, jämställdhet och tillgänglighet rymmas. Folkhälsomyndigheten definierar ett socialt hållbart samhälle som ”ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen”. Denna bedömning har utgått från en bredare definition där alla värden kopplade till människans upplevelser ingår. Fysiska miljöer ska fungera för alla människor som ska använda dem, idag och i framtiden. Då människor har olika behov och livssituationer är det viktigt att ta in olika perspektiv i planeringsprocessen.

I denna bedömning inryms landskaps- och stadsbild och kulturmiljövärden i social hållbarhet. I kulturmiljön finns människors berättelser och mycket av vår identitet och igenkänning. Även landskaps- och stadsbilden är starka identitetsbärare och av stort värde för människors välmående och upplevelse av platser.

Barnkonventionen definierar de rättigheter som ska gälla alla barn, oavsett bakgrund, och innefattar totalt 54 artiklar. Fyra av artiklarna i barnkonventionen, nummer 2, 3, 6 och 12, är vägledande för hur helheten ska tolkas och kallas för de fyra grundprinciperna:

- Alla barn har samma rättigheter.
- Barnets bästa ska alltid komma först.
- Varje barn har rätt att överleva och utvecklas.
- Varje barn har rätt att uttrycka sin åsikt.

Från och med den 1 januari 2020 är barnkonventionen lag i Sverige. Detta innebär att det vilar ett större ansvar på myndigheter, rättsväsendet och andra beslutsfattare, att tillämpa rättigheterna i konventionen så att de får ett större genomslag vid bedömningar, ärenden och beslut som rör barn. Bedömningen av social hållbarhet omfattar kulturmiljö, trygghet, barnvänlighet, jämlikhet och jämställdhet.

LANDSKAPSBILD OCH KULTURMILJÖ

Bedömning görs av förutsättningarna för att bevara, utläsa och uppleva kulturmiljövärden och möjligheter för kommuninvånare och besökare att tillgodogöra sig dessa. Bedömning görs av förutsättningarna för att bevara en levande landsbygd och möjliggöra för alla kommuninvånare att ta del av dessa värden.

IDENTITET

Begreppet identitet syftar framför allt till ”platsidentitet” som kan beskrivas som värdet av att känna stolthet och tillhörighet till en plats (bostadsområde eller stadsdel). Här görs bedömningen utifrån hur kommunen tillvaratar det platsspecifika värdet och vilka förutsättningar invånarna ges att själva känna identitet och tillhörighet i en tätort och på landsbygden som förändras.

FOLKHÄLSA

Bedömning av möjligheterna att utöva rekreation och friluftsliv görs med avseende på aspekter som säkerställer att alla människor ska ha möjlighet att vistas i och njuta av natur- och kulturlandskapet samt värna tillgången och tillgänglighet till attraktiv natur både i och i närheten av tätorter.

TILLIT

Inom begreppet tillit ryms möjligheten till trygga miljöer och möjligheten till känslan av inkludering och delaktighet. Trygga miljöer bedöms utifrån invånarnas tillgång till det kommunen har att erbjuda utan att behöva känna sig otrygg, och det kan gälla såväl boendemiljö som områden som används för rekreation, likväl som arbetsplatsområden. Delaktigheten bedöms utifrån invånarnas möjligheter att vara med att påverka utvecklingen av kommunen.

HUR FN:S GLOBALA MÅL SPEGLAS I ÖVERSIKTSPLAN FÖR SALA KOMMUN 2050

Den sociala hållbarheten speglar FN:s globala mål på följande vis i översiktsplanen:

- För **Mål 3 God hälsa och välbefinnande** finns flera riktlinjer om buller, närhet till lekplatser, parker och naturområden vilket ger goda förutsättningar att uppnå målet.

- För **Mål 4 God utbildning** framgår det vilka planeringsprinciper som ska vara vägledande för lokalisering av skolor samt hur skolan kan fungera som en mötesplats för att minska segregation.

- För **Mål 5 Jämställdhet, Mål 10 Minskad ojämlikhet** och **Mål 11 Hållbara städer och samhällen** bör målbilden kompletteras för att

tydliggöra jämlikhet samt barnperspektivet. I översiktsplanen utvecklingsinriktning tydliggörs att merparten av bebyggelseutvecklingen ska ske i Sala stad, servicenoder och utvecklingsorter vilket ger goda förutsättningar för ett starkt lokalsamhälle. Inriktningen på utveckling av cykeltrafik med stråk som binder samman orter är positiv utifrån jämställdhet och ur barns perspektiv. Detsamma gäller inriktningen att tillkommande bostäder och verksamheter främst bör tillkomma i goda kollektivtrafiklägen.

Värderos, bedömning av översiktsplanens sociala hållbarhet

EKONOMISK HÅLLBARHET

Bedömningen av ekonomisk hållbarhet omfattar attraktivitet, effektiva kommunikationer, effektivt markutnyttjande, robusthet och klimatanpassning, investeringskostnader och samhällsekonomi samt arbetstillfällen.

HUR FN:S GLOBALA MÅL SPEGLAS I ÖVERSIKTSPLAN FÖR SALA KOMMUN 2050

Den ekonomiska hållbarheten handlar främst om att FN:s globala mål ska följas, detta speglas på följande vis i översiktsplanen:

- **Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt** beaktas då kommunen arbetar genom översiktsplanen för att skapa hållbara kommunikationer och ett effektivt markutnyttjande vilket ger goda förutsättningar för hållbar ekonomisk tillväxt.

- **Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur** speglas då kommunen i översiktsplanen tydligt planerar för att stärka samhällsservicen samt säkerställa att kommunens resurser nyttjas på ett effektivt sätt i alla delar av samhället.

- För **Mål 11 Hållbara städer och samhällen** är översiktsplanen inriktad på att lokalisera ny bebyggelse där det finns service och befintliga

kollektivtrafikstråk. Detta samt en prioritering av gång- och cykeltrafiken, en inriktning på att samutnyttja lokaler samt ett effektivt markutnyttjande bidrar till målet.

- **Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna** beaktas genom att det finns flera riktlinjer som syftar till att klimatanpassa ny bebyggelse och minska klimatrelaterade risker.

Värderos, bedömning av översiktsplanens ekonomiska hållbarhet

FÖRUTSÄTTNINGAR

I detta kapitel kan du läsa om Sala kommuns planeringsförutsättningar. Inledningsvis beskrivs förutsättningar för utveckling utifrån *markägoförhållanden, geologi, befolkning* och *utbildning*. Därefter följer ett avsnitt som beskriver förutsättningar för vindkraft. Avslutningsvis följer ett avsnitt om miljö- och riskfaktorer. Här beskrivs de faktorer som kan komma att påverka en hållbar utveckling i Sala kommun samt hur de kan beaktas.

Markägoförhållanden och planlagd mark

I Sala kommun är en stor del av marken privatägd och den mark som Sala kommun äger finns i huvudsak koncentrerad till kommunens centrala delarna och Sala stad. Den kommunalägda marken består huvudsakligen av vägar, centralt lokaliserade grönområden, parker och liknande. Därtill äger kommunen även en del större markarealer nordväst om Sala stad, huvudsakligen i anslutning till dammarna samt norr och söder om Sala damm. Kommunen äger även en del mark i anslutning till Ransta, Västerfärnebo, Möklinta, Broddbo och Salabohed.

Den planlagda marken inom kommunen är i huvudsak koncentrerad till Sala stad och upp mot Långforsen. Det finns även planlagd mark i anslutning till Ransta, Västerfärnebo, Möklinta och Salabohed. Det finns även en del planer i närheten av Stävresjön, Olof-Jons damm och Storljusen.

Geologi

Då hela nuvarande Sala kommuns geografiska område ligger under den så kallade ”högsta kustlinjen” så har hela landskapet svallats av tidigare hav. För 6 000–9 000 år sedan började land att stiga upp över vattenytan i norra delen av det som idag kallas Hälleskogen och ett skärgårdslandskap växte fram. Inlandsisens avsmältning och tillbakadragande var det skeende som förorsakade det skärgårdslandskapets framväxt och även bildandet av kommunens åsar. Badelundaåsen med biåsarna Lövåsen–Möklintaåsen, samt Ranstaåsen ger karaktär åt landskapsrummen i kommunen.

Badelundaåsen är den längsta åsen i landet. Det ur havet alltmer framstigande landskapet bildade med tiden de bördiga jordar som nu finns i kommunen. Berggrunden som här nöttes ned av inlandsisen består i huvudsak av olika typer av gnejser och granit. Berggrundsbildningen som skedde då jordskorpan skapades gav även andra bergarter och mineraler. Grönsten är framträdande bergart i dagens Kila socken och fortsätter i en båge mot nordväst genom norra halvan av Västerfärnebo socken. Grönsten innehåller kalk med olika vittringsbenägenhet beroende på varierande hårdhet.

Där det blev ett lätt vittrat material gav det effekt på växtligheten och bördigare markförhållanden blev tillgängliga. Där Sala stad kom att ligga utvecklades ett urbergkalksområde av lättvittrad marmortyp. De omgivande mineralerna som lager av kalksten och utanpå leptit gav förutsättningarna för att hitta det silver som kom att sätta Sahlberget på den historiska kartan. Det finns även koppar och järn och andra idag sällsynta nyupptäckta mineraler.

Befolkning

Avsnittet tar upp hur Sala kommuns befolkning är fördelad och hur den förändras. Den demografiska utvecklingen i landet i stort innebär att antalet och andelen äldre ökar och med ökningen kommer det att ställas högre krav på samhället.

2022 var folkmängden i Sala kommun knappt 23 000 personer. Kommunens befolkning har ökat de senaste tio åren med cirka 100 personer per år. Ökningen bestod till stor del av inflyttning till kommunen från resten av Sverige och utlandet. Flyttningsnettot inom länet var negativt, vilket innebar att fler personer flyttat från Sala till någon annan plats i länet än de personer som flyttat till Sala inom länet. Mer om Sala kommuns befolkningsstatistik finns att läsa på Statistiska centralbyråns (SCB:s) hemsida.

I december 2020 bodde cirka 13 780 personer i Sala stad, vilket är knappt 60 % av kommunens befolkning. I den näst största tätorten Ransta bodde cirka 860 personer. I följande tätorter tillsammans, Sala, Ransta, Västerfärnebo, Möklinta, Sätrabrunn, Salbohed, bodde cirka 70 % av kommunens befolkning. I hela kommunen fanns strax under 11 000 hushåll och av dessa är cirka 60 % småhus och cirka 35 % bostads- eller hyresrätter i flerbostadshus. Resterande hushåll bestod av specialbostäder och övriga bostäder.

SCB:s befolkningsprognos för Sala kommun förutspår en befolkningsökning på cirka 6 % mellan åren 2020– och 2030. Från dagens befolkning om cirka 23 000 invånare beräknas kommunen 2030 bestå av cirka 24 500 personer i alla åldrar. Åldersgruppen äldre utgör med klar majoritet den största procentuella befolkningsökningen. Åldersklassen 65–74 år minskar under kommande år, med en total minskning om cirka 155 personer. Åldersklassen 75–79 år beräknas öka som mest under nästkommande 7-årsperiod (mellan ca 7–15 %) för att sedan sjunka något efter 2027/2028.

Åldersklassen 80+ år beräknas att öka kraftigt och det finns ingen indikation på att ökningen stannar upp inom de närmaste 20 åren. 2020 är antalet äldre inom åldersklassen 80+ cirka 1500 personer för att 2030 bestå av cirka 2300 personer.

Åldersgruppen 19–64 år, alltså den åldersgrupp där majoriteten av de yrkesverksamma invånarna tillhör, står i förhållande till de äldre för en mycket marginell ökning. Till år 2030 beräknas åldersgruppen endast ha ökat med cirka 300 personer.

Utbildning

I Sala kommun finns grundskolor, gymnasium, folkhögskola samt privata och kommunala förskolor. I kommunal regi finns inom kommunen fyra dagbarnvårdare, femton förskolor, tretton grundskolor samt två gymnasier. I privat barnomsorg finns även sex förskolor och sju dagbarnvårdare.

Högstadium finns endast i Sala stad där kommunen även har vuxenutbildning. Kungsängsgymnasiet ligger i tätorten Sala, och Ösby Naturbruksgymnasium samt gymnasiesärskola ligger i Saladamm. Därtill finns samarbetsavtal för gymnasium med Västerås och Avesta.

I Ransta, Västerfärnebo och Möklinta finns förskola samt en låg- och mellanstadieskola i respektive ort. Ytterligare en låg- och mellanstadieskola finns mellan Sätra brunn och Fläckebo, och i Sätra brunn finns även förskola. I Varmsätra och Kila finns låg- och mellanstadieskolor och i Saladamm finns en lågstadieskola. I Kumla kyrkby ligger Tärna folkhögskola.

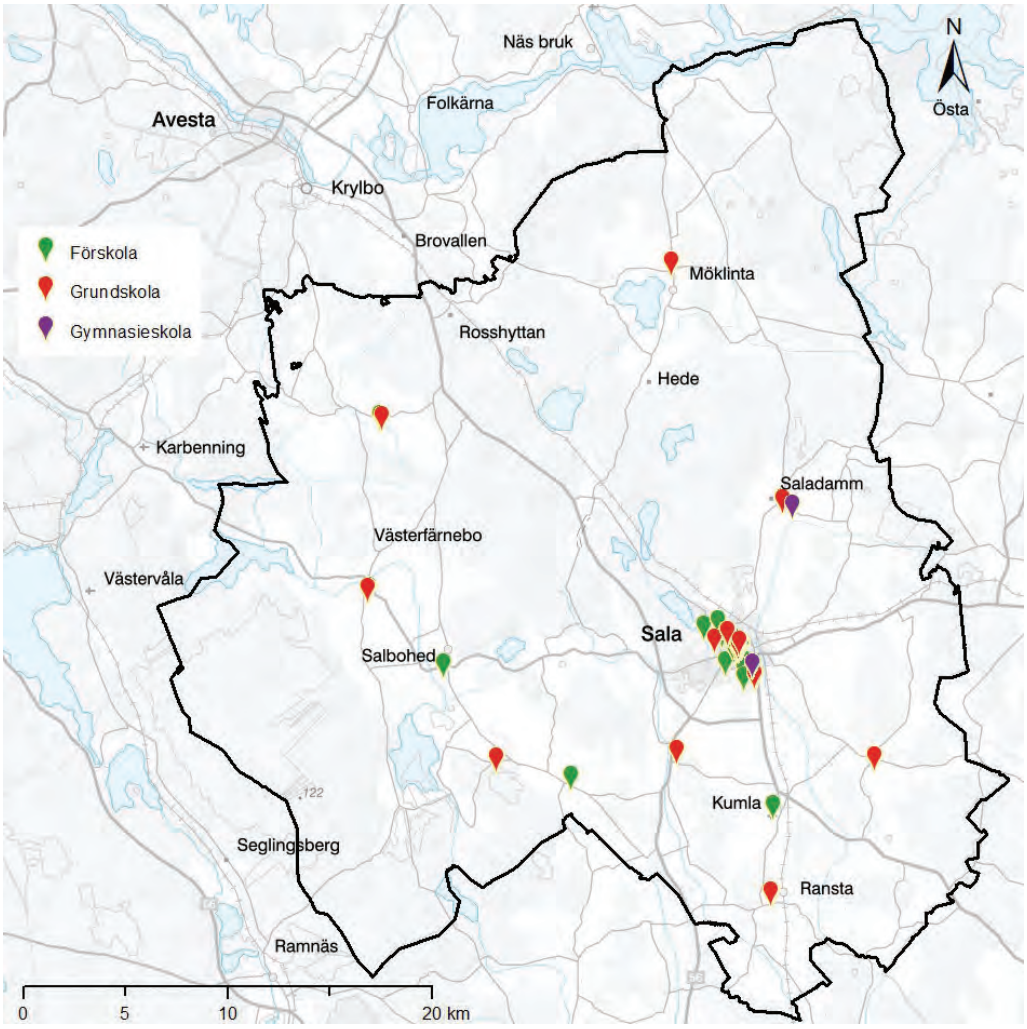

Förskolor, grundskolor och gymnasieskolor i Sala kommun

Vindkraft

Planeringsunderlaget för vindkraft som presenteras nedan har tagits fram i samband med översiktsplanen. Underlaget ska vara till stöd i fortsatta utredningar. Potentiella utvecklingsområden för vindkraftsetableringar kommer att presentas som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (TÖP) i ett senare skede och efter vidare utredningar och medborgardialog. Det planeringsunderlag för vindkraft som presenteras i detta avsnitt ger rekommendationer om var det finns få motstående intressen utifrån dagens kunskap (2022). Underlaget kan då nyttjas för att illustrera var i kommunen det bedöms vara lämpligt med vindkraft och var det bedöms som mindre lämpligt. I de områden som pekas ut som lämpliga krävs dock ännu omfattande utredningsinsatser innan en vindkraftsetablering är möjlig.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Etableringar av vindkraftverk blir allt högre vilket gör att fler möjligheter öppnar sig för vindkraft. Energimyndigheten har gjort beräkningar som visar på att vid 140 meters navhöjd finns det potentiellt vindar som gör vindkraft gångbar på ett fåtal platser i Sala kommun. Energimyndighetens beräkningar visas i nedanstående karta som är en del av en rikstäckande vindkartering.

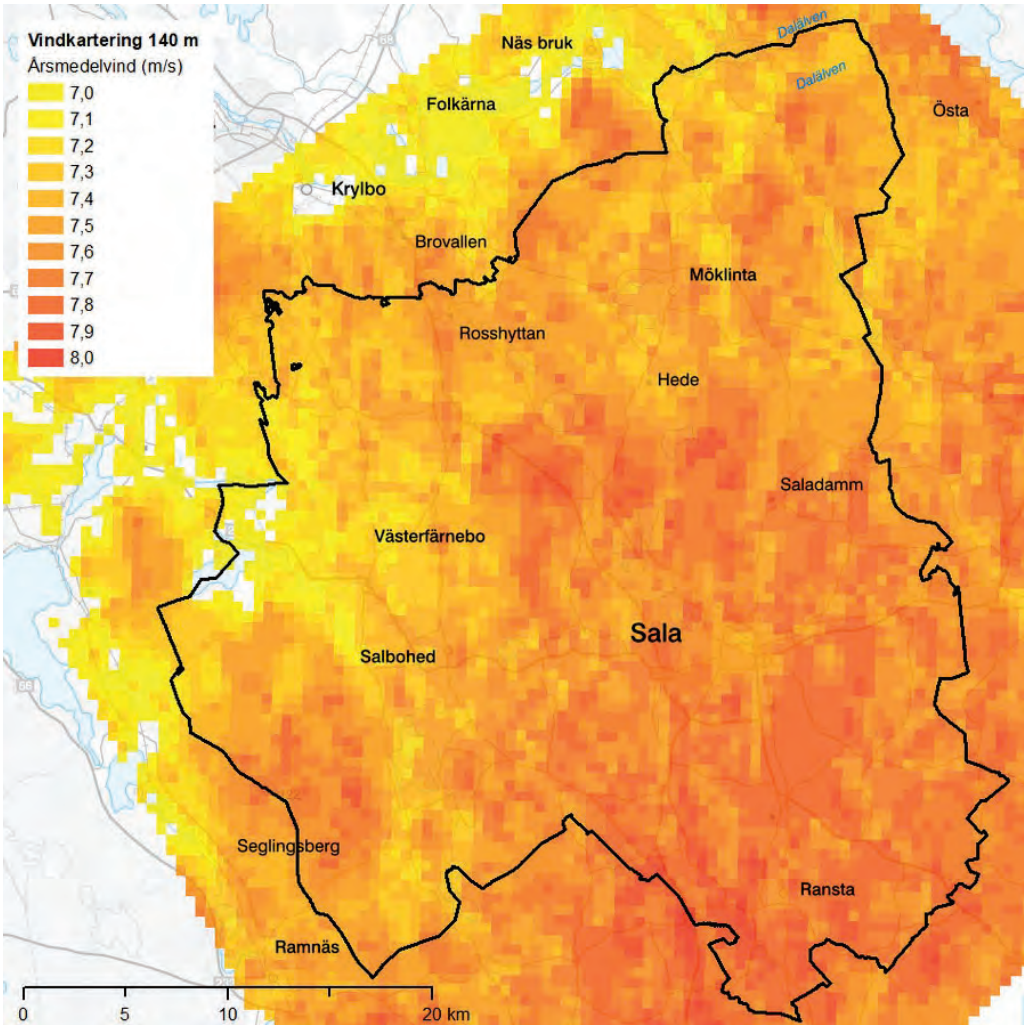

Vindkartering för Sala kommun

BEHOV

Energimyndigheten har tillsammans med Naturvårdsverket tagit fram en *Nationell strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad.* Den nationella strategin innehåller ett regionalt utbyggnadsbehov av vindkraft för alla svenska län. Det regionala utbyggnadsbehovet utgår från långsiktiga scenarier som tagits fram av Energimyndigheten, vilka tar hänsyn till bland annat den pågående omställningen till elektrifiering i samhället. Med den pågående elektrifieringen av industrin och transporter kommer också elbehovet öka. Det gör även att behovet av el som produceras närmare slutanvändaren ökar. För Västmanlands län är utbyggnadsbehovet på 2 Terawattimmar. I dagsläget finns inga vindkraftsområden i länet.

PRODUKTION

Vindkraften är beroende av att det blåser bra och en fri, öppen yta där vinden får fart är mest fördelaktig. Med högre torn och navhöjd kan ett gott upptag av vind även ske i skogsområden. De moderna vindkraftverkens generatorer genererar som mest (märkeffekt) när det blåser ca 12–14 meter per sekund. Energin som vinden genererar stiger och sjunker med vindhastigheten i kubik. Vid en fördubbling av vindhastigheten ökar därmed effekten åtta gånger. Om vindhastigheten minskar från 6,5 meter per sekund till 6,0 meter per sekund innebär det samtidigt att effekten minskar med 21 procent. Vindläget är därför mycket viktigt. Den årliga vindtillgången på en plats kan anges antingen som medelvinden i meter per sekund (m/s) eller som vindens energiinnehåll i kilowattimmar per kvadratmeter (kWh/m2) på en viss höjd. Den årliga vindtillgången varierar kraftigt mellan olika platser och med höjden över marken. Vindkraftverk utvinner energi vid vindhastigheter på 4–25 meter per sekund (Energikontor Väst, u.å.).

TEKNISK UTFORMNING

Dagens konventionella vindkraftverk består av ett torn förankrat i ett fundament i marken, en vanligen trebladig rotor och ett maskinhus. Axeln mellan rotor och generator är i de flesta vindkraftverk placerad horisontellt, men det utvecklas även tekniker där axeln är placerad vertikalt. Vindens rörelseenergi överförs från rotorn via axeln och växellådan till generatorn som alstrar elektricitet. Vindkraftverken är normalt i drift vid vindstyrkor mellan 3–4 och 25 meter per sekund och kan producera el upp till 6 000 av årets 8 760 timmar, med en effekt som varierar med vindstyrkan och vindkraftverkets tekniska förutsättningar. Den tekniska vindkraftsutvecklingen har lett fram till större, tystare och effektivare verk med allt lägre produktions- och driftskostnader. De vindkraftverk som idag installeras i Sverige har ofta en effekt på mer än 4 megawatt (MW). Totalhöjden ligger ofta runt 200 meter och rotordiametern runt 150 meter. Generellt byggs större vindkraftverk med högre effekt ute till havs. Ett vindkraftverk förväntas ha en teknisk livslängd om 20–25 år. Efter avslutad drift kan ett vindkraftverk bytas ut eller demonteras och marken återställas. På grund av stora etableringskostnader initialt, i form av de vägar och elanslutningar som behövs, lönar det sig ofta att bygga vindkraftsparker

YTBEHOV

Vindkraftverkets grundläggning är ett litet ingrepp jämfört med de tillhörande vägarna och ledningarna som behöver upprättas. Ett gravitationsfundament för ett 90 meter högt torn kan vara ungefär 20 meter i diameter. Till detta kommer

en transformatorstation som antingen placeras bredvid tornet eller på vissa modeller byggs in i vindkraftverket. Via transformatorstationen kopplas vindkraftverket till kraftledningsnätet. Tomtytan måste också rymma väg- och parkeringsutrymme. För att vindenergin ska utnyttjas optimalt krävs dock en betydligt större yta kring varje vindkraftverk än den bebyggda ytan. När vinden träffar ett vindkraftverk så störs vindflödet och det blir turbulent. Vindkraftverken måste därför stå på ett visst avstånd från varandra för att flödet ska hinna ”återhämta sig” (den så kallade skuggningseffekten). Ytbehovet för en vindkraftspark kan beräknas till 0,1 till 0,2 km^2 per megawatt beroende på hur terrängen ser ut. I ett område med stora höjdvariationer kan verken stå tätare. På land behövs det 4–6 rotordiameters avstånd mellan verken, beroende på hur vindkraftverken placeras i förhållande till vindriktningen.

BULLER OCH SÄKERHETSAVSTÅND

Det finns inga regler om hur nära bebyggelse som etableringar av vindkraft får stå. Rekommendationer kan finnas. Däremot finns det lagstiftning som säger hur mycket en ny anläggning får bullra vid närliggande hus. Detta slås fast i tillståndet för anläggningen och är ett skallkrav som inte får överskridas. Normalt är detta värde 40 dB(A) och mäts enligt fastställda normer.

I anknytning till frågor om risk för nedfallande delar och iskast brukar frågan om säkerhetsavstånd och krav på inhägnad tas upp. I svensk lagstiftning finns inget generellt säkerhetsavstånd, eller avstånd till exempelvis byggnader som styr var ett vindkraftverk får byggas. Det är den tillståndsgivande myndigheten (länsstyrelse eller kommun) som ansvarar för att bedöma behov av eventuellt säkerhetsavstånd, och om det finns anledning att göra en riskanalys. I Boverkets vindkraftshandbok från 2009 anges att det då längsta rapporterade kastavståndet för bladdelar som lossnat var 500 meter (Boverket, 2009 s. 32). I samma rapport (s. 63) anges att det vanligtvis krävs en buffertzon på 500–1500 meter för att inte störa fåglars inflygning, vistelse, födosök eller flykt vid kända fågelområden. Vid detaljlokaliseringen av vindkraftverken och inför anläggningen bör man även ha kartlagt värdefullt lokalt växt- och djurliv som man bör ta hänsyn till. Även till exempel biotopskyddsområden, stenmurar, odlingsrösen och åkerholmar bör ingå i kartläggningen för att man ska undvika onödig påverkan. Även om många arter verkar vara ostörda av vindkraftverk i drift medför byggskedet vissa störningar, i regel kortvariga. Vindkraftsetableringen innebär också andra ingrepp som nya vägar och viss trafik i samband med underhåll och reparationer samt även vissa störningar vid underhåll och reparationer.

Hotade eller sällsynta arter i ett område kan kräva särskild hänsyn och är faktorer som bör beaktas. För att få kännedom om var hotade eller sällsynta arter finns bör länsstyrelsen eller Naturvårdsverket kontaktas.

METODIK FÖR FRAMTAGANDE AV PLANERINGSUNDERLAGET

Identifiering och avgränsning av områden för vidare utredning gällande vindkraftsetableringar har genomförts i följande steg:

1. Förutsättningsanalys för vindkraft

2. Genomgång av andra kommuners vindkraftsplaner/litteraturstudier

3. Val av kriterier utifrån analysens tidigare steg
4. Val av avgränsningskriterier för lämpliga utredningsområden för vindkraft
5. Identifiering av lämpliga utredningsområden för vindkraft i Sala kommun
6. Vindkraftens olika förutsättningar illustreras i tematiska kartor

Med utgångspunkt i förutsättningsanalysen har avgränsningskriterier för lokalisering tagits fram. Avgränsningskriterierna beaktar dels de geografiska förutsättningarna som finns i Sala kommun, dels olika aspekter av processen för vindkraftsetablering.

AVGRÄNSNINGSKRITERIER: RIKSINTRESSEN OCH BEVARANDEVÄRDEN

- Riksintresse för friluftsliv
- Riksintresse för kulturmiljövård
- Riksintresse för naturvård
- Ängs- och betesmarksinventeringen
- Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturvärden
- Natura 2000-områden
- Naturreservat
- Strandskydd
- Stora opåverkade områden (återhämtningslandskap)

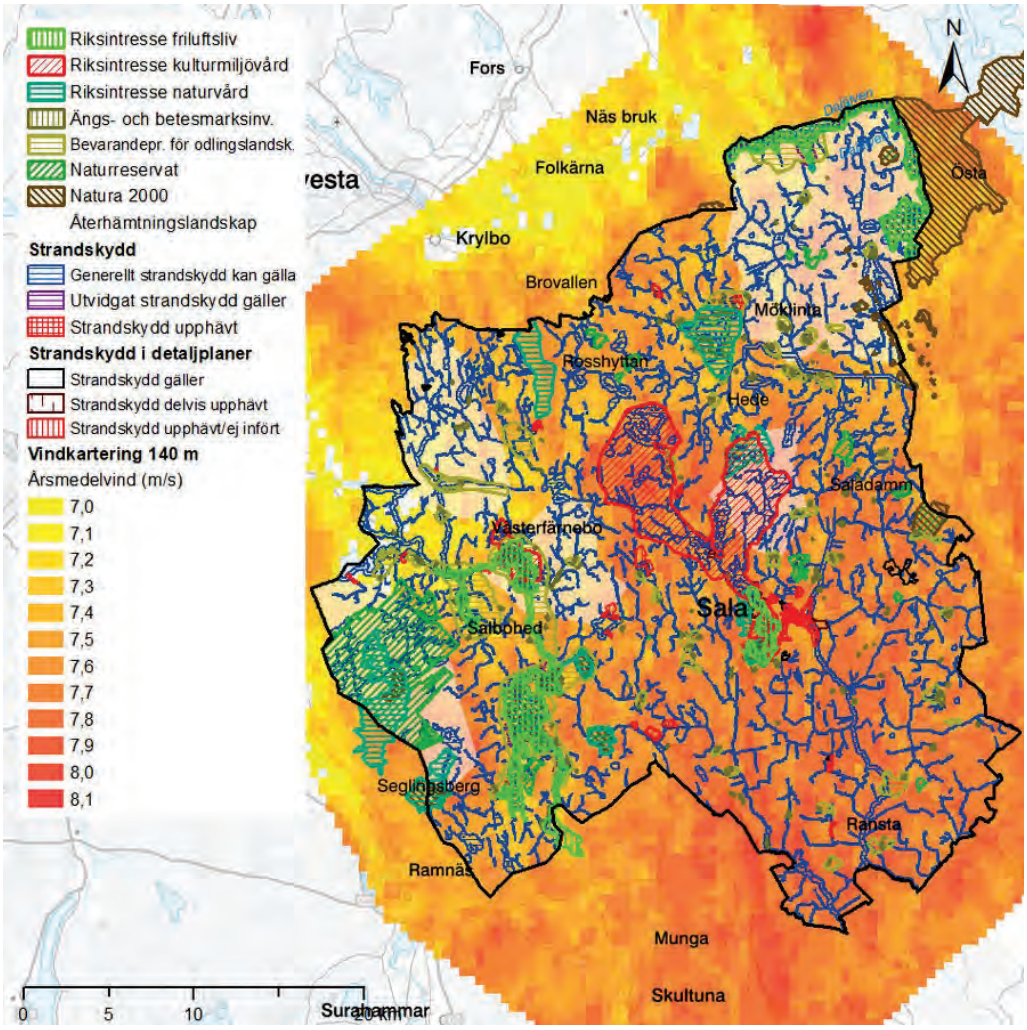

Planeringsunderlag för vindkraft beaktande avgränsningskriterier för riksintressen och bevarandevärden, enligt tabell ovan

AVGRÄNSNINGSKRITERIER: SKYDDSAVSTÅND OCH HÄNSYN

- Kraftledningar med skyddszoner om 200 meter på vardera sida av kraftledningen.
- Lämpliga avstånd till bebyggelse.
- Buller – För att minimera bullerpåverkan beaktas ett minsta avstånd á 500 meter mellan vindkraftverk och orter.
- Olycka – För att minimera olyckor beaktas ett minsta avstånd á 1000 meter mellan vindkraftverk och orter.
- Påverkan på växt och djurliv.
- Telekommunikation och väderradar – Bedöms från fall till fall, samråd krävs.
- Luftfart – Samråd krävs med berörda parter inför framtagande av Vindkraftsplan samt tematiskt tillägg till översiktsplan (TÖP).

- Totalförsvaret – Samråd krävs inför framtagande av Vindkraftsplan samt tematiskt tillägg till översiktsplan (TÖP).

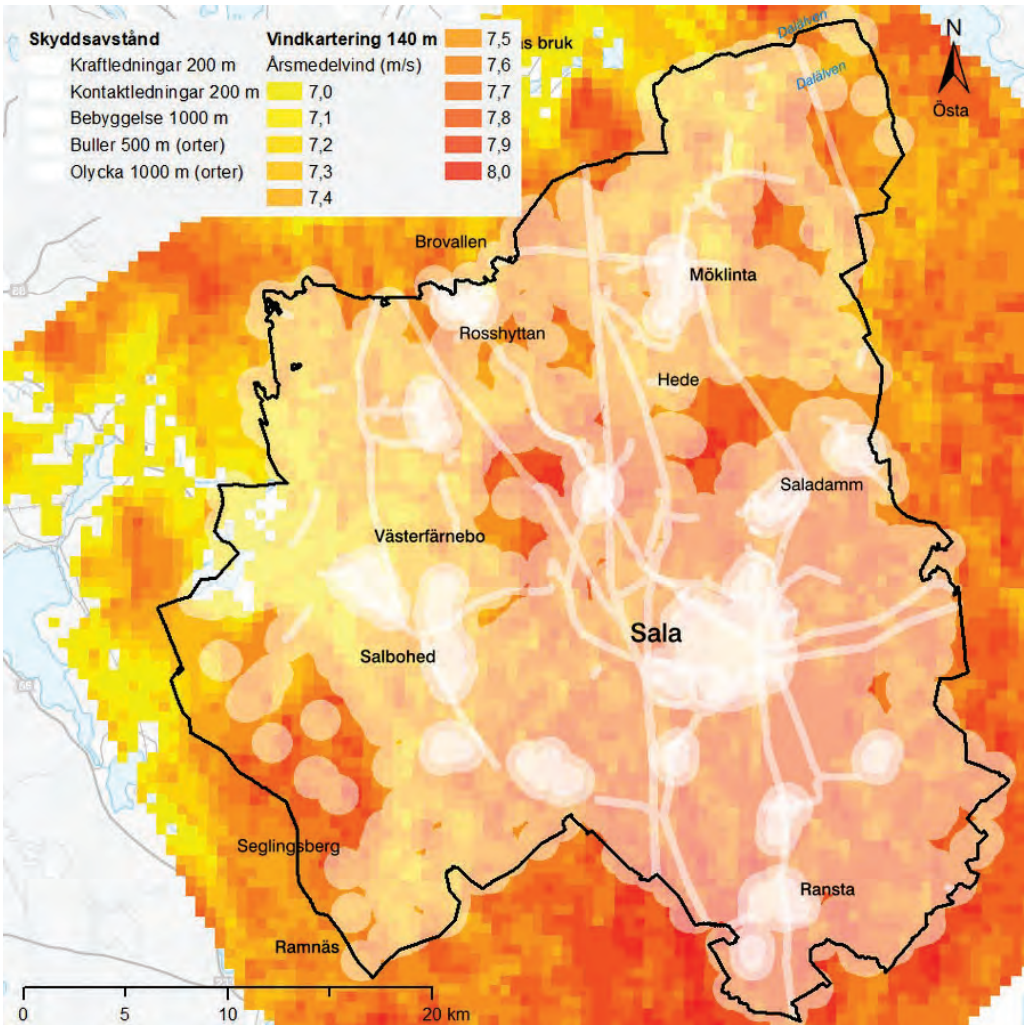

Planeringsunderlag för vindkraft beaktande avgränsningskriterier för skyddsavstånd och hänsyn, enligt tabell ovan

SAMMANSTÄLLNING

Genom den metodik som beskrivs ovan har karteringen ovan över lämpliga och mindre lämpliga områden för vindkraft i kommunen tagits fram. Karteringen ger en översiktlig bild av förutsättningarna för vindkraft i kommunen, vidare utredningar krävs dock före det att lämpliga vindkraftsområden kan pekas ut. Vindkraft kommer att utredas och studeras mer ingående i ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (TÖP). Ytterligare samråd behöver genomföras med flera berörda myndigheter med ansvar för exempelvis telekommunikation, luftfart och totalförsvar.

Miljö- och riskfaktorer

Avsnittet belyser vilka utmaningar Sala kommun står inför idag och kan komma att möta framåt. I planeringen av en hållbar och mer sammanhängande kommun behöver miljö- och riskfaktorer identifieras. Dessa faktorer omfatta allt från höga vattenflöden och dammsäkerhet till störande verksamheter och buller. Klimatförändringar väntas generera bland annat större risker för ras, erosion och skyfall. Genom att identifiera riskfaktorer kan dessa tidigt värderas och beaktas, för att minska risken för skador eller olägenheter i kommunen.

Sala kommun har tagit fram en karta över samlade miljö- och riskfaktorer i kommunen. I denna visas områden med översvämnings- och skyfallsrisk, stränders eroderbarhet, förutsättningar för skred, blyhalter i mårskikt, markprover och miljöreda.

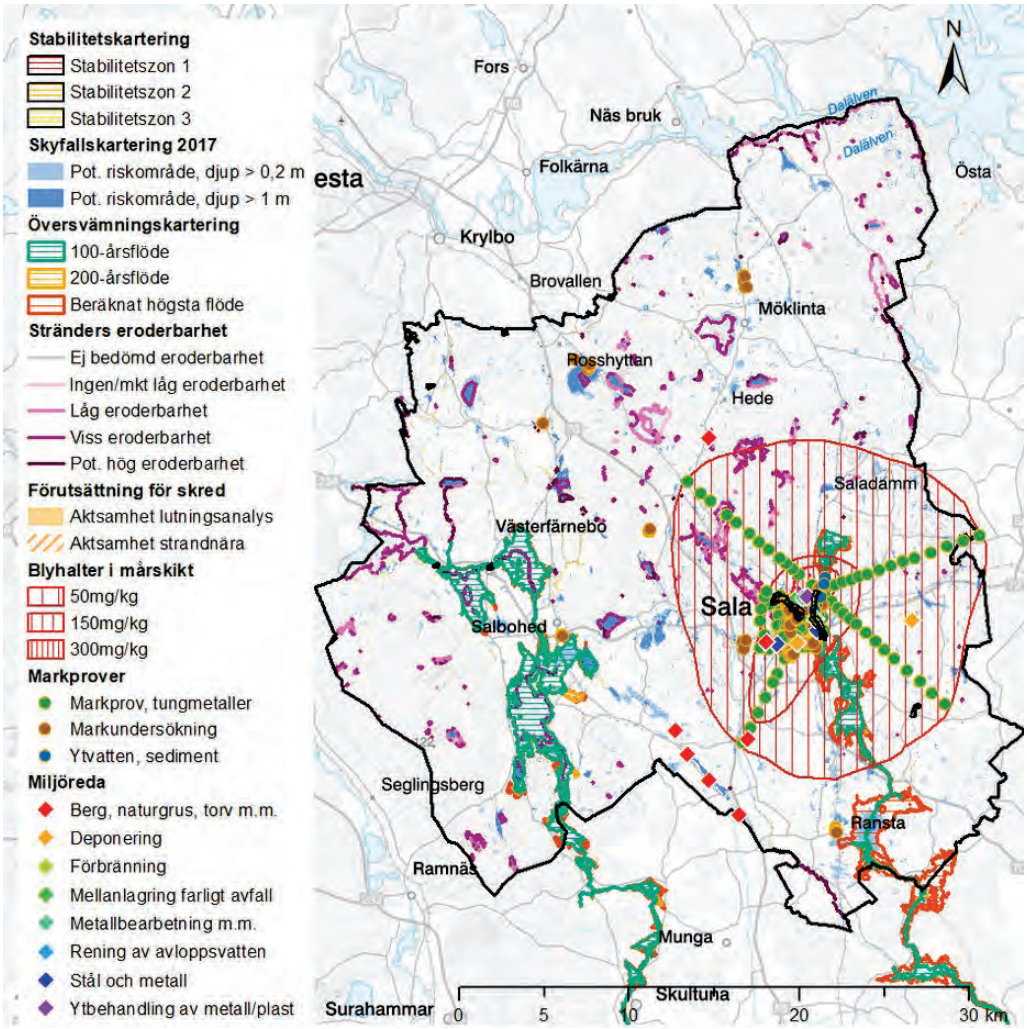

Samlingskarta, miljö- och riskfaktorer

HÖGA VATTENFLÖDEN

Vid höga flöden och vattenstånd riskerar stora partier av låglänta områden längs sjöar och vattendrag att översvämmas i kommunen. Stora arealer åkermark riskerar att stå under vatten vid höga flöden i Svartån och Sagån. Detta kan också få konsekvenser för vissa vägavsnitt längs dessa vattendrag. Ett förändrat flöde i kombination med ökad nederbörd kan komma att öka erosionen av våra stränder/kantzoner och antalet skred inom kommunen. Ökad risk för extremregn med översvämning som följd leder sannolikt också till en ökad risk för att föroreningar läcker ut och sprids från deponier och andra förorenade markområden i samband med sådana händelser.

SKYFALL

Skyfall förväntas bli vanligare i ett förändrat klimat samt även öka i intensitet. SMHI:s skyfallskartering som presenterats av länsstyrelsen i Västmanlands WebbGIS baseras på lågpunkter i kommunen. Dessa låglänta markområden löper större risk att drabbas av översvämningar eftersom det är hit de stora regnen rinner i samband med att de avrinner från markytan. ”Mörkrosa” innebär att det är ett potentiellt riskområde vid djup över 1 m. ”Rosa” innebär att det är ett potentiellt riskområde vid djup över 0,2 m. För att hantera skyfall presenterar kommunens översiktsplan så kallade *blågröna funktionsytor* i strategiskt lämpliga lägen i tätorterna. Dessa ytor behöver löpande ses över och kompletteras enligt behov och baserat på resultat från genomförda sårbarhetsanalyser, skyfallsmodelleringar eller i enlighet med rekommendationer i kommunens risk och sårbarhetsanalys (RSA).

Som en del i Sala kommuns arbete med klimatanpassning har en dynamisk skyfallsmodell tagits fram över Sala stad (2022). Med en dynamisk skyfallsmodell kan hela skyfallsförloppet simuleras, vilket innebär att resultaten bland annat visar vattenhastigheter och varaktighet på översvämningen. Syftet med modellen var att identifiera vilka områden som riskerar att översvämmas till följd av ett skyfall med 100 års återkomsttid och vilka vägar som vattenmassorna tar under förloppet. Skyfallshantering för hela Sala kommun kommer vidare att behandlas i en kommunal vattentjänstplan.

DAMMSÄKERHET

Genom århundraden av gruvbrytning har ett omfattande system av dammar och vattendrag byggts för att förse gruvan med energi och vatten till malmbrytningen. Dammsystemet omfattas av reglerna om farlig verksamhet enligt 2 kap. 4 § Lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) (sid.10).

Områdena i närmast anslutning till dämmen och dammvallar är känsliga för ny bebyggelse och stora skador på egendom och fastigheter riskeras om en dammkonstruktion skadas eller brister.

RAS, SKRED OCH EROSION

Erosion är den process som innebär nednötning utav jord och berg. Det är en ständigt pågående naturlig förändringsprocess som drivs utav bland annat rinnande vatten, vind men även mänsklig påverkan. Erosion räknas som en utjämnande kraft som strävar efter att jämna ut markytan till ett jämviktsläge. Erosionen kan vid dessa förändringar leda till både ras och skred. Skred förekommer huvudsakligen i silt- och lerjordar. Ras sker i bergväggar, grus- och

sandbranter och innebär att block, stenar eller grus rör sig fritt.

I Sala finns förutsättningar för erosion då kommunen ligger i övergången mellan den höglänta bergslagsterrängen och slätterna i Mälardalen. I de kuperade delarna i norr samt i väster består jorden oftast av morän, rullstensåsar eller torvmark. Finkorniga jordarter som lera och silt har störst utsträckning i dalsänkor och låglänta områden, främst i anslutning till sjöar och vattendrag.

Sammanhängande områden med finkorniga jordar finns spridda över kommunen, men främst i Svartåns dalgång samt i kommunens södra och östra delar. Längs Svartån finns erosionskänsliga jordarter längs kortare sträckor mellan Hörendesjön och Fläcksjön: nedströms Hörnsjöfors, uppströms och nedströms Västerfärnebo samt i höjd med Fläckebo naturreservat. Längs Sagån är det angeläget att ordna med kantzoner som också kan reducera erosionen över tid. För att skred ska kunna inträffa krävs att jorden består av lera och/eller silt och att marklutningen är tillräckligt stor.

Enligt Statens geotekniska institut (SGI) bör strandnära områden som ej utgörs av morän eller berg generellt ses och behandlas som aktsamhetsområden. Aktsamhetsområden som visas i samlingskartan för miljö-och riskfaktorer som "förutsättning för skred" har tagits fram av Sveriges geologiska undersökning (SGU) och täcker både bebyggda och obebyggda områden. I dessa områden kan det finnas förutsättningar och en naturlig risk för jordskred i ler- och siltmark.

För bebyggda områden är det Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som genomför en översiktlig stabilitetskartering där stabilitetszoner 1–3 redovisas som resultat. Stabilitetskarteringens syfte är att kartlägga stabilitetsförhållanden för mark som är bebyggd. Dessa utgör ett stöd i kommunens riskinventering och riskhantering. Stabilitetszonerna signalerar att det inte kan säkerställas att stabiliteten är tillfredsställande och att detaljerade utredningar behöver göras. I miljökonsekvensbeskrivningen som hör till översiktsplanen visas en karta med utpekade risker för ras, skred och erosion i bebyggda områden. I Sala kommun finns dessa risker i Sala stad utmed ån och vid Varmsätra

RADON

Strålsäkerhetsmyndighetens uppskattning är att 500 lungcancerfall per år i Sverige orsakas av radon i inomhusmiljön. Ungefär 90 procent av dessa är rökare. Om radonhalten sänks i alla hus som har halter över referensnivån 200 Bq/m3 kan man på lång sikt undvika cirka 200 lungcancerfall varje år enligt Strålsäkerhetsmyndigheten.
Radonhalten påverkar människor i störst utsträckning där dessa befinner sig mer stadigvarande så som arbetsplatser, vårdinrättningar och bostäder. I bostäderna kommer radonet främst från marken invid huset, materialet som huskroppen består utav samt det vatten som används i hushållet. Sala kommun består till stor del av högriskområde vad gäller markradon.

Ett sätt att motverka att radon påverkar människor är att bygga radonskyddat vilket innebär att man hindrar radon från att tränga in i konstruktionerna genom en tät barriär eller att man på annat sätt leder bort radonet från huskroppen.

KÄRNKRAFTVERK

Kärnkraftverken i Sverige har system som ska skydda mot tekniska och mänskliga fel. Om en olycka ändå inträffar kan den i värsta fall medföra utsläpp av radioaktiva ämnen till omgivningen. Planeringszonen sträcker sig ungefär 100 kilometer från kärnkraftverket. I Västmanland ingår Sala kommun i planeringszonen. I planeringszonen finns planering för att allmänheten ska kunna utrymmas baserat på strålningsmätningar. I förberedelserna för planeringszonen ingår även att allmänheten ska stanna inomhus och planering för utdelning av jodtabletter till de områden som under en kärnteknisk olycka drabbas. Om du bor eller vistas i planeringszon behöver du vara medveten om den planering som finns och även ha en egen beredskap om en kärnkraftsolycka inträffar.

BRANDVATTENFÖRSÖRJNING

För att möjliggöra en säker och effektiv räddningsinsats i framtiden behöver tillgång på brandvatten beaktas tydligt i kommunens fysiska planering. Brandvatten är en förutsättning för att möjliggöra en räddningsinsats i händelse av brand. Brandvattensystemet behöver vara anpassat och utformat med hänsyn till räddningstjänstens förmåga samt bebyggelsens utformning.

Byggnader kan placeras på mer eller mindre lämpliga platser med hänsyn till tillgången på brandvatten. Det är viktigt att tidigt i plan- och byggprocessen ta med frågan om räddningstjänsten har rätt förutsättningar för att göra en insats i planerat område.

FARLIGA VERKSAMHETER

I Sala kommun finns ett par verksamheter som klassas som farlig verksamhet enligt Lag (2003:778) om skydd mot olyckor. Dessa verksamheter som av länsstyrelsen klassats som ”farlig verksamhet” finns i Sala stad. I andra tätorter och på landsbygden utgörs riskerna företrädesvis av mindre industrier, bensinstationer och större lantbruk med djurhållning. Länsstyrelsen bedömer att de kan orsaka allvarliga skador på människor eller miljö och verksamheterna klassas på olika sätt. Vid alla farliga verksamheter och Seveso-verksamheter (verksamheter som hanterar stora mängder kemikalier) finns vissa risker som är direkt kopplade till riskavståndet. Detta innebär att industrierna kan hämmas i sin utveckling om bostäder placeras alltför nära befintliga industriområden. Riskavståndet är till för att verksamheten ska kunna fungera även på sikt på den aktuella platsen, med hänsyn till de speciella förhållanden som råder i form av till exempel terräng och vegetation. Vid planering av ny markanvändning eller ändring av befintlig markanvändning i anslutning till dessa verksamheter ska riskerna som förknippas med verksamheterna alltid beaktas. Berörda verksamheter måste också ha en skälig beredskap, som komplement till kommunens beredskap, vid en eventuell räddningsinsats.

BULLER

Buller är framför allt ett problem i större tätorter. I Sala kommun utgör vägtrafiken den vanligaste orsaken till bullerstörning. Även nationellt är den vanligaste störningen vägtrafik (drygt 6 procent), följt av spårtrafik (1,5 procent) och flygtrafik (1,2 procent). Näst efter vägtrafikbuller är ljud från grannar mest störande (5,5 procent). Andra vanliga källor till bullerstörningar är ljud från byggplatser, renhållningsverksamhet samt fläktar och ventilationssystem medan

mindre än 1 procent störs av buller från källor såsom industrier, hamnar, vindkraft, nöjeslokaler och hissar. När människan utsätts för buller är den vanligaste reaktionen en känsla av obehag men buller kan också orsaka stressreaktioner, trötthet, irritation, blodtrycksförändringar och sömnstörningar.

MILJÖFARLIGA VERKSAMHETER OCH FÖRORENAD MARK

Miljöfarlig verksamhet är ett rättsligt begrepp som förklaras i 9 kap. 1 § miljöbalken. Med miljöfarlig verksamhet avses:

- Utsläpp av avloppsvatten, fasta ämnen eller gas från mark, byggnader eller anläggningar i mark, vattenområden eller grundvatten.

- Användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljön genom annat utsläpp än som avses i 1 eller genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten.

- Användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för omgivningen genom buller, skakningar, ljus, joniserande eller icke-joniserande strålning eller annat liknande.

MILJÖFARLIG VERKSAMHET DELAS IN I TRE TYPER AV ANLÄGGNINGAR

- A-anläggningar - till exempel gruva, flygplats, avfallsdeponi och oljeraffinaderi. A-anläggningar tillståndsprövas av mark- och miljödomstolen.

- B-anläggningar - till exempel vindkraftspark, avloppsreningsverk, energianläggning och täkt. B-anläggningar tillståndsprövas av länsstyrelsens miljöprövningsdelegation.

- C-anläggningar - till exempel bensinstationer och sjukhus. C-anläggningar anmäls tillkommunen.

En mängd olika verksamheter kan ge miljöstörande omgivningspåverkan i form av farliga kemikalier, lukt och bullerstörningar samt risk för brand och explosion. I kommunen finns tolv verksamheter med större omgivningspåverkan (fyra täkter, två avfallsanläggningar, två metallindustrier, en återvinningscentral, en energianläggning, ett avloppsreningsverk samt en ytbehandlare som omfattas av särskild kemikalielagstiftning, SEVECO). För dessa verksamheter sker en särskild prövning av länsstyrelsen. Sala kommun har 55 verksamheter med lägre omgivningspåverkan som har ett beslut från kommunens tillsynsmyndighet (energianläggningar, jordbruk, verkstadsindustrier, avfallsanläggningar, sportanläggningar, livsmedelsindustri). Utöver dessa finns det runt 220 mindre verksamheter som inte är anmälnings- eller tillståndspliktiga.

Föroreningar från miljöfarliga verksamheter eller aktiviteter som hamnat i mark, grundvatten eller sediment blir ofta kvar under lång tid om ingen åtgärd vidtas. Föroreningarna kan sedan sakta spridas vidare till vattendrag. Människor kan utsättas för föroreningar till exempel genom damm från förorenad mark, om barn får i sig jord eller om föroreningen hamnar i dricksvatten. Spridningen är ofta långsam och påverkas av nederbörd, grundvattenrörelser och biologiska processer. Mänskliga aktiviteter kan kraftigt påverka spridningen av

föroreningar som tidigare legat relativt stilla. Dessa risker måste speciellt uppmärksammas den dag markanvändningen planeras att förändras. Att industribyggnader kan vara förorenade av tidigare verksamhet är extra viktigt att uppmärksamma om exempelvis industriområden omvandlas till nya bostadsområden.

I Sala kommun finns cirka 260 identifierade potentiellt förorenade områden. I tätorten finns två objekt, Sala silvergruva inklusive Pråmån och Gamla hyttan, som har riskklass 1; det vill säga att områdena är förorenade så att de anses utgöra mycket stor risk. Gruvdriften har medfört att det i hela Sala stad finns utbredd metallförorening i marken. Luftburna föroreningar har spridits över tätorten med vinden och dessutom har avfall från verksamheten (till exempel aftersand) använts som fyllnadsmassor. Vanligt förekommande föroreningar är bly, kvicksilver, arsenik och kadmium. Risken för människors hälsa från dessa föroreningar är störst i samband med intag av jord och intag av växter som odlats i metallförorenad jord. För kvicksilver förekommer även risk vid inandning av ångor. För att säkerställa att föroreningarna som finns i marken inte utgör en risk för människors hälsa eller miljön kan det i samband med exploatering vara nödvändigt att göra undersökningar och åtgärder av marken. En handlingsplan för förorenad mark behöver tas fram för hela kommunen för att prioritera områden och underlätta för framtida exponeringar.

DEPONIER

I Sala kommun finns ett antal äldre nedlagda deponier och tre av dessa tillhör riskklass 2 vilket innebär att de anses utgöra stor risk. Enligt kommunens avfallsplan, mål 5.6 ska äldre nedlagda deponier inte utgöra någon risk för människors hälsa eller miljön senast år 2040. Deponierna tillhörande riskklass 2 är lokaliserade i Möklinta, Hedåker samt på Norrmalm i Sala stad.

Alla kommuner ska ha en renhållningsordning som föreskriver hanteringen av avfall inom kommunen och en avfallsplan, omfattande allt avfall inom kommunen, som syftar till att minska avfallets mängd och farlighet (15 kap. § 11–16 miljöbalken). Sala kommun antog 2020 en ny renhållningsordning som är gemensam för VafabMiljös medlemskommuner. VafabMiljö ansvarar för återvinningscentralen Återbruket-Returen, dess mobila återvinningscentraler och cirka 35 miljöstationer. Dessutom finns återvinningsvaruhuset Strömsbacka som sedan 2010 drivs av en ekonomisk förening. Strax öster om Sala stad ligger Isätra avfallsanläggning, vars deponi håller på att sluttäckas. Verksamheten som fortgår på Isätra avfallsanläggning är mellanlagring, sortering och omlastning, dessutom utvinning av deponigas och hantering av lakvatten. Kommunens avfall körs i stor utsträckning till VafabMiljös anläggning i Västerås. Miljöfarligt avfall hanteras av utvald godkänd deponi, till exempel VafabMiljö.

Sörskogsdeponin fungerar idag som deponi för kommunens inerta avfall, dit främst schaktmassor från byggnationer och markunderhåll skickas. En långsiktig plan finns för att omvandla platsen för deponin till ett attraktivt och tätortsnära rekreationsområde när deponi avslutats. Det här innebär att Sala kommun inte kommer ha någon aktiv deponi inom den geografiska kommunen. Att ha en aktiv deponi i kommunen är viktigt på grund av det saneringsbehov av mark som ofta föreligger inom Sala stad. Därför behöver det planeras för en ny deponi för förorenade schaktmassor, i ett mer strategiskt läge i kommunen.

TRANSPORT AV FARLIGT GODS

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för ämnen och produkter som kan orsaka skada på människor, djur, miljö, egendom och annat gods om de inte hanteras rätt under transporter eller skyddas mot yttre påverkan. Farligt gods kan till exempel vara gasol, olja eller bensin. Inom Sala kommun förekommer förflyttning utav farligt gods via fordon eller järnvägsvagnar. Sala är även knutpunkt för vägtrafik genom att vägarna 56 (”räta linjen” mellan Norrköping och Gävle) och 70 passerar Sala. Mängden farligt gods som transporteras på dessa vägar har inte i detalj studerats sedan 2006. Men enligt Trafikverkets statistik har transporterna med farligt gods på väg sedan 2002, med vissa variationer, stadigt minskat på en nationell nivå. Den största delen av transporterna av farligt gods (69 procent) utgörs av brandfarliga vätskor, vilket ur räddningstjänstperspektiv är mindre komplicerat än många andra ämnen. Olyckor som inte kräver ingripande från räddningstjänsten och som involverar farlig gods förekommer men är inte alltid förknippat med ett utsläpp av något slag. Förbifarten (väg 56 och väg 56/70) innebär att den tunga genomfartstrafiken har kontakt med Sala stad i rondellen i den östra stadsdelen. Det har även införts förbud mot både tung trafik och farligt gods på Sörskogsleden, vilket påtagligt har reducerat risker och förbättrat boendemiljön. En trafikolycka med farligt gods inom en tätort kan få mycket allvarliga konsekvenser, är tungt resurskrävande samt kan leda till skador på miljö. Sala är även knutpunkt för järnvägstrafiken Stockholm-Dalarna och Västerås-Uppsala, vilket innebär att ett stort antal person- och godståg passerar genom kommunen varje dygn.

Möjliga konsekvenser vid planläggning inom 150 meter från transportled för farligt gods behöver alltid beskrivas i detaljplaner.

HUVUDSAKLIGA TRANSPORTLEDER AV FARLIGT GODS

- Väg 56 tillhör det nationella stamvägnätet och utgör en viktig transportled mellan Norrköping och Gävle.
- Väg 72 är en riksväg och går från Sala via Heby till Uppsala.
- Väg 70 är en riksväg som går från Enköping via Sala kommun till Flötningen vid norska gränsen.
- Dalabanan som är en järnvägslinje som går mellan Stockholm via Sala till Mora.
- Västerås-Sala järnvägslinje som går mellan tätorterna.

DJURHÅLLNING

Före 2011 innehöll Boverkets allmänna råd kring djurhållning ett upprättande av säkerhetsavstånd mellan djurhållningsverksamhet och annan markanvändning, exempelvis skolor och bostäder. I sin mer sentida rapport *Vägledning för planering för och invid djurhållning*, som främst behandlar hästhållning, skriver Boverket att tillämpningen av säkerhetsavstånd blivit problematisk. Boverkets byggregler anger att en strikt tillämpning av skyddsavstånd blivit ett hinder i samhällsplaneringen snarare än en tillgång. Därför innehåller vägledningen inga nya riktlinjer för skyddsavstånd. I stället rekommenderas, med hänvisning till att djurhållning ofta är tillstånds- och anmälningspliktig verksamhet, att en

riskbedömning görs i varje enskilt fall.

UV-STRÅLNING

UV-strålningens styrka beror på ozonskiktets tjocklek och ett förtunnat ozonskikt kan ge upphov till högre doser av strålning. Barn och ungdomar är särskilt känsliga för detta. Ozonskiktet riskerar att förtunnas på grund av utsläpp av skadliga ämnen och de största utsläppskällorna är läckage från varor och produkter där ämnena används som köldmedium och isoleringsmaterial. Det är därför viktigt att ozonskiktet skyddas så att det ger ett långsiktigt skydd mot skadlig UV-strålning. Vid ombyggnationer av byggnader och anläggningar bör isoleringsmaterial som innehåller ozonnedbrytande material bytas ut mot mer miljövänliga alternativ.

En åtgärd som kan vidtas för att minska exponeringen av UV-strålar från solen är att redan på planeringsstadiet projektera för skuggiga platser i kommunerna, särskilt viktig är denna aspekt vid planering av både förskolor och skolor eftersom barn och ungdomar räknas till känsliga grupper. Små barn har mycket solkänslig hud och kan inte bilda ett lika bra pigmentskydd som vuxna. Allt för mycket sol i unga år kan leda till hudförändringar i vuxen ålder. Det är därför viktigt att redan i tidig ålder skapa bra solvanor samt planera barns utemiljöer så att det finns en variation av ytor med skugga och sol. En väl planerad utemiljö bidrar även till ett bättre inomhusklimat. Studier på förskolegårdar har visat att där minst 50% av gården täcks av skugga från vegetation är personalen nöjd med både utom- och inomhusklimatet. Nuläget behöver också analyseras och en plan, som redogör för hur en anpassning kan ske, behöver tas fram.

Utöver UV-strålning är det nödvändigt att klimatanpassa befintliga områden samt planerad byggnation vad gäller både utom- och inomhusmiljön, detta med hänsyn till framtidens varmare klimat. Särskilt viktigt är detta vad gäller förskolor, skolor, äldreboenden och särskilda boenden (extra känsliga grupper), detta för att undvika bland annat uttorkning, värmestress och död. Våra städer är speciellt utsatta vid ökade temperaturer i ett varmare klimat. Den urbana värmeeffekten och strålningstemperaturen påverkar i staden. Värmeböljan 2018 orsakade enligt studier vid Umeå Universitet att 700 människor dog i förtid. Grön infrastruktur och åtgärder inom fysisk planering kan skapa svalkande miljöer. I första hand rekommenderas ej användande av luftkonditionering då detta inte är ett klimatsmart sätt att kyla ner ett utrymme. En viss förståelse finns dock för att detta kan vara en lösning som i undantagsfall är nödvändig.

ELEKTROMAGNETISKA FÄLT

Elektromagnetiska fält finns ständigt omkring oss. De är starkast närmast källan, som till exempel kring kraftledningar, men styrkan avtar snabbt med avståndet. Exempelvis ger transformatorstationer låg exponering för magnetfält på några meters avstånd. Desto starkare ström som används, desto starkare är magnetfältet. Till skillnad från elektriska fält som dämpas av växtlighet och byggnadsmaterial så är magnetfält svåra att skärma av och går obehindrat igenom väggar och tak. Sedan 2002 finns det allmänna råd som anger referensvärden för allmänhetens exponering för magnetfält. Referensvärdena är rekommenderade maxvärden och bygger på riktlinjer från EU. Syftet med referensvärdena är att skydda allmänheten mot kända hälsoeffekter vid exponering för magnetfält. Människan är anpassad till att leva i jordens magnetfält och det har inte gått att påvisa skadliga effekter av de statiska

magnetfält som människor normalt kommer i kontakt med. Tekniskt sett går det att ersätta en del kraftledningar med kablar i marken och därigenom minska styrkan på magnetfälten. Hur mycket fälten minskar beror bland annat på hur djupt ledningen placeras. Kraftledningar som läggs i tunnlar ger ofta försumbara magnetfält i marknivå medan ytligt nedgrävda kraftledningar kan ge förhöjda magnetfält rakt ovanför. Att gräva ner kraftledningar är mycket kostsamt. Ett billigare alternativ är att utforma dem på ett sätt så att magnetfälten minskar. Transformatorstationer kan flyttas och delvis skärmas av för att minska exponeringen av magnetfält till allmänheten. Men detta är också mycket dyrt. I Sverige fördelas ansvaret för hälsofrågor med anknytning till magnetfält på fem myndigheter: Arbetsmiljöverket, Boverket, Elsäkerhetsverket, Socialstyrelsen och Strålsäkerhetsmyndigheten. Myndigheterna genomför mätningar, utvärderar forskning inom området, ger råd och rekommendationer samt tar fram föreskrifter. Eftersom hälsoeffekter från magnetfält på lång sikt inte kan uteslutas har myndigheterna valt att rekommendera en viss försiktighet, både för allmänheten och i arbetslivet.

Myndigheterna ger följande rekommendationer vid samhällsplanering och byggande, om de kan genomföras till rimliga kostnader:

- Sträva efter att utforma eller placera nya kraftledningar och andra elektriska anläggningar så att exponering för magnetfält begränsas.

- Undvik att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära elanläggningar som ger förhöjda magnetfält.

- Sträva efter att begränsa fält som starkt avviker från vad som kan anses normalt i hem, skolor, förskolor respektive aktuella arbetsmiljöer.

BALLASTFÖRSÖRJNING

Enligt 3 kap. 7 § miljöbalken ska mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen och material så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dem. Utvinning av naturgrus i kommunen ska minskas. Syftet är att de svenska grusåsarna, vilka ej är förnybara inom överskådlig tid, ska bevaras för framtida dricksvattenuttag.

En regional materialförsörjningsplan saknas för länet och Sala kommun ser ett behov av att i samverkan arbeta vidare inom kommunen men också mellankommunalt. Sala kommun planerar för möjligheterna att långsiktigt ha tillgång till byggnadsmaterial i form av krossat berg, grus och sand, så kallat ballastmaterial, för att utveckla infrastruktur och bostadsbyggande.

MINERALER

Samhällets infrastruktur och teknik, i form av till exempel mobiltelefoner och batterier, innehåller metaller som utvunnits ur en berggrund någonstans i världen. Sverige är idag EU:s ledande gruv- och mineralnation och en del av målet med Sveriges mineralstrategi är att den positionen ska förstärkas. I Sala kommun, som är en del av Bergslagen, finns stora geologiska resurser i form av malm och mineraler vilket också präglat vår lokala historia fram till idag. Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som avses i 3 kap. 7§ miljöbalken.

Sala silvergruva

REFERENSER

Där ingen källa anges är Sala kommun upphovsman för texten, bilden eller illustrationen.

Boverket. 2022. Miljöbedömning översiktsplan - ett processverktyg [Illustration]. Tillgänglig:https://www.boverket.se/sv/PBLkunskapsbanken/planering/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/miljobedomning/ (Hämtad 2022-11-30).

Boverket. 2009. Vindkraftshandboken. Tillgänglig: https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2009/vindkraftshandboken/ (Hämtad 2023-05-23).

Climate Action Tracker. 2022. The CAT Thermometer. November 2022. Tillgänglig: https://climateactiontracker.org/global/cat-thermometer (Hämtad 2023-05-08).

Energikontor Väst. U.å. Placering av vindkraft. Tillgänglig: https://www.powervast.se/om-vindkraft/fakta-om-vindkraft/placering-av-vindkraft/ (Hämtad 2022-12-05).

Folkhälsomyndigheten. 2022. Tabell 1. De tio målen för friluftslivspolitiken [Illustration]. Tillgänglig: https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/friluftsliv/friluftslivspolitiken/ (Hämtad 2022-11-30).

Globala målen. 2022. Globala målen – karta med ikoner [Illustration]. Tillgänglig: https://www.globalamalen.se/material/logotyper/ (Hämtad 2022-11-30).

IPCC. 2021: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2021. The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S. L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M. I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T. K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press.

Länsstyrelsen i Västmanlands län. 2019. Handlingsplan för grön infrastruktur i Västmanlands län. Rapport 2019:10. Tillgänglig: https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/om-oss/vara-tjanster/publikationer/2019/handlingsplan-for-gron-infrastruktur-i-vastmanlands-lan.html (Hämtad 2023-05-15).

Region Västmanland. U.å. Vår strategi för ett livskraftigt Västmanland [Illustration]. Tillgänglig:https://regionvastmanland.se/utveckling/livskraftigtvastmanland/om-strategin/ (Hämtad 2022-11-30).

SCB. 2022. Kommuner i siffror. Tillgänglig: https://kommunsiffror.scb.se/?id1=1981&id2=null/

(Hämtad 2023-04-25).

SFS 2006:412. Lag om allmänna vattentjänster.
Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2006412-om-allmanna-vattentjanster_sfs-2006-412#totop (Hämtad 2021-04-26).

SGU. 2017. Grundvattenbildning och grundvattentillgång i Sverige.
Tillgänglig:http://resource.sgu.se/produkter/regeringsrapporter/2017/RR1709.pdf (Hämtad 2023-06-09)

SKR. 2022. Sveriges Kommuner och Regioners kommungruppsindelning 2023.
Tillgänglig:https://skr.se/download/18.ef4ba7d1849a2f55db2898a/1669978414789/Kommungruppsindelning-2023.pdf (Hämtad 2023-04-25).

SMHI. 2023. Fördjupad klimatscenariotjänst.
Tillgänglig:https://www.smhi.se/klimat/framtidens-klimat/fordjupadeklimatscenarier/met/vastmanlands_lan/medeltemperatur/rcp45/2041–2070/year/anom (Hämtad 2023-05-15).

Sveriges miljömål. 2020. Miljökvalitetsmålen – illustrationer [Illustration].
Tillgänglig: https://sverigesmiljomal.se/kontakt-och-material/grafisk-profil/ (Hämtad 2022-11-30).

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen. 2018. ÖMS 2050 – samverkan kring planering i östra Mellansverige.
Tillgänglig:http://rufs.se/globalassets/h.publikationer/2018/rapport_oms_samverkan_webb.pdf (Hämtad 2022-12-05

SALA
KOMMUN

Vision för Sala kommun

Ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft

Visionen tillhör alla som bor och verkar i Sala kommun och beskriver ett önskat framtida tillstånd. Den ger oss en gemensam riktning att styra mot. Tillsammans ska vi utveckla hela Sala kommun.

Målområden

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

SALA
KOMMUN

SALA KOMMUN

BILAGA 2

Granskningsutlåtande

Översiktsplan för Sala kommun 2050

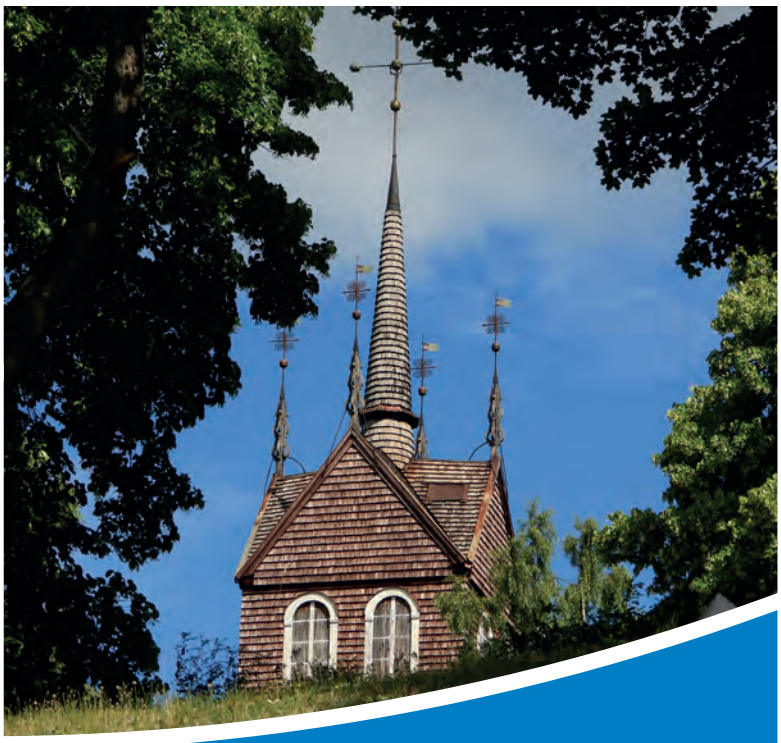

SALA
KOMMUN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INNEHÅLLSFÖRTECKNING 2

LÄSANVISNING 4

INLEDNING 5

- Vad är en översiktsplan? 5
- Process 5
- Samråd 5
- Granskning 6
- Granskningsutlåtande 6

ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV GENOMFÖRDA ÄNDRINGAR 7

- Ändringar i översiktsplanen efter granskning 7
- Ändringar i strategisk miljökonsekvensbeskrivning (MKB) efter granskning 12

GENERELLA SVAR OCH ÅTGÄRDER 13

- Viljeinriktning, strategier och fokusområden 13
- Jordbruksmark 13
- Industri- och verksamhetsutveckling 13
- Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS) 14
- Vindkraft 14
- Förbifarter 14

INKOMNA YTTRANDEN 15

- Länsstyrelsen 15
- Energimyndigheten 18
- Lantmäteriet 18
- Post och telestyrelsen (PTS) 18
- Skogsstyrelsen 20
- Statens geotekniska institut (SGI) 20
- Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) 21
- Svenska kraftnät 22
- Sveriges geologiska undersökning (SGU) 25
- Trafikverket 30
- Region Dalarna 30
- Kollektivtrafikförvaltningen Region Västmanland 30
- Avesta kommun 31
- Fagersta kommun 31
- Hallstahammars kommun 31
- Heby kommun 31
- Norbergs kommun 33
- Västra Gästriklands Samhällsbyggnadsförvaltning 33
- Vattenfall Eldistribution AB 34
- VafabMiljö 34
- Sala Heby Energi AB (SHE) 34
- Sätra Brunn Hälsobrunn AB 35
- Lantbrukarnas riksförbund Sala (LRF Sala) 38
- RF-SISU 40
- Centerpartiet 41
- Bygg- och miljönämnden (BMN) 42
- Privatpersoner 45

FÖRÄNDRING I MARK- OCH VATTENANVÄNDNINGSKARTAN 55

- Sala stad 55
- Broddbo 55
- Hedåker 56

Kila 56
Salbohed 57
Sätra brunn 57
STRATEGIER OCH TILLÄGG 58
Ändra och upprätta översiktsplan 58
Planeringsstrategi 58
Tematiskt tillägg till översiktsplan 58
Fördjupad översiktsplan 59
FÖRTECKNING AV KOMPLETTERANDE DOKUMENT 60
Befintliga dokument 60
Dokument som planeras att tas fram 60

LÄSANVISNING

Inledande i detta granskningsutlåtande finner du information om översiktsplaneprocessen, vilket inkluderar en beskrivning av hur samråds- och granskningsskedet har bedrivits för Sala kommuns översiktsplan.

Detta följs av en sammanfattning av genomförda ändringar av översiktsplanen som gjorts efter granskningen samt ett avsnitt med kommunens generella svar på frågor som dykt upp i flera yttranden, eller som av andra skäl har varit viktiga att belysa, efter både samråds- och granskningsskedet.

Därefter kommer en sammanställning av inkomna yttranden från länsstyrelsen, övriga instanser och privatpersoner tillsammans med kommunens kommentarer. Yttrandena som inkommit från privatpersoner har anonymiserats.

Sedan kommer en sammanfattning av de förändringar som gjorts i markanvändningskartorna mellan granskning och antagande, med kortfattade motiveringar till förändringarna.

Slutligen finner du ett avsnitt med information om strategier och tillägg till översiktsplanen samt en förteckning av kompletterande dokument.

INLEDNING

Vad är en översiktsplan?

I översiktsplanen ska kommunen redovisa hur mark- och vattenområden bör användas i framtiden och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Redovisningen av mark- och vattenanvändningen omfattar hela kommunens yta. Översiktsplanen ska även redovisa hur kommunen tänker ta hänsyn till de allmänna intressena enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken. De allmänna intressena, till skillnad mot enskilda, är sådana intressen som är gemensamma för kommunens invånare. Dessa kan till exempel vara naturvärden eller bostadsbyggande. Av planen ska det även framgå hur riksintressena ska tillgodoses och hur gällande miljökvalitetsnormer ska följas.

Översiktsplanen är inte juridiskt bindande men spelar en viktig roll som styrdokument i kommunens arbete mot en långsiktigt hållbar utveckling av den fysiska miljön. Planen är vägledande för kommande detaljplanering och lovgivning som rör byggande eller annan mark- och vattenanvändning. Varje kommunal nämnd, förvaltning och bolag har ansvar för att beslut och arbete sker i enlighet med översiktsplanens mål och riktlinjer.

Process

Kommunstyrelsens ledningsutskott gav 20 mars 2019 Plan- och utvecklingsenheten i uppdrag att påbörja arbetet med en ny översiktsplan för Sala kommun. Enligt plan- och bygglagen (2010:900) ska kommunen vid upprättande av en översiktsplan samråda denna med länsstyrelsen, regionen och de kommuner som berörs. Kommunen ska också ge kommunens medlemmar, andra myndigheter, sammanslutningar och enskilda i övrigt som har ett väsentligt intresse av förslaget tillfälle att delta i samrådet. Efter samrådet görs de ändringar som kommunen anser är befogade. Synpunkterna som inkommit under samrådet besvaras av kommunen och sammanställs i en samrådsredogörelse. Därefter ställs planförslaget ut på nytt för granskning och berörda parter ges återigen möjlighet att lämna sina synpunkter på de ändringar som gjorts i samrådsskedet. Inkomna synpunkter under granskningen, tillsammans med kommunens kommentarer till dessa synpunkter, sammanställs i ett granskningsutlåtande. Efter granskningsperioden revideras översiktsplanen en sista gång innan den antas av kommunfullmäktige.

Samråd

Samråd för Översiktsplan för Sala kommun 2050 pågick från och med 11 oktober 2021 till och med 9 januari 2022.

Under samrådsperioden kunde yttranden lämnas digitalt, via e-post, via brev eller ställas muntligt till Sala kommun. Översiktsplanen ställdes ut vid fem olika tillfällen på samrådsmöten, i Sala (Sala stora torg och Sala stadsbibliotek), Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. För att göra översiktsplanen så tillgänglig som möjligt under coronapandemin anordnades även digitala möten. Enskilda

samrådsmöten anordnades för Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Funktionsrättsrådet, Näringslivsenheten samt intresserade fastighetsägare och/eller exploatörer. Vid samrådsmötena har Sala kommun uppmanat deltagare att skicka in skriftliga yttranden, så att frågorna kan bemötas så som de själva formulerat dem. Samtliga yttranden finns redovisade i en samrådsredogörelse.

Sammanlagt kom **70 yttranden** in från olika instanser och privatpersoner. Vissa privatpersoner lämnade ett individuellt yttrande medan andra lämnade in ett yttrande parvis eller gruppvis. Varje yttrande innehåller flera synpunkter. Yttrandena innehöll sammanlagt **597 synpunkter**.

Granskning

Granskningsperioden för Översiktsplan för Sala kommun 2050 pågick från och med 16 januari till och med 16 mars 2023.

Under granskningsperioden kunde synpunkter lämnas digitalt, via e-post eller via brev till Sala kommun. Översiktsplanen har även funnits i fysisk form att läsa på Medborgarkontoret i Sala. De yttranden som kommit in under granskningsperioden behandlas i detta granskningsutlåtande.

Sammanlagt kom **26 yttranden** in från olika instanser och privatpersoner. Vissa privatpersoner lämnade ett individuellt yttrande medan andra lämnade in ett yttrande gruppvis. Varje yttrande innehåller flera synpunkter. Yttrandena innehöll sammanlagt **78 synpunkter**.

Granskningsutlåtande

Ett granskningsutlåtande innehåller en sammanställning av de synpunkter som har kommit in under granskningsperioden samt en redovisning av kommunens ställningstaganden och åtgärder med anledning av synpunkterna.

Flera yttranden och synpunkter innehåller förslag och idéer till kompletteringar och förtydliganden av planförslaget. Synpunkterna besvarar kommunen med en förklaring om denna har tillgodosetts eller ej. Flera synpunkter rör frågor som inte behandlas i en översiktsplan. Till de yttranden och synpunkter som avser att informera, uppmuntra eller presentera en idé vill vi inom Sala kommun svara med ett stort tack! Dessa idéer och förslag översänds till berörda förvaltningar och tas med i framtida arbeten där de anses lämpliga, exempelvis vid framtagande av detaljplaner, planprogram, tematiska tillägg till översiktsplanen eller planeringsstrategi.

Efter granskningsperioden har kommunen gjort vissa ändringar efter de synpunkter som har inkommit. Om planförslaget efter granskning ändras väsentligt ska kommunen låta förslaget granskas på nytt enligt 3 kap 18 § Plan- och bygglagen. Som väsentliga ändringar räknas dels ändringar som är av väsentlig vikt för medborgarinflytandet, dels ändringar som berör områden av riksintresse och mellankommunala samordningsfrågor. Sala kommun tar själv ställning till om en ändring efter granskning är väsentlig.

ÖVERSIKTLIG BESKRIVNING AV GENOMFÖRDA ÄNDRINGAR

Förslaget till Översiktsplan för Sala kommun 2050 har genomgått bearbetning utifrån de synpunkter som inkommit under granskningen av planen. Därutöver har översiktsplanen modifierats, vidareutvecklats samt kompletterats med stöd av ökad kunskap och interna synpunkter. För att uppnå en god hushållning av mark- och vattenanvändningen i Sala kommun har även avvägningar gjorts mellan olika allmänna intressen.

Ändringar utifrån länsstyrelsens granskningsyttrande presenteras i samma ordning som synpunkterna följde i yttrandet. Därefter redogörs för de resterande ändringar som gjorts i text, kartor och illustrationer. Dessa presenteras i kronologisk ordning, vilket innebär att de följer kapitelindelningen i översiktsplanen. Inför antagande av översiktsplanen har följande ändringar i text och kartor genomförts.

Ändringar i översiktsplanen efter granskning

ÄNDRINGAR UTIFRÅN LÄNSSTYRELSENS GRANSKNINGSYTTRANDE

- Informationen om Natura 2000-områden har uppdaterats. Förtydligar att utpekade habitat och arter i ett Natura 2000-område är starkare skyddade än i ett naturreservat och informerar om att tillstånd krävs för att vidta en åtgärd som kan påverka miljön i ett Natura 2000-område, även om det sker utanför området.
- Förtydligande om att länsstyrelsen fattar beslut om byggnadsminnen enligt 3 kap kulturmiljölagen. Aktuella ärenden gällande fråga väckt om byggnadsminnen i kommunen; Sätra brunn och Forsbo gård, har lagts in i en punktlista i ett nytt avsnitt ”Fråga väckt om byggnadsminne i kommunen”.
- Förtydligande om att de särskilda skälen för upphävande av eller dispens från strandskyddet anges i 7 kap 18 c § miljöbalken. Beskrivningen om LIS-områden har förtydligats.
- Transmissionsnätsledningarnas dragning redovisas mer tydligt i de mark- och vattenanvändningskartor för orter som berörs och i teckenförklaringen har en symbol för *Transmissionsledning* lagts till. Utredningskorridorer för utbyggnad av transmissionsnätet har lagts in i kartan för teknisk försörjning.

ÄNDRINGAR I TEXT

GENERELLA ÄNDRINGAR

- Namnet för översiktsplanen har ändrats på samtliga ställen till ”Översiktsplan för Sala kommun 2050”
- Redaktionella ändringar av stavfel och syftningsfel.
- Bildtexter har förtydligats och uppdaterats.
- Ingresser har lagts till för samtliga kapitel för att förtydliga innehållet.

- Punktlistor har setts över och reviderats enligt språkrådets regler.
- Rättelse. Översiktsplanen angav tidigare att en av Agenda 2030:s tre dimensioner av hållbar utveckling, vid sidan om den sociala och den ekonomiska, var den ”ekologiska”. I Agenda 2030 benämns dimensionen som den ”miljömässiga” och inte som den ”ekologiska”. Det har därmed korrigerats i översiktsplanen.
- Där begreppet ”helåkersbygd” förekommit har det bytts ut till ”fullåkersbygd” då ”fullåkersbygd” är det begrepp som används i mark- och vattenanvändningskartan.
- Begreppen ”jordbruksmark” och ”åkermark” har setts över och ändrats på de ställen där begreppen blandats ihop.
- Där servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta nämns tillsammans i texten nämns de efter orternas befolkningsstorlek (Ransta, Västerfärnebo och Möklinta).

SPECIFIKA ÄNDRINGAR

- Sammanfattningen i översiktsplanen har förtydligats.
- Avsnittet ”Läsanvisning” har uppdaterats och förtydligats.
- Avsnittet ”Sala i regionen” har döpts om till ”Sala kommun i regionen” och innehållet har förtydligats ytterligare.
- I den sista punkten under rubriken ”Nationella klimatmål” har begreppet ”förnybar” ändrats till ”fossilfri” då de nationella klimatmålen har ändrats av regeringen. Punkten lyder numer: ”Elproduktionen ska år 2040 vara 100 procent fossilfri”.
- Avsnittet ”Översiktsplanens vision” har ändrat namn till ”Vision” för att förtydliga att det är Sala kommuns långsiktiga vision för den fysiska miljön.
- Rättelse. I avsnittet ”Utvecklingsprinciper för bebyggelse” har meningen ”Ett sammankopplat Sala och en region med hållbara transporter” kompletterats med ”och utvecklade kommunikationsstråk”. Den kompletterande delen ”ett utvecklat kommunikationsstråk” hade fallit bort mellan samråd och granskning. Delen som föll bort har lagts till och ändrats till nuvarande formulering för att förtydliga att det handlar om flera kommunikationsstråk.
- Begreppet ”kraften i norr” har förtydligats till ”elkraft från regioner med större förutsättningar för planerbar kraft” i fokusområde ”Innovativt och företagsvänligt”.
- Avsnittet ”Värdering av ekosystemtjänster” har skrivits om och en kostnadsberäkning av koldioxid i Sala och Sverige har tagits bort då uppgifterna inte stämmer med aktuell forskning.
- I vägledningen för ”Vattenområden och grundvatten” har punkterna ”Som en del av en vattenplan, presentera en biologisk utvecklingsplan inkluderande fria vandringsvägar för fisk samt vattenmiljöutveckling.” och ” Ta fram en plan för långsiktig biologisk utveckling i småvatten som en del av en kommunövergripande vattenplan.” slagits samman då de liknade varandra. Punkten i vägledningen lyder numer ” Ta fram en plan för långsiktig biologisk utveckling i småvatten som en del av en kommunövergripande vattenplan. I den biologiska utvecklingsplanen bör även fria vandringsvägar för fisk samt vattenmiljöutveckling inkluderas.”

- I vägledningen för ”Vattenområden och grundvatten” har punkten ”Tillgängliggöra Ekeby mosse som ett skogligt rikkärr med höga biologiska värden och kulturvärden” tagits bort då Ekeby mosse ej längre är i kommunens ägo och att skötselansvaret för marken därmed ligger på annan markägare.
- Begreppet ”stadskärna” har förtydligats och en illustration av det ungefärliga området har lagts in under rubriken ”Sala stad” i avsnittet ”Kulturmiljö”.
- I avsnittet ”Näringsliv” har en punkt om etablering av handel utanför stadskärnan lagts in i vägledningen. Denna finns sedan tidigare även med i vägledningen för avsnittet ”Bebyggelse och planering”.
- Uppdaterad statistik över tillgången till snabb bredbandsuppkoppling i avsnittet ”IT-infrastruktur”.
- Elsystemets- och transmissionsnätets roll har förtydligats under avsnitt ”Elnät”.
- Avsnittet ”Klimat och risk” har skrivits om och nya stycken om utsläppsminskningar och kommunens roll i klimatförändringarna har lagts till.
- Uppgifter om NO-området (Naturvård orört) i stadsskogen (område 20) med kalk i dagen har uppdaterats och begreppet har förtydligats i avsnittet ”Förslag till förändrad mark- och vattenanvändning” för Sala stad.
- För område 20, Stadsskogen, informerades det tidigare om att det fanns ett riksintresse för naturvård att förhålla sig till i den framtida utvecklingen. Detta riksintresse finns inte kvar och har därmed tagits bort ur beskrivningen. Information om att det finns ett riksintresse för kulturmiljövård att förhålla sig till i område 20, Stadsskogen, har ersatt den tidigare beskrivningen.
- Befolkningsstatistiken för servicenoderna har uppdaterats till den senaste statistiken från Statistiska centralbyrån (SCB).
- Utvecklingsorterna i avsnittet ”Utvecklingsorter” har sorterats i alfabetisk ordning.
- I avsnittet om Broddbo hänvisas till område 48. Förtydligat i text att detta område visas i mark- och vattenanvändningskartan för Hedåker.
- I avsnittet om Sätra brunn har rubriken ”Viktiga karaktärsdrag att värna om” kompletterats med ”för kurorten”.
- Ett tillägg om byggnader på landsbygden, deras proportioner samt placering för att skapa gårdsbildning, har lagts in i befintlig punkt i vägledningen under avsnittet ”Landsbygd” i kapitlet ”Mark- och vattenanvändning”.
- Vägledning LIS inför tematiskt tillägg till översiktsplanen har förtydligats och ger information om att ”För varje föreslaget LIS-område, utöver de villkor som ska vara uppfyllda enligt miljöbalken 7 kap 18 e §, anser kommunen att följande ska utredas vidare”.
- Generell information om miljökvalitetsnormer har lagts in under en egen rubrik inledande i kapitlet ”Miljökvalitetsnormer”.
- Avsnittet ”Buller” under kapitlet ”Miljökvalitetsnormer” har döpts om till ”Miljökvalitetsnormer för buller”.

- Befolkningsstatistiken i avsnittet ”Befolkning” har uppdaterats till den senaste statistiken från Statistiska centralbyrån (SCB).
- Avsnittet ”Vindkraft” har uppdaterats och texten förtydligats. Uppgifter om vindkraftverkens storlek och effekt var felaktiga och har uppdaterats. Innehållet i punktlistan för ”Avgränsningskriterier: skyddsavstånd och hänsyn” har förtydligats.
- Avsnittet ”Miljö- och riskfaktorer” har kompletterats med en inledande text som beskriver både innehållet i avsnittet och innehållet i samlingskartan över miljö- och riskfaktorer.
- Avsnittet ”Skyfall” har kompletterats med information om Sala kommuns dynamiska skyfallsmodellering från 2022.
- Rättelse. Uppgifter om vilken myndighet som tar fram kartor över aktsamhetsområden respektive stabilitetskartering och stabilitetszoner i kapitlet ”Miljö- och riskfaktorer” under avsnittet ”Ras, skred och erosion” var felaktig och har rättats. Sveriges geologiska undersökning (SGU) tar fram kartor över aktsamhetsområden och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) genomför stabilitetskartering med stabilitetszoner som resultat.

MARK- OCH VATTENANVÄNDNING

- Befintliga transmissionsnätet för el redovisas mer tydligt i mark- och vattenanvändningskartan för berörda orter (Sala stad, Kila och Broddbo).
- Rättelse i mark- och vattenanvändningskartan för Hedåker. Allmän väg, grusväg, var felaktigt inritad som huvudväg. Huvudvägen, som går längre norrut, är nu inlagd och har ersatt den tidigare inritade vägen som huvudväg.
- I mark- och vattenanvändningskartan för Salbohed har Skalleråsens namn lagts in.
- Rättelse i mark- och vattenanvändningskartan för Sätra brunn. Ett område i kartan som felaktigt kategoriserats som ”Grönområde och park” är redan idag ett bebyggt område. Det är en felaktig beskrivning av dagens markanvändning. Området är nu korrekt kategoriserat som ”Sammanhängande bostadsbebyggelse”.

ÖVRIGA ÄNDRINGAR I KARTOR, TABELLER OCH ILLUSTRATIONER

- Kartan över orter på pendlingsavstånd under avsnittet ”Sala kommun i regionen” har reviderats och förtydligats. Visar nu kopplingen till Eskilstuna.
- Uppdaterat flödesschema som illustrerar den struktur som underbygger Översiktsplan för Sala kommun 2050 i kapitlet ”Inriktning”.
- Kartan ”Grön infrastruktur i Sala kommun” i avsnittet ”Naturmiljö, ekosystemtjänster och återhämtningslandskap” har reviderats för att bli tydligare och enklare att läsa av.
- Stapeldiagram som visar markanvändningen i Sala kommun i avsnittet ”Ekosystemtjänster” har uppdaterats med den senaste statistiken från Statistiska centralbyrån (år 2020) och grafiken har förtydligats för att förenkla bilden av hur marken i Sala kommun nyttjas.

- Kartan som visar våtmarksplatser i Sala kommun under avsnittet ”Vattenområden och grundvatten” har uppdaterats och blivit enklare att läsa av.
- Kartan ”Platser med höga kulturella värden inom Sala kommun” i avsnittet ”Kultur och fritid” har uppdaterats med samlingslokaler som tidigare inte funnits med.
- En illustration av det ungefärliga utbredningsområdet för stadskärnan har lagts in under avsnittet ”Sala stad”.
- Rättelse. I kartan ”kommunikationer och infrastruktur i Sala kommun” under avsnittet ”Kommunikationer och infrastruktur” har busslinjen som går ut mot Norberg i väst kategoriserats som en regional linje.
- Kartan ”Teknisk försörjning” har kompletterats med Svenska kraftnäts utredningskorridorer för transmissionsnätet. ”Kraftledning stam” har bytt namn till ”Kraftledning transmission” i teckenförklaringen.
- Illustration över ekologisk status, ytvatten i Sala kommun i avsnittet ”Miljökvalitetsnormer för vatten” har reviderats för att få högre upplösning.
- Karta över avrinningsområden i Sala kommun har lagts in i avsnittet ”Miljökvalitetsnormer för vatten” för att förtydliga avrinningsområdenas geografiska utbredning.
- I kartan ”Vindkartering för Sala kommun” har rubrikerna "Vindkartering 140m" (tidigare ”vindkartering 2011”) samt ”Årsmedelvind m/s” lagts in i teckenförklaringen.
- I kartan ”Planeringsunderlag för vindkraft beaktande avgränsningskriterier för riksintressen och bevarandevärden” har rubrikerna "Vindkartering 140m” samt "Årsmedelvind m/s" lagts in.
- I kartan ”Planeringsunderlag för vindkraft beaktande avgränsningskriterier för skyddsavstånd och hänsyn” har rubrikerna "Vindkartering 140m” samt "Årsmedelvind m/s" lagts in. Bakgrunden i teckenförklaringen har färgats i en grå ton så att man lättare ser symbolerna för skyddsavstånden.
- Kartan som redovisar samlade miljö- och riskfaktorer har uppdaterats, där MSB:s underlag (stabilitetszonerna) visas tillsammans med SGU:s underlag (aktsamhetsområden).

ÖVRIGA ÄNDRINGAR

- Nya framsidor och baksidor för Översiktsplan för Sala kommun, Miljökonsekvensbeskrivning (bilaga 1) samt Granskningsutlåtande (bilaga 2).
- Lagt till en sida med information om projektorganisationen.
- Ett förord av Kommunstyrelsens ordförande har lagts till.
- Kapitlet ”Referenser” har uppdaterats med källor som används i översiktsplanen.
- Sala kommuns vision är inlagd på sista sidan i översiktsplanen.

Ändringar i strategisk miljökonsekvensbeskrivning (MKB) efter granskning

- Redaktionella ändringar av stavfel och syftningsfel.
- Figurer och kartor med dålig upplösning har bytts ut till motsvarande med bättre upplösning.
- En läsanvisning har lagts in i inledningen i kapitel 1.1.1 ”Läsanvisning” för att förtydliga hur dokumentet kan läsas.
- Tabellerna som visar den samlade bedömningen av ”Människors hälsa och säkerhet” och ”Kulturmiljö och landskap” i kapitel 1.3 ”Samlad bedömning” samt kapitel 8 ”Samlad bedömning” har rättats så att dessa överensstämmer med varandra.
- Tabellerna som visar avstämning av planförslaget mot de nationella miljömålen i kapitel 1.3 ”Samlad bedömning” samt kapitel 8.4 ”Avstämning mot miljökvalitetsmålen” för ”Ett rikt växt och djurliv” samt ”Begränsad klimatpåverkan” har rättats så att dessa överensstämmer med varandra. Översyn har gjorts av text mellan olika avsnitt gällande bedömning.
- Ett stycke som informerar om nollalternativet har lagts in i kapitel 1.3 ”Samlad bedömning”.
- I kapitel 3.4 ”Bedömningsgrunder” har meningen ”De svenska miljökvalitetsmålen omfattar den ekologiska dimensionen av de globala hållbarhetsmålen” tagits bort då kopplingen till meningen innan om Agenda 2030 blir svårtolkad samt att informationen redan finns med under kopplingen mot miljökvalitetsmålen.
- I kapitel 4.8.1 ”Jord- och skogsbruksmark” har statistiken i sista stycket uppdaterats till den senaste statistiken som finns att tillgå från Statistiska centralbyrån, år 2020.
- I kapitel 5.1 ”Huvudalternativ – Planförslaget” har den sista punkten för utvecklingsprinciperna ”Ett sammankopplat Sala och en region med hållbara transporter” kompletterats med ”och utvecklade kommunikationsstråk”. Den kompletterande delen ”ett utvecklat kommunikationsstråk” hade fallit bort mellan samråd och granskning. Delen som föll bort har lagts till och ändrats till nuvarande formulering för att förtydliga att det handlar om flera kommunikationsstråk.
- I kapitel 6.1.4.2 ”Buller” har meningen "Utreda bullerförhållandena vid utpekade utvecklingsområdena." tagits bort då den var överflödig i resonemanget.
- Listan över antagna och pågående detaljplaner har tagits bort då den fyller begränsad funktion i miljökonsekvensbeskrivningen.

Sala kommun anser inte att genomförda ändringar av översiktsplanen efter granskningsskedet är av sådan väsentlig karaktär att översiktsplanen behöver granskas igen. Översiktsplan för Sala kommun 2050 är därmed redo för antagande.

GENERELLA SVAR OCH ÅTGÄRDER

Viljeinriktning, strategier och fokusområden

Översiktsplanen är ett politiskt framtaget dokument. Det innebär att det är den politiska styrningen i Sala kommun som bland annat tar fram inriktningen för översiktsplanen, tillsammans med tjänstepersonorganisationen. Den politiska styrningen bestämmer vilka områden i kommunen som utvecklas och vilka strategier som utvecklingen utgår från. Då yttranden berör viljeinriktning, strategier och fokusområden hänvisar vi till den politiska processen och styrningen, som har lett till den inriktning som presenteras i översiktsplanen.

Beslut om att ta upp översiktsplanen för samråd, granskning och antagande görs av kommunstyrelsens ledningsutskott. Översiktsplanen antas sedan av kommunfullmäktige.

Jordbruksmark

Enligt Miljöbalken 3 kap 4 § får brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Sala kommun fick in flera yttranden under samrådsskedet som berörde frågan om exploatering på jordbruksmark, vilket ledde till att mark- och vattenanvändningskartorna uppdaterades och flera utvecklingsområden på jordbruksmark utgick från förslaget. Kommunen har dock i viss mån valt att ha kvar utvecklingsområden på jordbruksmark. Det gäller för de områden som ansetts vara samhällsviktiga att utveckla. Varje enskilt ärende prövas och behandlas mer djupgående i detaljplaneskedet.

Med hänsyn till de inkomna yttrandena har kommunen förtydligat ambitionen med hur jordbruksmark hanteras i framtida utveckling av kommunen.

Industri- och verksamhetsutveckling

Utvecklingen av industri- och verksamhetsområden, bland annat miljön norr om Sala järnvägsstation, är en stor fråga som hanterades efter samrådsskedet.

Varje stadsomvandlingsområde som pekats ut i översiktsplanen utreds mer noggrant i detaljplaneskedet. Varje område ska bland annat klara de satta gränsvärdena för buller, miljö och säkerhet. Såvida företagen uppnår kraven avseende bland annat säkerhet, buller och miljö, avser Sala kommun att fortsätta med befintlig industri och verksamhet som vi har i kommunen idag.

Varje förslag till nytt industri- eller verksamhetsområde utreds vidare vid framtagande av detaljplan, planprogram eller fördjupad översiktsplan (FÖP). Vid det skedet utreds bland annat frågor som buller, markförhållanden och miljöpåverkan. Samråd för det enskilda området anordnas vid framtagande av detaljplan, planprogram eller fördjupad översiktsplan (FÖP).

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)

Utifrån de inkomna yttrandena under samrådet har det blivit tydligt att frågan om landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) behöver utredas ytterligare än vad som presenterades i översiktsplanens samrådsversion. Av denna anledning ska ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (TÖP) med inriktning på LIS tas fram efter översiktsplanens antagande. I det framtida tematiska tillägget kommer bland annat lämpliga placeringar av LIS-områden att pekas ut och ett separat samråd kommer att anordnas. Ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (TÖP) kommer bland annat hantera frågor som skyddade arter, tillgänglighet, tekniska förutsättningar med flera.

Vindkraft

Vindkraft kommer att studeras mer ingående i ett tematiskt tillägg till översiktsplanen (TÖP). Då redovisas bland annat geografiska områden där det är mer eller mindre lämpligt att anlägga vindkraftverk, samt konsekvenser av detta. Ett separat samråd för det tematiska tillägget till översiktsplanen (TÖP) med inriktning på vindkraft kommer att anordnas.

Förbifarter

Översiktsplanens utpekande av vägreservat för förbifarter från riksväg 56/72 har tagits upp i många yttranden. Sala kommun har inför granskningen av översiktsplanen prövat behovet av förbifarterna där bland annat det allmänna intresset vägts mot enskilda intressen. Syftet med förbifarterna är att leda tung trafik och farligt gods utanför Sala stad för ökad säkerhet samt hälsosammare miljö inom staden. Vägreservat för södra förbifarten redovisas i den fördjupade översiktsplanen "Plan för Sala stad" som antogs år 2014. Vägkorridorernas placering och utformning behöver utredas vidare.

INKOMNA YTTRANDEN

Länsstyrelsen

I rollen att ta tillvara och samordna statens intressen har Länsstyrelsen inhämtat synpunkter på förslaget till översiktsplan från berörda myndigheter. Yttranden över planförslaget har inkommit från Energimyndigheten, Post- och telestyrelsen, Skogsstyrelsen, Statens geotekniska institut (SGI), Strålsäkerhetsmyndigheten, Svenska kraftnät och Trafikverket. Försvarsmakten och Statens geologiska undersökning (SGU) har meddelat att de avstår från att yttra sig i ärendet. SGU har dock lämnat ett standardyttrande med allmänna riktlinjer om vad kommunen bör behandla i översiktsplanen. Myndigheternas yttranden bifogas till Länsstyrelsens yttrande.

Länsstyrelsens synpunkter gällande ingripandegrunder enligt 11 kap 10 § PBL

Riksintresse enligt 3 eller 4 kap miljöbalken

Länsstyrelsen har inget att erinra gällande planförslagets påverkan på riksintressen. Texten om Natura 2000-områden har korrigerats utifrån Länsstyrelsens synpunkter i samrådsskedet, men informationen är till viss del fortfarande felaktig och missvisande. De utpekade habitaten och arterna i ett Natura 2000-område är starkare skyddade än i ett naturreservat. Länsstyrelsen anser också att kommunen bör informera om att det krävs tillstånd att vidta en åtgärd som kan påverka miljön i ett Natura 2000- område, även om det sker utanför området.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050. Kommunen har uppdaterat informationen om Natura 2000-områden i översiktsplanen. Kommunen informerar bland annat om att habitaten och arterna i ett Natura 2000-område är starkare skyddade än i ett naturreservat samt att det krävs tillstånd för att vidta en åtgärd som kan påverka miljön i ett Natura 2000-område, även om det sker utanför området.

Miljökvalitetsnorm enligt 5 kap miljöbalken

Länsstyrelsen har inget att erinra i detta skede av planeringen kring hur frågan om miljökvalitetsnormer har beaktats. Frågan granskas i efterföljande detaljplanering för att säkerställa att miljökvalitetsnormer följs.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)

Länsstyrelsen har inget att erinra beträffande LIS-områden då detta kommer att utredas i ett senare skede i form av ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Länsstyrelsens rådgivande synpunkter om strandskydd redovisas senare i detta yttrande.

Mellankommunala frågor

Länsstyrelsen har inget att erinra över hur samordning av användning av mark- och vattenområden som angår två eller fler kommuner har genomförts.

Hälsa eller säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion

Länsstyrelsen anser att det i översiktsplanen saknas ställningstaganden kring befintlig bebyggelse i förhållande till klimatrelaterade risker. Se även SGI:s yttrande som bifogas i sin helhet. Översiktsplaner ska enligt 3 kap 5 § PBL redovisa kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra.

Kommunens kommentar: Sala kommun instämmer i behovet av ett ställningstagande kring befintlig bebyggelse i förhållande till klimatrelaterade risker. Översiktsplanen kommer att kompletteras med ett flertal strategier och planer. Exempelvis en planeringsstrategi, en vattentjänstplan och tematiska tillägg. I dessa kommer kommunen att göra ställningstagande kring befintlig bebyggelse i förhållande till klimatrelaterade risker. En dynamisk skyfallsmodell har tagits fram för Sala stad som kan användas av kommunen som ett stöd för vidare konsekvensanalyser för samhällsviktig verksamhet och vid planering av förebyggande åtgärder för skyfall. Översiktsplanen kompletteras med ett stycke som informerar om skyfallsmodellen. Sala kommun arbetar även med en klimatanpassningsplan som kan användas som underlag.

Länsstyrelsen har i övrigt inget att erinra gällande hälsa eller säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion i detta skede av planeringen. I efterföljande detaljplanering kommer dessa frågor att granskas.

Länsstyrelsens rådgivande synpunkter

Kulturmiljö

Byggnadsminnen

I översiktsplanen uppger kommunen att byggnadsminnen är listade av Länsstyrelsen. Kommunen bör förtydliga att Länsstyrelsen fattar beslut om byggnadsminnen enligt 3 kap kulturmiljölagen. Länsstyrelsen vidhåller att det i översiktsplanen bör framgå vilka aktuella ärenden det finns gällande fråga väckt om byggnadsminne i kommunen; Sätra brunn och Forsbo gård.

Kommunens kommentar: I översiktsplanen har det förtydligats att Länsstyrelsen fattar beslut om byggnadsminnen enligt 3 kap kulturmiljölagen. Översiktsplanen kompletteras även med aktuella ärenden gällande fråga väckt om byggnadsminnen i kommunen; Sätra brunn och Forsbo gård.

Natur

Strandskydd

Kommunen uppger fortfarande att de särskilda skälen för upphävande av eller dispens från strandskyddet tidigare fanns i de ”allmänna råden som finns till lagtexten”. Länsstyrelsen vidhåller att kommunen i stället bör skriva att de särskilda skälen anges i 7 kap 18 c § miljöbalken. Vidare beskriver kommunen fortfarande att ett av de särskilda skälen utgörs av utpekande av LIS-områden. LIS-områden är i sig inte något särskilt skäl utan när ett område är utpekat som

LIS finns det två extra särskilda skäl att tillgå, vilket Länsstyrelsen poängterade i sitt samrådsyttrande.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för synpunkten. Översiktsplanen kompletteras med ett förtydligande om att de särskilda skälen för upphävande av eller dispens från strandskyddet anges i 7 kap 18 c § miljöbalken. Beskrivningen av LIS-områden har reviderats.

Samhällsskydd och beredskap

Utrymning och inkvartering

Länsstyrelsen vill framföra att det i översiktsplanen skulle vara lämpligt att inkludera storskalig utrymning och inkvartering. En storskalig utrymning av Sala tätort eller omkringliggande samhällen kan tänkas ske utifrån scenarion som skogsbrand, dammbrott, skyfall och/eller höga flöden, olycka vid Seveso anläggning samt nedfall av radiologiska ämnen från Forsmark. Utrymning kan även behöva ske av flera anledningar om Sverige befinner sig i krig eller agerar som värdlandsstöd. I SOU 2022:57 ”Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap” antas kommunen ha ett ansvar för planeringen av utrymning, samt därtill ett ansvar att planera för mottagande av skyddssökande från andra delar av Sverige, i upp till 15 procent av kommunens befolkning. Då översiktsplanen upprättas med utblick mot år 2050 vill Länsstyrelsen belysa vikten av den oförutsägbara omvärldsutvecklingen och de författningskrav som väntas nå kommunerna framöver i enlighet med ovanstående. Kommunen bör därför beakta detta i förhållande till en framtidsanpassad kommunalteknisk försörjning motsvarande en befolkningsökning av 15 procent, utöver den redan bedömda naturliga befolkningstillväxten som anges i översiktsplanen.

Kommunens kommentar: Vi instämmer i behovet av en kartläggning av storskalig utrymning och inkvartering. Däremot kan ett nytt ställningstagande kring detta inte göras i granskningsskedet. Översiktsplanen kan komma att kompletteras med en beskrivning av storskalig utrymning och inkvartering, utifrån scenarion som skogsbrand, dammbrott, skyfall och/eller höga flöden, olycka vid Seveso anläggning, nedfall av radiologiska ämnen från Forsmark samt om Sverige befinner sig i krig eller agerar som värdlandsstöd. Denna komplettering kan komma att inkluderas i en TÖP/planeringsstrategi.

Övrigt

Infrastruktur

Länsstyrelsen anser att kommunen bör redovisa befintliga transmissionsnätsledningar på samma sätt som andra infrastrukturobjekt synliggörs i kartorna för mark- och vattenanvändning. Pågående utredningskorridorer för framtida kraftledningar bör också redovisas. För mer information, se Svenska kraftnäts yttrande som bifogas i sin helhet.

Kommunens kommentar: De befintliga transmissionsnätsledningarna är redovisade i berörda mark- och vattenanvändningskartor (Sala stad, Kila och Broddbo). Dessa har nu förtydligats så att ledningarna syns tydligare i kartorna och i teckenförklaringen har en symbol för Transmissionsledning lagts till.

Utredningskorridorerna har lagts in och redovisas i kartan för teknisk försörjning i Sala kommun.

Energimyndigheten

Energimyndigheten har inga synpunkter att redovisa.

Anmärkning: Siffrorna angående vindkraftverkens storlek (sida 152) är utdaterade. Vindkraftverk som byggs idag har ofta en effekt på mer än 4 MW och en totalhöjd runt 200 m. Rotordiametern ligger ofta runt 150 m. Sista meningen under ”Teknisk utformning” är något oklar. Vinbrukskollen1 är en bra källa till de senast uppförda verkens dimensioner

Kommunens kommentar: Tack för ert yttrande. I avsnittet "teknisk utformning" har meningsuppbyggnaden setts över och siffrorna angående vindkraftverkens storlek och effekt har uppdaterats.

Lantmäteriet

Lantmäteriet har av nedanstående skäl inte granskat den aktuella översiktsplanen och lämnar därför inga synpunkter. Lantmäterimyndigheten har ingen lagstadgad skyldighet att granska översiktsplaner och dessa berör normalt sett endast indirekt Lantmäteriets kommande arbete. Många av de ställningstaganden som beskrivs i översiktsplaner kommer i och för sig att innebära förändringar i fastighetsindelningen eller att fastighetsanknutna rättigheter (servitut, ledningsrätter, gemensamhetsanläggningar etcetera) kommer att bildas eller ombildas. Omfattningen av dessa behov kommer dock att konkretiseras i senare skeden, till exempel då områden detaljplaneläggs. Lantmäteriet genomför däremot granskning i detaljplaneprocessen.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Post och telestyrelsen (PTS)

PTS har av Länsstyrelsen i Västmanlands län ombetts att inkomma med synpunkter på ÖP för Sala.

PTS är central förvaltningsmyndighet med ett samlat ansvar – sektorsansvar – inom områdena post och elektronisk kommunikation. Inom ramen för detta arbete skall PTS bland annat:

• främja tillgången till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer enligt de mål som anges i lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation

• verka för robusta elektroniska kommunikationer och minska risken för störningar, inbegripet att upphandla förstärkningsåtgärder, samt verka för ökad krishanteringsförmåga

• verka för att tillgodose totalförsvarets behov av post- och elektronisk kommunikation under höjd beredskap, och stärka samhällets beredskap mot allvarliga störningar i näten för elektronisk kommunikation i fred

Regeringen presenterade i oktober 2011 sin digitala agenda för Sverige. Det övergripande målet i agendan är att Sverige ska vara bäst i världen på att utnyttja digitaliseringens möjligheter. År 2016 presenterade regeringen en ny bredbandsstrategi ”Sverige helt uppkopplat 2025” där det kortsiktiga målet är att 95 procent av alla hushåll och företag bör ha tillgång till minst 100 Mbit/s år 2020. På längre sikt är målen att 98 procent av alla hushåll och företag i hela Sverige bör ha tillgång till minst 1 Gbit/s senast år 2025 samt att det bör finnas tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där människor normalt befinner sig senast år 2023.

En robust och välutbyggd it-infrastruktur är viktig för att trygga välfärden. It är en central infrastruktur som ligger till grund för många andra områden. En väl fungerande och utbyggd it-infrastruktur ger goda förutsättningar för bland annat näringslivsutveckling, sysselsättning, forskning och innovationer, vård och omsorg, miljö och klimat, utbildning och kompetensförsörjning samt social delaktighet. Av denna anledning anser vi även att it-infrastrukturen måste in i samhällsplaneringsprocessen på regionnivå samt i alla kommuner. Om inte it-infrastruktur beaktas i samhällsplaneringen finns risken att de tjänster som är beroende av infrastrukturen inte når ut till användarna. Lagändringen i Plan-och bygglagen (PBL) från maj 2011, stärker även detta.

PTS har inte tillgång till detaljinformation om hur operatörer och andra ledningsägare utformar sina nät utan hänvisar till de operatörer och ledningsägare som blir berörda inom aktuellt område för ytterligare information.

I detta fall kan det vara lämpligt att kontakta nationella bredbandsaktörer samt aktuella regionala och lokala bredbandsaktörer. Kommunen bör ha en förteckning över vilka befintliga ledningsägare som blir berörda eller liknande funktion. Exempelvis bredbandskoordinatorer bör ha information om potentiella ledningsägare gällande elektroniska kommunikationer.

Sedan december 2010 finns ett system för begäran om ledningsanvisning, ”ledningskollen.se”. För att identifiera vilka som är berörda ledningsägare kan en förfrågan skickas via https://www.ledningskollen.se/

PTS har i tidigare skrivelse (med hemlig bilaga 2012-01-23 dnr: 03-16005) till respektive länsstyrelse lämnat uppgifter om teleanläggningar som är att anse som riksintressen i enlighet 3 kap 8 § miljöbalken och 2 § p. 9 förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden m.m.

Om planen innebär uppförande av vindkraftverk, kan dessa i vissa fall påverka mottagningen av radiosignaler på ett negativt sätt, speciellt gäller detta för radiolänkförbindelser. PTS rekommenderar därför att ett samrådsförfarande genomförs mellan vindkraftsbolag och de radiolänkoperatörer som blir berörda av vindkrafts-etableringen för respektive område för att minimera störningsriskerna. Inför ett sådant samråd kan PTS bidra med information om vilka de berörda radiolänkoperatörerna är.

PTS har inga ytterligare synpunkter.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050 och för värdefull information om gällande lagar och nationella mål inom området för post och elektronisk kommunikation. Sala kommun tillser, vid fall om plan på uppförande av vindkraftverk, att genomföra ett samrådsförfarande mellan vindkraftsbolag och radiolänkoperatörer som blir berörda av en vindkraftsetablering för respektive område för att minimera störningsriskerna.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen är tillsynsmyndighet, enligt skogsvårdslagen och delar av miljöbalken, gällande skogliga åtgärder på skogsmark (mark som lyder under skogsvårdslagen). Vidare ingår bland Skogsstyrelsens uppgifter att medverka i frågor om samhällsplanering för en hållbar utveckling och hushållning med naturresurser.

Ett medskick är att tätortsnära skogar kan vara positivt för den biologiska mångfalden och rekreationsområde. Tallar som får bli gamla ger karaktär till bostadsområden. Bärande träd är viktiga för fåglars föda. Sälgen erbjuder den första maten till insekter efter vintern. Asp ger mjuk ved för insekter och fåglar som bygger bo.

Kommunens kommentar: Tack för synpunkten. Sala kommun har en skogsbruksplan. I denna definieras de tätortsnära skogarna. Kommunen har valt att inte lista specifika trädsorter i översiktsplanen då planen är av översiktlig karaktär.

På www.skogensparlor.se finns registrerade naturvärden, nyckelbiotoper, naturvårdsavtal, biotopskyddsområden, kulturmiljöer med mera. Det kan finnas fler värden i skogen som inte är registrerade.

Skogsbruket är en näring som eventuellt bör lyftas fram. Det saknas i texten.

Kommunens kommentar: Vi håller med om betydelsen av skogsbruk. I översiktsplanen beskrivs Sala kommuns särskilda fokus på hållbart skogs- och jordbruk samt att skogsbruk är en viktig näring. Jordbruket lyfts fram i översiktsplanen då detta är en näring som har beslutats att prioritera från politiskt håll.

Statens geotekniska institut (SGI)

SGI lämnade ett yttrande i samrådsskedet, daterat 2022-01-10 med dnr. 5.1-2111-0950. Våra synpunkter var följande:

1. Vi saknade en beskrivning av de stabilitetszoner som visades i en karta. Vi rekommenderade en komplettering av texten i avsnittet, samt ställningstaganden för dessa områden med avseende på befintlig bebyggelse, framtida planering eller nybyggnation. Det finns nu i avsnittet ”Ras, skred och erosion” ett stycke där stabilitetszoner beskrivs.

Det finns dock några oklarheter i texten som behöver justeras. Det är Sveriges geologiska undersökning (SGU) som har tagit fram kartorna med aktsamhetsområden (Förutsättning för skred i finkornig jordart) som nu visas i kartan. De områdena täcker både bebyggda och obebyggda områden. Det är Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som genomför översiktlig stabilitetskartering i bebyggda områden (inte SGI), där stabilitetszoner redovisas som resultat. Stabilitetszonerna verkar dock inte längre visas i kartan. Det är otydligt vilket av de två underlagen som avses i texten, det som nu visas i kartan är SGU:s underlag. Det vore värdefullt att även visa MSB:s underlag tillsammans med SGU:s för en mer komplett bild.

Kommunens kommentar: Tack för ert yttrande. Texten har förtydligats och justerats så att korrekt myndighet anges. SGU (Sveriges geologiska undersökning) står som ansvarig för framtagande av kartorna över aktsamhetsområden och MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) för stabilitetskartering och stabiliseringszoner. Kartan har uppdaterats så att MSB:s underlag (stabilitetszonerna) visas tillsammans med SGU:s underlag (aktsamhetsområden).

Vi saknar fortfarande ställningstaganden kring befintlig bebyggelse, den byggda miljön. Översiktsplaner ska enligt PBL (2010:900) 3 kap. 5 § redovisa kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön till följd av klimatrelaterade olyckor som till exempel översvämning, ras, skred och erosion samt hur sådana risker kan minska eller upphöra.

Kommunens kommentar: Sala kommun instämmer i behovet av ett ställningstagande kring befintlig bebyggelse i förhållande till klimatrelaterade risker. Däremot kan ett nytt ställningstagande inte göras i granskningsskedet. Översiktsplanen kommer framåt att kompletteras med ett flertal strategier och planer. Exempelvis en planeringsstrategi, en vattentjänstplan och tematiska tillägg. I dessa kommer kommunen att göra ställningstagande kring befintlig bebyggelse i förhållande till klimatrelaterade risker. Sala kommun arbetar redan nu med en klimatanpassningsplan som kan användas som underlag.

2. Vi rekommenderade att ett ställningstagande/vägledning kring geotekniska frågeställningar även skulle framgå i avsnittet där ras, skred och erosion beskrivs. Ställningstagandet i form av vägledning finns nu i avsnittet Klimat och risk i kapitlet Bebyggelse och planering.

3. Vi rekommendera två underlag från SGU ”Förutsättning för skred i finkornig jordart” samt ”Stränders eroderbarhet”, som lämpliga att komplettera kommunens övriga kartunderlag med avseende på ras, skred och erosion. Kartorna finns nu med.

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM)

Synpunkter

SSM ser positivt på de redogörelser som görs angående elektromagnetiska fält, radon och UV-strålning i granskningshandling Översiktsplan Sala kommun 2050. SSM ser även positivt på den information som ges under rubriken ”Kärnkraftverk” i planen.

Information

Elektromagnetiska fält

Den elektromagnetiska strålmiljön kan påverkas kring kraftledningar och transformatorstationer. Elektriska fält avskärmas bra av vegetation och byggnadsmaterial och orsakar därför inte betydande fält inomhus.

Magnetfält avskärmas däremot inte på samma sätt, yttre källor kan signifikant höja magnetfältsnivån inomhus. SSM anser att man bör redovisa magnetsfältsnivåer vid placering av nya elektriska anläggningar där magnetfältsnivån förväntas bli förhöjd, särskilt bör man vid planeringen beakta teknikval och placering för att begränsa barns exponering för magnetfält. Det gäller också vid exploatering nära järnväg.

Det är sedan miljöbalken som ska beaktas när det görs en bedömning av olika alternativ och eventuella behov av exponeringsbegränsande åtgärder. SSM har informationsmaterial om magnetfält och hälsorisker som det kan vara bra att ta del av (se länk nedan).

Radon

Vid nybyggnation gäller Boverkets gränsvärde (BBR 2011:6) som är 200 Bq/m3, uttryckt som årsmedelvärde. Vid befintlig bebyggelse gäller referensnivå som anges i Strålskyddsförordningen (SFMFS 2018:506). SSM vill dock betona att även under denna referensnivå ska fastighetsägaren optimera strålskyddet genom att vidta åtgärder så att radonhalten hålls så låg som det är möjligt och rimligt i enlighet med Strålskyddslag (2018:396). Det kan vara av värde att samla information och hänvisningar till regelverk om radon i översiktsplanen, så att man vid samhällsplaneringen har det på ett ställe.

UV-strålning

Samtliga cancerformer som har koppling till UV-strålning har ökat i Sverige det senaste decenniet, och områden i de södra delarna av Sverige och i synnerhet kustområden har större hudcancerincidens. Resonemang kring UV-strålning är viktiga vid samhällsplanering för att på sikt bidra till ett minskat antal hudcancerfall. Eftersom exponering i barndomen anses spela en särskild roll bör man planera utemiljöer där barn vistas, exempelvis kring skolor och förskolor, så att det blir en variation vad gäller områden med sol och skugga. Information som finns på SSM:s hemsida kan användas som ett stöd för kommuner och andra inför planering av skolgårdar, förskolegårdar och parker.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för den positiva återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050. Vi instämmer i vikten av att beakta UV-strålning, radon samt elektromagnetiska fält vid samhällsplanering och tar med oss detta framåt i arbetet med översiktsplanen.

Svenska kraftnät

Länsstyrelsens diarienummer: 401-163-2023 Svenska kraftnät har tidigare i samrådsprocessen lämnat synpunkter samt ett justerat yttrande till Länsstyrelsen i Västmanlands län och till Sala kommun rörande transmissionsnätet beträffande Salas översiktsplan. Svenska kraftnät kan inte se att alla synpunkter som vi lämnade har beaktats. Svenska kraftnät upprepar

synpunkter nedan som inte har beaktats och önskar att de ska beaktas i det fortsatta arbetet med Salas översiktsplan. Utöver att alla synpunkter inte har beaktats har även förutsättningarna som angavs i samrådsskedet till viss del förändrats då arbetet med investeringspaketet NordSyd är längre framskridet. Detta behöver också framgå i planen. Mer information om NordSyd och pågående projekt inom Sala kommun: Horndal-Munga och Hamra -Munga finns på vår hemsida, https://www.svk.se/nordsyd

En översiktsplan där inte transmissionsnätet finns tydligt redovisat ihop med övrig planering mark- och vattenanvändningskartan är svår att ta ställning till. Svenska kraftnät önskar att befintliga transmissionsnätsledningar och pågående utredningskorridorer (inom investeringspaket NordSyd) synliggörs på samma sätt som andra viktiga infrastrukturobjekt är synliggjorda i mark- och vattenanvändningskartan. Det ska tydligt framgå att det är transmissionsnätet för el. Befintligt transmissionsnät för el går att hämta via Geodataportalen, www.geodata.se och filer över pågående utredningskorridorer gällande projekten Horndal-Munga och Hamra –Munga bifogas till yttrandet.

För övergripande information rörande Svenska kraftnäts framtida planer för tranmissionsnätet för el hänvisar vi till Systemutvecklingsplan 2022-2031. Detta dokument finns publicerat på vår webbplats, www.svk.se

Transmissionsnätets mark och vattenanspråk utreds för riksintresseanspråk inom totalförsvarets civila del enligt 3 kap. 9 § Miljöbalken (MB) (1998:808) av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Detta innefattar även transmissionsnätet i Sala kommun. Transmissionsnätets verksamhet med dess tillhörande mark- och vattenanspråk är även ett allmänt intresse enligt 2 kap. Plan- och bygglag (2010:900) och 3 kap 8-9 §§ (MB) eftersom elförsörjningen är en grundförutsättning för att samhället ska fungera i fred, kris och krig. Översiktsplanen är ett viktigt verktyg för arbetet med att säkerställa att transmissionsnätet beaktas. Svenska kraftnät efterfrågar en inkludering, där det svenska elsystemet och i synnerhet transmissionsnätet utgör en grundläggande del av infrastrukturen. Svenska kraftnät anser mot bakgrund av vad som anges ovan att elsystemets roll bör synliggöras i text i planen.

Kommunens kommentar: Elsystemets roll har beskrivits översiktligt i avsnittet "Elnät" under avsnittet "Energiförsörjning".

Inom Sala kommun har Svenska kraftnät tre 220 kV-ledningar tillhörande transmissionsnätet för el. En av ledningarna (KL12 S1) passerar kommunens nordöstra delar mellan Horndal (i Avesta kommun) och Starfors (Heby kommun) och två delvis parallellgående ledningar (RL2 S5 och RL7 S4) från Horndal (i Avesta kommun) som passerar lodrätt genom kommunen vidare söderut till Finnslätten (Västerås kommun).

Förutom förvaltningen av den befintliga ledningen som passerar kommunens östra delar (KL12 S1), krävs det förnyelse av de två övriga ledningarna (RL2 S5 och RL7 S4) innan de blir för ålderstigna. Det krävs också en förstärkning av transmissionsnätet i kommunens södra del, se mer information nedan.

Två av de befintliga 220 kV- ledningarna (RL2 S5 och RL7 S4) behöver förnyas innan den tekniska livslängden uppnås. Förnyelsen innebär att en ny 400- kV

dubbelledning byggs mellan Horndal och Munga (ny station i Västerås kommun) och som ersätter befintliga 220-kV ledningar som redan har stått i ca 70 år. En tidig dialog respektive myndighetsdialog har redan förts med Sala kommun, länsstyrelsen i Västmanlands län och med regionen. Enligt Svenska kraftnäts preliminära tidplan kommer ett avgränsningssamråd att hållas under våren 2023 och en ansökan om koncession kommer att inlämnas till Energimarkandsinspektionen under Q1 2025. Mot bakgrund av ovan och att lokaliseringen inte är fastställd behöver Svenska kraftnät säkra framkomligheten för den planerade dubbelledningen. Kommunen behöver därför i sin planering ta hänsyn till såväl de befintliga ledningarna som till Svenska kraftnäts framtida planer, se nedan översiktlig karta och bifogade filer (blåmarkerade utredningskorridorer). Detta innebär att kommunen invid utredningskorridorerna bör planera för ett skyddsavstånd om 200 meter väster om utredningskorridorerna och 200 meter öster om utredningskorridorerna.

Utöver förnyelsen av Horndal-Munga planerar Svenska kraftnät sedan en tid tillbaka att förstärka transmissionsnätet med en ny 400 kV-ledning mellan Munga (i Västerås kommun) och Hamra (Enköpings kommun) som berör södra delen av kommunen. En dialog respektive myndighetsdialog har redan förts med Sala kommun, länsstyrelsen i Västmanlands län och med regionen. Ett avgränsningssamråd har hållits och för närvarande pågår ett arbete med att beakta de synpunkter som inkommit i framtagande av förordat utbyggnadsförslag. Enligt Svenska kraftnäts tidplan kommer en ansökan om koncession att inlämnas till Energimarkandsinspektionen innan sommaren 2023. Mot bakgrund av ovan och att lokaliseringen inte är fastställd behöver Svenska kraftnät säkra framkomligheten för den planerade ledningen. Kommunen behöver därför i sin planering ta hänsyn till ett skyddsavstånd om 200 meter norr om utredningskorridorerna och 200 meter söder om utredningskorridorerna, se nedan översiktlig karta samt bifogade filer (grönmarkerade utredningskorridorer).

Ny 400- kV dubbelledning mellan Horndal och Munga, blåmarkerade utredningskorridorer och ny 400 kV-ledning mellan Munga och Hamra, grönmarkerade utredningskorridorer

Svenska kraftnät önskar att planen revideras på så vis att synpunkterna i detta yttrande beaktas.

Kommunens kommentar: Det är Sala kommuns vilja att ta hänsyn till de behov av verksamhetsytor och skyddsavstånd som krävs för att bedriva verksamhet för elsystemet och energiproduktion i all planering. Sala kommun har valt att redovisa det befintliga transmissionsnätet i mark- och vattenanvändningskartan mer tydligt. Utredningskorridorerna redovisas i kartan "Teknisk försörjning" tillsammans med det befintliga transmissionsnätet och distributionsnätet. Att Svenska kraftnät anser att kommunen bör ta hänsyn till ett skyddsavstånd på 200 meter från utredningskorridorerna i kommande planering nämns i texten i avsnittet ”Elnät”. Vid ändring av utredningskorridorerna kontaktas kommunen med detsamma.

Sveriges geologiska undersökning (SGU)

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har tagit emot en planremiss enligt rubricerat ärende i tillhörande epost. Som ett led i SGUs arbete med att effektivisera myndighetens remisshantering avger SGU generellt sett inte yttranden i denna typ av ärenden. SGU avstår därför från att yttra sig och hänvisar till nedanstående allmänna riktlinjer. För att uppfylla plan- och bygglagens intentioner om en hållbar mark- och vattenanvändning bör planen

behandla nedanstående frågor. SGU har en checklista gällande kommunala planer som är till hjälp för att hitta till relevant information på vår hemsida.
https://www.sgu.se/samhallsplanering/planering-och-markanvandning/kommunal-planering/

Risker

Marklutning, jordart, jorddjup och bergart samt grundvattennivå kan ha betydelse för riskbild vid samhällsplanering och därmed påverka såväl lämplig markanvändning som grundläggning och därmed erforderliga geotekniska lösningar och resulterande byggkostnader. Strandnära byggnation, tex. i LISområden, kan medföra specifika risker. I strandnära läge bör risk för översvämning och ev. ras och skred beaktas. Det förtydligas i PBL att det inom kommunal planering skall framgå ”kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade, samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra” (PBL 3 kap. 5 §). SGU har utfört relevanta karteringar och analyser som är tillgängliga i kartvisarna "Förutsättningar för skred i finkornig jordart", "Jordskred och raviner" samt "Stränders jordart och eroderbarhet".
https://apps.sgu.se/kartvisare/
Dessa data tillhandahålls även genom andra myndigheters karttjänster.

MSB Kartportal: https://gisapp.msb.se/apps/kartportal/

SGI Kartvisare Ras, skred, Erosion: http://gis.swedgeo.se/rasskrederosion/

För att kunna följa Boverkets uppdaterade riktlinjer om kommunal planering i översvämningskänsliga områden (2018) bör en analys av höga vattenflöden för berörda avrinningsområden och hur de kan påverka befintliga och planerade strandnära byggnader samt tillhörande infrastruktur utföras. Myndigheten för samhällskydd och beredskap (MSB) utför kartering och beräkning av översvämningsrisk som visas i Portalen för översvämningshot.
https://gisapp.msb.se/apps/kartportal/

Att betänka är att beräkning av översvämningsrisk ännu inte har utförts rikstäckande och att det därför kan finnas ytterligare riskområden inom kommunens övriga avrinningsområden. Därtill bör kommunal planering ta hänsyn till samlad påverkan från tex. skyfallskartering i kombination med risk för höga flöden och översvämning.

SGU har även utvecklat användarstöd för flera områden, bland annat hur geologiska frågor kan påverka kommunal planering.
https://www.sgu.se/anvandarstod-for-geologiska-fragor/

SGU har tagit fram en checklista för vilken information vi anser bör redovisas i en MKB gällande påverkan på grundvattenförekomst:
https://www.sgu.se/grundvatten/vattenforvaltning/checklista-paverkan-grundvattenforekomst/

Riksintressen för värdefulla ämnen och material

Bestämmelserna om riksintressen finns i miljöbalken. I kommunal planering skall aktuella riksintressen redovisas tillsammans med en beskrivning av hur kommunen avser att tillgodose de utpekade riksintressena. SGU är den

myndighet som pekar ut fyndigheter som innehåller värdefulla ämnen eller material som riksintressen. I samhällsplanering skall förekomst av Riksintressen för värdefulla ämnen eller material, liksom andra typer av riksintressen redovisas, lämpligen på karta. Redogörelsen skall innehålla en beskrivning av dessa, samt hur kommunen avser att tillgodose de utpekade riksintressena.

Läs mer om Riksintressen på Boverkets webbplats.

Läs mer om Riksintressen i Miljöbalken (svensk författningssamling)

Mineralresurser, gruv- och täktverksamhet

En översiktsplan bör innehålla en beskrivning och redovisning i karta av pågående gruv- och täktverksamhet (malmer, krossberg, naturgrus, sand, industrimineral och torv) samt eventuella undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner inom kommunen. Om relevant bör ett resonemang om hur samhället ska planeras för att möjliggöra ett hållbart nyttjande av dessa mineralresurser föras. Relevanta SGU kartvisare är ”Malm och mineral”, ”Mineralrättigheter”, ”Torv” och ”Ballast”. https://apps.sgu.se/kartvisare

MKN

Miljökvalitetsnormer är ett juridiskt instrument för att skydda grund- och ytvattenförekomster och se till att god (grund-)vattenstatus uppnås eller upprätthålls. Statusklassificering görs i slutet av varje förvaltningscykel för att ta reda på om vattendirektivets målsättning om god grundvattenstatus har uppnåtts.

I samhällsplanering ska det framgå hur kommunen avser att följa att gällande miljökvalitetsnormer (MKN) för de grund- och ytvattenförekomster som berörs av planen – till exempel vid bebyggelse eller annan exploatering. Hur mark- och vattenanvändningen ser ut har stor betydelse för möjligheterna att upprätthålla eller förbättra statusen hos yt- och grundvatten. Kommunerna har därför en viktig roll som genomförare av vattenförvaltningens måluppfyllelse.

Läs mer om SGUs föreskrifter om miljökvalitetsnormer och statusklassificering för grundvatten på SGUs Användarstöd för geologiska frågor

Läs mer om Miljökvalitetsnormer i Plan- och bygglagen (Svensk författningssamling)

Ladda ned Boverkets orientering för handläggare Miljökvalitetsnormer i fysisk planering

Materialförsörjning

SGU anser att krossat berg eller morän ska användas istället för naturgrus vid byggnation. Kännedom om regional och lokal bergkvalitet, framförhållning vid tillståndsgivning för täktverksamhet och utvisande av lämpliga områden för täktverksamhet inom kommunal planering är viktiga komponenter i materialförsörjning. Lokal tillgång på lämpligt bergmaterial kan minska klimatpåverkan.

Materialförsörjningen av ballast och masshantering (d.v.s. all typ av hantering av jordar, berg och schaktmassor) i en storstad är ett tydligt och betydande exempel på ett av samhällets försörjningssystem som måste fungera, men som vi idag tar för givet och ofta nedprioriterar till fördel för byggande av nya bostadsområden, vägar mm. Men materialförsörjningsfrågan är i sig ävenså aktuell för övriga delar av landet. Aktuell diskussion om hållbarhet och cirkulär ekonomi aktualiserar frågan om och hur samhället använder rätt naturresurser och att det sker på ett resurseffektivt sätt. Hur frågan hanteras påverkar inte minst uppsatta klimat- och miljömål och kan skapa betydande klimat- och samhällsvinster.

Materialförsörjning är en del av fysisk planering

Materialförsörjningsplanering påverkas av varierande geologiska förutsättningar, befolkningsfördelning, regionens struktur och -materialbehov. På kommunal, regional- och länsnivå uppdateras översiktlig planering med jämna intervall. Vid framtagande av dessa översiktsplaner bör frågor som berör material-försörjning tas upp. Materialförsörjning är ofta regional till sin natur och det kan därför vara naturligt att behandla den som en mellankommunal fråga i översiktsplaneringen. Då tillståndsgivning för täktverksamhet är tidsbunden bör även framtida försörjningsläge beaktas och vid behov lämplig mark utpekas. Frågan är komplex och berör många olika områden, som tex. samhällsplanering, täkter, miljö och grundvatten.

Länsstyrelsen levererar underlag som används i kommunal översiktsplanering. Då materialförsörjning bör ses i ett regionalt- eller länsperspektiv är det naturligt att materialförsörjningsplaner tas fram på läns- eller regionnivå. Sveriges län har grusförsörjningsplaner, dock är de genomgående av äldre datum, har ofta snävt fokus och behov och terminologi kan ha ändrats sedan de togs fram. Materialförsörjningsfrågan inbegriper masshantering, men ser även på återvinning, framtida tillgång och efterfrågan och beaktar också nyproduktion av jungfruliga material. Hur påverkar detta tex. markanvändning, Sveriges miljömål, miljökvalitetsnormer mm. ur kommunalt, men också regionalt perspektiv. Dessa frågor sammanfattas lämpligen i en materialförsörjningsplan, som liksom kommunala översiktsplaner revideras med jämna mellanrum för att hålla den aktuell.

Materialförsörjningsplan

Syftet med en materialförsörjningsplan är att planera för möjligheterna att långsiktigt ha tillgång till byggnadsmaterial i form av krossat berg, grus och sand, s.k. ballastmaterial, för att utveckla infrastruktur och bostadsbyggande. Bergmaterial är tungt att transportera och långa fraktvägar kan orsaka stora utsläpp. En materialförsörjningsplan bör därför utvisa områden lämpliga för framtida materialförsörjning, där utpekade områden dels skall kunna möta framtida efterfrågan, dels möjliggöra så kort transportsträcka till användare som möjligt. För cirkulära flöden med tex. hantering av entreprenadberg och återvinning av jord- och bergmassor krävs lämpliga, strategiskt placerade upplagsplatser. Materialförsörjningsplanen behövs också för att se till att de nödvändiga täkterna placeras i ett sådant läge att erforderlig produktkvalitet erhålls, samtidigt som brytningen, men även transporterna förorsakar minsta möjliga skada för miljön och inte påverkar tex. grundvattenförekomster. Genom att planera för en hållbar materialförsörjning kan de kvarvarande naturgrusavlagringarna sparas för naturskydd och framtida

dricksvattenförsörjning. En materialförsörjningsplan är således ett viktigt strategiskt styrmedel för att se till att samhällets försörjning av ballastmaterial kan tillgodoses på ett hållbart och resurseffektivt sätt (SGU 2015).

Lagrum för materialförsörjning enligt Miljöbalken, miljömålen och plan- och bygglagen

Enligt miljöbalken (MB 9 kap. 6f §) får en täkt i naturgrus inte komma till stånd om:

• det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda annat material,

• naturgrusförekomsten är betydelsefull för nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning och täkten kan medföra en försämrad vattenförsörjning eller

• naturgrusförekomsten utgör en värdefull natur- och kulturmiljö.

Inom miljömålet Grundvatten av god kvalitet ingår bevarandet av naturgrusavlagringarna som en av sex preciseringar formulerat på följande sätt: ”Naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade.” https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/

Lämplig placering av täkter och terminaler för bergmaterial sker i första hand i förhållande till berggrundens givna förutsättningar att kunna leverera rätt produktkvalitet. Täktplacering och materialbehov (kvalitet och mängd) påverkar fler av Sveriges Miljömål, tex. Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Säker strålmiljö. Det är därför viktigt att avstånd mellan täkt eller terminal och avsättningsområde hålls så kort som möjligt för tunga transporter. https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/begransad-klimatpaverkan/

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/frisk-luft/

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/giftfri-miljo/

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/saker-stralmiljo

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/

I plan- och bygglagen (PBL) står att det av en översiktsplan ska framgå ”hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen” (PBL 3 kap. 5 §). Det förtydligas att det av översiktsplanen skall framgå ”kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade, samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra” (PBL 3 kap. 5 §). Enligt miljöbalken 3 kap. 7 § ska mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen och material så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dem. Enligt PBL 3 kap. 4 § skall det i översiktsplanen framgå hur kommunen anser att ev. riksintressen ska tillgodoses.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050 och kommer att dra nytta av den information som ni har sammanställt i arbetet med strategier framåt.

Trafikverket

Trafikverket har tagit del av Sala kommuns förslag till ny översiktsplan som är ute på granskning. Kommunen har till granskningen noterat Trafikverkets synpunkter och Trafikverket förutsätter att synpunkterna beaktas i kommunens kommande arbete.

Trafikverket vill även förmedla att intresset av att anlägga solcellsetableringar ökar och noterar under rubrik Områden för hantering av vatten staden (s. 80) att Fridhems verksamhetsområde (nr. 21) är ett potentiellt område för anläggande av solceller. Detta område är placerat mellan riksväg 56 och Dalabanan. Trafikverket är medveten om att solceller i dagsläget inte är bygglovspliktiga, men önskar vara remissinstans i samband med etableringar i anslutning till väg eller järnväg eftersom solcellerna kan ha inverkan på den statliga infrastrukturen och trafiksäkerheten.

Trafikverket vill återigen lyfta att vid planering intill Trafikverkets anläggningar önskar vi vara med i ett tidigt skede där risken finns att våra anläggningar kan komma att påverkas eller påverka exploateringar. I de fall där kommande detaljplaner har påverkan på statlig infrastruktur kan det komma att krävas undertecknade avtal med Trafikverket innan respektive detaljplan kan antas.

Kommunens kommentar: Sala kommun delar Trafikverkets syn på dialog i tidigt skede och beaktar synpunkterna kring solcellsetablering i kommande planering.

Region Dalarna

Region Dalarna avser inte att besvara översiktsplan Sala kommun 2050.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Kollektivtrafikförvaltningen Region Västmanland

Kollektivtrafikförvaltningen har tagit del av rubricerat ärende och har inga synpunkter att framföra till granskningshandlingen. Sala kommun har svarat på de yttrande som inkom från Kollektivtrafikförvaltningen i samrådsskedet. Hela-resan-perspektivet har lyfts i granskningshandlingen vilket kollektivtrafikförvaltningen tycker är positivt och är en framgångsfaktor för lyckad kollektivtrafik.

Kollektivtrafikförvaltningen ser fram emot ett vidare gott samarbete med Sala kommun i utvecklingen av kollektivtrafiken i kommunen.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Avesta kommun

Avesta kommun anser att kommunens synpunkter på samrådsförslaget av översiktsplanen är besvarade och tillgodosedda. I övrigt har kommunen inga invändningar mot granskningsförslaget till ny översiktsplan för Sala kommun.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Fagersta kommun

Sala kommun har upprättat ett granskningsförslag till översiktsplan för Sala kommun 2050. Fagersta kommun ges tillfälle att yttra sig. Svar ska vara Sala kommun tillhanda senast den 16 mars 2023. Arbetsutskottet beslutade den 9 februari 2023, paragraf 44, att föreslå kommunstyrelsen att Fagersta kommun inte har något att erinra mot förslaget till översiktsplan för Sala kommun 2050.

Kommunstyrelsens beslut

Fagersta kommun har inget att erinra mot förslaget till översiktsplan för Sala kommun 2050

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Hallstahammars kommun

Kommunstyrelsen beslutar

Att uttala att man inte har något att erinra mot förslaget till översiktsplan för Sala kommun.

Kommunens kommentar: Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Heby kommun

Heby kommun ges tillfälle att yttra sig över planhandlingarna i egenskap av grannkommun (Planoch bygglagen (2010:900) 3 kap. 14 §). I yttrandet har fokus lagts på mellankommunala frågor och vad som kan lyftas ytterligare för att tydliggöra detta.

Heby kommun har med intresse mottagit handlingarna och ser den höga ambitionen om utveckling av bebyggd miljö, hållbara transporter och verksamhetsutveckling som positivt. Detta kan få spridningseffekter över

kommungränsen och Heby kommun ser fram emot att utveckla samarbetet med Sala kommun till följd av en ökad rörelse över kommungränsen. Sammanfattningsvis ser Heby kommun mycket positivt på att Sala kommun framarbetar en ny översiktsplan och bidrar till både lokal och regional utveckling.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050. Vi instämmer i vikten av ett samarbete kring mellankommunala frågor.

Heby kommun kan konstatera att flera av de synpunkter som Heby kommun lyft i samrådsyttrandet har beaktats i planförslaget vilket är positivt. Dock anser Heby kommun att de mellankommunala frågorna med fördel skulle kunna lyftas ytterligare, exempelvis genom ett sammanfattande avsnitt om detta eller under avsnittet ”Sala i regionen”. Ämnesspecifika synpunkter som Heby kommun vill lyfta med koppling till mellankommunala planeringsfrågor:

Kommunens kommentar: Sala kommun instämmer i vikten av att prioritera mellankommunala frågor, detta är en fråga som vi kan komma att vidareutveckla i en kommande planeringsstrategi. Kapitlet "Sala i Regionen" ändras till "Sala kommun i regionen" och innehållet förtydligas för att visa en bild av hela kommunens position i regionen.

Befolkningsutveckling: I planförslaget tas prognosticerad befolkning upp och beskrivs, men det är oklart om de uppgifterna tar hänsyn till planförslaget. Heby kommun anser att det skulle vara positivt om det förtydligades kring vilken befolkningsutveckling som planförslaget förväntas ge upphov till.

Kommunens kommentar: Uppgifterna om prognosticerad befolkningsutveckling som finns med i översiktsplanen används som ett underlag till befolkningsmålsättningen i kommunen. Däremot görs inte en utförlig beskrivning av vilken befolkningsutveckling som väntas av planförslaget.

Infrastruktur och kommunikationer: Det kan med fördel utvecklas i planförslaget hur arbetspendlingen bedöms påverkas av planförslaget och hur det påverkar behovet av kommunöverskridande kollektivtrafik. Det resoneras och beskrivs i planförslaget om att cykelparkeringar och pendlarparkeringar ska förbättras och byggas ut kring prioriterade bytespunkter, bland annat Sala station, vilket är positivt. Heby kommun vill betona vikten av att detta förverkligas, inte minst för arbetspendlingen från Sala kommun till arbetsplatser i Heby kommun. I Morgongåva tätort i Heby kommun pågår ett aktivt arbete med att öka andelen pendlingsresor som sker med kollektivtrafik till och från orten. Betydelsen av smidiga bytesmöjligheter mellan olika färdmedel i ett så kallat hela-resan-perspektiv skulle med fördel kunna lyftas ytterligare i planförslaget.

Kommunens kommentar: Vi instämmer i vikten av att bygga ut och förbättra cykel- och pendlarparkeringar. Detta är något som prioriteras i nuvarande och kommande arbete med detaljplanering. Sala kommun deltar även i regionala och kommunövergripande forum som ämnar att främja smidiga bytesmöjligheter och en attraktiv kollektivtrafik.

Elkapacitet: I samrådet lyfte Heby kommun att effekt- och kapacitetsfrågor kan vara en utmaning med horisonten 2050. Heby kommun vill betona vikten av

dessa frågor och dess kommunövergripande karaktär. Sala och Heby kommuner samarbetar genom Sala Heby Energi AB och det Sala kommun gör gällande satsningar på effektivisering, nätkapacitet och energilager kan påverka elkapaciteten i Heby kommun. Planförslaget kan med fördel utökas med ett resonemang innehållandes en långsiktig prognos för elanvändningen inkluderande energislag och lagring av energi.

Kommunens kommentar: Sala kommun instämmer i vikten av att arbeta med effekt- och kapacitetsfrågor. En mer långsiktig prognos är något som kan komma att inkluderas i kommande strategiska dokument för energiproduktion och användning. Exempelvis kommer vindkraftverk, efter antagande av översiktsplan, studeras mer ingående i ett tematiskt tillägg till översiktsplan (TÖP).

Vattenförvaltning och vattenplanering: De avrinningsområden som berör Sala kommun kan med fördel redovisas i kartmaterialet. Förslagsvis kan hela avrinningsområdena redovisas tillsammans med kommun- och länsgränser för att exemplifiera och ge en bättre förståelse för vattenförvaltningens och vattenplaneringens kommun- och regionövergripande karaktär. Västerås anges i planförslaget som en möjlig samarbetspartner för dricksvatten. I november 2021 har Västerås, Hallstahammar och Surahammar bildat ett gemensamt ägt VA-bolag. Det kan med fördel införas i planförslaget vilka andra kommunövergripande samarbeten avseende dricksvattenförsörjning som kan bli aktuella framöver.

Kommunens kommentar: Sala kommun instämmer med er synpunkt om att redovisa avrinningsområden i översiktsplanen. Översiktsplanen har kompletterats med en karta för avrinningsområden som berör Sala kommun.

Sala kommun har i översiktsplanen valt att inte ge exempel på vilka kommunövergripande samarbeten som kan komma att bli aktuella. Framtida samarbeten kring dricksvattenförsörjning kan inkluderas framåt i en planeringsstrategi. I dagsläget samverkar vi med andra kommuner för att dela med oss av kunskaper och erfarenheter och ser fördelar och vinster med att främja samarbeten framåt över kommungränserna.

Norbergs kommun

Norbergs kommun har ingenting att erinra kring Sala kommuns föreslagna översiktsplan 2050.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Västra Gästriklands Samhällsbyggnadsförvaltning

Västra Gästriklands samhällsbyggnadsförvaltning anser att Sala kommuns förslag på översiktsplan är tydligt och genomarbetat. Förvaltningen gör bedömningen att förslaget inte kommer att påverka Sandvikens kommun och har därför inga ytterligare synpunkter.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Vattenfall Eldistribution AB

Vattenfall Eldistribution AB har inga ytterligare synpunkter än vad som lämnats i samrådsyttrandet.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

VafabMiljö

VafabMiljö har tagit del av rubricerat ärende och har inga ytterligare synpunkter på planförslaget.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Sala Heby Energi AB (SHE)

Sala-Heby Energi AB:s remissvar är kopplat till hållbarhet och långsiktiga lösningar kopplade till energifrågor beskrivna i Översiktsplan. Bra jobbat!

ÖP behandlar på ett väl avvägt sätt energifrågorna. ÖP har på ett bra sätt fångat upp fjärrvärmens betydelse och möjlighet i det framtida energisystemet. Vi ser fram emot det tematiska tillägget kopplat till Vindkraft.

Det händer mycket på energimarknaden, vilket kommer att ge ny kunskap kring det framtida energisystemet. Att arbeta för att finna metoder för att jämna ut tillgången av väderberoende elenergiproduktion kommer att vara en nyckel för samhället tillgång till energi och effekt vid rätt tidpunkt. Energilager är förmodligen en tillkommande pusselbit för att jämna ut tillgången av energi över dygnet och året. Beroende av hur energilagren utvecklas; Tekniskt, storleksmässigt, om det är i fast, flytande eller gasform och vilken risk/möjlighet det medför kan det behöva ges vägledning via en ÖP. Här är dock kunskapen under uppbyggnad och kan inkluderas i framtida uppdateringar av ÖP.

Sidan 20. ”Elledningar har byggts ut i kommunen för att kunna ta del av kraften i norr samtidigt som Sala utnyttjar de innovationer för förnybar el som har utvecklats lokalt.” Överväg att ersätta norr med ”Elledningar har byggts ut i och till kommunen för att kunna ta del av elkraft från regioner med större förutsättningar för planerbar kraft samtidigt som Sala utnyttjar de innovationer för förnybar el som utvecklats lokalt.”

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050 och för förslag på framtida uppdateringar av, och tillägg till, översiktsplanen. Texten under avsnittet ”Innovativt och företagsvänligt” har förtydligats enligt förslag.

Sätra Brunn Hälsobrunn AB

Styrelsen för Sätra Brunn Hälsobrunn AB har följande synpunkter på Granskningshandling Översiktsplan Sala kommun 2050.

Styrelsen instämmer i kommentaren ”Sätra Brunn är med sin äldre kurortsmiljö ett nav för besöksnäring i kommundelen.” Vi anser att kommunen borde vara mer aktiv i utvecklingen av besöksnäringen och att skrivningen ”utreda möjligheter till att dra nytta av den besöksnäring som finns på platsen” är alldeles för passiv. Orten har dessutom stora möjligheter att locka västeråsare från den växande Finnslätten i norra Västerås som expanderar starkt. Det finns ju både skola och förskola samt goda kommunikationsmöjligheter från samhället.

Sätra Brunn bör marknadsföras aktivt tillsammans med Sala Silvergruva för att locka fler besökare samt för att göra Sala mer intressant både nationellt och internationellt.

Kommunens kommentar: Översiktsplanens syfte är inte att marknadsföra enskilda orter och verksamheter för att främja besöksnäringen, utan att presentera en vision och strategi för hela kommunens mark- och vattenanvändning. Översiktsplanen är ett politiskt framtaget dokument och det är den politiska styrningen som bland annat tar fram inriktningen för översiktsplanen, tillsammans med tjänstepersonorganisationen i kommunen. Läs mer om den politiska processen och styrningen, som har lett till den inriktning som presenteras i översiktsplanen, i avsnittet ”Generella svar och åtgärder”.

Vi ser det positivt att det finns angivna utvecklingsområden för bostäder – nummer 45 - i Granskningshandlingen. I syfte att ej ianspråkta åkermark för nya bostäder borde Utvecklingsområde nummer 45 utökas och bli betydligt större. Förutsättningar för byggnation är bättre om området utökas mot söder och västerut.

Norr om Brunnsområdet finns ett stort område markerat som Grönområde och park. Detta område borde minskas och omfatta den del där nuvarande elljusspår finns, ca 2/3 mot liggande förslag. Området öster om elljusspåret är både bergigt och stenigt och är delvis otillgänglig för friluftsliv.

Om grönområdet minskar tror vi inte att de boende kommer att sakna närheten till skogen(benämnt kvartersskog i förslaget) då det finns mycket gott om orörd vandringsbar natur på mycket nära håll. Mindre än på 300 meter, som finns angivet i planen som mål.

De senaste 3 åren har vi fört återkommande samtal med kommunledning kring exploatering av detta området på ett sätt som inte skulle störa kulturarvet men ge de boende närhet till den service som Sätra Brunn ger och den infrastruktur som finns, vägar, vatten och avlopp.

Kommunens kommentar: Efter granskningsperioden kan kommunen inte göra ett nytt ställningstagande för mark- och vattenanvändningen. Endast mindre revideringar och justeringar som innebär ett förtydligande kan göras. Vi tackar för synpunkten och tar med oss förslaget i vårt kontinuerliga arbete med att hålla översiktsplanen aktuell.

Sätra Brunn etablerades kring en mycket vattenrik källa 1700, som Livsmedelsverket godkänt och anmält till EU- kommissionen[1] som naturligt mineralvatten. Det finns endast ytterligare sex vatten av denna kvalitet i Sverige.

Badelundaåsen som Sätra Brunn ligger på är skyddad för miljöfarlig trafik och bör i Översiktsplanen ha ett förstärkt skydd mot miljöpåverkande verksamheter som t ex mineralbrytning och bearbetning av mineraler samt annan miljöpåverkande industri. Området bör omfatta hela vattenflödet till åsen kring Sätra Brunn.

I förslaget s 122 skall mineralbrytning gå före all annan verksamhet vilket med nuvarande mineralprospekteringar i området, Granmuren, skulle äventyra Badelundaåsens vattenbärande område i Sätra Brunn. Här måste tillgången på prima dricksvatten gå före mineralbrytning och skyddas omgående på bästa sätt.

Verksamheten i sig använder detta höglassade källvatten till tappning på flaska för konsumenter samt till Sätra Brunns gäster. Utan denna källa skulle Sätra Brunn förlora sin identitet som hälsobrunn och möjligheten att bruka detta källvatten. Kopplingen till den historiska källan är en förutsättning för verksamhetens existens

För framtidens kommande vattenbrist är källan och Badelundaåsen ytterst viktig för ett friskt och opåverkat vatten, en mycket viktig hälsoaspekt.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten och instämmer i vikten av att skydda de befintliga grundvattentäkterna samt säkerställa den långsiktiga dricksvattenförsörjningen för hela kommunen. Just nu pågår flera arbeten för att säkerhetsställa Sala kommuns dricksvattenförsörjning. I framtagandet av nya vattenskyddsområden är Sätrabrunn ett av de fem prioriterade områdena. Det går att läsa mer om detta i Sala kommuns Vatten- och avloppsplan (VA-plan).

I avsnittet ”Mineral” i översiktsplanen beskrivs ett område av riksintresse, detta är inte ett kommunalt ställningstagande utan en hänvisning till svensk lagstiftning. Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som avses i 3 kap. 7§ första stycket Miljöbalk (1998:808).

Understruken text i följande stycken enl förslaget visar på områden där Sätra Brunn har stor betydelse både vad gäller livsmedelsproduktion och boende.

Orten Sätrabrunn har sådan struktur och läge med kort pendlingsavstånd till speciellt norra Västerås att orten bör vara en servicenod. Det pågår tex samtal om nybyggnation av lågstadium i samhället i s f utanför, där den ligger nu samt att skapa en obemannad butik i samarbete med ICA.

Vi anser att förslaget till översiktsplan behöver ändras/kompletteras med;

- **Utökat vattenskydd av rullstensåsen**
- **Livsmedelsproduktion=snarast ökat skydd för vattentäkt i Badelundaåsen där vatten från vatten från Treenighetskällan tas för tappning som livsmedel**
- **Större område för nr 45 enligt karta för bostadsbyggande**
- **Sätra Brunn bör lyftas och bli en servicenod**

Vi anser att följande justeringar/kompletteringar behöver göras i texten i förslaget till översiktsplan

S 98
En bit norrut i området står Lasarettet och Nya Lasarettet
Konstigt att ta med en fastighet på området som inte är den mest intressanta.
Dessutom finns inte nya Lasarettet bara Lasarettet som fastighetsbeteckning.

Kommunens kommentar: Syftet med de inledande texterna för Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna är att beskriva den övergripande bebyggelsestrukturen i området. Lasarettet har ett viktigt kulturhistoriskt värde och därför har vi pekat ut detta i avsnittet "Sätra brunn".

S 120
Sätra Brunn fungerar än i dag i högsta grad som mötes- och festplats.
Saknas beskrivning på:
Här finns ett hotell och spa som har öppet året runt och som ger ett 20 tal arbetstillfällen dessutom en förskola för ortens barn med ca 10 anställda.

Kommunens kommentar: Sala kommun har i översiktsplanen uppmärksammat att Sätra Brunn är ett nav för besöksnäring med tillhörande anläggningar i avsnitt "Sätra Brunn" under avsnittet "Kurorten".

I nedan text finns hänvisningar till förslaget till översiktsplanen som stödjer våra ändringsförslag, <u>understruket</u>

<u>Mål 6 Agenda 2050 samt mål 9 i Miljömålen</u> kring rent vatten ligger i linje med våra synpunkter på planen

S 21 Översiktsplanen

Utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns identitet och rika natur och kulturmiljöer, för ekosystemtjänster som <u>livsmedelsproduktion</u>, träråvara, biologisk mångfald, klimatanpassning och rekreation. För att skapa ett robust, klimatsmart och klimatanpassat Sala kommun är det en förutsättning att grön- och vattenområden utvecklas och bevaras. Den biologiska mångfalden ska stärkas och viktiga ekosystemtjänster integreras i den fysiska planeringen och utvecklingen av staden och orterna. Salas naturgeografiska förutsättningar är rika och lägger grunden till ett grönt näringsliv där areella näringar såsom jordbruk, skogsbruk och ekoturism kan utvecklas.

En flerkärnig och varierad ortstruktur med Sala stad som tyngdpunkt. Olika förutsättningar inom kommunen ger potential för att utveckla orter med olika identiteter och med olika boendetyper. Genom att stärka och utveckla de olika orterna utifrån sina förutsättningar skapas en <u>flerkärnig ortstruktur</u> och ett serviceutbud där varje ort bidrar till en kompletterande helhet. Bebyggelseutvecklingen sker främst i Sala stad och i servicenoderna Ransta, Möklinta och Västerfärnebo.

Utveckling ska prioriteras där det finns <u>skola, service, kollektivtrafik</u> och infrastruktur för att stärka det lokala samhället. Närhet till skola och service är viktigt för ett fungerande vardagsliv och en självständighet för olika grupper. Utveckling sker främst där det redan <u>finns investeringar i infrastruktur, kollektivtrafik och tekniska system.</u>

Ett sammankopplat Sala och en region med hållbara transporter. För att öka nåbarheten till Sala, den regionala servicen, till kommunens gröna och blå områden lokaliseras nya bebyggelseområden i närhet av befintlig eller intill planerad kollektivtrafik. Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna kopplas samman via kommunikationsstråk kompletterade med gång- och cykelstråk samt med utökad kollektivtrafik.

S 28
Vatten i landskapet. Vattenmiljöer för vattenrening, dricksvattenförsörjning, biologisk mångfald, minskad översvämningsrisk, minskad övergödning samt turism och friluftsliv

S 33
Ett arbete för att säkerställa den långsiktiga dricksvattenförsörjningen i Sala kommun pågår. För att säkerställa vattenkvaliteten behöver det fastställas vattenskyddsområden med moderna föreskrifter. En kommunövergripande vattenplan saknas än så länge men en del underlag finns framtagna och bör senare integreras i kommande vattenplan för Sala kommun.

S 43
Tydligt avläsbara och väl omhändertagna kulturmiljöer är en tillgång och en attraktivitet för såväl boendemiljöer, rekreation och besöksnäring, både på landsbygden och i staden.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten och instämmer i att dessa stycken beskriver vår vision om hur en utveckling mot en hållbar miljö ska prioriteras i hela Sala kommun.

En flerkärnig och varierad ortstruktur med Sala stad som tyngdpunkt främjas med hjälp av de förutsättningar som har kartlagts för Sala stad, servicenoderna och utvecklingsorterna. Den politiska styrningen bestämmer vilka områden som utvecklas och vilka strategier som utvecklingen utgår ifrån. Översiktsplanens syfte är att vara vägledande för att både landsbygden och staden ska ha ett ömsesidigt utbyte i form av attraktiva boendemiljöer, arbetsplatser, service, rekreativa naturmiljöer, livsmedelsförsörjning och ekosystemtjänster.

Lantbrukarnas riksförbund Sala (LRF Sala)

LRF Sala kommungrupp tycker intentionerna i översiktsplanen(ÖP) i stort sett är bra. Men vi vill ändå lämna några synpunkter. Vi tycker att vissa delar av planen, inte riktigt motsvara våra förväntningar på kommunens ÖP.

1: ÖP:s tar hänsyn till några olika konventioner som både är nationella och globala, t.ex nationella som 16 Miljömål, klimatmål, friluftsmål. Samt internationella som barnkonventionen exempelvis.

Men vi tycker att ÖP inte har tagit hänsyn till FN:s konvention om Mänskliga Rättigheter. Eftersom Sverige skrivit under den deklarationen anser kommungruppen, att kommunens ÖP även bör väga in den konventionens innehåll i sin ÖP.

Vi anser att speciellt deklarartionens artikel 17 och 30 inte har någon hänsyn till, när underlaget kommunens ÖP arbetas fram.

Artikel 17: Punkt 1: Var och en har rätt att äga egendom, både enskilt och tillsammans med andra.
Punkt 2: Ingen får godtyckligt fråntas sin egendom.
Samt den övergripande artikel 30 .
Artikel 30: Ingenting i denna förklaring får tolkas som att det innebär en rätt för stat, en grupp eller en enskild person att ägna sig åt en verksamhet eller en handling som syftar till att omintedgöra någon av de rättigheter eller friheter som anges i förklaringen.

Vi anser att ÖP inte bör innehålla områden som har privata ägare av jord och skogsmark. Där ÖP pekar ut områden som intressanta för olika verksamheter,"ett konkret exempel är grönområden i Saladamm som ägs av privata markägare". Vi vet att ÖP inte har någon juridisk kraft, men vår erfarenhet av att rita in områden i olika sammanhang är att det riskerar, att för markägaren innebära inskränkningar i pågående markanvändning i framtiden.

Vi tycker att Allemansrätten är något vi som markägare verkligen vill värna om, därför anser vi att allmänheten har tillgång till våra marker bara man utgår från att man vistas i naturen efter devisen "inte störa inte förstöra". I och med att vi har allemansrätt i Sverige förstår vi inte varför det ska ritas in t.ex rekreationsområden som också omfattar privat ägd mark i ÖP.

LRF Sala kommungrupps viktigaste åsikter sammanfattar vi i dessa punkter:

1: Rita inte in privat mark som underlag för olika önskemål i ÖP. Om det ändå är något kommunen anser är nödvändigt, ska markägaren informeras om att marken finns med i kommunens ÖP, samt att det i ÖP då står att dialog med markägaren kontinuerligt ska genomföras under ÖP:s verksamhetstid.

2: Det ska klart framgå i ÖP att det som står där, inte kommer försvåra utveckling av näringsverksamhet på jord och skogsfastigheter samt övrigt företagande på landsbygden.

3: ÖP bör tydliggöra kommunens ansvar för att allmänheten har god kännedom om Allemansrätten. Att överenskommelse har skrivits mellan markägare och rekreationsföretagare om privat mark önskas användas för kommersiella ändamål.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten. I översiktsplanen ska kommunen redovisa de allmänna intressena utifrån vad marken är mest lämplig för. Detta gäller oavsett vem som äger marken eller hur marken används idag. Enskilda intressen är samtidigt viktiga att ta hänsyn till och en avvägning mellan de allmänna och de enskilda intressena görs i senare skeden i planprocessen, bland annat i detaljplaneringen, och berörda sakägare ges då möjlighet att yttra sig. Genom att exempelvis peka ut områden för rekreation i översiktsplanen visar kommunen att dessa är viktiga att bevara utifrån dess nuvarande användningsområde och att det inte finns någon intention att förändra markanvändningen.

I vägledningen under avsnittet ”Näringsliv” nämns att kommunen ska arbeta för att vara en part i utvecklingen av näringslivet och särskilt de gröna näringarna. På landsbygden är översiktsplanens intention att särskilt bevara de befintliga gröna näringarna och skapa förutsättning för utveckling och nyetablering av sådana. De gröna näringarna skapar tillväxt och sysselsättning om möjligheter ges.

RF-SISU

Vi, RF-SISU Västmanland, ser det som mycket positivt att idrottens perspektiv finns med på

flera olika ställen i översiktsplanen. Exempelvis:

Exempelvis: Behovet av idrotts- och fritidsverksamhet bör utredas i tidigt skede av planarbetet, både vid nyexploatering och i områden som planeras för förtätning.

Centrumnära anläggningar med möjlighet till synergieffekter och närhet till kollektivtrafik bör prioriteras. Möjlighet till förbättringar i den befintliga strukturen och ökad integrering av idrotts- och fritidsverksamhet bör studeras.

Ett engagemang och kunnande om evenemang och idrottsturism finns i föreningslivet.

För barnen är det viktigt att det finns ett tryggt och säkert nät av gång- och cykelvägar som leder till skolor, idrottsanläggningar och andra platser där barn samlas.

Behovet av cykelparkering vid viktiga målpunkter såsom i innerstaden, stationsområdet, skolor, handelsområden och idrottsarenor ska prioriteras.

Vid om- och nybyggnation av skollokaler planeras för att lokalerna ska kunna samnyttjas efter skoltid av musik- och kulturanordnare samt idrottsföreningar och övrigt civilsamhälle.

Vi vill förstärka vikten av tillgängliga idrottsanläggningar i människors närområde då det bidrar till goda förutsättningar för idrottsföreningarna att bedriva sin verksamhet men också bidrar positivt till folkhälsan då forskning visar att människor är mer fysiskt aktiva om deras närområde erbjuder god tillgång till idrottsanläggningar och andra ytor som främjar fysisk aktivitet. Och att, som översiktsplanen uttrycker, behovet av idrottsverksamhet utreds i ett tidigt skede i planarbetet.

Vi vill även förstärka vikten av att idrottsföreningarna har tillgång till skollokaler (utöver idrottshallen) efter ordinarie skoltid då detta skapar goda förutsättningar för genomförandet av idrottsarrangemang/större cuper, vilket bidrar positivt till idrottsturismen i kommunen.

Översiktsplanen uttrycker att centrumnära anläggningar bör prioriteras, vi vill dock göra ett medskick om vikten av att även värna och värka för goda förutsättningar för idrottsföreningarnas verksamhet i hela kommunen, där närhetsprincipen bör beaktas.

I avsnittet ”idrott och fritid” återfinns följande formulering under rubriken ”vägledning”

Behov av ytor för egenorganiserade aktiviteter som utegym, spontanidrottsplatser samt motionsspår bör tillgodoses. Allas behov och intressen ska beaktas oavsett ålder, kön, bakgrund och rörelseförmåga.

Vi ser behov av en formulering som även inrymmer den organiserade föreningsidrottens behov.

Förslagsvis: Behov av ytor för den organiserade föreningsidrotten ska tillgodoses. Allas behov och intressen ska beaktas oavsett ålder, kön, bakgrund och rörelseförmåga.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för synpunkten angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050. I granskningsförfarandet av översiktsplanen kan inga nya ställningstaganden gällande markanvändning göras. Vi tar med oss era synpunkter i vårt kontinuerliga arbete med att hålla översiktsplanen aktuell.

Centerpartiet

Först vill Centerpartiet säga att många synpunkter i den tidigare remissrundan har tagits till vara på ett bra sätt i den version av ÖPen som nu ligger. Kommentarerna nedan gäller några kvarvarande synpunkter som vi har.

En övergripande synpunkt gäller synen på Sala kommuns plats i sin omgivning. Kartor används ibland för att illustrera tankemodeller och om vi börjar med den översiktliga kartan på sid. 9 så ger den ett intryck av att det är tätorten Sala som har kontakter med vissa andra tätorter och att Sala kommun skulle vara tydligt avgränsad mot andra kommuner. (En liten detalj man missat i pendlingskartan är att det faktiskt går tåg direkt från Sala till Eskilstuna, vilket gör att även Eskilstuna faller inom entimmesradien från Sala.) Avgränsningen Sala kommun gäller förstås kommunal verksamhet men den gränsen är ganska ointressant för allt annat som inte är kommunal verksamhet. Kartan på sid. 22 förstärker det intrycket. Tex. verkar det vara Sala tätort som har kontakt med Västerås medan det i praktiken kanske är Ransta som har de mesta kontakterna med Västerås. Sala tätort verkar ha kontakter med Avesta medan det troligen är Hedåker som har mest kontakt med Avesta. Norberg och Fagersta finns inte ens med på kartan, trots att det är många i västra området som arbetar i Norberg och Fagersta. Och var finns Morgongåva, som är en av Salas viktigaste arbetsplatser? När man ritar en karta så här så styr det tanken till att tro att de mesta sambanden finns mellan Salas tätort och kommunens periferi, vilket döljer det faktum att Salas tätort ligger mer perifert i förhållande till grannkommunerna än vad kommunens ytterområden gör. Det borde ha funnits ett helt kapitel i inledningen som resonerar kring detta.

Kommunens kommentar: Tack för synpunkten. Avsnittet "Sala i regionen" har ändrats till "Sala kommun i regionen" för att förtydliga att det inte handlar om Sala stad utan om hela kommunen. Texten har även uppdaterats och förtydligar kopplingarna till omgivande orter. Pendlingskartan har uppdaterats och bildtexten till illustrationen har förtydligats.

För att gå in på ett specifikt område så är det oklart vad som menas med pkt 20 Stadsskogen på sid 79. Hur stort är egentligen NO-området? Kartan ger ett

intryck av det skulle vara ett enormt stort område. NO-klassningen lämpar sig bäst för små områden med mycket speciella biologiska förutsättningar. Centerpartiet anser att det vore olämpligt att lägga ett skötselförbud över hela Stadsskogen utan att det vore bättre att den sköts och brukas men med särskild hänsyn till sociala värden runt sjöarna och intill Gruvdammsrundan och andra vandrings- och träningsslingor i skogen.

Kommunens kommentar: Hela område "20. Stadsskogen" i mark- och vattenanvändningskartan är inte ett stort NO-område, det finns ett flertal NO-områden i stadsskogen varav översiktsplanen lyfter ett av dessa att förhålla sig till. Var NO-områdena finns mer specifikt samt hur stora de är till ytan finns dokumenterat i kommunens skogsbruksplan. Texten om Stadsskogen under avsnittet "Förslag till förändrad mark- och vattenanvändning" har förtydligats.

Bygg- och miljönämnden (BMN)

Översiktsplan Sala 2050 - granskningsyttrande

Arbetet med att ta fram en ny översiktsplan för Sala kommun har pågått under flera år och Bygg- och miljönämnden har tidigare yttrat sig om underlaget. Vid denna granskning kan konstateras att de flesta tidigare synpunkter har bearbetats, och att nuvarande förslag är en väl genomarbetad översiktsplan. Vissa tidigare synpunkter kvarstår dock

Bygg- och miljönämnden vill passa på att påpeka att det i den färdiga översiktsplanen behöver göras en tydlig förteckning av efterföljande arbete såsom tematiska tillägg, policyer, handlingsplaner som översiktsplanen stakar ut för att det ska bli tydligt vilken dokumentflora som kommer att vägleda Sala kommuns mark-och vattenanvändning framtidsvis.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten och instämmer i behovet av att medta en tydlig förteckning av möjligt efterföljande arbete som kan komma att komplettera Översiktsplan för Sala kommun 2050. En sådan förteckning har inkluderats i granskningsutlåtandet. De handlingar som är listade är de som vi har kännedom om idag, fler handlingar kan komma att listas i en kommande planeringsstrategi.

I detta yttrande från bygg- och miljönämnden framförs de övergripande och generella synpunkterna. Redaktionella synpunkter och detaljer hanteras separat på tjänstepersons nivå.

Bebyggelse och planering

Byggenheten konstaterar att avsnitten om kulturmiljö samt bebyggelse och planering har bearbetats genomgående och att tidigare lämnade synpunkter i stor utsträckning har beaktats.

Vägledningen för utformning av ny bebyggelse är omfattande och lyfter bland annat fram anpassning av skala, form, detaljer, materialval och färgsättning, men saknar byggnadernas proportioner samt placering för att skapa gårds bildning.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten och har kompletterat vägledningen, i avsnittet Landsbygd, med ett tillägg om byggnadernas proportioner och placering för att skapa gårdsbildning.

Hållbarhet

I framtagande av översiktsplanen har stort engagemang och arbete lagts ner på att belysa och lyfta hållbarheten i kommunens utveckling. I början av arbetet var målet att ta fram en Hållbarhetsöversiktsplan vilket var både nytänkande och modigt. Det arbetet lyser igenom i Hållbarhets bedömningen. Tyvärr har många av de övergripande hållbarhetsmålen tagits bort under arbetets gång. Bland annat saknas uppgifter kring den koldioxidbudget som kommunen nu har tagit fram och som bör läggas som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Det saknas även riktlinjer för hur kommunen ska arbeta mot fossilfrihet, mäta sina konsumtionsbaserade utsläpp och återskapa biologisk mångfald m.m.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten och tar med oss denna framåt i arbetet med översiktsplanen. En hänvisning till den framtagna koldioxidbudgeten har nu lagts till i översiktsplanen under avsnittet "Klimat och risk".

Mark- och vattenanvändning

Miljöenheten vill återigen lyfta frågan att mångfunktionell bebyggelse är problematisk utifrån störningar på närboende. Tillsynsmyndigheten har ofta ingen information om etablering av verksamheter som det inte är krav på anmälan för, eller i samband med överlåtelse av lokaler. Av erfarenhet vet vi att det är väldigt komplicerat att komma till rätta med störningar som uppstår där det är blandad bebyggelse med verksamheter och bostäder. När man bygger bostäder nära befintliga verksamheter kan man dessutom tvinga dessa att flytta eller slå igen då kraven från miljöbalkstillsynen blir så höga att de inte kan vara kvar på platsen.

Därför tar tillsynsmyndigheten ställningen att verksamheter och bebyggelse bör hållas isär och att det tydligt bör framgå vilka områden som finns avsatta för bostäder, lättare industri och tung industri. Det bör även finnas utpekade platser för drivmedelsförsäljning och framtida platser för fjärrvärmeproduktionen i närheten av varje tätort.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten och vill lyfta att mångfunktionell bebyggelse är ett rekommenderat begrepp att använda enligt Boverkets modell för översiktsplanering, ÖP-modell 2.1. Områden för mångfunktionell bebyggelse har stads- och tätortsmässig karaktär och används i huvudsak för bostäder, kontor, handel eller annan verksamhet som är förenlig med bostäder. Framgent sker en styrning över vilka verksamheter som kan etableras i områden genom bygglovsprocessen utifrån planprogram och detaljplaner.

Förorenad mark

Det är bra att man i översiktsplanen tar ställning till att en handlingsplan behöver göras för förorenad mark i kommunen. Miljöenheten vill speciellt lyfta de förorenade områden som ligger nära vattendrag med icke god status. Detta för att skapa ett sammanhållet arbete mot en giftfri miljö. I handlingsplanen bör Naturvårdsverkets nya förändrade riktvärden som ligger till grund för Salas platsspecifika riktvärden arbetas in så att de värden som kommunen arbetar

utifrån är aktuella. Handlingsplanen bör sedan läggas som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för synpunkten och tar med oss detta i vidare arbete med förorenad mark i kommunen.

Skyddade områden

Kommunen bör ha ett mål om hur mycket mark som ska avsättas varje år för grönytor, skyddade områden och bevarande av grönstruktur och för att minska risken för fragmentering. Detta är ett krav i en kommande lagstiftning från EU som säger att en viss yta av städer ska avsättas och det bör lyftas och bakas in i nästa uppdatering av översiktsplanen. Förslagsvis bör Mellandammen och skogsområdet omkring Östa berg och Norrberg pekas ut som framtida naturreservat p.g.a. deras höga naturvärden. Miljöenheten föreslår också att Strå kalkbruk pekas ut som möjligt område för friluftsliv, träning och aktiviteter, inte enbart rekreativa naturmiljöer, utan även byggnader och anläggningar som gynnar idrott och hälsa.

Kommunens kommentar: Det är inte möjligt att ta fram ett nytt mål i översiktsplanen efter granskningsperioden eller att göra större förändringar i mark- och vattenanvändningskartan. Vi tackar för medskicket och tar med oss denna synpunkt till framtida uppdatering av översiktsplanen.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Luft

Kommunen behöver ta ställning för att utsläppen av dioxiner och dioxinlika föreningar från småskalig förbränning av biobränslen (ved, flis, pellets) ska minska och utreda möjligheter att förbjuda/begränsa småskalig förbränning i tätorterna. För att minska risken för förtidiga dödsfall som i dagsläget ligger på ca 700 fall per år i Sverige.

Kommunens kommentar: Sala kommun kan inte göra ett nytt ställningstagande i översiktsplanen efter granskningsperioden. Vi tackar för synpunkten och tar med oss detta till framtida uppdatering av översiktsplanen.

Vatten

I Översiktsplanen saknas det ett tydligt ställningstagande om hur kommunen ska hantera dagvatten från redan bebyggda områden. Kraven gällande MKN kommer inte att uppnås om man enbart renar dagvatten i nya exploateringar. Detta bör verkligen fördjupas och breddas i dagvattenplanen som det hänvisas till i texten. MKN för vatten innefattar även goda livsmiljöer för vattenlevande organismer och det bör påpekas att många av de vattenförekomster som finns inom kommunens gränser är kraftigt påverkade av sjösänkningar, utdikningar, uträtningar, dammar mm. vilket ger en sämre status för vattendragen och ett större arbete för att uppnå god status.

Kommunens kommentar: Sala kommun kan efter granskningsskedet inte göra ett nytt ställningstagande om hantering av dagvatten från redan bebyggda områden i översiktsplanen. Vi tackar för synpunkten och tar med oss detta i kommande arbete.

Vattentjänstplan

Sedan förra året finns det ett krav på att alla kommuner ska ha tagit fram en vattentjänstplan under 2023. Där kommer många frågor som hanteras i översiktsplanen att tas upp och vävas in vilket kommer ge ett bra komplement till ÖP. Vattentjänstplanen bör även läggas som ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. Miljöenheten önskar att vattentjänstplanen speciellt tar upp frågor om otjänligt dricksvatten i enskilda brunnar p.g.a. höga halter av tungmetaller, tex. arsenik, uran och bly. Detta gäller speciellt nära Sala stad p.g.a. naturliga förekomster i berggrunden. Det är angeläget att situationen undersöks och resultatet beaktas för såväl befintlig bebyggelse som tillkommande bostäder. Utöver det behöver de befintliga vattenskyddsområdena förstärkas samt att det upprättas nya vattenskyddsområden för de områden som pekas ut i översiktsplanens MKB. Ett annat område där kommunen bör anta ett tydligt ställningstagande är arbetet med att minska naturgrusanvändningen framför allt med tanke på råvattenförsörjningen. Säkerställandet av vattentillgångarna bör gå före ytterligare uttag av grusmaterial från åsarna.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten och tar med denna till projektgruppen för Sala kommuns vattentjänstplan och i vårt framtida arbete med att hålla översiktsplanen aktuell.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Vid genomläsning av miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) konstateras att den innehåller gamla uppgifter och behöver uppdateras innan översiktsplanen antas. Det ligger bl.a. gamla uppgifter om detaljplaneprojekt som inte stämmer med dagens läge.

Kommunens kommentar: Miljökonsekvensbeskrivningen har uppdaterats inför antagande av översiktsplanen. Listan över antagna och pågående detaljplaner har tagits bort då den fyller begränsad funktion i miljökonsekvensbeskrivningen.

Struktur och läsbarhet

Översiktsplanens struktur och läsbarhet har förbättrats avsevärt, vilket har resulterat i ett användarvänligt material. Mindre justeringar skulle kunna öka tydligheten ytterligare.

Det finns bland annat otydligheter i kapitelhänvisningar i läsanvisning och ingresser, samt rörande vad kapitlet "inriktning" har för innehåll.

Texterna har bearbetats grundligt, men enskilda avsnitt avviker fortfarande språkligt.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för synpunkten. Språkfel och otydligheter i text har setts över och justerats i översiktsplanen inför antagande.

Privatpersoner

Här redovisas yttranden från privatpersoner. Under perioden för granskning inkom 4 yttranden från privatpersoner om översiktsplanen. I

granskningsutlåtandet redovisas samtliga yttranden anonymt och presenteras utan inbördes ordning.

Privatperson 1: [Allmänt om översiktsplan] Behovet av rent dricksvatten, rena vattendrag och sjöar, bra jordbruksmark för matproduktion, fossilfri energi samt tillvaratagande av kulturarvet är stort, men kommer att bli mycket större i framtiden, därför måste riktlinjerna ta fasta på detta i den Översiktsplan som ska gälla fram till 2050. Dessutom måste Sala kommun vara mer aktiv för att nå de mål som satts genom att ha en tydligare strategi i dessa viktiga frågor.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för synpunkten och hänvisar till de strategier och handlingsplaner som kompletterar översiktsplanen (Se "Förteckning av kompletterande dokument" som ligger sist i granskningsutlåtandet).

När jag läser förslaget ser jag allvarliga brister inom dessa områden:
1 Mineralhanteringens status kontra planen i sin helhet
2 Skydd av vatten
3 Bebyggelse på jordbruksmark
4 Fossilfri elproduktion genom en solelstrategi
5 Sätrabrunns status som ort

1 Mineralhanteringen
Sala som ort finns för att här fanns en ytterst rik silverfyndighet som ligger inbäddad i bly. Resultatet av denna brytning lär ha finansierat Sveriges krig i Europa. Det som finns kvar i Sala är förgiftade marker och vatten troligen för all framtid, dvs omöjlig att bruka. Vattnet från de förorenade markerna ger förhöjda blyvärden i Sagån, Mälaren och Östersjön. Med historisk tillbakablick en förödande brytning.

I planen sid 122 går att läsa

Mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen eller material skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra utvinningen av dessa.

Detta betyder att man förstärker den redan starka lagstiftning som finns för mineralbrytning.

Om brytning skulle ske skulle detta kunna ge en repris på silverbrytningens förgiftningsproblem, 1 och 2. 1: I samverkan med Länsstyrelsen arbeta för minskad spridning av föroreningar från mark till vatten särskilt i Sala stad med omnejd där mark och bottensediment är påverkat av framför allt metaller från den historiska gruvdriften. Öp Sala s 36. 2: Inom Sagåns avrinningsområde finns tre objekt med riskklass 1; Gamla Hyttan i Sala , Sala Bly AB och Sala Silvergruva samt Prånån (objekt 101520). I Sagån är halterna av bly, kadmium och zink är mycket höga. Lnst Nulägesbeskrivning Sagån.

Just nu talas det om stora fyndigheter norr om Tistbrottet samt i Granmuren, norr om Sätrabrunn.
De områden det prospekteras inom är inte små, enl SA (Bild från Sala Allehanda).

Det allvarliga med planen är att denna risk inte tas upp. Varför? Det enda som skrivs är att skydda mineralbrytning från ev andra planer. Dvs prioritera mineralbrytningen.

Anta att det sker brytning i närheten av Badelunda eller Möklintaåsen, våra vattenförande rullstensåsar, där kommunens dricksvatten tas.

Anta också att en brytning påverkar kvalite´n på det vatten som lämnar Sala genom olika vattendrag, då påverkar dessa föroreningar igen Mälaren samt Östersön med ekologiska följder.

Varför relateras inte mineralbrytningen till de miljömål som är centrala i planen? Kända konflikter måste belysas och värderas i en plan.
Grundvatten, jordbruksmark och vattendrag måste skyddas från ytterligare förgiftningar

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för synpunkten och vi tar med oss denna i framtida arbete och diskussion kring mineralhantering. För att förtydliga innebär ett undersökningstillstånd inte automatisk att en gruvverksamhet kommer etableras. Syftet med tillståndet är att kunna undersöka om det finns en fyndighet, hur den är beskaffad, dess storlek etcetera.

I avsnittet "Mineral" i översiktsplanen beskrivs ett område av riksintresse, detta är inte ett kommunalt ställningstagande utan en hänvisning till svensk lagstiftning. Områden som innehåller fyndigheter av ämnen eller material som är av riksintresse skall skyddas mot åtgärder som avses i 3 kap. 7§ första stycket Miljöbalk (1998:808).

2 Skydd av vatten
I planen går att läsa:

För de vattenförande delarna av Badelundaåsen, som nyttjas som grundvattentäkt i Sala kommun, är endast delar av tillrinningsområdet skyddat. För att säkerställa vattenkvaliteten behöver det snarast fastställas vattenskyddsområden med moderna föreskrifter. Revidering av befintliga vattenskyddsområden med tillhörande föreskrifter och inrättande av nya där skydd saknas kommer att pågå under lång tid framöver.

Kommentar: Samtliga vattenskyddsområden med föreskrifter måste tas fram snarast och få en dignitet så att ev gruvbrytning inte äventyrar vattenskyddet.

Kommunens kommentar: Fastställande av vattenskyddsområden och utökade vattenskyddsområden är ett ständigt pågående arbete som görs separat från arbetet med översiktsplanen. Vi tackar för synpunkten och tar detta vidare med oss i framtida arbete med vattenskyddsområden.

3 Bebyggelse på jordbruksmark

I planen finns flera områden anvisade till vägar och bostadsbyggande som nu är prima jordbruksmark. Detta ligger inte i linje med de miljömål som planen vilar på.

Både grönsaks- och köttproduktionen skulle kunna öka avsevärt om kommunen uppmärksammar samt stöttar bönder och entreprenörer inom jordbrukssektorn.

Det finns några Bra exempel på att förutsättningarna finns: Stora Hällsta med spannmål som förädlas till mjöl av olika slag, Gröna Hagars köttproduktion samt Ted Oscarssons grönsaker.

I planen beskrivs frågorna men konkret tas jordbruksmark i anspråk för en ev ny förbifart från Enköpingsvägen förbi Norrby kyrka, bostäder vid Norrberg på jordbruksmark samt ytterligare utbyggnad på Ängshagen. Dessa områden skulle i stället reserveras för grönsaksodling.

Mark som lämpar sig för grönsaksproduktion måste identifieras och skyddas. Tex sand och torv/mulljordar längs åsarna. Betesmarker likaså. Övergödningen måste minska.

Kommunens kommentar: Se generellt svar om bebyggelse på jordbruksmark under rubriken "Generella svar och åtgärder".

4. Avsaknad av solelsstrategi

Energiproduktionen kommer att vara centra under lång tid framåt. Här måste även Sala vara aktivare när det gäller skapande av vindkrafts- och solelsanläggningar men kanske det också finns förutsättningar för lagring av energi i bergrum.

I materialet finns ett grundmaterial till vinkraftsetablering men motsvarande för solel och solvärme finns inte.

ÖP:n måste därför identifiera område/byggnader för solel- och solvärmesproduktion. Dessutom bör möjligheten att lagra energi i form av varmvatten, se Västerås lagring, undersökas. Kommunen bör också undersöka de bergrum som finns för lagring av omvandlad el till gas i tex bergrummet vid Storljusen. Kombinationen vindkraftsproduktion och omvandling till gas finns och bör provas i detta område. Dessutom passerar en av kraftlinjerna nära.

Kommunens kommentar: Översiktsplan för Sala kommun 2050 kommer efter antagande att kompletteras med bland annat tematiska tillägg (TÖP). Inriktningen och avgränsningen av tematiska tillägg tas fram av den politiska styrningen, tillsammans med tjänstepersonorganisationen. Den politiska styrningen bestämmer vilka områden som utvecklas och vilka strategier som utvecklingen utgår ifrån. Vi tackar för synpunkten och kommer att ha detta i åtanke vid utveckling av tillägg som rör energiproduktion.

5. Sätrabrunn som servicenod

Västerås expanderar med ca 1500(2022) personer per år. Industriområdet i Finnslätten byggs hela tiden ut med tex tågstopp, vilket visar platsens betydelse. Om Sala skulle ta hand om 10 % av befolkningsökningen räcker inte Ransta till utan det behövs fler orter för att ta hand om ökat bostadsbyggande. Här kan Sätrabrunn göra stor skillnad. All infrastruktur som förskola, skola och kollektivtrafik finns. Med fler innevånare skulle en servicebutik lätt etableras. Om kommunen dessutom i samarbete med den riksintressanta kurorten Sätra Brunn etablera distanskontor för entreprenörer, boende i kulturhus samt nybyggnation norr om kurorten. Här skulle ett ökat samarbete göras vad gäller det levande kulturarvet Sätra Brunn som besöksmål och resmål för spa och naturupplevelser med lokala arrangörer tex Svartådalen och Sala Silvergruva. Därav bör

Sätrabrunn i planen klassas som servicenod och ges extra stöd för turism, boende-, distanskontors- och företagsetableringar.

Kommunens kommentar: Den politiska styrningen bestämmer vilka områden som utvecklas och vilka strategier som utvecklingen utgår ifrån. Översiktsplanens syfte är att vara vägledande för att både landsbygden och staden ska ha ett ömsesidigt utbyte i form av attraktiva boendemiljöer, arbetsplatser, service, rekreativa naturmiljöer, livsmedelsförsörjning och ekosystemtjänster. Se mer i det generella svaret under rubriken "Viljeinriktning, strategier och fokusområden".

I planens inledning, Vägledande utvecklingsprinciper, står det:

Utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns identitet och rika natur- och kulturmiljöer, för ekosystemtjänster som livsmedelsproduktion, träråvara, biologisk mångfald, klimatanpassning och rekreation.

Jag skulle vilja se:

En tydlig strategi med exempel på hur Sala kan bidra till dricksvatten med bibehållen hög kvalitet, renare sjöar och vattendrag, vind/solenergistrategier, bevarande av ekosystemtjänster och jordbruksmark för möjligheter till ökad livsmedelsproduktion. Samt ett tillvaratagande Sätra Brunns kulturarv för turism, framtida boende och entreprenörer.

Utan tydliga strategier blir planen mycket vag och i vissa fall direkt kontraproduktiv som planeringsredskap och ger inte det stöd som behövs för en framtid i balans med omgivande ekosystem och ortens kulturarv.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för synpunkten och tar med sig detta i kommande arbete med strategiska dokument och tematiska tillägg till översiktsplanen. För specifika åtgärder hänvisar vi till kommande fördjupande översiktsplaner eller tematiska tillägg till översiktsplanen.

Privatperson 2: [Kumla Kyrkby]

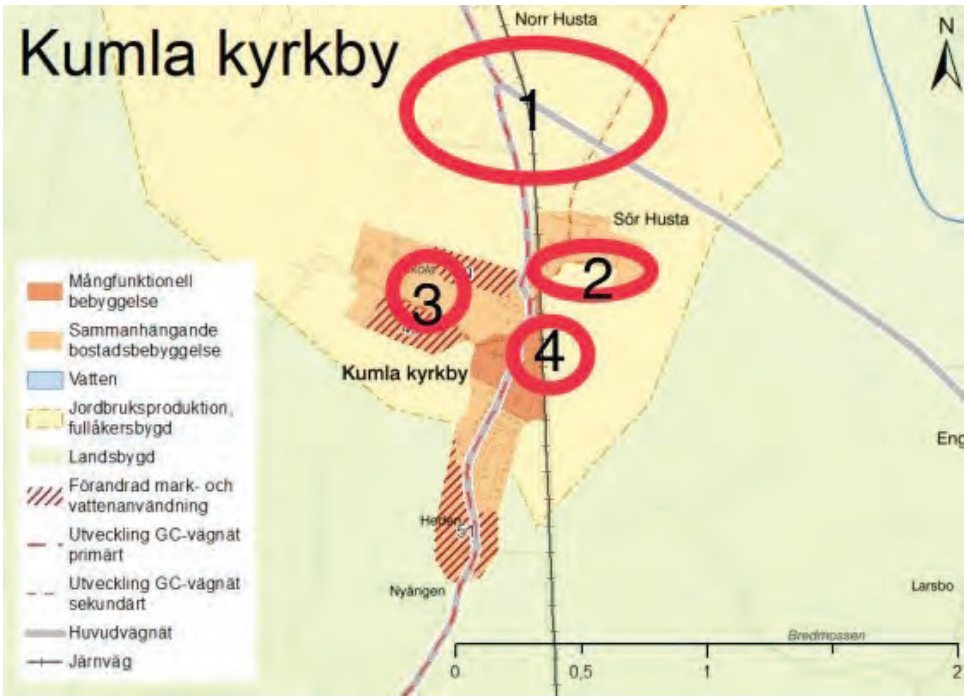

Sid 39: Övrig lokal ser ut att saknas i Kumla på kartbild
Idrottsplan saknas på kartbild (färdigställd kombiplan hösten 2022)

Kommunens kommentar: Tack för synpunkten. Innehållet i bakgrundskartorna ansvarar Lantmäteriet för. Bakgrundskartorna är inte menade att redovisa allt i detalj. Syftet med kartorna i översiktsplanen är att visa en helhet och att ge en orientering där mark- och vattenanvändningen är i fokus. I StoryMap, den digitala versionen av översiktsplanen som finns på Sala kommuns hemsida, finns möjligheten att zooma in och ut i kartorna och man kan därmed se kartinnehåll som inte syns lika tydligt i pappersbilagan.

Sid 43: Mötesplatser behöver utvecklas i Västerfärnebo, Ransta och Möklinta?. Det samma bör gälla även utvecklingsorterna Kumla, Sätrabrunn och Salbohed t ex.

Kommunens kommentar: Det är viktigt att goda och tillgängliga mötesplatser av olika slag finns och utvecklas runtom i kommunen. Detta innefattar även utvecklingsorterna. Mötesplatser prioriteras för servicenoderna men de befintliga strukturerna kan även utvecklas i utvecklingsorterna.

Sid 59: Kollektivtrafik. Linje 569 skulle kvällstid och helger kunna trafikeras via Tomta-Ransta snickeri/Kärrbäcksbo-Kumla utan att göra avkall på restid. (D v s bussen kör inte slingan i byn Ransta). På detta sätt får fler möjlighet att resa med L569 och resandeunderlaget ökar. Vidare skulle Tärna folkhögskola trafikförsörjas kvällar och helger (jämför med bussen som går Köping-Västerås och angör orterna Kolbäck och Munktorp istället för att köra E18).

Kommunens kommentar: I Västmanlands län är det Region Västmanland i egenskap av regional kollektivtrafikmyndighet som har det övergripande ansvaret för utveckling av kollektivtrafiken. Det är därmed inte en fråga som hanteras i översiktsplanen.

Sid 60: Tågtrafik. Då planen sträcker sig så långt fram som 2050 är det nästintill tjänstefel att inte förebereda för en perrong för resandeuppehåll i Kumla. Tågen passerar idag och i en framtid torde resande med tåg öka. Därmed bör ÖP2050 peka ut Kumla som framtida tågstopp i en pendeltågstrafik. Mark pekas ut längs med banan nära den fd stationen för Tärna station. Området kan även bli ett möjligt mötesspår då mängden godstrafik förväntas öka på sträckan Sala-Västerås (det har funnits växelspår där innan SJ tog bort i början av 70-talet).

Kommunens kommentar: Den politiska styrningen i Sala kommun bestämmer vilka områden som utvecklas och vilka strategier som utvecklingen utgår ifrån. Placering av perronger och framtida tågstopp är ett exempel på en fråga som beslutas av politiken. Du är välkommen att läsa mer om viljeriktning, strategi och fokusområden under översiktsplanens inledande avsnitt "Generella svar och åtgärder".

Sid 66: Laddplatser. Även t ex Kumla och Broddbo med sin närhet till riksväg 70 bör pekas ut som plats för laddstationer samt även Salbohed med sina korsande länsvägar (strategisk knutpunkt).

Kommunens kommentar: Det är en ambition att öka tillgängligheten till laddinfrastruktur i hela kommunen. Sala stad, Evelund, Ransta, Västerfärnebo och Möklinta är strategiskt lämpliga platser som prioriteras. I "plan för laddinfrastruktur och förnybara drivmedel", som finns tillgänglig på kommunens hemsida, nämns bland annat Västerfärnebo/Salbohed som utredningsområden för laddinfrastruktur. Vi tar med oss dina synpunkter i vårt kontinuerliga arbete med att hålla översiktsplanen aktuell.

Sid 103: I dokumentet är det missat att Kumla har en förskola (öppnades vid Tärna folkhögskola januari 2022). Vidare missat att det finns samlingslokaler på kartan sid 39. Såväl Klockargården som församlingshemet finns. Även folkhögskolan har samlingslokaler.

Kommunens kommentar: Vi tackar för synpunkten. I avsnittet "Kumla kyrkby" finns nu information om förskolan. Kartan "Platser med höga kulturella värden inom Sala kommun" under avsnittet "Kultur och fritid" har uppdaterats med samlingslokaler som tidigare inte funnits med.

Kumla bör som tidigare angetts pekas ut som ort för möjligt tågstopp fram till 2050 då banan passerar och pendeltågen utvecklas med snabba start/stopp samt att resandet med tåg förväntas öka. Fel att inte ha detta med i planeringen så långt i tiden. En framtida busslinje Sala-Enköping bör ha en hållplats "Kumla" vid Hustavägens mynning på väg 70 (ger fler turer och möjliggör pendling till Enköping för Kumla/Ranstabor).

Kommunens kommentar: Den politiska styrningen i Sala kommun bestämmer vilka områden som utvecklas och vilka strategier som utvecklingen utgår ifrån. Placering av perronger och framtida tågstopp är ett exempel på en fråga som beslutas av politiken. Du är välkommen att läsa mer om viljeriktning, strategier och fokusområden i översiktsplanens inledande avsnitt "Generella svar och åtgärder".

I Västmanlands län är det Region Västmanland i egenskap av regional kollektivtrafikmyndighet som har det övergripande ansvaret för utveckling av kollektivtrafiken. Det är därmed inte en fråga som hanteras i översiktsplanen.

I övrigt text till bifogad illustration:

Område 1: I samband med ny järnvägsviadukt på väg 70 och gc-bana till Sala bör mark avsättas för etablering precis som föreslås i Broddbo. Mark tas ändå i anspråk för vägens dragning, så nyttja möjlighet till verksamhetsområde. Bra läge och knutpunkt!

Område 2: Möjlighet att bebygga befintlig gata som leder till Tärnabadet med bostadshus ? VA och gata finns redan, pendlingsbra läge nära väg 70.

Område 3: Utöver föreslagna punkt 49 + 50 i översiktsplanen finns möjlighet att bygga hus på det skogsområde som nyligen gallrats precis mellan Skärvstensvägen och folkhögskolan. Är kommunal mark. Det binder då samman område 49 + 50. Lekplats bör då självklart anläggas då det är för långt till befintlig lekplats på Parkvägen. I området finns förskola vilket bör förtydligas. Vidare i området har tidigare funnits gc-väg inritad från Skärvstensvägens vändplats fram till järnvägskorsningen Hustavägen/Kumlavägen (finns sedan gammalt en förbindelse där). Bör också verkställas och skapa en säkrare/genare väg från folkhögskolan och bostadsområdena i 49/50 till nya gc-vägen till Sala. Kan göras samtidigt som gc-väg Sala-Kumla anläggs.

Område 4: Mark/område bör pekas ut för ett framtida tågstopp (som angivits ovan). Vidare ses möjlighet att efter fastigheten Parkvägen 36 norrut förlänga med bostäder fram till Bivägen kanske seniorboende i radhus för att frigöra villor i området (äldre kumlabor som vill bo kvar men i mindre bostad). Ett sådant seniorboende skulle likväl fungera i utpekat område 49/50 precis som det nu också står i förslaget till ÖP2050 och kanske samordnas med mathållning från folkhögskolans kök.

Kommunens kommentar: Tack för synpunkten och dina förslag, vi tar med oss dem i vårt kontinuerliga arbete med att hålla översiktsplanen aktuell. Den politiska styrningen i Sala kommun bestämmer vilka områden som utvecklas och vilka strategier som utvecklingen utgår ifrån. Hur mark- och vattenområden ska användas och utvecklas beslutas av politiken. Du är välkommen att läsa mer om viljeriktning, strategier och fokusområden under översiktsplanens inledande avsnitt ”Generella svar och åtgärder”.

Vidare bör trafikmiljön längs väg 723 genom Kumla samhälle ses över i samråd med Trafikverket. Chikaner/avsmalningar (liknande lösningar på andra genomfartsorter) skulle få ned hastighet i trafikrytm i ett område med utfarter från villagator och enskilda tomter.

Kommunens kommentar: Mer specifik utformning av vägar är en fråga som behandlas i andra delar av planprocessen (vid detaljplanering och/eller projektering). Det är därmed inte en fråga för översiktsplanen. Kommunen ser positivt på att ha med Trafikverket som samrådspart vid planläggning av vägar.

Då Salas reningsverk har en begränsning i antalet recipienter, som kan hämma tillväxten i centralorten, kanske man kan se över möjligheten till ett minireningsverk som tar hand om avloppet från Ransta, Kumla och Varmsätra. Så vitt jag vet finns begränsningar att bygga ut befintligt reningsverk i centralorten och frigör man dessa orter från det nuvarande reningsverket kan man dels

förtäta inne i centralorten och slipper bygga ut verket där. Samtidigt kanske man kan skapa ett modernt, effektivt verk i södra kommundelen.

Kommunens kommentar: Tack för synpunkten och ditt förslag. Det anges i ett av de fyra fokusområdena som konkretiserar visionen för översiktsplanen; ”Innovativt och företagsvänligt”, att kommunens VA-ledningar och reningsverk har byggts ut till 2050. Vilken typ av lösning för reningsverken kommunen kommer använda sig av i framtiden vid en eventuell utbyggnad är en fråga som behandlas utanför översiktsplanen.

Privatperson 3–22 (20 personer): [Ransta]

Allmänt gällande översiktsplanen så har Sala kommun lämnat redogörelser i samrådspunkterna samt kompletterat granskningsunderlaget för ett stort antal inkomna frågeställningar och synpunkter. Det som Vi undertecknade anser vara positivt för Ranstas utveckling är Sala kommuns bedömning att undvika svåra geologiska områden som tillika är jordbruksmark men även enligt Länsstyresen i Västmanland riskerar svåra översvämningar. Detta ligger i linje med Agenda 2030 med ett stort miljöfokus.

Utifrån detta ser vi med tillförsikt fram emot en utveckling av de alternativa områden som finns upptagna i granskningsunderlaget det vill säga norr om Kärrbäcksbovägen samt vägavsnittet mot Holmbo.

Kommunens kommentar: Sala kommun tackar för återkopplingen angående granskningen av ny Översiktsplan för Sala kommun 2050.

Privatperson 23: [Kila]

Utvecklingsområde 55. Föreslagen placering, utefter kilaslinken, är så långt bort det går att komma från det som är ett embryo till "kärna" i Kila. Det vore mycket naturligare och attraktivare att låta Kila växa i skogsområdena norr och nordost om Kila skola. Det skapar närheten till skolan med fotbollsplan, nära busshållplats vid rv56 och det går lätt att nå området från rv 56, både via infaten till Ängsvägen eller från den avfart som redan finns i höjd med Tullsta by. Skapa inte ett spretigt samhälle, skapa en helhet.

Angående kommunikationer så måste det vara prioritet ett, oavsett färdmedel, att lätt och smidigt kunna nå Sala resp Västerås. Inte till Ransta eller Sätrabrunn dit det saknas naturlig koppling. Kila är en satellit till Sala, inte till någon annan ort. Kila kan bli en attraktiv boendeort för arbetspendling till Västerås (Finnslätten)

Kommunens kommentar: Tack för synpunkten. Förslaget för Kilas utveckling har baserats på kulturmiljön i Kila samt de naturvärden som finns där. Sala kommun har velat bevara jordbruksmark och samtidigt låta orten växa vidare som den historiskt vuxit, längs med Kilaslinken. Dina synpunkter och förslag på markanvändning tar vi med oss i vårt framtida arbete med att hålla översiktsplanen aktuell.

[Ransta]

Utvecklingsområde 27. Eftersom de östra delarna av området är svåra att bebygga vore ett alternativ att flytta idrottsplatsen hit och använda nuvarande idrottsplatsen till verksamhetsområde, som ett alternativ till område 30s placering.

Utvecklingsområde 28. Stora delar av det inritade området utgörs av en centralt placerad bergbunden höjd med motsvarande fördyrande byggkostnader som poängteras i västra delen av område 27, dvs dyrt och komplicerat att bygga och med VA.

All utbyggnad på östra sidan av järnvägen i Ransta kommer kräva en planskild korsning för biltrafik över eller under spåret i framtiden. Den korsningen måste placeras så att östra och västra Ransta förblir ett gemensamt samhälle och inte ett delat samhälle. Det räcker inte att lösa gång och cykeltrafiken över spåret. Det måste finnas planerna för detta, vilket hela tiden saknas i det här arbetet. Det enda som nu nämns är något diffust om en "övergång eller passage norr om samhället". Hur ser den lösningen ut? Ska område 28 nås från norr?

Område 31. Det är en god tanke att reservera mark för att hantera dagvatten på ett modernt sätt men placeringen är tveksam. Behovet finns på västrasidan järnvägen, vid kärrbäcksbobäcken (rinner öppet och i kulvert mellan Stationsvägen o Oskarbergsvägen). Den bäcken avvattnar i princip hela västra Ransta och delar av nordöstra Ransta.

Område 30. Olämplig och ologisk placering av mark för olika verksamheter. Vilket kommunen erkänner i tidigare svar kring ÖP 2050. Varför då inte helt ta bort förslaget. För det skapas knappast en tilltalande entré till Ransta genom att först mötas av div verksamhetslokaler. Dessutom ska vägbundna transporter minska till förmån för spårbundna. Använd området närmast järnvägen till den här typen av verksamhet, tex område 29 och vidare åt norr efter spåret. Även om det är åkermark är den av lägre kvalitet. Håll ihop samhället, var resurs och mark effektiva.

Under Areella näringar: står att de finns helåkersbygd söder om Ransta. Det finns i minst lika stor om inte större omfattning öster om Ransta. Den ska också värnas och skyddas.

Kommunens kommentar: Efter granskningsperioden kan kommunen inte göra ett nytt ställningstagande för mark- och vattenanvändningen. Endast mindre revideringar och justeringar som innebär ett förtydligande kan göras. Specifika frågor som hanterar utformning av vägar hanteras i ett senare skede, vid detaljplanering och/eller projektering. Vi tackar för dina synpunkter och tar med oss dina förslag i vårt kontinuerliga arbete med att hålla översiktsplanen aktuell.

FÖRÄNDRING I MARK- OCH VATTENANVÄNDNINGSKARTAN

Sala stad

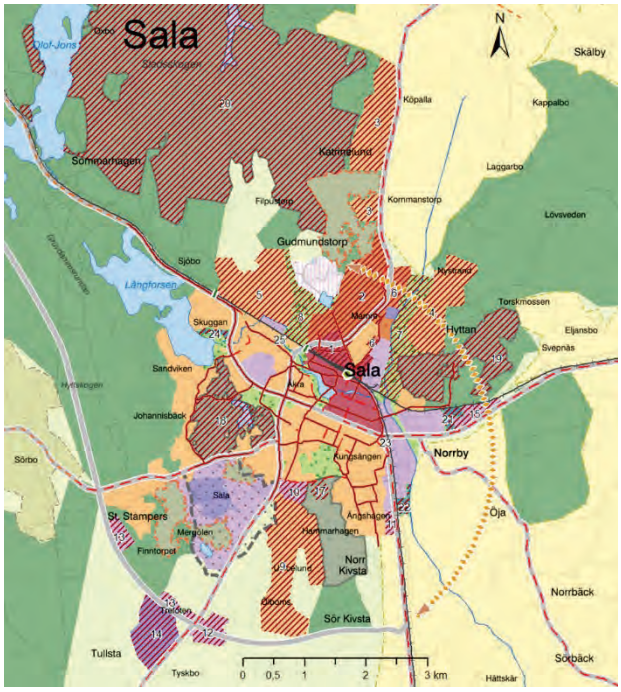

Granskning (G)

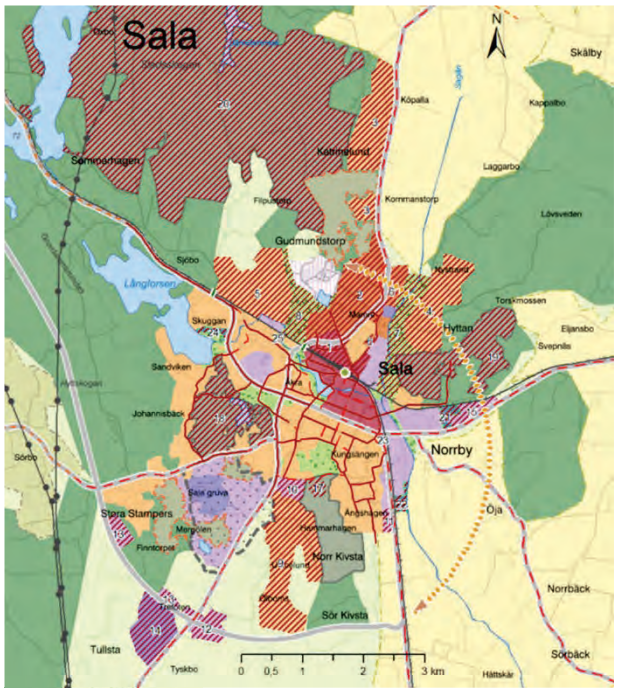

Antagande (A)

Transmissionsledning förtydligad i mark- och vattenanvändningskartan, ses väster om staden (A).

Broddbo

Granskning (G)

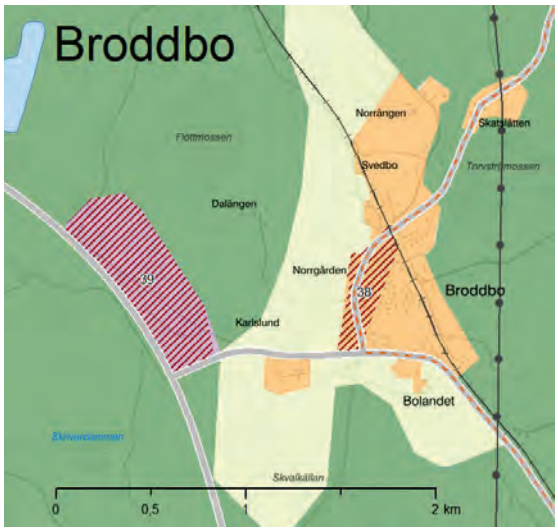

Antagande (A)

Transmissionsledning förtydligad i mark- och vattenanvändningskartan, ses öster om utvecklingsorten (A).

Hedåker

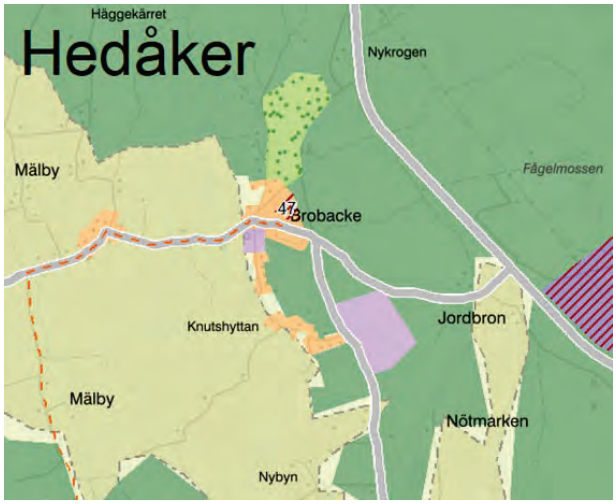

Granskning (G)

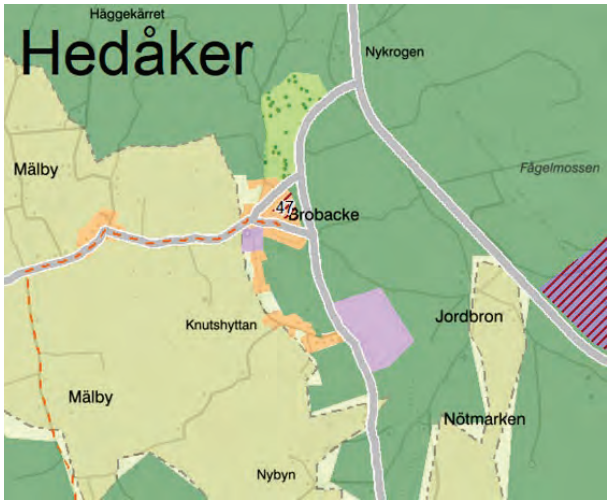

Antagande (A)

Rättelse. Huvudväg inritad på rätt ställe i mark- och vattenanvändningskartan (A). Tidigare var huvudvägen felaktigt inritad på en allmän väg, grusväg, längre söderut (G).

Kila

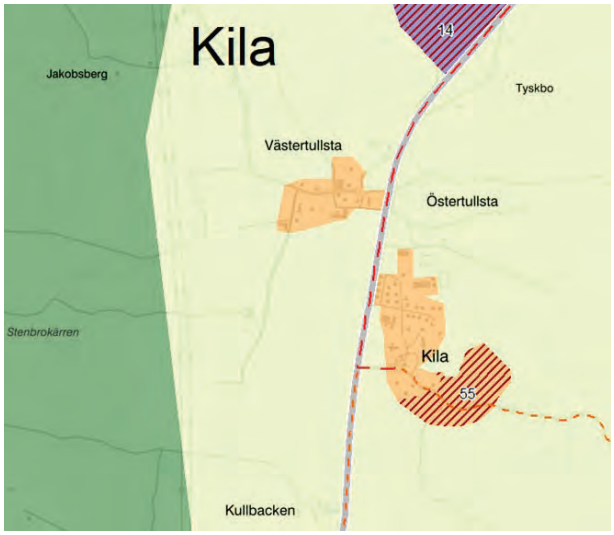

Granskning (G)

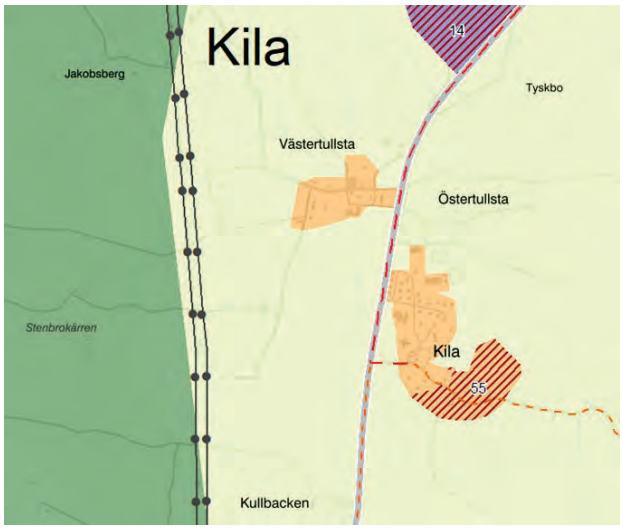

Antagande (A)

Transmissionsledning förtydligad i mark- och vattenanvändningskartan, ses väster om utvecklingsorten (A)

Salbohed

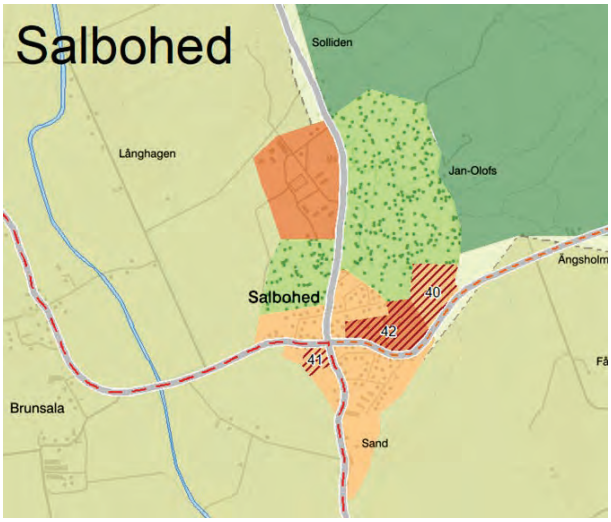

Granskning (G)

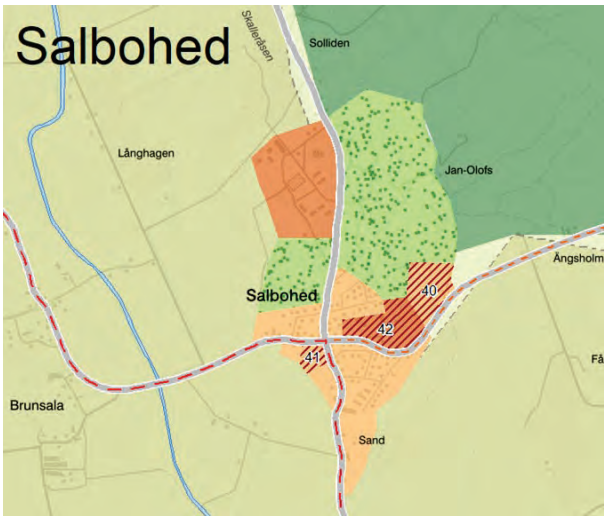

Antagande (A)

Skalleråsens namn har lagts in, ses norr om utvecklingsorten (A).

Sätra brunn

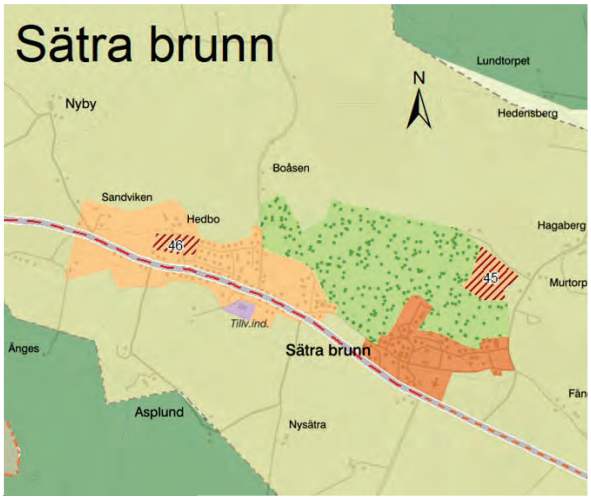

Granskning (G)

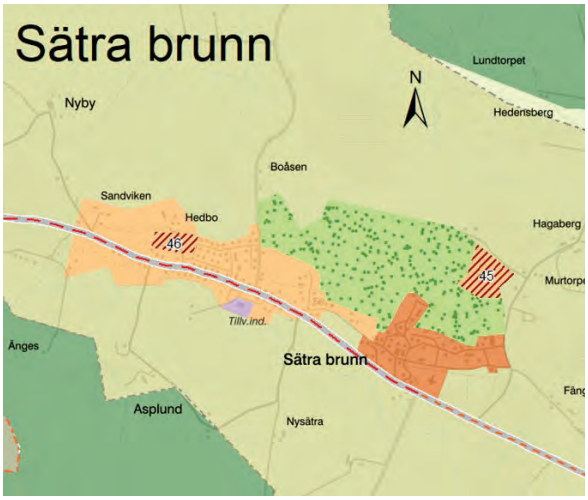

Antagande (A)

Rättelse. Område som felaktigt kategoriserats som ”Grönområde och park” i mark- och vattenanvändningskartan (G) kategoriseras som ”Sammanhängande bostadsbebyggelse” (A). Det var en felaktig beskrivning av dagens markanvändning då det är ett bebyggt område som hänger ihop med övrig bebyggelse.

STRATEGIER OCH TILLÄGG

Ändra och upprätta översiktsplan

Översiktsplanen är det första steget i kommunens planering av hur mark och vatten i kommunen ska användas. I en översiktsplan ska kommunen visa hur allmänna intressen främjas och tas hänsyn till. Enskilda intressen hanteras inte här utan dessa vägs in i detaljplaneskedet. I en översiktsplan visar kommunen sin vilja men den är inte juridiskt bindande.

Utöver översiktsplanen finns det andra strategiska planer som också kan ge vägledning för utveckling av till exempel bebyggelse, trafik och grönområden. Nya strategiska planer som tas fram ska samstämma med översiktsplanen.

Utifrån behov kan kommunen välja att antingen upprätta en helt ny översiktsplan eller att ändra delar av den befintliga planen för att hålla den uppdaterad. Genom att ändra översiktsplanen kan kommunen ta itu med aktuella planeringsfrågor och säkerställa att översiktsplanen är relevant och uppdaterad. Det är dock viktigt att alla ändringar som görs arbetas in i den kommunomfattande översiktsplanen när den uppdateras, så att kommunen har en samlad bild över den framtida bebyggelseutvecklingen. På så sätt kan kommunen säkerställa en sammanhängande och långsiktig planering för sin utveckling.

Planeringsstrategi

Alla kommuner är skyldiga att ha en aktuell översiktsplan. För att kunna hålla översiktsplanen aktuell ska Kommunfullmäktige ta fram och anta en planeringsstrategi under de två första åren efter ett ordinarie val. Om kommunfullmäktige har antagit en ny översiktsplan inom samma tidsperiod behöver kommunen inte anta en planeringsstrategi under den mandatperioden. Eftersom Sala kommun antar en ny översiktsplan under mandatperioden 2022–2026 tas en planeringsstrategi fram först under nästkommande mandatperiod.

I en planeringsstrategi ska kommunen redogöra för om det har skett förändringar när det gäller planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet. Planeringsstrategin i sig innebär dock ingen ändring av översiktsplanen. Den ska enbart tala om vad kommunen ska fokusera på i översiktsplaneringen och om det finns delar av planen som behöver ändras.

Tematiskt tillägg till översiktsplan

Ett tematiskt tillägg (TÖP) är ett verktyg för kommuner att kunna hantera aktuella frågor och hålla sin översiktsplan uppdaterad. Genom att fokusera på ett specifikt tema som inte behandlas i översiktsplanen i någon större utsträckning, såsom vindkraft eller klimatanpassning, kan kommunen genom ett TÖP lägga till en mer detaljerad beskrivning av företeelsen. Ett TÖP tilldelas samma status som översiktsplanen och kan användas som underlag för framtida planering och beslut. På så sätt kan kommunen säkerställa att hänsyn tas till aktuella frågor och behov i planeringen.

Fördjupad översiktsplan

En fördjupad översiktsplan (FÖP) är ett planinstrument som är lämpligt att använda för att utreda samband, åtgärder och konsekvenser inom ett mer avgränsat geografiskt område och med betydligt högre detaljeringsgrad, än den kommuntäckande översiktsplanen. För större nybyggnads- eller omvandlingsområden upprättas vanligen en fördjupad översiktsplan (FÖP) eller ett planprogram. Dessa dokument kan utgöra viktiga strategiska underlag som underlättar det efterkommande arbetet med att ta fram detaljplaner.

FÖRTECKNING AV KOMPLETTERANDE DOKUMENT

Sala kommun har ett flertal styrdokument som kan användas som underlag och komplement till översiktsplanen. Handlingarna kan användas tillsammans med översiktsplanen för att specificera den vision som presenteras i översiktsplanen och förankra hur arbetet med sammanställda mål och åtgärder ska fortskrida.

Nedan listas först ett urval av kommunens befintliga styrdokument som är beslutade av kommunfullmäktige eller nämnd, kommunstyrelse och förvaltning. Därefter listas ett urval av handlingar som Sala kommun planerar att sammanställa. Listan är inte komplett och kan komma att revideras. Syftet är att visa vilka underlag som översiktsplanen har utgått från samt vilka dokument som kan användas i framtiden.

Befintliga dokument

- Vatten- och avloppsplan (VA-plan) (2021)
- Vatten- och avloppspolicy för Sala kommun (2020)
- Policy för dagvattenhantering (2020)
- Parkeringsnorm (2015)
- Koldioxidbudget (2023)
- Energi- och klimatstrategi (2019)
- Plan för laddinfrastruktur och förnybara drivmedel (2022)
- Bredbandsstrategi för Sala kommun (2021)
- Besöksnäringsstrategi 2018–2024 (2018)
- Näringslivsprogram 2020–2026 (2020)
- Kulturprogram 2020–2023 (2019)
- Bostadsförsörjningsprogram (2018)
- Kulturminnesvårdsprogram för Sala kommun (1987)
- Kulturhistorisk byggnadsinventering: Sala stadskärna 2010–2011 (karta)
- Riktlinjer för skyltning i Sala kommun (2012)
- Avfallsplan 2020–2030 (2020)
- Riktlinjer för enskilda avlopp i Sala kommun (2009)
- Skogsbruksplan

Dokument som planeras att tas fram

- TÖP Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)
- TÖP Vindkraft
- TÖP Klimatanpassning
- Planeringsstrategi
- Klimatanpassningsplan
- Vattentjänstplan
- Vattenplan
- Dagvattenplan
- Lokalförsörjningsplan
- Riktlinjer för uteserveringar
- Kulturprogram 2024–2027
- Landsbygdsprogram

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

SALA
KOMMUN

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Datum
2023-03-16

Ärendebeteckning
401-163-2023

Sala kommun
Planering och Utveckling
kommun.info@sala.se

Granskningsyttrande över förslag till översiktsplan för Sala kommun 2050

Inledning

Sala kommun har i enlighet med 3 kap 14 § plan- och bygglagen (PBL) översänt rubricerat förslag till översiktsplan till Länsstyrelsen för granskning.

Detta granskningsyttrande lämnas med stöd av 3 kap 16 § PBL. Yttrandet utgör statens samlade uppfattning om planen vad gäller Länsstyrelsens ingripandegrunder enligt 11 kap 10 § PBL i ett senare planeringsskede.

Enligt 3 kap 16 § PBL ska det av Länsstyrelsens granskningsyttrande framgå om[1]:

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap miljöbalken,

2. förslaget kan medverka till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap miljöbalken inte följs,

3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap 18 e § första stycket miljöbalken,

4. sådana frågor rörande användningen av mark och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt, och

5. en bebyggelse eller ett byggnadsverk blir olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

[1] Äldre bestämmelser gäller för detta ärende då översiktsplanen påbörjades före den 1 april 2020.

I rollen att ta tillvara och samordna statens intressen har Länsstyrelsen inhämtat synpunkter på förslaget till översiktsplan från berörda myndigheter. Yttranden över planförslaget har inkommit från Energimyndigheten, Post- och telestyrelsen, Skogsstyrelsen, Statens geotekniska institut (SGI), Strålsäkerhetsmyndigheten, Svenska kraftnät och Trafikverket. Försvarsmakten och Statens geologiska undersökning (SGU) har meddelat att de avstår från att yttra sig i ärendet. SGU har dock lämnat ett standardyttrande med allmänna riktlinjer om vad kommunen bör behandla i översiktsplanen. Myndigheternas yttranden bifogas till Länsstyrelsens yttrande.

Länsstyrelsens synpunkter gällande ingripandegrunder enligt 11 kap 10 § PBL

Riksintresse enligt 3 eller 4 kap miljöbalken

Länsstyrelsen har inget att erinra gällande planförslagets påverkan på riksintressen.

Texten om Natura 2000-områden har korrigerats utifrån Länsstyrelsens synpunkter i samrådsskedet, men informationen är till viss del fortfarande felaktig och missvisande. De utpekade habitaten och arterna i ett Natura 2000-område är starkare skyddade än i ett naturreservat. Länsstyrelsen anser också att kommunen bör informera om att det krävs tillstånd att vidta en åtgärd som kan påverka miljön i ett Natura 2000-område, även om det sker utanför området.

Miljökvalitetsnorm enligt 5 kap miljöbalken

Länsstyrelsen har inget att erinra i detta skede av planeringen kring hur frågan om miljökvalitetsnormer har beaktats. Frågan granskas i efterföljande detaljplanering för att säkerställa att miljökvalitetsnormer följs.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)

Länsstyrelsen har inget att erinra beträffande LIS-områden då detta kommer att utredas i ett senare skede i form av ett tematiskt tillägg till översiktsplanen.

Länsstyrelsens rådgivande synpunkter om strandskydd redovisas senare i detta yttrande.

Mellankommunala frågor

Länsstyrelsen har inget att erinra över hur samordning av användning av mark- och vattenområden som angår två eller fler kommuner har genomförts.

Hälsa eller säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion

Länsstyrelsen anser att det i översiktsplanen saknas ställningstaganden kring befintlig bebyggelse i förhållande till klimatrelaterade risker. Se även SGI:s yttrande som bifogas i sin helhet. Översiktsplaner ska enligt 3 kap 5 § PBL redovisa kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra.

Länsstyrelsen har i övrigt inget att erinra gällande hälsa eller säkerhet eller risken för olyckor, översvämning eller erosion i detta skede av planeringen. I efterföljande detaljplanering kommer dessa frågor att granskas.

Länsstyrelsens rådgivande synpunkter

Kulturmiljö

Byggnadsminnen

I översiktsplanen uppger kommunen att byggnadsminnen är listade av Länsstyrelsen. Kommunen bör förtydliga att Länsstyrelsen fattar beslut om byggnadsminnen enligt 3 kap kulturmiljölagen.

Länsstyrelsen vidhåller att det i översiktsplanen bör framgå vilka aktuella ärenden det finns gällande fråga väckt om byggnadsminne i kommunen; Sätra brunn och Forsbo gård.

Natur

Strandskydd

Kommunen uppger fortfarande att de särskilda skälen för upphävande av eller dispens från strandskyddet tidigare fanns i de ”allmänna råden som finns till lagtexten”. Länsstyrelsen vidhåller att kommunen i stället bör skriva att de särskilda skälen anges i 7 kap 18 c § miljöbalken.

Vidare beskriver kommunen fortfarande att ett av de särskilda skälen utgörs av utpekande av LIS-områden. LIS-områden är i sig inte något särskilt skäl utan när ett område är utpekat som LIS finns det två extra särskilda skäl att tillgå, vilket Länsstyrelsen poängterade i sitt samrådsyttrande.

Samhällsskydd och beredskap

Utrymning och inkvartering

Länsstyrelsen vill framföra att det i översiktsplanen skulle vara lämpligt att inkludera storskalig utrymning och inkvartering. En storskalig utrymning av Sala tätort eller omkringliggande samhällen kan tänkas ske utifrån scenarion som skogsbrand, dammbrott, skyfall och/eller höga flöden, olycka vid Seveso anläggning samt nedfall av radiologiska ämnen från Forsmark. Utrymning kan även behöva ske av flera anledningar om Sverige befinner sig i krig eller agerar som värdlandsstöd.

I SOU 2022:57 ”Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap” antas kommunen ha ett ansvar för planeringen av utrymning, samt därtill ett ansvar att planera för mottagande av skyddssökande från andra delar av Sverige, i upp till 15 procent av kommunens befolkning.

Då översiktsplanen upprättas med utblick mot år 2050 vill Länsstyrelsen belysa vikten av den oförutsägbara omvärldsutvecklingen och de författningskrav som väntas nå kommunerna framöver i enlighet med ovanstående. Kommunen bör därför beakta detta i förhållande till en framtidsanpassad kommunalteknisk försörjning motsvarande en befolkningsökning av 15 procent, utöver den redan bedömda naturliga befolkningstillväxten som anges i översiktsplanen[2].

Övrigt

Infrastruktur

Länsstyrelsen anser att kommunen bör redovisa befintliga transmissionsnätsledningar på samma sätt som andra infrastrukturobjekt synliggörs i kartorna för mark- och vattenanvändning. Pågående utredningskorridorer för framtida kraftledningar bör också redovisas. För mer information, se Svenska kraftnäts yttrande som bifogas i sin helhet.

[2] I dagsläget är detta ännu en SOU, men lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap reglerar idag också kommunens skyldighet i händelse av inkvartering och/eller utrymning, vid sidan om lag (2003:778) om skydd mot olyckor.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta mig, Simon Eriksson, för frågor på telefon 010-2249437 eller via e-post simon.eriksson@lansstyrelsen.se. Ange ärendets diarienummer 163-2023 i ämnesraden för e-post.

Det går även bra att ringa till Länsstyrelsens växel, telefon 010-224 90 00.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Ulrica Gradin med planhandläggare Simon Eriksson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också handläggare Richard Hammarström, naturvårdshandläggare Inga-Lill Nyberg, byggnadsantikvarie Cecilia Lagerfalk Rooth, kulturmiljöhandläggare Anna-Lena Hallgren, klimathandläggare Zandra Camber och miljöskyddshandläggare Mikael Wulff medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Bilagor

Yttranden från:

Energimyndigheten

Post- och telestyrelsen

Skogsstyrelsen

Statens geotekniska institut (SGI)

Statens geologiska undersökning (SGU)

Strålsäkerhetsmyndigheten

Svenska kraftnät

Trafikverket

SALA KOMMUN

BILAGA 1

Miljökonsekvensbeskrivning

Översiktsplan för Sala kommun 2050

SALA
KOMMUN

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 SAMMANFATTNING 5
1.1 Bakgrund 5
1.1.1 Läsanvisning 5
1.2 Alternativ 6
1.2.1 Nollalternativ 6
1.2.2 Förslag till översiktsplan 6
1.3 Samlad bedömning 7
2 INLEDNING 11
3 METOD 12
3.1 Syfte 12
3.2 Genomförande 12
3.3 Avgränsning 13
3.3.1 Geografisk 13
3.3.2 Tidsmässig 13
3.3.3 Studerade miljöaspekter 13
3.4 Bedömningsgrunder 14
3.5 Bedömningsskala 18
3.6 Osäkerheter i bedömning 19
4 NULÄGE OCH FÖRUTSÄTTNINGAR 20
4.1 Planer och gällande bestämmelser 20
4.1.1 Fördjupningar av översiktsplanen 20
4.2 Riksintressen 20
4.2.1 Kulturmiljövård 22
4.2.2 Naturvård 22
4.2.3 Friluftsliv 24
4.2.4 Mineraler 25
4.2.5 Totalförsvaret 25
4.2.6 Kommunikationer 25
4.2.7 Dalälven 25
4.2.8 Natura 2000 25
4.3 Miljökvalitetsnormer 27
4.4 Hälsa och säkerhet 27
4.4.1 Friluftsliv och rekreation 27
4.4.2 Buller 28
4.4.3 Förorenade områden 29
4.4.4 Luftkvalitet 31
4.4.5 Farligt gods 31
4.5 Kulturmiljö och landskap 34
4.6 Naturmiljö 36
4.6.1 Grön infrastruktur 36
4.6.2 Nationalpark 36
4.6.3 Naturreservat 36
4.6.4 Strandskydd 36
4.7 Vatten 39

4.7.1 Grundvatten ... *39*
4.7.2 Ytvatten ... *40*
4.8 Naturresurser ... 47
4.8.1 Jord- och skogsbruksmark ... *47*
4.8.2 Ämnen och material ... *48*
4.9 Klimatpåverkan och klimatanpassning ... 48
5 ALTERNATIV ... 52
5.1 Huvudalternativ – Planförslaget ... 52
5.2 Nollalternativ ... 54
5.3 Bortvalda alternativ ... 56
6 BEDÖMNING AV PLANFÖRSLAGETS KONSEKVENSER ... 57
6.1 Människors hälsa och säkerhet ... 57
6.1.1 Bedömningsgrunder ... *57*
6.1.2 Konsekvenser ... *58*
6.1.3 Samlad bedömning ... *60*
6.1.4 Möjliga åtgärder ... *60*
6.2 Kulturmiljö och landskap ... 61
6.2.1 Bedömningsgrunder ... *61*
6.2.2 Konsekvenser ... *62*
6.2.3 Samlad bedömning ... *63*
6.2.4 Möjliga åtgärder ... *63*
6.3 Naturmiljö ... 64
6.3.1 Bedömningsgrunder ... *64*
6.3.2 Konsekvenser ... *64*
6.3.3 Samlad bedömning ... *66*
6.3.4 Möjliga åtgärder ... *66*
6.4 Vatten ... 67
6.4.1 Bedömningsgrunder ... *67*
6.4.2 Konsekvenser ... *67*
6.4.3 Samlad bedömning ... *68*
6.4.4 Möjliga åtgärder ... *69*
6.5 Naturresurser ... 69
6.5.1 Bedömningsgrunder ... *69*
6.5.2 Konsekvenser ... *69*
6.5.3 Samlad bedömning ... *70*
6.5.4 Möjliga åtgärder ... *70*
6.6 Klimatpåverkan och klimatanpassning ... 70
6.6.1 Bedömningsgrunder ... *70*
6.6.2 Konsekvenser ... *70*
6.6.3 Samlad bedömning ... *71*
6.6.4 Möjliga åtgärder ... *71*
6.6.5 Kumulativa effekter ... *72*
7 MILJÖBEDÖMNING AV NOLLALTERNATIV ... 73
8 SAMLAD BEDÖMNING ... 74
8.1 Miljöbedömningen och planförslaget ... 77
8.2 Påverkan på miljökvalitetsnormer ... 78

8.3 Påverkan på riksintressen 78
8.4 Avstämning mot miljökvalitetsmålen 79
8.5 Folkhälsomål 82
8.6 Överensstämmelse med miljöbalken 82
9 UPPFÖLJNING 83
10 REFERENSER 84

1 SAMMANFATTNING

1.1 Bakgrund

Det här är en miljökonsekvensbeskrivning som tillhör och baseras på Översiktsplan för Sala kommun 2050. Översiktsplanen sträcker sig fram till år 2050 då planen bedöms genomförd. En översiktsplan innehåller mål, strategier och ställningstaganden för den långsiktiga fysiska utvecklingen i en kommun. Översiktsplanen är vägledande och ska fungera både som vision och strategi för kommunens utveckling, samt vara ett stöd i arbetet med exempelvis detaljplaner, förhandsbesked, bygglov och tillstånd. Sweco har anlitats för att genomföra miljöbedömning av översiktsplanen där syftet enligt miljöbalken är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas.

1.1.1 LÄSANVISNING

Miljökonsekvensbeskrivningen är indelad i nio kapitel. Det första kapitlet *Sammanfattning* beskriver översiktsplanens bakgrund och sammanfattar konsekvensbedömningen för miljökonsekvensbeskrivningen. Kapitel 2, *Inledning*, förtydligar vad en översiktsplan ska innehålla samt att översiktsplaner som huvudregel alltid anses medföra betydande miljöpåverkan och därför ska bedömas avseende miljöeffekter. Kapitel 3, *Metod,* förklarar hur miljöbedömningen har genomförts, de avgränsningar som har gjorts samt vilka faktorer som har legat till grund för bedömningen.

I kapitel 4, *Nuläge och förutsättningar,* redovisas de förutsättningar som Sala kommun har i form av riksintressen, miljökvalitetsnormer, naturmiljö samt naturresurser. Därefter följer kapitel 5, *Alternativ,* som beskriver den förväntade utvecklingen i Sala kommun utifrån ett huvudalternativ, nollalternativ samt bortvalda alternativ.

Kapitel 6, *Bedömning av planförslagets konsekvenser,* redovisar förslagets konsekvenser för människors hälsa och säkerhet, kulturmiljö och landskap, naturmiljö, vatten, naturresurser, klimatpåverkan och klimatanpassning. I kapitel 7, *Miljöbedömning av nollalternativ*, sammanställs bedömningen av nollalternativet och i kapitel 8, *Samlad bedömning,* sammanställs bedömningen av planförslagets miljökonsekvenser.

Avslutningsvis i kapitel 9, *Uppföljning*, beskrivs hur den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför ska följas upp. För att säkerställa att syftet med miljöbedömningen och målen om hållbar utveckling ska nås.

1.2 Alternativ

1.2.1 NOLLALTERNATIV

I nollalternativet beskrivs hur utvecklingen bedöms ske i Sala kommun om översiktsplanen inte antas. Viktiga antaganden är att exploateringen inte kommer att ske lika strategisk eftersom det vid detta alternativ är svårt att styra samhällsbyggandet och ta ett helhetsgrepp i den fysiska planeringen då riktlinjer från kommunen saknas. Visionen är att Sala år 2024 ska ha 25 000 invånare, vilket innebär en bostadsutveckling med cirka 2000 nya bostäder.

Nollalternativet innehåller:

- 2000 nya bostäder fram till 2024
- förändringsområdena är lokaliserade till Norrmalm, Viksberg, Hammarhagen och Ängshagen samt Långforsen i nordväst för utbyggnad av bostäder
- utveckling av verksamheter Fridhem, Nybo, längs med Enköpingsvägen och Evelund
- viktiga gröna områden och kilar in i staden är i den fördjupade översiktsplanen grönskan kring dammsystemet och de större grönkilarna in i staden, Sörskogen och Salakalken/Lärkbacken samt Sahlberget, kring Sala silvergruva. Ett naturreservat föreslås i nollalternativet
- ett vägreservat finns inlagt mellan väg 56 och i nordöstlig riktning mot väg 72, som går mot Uppsala.

Bostadsutveckling och utveckling av verksamheter planeras genom förtätning och utbyggnad på jordbruksmark samt även till viss del i skogsmark, Långforsen i nordväst. Riksintresse för väg 56/70 ligger på jordbruksmark. Även utveckling av verksamhet är lagd på jordbruksmark och i anslutning till befintliga verksamhetsområden. Utmed Uppsalavägen anges att en utveckling kan ske mot sällanvaruhandel, även det på jordbruksmark.

1.2.2 FÖRSLAG TILL ÖVERSIKTSPLAN

Salas nya översiktsplan har ett hållbarhetsfokus och utgår i sina mål, strategier samt mark- och vattenanvändning från FN:s globala hållbarhetsmål. Målåret är satt till 2050 och framtagen struktur skapar förutsättningar för utveckling i främst Sala stad och utpekade större orter på landsbygden.

Utvecklingsinriktningens fokus är att stärka ett antal servicenoder och utvecklingsorter för att möjliggöra ett attraktivt och hållbart liv såväl på landsbygden som i Sala stad. Servicenoderna ska vara nav för service och kommunikation samt är geografiskt utspridda över kommunen för att skapa

närhet och tillgänglighet till servicenoderna. Alla orter inom områdena ska ha bra tillgänglighet till sin servicenod, genom väg, kollektivtrafik samt gång- och cykelkoppling.

Verksamhetsområden föreslås utvecklas i lägen med närhet till god infrastruktur.

Områden för industri föreslås i lägen där avstånd till bebyggelse kan möjliggöras samt med närhet till infrastruktur.

Grönstrukturen utvecklas och kopplas ihop. Nya områden för friluftsliv och rekreation skapas och tillgängligheten till Salas natur förstärks. Skydd av tätortsnära natur föreslås.

Trafikinfrastrukturen utvecklas med fokus på gående och cyklister.

1.3 Samlad bedömning

Översiktsplanen har goda ambitioner om en hållbar och miljöanpassad samhällsutveckling, detta genom strategier för utveckling av Sala stad och ett antal servicenoder och utvecklingsorter, satsning på utveckling av gång- och cykelstråk, avsikten att stärka både tätort och landsbygd samt att lokalisera och utveckla verksamhetsområden i områden med goda transportmöjligheter. I tabellen nedan visas en sammanfattning över bedömda konsekvenser av översiktsplanen samt av nollalternativet. Tabellen är en sammanfattning av konsekvensbedömningar som finns i miljökonsekvensbeskrivningens olika avsnitt i kapitel 6.

Miljöaspekt	Samlad bedömning	Nollalternativ
Människors hälsa och säkerhet	**Liten till måttlig positiv konsekvens**	**Liten negativ konsekvens**
Kulturmiljö och landskap	**Liten negativ konsekvens**	**Måttlig negativ konsekvens**
Naturmiljö	**Liten negativ konsekvens**	**Måttligt negativ konsekvens**
Vatten	**Liten positiv konsekvens**	**Liten negativ konsekvens**
Naturresurser	**Liten negativ konsekvens**	**Måttligt negativ konsekvens**
Klimatanpassning	För klimatanpassning bedöms planförslaget få en positiv konsekvens. Planförslaget verkar för att minska riskerna kopplat till ett förändrat klimat. Åtgärder och riktlinjer sätts in för att hantera ökad nederbörd och annan påverkan av extremväder.	För nollalternativet bedöms klimatanpassning få negativ konsekvens. I jämförelse med planförslaget finns färre åtgärder som avser att minska riskerna kring ett förändrat klimat. Nollalternativet har inga planerade skyfallsytor och riktlinjer för bygglov i områden utanför detaljplan saknas.
Klimatpåverkan	För planförslaget bedöms klimatpåverkan innebära negativa konsekvenser med bebyggelse i servicenoder och utvecklingsorter, vilket kan leda till ökade transporter. I förhållande till nollalternativet bedöms planförslaget leda till minskad klimatpåverkan då det underlättar för ökad kollektivtrafik och förbättrade gång och cykelvägar.	För nollalternativet bedöms klimatpåverkan innebära negativ konsekvens då landsbygdsutvecklingen inte vägleds vilket kan leda till spridd bebyggelse.

De huvudsakliga positiva miljökonsekvenser som översiktsplanen medför är kopplade till utbyggnad av gång- och cykelvägar, utpekande av områden för grön infrastruktur, riktlinjer avseende uppförande av ny bebyggelse till Sala stad, utvecklingsorter och servicenoder.

Där översiktsplanen bedöms medföra negativa miljökonsekvenser är utveckling på jordbruksmark. Områden med jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse och infrastruktur. Det finns en potentiell konfliktpunkt mellan byggande på jordbruks- och skogsmark och påverkan på de areella näringarna, samt mellan förtätning av huvudtätorten och bevarande av mindre lokala grönområden och tätortsnära naturmark.

Ett annat område där översiktsplanen bedöms medföra negativa miljökonsekvenser är miljöaspekten klimat då översiktsplanens intentioner med utveckling av flera utvecklingsorter och servicenoder riskerar att öka bilberoende. En utveckling av servicenoder ska dock ske främst i orter som har kollektivtrafik.

Nollalternativet skiljer sig från planförslaget i huvudsak genom att det saknar vägledning för utveckling av bebyggelse på landsbygden. Nollalternativet bedöms därför ge negativ klimatpåverkan då det skulle kunna innebära ökade transportbehov. Nollalternativet saknar även utpekande av gröna stråk, samt riktlinjer för kultur- och naturmiljövärden i samband med utveckling av bebyggelse på landsbygden. För miljökvalitetsnormerna för vatten ger spridd bebyggelse sämre underlag för utbyggnad av vatten- och avlopp än samlad bebyggelse. Det finns även en risk för fragmentering av jord- och skogsbruksmark genom att det inte finns riktlinjer för utveckling av bebyggelse på landsbygden.

I tabellen nedan visas en sammanfattning över översiktsplanens påverkan på uppfyllelsen för aktuella miljökvalitetsmål. Det är enbart planförslaget som bedöms och inte i förhållande till nollalternativet.

Miljökvalitetsmål	Planförslag
Frisk luft	Översiktsplanen bedöms inte påverka miljömålsuppfyllelsen vare sig positivt eller negativt.
Giftfri miljö	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen positivt.
Ingen övergödning	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen positivt.
Levande skogar	Översiktsplanen bedöms inte påverka miljömålsuppfyllelsen vare sig positivt eller negativt.
God bebyggd miljö	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen positivt.
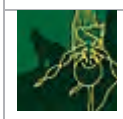 **Ett rikt växt- och djurliv**	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen negativt.
Begränsad klimatpåver-kan	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen vare sig positivt eller negativt.
Bara naturlig försurning	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen vare sig positivt eller negativt.
Grund-vatten av god kvalitet	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen positivt.
Ett rikt odlingsland-skap	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen positivt.
Levande sjöar och vattendrag	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen vare sig positivt eller negativt.
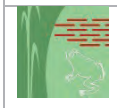 **Myllrande våtmarker**	Översiktsplanen bedöms påverka miljömålsuppfyllelsen vare sig positivt eller negativt.

2 INLEDNING

Kommunstyrelsens ledningsutskott i Sala kommun beslutade den 20 mars 2019 att ge plan- och utvecklingsenheten i uppdrag att påbörja arbetet med en ny översiktsplan (Kommunstyrelsens ledningsutskott, 2019). En översiktsplan innehåller mål, strategier och ställningstaganden för den långsiktiga utvecklingen av mark- och vattenanvändningen i en kommun. Översiktsplanen är vägledande och ska vara ett stöd i arbetet i samband med planering och prövning som detaljplaner, bygglov, förhandsbesked och planbesked. Översiktsplanen ska visa vägen mot en hållbar framtid.

För alla planer och program som krävs i lag och som upprättas eller fastställs av en myndighet eller kommun ska en strategisk miljöbedömning göras om ett genomförande av planen eller programmet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Översiktsplaner anses som huvudregel alltid medföra betydande miljöpåverkan och ska därmed bedömas avseende miljöeffekter.

Figur 1. Ekeby dammar i Sala stad. Foto Sala kommun.

3 METOD

En kommun ska alltid genomföra en miljöbedömning av planer som kan antas innebära en betydande miljöpåverkan. Översiktsplan för Sala kommun 2050 är en sådan plan som omfattas av kravet (Sveriges riksdag, 2021). Det innebär att en strategisk miljöbedömning ska göras för en översiktsplan. En miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ska upprättas som en del i en miljöbedömning. I miljökonsekvensbeskrivningen ska den betydande miljöpåverkan beskrivas och bedömas.

3.1 Syfte

Syftet med en strategisk miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas, samt att ge beslutsfattarna tillgång till beslutsunderlag som möjliggör en ökad miljöhänsyn och som leder fram till bättre beslut från miljösynpunkt (Regeringens proposition 1990:91/90, 1991).

3.2 Genomförande

Miljöbedömningen har genomförts stegvis och skett integrerat med hållbarhetsbedömningen och översiktsplanearbetet. Konsekvenser av förslag till mark- och vattenanvändning har bedömts av sakkunniga.

Konsekvensbedömningarna har bedömts utifrån begreppen:

- **Påverkan**, den förändring i mark- eller vattenanvändning som översiktsplanen skapar förutsättningar för, eller som följer av vägledningarna.
- **Effekt**, den förändring som uppkommer i omgivningen av vägledningarna.
- **Konsekvens**, betydelsen av denna förändring för dem eller det som påverkas.

Exempelvis kan en industri innebära utsläpp av växthusgaser och effekten av det ökad temperatur. Konsekvensen av det kan bli att det på vissa platser ökar risker för översvämning.

Bedömningarna har sedan lett till revideringar av förslag till mark- och vattenanvändning i vissa fall. I samband med konsekvensbedömningarna har förslag till rekommendationer och åtgärder även diskuterats.

3.3 Avgränsning

Avgränsningen är framtagen av Sala kommun och efter synpunkter från Länsstyrelsen Västmanlands län avgränsades vilka aspekter som behandlas i miljöbedömningen, men också vilket geografiskt område som behandlas, vilket tidsperspektiv som ska råda samt vilka alternativ som ska bedömas. Samråd om avgränsning har följt processen för miljöbedömning enligt miljöbalken.

3.3.1 GEOGRAFISK

Geografisk avgränsning för översiktsplan och miljöbedömning är Sala kommun. Bedömningen utgår från den miljöpåverkan som uppstår och sker inom kommunen. Aspekterna klimat, grön infrastruktur och vatten tillsammans med riksintresse för infrastruktur hanteras även utanför kommunen. Konsekvensbeskrivningens geografiska omfattning anpassas enligt förutsättningarna för respektive miljöaspekt.

3.3.2 TIDSMÄSSIG

I huvudsak målåret 2050 i och med att då antas att översiktsplanen är realiserad. I de fall effekter och konsekvenser kan uppkomma i ett ännu längre tidsperspektiv, beskrivs även dessa då hållbarhetsbedömningen har ett generationsperspektiv.

3.3.3 STUDERADE MILJÖASPEKTER

Kommunen har haft samråd om avgränsning med Länsstyrelsen den 23 september 2020 och 19 mars 2021. I samband med dessa möten diskuterades:

- riksintressen
- förorenad mark finns efter gruvverksamhet
- riksväg 56 går genom kommunen och att det sker transport av farligt gods
- det finns miljöstörande verksamheter som bland annat orsakar buller
- luftkvalitet ska ingå som en aspekt
- naturmiljö behöver omfatta grön infrastruktur och skyddad natur, samt strandskydd i relation till utveckling i strandnära lägen
- naturresurser som jord- och skogsbruksmark, ämnen och material behöver ingå
- klimatpåverkan och klimatanpassning
- påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten.

Diskussionerna innebar att följande miljöaspekter avgränsades:

Miljöaspekt	Avgränsning
Människors hälsa och säkerhet	Inkluderar friluftsliv och rekreation, farligt gods, buller, luft, förorenade mark.
Vattenförekomster	Miljökvalitetsnormer för grund- och ytvatten.
Riksintressen	Naturmiljö, kulturmiljö, friluftsliv, kommunikationer, mineraler, totalförsvaret, Dalälven och Natura 2000.
Naturmiljö	Grön infrastruktur, riksintressen, Natura 2000-områden, skyddade områden, strandskydd.
Kulturmiljö och landskap	Riksintressen, historiska strukturer med bebyggelse och odlingslandskap, fornlämningar.
Klimatpåverkan och klimatanpassning	Transporter, energi, översvämningsrisk, risk för skyfall, skogsbränder.
Naturresurser	Jord- och skogsbruk, ämnen och mineraler.

3.4 Bedömningsgrunder

För att kunna göra bedömningar av de förändringar som planen kan antas medföra för olika miljöaspekter används relevanta mål, lagar, förordningar, föreskrifter, riktlinjer och regelverk. Nedan beskrivs relevanta mål och i avsnittet som bedömer konsekvenserna, *Bedömning av planförslagets konsekvenser*, finns utförligare av bedömningsgrunderna för varje miljöaspekt.

Hållbarhetsmål och miljömål

De globala hållbarhetsmålen inom Agenda 2030 innebär att vi ska uppnå en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar värld.

2015 antogs 17 globala hållbarhetsmål i FN:s generalförsamling som alla FN-länder står bakom. De globala hållbarhetsmålen har tydliga kopplingar till de svenska miljömålen och styrker samt breddar dessa i strävan mot ett hållbart samhälle.

Sedan 1999 finns miljömål som beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Det svenska miljömålssystemet innehåller ett generationsmål och 16 miljökvalitetsmål (Naturvårdsverket med flera, 2021).

De som berör denna strategiska miljöbedömning är:

- God bebyggd miljö
- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Giftfri miljö
- Ingen övergödning
- Bara naturlig försurning
- Grundvatten av god kvalitet
- Levande sjöar och vattendrag
- Levande skogar
- Myllrande våtmarker
- Ett rikt odlingslandskap
- Ett rikt växt- och djurliv

(Naturvårdsverket m fl, 2020)

Folkhälsomål

Sverige har en nationell folkhälsopolitik med elva målområden. Målområdena omfattar de faktorer som har störst betydelse för den svenska folkhälsan. Det övergripande målet är att skapa samhälleliga förutsättningar för god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Kopplingen mellan globala hållbarhetsmålen, nationella miljökvalitetsmålen och folkhälsomålen anges i *Tabell 1*.

Tabell 1. Koppling mellan globala hållbarhetsmål, miljökvalitetsmål och folkhälsomål.

Globalt hållbarhetsmål	**Nationellt miljökvalitetsmål**	**Folkhälsomål**
God hälsa och välbefinnande	Frisk luft, Giftfri miljö, Säker strålmiljö, Skyddande ozonskikt	Sunda och säkra miljöer och produkter, Ökad fysisk aktivitet
God utbildning för alla		Trygga och goda uppväxtvillkor
Jämställdhet		Delaktighet och inflytande i samhället
Rent vatten och sanitet för alla	Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Myllrande våtmarker, God bebyggd miljö	Sunda och säkra miljöer och produkter
Hållbar energi för alla	Begränsad klimatpåverkan	
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt	Giftfri miljö	
Hållbar industri, innovationer och infrastruktur	God bebyggd miljö	
Minskad ojämlikhet		Delaktighet och inflytande i samhället
Hållbara städer och samhällen	God bebyggd miljö, Frisk luft, Ett rikt växt- och djurliv	Ökad fysisk aktivitet
Hållbar konsumtion och produktion	God bebyggd miljö, Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Grundvatten av god kvalitet, Ett rikt växt och djurliv	Sunda och säkra miljöer och produkter
Ekosystem och biologisk mångfald	Ett rikt växt- och djurliv, Ett rikt odlingslandskap, Levande skogar, Bara naturlig försurning, Giftfri miljö, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Myllrande våtmarker	

Regionala och kommunala miljömål

Miljö- och klimatrådet i Västmanland har som vision att vara miljö-och klimatförebild i Sverige. Till det finns tre övergripande mål:

- konsumtionen ska vara resurseffektiv utifrån ett livscykelperspektiv
- produktionen och tillväxten ska vara hållbar inom ramen för våra naturtillgångar
- klimatpåverkan ska minska och luften ska vara ren.

Västmanland har också en regional livsmedelsstrategi som tar sikte på att öka länets livsmedelsproduktion till 2030. Strategin har tagits fram av Länsstyrelsen i samarbete med LRF Mälardalen och Region Västmanland.

Strategins fyra fokusområden är länets mat, upplevelsemat, krismat och viltmat:

- länets mat ska öka produktionen och förädlingen av länets livsmedel och möjliggöra för mer lokal mat i den offentliga sektorn
- upplevelsemat ska stärka Västmanland som matregion där maten blir en reseanledning både för länets invånare och besökare
- viltmat ska öka tillgången till mat från våra skogar och vatten
- krismat ska trygga länets livsmedelsförsörjning vid kris.

Sala kommun antog under våren 2021 en ny vision:

Sala kommun- ett hållbart och tryggt samhälle med livskvalitet och växtkraft.

Kommunens övergripande mål kommer att vara kopplade mot tre målområden:

- Ett växande Sala.
- Ett hållbart Sala.
- Ett tryggt och rättvist Sala.

Sala kommun värnar om naturtillgångar i en strävan för ekologisk mångfald. Vi använder våra resurser på ett hållbart sätt och vår strävan är att bli en helt fossilfri kommun. Goda kommunikationer skapar möjligheter att ta tillvara närheten till större städer och ger tillgång till natur- och kulturvärden (Sala kommun, 2021).

3.5 Bedömningsskala

För att beskriva översiktsplanens positiva och negativa effekter samt konsekvenser används en skala, vilken grundar sig på relationen mellan intressets värde och/eller känslighet, samt effekten, det vill säga den förändring i miljön som påverkan har. Med påverkan menas den fysiska åtgärden i sig, som exempelvis ny bostadsbebyggelse, järnväg eller väg, se *Tabell 2*.

Tabell 2. Bedömningsskala för miljöaspekternas positiva eller negativa konsekvenser.

	Stor effekt	**Måttlig effekt**	**Liten effekt**
Högt värde/hög känslighet	Stor konsekvens	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens
Måttligt värde/måttlig känslighet	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens
Lågt värde/låg känslighet	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens	Liten konsekvens
OBETYDLIG			
Högt värde/hög känslighet	Stor konsekvens	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens
Måttligt värde/måttlig känslighet	Måttlig-stor konsekvens	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens
Lågt värde/låg känslighet	Måttlig konsekvens	Liten-måttlig konsekvens	Liten konsekvens

Med värde och känslighet menas exempelvis ett område som är av nationellt, regionalt eller lokalt intresse för friluftsliv och rekreation, kultur- eller naturmiljö.

Skalan för effekt bedöms utifrån den förändring av miljökvaliteter som uppstår till följd av föreslagen markanvändnings påverkan, exempelvis bullret i bostadsområdet ökar vid anläggande av en industri.

3.6 Osäkerheter i bedömning

Miljökonsekvensbeskrivningen tas fram i ett tidigt och översiktligt skede av planprocessen, därmed saknas mer detaljerade uppgifter om kommande exploatering, vilket gör att det finns osäkerheter i bedömningarna. Vid kommande planering och prövning kommer underlaget att fördjupas, vilket gör att säkerheten i bedömningarna ökar. Översiktsplanen tas fram parallellt med miljökonsekvensbeskrivningen vilket medför en viss osäkerhet vad gäller exempelvis omfattning och bedömningar, men ökar samtidigt möjligheten att integrera miljöaspekterna i planen.

4 NULÄGE OCH FÖRUTSÄTTNINGAR

4.1 Planer och gällande bestämmelser

År 2002 antog kommunfullmäktige i Sala kommun en Plan för Sala ekokommun (Sala kommun, 2002). Plan för Sala ekokommun angavs som en översiktsplan som sammanförts med Agenda 21-arbetet. I planen redovisas visioner och mål utifrån förutsättningar och allmänna intressen. Visionen tog bland annat upp hållbar livsstil och ett gott liv med globalt perspektiv och långsiktigt tänkande. En hållbar utveckling nämns som övergripande. Närhet till natur, service, kommunikationer och arbete nämns som grundläggande tillsammans med fungerande kretslopp.

Planen bedömdes av kommunen som inaktuell 2013.

4.1.1 FÖRDJUPNINGAR AV ÖVERSIKTSPLANEN

En fördjupad översiktsplan för Sahlberget antogs av kommunfullmäktige 2003 (Sala kommun, 2003). Syftet med att upprätta en fördjupad översiktsplan över gruvområdet och områdesbestämmelser eller andra regleringar i anslutning till denna, var i första hand att få till stånd kommunala riktlinjer och anvisningar för hur riksintressena skulle tillgodoses. Men syftet var också att arbeta fram riktlinjer för områdets fortsatta utveckling och bevarande, samt att ange en framtida markanvändning för att uppnå en långsiktigt attraktiv miljö i området som kan fortsätta att locka människor till platsen i takt med tidens förväntningar.

En Plan för Sala stad antogs 2014 och utgjorde en fördjupning av översiktsplanen (Sala kommun, 2014). Syftet med planen är att visa på möjligheter för framtida utveckling av staden och dess närmaste omland. Den utgör en viktig grund för allt planeringsarbete som rör bebyggelse, trafikstruktur och miljö. Tidshorisonten är år 2024 då Sala fyller 400 år. Framtidsvisionen är att år 2024 ska Sala vara en unik och attraktiv småstad med en skön atmosfär, där det är nära till allt, som har fantastiska lägen samt att det finns mycket att göra och se.

4.2 Riksintressen

I Sala kommun finns riksintressen för kulturmiljövården, naturvården, friluftslivet, mineraler, totalförsvaret och kommunikationer vilka är riksintressen enligt 3 kapitlet miljöbalken. Dalälven och Natura 2000-områden är riksintressen enligt 4 kapitlet miljöbalken. Figur 2, Figur 3, Figur 7 och Figur 9 visar riksintressen.

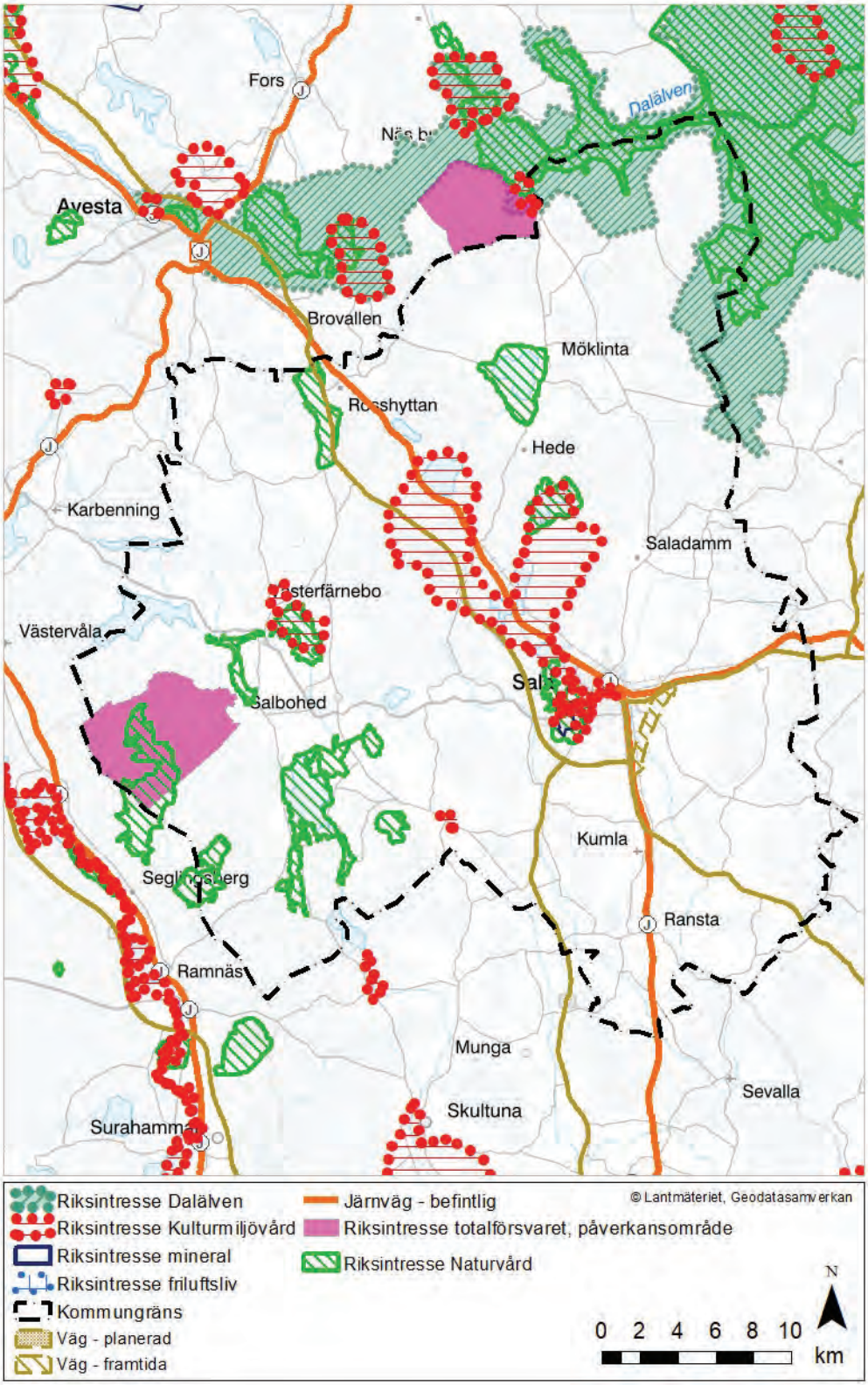

Figur 2. Riksintressen för friluftslivet, naturvård (Naturvårdsverket, 2021), kulturmiljövård (Riksantikvarieämbetet, 2018), totalförsvaret (Försvarsmakten, 2023), kommunikationer (Trafikverket, 2023), mineraler (Sveriges Geologiska Undersökning (SGU), 2023) samt Dalälven (Naturvårdsverket, 2021). Förbifart södra, väg 56, betraktas sedan 22 september 2022 inte längre som riksintresse, dock finns den med i kommunens planering.

4.2.1 KULTURMILJÖVÅRD

Nötmyran (U15)

Odlingslandskap med en bymiljö som är ett pedagogiskt exempel på bebyggelsestrukturen i en radby. Vid Svartån finns ett större område med ängsmark och enstaka bevarade ängslador. Inom riksintresseområdet finns även lågtekniska järnframställningsplatser och stenåldersboplatser.

Sala silvergruva och Sala bergstad (U16)

Gruvmiljön vid den för Sverige mycket betydelsefulla Sala silvergruva med tillhörande vidsträckta dammsystem och lämningar efter gruvby som är unika för landet. Stadsmiljö som illustrerar 1600-talets stadspolitik och strävan att utveckla bergshanteringen och en av landets få bergsstäder. Här finns lämningar efter den på 1500-talet uppförda Sala gruvby, tjänstebostäder, gruvlavar samt småskalig gruvarbetarbebyggelse från 1600-, 1700- och 1800-talen. Även vidsträckta fördämningssystem, som till delar är från 1500-talet, avsedda för gruvans kraftförsörjning. Ekebydammen ligger i anslutning till Sala stad och är en del av gruvans vattenförsörjning. Staden visar på en regelbunden rutnätsplan med omväxlande kvadratiska och rektangulära kvarter. Det är en av de första rätvinkliga planerna i en nyanlagd stad. I staden finns småskalig bebyggelse i trä och puts.

Sätra brunn (U17)

Kurortsmiljö från 1700-talet med byggnader från 1700-, 1800- och 1900-talen. Här finns kyrka, brunnshus och delvis bevarad park. Hälsobrunnen är från 1748.

4.2.2 NATURVÅRD

Nedre Dalälvområdet (NRO19017)

Stort våtmarksområde med värdefulla områden av myrar, kärr och sumpskogar. Älvsträckan uppströms Gysinge och Sevedskvarn är oreglerad, vilket medför att våtmarkerna årligen översvämmas. Mycket höga biologiska värden är knutna till gammal skog och våtmarker.

Förutsättningar för bevarande är att det inte sker reglering av älvsträckan och att lövskogsmiljöerna vid vattendragen bevaras. Ökat friluftsliv kan medföra slitage och störningar. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada riksintresset.

Långheden (NRO19016)

En stor, representativ och välbevarad ås med välutvecklade strandvallar och terrasser. Förutsättningar för bevarande är att det inte bedrivs täktverksamhet utöver givna tillstånd. Verksamheter som skadar strandvallar och terrasser samt

känsliga vegetationstyper måste undvikas och stor försiktighet iakttas vid avverkningar.

Storsjön (NRO19042)

Strandkomplex med värde av fuktäng och ornitologiska värden. Representativt odlingslandskap i slättbygd med odlingsrösen, ängslador, stengärdesgårdar, trägärdesgårdar och några fägator. Naturbetesmarker vid Valsätra-Leckenbo, Hammarby-Visbäck och Forneby-Prästgården.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruksdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledningar och vägdragningar.

Harsjön, Stensjön (NRO19015)

Ett tidigare riksobjekt som utgick 1987 har av Länsstyrelsen föreslagits återinföras. I granskningS-PM till beslutet anges dock att Länsstyrelsens förslag inte godkänts och det bör därför betraktas som icke giltigt objekt. Objektet finns av misstag med i Naturvårdsverkets förteckning under sitt gamla områdesnummer.

Svartåområdet (NRO19012)

Odlingslandskap med ängar och naturbetesmarker. Här finns artrika områden med arter som ormrot, darrgräs, rödkämpar, sköldbladsmöja, liten igelknopp, ängsruta, svinrot och hästsvans. Viktiga rast- och häckningsmiljöer för vadare och änder vid sjöarna Gorgen, Gussjön och Fläcksjön. Våtmarksområdet består av ett värdefullt kärr. Områdets värden kan påverkas negativt av minskad eller upphörd jordbruksdrift, skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledningar, vägdragningar, båttrafik, reglering av vattenflödet och torrläggning. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt.

Gölmossen, Gottricksmossen, Norra Ringmossen och Höskovsmossen (NRO19049)

Värdefullt våtmarksområde med flera mer eller mindre sammanhängande myrar som är hydrologiskt obetydligt påverkade och med ett flertal vegetationstyper och höga värden för fågellivet.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

Färmansbo urskog, Krokmossen och Skennaren (NRO19011)

Våtmarkskomplex med intilliggande naturskog. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

Vitmossen (NRO19013)

Våtmark med höga värden knutna till fågellivet. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

Kalkområdet vid Sala (NRO19014)

Mycket rik kalkflora i skog och på öppna hällmarker. Naturbetesmarker vid Sala gruvby. Våtmarksområde med värdefullt kärr. Det är viktigt att friluftslivet inom området kanaliseras för att slitage på den delvis känsliga vegetationen ska kunna undvikas. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas.

4.2.3 FRILUFTSLIV

Nedre Dalälven (FU10)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer, samt för vattenanknutna friluftsaktiviteter som fiske och paddling. Större delen av riksintresset är skyddat som nationalpark. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering längs Dalälven, buller, hinder längs stränder som kan påverka friluftslivets utövande på land och vatten, verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten, negativ visuell påverkan och friluftslivsverksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet.

Svartådalen (FU11)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer. Hela riksintresset, med undantag för Hällsjön och ett par sträckor längs Svartån, ingår i olika Natura 2000-områden. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering, buller, hinder längs stränder som kan påverka friluftslivets utövande på land och vatten, verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten och friluftslivsverksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet.

Salakalken (FU12)

Området har särskilt goda förutsättningar för upplevelser i natur- och kulturmiljöer. Påtaglig skada på riksintresset kan ske genom exploatering, verksamheter som påverkar eller skadar naturvårdsvärden som utgör en del av motivet för att området är av riksintresse för friluftslivet, samt verksamheter och anläggningar som riskerar att negativt påverka vattenkvaliteten.

4.2.4 MINERALER

Tistbrottet är av riksintresse, enligt 3 kapitlet 7§ miljöbalken, då det är en dolomitfyndigheten.

4.2.5 TOTALFÖRSVARET

Vid Hälleskogsbrännan finns ett riksintresse för totalförsvaret enligt 3 kapitlet 9 § miljöbalken.

4.2.6 KOMMUNIKATIONER

Mellan väg 56/70 och väg 56 mot Heby/Uppsala finns en framtida sträckning av väg 56.

4.2.7 DALÄLVEN

Dalälven från Avesta till Skutskär är av riksintresse enligt 4 kapitlet 2 § miljöbalken. In riksintresset ska turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av tillåtligheten av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön.

4.2.8 NATURA 2000

Natura 2000 heter det nätverk av områden som alla EU: s medlemsstater ska bidra till att skapa enligt två EU-direktiv, art- och habitatdirektivet respektive fågeldirektivet. Direktiven är bindande för medlemsstaterna. Syftet med direktiven är att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden inom gemenskapen genom att alla länderna behöver ta ett ansvar för att säkra sin del av det gemensamma arv som naturen är. I Sala kommun finns 18 Natura 2000-områden enligt art- och habitatdirektivet samt fågeldirektivet, se karta Figur 3, (Naturvårdsverket, 2021).

Alla Natura 2000-områden har status av riksintresse enligt 4 kapitlet miljöbalken vilket får betydelse för beslut om användning av mark- och vatten som påverkar Natura 2000-områden på ett betydande sätt. Alla åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område kräver ett särskilt Natura 2000-tillstånd.

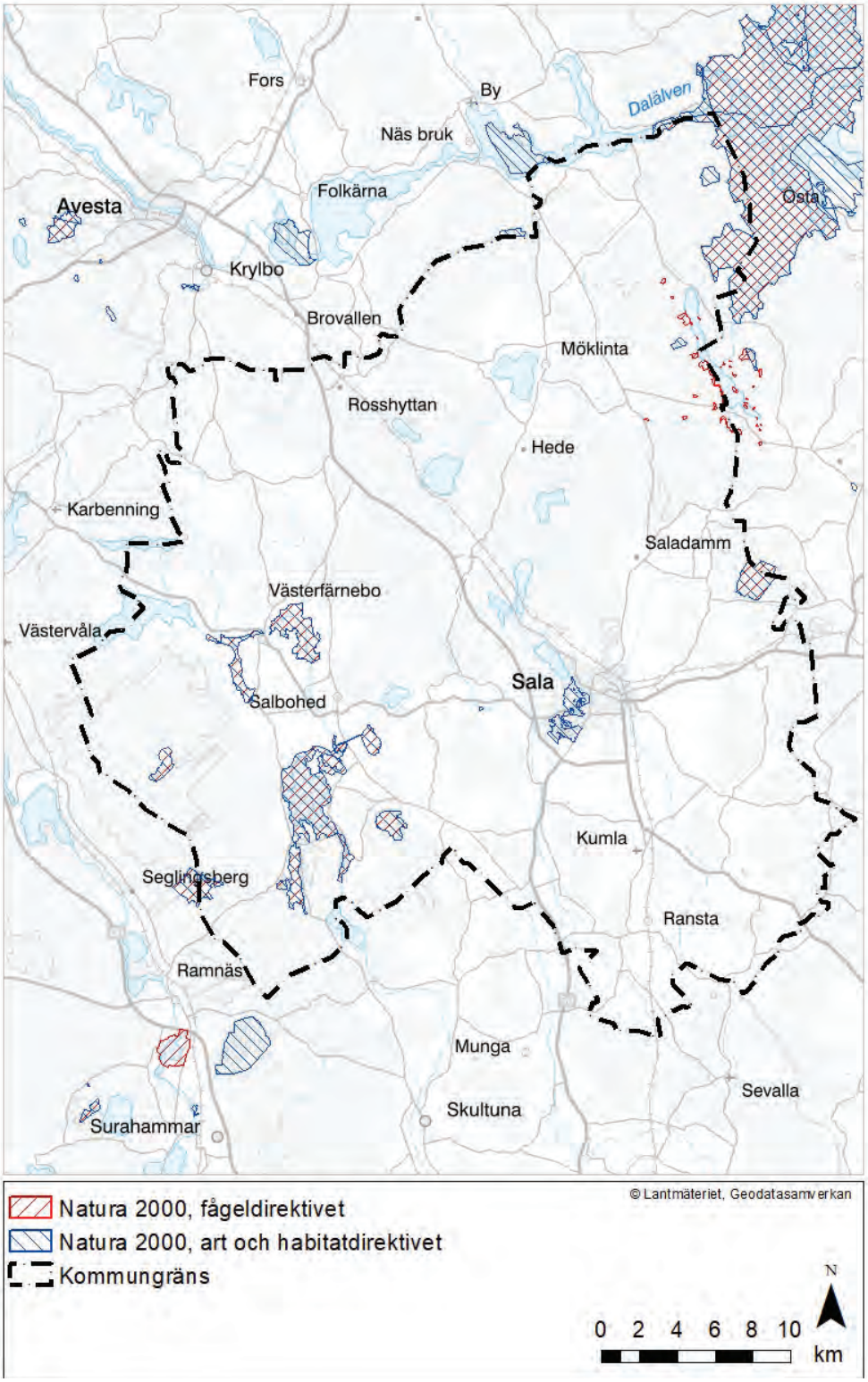

Figur 3. Karta över Natura 2000 områden i Sala kommun (Naturvårdsverket, 2021).

4.3 Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer ska beaktas vid planering och tillståndsprövningar. De är juridiskt bindande styrmedel som syftar till att komma till rätta med miljöpåverkan från diffusa utsläppskällor som till exempel trafik och jordbruk. En miljökvalitetsnorm kan anges som en halt eller ett värde, exempelvis högsta tillåtna halt av ett ämne i luft, mark eller vatten. En miljökvalitetsnorm kan även beskrivas i ord.

Det finns miljökvalitetsnormer för:

- buller
- luftkvalitet
- vatten.

Se vidare under avsnitt 4.4 samt 4.7.

4.4 Hälsa och säkerhet

4.4.1 FRILUFTSLIV OCH REKREATION

Sala kommun har goda förutsättningar för friluftsliv med stora områden som är av riksintresse för friluftslivet, som Salakalken, Dalälven och Svartådalen, se Figur 2. Vid Dalälven finns nationalparken Färnebofjärden med naturum och möjlighet till vandring, paddling, fiske, övernatta och skåda fågel. Även Svartådalen bjuder på fågelskådning, paddling samt även naturstudier efter skogsbrand vid Hälleskogsbrännan.

Från Sala tätort finns vandringsled, gruvdammsrundan, som går från riksintresset Salakalken och upp till Järndammarna och sedan vidare förbi Olof Jonsdammen och åter till Sala tätort. Järndammen är sjö som ligger några kilometer nordväst om Sala. Där finns en friluftsanläggning vid sjöns västra del, som består av en värmestuga och ett omklädningsrum med dusch och bastu. I området finns markerade slingor i kuperad terräng. Skidspår i varierande längder. I sjön finns abborre, gädda, regnbågslax och öring.

Runt Ekeby dammar i stadsparken i Sala finns en promenadslinga. I stadsparken finns även en restaurang/kafé, bangolf och en stor lekplats.

I kommunen finns det tio friluftsbad öppna för allmänheten.

Motionsspår finns, förutom vid Järndammen även vid Annedal-Mellandammen (Sala), Möklinta, Hedåker, Broddbo, Bråsta backe (Sala), Ransta, Salbohed, Västerfärnebo och Sätrabrunn där det även finns 26 kilometer skidspår på konstsnö om på vintern. Vid Sala silvergruva finns också en mountainbikebana (MTB) om 7 kilometer.

Ridsportanläggningar finns vid Grällsta ungefär 1 mil söder om Sala och vid Vallby, cirka 1,5 kilometer väster om Sala centrum.

4.4.2 BULLER

Buller uppkommer bland annat från vissa industrier och verksamheter samt från trafiken. Buller kan påverka människors hälsa och livskvalitet negativt och trafikbuller är den miljöstörning som berör flest människor (Naturvårdsverket, 2021).

Miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller anger att det inte ska innebära skadliga effekter på människors hälsa. I kommuner med fler än 100 000 invånare gäller miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller alla vägar, järnvägar, flygplatser, tillståndspliktiga hamnar samt vissa större och utpekade industrier. I övriga Sverige gäller normen för större vägar, järnvägar och flygplatser. Även små och medelstora kommuner omfattas av bullernormen i de områden som störs av buller, bland annat:

- från större vägar (över 3 miljoner fordon/år)
- större järnvägar (30 000 tåg/år)
- större civila flygplatser (över 50 000 flygrörelser/år).

Även i kommuner med under 100 000 invånare ska strävan vara att begränsa buller, vilket styrs bland annat av de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken och reglerna om egenkontroll, tillsyn och prövning. Regler om att begränsa buller finns också i annan lagstiftning.

Enligt plan- och bygglagen ska bebyggelse och byggnadsverk lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet, bland annat med hänsyn till människors hälsa och säkerhet samt till möjligheterna att förebygga bullerstörningar.

4.4.3 FÖRORENADE OMRÅDEN

Förorenade områden utgörs av mark, sediment eller grundvatten med så höga halter av föroreningar att de utgör risk för både människors hälsa och för miljön. Människor kan utsättas genom exempelvis direkt exponering för föroreningarna eller spridning till inomhusluft eller vatten.

Föroreningarna kan spridas från det förorenade området vid bland annat olika åtgärder, som grävnings- och schaktarbete, och genom urlakning.

Klimatförändringens effekter med havsnivåhöjning och extremväder, som tillfälliga höga vattenstånd och skyfall, innebär en ökad risk för att markföroreningar i lågpunkter sköljs bort och sprids.

Figur 4 redovisar var det finns misstänkt eller konstaterat förorenade områden i Sala kommun (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2021). De allra flesta objekt som har inventerats har fått en riskklass, som fungerar som en prioritering av vilka områden som har störst risker för människor och/eller miljö.

Det finns fyra riskklasser, 1–4 där 1 innebär mycket stor risk och 4 liten risk. I Sala kommun är 3 objekt riskklassade som klass 1 vilket innebär att det finns en mycket stor risk för människors hälsa och miljö, 32 objekt innebär en stor risk (klass 2), 57 objekt innebär måttlig risk (klass 3) och 5 ingen risk (klass 4) (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2020).

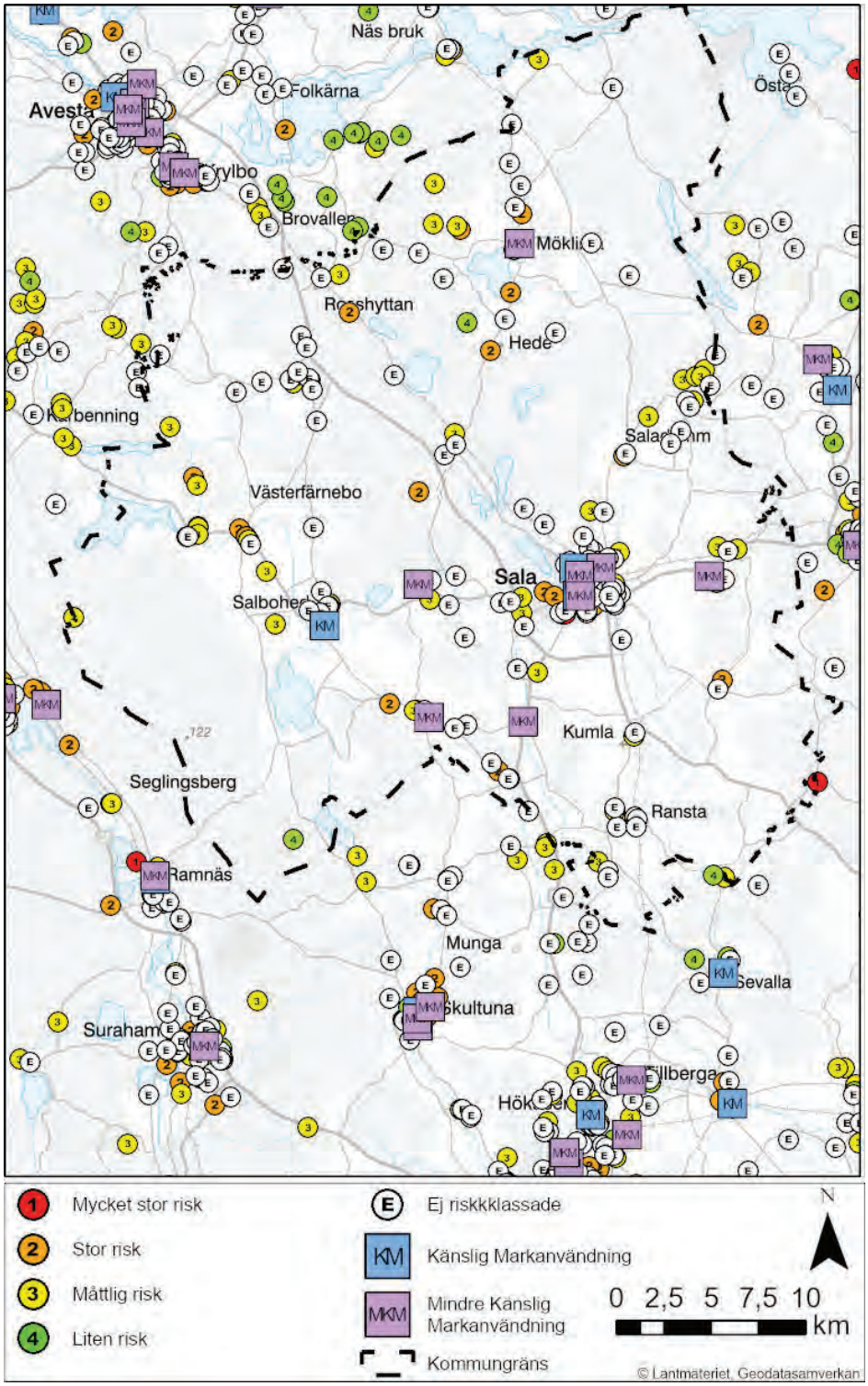

Figur 4. Karta (EBH-kartan) med misstänkt eller konstaterat förorenade områden. Kartinformationen hämtad ur den nationella databasen EBH-stödet (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2021).

4.4.4 LUFTKVALITET

Luftkvaliteten är generellt god i kommunen. Den största källan till luftföroreningar är vägtrafiken och småskalig vedeldning.

Det finns miljökvalitetsnormer för luftkvalitet som kommuner har att förhålla sig till. Enligt 36–38 §§ Naturvårdsverkets föreskrifter om kontroll av luftkvalitet (NFS 2016:9) ska kvalitetssäkrade resultat årligen rapporteras.

En objektiv skattning av luftkvaliteten har gjorts vid Stockholmsrondellen och Ringgatan i Sala stad har utförts under våren 2019 och 2020. Den preliminära bedömningen visar att luftkvaliteten ligger under de nedre utvärderingströsklarna (NUT) för de flesta undersökta ämnen.

Det finns få verksamheter med betydande påverkan och bebyggelsen är låg samt relativt utspridd. Några större vägar passerar genom kommunens orter och det finns några belastade gaturum, men bebyggelsen är låg med få partier med instängande byggnadskorridorer. Stadskärnorna orterna är små och gröna.

Vedeldning är vanligt förekommande i kommunen som bedömts vara riskområde för vedeldning enligt SMHI 2021.

4.4.5 FARLIGT GODS

Transporter av farligt gods kan utgöra risk för människors hälsa och säkerhet om det sker en olycka. Farligt gods är ämnen och föremål som på grund av sina kemiska eller fysikaliska egenskaper kan orsaka skada på liv, hälsa, miljö eller egendom vid transport. Dessa ämnen och föremål klassificeras som farligt gods eftersom de uppvisar egenskaper som i tillräckligt hög grad bedöms vara farliga under transport. Det kan exempelvis vara att ämnets brandfarlighet.

Farligt gods får först och främst transporteras på vägar som är tillåtna för genomfartstrafik av farligt gods, så kallade rekommenderade transportvägar.

En del vägar inom kommunens vägnät pekas ut som primära eller sekundära transportvägar för farligt gods. Det är rekommenderade vägar för transport av farligt gods. De primära vägarna bildar ett huvudvägnät för genomfartstrafik medan sekundära vägar är avsedda för lokala transporter till och från de primära transportvägarna.

Inom Sala kommun finns följande vägar:

Primära transportvägar

- Väg 56 (56/70, 56/72)
- Väg 70

Sekundära transportvägar

- Väg 726 mellan väg 56 och väg 723, Ransta
- Väg 771 mellan väg 56 och väg 256, Salbohed
- Väg 256 mellan väg 771, Salbohed och väg 681, Västerfärnebo
- Väg 833, Möklinta
- Väg 835 mellan väg 833 och Sala tätort
- Väg 835 (Silvermyntsgatan-Saladammsvägen), Sala
- Terrasitgatan, Sala
- Hyttvägen, Sala
- Norrängsgatan mellan Saladammsvägen och Hyttvägen, Sala
- Väg 800 mellan väg 56/70, Evelund och väg 835, Silvermyntsgatan.

(Trafikverket, 2021)

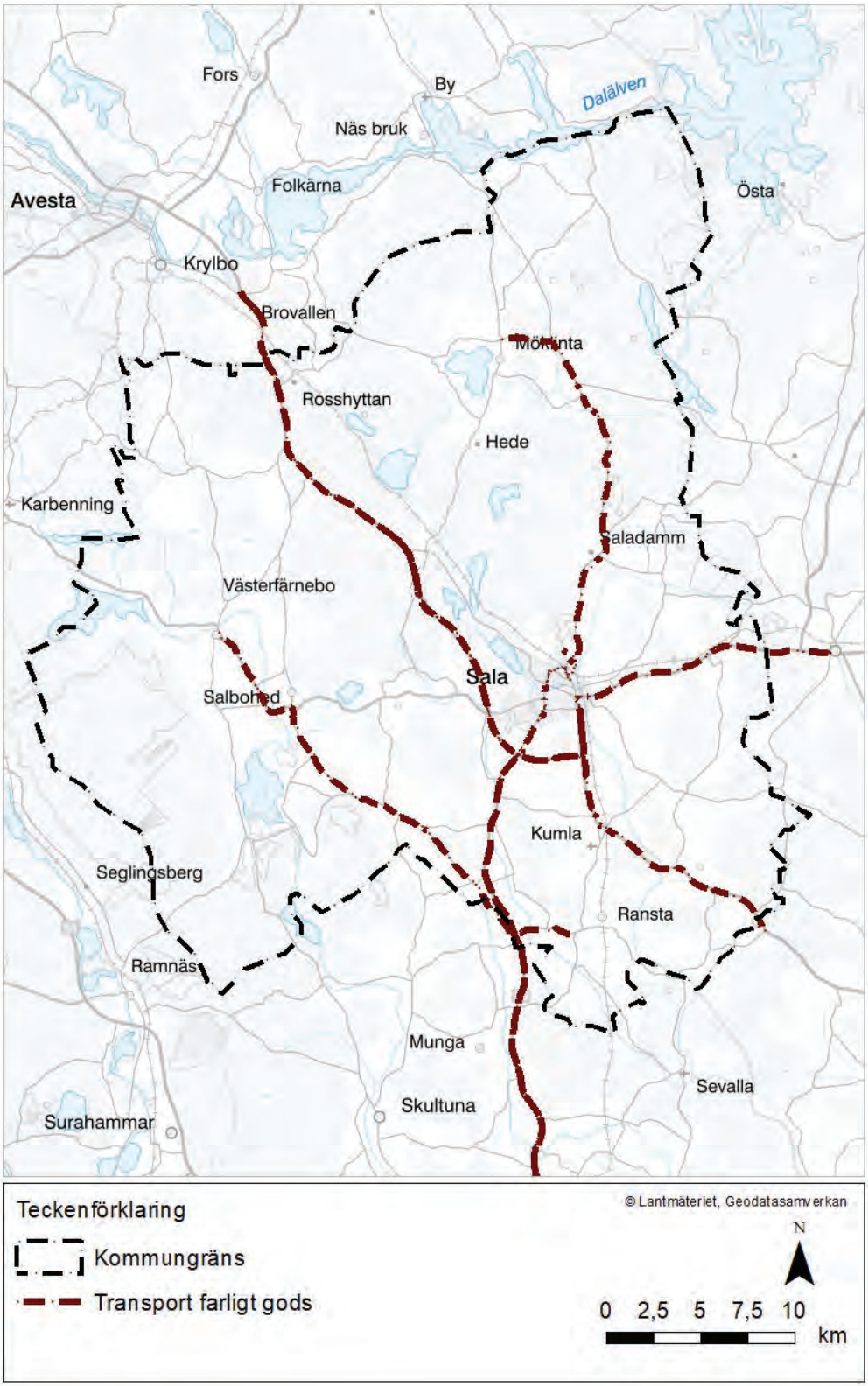

Figur 5. Transportleder för farligt gods (Trafikverket, 2021).

4.5 Kulturmiljö och landskap

Landskapets naturliga förutsättningar i kommunen har under de senaste 1500 åren påverkats av främst jordbruk och bergsnäring. Sala stad är beläget i gränslandet mellan de två landskapstyperna (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2016). Den unika berggrund av dolomitmarmor som finns i stadens omgivningar är värdbergart för den silvermalm som brutits i gruvan och som är den främsta orsaken till stadens grundande. Brytning av dolomitmarmor pågår fortfarande i Tistbrottet, väster om silvergruvan.

Fornfynd i form av stenyxor vittnar om mänsklig närvaro i det som idag är Sala kommun från äldre stenålder. Den norra delen av kommunen koloniserades först. Flest fynd finns vid boplatser i närheten av sjöar, då man var beroende av fisket. Från att människor främst varit jägare och samlare växte jordbruket och boskapsskötseln fram under senare delen av stenåldern, vilket förde med sig en mer bofast livsstil. Bosättningar har funnits i norra Sala kommun genom hela sten- och bronsåldern och från järnåldern finns ett flertal lämningar, relativt jämnt spridda över hela kommunen. Även från vikingatiden finns spår i form av gravfält och runstenar (Länsstyrelsen Västmanlands län, 1984).

Under medeltiden ökade befolkningen och människor fortsatte att bruka jorden runt om på landsbygden. Många av byarna bildades nu och fick sina namn; Bånsta, Husta, Frebrunn, Kivsta, Bråsta, Ölsta och Köpalla. De flesta kyrkor i kommunen byggdes under medeltiden även om många har genomgått senare ombyggnader.

Kulturhistorisk värdefulla områden är Sala silvergruva och dammsystemet, gruvbyn och bergsstaden Sala, Sätra Brunn, samt Nötmyran och Svartådalen. Områdena är i princip detsamma som riksintresseområdena, se Figur 7.

Figur 6. Gruvdriften har en stark prägel på Sala och dess omgivningar.

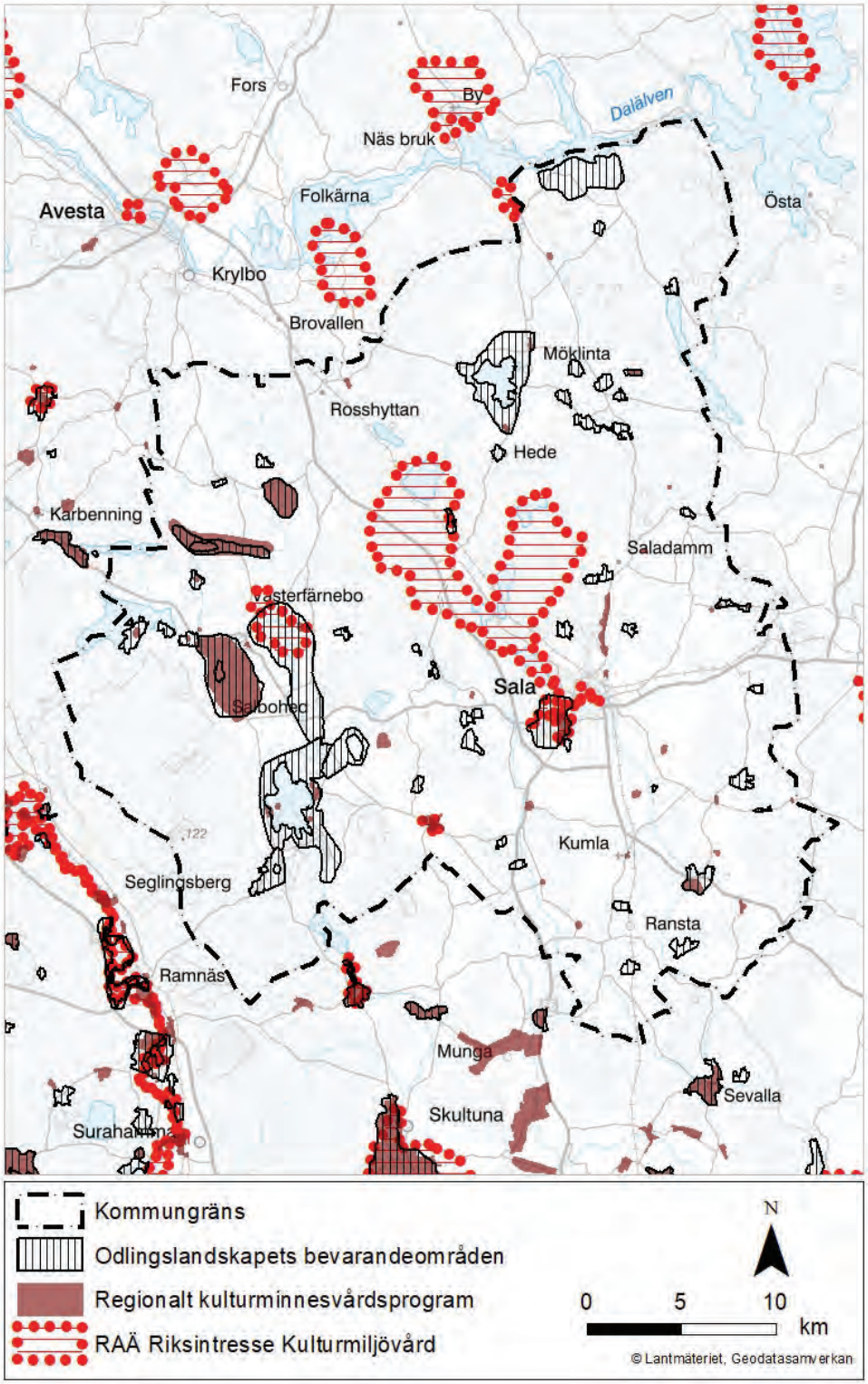

Figur 7. Karta med riksintresseområden för kulturmiljövården (Riksantikvarieämbetet, 2018) samt områden av regionalt intresse (Länsstyrelsen Västmanlands län, 1984) och bevarandevärda områden för odlingslandskapet (Länsstyrelsen Västmanlands län, 1991).

4.6 Naturmiljö

4.6.1 GRÖN INFRASTRUKTUR

Grön infrastruktur är nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur samt till människors välbefinnande. En fungerande grön infrastruktur är avgörande för den biologiska mångfalden, ekosystemtjänsterna och ekosystemens motståndskraft exempelvis vid klimatförändringar. För att bevara ändamålsenliga ekosystem på längre sikt behöver förutsättningar för att bevara ekologiska funktioner och kvalitéer identifieras i hela landskap. Grön infrastruktur är en förutsättning för att nå flera av miljökvalitetsmålen och globala hållbarhetsmål. En fungerande grön infrastruktur förutsätter att hänsyn tas till landskapets sammanhang när nya anläggningar, verksamheter och bebyggelse planeras.

Inom ramen för grön infrastruktur har värdetrakter identifierats utifrån olika naturtyper. I Sala kommun finns fem olika värdetrakter, vilket är utpekade landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. De värdetrakter som är utpekade är barrskog, gräsmarker, vattenytor, våtmarker och triviallövskog, se Figur 8.

4.6.2 NATIONALPARK

Nationalparken Färnebofjärden går till viss del in i norra delen av kommunen.

4.6.3 NATURRESERVAT

Det finns 22 naturreservat i kommunen, se Figur 9.

4.6.4 STRANDSKYDD

100 meter strandskydd gäller utmed sjöar och vattendrag. Utefter Dalälven och Fläcksjön är strandskyddet utökat till 300 meter.

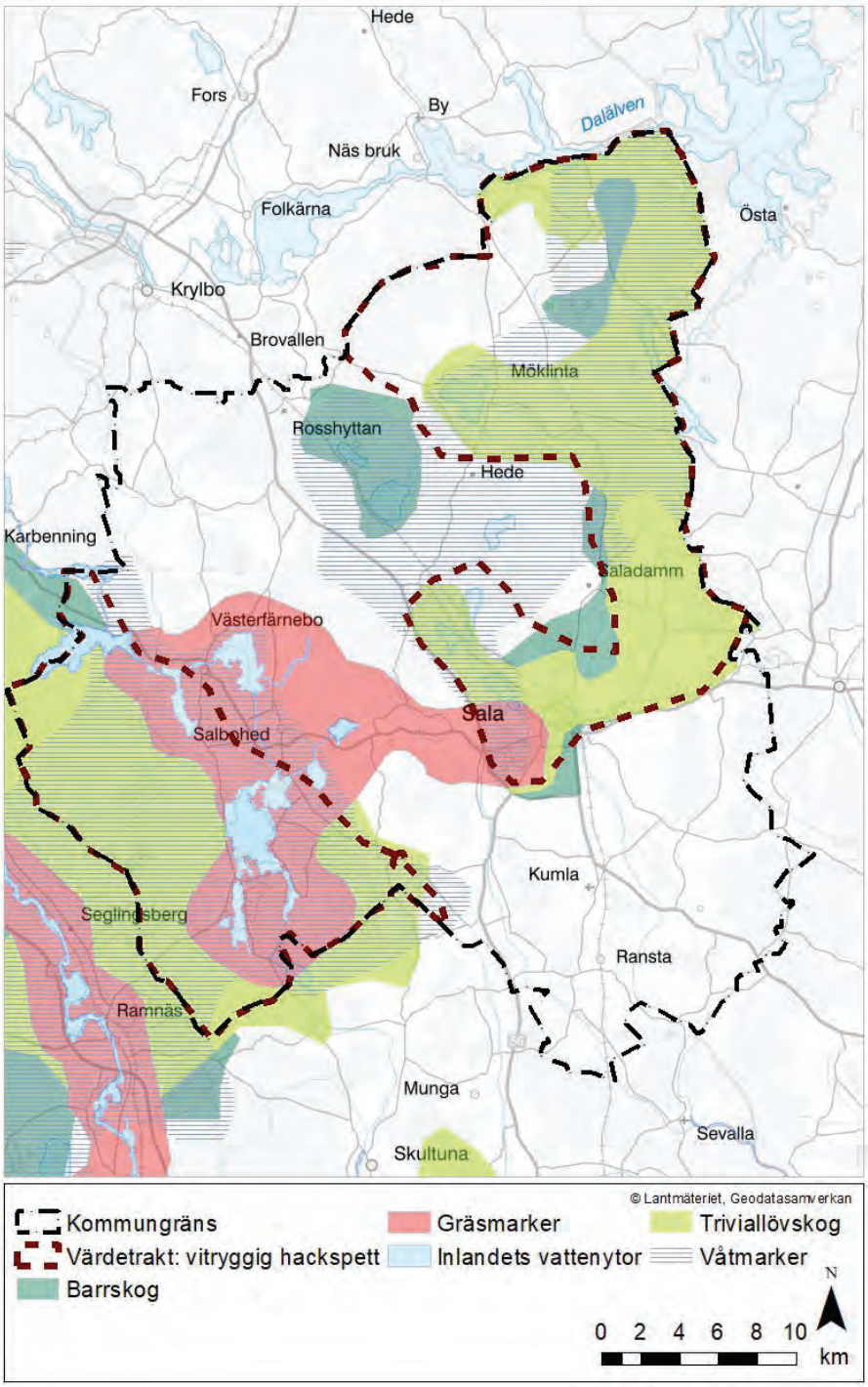

Figur 8. Länsstyrelsen har i samband med arbetet med grön infrastruktur arbetat fram värdetrakter utifrån olika naturtyper. I kommunen finns fem olika värdetrakter, vilket är utpekade landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2019).

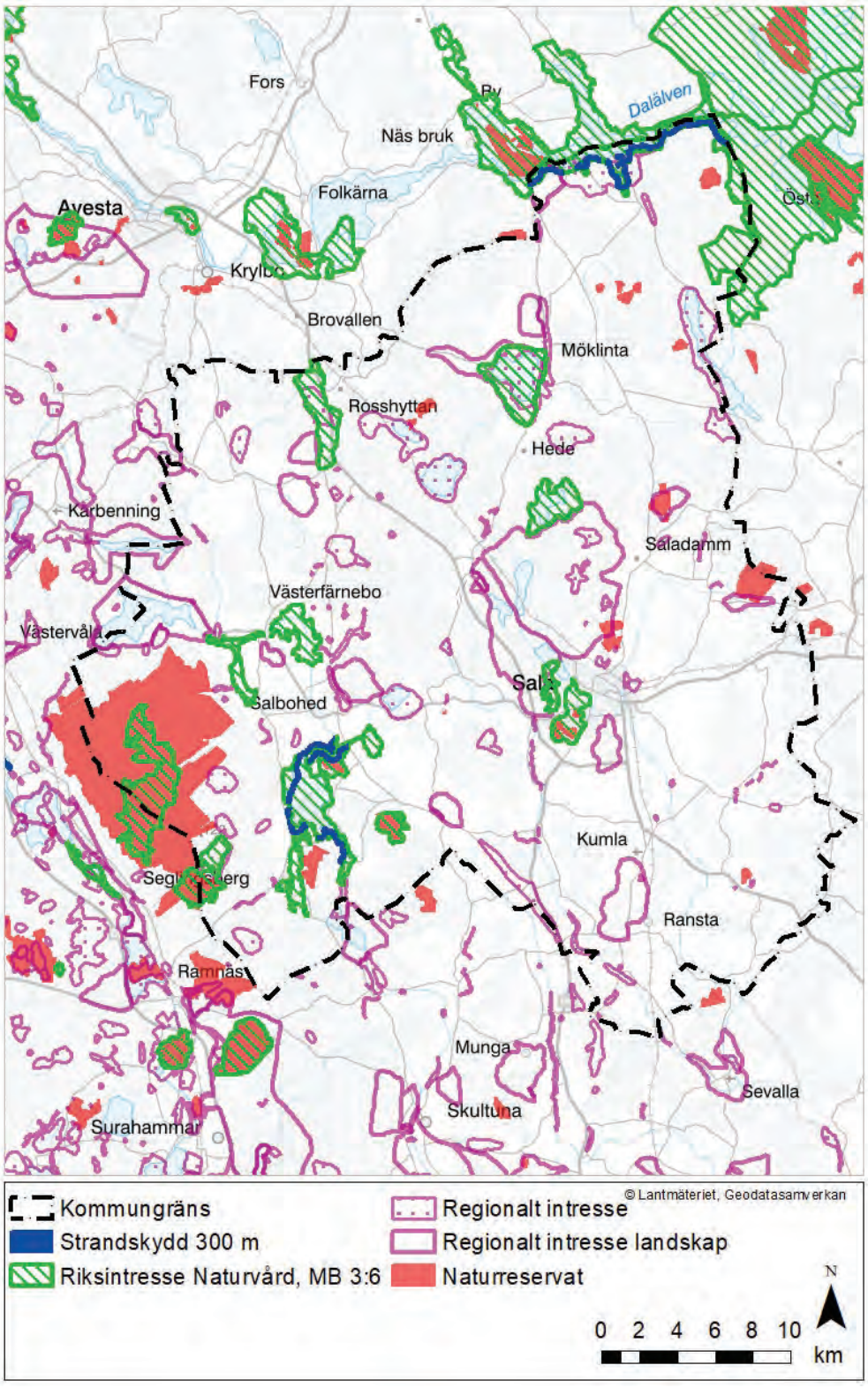

Figur 9. Karta med riksintressen, naturreservat (Naturvårdsverket, 2021) regionala intresse, och utökat strandskydd (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2023).

4.7 Vatten

4.7.1 GRUNDVATTEN

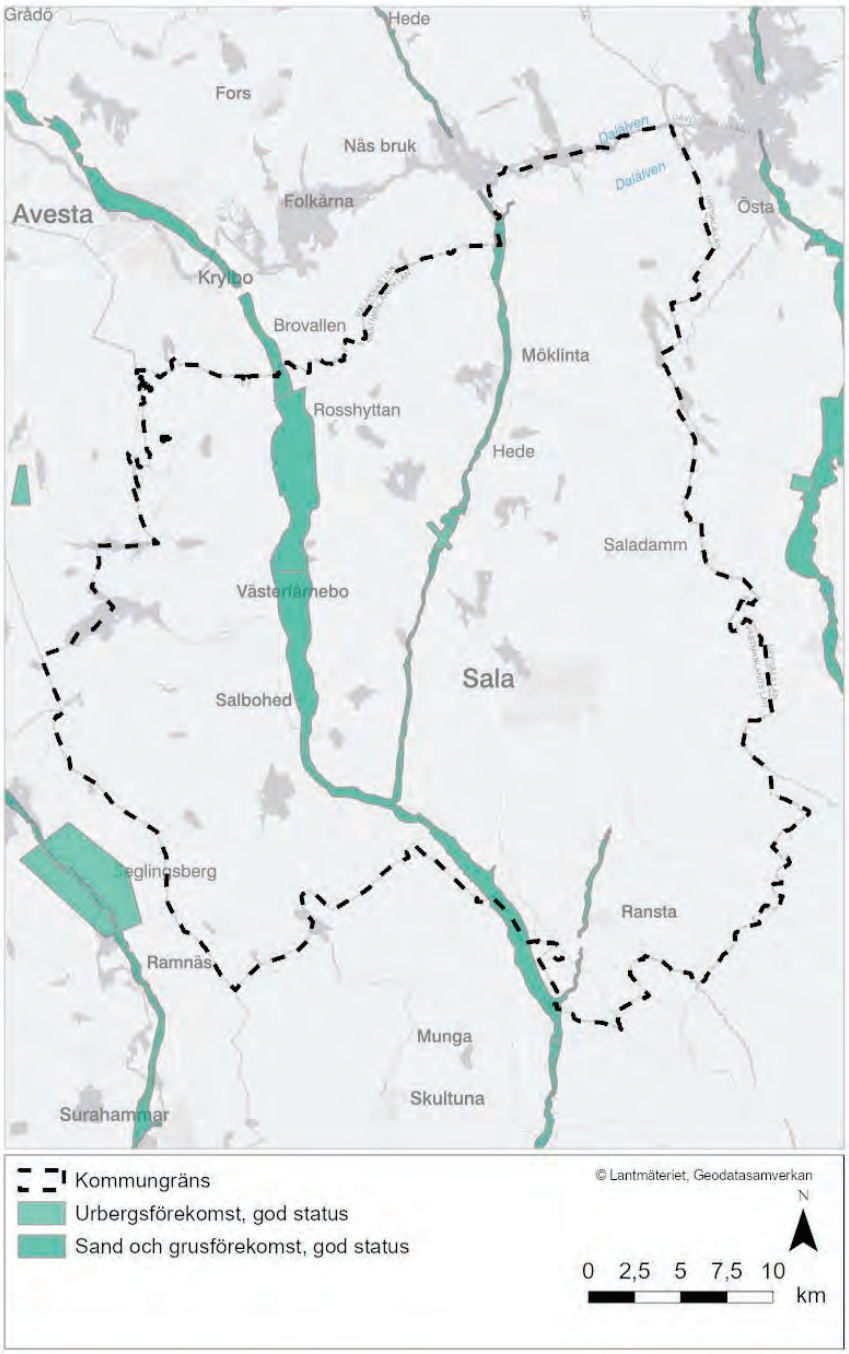

Figur 10. Grundvattnet är av god kvalitet i kommunen. Det är klassat som god kemisk status och god kvantitativ status (Vattenmyndigheterna, 2020).

Kommunen har åtta grundvattenförekomster och betydande påverkan på grundvatten i Sala kommun utgörs av påverkan från förorenade områden, jordbruk och från transport och infrastruktur (VISS områdesstatistik *förvaltningscykel 3* 2017-2021).

Sala kommuns dricksvattenförsörjning baseras på grundvatten som är av god kvalitet. Badelundaåsen, som ligger i kommunens västra delar, bildades under istiden för cirka 20 000 år sedan och består av isälvsmaterial, till största del sand och grus med god genomsläpplighet (SGU, 2013).

Grundvattenmätningar vid samtliga vattenverk de senaste åren har visat på sjunkande nivåer. Grundvattenbildningen i sydöstra Sverige kommer troligen att minska med 5–15 % fram till år 2100, jämfört med perioden 1961–1990, på grund av klimatförändringar (SGU, 2017). Bevattningsförbud har varit gällande under stora delar av 2019 samt sommaren 2018. Om grundvattennivåerna fortsätter att sjunka kan det leda till problem med dricksvattenförsörjningen när kommunens befolkning samtidigt växer.

Ingen av de kommunala vattentäkterna har ett fullgott skydd idag. Samtliga täkter har extrem känslighet i kombination med risker av trafik, järnväg, bekämpningsmedel, släckvatten och miljöfarlig verksamhet.

4.7.2 YTVATTEN

I Sala finns ett femtiotal sjöar varav flera som ligger norr om Sala stad ingår i ett stort dammsystem som utvecklats kring gruvnäringen. Längs kommunens nordöstra gräns flyter Dalälven. Såväl Svartån som Sagån flyter genom kommunen och avvattnar stora delar av kommunen. Det finns också större sjöar i kommunen som Hörendesjön, Fläcksjön, Storljusen och Storsjön.

Sala har ett vattenrikt skogslandskap med stora våtmarkskomplex i västra delen av kommunen och mot Dalälven. I sydost och runt Sala tätort mot Ransta slätten är marken flack och ligger 40–50 meter över havsytan och mot Västerfärnebo, Västerbykil och Möklinta fortsätter ett småbrutet slättlandskap vilket innebär att det är i dessa områden som de mer näringsrika slättsjöarna finns.

I VISS finns 71 konstaterade ytvattenförekomster i kommunen; 17 sjöar och 54 vattendrag. Inom kommunen finns även mindre sjöar och vattendrag men dessa är för små för att klassas som vattenförekomster och omfattas därav inte av miljökvalitetsnormer för ytvatten.

Miljökvalitetsnormen för ytvattenförekomsterna innebär att de ska uppnå god ekologisk och kemisk status vilket få ytvatten gör. Det beror främst på näringsämnesbelastning respektive atmosfäriskt nedfall. Ingen ytvattenförekomst i Sverige klarar normen för kvicksilver eller bromerad difenyleter. Kommunens ytvatten tillhör avrinningsområdena för Sagån, Svartån och Dalälven.

Sagån

Sagåns avrinningsområde täcker 857 km2 varav cirka två tredjedelar tillhör Sala kommun. Av områdets totala area utgör skogsmark 51 procent och jordbruksmark 37 procent. De övre delarna av Sagåns avrinningsområde, uppströms Sala, är sjörika och ligger i ett skogsdominerat landskap. Delarna nedströms Sala saknar nästan helt sjöar och domineras av ett öppet och skogfattigt jordbrukslandskap. Här är också graden av mänsklig påverkan påtaglig i form av rätningar, kanaliseringar och sjösänkningar. Ingen ytvattenförekomst som är klassad i avrinningsområdet uppnår god ekologisk status med avseende på näringsämnen eller förändrade habitat genom fysisk påverkan (ekologisk status). Den största delen av fosfortillförseln kommer från jordbruket. Andra betydande källor är enskilda avlopp, avloppsreningsverk och dagvatten. Sagån har även tydliga miljöproblem kopplade till fysiska förändringar som till exempel dammar samt onaturliga variationer i flöden på grund av att hela avrinningsområdets förutsättningar för utjämning av flöden historiskt förändrats. Problem med miljögifter finns också inom avrinningsområdet. Zink och/eller bly överskrider uppsatta gränsvärden i fem av vattenförekomsterna i anslutning till Sala tätort.

Svartån

Svartåns avrinningsområde börjar i bergslagslandskapet runt Målsjön i Norbergs kommun och ån mynnar i Mälaren i Västerås. Avrinningsområdet domineras av skogsmark men andelen jordbruksmark ökar ju närmare mynningen till Mälaren och Svartådalen man befinner sig. Svartåns avrinningsområde är 776 km2 och sträcker sig över fem kommuner i två län. Cirka hälften av området är beläget inom Sala kommuns gränser med tio ytvattenförekomster enligt VISS, varav fem är vattendrag och fem är sjöar och ingen av dessa uppnår god ekologisk status. Dessutom finns kommunens huvudsakliga dricksvattentäkter Hedåker/Viggbo/Nötmarken samt Knipkällan inom avrinningsområdet.

Dalälven

Dalälvens avrinningsområde sträcker sig in i kommunens norra delar. På grund av långvarigt luftnedfall av kvicksilver och den globala spridningen av bromerade flamskyddsmedel finns inget ytvatten som uppnår god kemisk status, inte heller inom Dalälvens avrinningsområde. De ytvattenförekomster som tillhör Dalälvens avrinningsområde som uppnår god ekologisk status är Storån, inloppet i Hovnäsfjärden, Tiån och Tisjön med tillhörande in och utlopp. Övriga ytvattenförekomster gör inte det.

Tabell 3 finns en sammanställning av kommunens ytvattenförekomster med tillhörande statusklassning (Vattenmyndigheterna, 2020).

Tabell 3. Sammanställning av kommunens ytvattenförekomster med statusklassning.

Namn	Vatten-typ	Status-klassning Ekologisk	Status-klassning Kemisk	Miljökvalitets-norm (enligt remitterat förslag 2021)
Herrgårdsbäcken	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God status 2033
Hovnäsfjärden	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God status 2027
Bysjön	Sjö	Måttlig	Ej god	God status 2027
Dalälven	Älv	God	Ej god	God status 2021
Storån	Vatten-drag	God	Ej god	God status 2021
Mårtsbobäcken	Vatten-drag	Ej klassat	Ej klassat	Ej klassat
Bärsjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Ej klassat
Mörtsjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Ej klassat
Rotfallssjön	Sjö	God	Ej god	Saknar norm
WA 26473560	Vatten-drag	God	Ej god	God status
WA 86174963	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God status 2027
Tiån (5)	Vatten-drag	God	Ej god	God status
Stora Bårsjön	Sjö	God	Ej god	Saknar norm
Inloppet Storsjön	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Storsjön	Sjö	Otillfreds-ställande	Ej god	God status 2033
Bergshyttån	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God status 2027

Stora Målsjön	Sjö	God	Ej god	Saknar norm
Gårbarken	Sjö	God	Ej god	Saknar norm
Bergshyttån	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Stenbarken	Sjö	God	Ej god	Saknar norm
Murån	Vatten-drag	Otillfreds-ställande	Ej god	God 2033
Bjurforsån	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Inloppet lasjön	Vatten-drag	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Prästhytteån (2)	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Gorgenbäcken	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Gorgen	Sjö	Måttlig	Ej god	God 2027
Svartån mellan Fläcksjön och Hörendesjön	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Hannsjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Gärsjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
WA 43758094		Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Utloppet av Gorgen	Vatten-drag	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
WA 84900950	Vatten-drag	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Stora Vallsjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Ej klassat
Valsjöbäck	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Igeltjärnen	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Lilla galltjärnen	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Hannsjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm

Gärsjöbäcken	Vatten-drag	Otillfreds-ställande	Ej god	God 2027
Kolbäcksån mellan stora Nadden och Virsbosjön	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Gnällbäcken	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Öjesjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Fläcksjön	Sjö	Måttlig	Ej god	God 2033
Kolbäcksån mellan Gnien och Stora Nadden	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Hällsjön	Sjö	Dålig	Ej god	God 2033
Bångbosjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Svartån mellan Fläcksjön och Hörendesjön	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	Norm 2027
Lillån, Särbobäcken, Ringvallabäcken, Myrbäcken	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Sagån (Hävaströmmen)	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2033
Hjulbäcken (5)	Vatten-drag	Måttlig	Ej God	God 2027
Sagån mellan Tingvastbobäcken och Herrängarn	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2033
Gussjön	Sjö	Måttlig	Ej god	God 2033
Storängsbäcken	Vatten-drag	Ej klassat	Ej klassat	Ej klassat
Gussjöbäck	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Ljömsebosjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Silvköparen	Sjö	God	Ej god	God 2021

Norra Tappebosjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Södra Tappebosjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Murån	Vatten-drag	Otillfreds-ställande	Ej god	God 2033
Skvalån/Storljusbäcken	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Storljusen	Sjö	Måttlig	Ej god	God 2027
WA 25556527	Vatten-drag	God	Ej god	God 2021
Gårbarken	Sjö	God	Ej god	God 2021
Stenbarken	Sjö	God	Ej god	God 2021
Lilljusen	Sjö	God	Ej god	
WA96037895	Vatten-drag	God	Ej god	God 2021
WA 90046463	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Lissjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Ej klassat
Stora Målsjön	Sjö	God	Ej god	
WA 68951992	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Storsjön (mynnar i storsjön)	Sjö	Otillfreds-ställande	Ej god	God 2033
Myrbäcken	Vatten-drag	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Tingvastbobäcken	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
Västerängsbäcken (5)	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2033
Lerbäcken	Vatten-drag	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Stävresjön	Sjö	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm

Gussjöbäck (Uppströms Gussjön, Stävresjön)	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027
WA54552062		Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Sagån mellan ”Sala flygplats” och mynningen till Lillån	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2033
Sagån mellan Sala flygplats och mynningen till Lillån	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2033
Skvalån (Sala norr om)/Lillån	Vatten-drag	Dålig	Ej god	God 2033
Mellandammen	Sjö/ damm	Ej klassat	Ej klassat	Saknar norm
Långforsen	Sjö/ damm	Måttlig	Ej god	God 2027
Sagån Hillingbäcken	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2033
Isätrabäcken (+ovan Isätrabäcken)	Vatten-drag	Otillfreds-ställande	Ej god	God 2033
Olof-Jons Damm	Damm	Måttlig	Ej god	God 2027
Hillingen	Sjö	Måttlig	Ej god	Saknar norm (hela del ARO God 2033)
Hallaren	Sjö	Dålig	Ej god	God 2033
WA 67381599	Vatten-drag	Måttlig	Ej god	God 2027

Idag uppnår kommunens ytvatten god ekologisk status, vilket är miljökvalitetsnormen (MKN) för vatten, enligt diagrammet, se Figur 11.

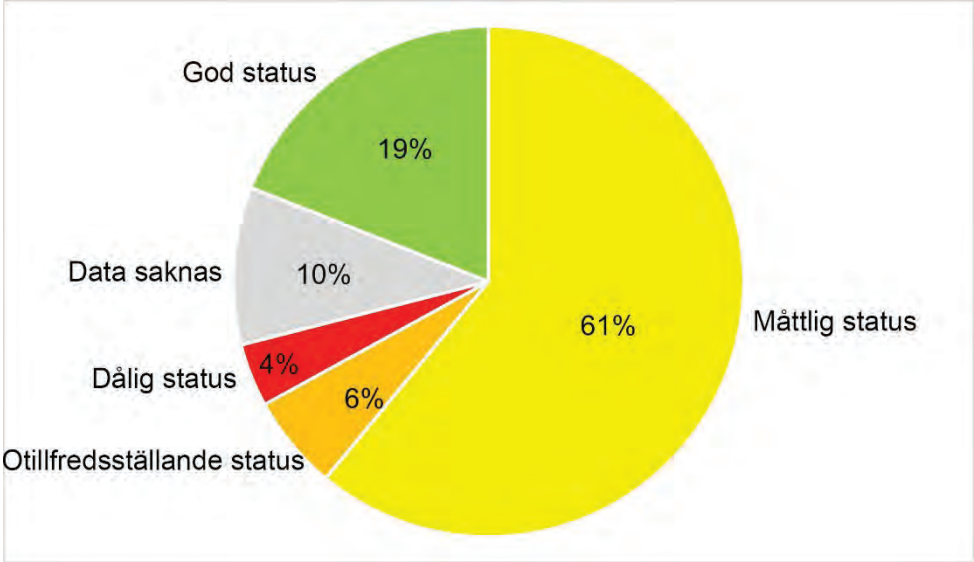

Figur 11. Diagrammet visar fördelning av status för kommunens ytvatten. 61 % har måttlig status, 4 % har dålig status, 6 % har otillfredsställande status och 19 % har god status. För 10 % saknas data gällande status.

4.8 Naturresurser

4.8.1 JORD- OCH SKOGSBRUKSMARK

Jord- och skogsbruk är av nationellt intresse enligt 3 kapitlet 4 § miljöbalken, vilket innebär att brukningsvärd jordbruksmark endast får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintresse och det inte kan ske genom att annan mark tas i anspråk.

Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Sala kommun har jämfört med riket en högre andel jordbruksmark och produktiv skogsmark. Det finns nästan fem gånger mer åkermark än i landet som helhet, 22,58 % av markarealen i kommunen är åkermark och i landet som helt är den siffran 4,79 %. Den produktiva skogsmarken är 60,73 % av markarealen i Sala jämfört med 44,05 % i landet. Den improduktiva skogsmarken är dock lägre i Sala än i landet, 2,2 % i Sala jämfört med 8,35 % i landet (Statistiska centralbyrån, 2020).

4.8.2 ÄMNEN OCH MATERIAL

I kommunen finns två bergtäkter, en torvbrytning och en grustäkt. Det är Sörgärsbo bergtäkt, Tistbrottet bergtäkt, Lånsta grustäkt och Göklundamossen där torv och lera bryts.

4.9 Klimatpåverkan och klimatanpassning

Klimatförändringarna kallas ofta vår tids stora ödesfråga och globalt är mer än en halvering av utsläppen nödvändigt för att ökningen av medeltemperaturen inte ska överstiga 1,5 grader. Sala kommun har i *Energi-och klimatstrategi för Sala kommun* angivit mål för att minska klimatpåverkan fram till 2030 genom fossiloberoende transporter och effektiv förnybar energiförsörjning (Sala kommun, 2019). Med utblick mot 2045 ska även konsumtionsbaserade utsläpp minska och ett nyckeltal som bevakas är koldioxidutsläppen per invånare och år som ska understiga 1 ton år 2030 (Sala kommun, 2019).

Sverige kommer inte kunna isolera sig från klimatförändringarnas effekter som förväntas innebära en förändrad årsmedeltemperatur, ökad risk för skyfall och översvämningar men också ökad risk för torka och värmeböljor på sikt.

Konsekvenserna av klimatförändringarna riskerar att innebära skadekostnader om inte tillräckliga åtgärder vidtas. Kraftig nederbörd befaras till exempel medföra skador på vägar och byggnader samt ökade påfrestningar på de kommunala vatten- och avloppssystemen. Behovet av komfortkyla beräknas öka på grund av fler och längre perioder av värmeböljor och extremare temperaturer under sommarmånaderna. Värmeböljor kan också orsaka ökade vårdkostnader. Kostnader för räddningstjänst kan komma att öka då extremväder kräver en högre beredskap för naturolyckor och fler insatser.

Sårbarheten för skogsbränder samt för angrepp från skadedjur har visat sig hög i skogarna i och omkring kommunen, se Figur 12. Känslighet för torka har också kunnat konstateras som ett hot mot kommunens dricksvattenförsörjning som idag helt baserats på grundvatten.

Problem med översvämningar har också förekommit i kommunen och planering utmed kommunens sjöar och vattendrag behöver ske med hänsyn till översvämningsrisker också med hänsyn till kommande klimatförändringar. En lösning är uppströmsarbete som resulterar ökad kapacitet att hantera flöden i skogar och tätorter genom lokalt omhändertagande så att översvämning för nedström liggande egendom och framför allt odlingsmark inte riskeras.

Kommunens främsta klimatanpassningsmål är att Sala kommun år 2030 är väl anpassat till de konsekvenser som klimatförändringarna väntas och att en klimatanpassningsåtgärd per år ska genomföras.

Värmeböljor

Den globala klimatförändringen verkar även på lokal nivå. Fram till nästa sekelskifte kommer vintrarna i Sala kommun bli varmare, nederbörden rikligare och flödena i vattendragen förändrade. Årsmedeltemperaturen i kommunen beräknas öka under den närmaste 100-årsperioden från cirka 5°C till drygt 9°C och ökningen kommer att vara störst vintertid, detta medför en längre växtsäsong och att medeltemperaturen vintertid kommer att ligga kring ett par plusgrader med mindre snö, tjäle och is som följd. Det är även vintertid som den största nederbördsökningen är att vänta, en ökning med cirka 40 procent jämfört med idag. Ökningen sommartid är marginell. På grund av ett allt varmare klimat blir det alltmer sannolikt att kommunen kommer utsättas för extrema värmeböljor.

Översvämning av vattendrag/skyfall

Sala stad är belägen direkt nedströms Sala silvergruvas dammsystem. Ett brott på en dammvall eller en eller en överspolning skulle direkt påverka bebyggda delar av staden. Sagån och Svartån drabbas av återkommande översvämningar i samband med vårfloden. Normalt är det strandängar och i vissa fall åkermark som översvämmas. Det förekommer också att åarna drabbas av höga flöden vid andra tillfällen under året till följd av nederbörd. Lågpunktskartering finns för kommunen och behöver också beaktas i samband med markanvändning. Vid dessa tillfällen händer det att åkermark med växande gröda förstörs, med ekonomisk skada för bönderna som följd. Hörendesjön är dämd med en mindre kraftverksdamm. Om denna tillåts släppa ut vatten i för stor omfattning, påverkas Svartån kraftigt. Dalälven riskerar att översvämmas på några sträckor norr om Möklinta, vid höga flöden, detta visar den utredning som vattenregleringsföretagen genomfört avseende Dalälven. Översvämningsrisk föreligger främst vid 100-årsflöde eller vid ett dammbrott någonstans i Dalälven.

Skogsbränder

Sala kommun drabbades sommaren 2014, tillsammans med Surahammar, Fagersta och Norberg av en stor skogsbrand som ödelade 14 000 hektar skogsmark, varav största delen i kommunen och delar av området har blivit naturreservat och ekopark. Sommaren 2018 drabbades Sala igen av skogsbränder men inte lika omfattande den gången.

Skred, ras och erosion

Figur 13 visar var det i kommunen finns risk för skred, ras och erosion. I kommunen finns risk i tätorten Sala utmed ån och vid Varmsätra. Inom stabilitetszon 1 finns förutsättningar för initiala spontana eller provocerade skred och ras. Inom stabilitetszon 2 saknas förutsättningar för initiala skred eller ras, men zonen kan komma att beröras av skred och ras som initieras inom angränsande stabilitetszon I.

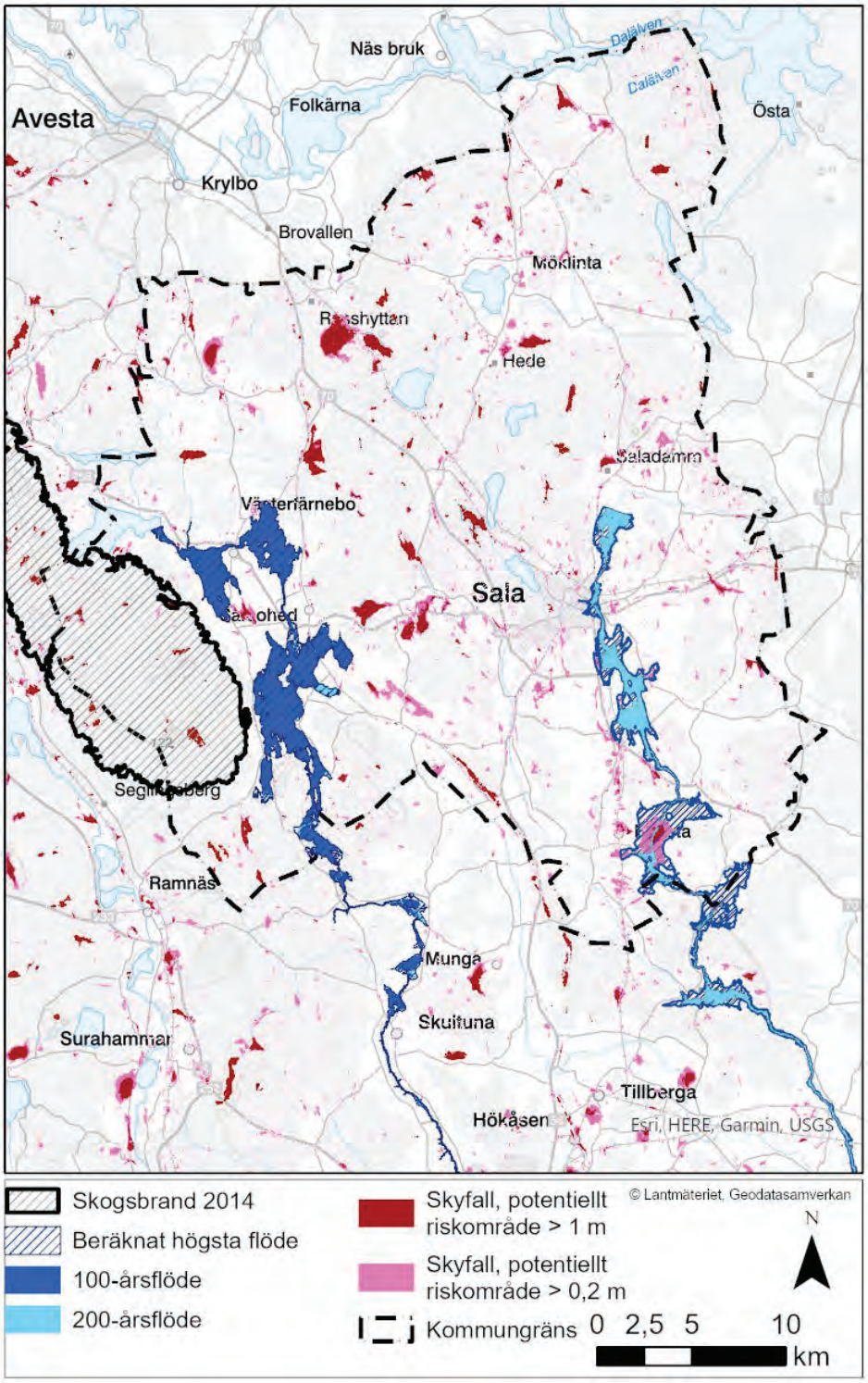

Figur 12. Karta över områden som visar på klimatpåverkan och var anpassningar kan behöva ske (Länsstyrelsen Västmanlands län, 2023).

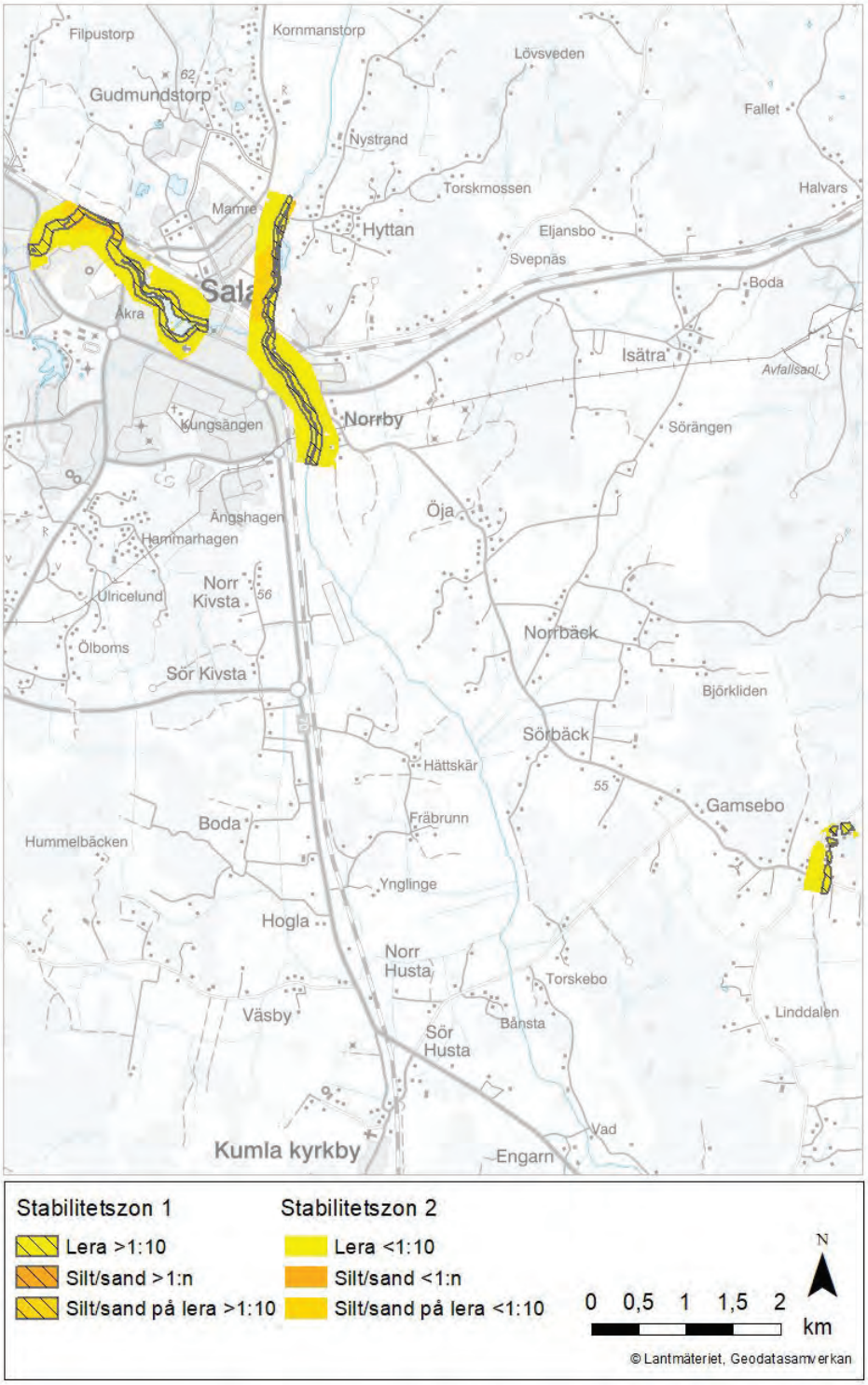

Figur 13. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har tagit fram en karta över var det finns risk för skred, ras och erosion (Statens Geotekniska Institut (SGI), 2023).

5 ALTERNATIV

5.1 Huvudalternativ – Planförslaget

Översiktsplan för Sala kommun 2050 har ett hållbarhetsfokus och utgår i sina mål, strategier samt mark- och vattenanvändning från FN:s globala hållbarhetsmål. Målåret är satt till 2050 och framtagen struktur skapar förutsättningar för utveckling i främst Sala stad och utpekade större orter på landsbygden.

Översiktsplanen har arbetats fram genom en sammanhållen arbetsprocess där miljö-och hållbarhetsaspekter är integrerade vid framtagande av förslag till mark- och vattenanvändningen i kommunen. Utvecklingsinriktningen och utvecklingsprinciperna redovisar den övergripande inriktningen i översiktsplanen och är vägledande i fortsatt utveckling och i beslut för kommunen. Utvecklingsinriktningen visar hur kommunens bebyggelsestruktur, grönstruktur och infrastruktur ska utvecklas, värnas och bevaras för att bli långsiktigt hållbar och robust.

Utvecklingen föreslås främst ske i Sala stad och i de utpekade servicenoderna Ransta, Västerfärnebo och Möklinta. Servicenoder är orter som har en högre nivå av service och befolkningsmängd samt vars geografiska läge medför att stora delar av kommunens invånare kommer att ha närhet till dem. I dessa orter ska den offentliga servicen utvecklas och fungera som närmsta centrum, mötesplats och kommunikationsnod för sin ort och sitt omland. Utvecklingsorter är ett antal orter inom Sala kommun (Varmsätra, Kumla kyrkby, Kila, Sätra brunn, Salbohed, Hedåker, Broddbo och Saladamm) som idag har ett grundläggande utbud av offentlig service som till exempel skola eller förskola. Servicenoderna och utvecklingsorterna bildar tillsammans tre olika områden: ett i söder, ett i norr och ett i väster. Inom områdena ska orterna kopplas ihop och komplettera varandra. Alla orter inom områdena ska ha bra tillgänglighet till sin servicenod, genom väg, kollektivtrafik samt gång- och cykelkoppling.

Verksamhetsområden föreslås utvecklas i lägen med närhet till god infrastruktur.

Områden för industri föreslås i lägen där avstånd till bebyggelse kan möjliggöras samt med närhet till infrastruktur.

Grönstrukturen utvecklas och kopplas ihop. Nya områden för friluftsliv och rekreation skapas och tillgängligheten till Salas natur förstärks.

Trafikinfrastrukturen utvecklas med fokus på gående och cyklister.

Fyra utvecklingsprinciper är framtagna för att förklara utvecklingsinriktningens innehåll och inriktning.

Följande principer är vägledande för efterföljande mark- och vattenanvändning:

- Utveckla, bevara, förvalta och tillgängliggöra Sala kommuns identitet och rika natur- och kulturmiljöer, för ekosystemtjänster som livsmedelsproduktion, träråvara, biologisk mångfald, klimatanpassning och rekreation.
- En flerkärnig och varierad ortstruktur med Sala stad som tyngdpunkt
- Utveckling ska prioriteras där det finns skola, service, kollektivtrafik och infrastruktur för att stärka det lokala samhället
- Ett sammankopplat Sala och en region med hållbara transporter och utvecklade kommunikationsstråk.

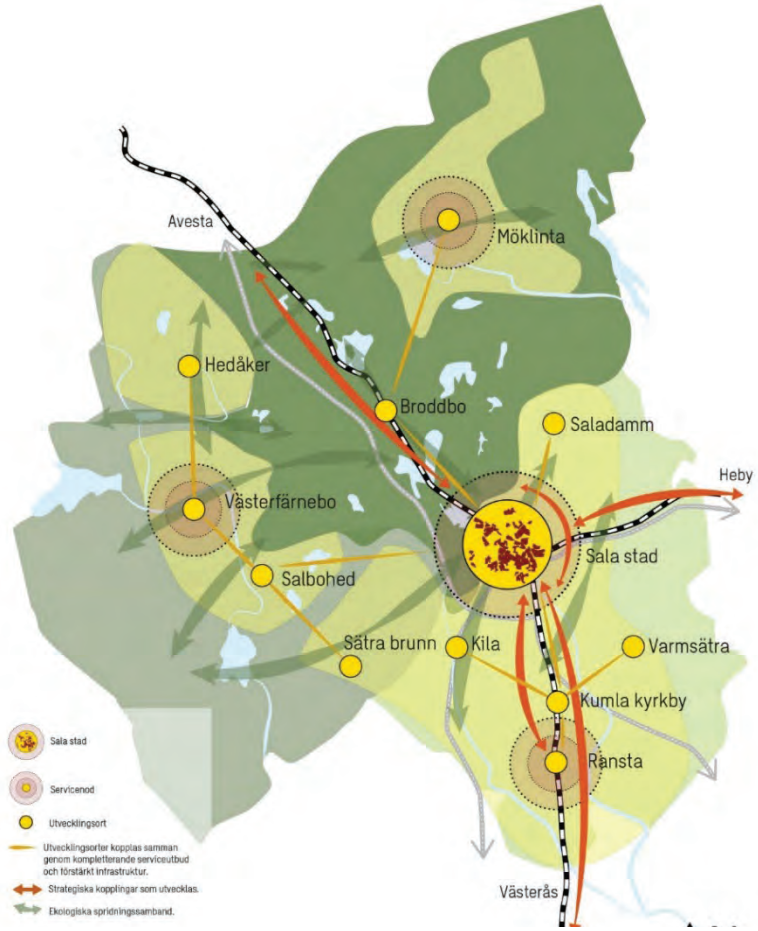

Figur 14. Utvecklingsinriktning med huvudorten Sala, servicenoder och utvecklingsorter. Gröna pilar pekar ut ekologiska samband och röda strategiska kopplingar som kan utvecklas. Utvecklingsorter kopplas samman, gula linjer på kartan, genom kompletterande serviceutbud och förstärkt infrastruktur.

5.2 Nollalternativ

Nollalternativet beskriver den förväntade utvecklingen i Sala kommun om inte förslaget till ny översiktsplan antas. I nollalternativet bedöms *Plan för Sala ekokommun* från 2002, *Plan för Sala stad* (fördjupning av översiktsplanen) från 2014 och fördjupad översiktsplan för gruvområdet i Sala med omgivningar från 2003, vara de strategiska dokument som ger vägledning vid planering av kommunens markanvändning.

I *Plan för Sala ekokommun* anges att ny bebyggelse ska vara småhus och ske i bykaraktär. En utveckling ska ske inom näringarna turism och jordbruk. Arealen åkermark ska bibehållas eller öka.

I *Plan för Sala stad* utgörs planområdet inte bara av staden utan även av ett mindre markområde utanför staden. Anledningen till avgränsningen är att det ansågs vara viktigt att belysa samspelet mellan stad och land. Framtidsbilden i den fördjupade översiktsplanen är år 2024 och den anger att Sala då ska vara en unik och attraktiv småstad samt ha en skön atmosfär. Det ska vara nära till allt med fantastiska lägen. Det ska finnas mycket att se och göra.

Visionen i *Plan för Sala stad* är att Sala år 2024 ska ha 25 000 invånare. Planen tar höjd för detta och redovisar utvecklingsområden för både bostäder och verksamheter som hanterar detta mål. Planen innebär en bostadsutveckling med cirka 2000 nya bostäder.

Attraktiva lägen för bostäder anges vara centrala, vatten- och naturnära. En stor del av bostadsbehovet bedöms kunna täckas genom förtätningar i staden. Norrmalm, Viksberg, Hammarhagen och Ängshagen är områden där större utveckling av bostäder beskrivs kunna ske. Runt dammsystemet finns fritidshus som föreslås omvandlas successivt till permanentboende. I dessa områden kan även mindre förtätning ske. I nordväst ligger Långforsen som är en attraktiv utbyggnadsriktning för nya bostäder.

Norr om järnvägen finns mycket oexploaterad mark. Läget intill järnvägsstationen, men även närheten till stadskärnan, är en stor potential. Söder om staden föreslås två utbyggnadsriktningar: Hammarhagen respektive Ängshagen. Hammarhagen erbjuder ett lantligt boende med möjlighet till hästhållning samtidigt som det är cykelavstånd till stadskärnan. Ängshagen erbjuder tomter för den som vill bygga sitt drömhus med närhet till handel, skola och naturområden. Mellan Hammarhagen och Ängshagen ligger Sörskogen – en av stadens viktigaste gröna kilar som anges ska bevaras som sådan.

För verksamheter gäller att hitta attraktiva lägen i staden för nyetableringar. Faktorer som påverkar attraktiviteten är bland annat närhet till kommunikationer, skyltlägen och tomtstorlekar. *Plan för Sala stad* föreslår att Fridhem blir stadens tydligaste utvecklingsområde för verksamheter. Nybo, längs med Enköpingsvägen och Evelund är andra exempel.

Grönskan kring dammsystemet och de större gröna stråken in i staden, Sörskogen, Salakalken/Lärkbacken är exempel på vad som anges som viktiga gröna områden.

Plan för Sala stad anger förutom förtätning en viss utveckling på jord- och skogsbruksmark.

En fördjupad översiktsplan för gruvområdet i Sala med omgivningar togs fram 2003 med syfte att få fram kommunala riktlinjer och anvisningar för hur riksintressena i området ska tillgodoses. I syftet ingick också att arbeta fram riktlinjer för områdets fortsatta utveckling och bevarande, samt att ange en framtida markanvändning.

Generellt gäller i den fördjupade översiktsplanen att om konflikt uppstår mellan riksintressen ska kulturmiljövärdena prioriteras i första hand, därefter naturvård och sist intresset för värdefulla ämnen och material. I det fall vägintresse finns, ska det prioriteras i sista hand. Centralt anges att inga nybyggnader får ske. I omgivningarna kan dock viss utveckling medges. Finntorpsbrottet föreslogs som naturreservat.

Nollalternativet bedöms innebära följande:

- 2000 nya bostäder fram till 2024
- förändringsområdena är lokaliserade till Norrmalm, Viksberg, Hammarhagen och Ängshagen samt Långforsen i nordväst för utbyggnad av bostäder
- utveckling av verksamheter Fridhem, Nybo, längs med Enköpingsvägen och Evelund.
- viktiga gröna områden och kilar in i staden är i den fördjupade översiktsplanen grönskan kring dammsystemet och de större grönkilarna in i staden, Sörskogen och Salakalken/Lärkbacken samt Sahlberget, kring Sala silvergruva
- ett vägreservat finns inlagt mellan väg 56 och i nordöstlig riktning mot väg 72, som går mot Uppsala.

Bostadsutveckling och utveckling av verksamheter planeras genom förtätning och utbyggnad på jordbruksmark samt till viss del i skogsmark, Långforsen i nordväst. Riksintresse för väg 56/70 ligger på jordbruksmark. Även utveckling av verksamhet är lagd på jordbruksmark och i anslutning till befintliga verksamhetsområden. Utmed Uppsalavägen anges att en utveckling kan ske mot sällanvaruhandel, även det på jordbruksmark.

5.3 Bortvalda alternativ

Enligt 6 kapitlet 11 § miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla en identifiering, beskrivning och bedömning av rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte och geografiska räckvidd. Då planen utgör en översiktsplan som behandlar kommunens vision inom kommunens gränser är inga andra geografiska alternativ aktuella. Det som kvarstår är rimliga alternativ med hänsyn till planens syfte. Planens syfte är att bidra till att uppnå de nationella målen i form av miljökvalitetsmål och Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling, regionala samt kommunala strategier, styrdokument och mål kopplade till mark- och vattenanvändning.

Det här dokument beskriver effekter och konsekvenser av översiktsplanen och nollalternativet. Under processen har dock andra alternativ diskuterats men bedömts som inte rimliga. De alternativ som diskuterats och avfärdats är:

Koncentration till utveckling av Sala stad

För att minska transportbehovet och öka underlag för kollektivtrafik har ett scenario varit att koncentrera utvecklingen till Sala stad. I täta områden tenderar resandet med bil i allmänhet att minska vilket kan innebära fördel för kollektivtrafik, gång- och cykelresor.

Risk med alternativet som framkommit är att grönområden i staden tas i anspråk för bebyggelse och förtätning av staden. Människor söker sig ofta till grönområden och är viktiga för möjlighet till friluftsliv och rekreation. Grönområden är också viktiga för den biologiska mångfalden och har höga kulturhistoriska värden. För att säkerställa en fungerande grön infrastruktur handlar det också om var ny bebyggelse anläggs.

Även ur ett socialt perspektiv på landsbygden har alternativet bedömts som mindre bra. Det finns också risk för att ny bebyggelse kommer i konflikt med förorenad mark och med områden som riskerar att översvämmas. Ny bebyggelse i Sala stad och dess närhet kan påverka kulturmiljövärden i staden negativt. Det kan också bli ett minskat utbyte mellan stad och land.

Spridd bebyggelse

Alternativet innebär nya bebyggelseområden och utspridd, spontant uppkommen bebyggelse som kännetecknas av låg bebyggelsetäthet, hög markkonsumtion och högt bilanvändande. Områdena är ofta byggda på jungfrulig mark och belägna i stadens eller orternas periferi eller på landsbygden med låg tillgång till kollektivtrafik, service och kommunalt vatten och avlopp. Det gör de mindre fördelaktiga ur ett resurseffektivt samhälls- och miljöperspektiv. Risk finns för försämrad service och att det leder till att klimatmål inte nås.

Bägge dessa alternativ har avfärdats under processen till förmån för planförslaget som är en kompromiss mellan dessa två alternativ.

6 BEDÖMNING AV PLANFÖRSLAGETS KONSEKVENSER

6.1 Människors hälsa och säkerhet

6.1.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

6.1.1.1 Friluftsliv och rekreation

Mycket stor konsekvens innebär stor effekt på nationella intressen eller att områden och strukturer med unika kvaliteter försvinner.

Stor konsekvens innebär en stor eller måttlig, varaktig effekt på nationella intressen, eller en stor, varaktig effekt på regionala eller lokala intressen. Det kan även innebära att områden och strukturer med unika kvaliteter skadas drastiskt.

Måttlig konsekvens innebär en liten, varaktig effekt på nationella eller regionala intressen eller en måttlig, varaktig effekt på lokala intressen. Det kan också vara en stor tillfällig effekt eller att viktiga samband och strukturer försvagas. Måttlig konsekvens kan även innebära att värden inom områden med unika kvaliteter skadas förändras, men värdet av helheten kvarstår.

Liten konsekvens innebär en liten, varaktig effekt på regionala eller lokala eller måttlig tillfällig effekt på regionala eller lokala intressen. Viktiga samband och strukturer bibehålls. Enskilda objekt som inte är betydelsebärande för helheten försvinner.

För friluftsliv och rekreation har Boverket tagit fram rekommendationer där närparker bör helst ligga inom 50 meter från bostaden, lokalparker inom 200 meter och stadsdelsparker inom 500 meter samt större områden som upplevs som orörda bör ha en täckningsgrad om minst 300 till 400 kvadratmeter per invånare.

6.1.1.2 Buller, förorenade områden, farligt gods och luftkvalitet

Mycket stor konsekvens uppstår då det är en stor eller måttlig störning (över riktvärden), för hela tätorter eller stadsdelar under lång tid.

Stora konsekvenser uppstår då det är en stor eller måttlig störning under lång tid (över riktvärden) för glesbebyggda områden och en måttlig konsekvens när det är en stor eller måttlig under kort tid. Det kan även vara en liten störning (under riktvärden) under lång tid.

Liten konsekvens då det är en liten störning under kort tid (under riktvärden).

Enligt rådande förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader (2015:216) bör buller från spårtrafik och vägar inte överskrida 60 dBA ekvivalent ljudnivå vid en bostadsbyggnads fasad och 50 dBA ekvivalent ljudnivå samt 70 dBA maximal

ljudnivå vid en uteplats. För bostadsbyggnader om högst 35 kvadratmeter är riktvärdet för ekvivalentnivån vid fasad i stället 65 dBA. Reglerna tillämpas vid ny bebyggelse, nya detaljplaner och bygglov. För äldre och befintlig bebyggelse kan andra riktvärden gälla utifrån de regler som gällde vid tidpunkten för byggande.

Riktvärden som använts att jämföra föroreningshalter är hämtade från Naturvårdsverkets riktvärden för förorenad mark (Rapport 4638 och Rapport 5976). Riktvärdena har utarbetats för två olika markanvändningstyper:

1. Känslig Markanvändning (KM), begränsar inte val av markanvändning. Alla grupper av människor (barn, vuxna, äldre) kan vistas permanent inom området under en livstid. De flesta markekosystem samt grundvatten och ytvatten inkluderas i benämningen.
2. Mindre Känslig Markanvändning (MKM), begränsar val av markanvändning till kontor, industrier eller vägar. De exponerade grupperna antas vara personer som vistas i området under sin yrkesverksamma tid samt barn och äldre som vistas i området tillfälligt. Markkvaliteten ger förutsättningar för markfunktioner som är av betydelse vid mindre känslig markanvändning, till exempel kan vegetation etableras och djur tillfälligt vistas i området. Grundvatten på ett avstånd av cirka 200 meter samt ytvatten inkluderas i benämningen.

För transporter av farligt gods tillämpar Länsstyrelsen Västmanlands län en riskpolicy som innebär att riskhanteringsprocessen ska beaktas i framtagande av detaljplaner inom 150 meter från vägar och järnvägar med transporter av farligt gods.

Miljökvalitetsnormer för luft är antingen så kallade gränsvärdesnormer för föroreningsnivåer i utomhusluft som inte får överskridas, eller så kallade målsättningsnormer som ska eftersträvas. De flesta miljökvalitetsnormerna för luftkvalitet är gränsvärden som ska följas och som inte får överskridas.

6.1.2 KONSEKVENSER

6.1.2.1 Friluftsliv och rekreation

Utvecklingsinriktningen för Sala lyfter kommunens rika kultur- och naturmiljöer och de ska ses som en resurs som utvecklas, värnas, tillgängliggörs och integreras med en varsam bebyggelseutveckling. Effekterna av att översiktsplanen pekar ut gröna stråk och grönområden som ska upprätthållas och förstärkas i tätorterna är att det är gynnsamt för friluftsliv och rekreation, speciellt för äldre och barn, som generellt är mer beroende av lokala ytor inom promenadavstånd än andra grupper med ökad rörlighet.

Ett tillägg till översiktsplanen föreslås för Landsbygdsutveckling I Strandnäralägen (LIS) varför bedömning inte görs här.

Transportleden norra länken riskerar att få barriäreffekt på utpekat grönområde utmed Sagån i norra delen av tätorten Sala.

Översiktsplanen pekar ut så kallade återhämtningslandskap, vilket är positivt för folkhälsan då de ska erbjuda möjlighet till att uppleva ostördhet och för att ge möjlighet till återhämtning.

Sammantaget bedöms konsekvenserna för människors hälsa kopplat till friluftsliv och rekreation som små till måttligt positiva.

6.1.2.2 Buller, förorenade områden, farligt gods och luftkvalitet

Planförslaget innebär utveckling av bostäder i anslutning till vägar vilket ger effekten att fler kan utsättas för ohälsosamt buller om inga åtgärder vidtas. Buller kan medföra sömnstörningar och öka risken för hjärt- och kärlsjukdomar som höjt blodtryck, hjärtinfarkt och stroke. Buller kan även inverka på talförståelsen och kommunikationen, försvåra inlärning och ge en sämre prestation. Höga bullernivåer kan också bli ett hinder för en god livskvalitet genom att exempelvis aktiviteter, vila, avkoppling eller sömn störs. Översiktsplanen pekar inte ut tysta eller stora opåverkade områden, vilket bedöms som negativt tillsammans med planförslagets inriktning på tätare bebyggelse och ökad framkomlighet för vägtrafiken. Lokalt bedöms det kunna öka risken för bullerstörning och medföra måttliga negativa hälsokonsekvenser, dock pekar översiktsplanen ut återhämtningslandskap där det har tagits hänsyn till flera sinnen.

Flera områden inom planområdet har misstänkta föroreningar. Förorenade områden ska utredas innan planläggning för att säkerställa genomförbarheten. När förorenad mark saneras i samband med genomförandet av planen får det måttligt till stora positiva konsekvenser.

Planförslaget innebär en utveckling av främst verksamheter utmed väg 56 och 70. Konsekvenserna av förslaget kan innebära ökad risk för olyckor med farligt gods om inga åtgärder vidtas. Transport med farligt gods sker på väg som går över Badelundaåsen, som inte omfattas av skydd. Förslag till översiktsplan har tagit hänsyn till detta och inte föreslagit exploatering utmed åsen. Det inte är enbart transporter av farligt gods som är riskfaktorer för till exempel skydd av dricksvatten. En lastbils egen bränsletank är fullt tillräcklig för att kunna slå ut en vattentäkt.

Genom att flytta tungt trafikerade trafikleder från tätorterna kan luftkvaliteten och buller förbättras, detta hänvisar till förbifarten till Sala stad (söder om).

Genom att tillgängliggöra gång-, cykel- och kollektivtrafik så att behovet av att äga bil och biltrafiken därmed minskar kan luftkvaliteten förbättras. Översiktsplanens utvecklingsinriktning framför planeringsprinciper så att

möjligheten till gång-, cykel- och kollektivtrafik ökar liksom mötesplatser och digitala möjligheter minskar också behovet att resa.

Sala kommun är utpekat problemområde för småskalig vedeldning av SMHI. Vedeldning är en av de största källorna till hälsofarliga luftföroreningar i Sverige. Möjlighet till förnybar och effektiv energiförsörjning är ett prioriterat mål i Sala kommuns Klimatstrategi och den långsiktiga planeringen av Sala kommun som ska växa, behöver ske med hänsyn till det varför utvecklingsinriktningen fokuserar bebyggelseutvecklingen kring befintliga tätorter bland annat. Konsekvenserna för luftkvaliteten bedöms som obetydliga.

6.1.3 SAMLAD BEDÖMNING

6.1.3.1 Friluftsliv och rekreation

Sammantaget bedöms planförslagets konsekvenser som små till måttligt positiva för människors hälsa då föreslagna åtgärder som utpekade stråk och grönområden för friluftsliv och rekreation på flera håll stärker och ger möjligheter till utveckling. En osäkerhet råder kring om mark tas i anspråk i strandnära lägen då det skjuts fram till ett tillägg till översiktsplanen.

6.1.3.2 Buller, förorenade områden, farligt gods och luftkvalitet

Förtätning och ökad framkomlighet för vägtrafiken bidrar till risk för försämrad luftkvalitet- och bullersituation i enskilda områden. Sammantaget bedöms konsekvenserna som obetydliga till små positiva om sanering av förorenad mark sker.

6.1.4 MÖJLIGA ÅTGÄRDER

6.1.4.1 Friluftsliv och rekreation

Bostadsnära natur gynnar äldre, personer med funktionsvariationer och barn. Den riktlinje om avstånd till bostadsnära natur som planen har kan kompletteras med riktlinjer för tillgång och avstånd. Att ha närpark inom 50 meter från bostaden är en rekommendation av Boverket som kan studeras vid kommande detaljplanering (Boverket, 2007).

Gestaltning och utformning av tillkommande bebyggelse kan uppmuntra till mer rörelse, lek, sociala möten eller vila, vilket kan utredas i kommande detaljplanering.

När det inte går att undvika, minimera, återställa skador kan kompensation föreslås.

6.1.4.2 Buller

Planförslagets övergripande riktlinjer för hanteringen av buller syftar till att följa de nationella riktvärdena. Inför den fortsatta planeringen föreslås att utreda och

peka ut både betydande bullerkällor och deras effekter, samt bullerutsatta områden i kommunen.

6.1.4.3 Förorenade områden

I det fortsatta arbetet med markföroreningar rekommenderas att i samband med ny exploatering utreda föroreningssituationen. Utveckla dagens, eller upprätta nytt) register/databas, avseende genomförda provtagningar med fokus på bland annat metaller inom kommunen.

6.1.4.4 Farligt gods

Inom 150 meter från transportled för farligt gods ska risksituationen beskrivas och bedömas vid planläggning, vid nybyggnation och vid ianspråktagande av mark. Även vid åtgärder inom 100 meter från en bensinstation ska risksituation och olägenhet för människor och miljö analyseras och bedömas.

6.1.4.5 Luftkvalitet

En kartläggning av energiförbrukning behöver göras.

Tillgängliggöra effektiva och förnybara energiförsörjningsalternativ för alla invånare.

6.2 Kulturmiljö och landskap

6.2.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

Mycket stor konsekvens innebär stor effekt på nationella intressen eller att områden och strukturer med unika kvaliteter försvinner.

Stor konsekvens innebär en stor eller måttlig, varaktig effekt på nationella intressen, eller en stor, varaktig effekt på regionala eller lokala intressen. Det kan även innebära att områden och strukturer med unika kvaliteter skadas drastiskt.

Måttlig konsekvens innebär en liten, varaktig effekt på nationella eller regionala intressen eller en måttlig, varaktig effekt på lokala intressen. Det kan också vara en stor tillfällig effekt eller att viktiga samband och strukturer försvagas. Måttlig konsekvens kan även innebära att värden inom områden med unika kvaliteter skadas förändras, men värdet av helheten kvarstår.

Liten konsekvens innebär en liten, varaktig effekt på regionala eller lokala eller måttlig tillfällig effekt på regionala eller lokala intressen. Viktiga samband och strukturer bibehålls. Enskilda objekt som inte är betydelsebärande för helheten försvinner.

6.2.2 KONSEKVENSER

Med kulturmiljö menas den av människan påverkade fysiska miljön som innehåller vittnesmål och exempel på historiska händelser och utvecklingsförlopp, samt därigenom människors livsvillkor i olika tider.

Med landskapsbild menas upplevelsen av landskapet i stora drag. Landskapet och landskapsbilden är ett resultat av människans kulturpåverkan tillsammans med de naturförutsättningar som finns.

Riksintressen

Ny bebyggelse planeras i och i anslutning till tätorten Sala, vilket ligger inom riksintresset Sala silvergruva och Sala bergstad [U 16] som är relativt stort och omfattar gruvmiljö och dammsystem samt Sala stad med ett regelbundet rutnätsystem och småskalig bebyggelse.

Om inte kulturhistoriska anpassningar görs riskerar förslag till översiktsplan skada riksintressets utpekade värden med försvagande av det kulturhistoriska uttrycket med småskalig gruvarbetarbebyggelse kring Sala silvergruva.

Kulturreservat

Översiktsplanen föreslår att inrättande av kulturreservat, enligt 7 kapitlet miljöbalken, ska utredas vilket skulle innebära stora positiva konsekvenser för bevarande av kulturarv, dock pekar inte översiktsplanen ut vilka miljöer eller dess geografiska lägen.

Regionalt intresse

Utbyggnad föreslås i ett område som är av regionalt intresse för kulturmiljövården, Kolartorp-Katrinelund-Framnäs, där det finns risk för måttliga negativa konsekvenser på en småskalig, spridd bebyggelse om förtätning och stora byggnadsarealer medges. Vid Kumla kyrkby föreslås ny bebyggelse i anslutning till kyrkan. Kyrkbyn är av regionalt intresse för kulturmiljövården och risk finns för liten negativ konsekvens på de kulturhistoriska värdena om inte kulturhistoriska anpassningar görs.

Fornlämningar

Ny bebyggelse och verksamheter föreslås i områden där det finns registrerade fornlämningar. Konsekvenserna bedöms som måttliga och negativa då en fornlämning kan ha högt värde/känslighet och då blir konsekvenserna måttliga även om effekten är liten, det vill säga att det sammantaget är få lämningar som tas bort i samband med exploatering.

Landskap

Översiktsplanen innebär utbyggnad med koncentration på orter. Koncentrerade utbyggnadsområden i anslutning till befintlig bebyggelse skapar förutsättningar för god landskapsanpassning. Planförslaget medger viss utveckling på jordbruksmark som kan ge negativa effekter på den öppna jordbruksmarken, vilket kan få små negativa konsekvenser på dalgångar, riktningar och utblickar i landskapet.

6.2.3 SAMLAD BEDÖMNING

Sammantaget bedöms planförslaget innebära risk för små negativa konsekvenser för kulturmiljön och landskap eftersom bestående förändringar och tillägg föreslås inom kulturhistoriskt värdefulla områden. Föreslagna riktlinjer och vägledningar syftar till att styra bebyggelseutvecklingen inom områden med höga kulturvärden, men även generellt inom hela kommunen, för att minimera risken för negativa konsekvenser. Det bedöms dock inte vara möjligt att utesluta negativa konsekvenser helt. Positivt för det biologiska kulturarvet i odlingslandskapet är fortsatt brukande och planförslagets inriktning med utveckling i servicenoder och utvecklingsorter bedöms stödja landsbygden.

6.2.4 MÖJLIGA ÅTGÄRDER

Tydliga riktlinjer gällande förhållningssätt till de kulturhistoriska dragen och landskapets historia behövs för utveckling inom områden som är av kulturhistoriskt intresse. Genom att tillse att ny bebyggelse följer områdets struktur och gestaltning i form av skala, material och färg kan landskapsbilden bevaras och områdets struktur och karaktär bibehållas. Det kan ske genom upprättande av detaljplaner.

Ta fram förhållningssätt till kulturmiljöers specifika värden och uttryck i den fortsatta planeringen och inför uppförandet av ny bebyggelse.

Vid exploatering/detaljplanering i eller i anslutning till ett riksintresseområde rekommenderas att risken för påtaglig skada på riksintresset utreds.

När det inte går att undvika, minimera, återställa skador kan kompensation föreslås, exempelvis kan fornlämningar framhävas med information och ökad skötsel.

6.3 Naturmiljö

6.3.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

Mycket stor konsekvens innebär stort effekt på nationella intressen eller att områden och strukturer med unika kvaliteter försvinner.

Stor konsekvens innebär en stor eller måttlig, varaktig effekt på nationella intressen, eller en stor, varaktig effekt på regionala eller lokala intressen. Det kan även innebära att områden och strukturer med unika kvaliteter skadas drastiskt.

Måttlig konsekvens innebär en liten, varaktig effekt på nationella eller regionala intressen eller en måttlig, varaktig effekt på lokala intressen. Det kan också vara en stor tillfällig effekt eller att viktiga samband och strukturer försvagas. Måttlig konsekvens kan även innebära att värden inom områden med unika kvaliteter skadas förändras, men värdet av helheten kvarstår.

Liten konsekvens innebär en liten, varaktig effekt på regionala eller lokala eller måttlig tillfällig effekt på regionala eller lokala intressen. Viktiga samband och strukturer bibehålls. Enskilda objekt som inte är betydelsebärande för helheten försvinner.

6.3.2 KONSEKVENSER

I kommunens strategi anges att det ska vara landsbygdsvänligt, naturskönt och hälsosamt. För att möjliggöra det pekar förslag till översiktsplan ut sammanhängande strukturer av grön- och vattenområden med höga värden för natur, vilket ger goda förutsättningar för att bevara och utveckla biologisk mångfald då det möjliggör att sammanhängande struktur till stor del kan bevaras och utvecklas. Därmed finns möjligheter att utveckla den biologiska mångfalden och de ekosystemtjänster som biologisk mångfald stödjer. Positivt för biologisk mångfald i odlingslandskapet är fortsatt brukande och planförslagets inriktning med utveckling i servicenoder och utvecklingsorter bedöms stödja landsbygden. Biologisk mångfald knuten till odlingslandskapet är skötselintensiv vilket innebär att en utveckling av bygden även kan innebära små till måttliga positiva konsekvenser. Det bedöms kunna ge positiva konsekvenser på spridningssamband och biologisk mångfald.

I Möklinta planeras ny sammanhållen bebyggelse i nordöstra hörnet av riksintresset Storsjön (enligt 3 kapitlet miljöbalken), vilket kan få en liten effekt i och med att det enbart är en mindre del av riksintresset som berörs. Konsekvensen bedöms som liten till måttlig negativ då värden knutna till odlingslandskap kan påverkas negativt.

Kring Möklinta föreslås bebyggelseutveckling och i norr berörs ett regionalt intresse för naturvården. Risk för små negativa konsekvenser genom att regionalt

intresse och att biologisk mångfald knuten till triviallövskog kan minska samt att livsmiljöer tappar kontakt med varandra.

Vid Broddbo föreslås ett område för industri och inom det finns ett naturvärdesobjekt av regionalt intresse, klapperstensfält, samt det ligger inom en värdetrakt för våtmarker. Vid Broddbo bedöms värdet som måttligt och effekten som stor vilket innebär att konsekvenserna bedöms som måttligt negativa med konsekvenser för biologisk mångfald knuten till sjöar och stränder samt regionalt intresse för naturvården.

Norr om Sala stad föreslås sammanhållen bebyggelse utmed västra sidan av Saladammsvägen, mellan Katrinelund och Köpalla/Spånga. Effekten blir intrång i en värdetrakt för barrskog och i området finns en sumpskog. Risk för att det blir en liten, varaktig effekt på biologisk mångfald knuten till barrskogar. Konsekvenserna bedöms som små negativa.

I anslutning till naturreservatet Katrinelund föreslås bebyggelse och en transportled, Norra länken, med anslutning till väg 72 mot Uppsala. Effekten av bebyggelse och transportled är risk att område av regionalt intresse tas i anspråk. Risk för små negativa konsekvenser med förlust av areal för biologisk mångfald och barriäreffekt av transportled.

Söder om Sala stad föreslås sammanhållen bebyggelse och verksamheter. Effekter av förtätning i området skulle kunna innebära intrång i område av regionalt intresse ur landskapsperspektiv, värdetrakt för vitryggig hackspett samt att det föreslås i anslutning till ett Natura 2000-område, Salakalken, som är av riksintresse enligt 4 kapitlet. I och med närhet till Natura 2000 kan effekterna bli ökat slitage med fler boende i anslutning till och kanteffekter på skog, som ändrade ljusförhållanden och påverkan på hydrologi. Det finns även naturtyper i Natura 2000-området som är beroende av bete för att vara kvar. Effekten skulle även kunna innebära negativt för betet i området. Risk för måttliga konsekvenser då det kan bli liten, varaktig effekt på nationella och regionala intressen.

Vid Västerfärnebo föreslås ny sammanhållen bebyggelse i anslutning till befintlig bebyggelse och som närmast cirka 600 meter från Natura 2000-området Nötmyran och Gorgen, båda är utpekade för såväl fågeldirektivet som för art- och habitatdirektivet. Områden med ängs- och betesmarker samt sjö och vattendrag med rikt fågelliv. Konsekvenserna bedöms som måttligt positiva med utpekande av skogsområde som grönområde i markanvändningen. Konsekvenserna av sammanhållen bebyggelse mot Natura 2000-områdena bedöms som obetydliga då utvecklingsområdena för bebyggelse avskiljs med väg, brukad mark eller bebyggelse från Natura 2000-områdena.

Miljöbalkens 3 kapitel 3 § anger att mark och vattenområden som är särskilt känsliga från ekologisk synpunkt så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som

kan skada naturmiljön. Sådana områden pekas ut i text vilket ger positiva konsekvenser för biologisk mångfald.

Utpekade av grönområden/natur och rekreation som bildar grön infrastruktur i Sala stad bedömds innebära måttliga positiva konsekvenser för grön infrastruktur i Sala stad då det omfattar områden som är av nationellt (riksintresse) och regionalt intresse för naturvården.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)

Kommunen har ett ställningstagande om att LIS ska utredas inom ramen för ett tillägg till översiktsplanen, vilket gör att det inte bedöms inom denna miljöbedömning.

6.3.3 SAMLAD BEDÖMNING

Planförslaget har en ambition att hantera grönstrukturen och bevara samt stärka värdetrakter och spridningssamband både regionalt och lokalt. Formellt skydd för att bevara och utveckla de gröna stråken på sikt saknas.

Planförslaget tar områden som är av regional betydelse i anspråk samt av riksintresse för naturvården.

Den samlade bedömningen är att det blir en liten negativ konsekvens då mark tas i anspråk med värdefull natur. Konsekvensen innebär risk för att den biologiska mångfalden påverkas negativt. Positivt är vägledning och riktlinjer för gröna stråk.

6.3.4 MÖJLIGA ÅTGÄRDER

I text finns områden föreslagna som ESKO områden men det skulle kunna pekas ut på karta.

Vid förslag till utbyggnad i anslutning till naturreservat föreslås en skyddszon om minst en trädlängd till naturreservatet för att undvika senare önskemål om nedtagande av riskträd i anslutning till egendom och bebyggelse.

När det inte går att undvika, minimera, återställa skador kan kompensation föreslås.

Vid planering och prövning inom trakt för vitryggig hackspett samt i barrskog rekommenderas att utreda påverkan på arten och naturtypen.

Naturvärdesinventeringar i samband med planläggning i oexploaterade områden. Analys rekommenderas ingå över vad som ska göras och hur det påverkar naturmiljön och biologisk mångfald.

6.4 Vatten

6.4.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

Mycket stor konsekvens innebär en **s**tor eller måttlig störning (över miljökvalitetsnormen, MKN, för vattenförekomsten under lång tid).

Stor konsekvens innebär en stor eller måttlig störning under lång tid på vatten som saknar miljökvalitetsnorm.

Måttlig konsekvens innebär en stor eller måttlig störning (över MKN) under kort tid eller liten störning (under MKN) under lång tid.

Liten konsekvens innebär en liten störning under kort tid (under MKN) eller motverkar nationella/regionala/lokala marginellt. Kan ge en kumulativ påverkan tillsammans med annan exploatering.

6.4.2 KONSEKVENSER

Förändrad markanvändning kan medföra påverkan på recipienter i form av ökade flöden och föroreningsbelastning. Förändrad markanvändning kan också innebära det motsatta.

Utbyggnad av industriområde föreslås på flera platser. Industri föreslås vid Isätra som ligger i nära anslutning till Isätrabäcken som är ett klassat vattendrag med måttlig status. Påverkan på vattendraget finns i form av föroreningar. Vid Isätra finns en deponi som är på väg att sluttäckas, motorbana och en befintlig verksamhet, samt jordbruksverksamhet längs Isätrabäcken. I Sala stad finns också ett befintligt verksamhetsområde med icke störande verksamheter i nära anslutning till Isätrabäcken med befintlig dagvattendamm för hantering från verksamhetsområdet. Skulle Isätra vidareutvecklas med tung industri krävs fler åtgärder som förbättrar situationen för vattendraget som minskar den tillförda belastningen. I markanvändningen föreslås ett område för våtmark/vattenförbättrande åtgärd mellan Fridhem om Isätrabäcken vilket vore en lämplig åtgärd för att industriområdesetableringen ska kunna anses lämplig för att främst förbättra de befintliga problemen.

Tung industri föreslås också vid Broddbo, nära Stensjön som har God ekologisk status.

Sala ska växa och den tillväxten utgår från Sala stad i första hand och sedan kring serviceorterna. Ransta är den största serviceorten. Både Sala stad och Ransta utgör idag betydande påverkan i form av urban markanvändning enligt VISS. Båda tätorterna är belägna inom Sagåns avrinningsområden.

Västerfärnebo är en annan serviceort kring vilken bebyggelseutveckling föreslås. Västerfärnebo är belägen längs Svartån. Svartåns avrinningsområden har

betydande påverkan från jord- och skogsbruk samt enskilda och allmänna avloppsreningsverk men ännu finns ingen påverkan till följd av urban markanvändning till Svartån inom Sala kommun.

Möklinta är den tredje serviceorten och tätorten är placerad på en ås vilket behöver beaktas i kommande bebyggelseutveckling. Storsjön i Möklinta har också otillfredsställande status. Åtgärder för dricksvattenförsörjningen behöver också ges så att förutsättning för den tilltänkta utvecklingen ska blir möjlig. I Möklinta föreslås också ett nytt område för blandad bebyggelse.

I Ransta bedöms konsekvenserna som obetydliga i och med långt avstånd till vattendrag (recipient) med rätt åtgärder bör den ökade belastningen till följd av ändrad markanvändning kunna hanteras.

I Sala bedöms effekten som stor på grund av närhet till Sagån (recipient) som redan är starkt påverkad, förorenad mark som saneras för bostäder kan dock förbättra. Ökad hårdgöring och förtätning kan innebära ökad flödes- och föroreningsbelastning, infiltration av dagvatten problematiskt i Sala stad på grund av markföroreningar samt på grund av markens beskaffenhet med lerjordar där ny bebyggelse är planerad. Mark för kompensationsåtgärder med våtmarker och dammar för dagvatten är en förutsättning för planerad utbyggnad.

Positiva konsekvenser är att grönområde föreslås på Norrmalm och en svämyta nedanför dammvallen mellan Måns-Ols och Skuggan, då det kan utgöra mark för hantering av vatten vid Fridhem och Söder om Gustavsborg.

Utvecklingsinriktningen och föreslagen markanvändning föreslår inget nytt verksamhetsområde med närhet till de större grundvattenmagasinen och påverkan på grundvattenkvaliteten bedöms därför vara obetydlig. Den kvantitativa statusen kan dock påverkas med befolkningsökningen som den planerade markanvändningen kan förmodas resultera i. Tillgången på grundvatten i åsarna är begränsad och förorening av hela grundvattenförekomsten kan bli resultatet av ett överuttag av grundvatten. Det saknas även skydd av grundvattenmagasinen. Översiktsplanen föreslår skydd.

6.4.3 SAMLAD BEDÖMNING

Med exploatering i närheten av ytvattenförekomster bedöms att konsekvenserna blir små negativa i och med att det finns risk för att miljökvalitetsnormer inte nås om inga åtgärder görs för att minska belastningen inom utsatt tid. I översiktsplanen föreslås dock att ytor för grönområden avsätts utmed vattendrag, vilket är positivt för att miljökvalitetsnormerna ska nås.

Verksamheter med risk för påverkan på grundvatten har undvikits vid större grundvattenmagasin, vilket bedöms positiva konsekvenser för framtida dricksvattenförsörjning. Det saknas dock skydd av grundvattenmagasin.

Sammantaget bedöms översiktsplanen innebära små positiva konsekvenser för yt- och grundvatten.

6.4.4 MÖJLIGA ÅTGÄRDER

Ytvatten

En kommunövergripande vattenplan behöver tas fram och för att förbättra Sala kommuns vattenmiljöer.

Grundvatten

Det saknas fullgott skydd för kommunens grundvattenmagasin. Utifrån vattenuttag och känslighet har följande prioritering gjorts gällande arbete med framtagande av nya eller förstärkta vattenskyddsområden:

- förstärka vattenskyddet för Härsved
- förstärka vattenskyddet för Hedåker/Viggbo/Nötmarken samt Knipkällan
- nytt vattenskyddsområde för Sätrabrunn
- nytt vattenskyddsområde för Möklinta
- nytt vattenskyddsområde för Broddbo.

6.5 Naturresurser

6.5.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

Mycket stor konsekvens innebär att unika naturresurser försvinner eller blir inte längre tillgängliga.

Stor konsekvens betyder att viktiga naturresurser försvinner eller blir inte längre tillgängliga.

Måttlig konsekvens innebär att viktiga naturresurser blir delvis förstörda eller blir mindre tillgängliga.

Liten konsekvens innebär att viktiga naturresurser påverkas i liten utsträckning.

6.5.2 KONSEKVENSER

Jordbruksmark kring Sala tätort och söder om den föreslås som landsbygdsutveckling med riktlinjer om hur utveckling ska ske, vilket innebär att mark som har ett speciellt värde för näringen ska ha företräde framför andra användningar.

Ny bebyggelse för boende och verksamheter föreslås på skogs- och jordbruksmark. Konsekvenser av att exploatera jordbruksmark kan medföra oåterkalleliga förändringar av marken, vilket betyder att den inte kommer kunna brukas längre.

Konsekvenserna av att bygga på jordbruksmark bedöms som små negativa då mark för produktion av livsmedel och energi tas i anspråk och infrastruktur, som att förlägga förbifart väg 56/70 på åkermark, riskerar att innebära barriärer och fragmentering.

Utbyggnaden av verksamheter på produktiv skogsmark bedöms som små negativa då mark för träråvaror, bioenergi, svamp och bär samt kolupptag och kolinlagring tas i anspråk och försvinner.

6.5.3 SAMLAD BEDÖMNING

Sammantaget bedöms konsekvenserna för naturresurser som små negativa då mark för produktion av livsmedel, träråvaror, bioenergi samt kolupptag och kolinlagring minskar. Positiva konsekvenser blir av att planförslaget värnar om övrig jordbruksmark och betydelse av levande landsbygd med goda möjligheter för areella näringar.

6.5.4 MÖJLIGA ÅTGÄRDER

I samband med detaljplanering utreda konsekvenser för jordbruksmark och planera så att skadorna på jordbruksmarken undviks, exempelvis genom att verka för god arrondering.

I samband med detaljplanering ska en analys göras av vilka ekosystemtjänster som området omfattar och vilka som riskerar förloras i samband med exploatering. Det behöver även ingå hur förlorade ekosystemtjänster kan ersättas.

6.6 Klimatpåverkan och klimatanpassning

6.6.1 BEDÖMNINGSGRUNDER

I avsaknad av riktvärden för utsläpp av växthusgaser baseras bedömningarna på om planförslaget bidrar till att uppnå uppsatta miljökvalitetsmål jämfört med nollalternativet.

6.6.2 KONSEKVENSER

En geografiskt utspridd bebyggelse riskerar att öka beroendet av resor och att det främst är med bil som det ökar vilket kan ge negativ påverkan på klimatet.

Översvämningskartering har beaktats översiktligt vid framtagande av markanvändningskartor. Det har resulterat i förslag på svämytor i Sala stad.

I kommunens risk- och sårbarhetsanalys har förmågan att hantera skyfall bedömts vara god. Men med förändrad markanvändning förändras även förutsättningarna för skyfallshanteringen varför riskanalyser behöver uppdateras i enlighet med utvecklingen och i samband med planering av ny bebyggelse behöver skyfalls- och översvämningskarteringar beaktas.

För skogsbränder är ett bevarande av grönstråk och områden positivt då det fördröjer vatten i marken. Även för värmeböljor är gröna stråk och områden positivt om de består av träd då de bidrar till ett svalkande lokalklimat. Gröna tätorter med bevarande och förstärkning av gröna stråk och områden tillämpas i markanvändningskartorna vilket bedöms ge positiva konsekvenser för klimatanpassning.

6.6.3 SAMLAD BEDÖMNING

Sammantaget bedöms planförslaget eftersträva ett minskat transportbehov genom utbyggnadsprinciperna. Samtidigt antas behovet öka något till följd av ökad befolkning. Planförslagets bedöms ge vissa förutsättningar för minskad klimatpåverkan genom utpekande av bebyggelse koncentrerad till Sala, servicenoder och utvecklingsorter, dock föreslås möjligheter till spridd bebyggelse genom landsbygdsutveckling i strandnära lägen samt att servicenoder och utvecklingsorter är spridda i hela kommunen.

Planen bedöms orsaka en ökad klimatpåverkan eftersom transportbehovet uppskattas ha större påverkan än utsläppsminskande åtgärder. I översiktsplanen redovisas åtgärder för att minska effekterna av värmeböljor, skogsbränder och översvämningar. Sammantaget bedöms översiktsplanen medföra en förmåga att kunna hantera de klimatrisker som nämns genom föreslagna rekommendationer.

6.6.4 MÖJLIGA ÅTGÄRDER

Ta fram en riskanalys avseende klimatkonsekvenser för att uppnå målet om ett välanpassat Sala kommun till klimatförändringarnas konsekvenser.

I översiktsplanen rekommenderas att mark för förnybar energi pekas ut.

Vid exploatering ska det belysas vilka eventuella klimatanpassningsåtgärder som behöver genomföras.

För att minimera översvämningsproblematiken ska ett arbete med fördröjning av vatten finnas i såväl nybyggnation som befintliga områden, se även Dagvattenpolicy för Sala kommun.

Åtgärder för att anpassa staden till ett förändrat klimat ska utformas på ett sätt som bidrar till en positiv stadsmiljö.

6.6.5 KUMULATIVA EFFEKTER

I detta avsnitt beskrivs de kumulativa effekter som planförslaget bedöms kunna leda till. Med kumulativa effekter menas effekter som samverkar på olika sätt. De kan vara antingen additiva, synergistiska eller motverkande. Planförslagets kumulativa effekter beskrivs för befolkning och hälsa, miljön i stort, samt för klimatet.

Förutsättningarna för god hälsa kan bero på vilka störningar som befolkningen utsätts för, samt hur tillgängligheten till friluftsliv och rekreation ser ut. Planförslaget bedöms innebära att risken för negativa konsekvenser till följd av klimatförändringar, som översvämningar, minskar. Bevarande och förstärkande av gröna stråk och områden samverkar med klimatanpassningar. Bostadsnära grönytor motverkar också till negativ påverkan från exempelvis trafik genom att rena luften och dämpa buller. I samband med ny bebyggelse och exploatering kommer markföroreningar att åtgärdas, vilket ytterligare minskar risken för negativ påverkan på människors hälsa. Risken för trafikolyckor bedöms öka något till följd av ökad befolkning och trafik. Rening av markföroreningar minskar förekomsten och spridningen av föroreningar i mark och vatten.

I kombination med klimatförändringen kan synergieffekter uppstå som påverkar statusklassningen av berörda vattenförekomster, detta till följd av högre temperaturer och mer avrinning som förstärker processer som styr övergödning. En växande befolkning med ökat transportbehov riskerar att ytterligare påverka både natur och vattenområden negativt.

Översiktsplanen har ambitionen om ett minskat transportbehov, främst genom att utveckla servicenoder och utvecklingsorter till områden med etablerad samhällsservice, vilket kan leda till minskade utsläpp från de transporter som förekommer, men då behöver förutsättningar för utökad kollektivtrafik, laddinfrastruktur och förnybara drivmedel vara goda.

Jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelseutveckling och för förbifart som planeras söder om Sala stad. Möjligheten att producera livsmedel och foder är en viktig ekosystemtjänst i jordbrukslandskapet men på nationell nivå fortsätter arealen åkermark att minska på grund av exploatering. Även variationsrikedomen i odlingslandskapet är av stort värde där djurhållning och betesdrift är viktiga förutsättningar för att mångfalden ska bevaras.

Alla landets kommuner har ett gemensamt ansvar för att värna jordbruksmarken som ett väsentligt samhällsintresse där varje minskning får en additiv effekt som minskar förutsättningarna att uppfylla miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*.

Utbyggnad av kommunalt vatten- och avlopp kan motverka ökad belastning av näringsämnen. Påverkan på ytvattenkvalitet genom avlopp, förorenade områden samt dagvattenhantering kräver fördjupade insatser.

7 MILJÖBEDÖMNING AV NOLLALTERNATIV

Förslag till översiktsplan och nollalternativet skiljer sig i huvudsak genom att nollalternativet saknar vägledning för utveckling av bebyggelse på landsbygden.

Bebyggelse planeras främst i Sala stad och dess omgivande landsbygd men saknar tydligare riktlinjer för ny bebyggelse i områden utanför detaljplan, detta medför att en utbyggnad enligt nollalternativet kan ske utspritt i kommunen vilket medför ökat transportbehov. Transportbehovet bedöms ha potential för att minska i delar av kommunen. Nollalternativet bedöms bidra till ökad klimatpåverkan eftersom transportbehovets uppskattas ha större påverkan än utsläppsminskande åtgärder.

Den planerade bebyggelsen och infrastrukturen, ny sträckning av koppling mellan väg 56 från Västerås och väg 72 mot Uppsala, tar jordbruksmark i anspråk vilket kan leda till minskade möjligheter till livsmedels och energiproduktion i framtiden. Det kan även innebära att landskapet fragmenteras, vilket medför en risk för att gröna strukturer och värden försvagas och byggs bort.

I nollalternativet föreslås skydd av natur, vilket är positivt för den biologiska mångfalden.

Attraktiva lägen för bostäder anges i nollalternativet vara centrala, vatten- och naturnära. En stor del av bostadsbehovet bedöms kunna täckas genom förtätningar i staden, vilket kan leda till att grönområden i staden exploateras och därmed minskar områden för rekreation i staden.

Eftersom det vid nollalternativet inte finns vägledning för utveckling på landsbygden kan kulturhistoriskt värdefulla områden påverkas negativt. Det kan även ske en negativ påverkan på fornlämningar, övriga kulturhistoriska lämningar, landskapsbilden och eventuellt även värdefulla gård- och bymiljöer genom att hänsyn inte tas till dessa vid val av plats för byggnation. För riksintresset Sala silvergruva och Sala bergstad finns dock riktlinjer om hänsyn i nollalternativet.

Vid ett nollalternativ kommer sannolikt exploatering av ny bebyggelse och infrastruktur bli mer osammanhängande och utspridd inom kommunen. Risken är större att utbyggnaden blir mer splittrad och att bebyggelse lokaliseras utanför kollektivtrafikstråken. Konsekvensen av detta medför att mer mark tas i anspråk, vilket i sig leder till att värdefulla jord- och skogsbruksvärden sannolikt kommer att minska.

8 SAMLAD BEDÖMNING

I detta kapitel sammanfattas bedömningen av planförslagets miljökonsekvenser. Först sammanfattas miljökonsekvenserna från i en tabell. Därefter görs en översiktlig bedömning av på vilket sätt planförslagets genomförande bidrar till, eller motverkar, att de nationella miljökvalitetsmålen nås. Den bedömningen är översiktlig, men kan ändå tjäna som ett stöd i en diskussion om planförslagets egenskaper och vilka delar som behöver vidareutvecklas i de följande faserna i översiktsplaneprocessen. Slutligen görs en bedömning mot miljöbalken.

Miljöaspekt	Samlad bedömning	Kommentar	Nollalternativ
Människors hälsa och säkerhet	**Liten till måttlig positiv konsekvens**	Förtätning och ökad framkomlighet för vägtrafiken bidrar till risk för försämrad luftkvalitet och risk för ökat buller i enskilda områden. Vidmakthållande och utveckling av gröna stråk och områden verkar i andra riktningen. Planförslaget hanterar effekter av klimatförändringar och då kopplat till säkerhet.	**Liten negativ konsekvens** Nollalternativet hanterar inte effekter av klimatförändringar kopplat till säkerhet och i nollalternativet finns ingen utveckling av gröna stråk och områden.
Kultur-miljö och landskap	**Liten negativ konsekvens**	Planförslaget innebär förändringar och tillägg inom kulturhistoriskt värdefulla områden, vilket	**Måttlig negativ konsekvens** Rekommendationer och riktlinjer finns för riksintresset Salasilvergruva och

		kan leda till negativa konsekvenser, dock anger den riktlinjer för utveckling på landsbygden.	Sala stad dock inte för landsbygden.
Natur-miljö	**Liten negativ konsekvens**	Positivt är vägledning och utpekande av gröna stråk och samband. Negativt är förslag till ändrad markanvändning inom områden med höga naturvärden.	**Måttligt negativ konsekvens** Positiv konsekvens för biologisk mångfald är utpekande av område för naturreservat, negativt är svag vägledning om gröna stråk och grönområden.
Vatten	**Liten positiv konsekvens**	Utbyggnad av vatten- och avlopp leder till minskade utsläpp av gödande ämnen. Dagvattendammar, våtmarker och att nyttja lågpunkter i terrängen till fördröjning och rening av ses som viktiga insatser för att nå god vattenstatus. Planen medför potential till positiva konsekvenser. Ingen utbyggnad föreslås på viktiga områden för grundvatten.	**Liten negativ konsekvens** Nollalternativet har inga riktlinjer för utbyggnad på landsbygden vilket skulle kunna medföra spridd bebyggelse som inte ger underlag för utbyggnad av vatten- och avlopp.

Natur-resurser	**Liten negativ konsekvens**	Konsekvenserna för naturresurser bedöms som små negativa då mark för produktion av livsmedel, träråvaror, bioenergi samt kolupptag och kolinlagring minskar. Positiva konsekvenser genom vägledning av mark för areella näringar.	**Måttligt negativ konsekvens**. Risk för fragmentering av jord- och skogsmark genom att ingen vägledning finns för utveckling på jordbruksmark på landsbygden. Risk för att enstaka förhandsbesked och bygglov splittrar mark.
Klimat-anpassning	För klimatanpassning bedöms planförslaget få en positiv konsekvens. Planförslaget verkar för att minska riskerna kopplat till ett förändrat klimat. Åtgärder och riktlinjer sätts in för att hantera ökad nederbörd och annan påverkan av extremväder.		För nollalternativet bedöms klimatanpassning få negativ konsekvens. I jämförelse med planförslaget finns färre åtgärder som avser att minska riskerna kring ett förändrat klimat. Nollalternativet har inga planerade skyfallsytor och riktlinjer för bygglov i områden utanför detaljplan saknas.

Klimat-påverkan	Klimatpåverkan bedöms få negativa konsekvenser med bebyggelse i servicenoder och utvecklingsorter, vilket kan leda till ökade transporter. I förhållande till nollalternativet bedöms planförslaget leda till minskad klimatpåverkan då det underlättar för ökad kollektivtrafik och förbättrade gång och cykelvägar.		Bedöms innebära negativ konsekvens då landsbygdsutvecklingen inte vägleds vilket kan leda till spridd bebyggelse.

8.1 Miljöbedömningen och planförslaget

Arbetet med miljöbedömningen har genomförts genom samverkan mellan planarbete och framtagande av miljökonsekvensbeskrivning. Det har bland annat medfört att:

- en utveckling av gröna stråk i Sala stad för natur och friluftsliv
- att förslag på ny bebyggelse läggs med en buffertzon mot vattendrag
- avgränsning av industrimark utmed vattendrag har gjorts för att minska risk för att miljökvalitetsmålen inte nås
- avgränsning av industrimark har skett för att minska risk för påtaglig skada på riksintresse för kulturmiljövården vid Broddbo
- ytor som kan hantera översvämning har lagts till.

8.2 Påverkan på miljökvalitetsnormer

Översiktsplanens inriktning att avsätta mark för lokalt omhändertagande av dagvatten, bevara grönområden och ha buffertzoner mot vattendrag i tätorten är åtgärder som bedöms innebära bättre förutsättningar att klara miljökvalitetsnormerna.

Sala kommun omfattas inte av krav på bullerutredning. Regler för riktvärden för buller enligt gällande lagstiftning ska följas. Kommunen strävar efter att begränsa buller i enlighet med miljöbalkens allmänna hänsynsregler samt regler om egenkontroll, hänsyn och prövning.

Översiktsplanen omfattas av riktlinje om att utredning ska göras vid nya planer som kan medföra en påtaglig trafikökning och ge tydliga ökningar av föroreningshalter vid gator och vägar, samt att åtgärder ska vidtas för att minska påverkan på luftkvalitet. Även förslag om att utreda behovet av förbifart vid Sala stad för att minska andelen tung trafik genom staden innebär förbättringar av luftkvaliteten.

8.3 Påverkan på riksintressen

Enligt 3 kapitlet 5 § plan- och bygglagen ska det framgå av översiktsplanen hur kommunen avser att tillgodose riksintressen enligt 3 och 4 kapitlet miljöbalken. I översiktsplanen anges rekommendationer som bidrar till att säkerställa riksintressena.

Kommunen delar de statliga myndigheternas uppfattning om utpekade riksintresseområden.

Kommunen har tagit hänsyn till riksintressena i översiktsplanen och kommer tillgodose riksintressena i samband med detaljplanering, bygglovsgivning, förhandsbesked och tillståndsprövning.

Kommunen ser ingen konflikt mellan de olika riksintressena. Vid utpekande av områden för mångfunktionell bebyggelse, verksamheter och bostäder har stor hänsyn tagits till riksintressena och områden har föreslagits utanför område av riksintresse. Ett mindre verksamhetsområde har föreslagits i anslutning till Broddbos tätort inom riksintresse för kulturmiljövården.

I Möklinta planeras ny sammanhållen bebyggelse i nordöstra hörnet av riksintresset Storsjön (enligt 3 kapitlet miljöbalken), vilket kan få en liten effekt i och med att det enbart är en mindre del av riksintresset som berörs.

Vid Västerfärnebo föreslås ny sammanhållen bebyggelse i anslutning till befintlig och som närmast cirka 600 meter från Natura 2000-området Nötmyran och Gorgen, Konsekvenserna av sammanhållen bebyggelse mot Natura 2000-

områdena bedöms som obetydliga då utvecklingsområdena för bebyggelse avskiljs med väg, brukad mark eller bebyggelse från Natura 2000-områdena.

8.4 Avstämning mot miljökvalitetsmålen

Relevanta miljökvalitetsmål har utvärderats gentemot miljöaspekternas bedömda konsekvenser. Konsekvenserna har bedömts för både nollalternativet, jämförelsealternativet och den planerade verksamheten. Bedömningen sammanfattas med figurer enligt följande:

förslaget bedöms bidra till att uppnå målet

förslaget varken bidrar till eller försämrar möjligheterna att uppnå målet

förslaget bedöms försämra möjligheterna att nå målet.

Miljökvalitetsmål	**Nollalternativ**		**Planförslag**
Frisk luft			
I både planförslaget och nollalternativet förväntas trafiken öka, utöver den generella trafikökningen. Utbyggnad som gynnar gång-, cykel- och kollektivtrafik bedöms innebära positivt för målet vilket även utpekande av gröna stråk gör.			
Giftfri miljö			
Planförslaget innebär att sanering av mark sker till känslig och mindre känslig markanvändning inom de områden som ska planläggas för bostäder och verksamheter, vilket har en positiv påverkan på miljökvalitetsmålet. Nollalternativet innebär att sanering inte sker i lika stor skala vilket kan få till följd att förorenad mark kvarstår.			

Miljökvalitetsmål	Nollalternativ		Planförslag
Ingen över-gödning	↘		↗
Planförslaget tillsammans med föreslagna möjligheter till utbyggt vatten och avlopp innebär att påverkan minskar på vattendrag och sjöar. Riktlinjer som främjar miljötillståndet i vatten genom bevarande av gröna områden som renar och fördröjer är positivt. Planförslaget ger en vägledning mot samlad bebyggelse till Sala, servicenoder och utvecklingsorter. Nollalternativet har ingen vägledning för landsbygdsutveckling vilket kan innebära en sprid och fragmenterad bebyggelse.			
Levande skogar	→		→
Planförslaget innebär att skogsmark tas i anspråk för verksamheter. Risk för att infrastruktur får barriäreffekter och tar skog i anspråk som ingår i gröna stråk från staden. Nollalternativet innebär att skog blir kvar vid utbyggnadsområden. Utpekandet av gröna stråk och områden stärker miljökvalitetsmålet.			
God bebyggd miljö	→		↗
Planförslaget innebär att underlaget till kollektivtrafiken ökar i utvecklingsorter och servicenoder. Förslaget ger god tillgång på natur- och grönområden i närhet till bebyggelse. Nollalternativet skulle innebära lägre underlag till kollektivtrafik och inget utpekande av gröna stråk och områden.			
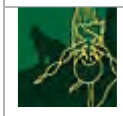 **Ett rikt växt- och djurliv**	↘		↘
Planförslaget innebär möjlighet att stärka gröna stråk och områden. Planförslaget ger förutsättningar för brukande på landsbygden med tydlig strategi för landsbygden. Det ger goda förutsättningar för biologisk mångfald knuten till skötselintensiva naturmiljöer. Det finns dock en risk för att värdefulla naturmiljöer med hög biologisk mångfald tas i anspråk. Nollalternativet innebär negativ utveckling av biologisk mångfald, dock föreslår nollalternativet skydd av natur vilket inte planförslaget gör.			

Begränsad klimatpåver-kan			
Planförslaget innebär en spridning av bebyggelse med utvecklingsorter och servicenoder, det kan innebära ökade transporter. Förslaget innebär vidare att gång-, cykel- och kollektivtrafik kan gynnas, vilket kan leda till positiv effekt. Planförslaget avsätter inte mark för att producera förnybar energi. Nollalternativet innebär negativ utveckling då bebyggelseutveckling på landsbygden inte vägleds.			
Bara naturlig försurning			
Planförslaget bedöms inte påverka miljömålsuppfyllelsen vare sig positivt eller negativt.			
Grund-vatten av god kvalitet			
Planförslaget föreslår ingen bebyggelse i anslutning till viktiga grundvattenmagasin.			
Ett rikt odlingsland-skap			
Planförslaget bedöms innebära att landsbygdsutveckling gynnas vilket gynnar förutsättningarna för brukande av mark. Jordbruksmark tas dock i anspråk för bebyggelse och infrastruktur, vilket bedöms ge kunna ge negativa effekter. Nollalternativet lyfter inte förhållandet stad och land i hela kommunen.			
Levande sjöar och vattendrag			
Planförslaget medger utbyggnad av industri utmed vattendrag vilket innebär risk för negativ påverkan för biologisk mångfald och möjligheter till spridning i strandområdet. Positivt för målet är att grönområden pekas ut utmed Sagån och buffertzoner mot bebyggelse utmed vattendrag.			
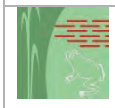 **Myllrande våtmarker**			
Översiktsplanen bedöms inte påverka miljömålsuppfyllelsen vare sig positivt eller negativt.			

8.5 Folkhälsomål

Sverige har en nationell folkhälsopolitik med elva målområden. Det övergripande målet är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa för hela befolkningen. Målområdena är bland annat barn och ungas uppväxtvillkor, miljöer och produkter och fysisk aktivitet. Grönstruktur som stimulerar till möten och aktivitet och som ger möjlighet till rekreation och lek för alla åldrar och grupper i samhället, skapar förutsättningar för folkhälsa. Översiktsplanen innebär en utveckling av stråk som uppmuntrar till promenader och motionscykling, såsom gång- och cykelvägar till och vid populära fritids- och rekreationsområden, vilket är positivt för folkhälsan.

8.6 Överensstämmelse med miljöbalken

Miljöbalkens kapitel 2 behandlar de allmänna hänsynsreglerna. Reglerna innebär bland annat att den ansvarige måste ha kunskap om verksamheten och att den ska lokaliseras till en lämplig plats.

Planförslaget bedöms vara förenlig med de allmänna hänsynsreglerna genom att en prioritet sker av utveckling i utvecklingsorter och servicenoder i kollektivtrafiknära läge. Det innebär även att det ger förutsättningar för att utveckla gång- och cykelvägar i kommunen.

Miljöbalkens kapitel 3 innehåller grundläggande bestämmelser för hushållningen med mark- och vattenresurser. Där anges bland annat att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov.

Planförslaget bedöms till viss del inte vara förenlig med hushållningsprinciperna i miljöbalkens kapitel 3 då med hänvisning till risk för skada på riksintressen.

Miljöbalkens kapitel 5 behandlar miljökvalitetsnormer, vilka ska säkerställa att människors hälsa och miljö inte påverkas negativt. Normerna reglerar den kvalitet på miljön som ska uppnås till en viss tidpunkt. I dagsläget finns miljökvalitetsnormer för omgivningsbuller, föroreningar i utomhusluft, kemiska föreningar i fisk- och musselvatten samt kvalitetskrav för vattenförekomster. Planförslaget bedöms leda till att miljökvalitetsnormerna nås, dock kan miljökvalitetsnormerna för vatten påverkas negativt om inte vatten- och avlopp löses för utveckling i strandnära lägen.

9 UPPFÖLJNING

Enligt miljöbalken ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla en redogörelse för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför. Såväl den förutsedda som den oförutsedda betydande miljöpåverkan ska följas upp. Uppföljningen medverkar till att syftet med miljöbedömningen och målen om hållbar utveckling ska uppfyllas. Uppföljning bidrar också till ökad kunskap och kvalitetssäkring av miljöbedömningar.

Boverket rekommenderar att uppföljningen av översiktsplanens betydande miljöpåverkan kopplas till befintlig tillsyn, miljöledning och övervakning. Ett sätt vara att samordna uppföljningen med den ordinarie miljöövervakningen i kommunen. Uppföljningen kan sammanställas i en miljöredovisning som lämpligen kan fungera som underlag vid en aktualitetsprövning av planen. Det är också viktigt att följa upp översiktsplanens styrande verkan för miljön genom kommunens fortsatta arbete med bland annat detaljplaner, andra planer samt lov och tillstånd. Även andra planers och tillståndsärendens miljökonsekvensbeskrivningar kan vara lämpliga underlag i en sådan utvärdering. Uppföljningen bör ske kontinuerligt och planerat.

10 REFERENSER

Boverket. (2007). *Bostadsnära natur. Inspiration och vägledning.* Karlskrona: Boverket.

Försvarsmakten. (den 03 05 2023). *Riksintressen*. Hämtat från Försvarsmakten: https://www.forsvarsmakten.se/sv/information-och-fakta/forsvarsmakten-i-samhallet/samhallsplanering/riksintressen/

Kommunstyrelsens ledningsutskott. (2019). *§ Uppdrag för ny översiktsplan. Sammanträdesprotokoll 2019-03-20. Dnr 2019/359.* Sala: Sala kommun.

Länsstyrelsen Västmanlands län. (1984). *Kulturminnesvårdsprogram för Sala kommun.* Västerås: Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Länsstyrelsen Västmanlands län. (1991). *Bevararandeprogram odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden.* Västerås: Länsstyrelsen Västmanlands län.

Länsstyrelsen Västmanlands län. (2016). *Landskapskaraktärsanalys för Västmanlands län. Rapport 2016:08.* Västerås: Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Länsstyrelsen Västmanlands län. (2019). *Handlingsplan för grön infrastruktur i Västmanlands län. Rapport 2019:10.* Västerås: Länsstyrelsen Västmanlands län.

Länsstyrelsen Västmanlands län. (2020). *Regionalt program för avhjälpande av föroreningsskador 2021 - 2023. Rapport 2020:13.* Västerås: Länsstyrelsen Västmanlands län.

Länsstyrelsen Västmanlands län. (den 07 09 2021). *Kartor över förorenade områden*. Hämtat från Länsstyrelsen Västmanland: https://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/miljo-och-vatten/fororenade-omraden/kartor-over-fororenade-omraden.html

Länsstyrelsen Västmanlands län. (den 03 05 2023). *Geodatakatalogen*. Hämtat från Geodatakatalogen: https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/

Naturvårdsverket. (den 18 05 2021). *Skyddad natur*. Hämtat från Naturvårdsverket: https://skyddadnatur.naturvardsverket.se/

Naturvårdsverket. (den 22 04 2021). *Vägledningar om buller i samhället*. Hämtat från Naturvårdsverket: http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Buller/

Naturvårdsverket m fl. (2020). *Miljömålen.* Stockholm: Naturvårdsverket m fl. Hämtat från http://www.sverigesmiljomal.se

Naturvårdsverket med flera. (den 02 02 2021). *Miljömålen*. Hämtat från Sveriges miljömål: www.sverigesmiljomal.se

Regeringens proposition 1990:91/90. (1991). *En god livsmiljö.* Stockholm: Regeringen.

Riksantikvarieämbetet. (2018). *Riksintressen för kulturmiljövården. Västmanlands län (U). Dokument uppdaterat 2018-06-20.* Stockholm: Riksantikvarieämbete.

Sala kommun. (2002). *Plan för Sala ekokommun. Sammanställning av planeringsunderlag: Lokal Agenda 21/Översiktsplan 2000. Projekt Vår bit av Jorden. Oktober 2001.* Sala: Sala kommun.

Sala kommun. (2003). *Översiktsplan för Sahlberget - fördjupad översiktsplan för gruvområdet i Sala med omgivningar. Antagen 2003-09-04. Samhällsbyggnadsförvaltningen. Miljö- och utvecklingsenheten.* Sala: Sala kommun.

Sala kommun. (2014). *Plan för Sala stad - Fördjupning av översiktsplanen för Sala stad. Antagen av kommunfullmäktige 2024-05-26 .* Sala: Sala kommun.

Sala kommun. (2019). *Energi och klimatstrategi för Sala kommun.* Sala: Sala kommun.

Sala kommun. (2019). *Energi- och klimatstrategi för Sala kommun.* Sala: Sala kommun.

Sala kommun. (2021). *Vision och målområden. Kommunfullmäktige 2021-04-26.* Sala: Sala kommun.

SGU. (2013). *Grundvattenmagasinet Badelundaåsen Sala. Rapport 2013.* Uppsala: SGU.

SGU. (2017). *Kunskapsunderlag om grundvattenbildning. Grundvattenbildning och grundvattentillgång i Sverige. RR 2017:09.* Uppsala: SGU.

Statens Geotekniska Institut (SGI). (den 03 05 2023). *Ras, skred, erosion*. Hämtat från SGI: http://gis.swedgeo.se/rasskrederosion/#

Statistiska centralbyrån. (2020). *Markanvändningen i Sverige efter region och markanvändningsklass. Vart 5:e år 2010 - 2020*. Hämtat från https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__MI__MI0803__MI0803A/MarkanvN/

Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). (den 03 05 2023). *Kartvisare riksintressen*. Hämtat från SGU: https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-riksintressen.html

Sveriges riksdag. (den 20 05 2021). *Sveriges riksdag*. Hämtat från Miljöbedömningsförordning (2017:966):

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobedomningsforordning-2017966_sfs-2017-966

Trafikverket. (den 07 09 2021). *NVDB på webb*. Hämtat från NVDB på webb - transportnätverket: https://nvdb2012.trafikverket.se/SeTransportnatverket

Trafikverket. (den 03 05 2023). *Trafikverkets riksintressen*. Hämtat från Trafikverket: https://riksintressenkartor.trafikverket.se/

Vattenmyndigheterna. (den 12 04 2020). *Vatteninformationssystem Sverige. VISS*. Hämtat från VISS: https://viss.lansstyrelsen.se/

SALA KOMMUN
Telefon: 0224-74 70 00 | E-post kommun.info@sala.se | Postadress Box 304, 733 25 Sala

SALA
KOMMUN